

ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2562
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559”

ของ นางสาวสุพัชร์นิทร์ นาคคงคำ

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วิชญาปกรณ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วัฒน์ชัย หมั่นยิ่ง)

อนุมัติ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มุณีสว่าง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

29 พ.ย. 2562

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอิงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วิชญาปกรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งถ่ายทอดความรู้และกรอบคิดทฤษฎี ในการวิจารณ์วรรณกรรมให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้ด้านวรรณคดีวิจารณ์มาวิเคราะห์ วรรณกรรม ทั้งยังตรวจแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ทุกชั้นตอนด้วยความเอาใจใส่ ตลอดจน คอยกระตุ้นและให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา เป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์ และรองศาสตราจารย์ นาวาโท ดร.วิวัฒน์ชัย หมั่นยิ่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องด้านข้อมูลและ ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจน สละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณนักเขียนทุกท่านที่ได้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมชาติพันธุ์ชาวเขาอย่างมี คุณภาพและหลากหลาย จนทำให้ผู้วิจัยสามารถนำผลงานเหล่านี้มาศึกษาในเชิงวิชาการได้อย่าง มีสีสัน คุณประโยชน์อันใดพึงมีในวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่นักเขียนผู้ล่วงลับด้วย ความเคารพยิ่ง

ขอบพระคุณบิดามารดาที่ได้อบรมเลี้ยงดู ให้กำลังใจ พร้อมทั้งสนับสนุน กำลังทรัพย์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ตลอดช่วงเวลาของ การศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภาพแทนชาวไทยภูเขาต่อไป

สุพัชรินทร์ นาคคงคำ

ชื่อเรื่อง	ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559
ผู้วิจัย	สุพีชรินทร์ นาคคงคำ
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วิชญาปกรณ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2562
คำสำคัญ	ภาพแทน ชาวไทยภูเขา วรรณกรรมไทยร่วมสมัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559" ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย และกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยศึกษาจากนวนิยายจำนวน 26 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่านักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย 4 ภาพแทน ได้แก่ 1) ภาพแทนหญิงชาวเขา นักเขียนนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศ ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน การเป็นผู้มีสติปัญญา และการเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน 2) ภาพแทนชายชาวเขา นักเขียนนำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในชนเผ่า ความเป็นใหญ่ในครอบครัว และความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ 3) ภาพแทนเยาวชนชาวเขา นักเขียนนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา การเป็นผู้มีสติปัญญา การเป็นผู้ไร้เดียงสา และการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม 4) ภาพรวมชาวไทยภูเขา นักเขียนนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย การเป็นนักพัฒนา การเป็นคอมมิวนิสต์ และการเป็นคนขายขอบทางด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

ส่วนกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย นักเขียนมีกลวิธีการสร้างผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง นักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านโครงเรื่องที่แตกต่างกันเพื่อแสดงให้เห็นภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความทุกข์ยากของชาวเขา ตัวละคร นักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านตัวละครชาย ตัวละครหญิง และตัวละครเยาวชนชาวเขา ซึ่งนักเขียนบางคนยังคงนำเสนอภาพแทนตัวละครชาวเขาในด้านลบตามกรอบแนวคิดของคนส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักเขียนบางคนนำเสนอภาพแทนตัวละครชาวเขาในด้านบวก เพื่อสวมทับและหรือได้กลับวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้น และจาก นักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านฉากโรงเรียน ฉากพื้นที่ธรรมชาติ และจากหมู่บ้าน ซึ่งทำให้เห็นภาพแทนความเป็นพื้นที่ชนบท ความห่างไกลจากศูนย์กลางของอำนาจ และการอาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีทั้งความอุดมสมบูรณ์และความแร้นแค้น

Title	THE REPRESENTATIONS OF THAI HILL TRIBES AS PERCEIVED IN CONTEMPORARY THAI LITERARY WORKS OF B.C. 1955 - 2016
Author	Suputcharin Nakkongkom
Advisor	Associate Professor Kanchana Witchayapakorn, Ph.D.
Academic Paper	Thesis Ph.D. in Thai, Naresuan University, 2019
Keywords	Representation, Hill Tribes, Thai Literary Works

ABSTRACT

The research study on "The Representations of Thai Hill Tribes as Perceived in Contemporary Thai Literary Works of B.C. 1955 - 2016" aimed to investigate the representations of Thai hill tribes as perceived in contemporary Thai literary works and the literary techniques involved in the construction of those representations in 26 contemporary Thai novels. The results revealed 4 representations of Thai hill tribes constructed by the novelists, namely: 1) The representation of hill tribe women as sex objects, dutiful housewives, intellectual people, and abused laborers; 2) The representation of hill tribe men as socially, domestically and sexually superior; 3) The representation of hill tribe youths as educationally disadvantaged, intelligent, innocent and conservative; and 4) The representation of overall hill tribe people as skilled trackers, developers, communists, and ethnically, culturally and economically marginalized.

The literary techniques employed to construct the representations of Thai hill tribes included literary elements of plot, characterization and setting. Different plots were applied to represent Thai hill tribes' ways of life, living conditions and sufferings. Thai hill tribes were also represented through male, female and adolescent characters who were occasionally presented in ways that were negative according to the common belief of most people in the mainstream society. However, some writers opted for positive representations of Thai hill tribes to overlay and counteract the social discourse against hill tribe people. Finally, settings of schools, natural environments and villages were

used to represent rurality, the distance from centralization and the surroundings that featured both natural abundance and poverty.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	13
ความสำคัญของการวิจัย.....	13
ขอบเขตของการวิจัย.....	13
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	16
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	16
วิธีดำเนินการวิจัย.....	16
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพแทน.....	18
เอกสารที่เกี่ยวกับภาพแทน.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพแทน.....	22
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย.....	30
เอกสารที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย.....	30
งานวิจัยที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย.....	33
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี.....	37
เอกสารที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี.....	44
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสตรีนิยม.....	48
เอกสารที่เกี่ยวกับสตรีนิยม.....	48
งานวิจัยที่เกี่ยวกับสตรีนิยม.....	53
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการสร้างภาพแทน.....	55
เอกสารที่เกี่ยวกับกลวิธีการสร้างภาพแทน.....	55
งานวิจัยที่เกี่ยวกับกลวิธีการสร้างภาพแทน.....	61

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขา	65
	เอกสารที่เกี่ยวกับชาวไทยภูเขา	65
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับชาวไทยภูเขา	67
3	ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย.....	74
	ภาพแทนหญิงชาวเขา.....	74
	การเป็นวัตถุทางเพศ.....	74
	การเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ.....	75
	การเป็นเมียน้อย.....	80
	ความเป็นชนบศความเชื่อ.....	85
	ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน.....	88
	ความเป็นเมีย.....	88
	ความเป็นแม่.....	90
	การเป็นผู้มีสติปัญญา.....	94
	การเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน.....	97
	ภาพแทนชายชาวเขา.....	100
	ความเป็นปีศาจปีศาจ.....	100
	ความเป็นใหญ่ในชนเผ่า.....	100
	ความเป็นใหญ่ในครอบครัว.....	102
	ความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ.....	105
	ภาพแทนเยาวชนชาวเขา.....	108
	การเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา.....	108
	การเป็นผู้มีสติปัญญา.....	120
	การเป็นผู้ไร้เดียงสา.....	124
	การเป็นผู้อนุรักษ์นิยม.....	126

สารบัญ (ต่อ)

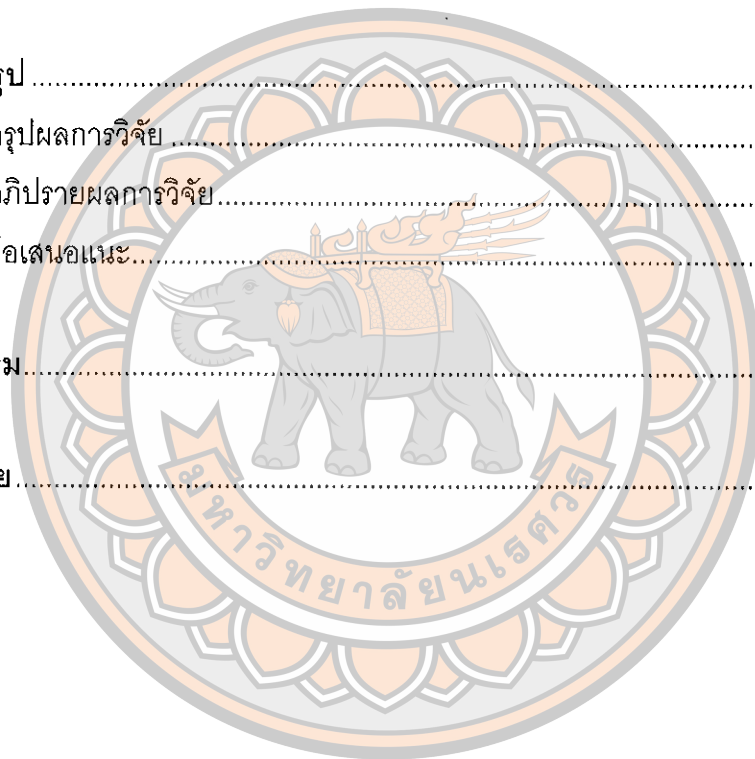
บทที่		หน้า
	ภาพรวมชาวไทยภูเขา.....	130
	การเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย.....	130
	การเป็นนักพัฒนา.....	132
	การเป็นคอมมิวนิสต์.....	136
	การเป็นคนชายขอบ.....	140
	ชายขอบด้านชาติพันธุ์.....	140
	ชายขอบด้านวัฒนธรรม.....	148
	ชายขอบด้านเศรษฐกิจ.....	154
4	กลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย.....	161
	กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง.....	161
	การผจญภัย.....	161
	รักต่างเผ่าพันธุ์.....	166
	สงครามการต่อสู้.....	182
	ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์.....	193
	ปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง.....	196
	ความปรารถนาในอำนาจ.....	200
	การศึกษา.....	204
	ความยากจน.....	223
	วัฒนธรรมประเพณี.....	233
	การถูกหลอกจากคนสังคมเมือง.....	249
	กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร.....	257
	ตัวละครชาย.....	257
	ผู้จงรักภักดี.....	257
	ผู้มีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิด.....	259
	ผู้ต่อสู้เพื่อเผ่าพันธุ์.....	261

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ผู้มีความคิดแบบคนเมือง	261
ผู้สืบทอดอุดมการณ์ของพ่อ.....	263
ผู้พัฒนาหมู่บ้าน	266
ผู้ปรารถนาเป็นใหญ่ในเฝ้า	267
ผู้ปรารถนาในกามารมณ์.....	269
ผู้ไม่สมหวังในรัก.....	270
ตัวละครหญิง.....	272
ผู้มีความชำนาญป่า	272
ผู้ทำผิดกฎของเฝ้า	274
ผู้โง่เขลาในเรื่องความรัก.....	277
ผู้ไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด.....	278
ผู้หมดโอกาสในการศึกษา	279
ผู้ประพาศิตนเป็นลูกที่ดี	280
ผู้ยึดมั่นในรัก	280
ผู้เสียสละ	282
ผู้จงรักภักดีต่อสามี	283
ตัวละครเยาวชนชาวเขา.....	285
ผู้รักอิสระ	285
ผู้มีน้ำใจ.....	286
ผู้มีฝันแต่ไม่อาจทำตามฝัน	288
ผู้ไร้เดียงสา.....	289
ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู.....	290
ผู้มีความรู้รอบตัว	291
ผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น	292

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านฉาก.....	295
ฉากโรงเรียน	295
ฉากพื้นที่ธรรมชาติ	299
ฉากหมู่บ้าน.....	303
5 บทสรุป	309
สรุปผลการวิจัย	309
อภิปรายผลการวิจัย.....	313
ข้อเสนอแนะ.....	315
บรรณานุกรม.....	316
ประวัติผู้วิจัย.....	327

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

คำว่า "ชาวเขา" แผลมาจากคำว่า "Hill Tribe" อันหมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตอยู่ในบริเวณที่เป็นเทือกเขาสูง เจ้าอาณานิคมอังกฤษเริ่มใช้คำนี้เป็นครั้งแรกเพื่อเรียกคนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ตามภูเขาสูงในประเทศพม่าว่า "ชาวเขา" และต่อมารัฐบาลไทยได้เริ่มใช้คำนี้อย่างเป็นทางการเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2502 พร้อมกับเริ่มดำเนินนโยบายพัฒนาชาวเขาและพื้นที่สูงโดยหน่วยงานของรัฐและองค์กรต่างๆ ทั้งนี้นโยบายการพัฒนาชาวเขาของรัฐได้มุ่งไปที่กลุ่มชาติพันธุ์ 9 กลุ่ม คือ ม้ง กะเหรี่ยง ลัวะ ถิ่น ขมุ อาข่า ล่าหู่ เมียน และลีซอซึ่งรัฐนิยามว่าเป็นชาวเขา ขณะที่ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประมาณ 23 กลุ่ม (ปนัดดา บุญยสาระนัย, 2546, น. 85) สาเหตุที่รัฐบาลไทยกำหนดให้มีนโยบายพัฒนาชาวเขา สืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะเข้าไปปราบปรามปัญหายาเสพติดและคอมมิวนิสต์ รวมถึงการเข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวเขาจากชนบดดั้งเดิมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ เพราะรัฐเล็งเห็นว่าชาวเขาความล้าหลังซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทย ฉะนั้น รัฐบาลไทยจึงกำหนดให้มีนโยบายพัฒนาชาวเขาขึ้น ดังที่ รัตนพร เศรษฐกุล และพิริยะ สีหะกุล (2546, น. 4) กล่าวว่า "ความต้องการแก้ปัญหายาเสพติดและปัญหาการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวเขานับเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักเพราะมีถิ่นฐานตั้งอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ รวมถึงความแตกต่างในวิถีการดำรงชีวิตและขนบวัฒนธรรม ทำให้ชาวเขาไม่ได้มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมไทย เช่นเดียวกับคนไทยส่วนใหญ่รวมทั้งข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ก็ไม่ได้มีความรู้สึกที่ชาวเขาเป็นคนไทย ที่ควรได้รับการปฏิบัติเยี่ยงคนไทย แนวคิดหลักในการจัดการชาวเขาจึงเป็นแนวความคิดการพัฒนาไปสู่ภาวะทันสมัย (modernization) ซึ่งแพร่หลายในหมู่ประเทศกำลังพัฒนา โดยแนวคิดนี้จะทำให้ชาวเขามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเพื่อที่จะไม่สร้างปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองให้กับ รัฐบาลไทยต่อไป"

หากย้อนกลับไปเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา คนไทยส่วนใหญ่รู้จักชาวเขาในนามของ "ชาวป่า" และคำว่า "ชาวเขา" ก็ถูกปรับมาจากคำว่า "ชาวป่า" สังคมไทยไม่เคยปรากฏคำว่า ชาวเขามาก่อน โดยทั่วไปจะเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในเขตเมืองว่า "ชาวป่าหรือคนป่า" เท่านั้น คนไทยคนลาวถ้าหากอยู่ในป่าก็เรียกว่าชาวป่าทั้งสิ้น ในพจนานุกรมไทยยุคต้นเล่มหนึ่ง คือ อักขรวิธานศรับท์ ตีพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2416 จัดทำโดยหมอบรัดเลย์ मिซันนารีชาวอเมริกัน

ได้นิยามความหมายคำว่า "ชาวป่า" ว่าเป็นชื่อพวกคนที่อยู่ในป่าเพราะหาได้ตั้งอยู่ในบ้านในเมือง ไม่ แต่ในเวลานั้นชาวป่าที่ชนชั้นนำสยามรู้จักมากที่สุดคือลัวะและกะเหรี่ยง" (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2553, น. 152) อีหนึ่ง คำว่า "ชาวป่า" เป็นคำที่สะท้อนถึงตำแหน่งแห่งที่ของความเป็นคนเถื่อน ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านของสยาม โดยกลุ่มคนเหล่านี้ถูกทำให้ดูแปลกต่างไปจากชนชั้นนำของประเทศ คนป่าในทัศนะของชนชั้นนำปกครองในกรุงเทพฯ ไม่มีอะไรเหมือนกับคนไทยแม้แต่ร้อยละนั้น คนพวกนี้จึงถูกสร้างให้เป็น "คนอื่น" เพราะมีลักษณะแปลก สกปรก มีอารยธรรมที่ตรงข้ามกับคนไทย" (สุริชัย หวันแก้ว, 2550, น. 82) จะเห็นได้ว่าเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทเวลา คำว่า "ชาวเขา" จึงเข้ามาแทนที่คำว่า "ชาวป่า" โดยคำนี้ถูกนำไปเชื่อมโยงเข้ากับประเด็นสังคมการเมือง ดังที่ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541, น. 102) กล่าวว่า "คำว่าคนป่าและ ชาวป่าได้เลือนหายไปในปลายพุทธศตวรรษที่ 25 ในช่วงที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีความหมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ได้แก่ ม้ง เมี่ยน ลีซู ล่าหู่ อาข่า ชมุ ปกาเกอญอ ลัวะ และถิ่น" ฉะนั้น คำว่าชาวเขาจึงกลายเป็นวาทกรรมหลักที่รัฐใช้เรียกคนในชายแดนและถูกใช้อย่างเป็นทางการจนถึงปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทยคำว่า "ชาวเขา" มีปัญหาพอสมควร เนื่องจากคำนี้นอกจากจะเป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นในรัฐไทยสมัยใหม่แล้ว ความหมายของคำดังกล่าวยังเคลือบแฝงด้วยนัยบางประการ ดังที่อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2554, น. 28) กล่าวว่า "ชาวเขาปรับเปลี่ยนมาจากชาวป่าในสังคมรัฐยุคแรกๆ โดยความหมายของชาวเขาในที่นี้มี 2 นัย นัยแรกหมายถึงคนอยู่บนภูเขา และนัยที่สองหมายถึงพวกที่เขาต่างกับเรา การที่แยกแยะระหว่างเรากับเขาจึงทำให้เกิดการมองเห็นความเป็นอื่น (Otherness) อย่างเห็นได้ชัด" ฉะนั้น ชาวเขาจึงเป็นคำที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกัน เป็นคำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดูหมิ่นทางชาติพันธุ์ การมองข้ามความเป็นคน การแสดงถึงความแตกต่างระหว่างคนพื้นที่ราบสูงกับคนพื้นที่ราบ และเป็นวาทกรรมที่เปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของชาวเขาให้กลายเป็นผู้ร้าย เป็นพวกเขาที่ไม่ใช่พวกเรา ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันนักมานุษยวิทยาจึงได้กำหนดให้ใช้คำว่า "กลุ่มชาติพันธุ์" แทนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งในด้านต่างๆ ซึ่งอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548, น. 228) ได้อธิบายถึงประเด็นนี้ว่า "ในปัจจุบันนักวิชาการโดยเฉพาะสาขามานุษยวิทยา ได้เสนอให้เรียกกลุ่มชนที่มีลักษณะแตกต่างกันทางวัฒนธรรมว่า "กลุ่มชาติพันธุ์" (ethnic groups) ซึ่งเริ่มใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เพื่อหลีกเลี่ยงนัยเชิงการดูถูกเหยียดหยามทางวัฒนธรรม เพราะจะช่วยให้ปรับเปลี่ยนความสนใจไปศึกษาถึงความเป็นชาติพันธุ์ อันมีความหมายเกี่ยวกับกระบวนการแสดงความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมไทยใน

ปัจจุบันที่กลุ่มชาติพันธุ์อันเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในทางการเมืองและการพัฒนามากขึ้น ภายใต้ภาวะการณ์ที่ประเทศต่างๆ ก็ยอมรับและเข้าใจความเป็นพหุสังคม (plural society) ในสังคมของตนมากขึ้น”

อนึ่ง มีนักมานุษยวิทยาบางกลุ่มเชื่อว่าในอดีตชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาก่อนคนไทย ซึ่งองงศ์ พัฒนจักร (2533, น. 1) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของชาวเขาในประเทศไทยว่า “มีนักมานุษยวิทยาบางกลุ่มเชื่อว่าชาวเขาได้อาศัยอยู่ในแถบประเทศไทยมานาน ก่อนที่คนไทยจะรวบรวมกันตั้งเป็นประเทศหรือก่อนยุคประวัติศาสตร์ของเราเสียอีก แต่เมื่อชนชาติไทยหลังไหลเข้ามามากในดินแดนสุวรรณภูมิ กลุ่มชนเหล่านี้ได้ถูกกลืนชาติไปบ้าง ถูกบีบคั้นให้ถอยร่นเข้าไปอยู่บนภูเขาสูงบ้าง” ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมักพบเห็นการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภูเขาอยู่บริเวณสันเขาหรือลาดเขา ซึ่งมีพื้นที่รอบๆ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าเพื่อสามารถเพาะปลูกพืชผลสำหรับอุปโภคและบริโภค อย่างไรก็ตาม แม้ชาวไทยภูเขาจะเป็นกลุ่มชนที่ตั้งรกรากอยู่บนพื้นที่ราบสูง แต่สังคมของชาวไทยภูเขามักเลือกที่จะติดต่อและคบหาสมาคมเฉพาะกลุ่มของตนเองเท่านั้น ไม่นิยมติดต่อกับคนพื้นที่ราบอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านสังคมและขนบวัฒนธรรม ดังที่ ศุภกิจ เทพบัณฑิต (2539, น. 2) กล่าวว่า “ชาวเขาแต่ละเผ่ามักจะอาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว มีการ คบค้าสมาคมอยู่แต่ในเผ่าของตัวเอง ไม่ค่อยได้ติดต่อกับคนพื้นที่ราบ เนื่องจากคนพื้นที่ราบมักมองชาวเขาว่าเป็นพวกที่มีวัฒนธรรมด้อยกว่า ถึงแม้ว่าชาวเขาจะมีการติดต่อกับคนพื้นที่ราบบ้างแต่ก็มีความหวาดระแวง และทุกครั้งที่มีการติดต่อก็มักจะมากันเป็นกลุ่มๆ เพื่อความปลอดภัยของตนเอง” ด้วยความแตกต่างในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม กอปรกับความรู้สึกที่แปลกแยกไปจากคนกลุ่มใหญ่ ชาวไทยภูเขาจึงไม่นิยมเดินทางลงมายังพื้นที่ราบหากไม่มีเหตุจำเป็น

ในความคิดคำนึงของคนไทยเมื่อนึกถึงคำว่า “ชาวเขา” หลายคนมักนึกถึงภาพลักษณะที่สกปรก ล้าหลัง ยากจน ไร้เวลา งามายเพราะนับถือผี ไม่มีการศึกษา ปลูกฝิ่น กัญชา เฮโรอีน เป็นคอมมิวนิสต์ เป็นแรงงานผิดกฎหมาย เป็นผู้ร้ายทำลายป่า เป็นอาชญากรรมที่สร้างปัญหาให้สังคมไทย และเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ การที่คนไทยมีความคิดคำนึงต่อชาวเขาในลักษณะดังกล่าว ปนัดดา บุญยสาระนัย (2546, น. 84-85) กล่าวว่า “เป็นเพราะผลของการผลิตหรือการหล่อหลอมความคิดชุดหนึ่งเพื่อนำไปมอง วิเคราะห์ จัดการกับสิ่งหนึ่งด้วยเครื่องมือที่นักวิชาการเรียกว่า “วาทกรรม” (discourse) อันเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่เป็นสิ่งที่หล่อหลอมความรู้และเกี่ยวข้องกับอำนาจ เพื่อให้ความเชื่อหรือทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นตัวตนขึ้นมา ส่งผลต่อการสร้างอุดมการณ์ของคนในประเทศ” ฉะนั้น เมื่อคนไทยมีความนึกคิดและ

หรือมีทัศนคติต่อภาพลักษณ์ชาวเขาเป็นแบบพิมพ์เดียวกัน คือ มองชาวเขาว่าเป็นชนเผ่าที่ล้าหลัง มีวัฒนธรรมที่ต่ำต้อยกว่ากลุ่มชนของตนเอง จึงส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับชาวไทยภูเขาเป็นไปในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ล้วนเห็นว่าชาวเขามีความแปลกต่างไปจากกลุ่มสังคมของตนทั้งเรื่องวิถีชีวิต ภาษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม คติความเชื่อ และลักษณะการแต่งกาย แม้อดีตชาวไทยภูเขาจะเป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้านเข้าสู่ประเทศไทยก็ตาม แต่ปัจจุบันพวกเขาคือคนไทยกลุ่มหนึ่ง แต่การไม่ยอมรับของคนไทยบางกลุ่มที่เต็มไปด้วยอคติทางชาติพันธุ์และเลือกจดจำภาพในด้านลบ จึงทำให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยภูเขากับคนไทย ปัญหาด้านวัฒนธรรมข้ามคนที่คนไทยมักถูกเหยียดหยามชาวเขา และปัญหาการมองไม่เห็นความเป็นมนุษย์อันนำไปสู่การลดทอนความเป็นมนุษย์ของชาวเขา เป็นต้น

ปัจจุบันการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในความสนใจของนักวิชาการ โดยเฉพาะกลุ่มนักมานุษยวิทยา เนื่องเพราะการศึกษานี้ทำให้รู้ถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และคติความเชื่อดั้งเดิมซึ่งทำให้เข้าใจความเป็นชาติพันธุ์มากขึ้น แต่ประเด็นการศึกษาดังกล่าวไม่เพียงจำกัดอยู่ในวงการศึกษาของกลุ่มนักมานุษยวิทยาเท่านั้น ยังมีนักวิชาการอีกหลายสาขา เช่น รัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นิเทศศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือแม้กระทั่งมนุษยศาสตร์ต่างก็ให้ความสนใจกับการศึกษาประเด็นดังกล่าวด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะมนุษยศาสตร์ที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมไม่ว่าจะเป็นชาวเขา ชาวเล ชาวจีน ชาวมุสลิม เช่น งานวิจัยของณรงค์ฤทธิ์ ศักดารณรงค์ (2535) ศึกษาวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เรื่องสั้นสะท้อนปัญหาไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้" พิณอำไพ สิริปุชกะ (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง "ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย: การวิจารณ์เชิงสังคม" ภัทรชวีญ ทองเถาว์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง "ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน" และงานวิจัยของพิณวิไล ปริบูรณ์ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง "การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย: กรณีศึกษาตัวละครจีนอพยพในนวนิยาย เรื่อง ลอดลายมังกร" เป็นต้น

อย่างไรก็ดี กระแสการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้จำกัดอยู่ในความสนใจของวงการศึกษาลือต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อภาพยนตร์ สื่อละครโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ หรือแม้กระทั่งสื่อโฆษณาต่างก็ให้ความสนใจ โดยนำเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะชาวไทยภูเขาเข้ามานำเสนอในรูปแบบต่างๆ แต่การนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาจากสื่อเหล่านี้พบว่ามีลักษณะการนำเสนอที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง "แก้วกลางดง" บทประพันธ์ของวิมล เจียมเจริญ หรือที่รู้จักในนามของ "ทมยันตี" แก้วกลางดงไม่เพียงเป็น

นวนิยายที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน หากยังมีผู้นิยมนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ 1 ครั้งในปี พ.ศ. 2528 และสร้างเป็นละครโทรทัศน์ 4 ครั้งในปี พ.ศ. 2523 ปี พ.ศ. 2530 ปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2555 โดยมีการแก้ไข แต่งเติม และดัดแปลงบทไปตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างเพื่อให้เนื้อเรื่อง สดุดีสถานและสนองอารมณ์ผู้ชม ละครเรื่องนี้ไม่เพียงนำเสนอเรื่องราวความรักต่างชาติพันธุ์ ระหว่างสาวชาวเขาเผ่าอาข่ากับหนุ่มเมืองหลวง แต่ยังถูกสื่อสร้างภาพในลักษณะเหมารวมให้เป็น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความล้าหลังในมิติต่างๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และลักษณะการ แต่งกายที่สกปรกผิดไปจากขนบความเป็นจริง ทั้งที่จริงแล้วชาวไทยภูเขาคือกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิต เรียบง่าย พึ่งพาธรรมชาติ มีขนบวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอากาศหนาวจึงไม่นิยมอาบน้ำชำระร่างกาย และที่สำคัญพวกเขามีความ จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับคนไทย แต่การให้ภาพที่บิดเบือนจึงส่งผลให้ เกิดการมองข้ามความเป็นคนอันนำไปสู่ปัญหาทางวัฒนธรรม ดังที่ปนัดดา บุญยสาระนัย (2546, น. 102) กล่าวว่า

...หลังจากที่ละครเรื่อง “แก้วกลางดง” ซึ่งตามท้องเรื่องมีนางเอกและตัวละครหลัก เป็นชาวอาข่าออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ได้ระยะหนึ่ง มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของชาว อาข่าที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้ชาวอาข่าส่วนหนึ่งออกมาเรียกร้องเพื่อ ปกป้องภาพลักษณ์ของตนเอง โดยติดต่อกับผู้สร้างละครขอร้องให้เปลี่ยนแปลงและแก้ไข บทละครให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่แท้จริง “หมี่จู้ มอแลง” หญิงสาวชาวอาข่าผู้เป็น ตัวแทนของชาวอาข่าในการเจรจากับบริษัทผู้สร้างละคร บอกเล่าถึงความรู้สึกเมื่อได้ดู ละครเรื่องนี้ว่า “เราดูละครเรื่องนี้แล้วมันไม่ใช่ชีวิตจริงของเรา มันไม่ใช่ชุดแต่งกายของเรา ที่สำคัญมันผิดวัฒนธรรมอย่างร้ายแรง” ดังนั้น ประเด็นที่หมี่จู้และชาวอาข่าขอร้องให้ ผู้สร้างละครแก้ไขให้ถูกต้องจึงมี 2 ประเด็น คือ การสร้างภาพลักษณ์สกปรก ล้าหลัง และ การนำเสนอรายละเอียดทางวัฒนธรรมที่ผิดเพี้ยนไป

นอกจากสื่อละครโทรทัศน์แล้ว สื่อหนังสือพิมพ์รายวันของไทย เช่น ข่าวสด มติชน ไทยรัฐ เดลินิวส์ สยามรัฐ ฯลฯ ต่างก็เป็นตัวผลิตซ้ำภาพแทนโดยนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาในเชิงลบ เช่นกัน ดังที่กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ (2543, น. 3) กล่าวว่า

...เนื้อหาของข่าวที่ปรากฏในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ มักจะให้ภาพของชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ในทำนองลบ เช่น มั่งค้ายาบ้า ชาวม้งมีอาวุธสงครามไว้ในครอบครอง นอกจากม้งก็ยังมีข่าวของชาวกะเหรี่ยงซึ่งนอกจากจะถูกนำเสนอภาพว่าเป็นผู้บุกรุกป่าสงวนและทำลายทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังถูกนำเสนอว่าเป็นแรงงานต่างด้าวซึ่งเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของคนในเมือง เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงที่เข้ามาทำงานในเมืองได้ก่ออาชญากรรมต่างๆ มากมาย ในประเด็นหลังนี้ชาวกะเหรี่ยงถูกจับคู่กับชาวพม่าที่อพยพเข้ามาในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากและได้ก่อคดี เช่น ลักทรัพย์ ปล้นลักพาตัวเด็กเพื่อเรียกค่าไถ่ ตลอดจนฆ่านายจ้าง เรื่องราวของชนกลุ่มน้อยที่เสนอในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน จึงตอกย้ำทัศนคติของชาวเขาเป็นผู้ไม่น่าไว้วางใจ เป็นบุคคลอื่นที่แตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

ในขณะที่วาทกรรมชาวเขาจากสื่อหนังสือพิมพ์ไทย ตีตนนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาเป็นไปในแง่ลบ ก็มีวาทกรรมอีกแบบหนึ่งปรากฏเห็นชัดในสื่อหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ในลักษณะที่เป็นบทความแสดงความคิดเห็นและเป็นปากเป็นเสียงให้กับชาวเขา แต่เป็นที่น่าเสียดายที่คนไทยจำนวนมากไม่ค่อยมีโอกาสได้อ่าน โดยสื่อในลักษณะนี้จะเสนออุดมการณ์ว่าชาวเขาเป็นสมาชิกของรัฐด้วยเช่นกัน แต่ก็มักจะถูกเป็นเหยื่อของเจ้าหน้าที่รัฐ นักธุรกิจ ตลอดจนสื่อมวลชน (ปนัดดา บุญยสาระนัย, 2546, น. 87) เมื่อสื่อภาพยนตร์ สื่อละครโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลได้นำความคิดเหล่านั้นเข้าสู่การผลิตและสื่ออุดมการณ์ จึงทำให้เกิดการนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง กลายเป็นการประทับตราชาวไทยภูเขาในประเทศไทยจนเกิดเป็นปัญหาทางวัฒนธรรม และกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักที่ผลักดันให้ชาวเขากลายเป็นคนชายขอบ

อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันภาครัฐและเอกชนจะเข้าไปมีบทบาทโดยการพัฒนาชาวไทยภูเขาให้มีคุณภาพชีวิตและมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น แต่ภาพของชาวไทยภูเขายังคงถูกนำเสนอในลักษณะเหมารวมผ่านกรอบความคิดของสังคมส่วนใหญ่ให้เป็นกลุ่มชนที่โง่เขลา เป็นผู้ร้ายทำลายระบบนิเวศ เป็นกลุ่มชนที่เป็นภัยต่อคนสังคมเมืองและต่ออำนาจอธิปไตยในสายตาของรัฐบาล จนกลายเป็นวาทกรรมในสังคมไทย ซึ่งปนัดดา บุญยสาระนัย (2546, น. 84) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “แม้กลุ่มชาวเขาจะผ่านช่วงเวลาของการพัฒนาจากรัฐมาแล้วหลายสิบปี แต่รัฐและสังคมไทยยังคงให้ภาพลักษณ์ต่อชาวเขาเป็นแบบพิมพ์เดียวกันซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่เคยเปลี่ยนแปลง นั่นคือ สกปรกยากจน น่าเห็นใจ ขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาน้อย มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ขาดคุณภาพ

เป็นผู้ร้ายทำลายสิ่งแวดล้อม พัวพันกับการปลูก เสพ ค้ายาเสพติด และเป็นคนอื่นที่เข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยจึงอาจเป็นภัยคุกคามต่อประเทศ" สอดคล้องกับปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (ม.ป.ป. อ้างถึงในสุนทร สุขสราญจิต, 2551, น. 13) ที่กล่าวว่า "ภาพลักษณ์ชาวเขาที่พ่วงท้ายด้วยคำอธิบายต่างๆ เป็นต้นว่าตัดไม้ทำลายป่า เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นภัยต่อความมั่นคง ไม่ใช่ไทย ร่างกายไม่เอาภิรมย์ (สกปรก) แต่มาดึงดูดเร้าอารมณ์ (หญิงในบริบทการท่องเที่ยว) ไม่พัฒนา และเป็นคนอื่น เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นวาทกรรมที่ถูกปรุงแต่งมาจากรัฐและสังคมไทยทั้งสิ้น เพื่อรัฐจะได้มีความชอบธรรมในการเข้าไปจัดการดูแลและควบคุมชาวเขา" จะเห็นได้ว่าการผลิตซ้ำภาพชาวไทยภูเขาในลักษณะดังกล่าว กลายเป็นวาทกรรมที่ฝังรากลึกในสังคมทำให้คนในสังคมไทยมองข้ามความเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาวเขา เพราะคนส่วนใหญ่เฝ้าอย่างสนิทใจว่าชาวไทยภูเขามีภาพแทนในลักษณะดังกล่าวจนกลายเป็นความจริงที่ไร้ข้อสงสัย

ในโลกวรรณกรรม นักเขียนหลายคนมีแนวคิดในการสร้างสรรค์วรรณกรรมไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยบางคนได้หยิบยกประเด็นชาวเขามาสร้างสรรค์ผ่านงานเขียนของตนเอง เช่น มาลา คำจันทร์ นักเขียนสายเลือดล้านนาที่ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ เมื่อปีพุทธศักราช 2556 มาลา คำจันทร์ เป็นนักเขียนที่มีแนวคิดในการนำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตของชาวไทยภูเขามานำเสนอผ่านงานเขียนเพื่อสะท้อนภาพบางอย่าง ทำให้งานเขียนโดดเด่นไปด้วยสีสันและเต็มไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งเนื้อหาส่วนใหญ่มักเน้นย้ำในเรื่องความดั่งามโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรม ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนและบุคคลในครอบครัว ทำให้ผู้อ่านโดยเฉพาะเยาวชนได้ตระหนักในการทำความดี เนื่องจากนักเขียนได้เสริมสร้างมโนทัศน์และปลูกฝังเจตคติที่ดีให้แก่เยาวชนไทยผ่านงานเขียนดังกล่าว สุนทร ค่ายอด (2558, น. 74) กล่าวถึงงานเขียนของมาลา คำจันทร์ ไว้ว่า

...มาลา คำจันทร์ เป็นนักเขียนที่มีผลงานอย่างต่อเนื่อง โดยงานเขียนของเขามักจะกล่าวถึงคนเล็กคนน้อยในสังคมหรืออาจเรียกว่าตัวละครชายขอบ ไม่ว่าจะเป็นตัวละครผู้ติดเชื้อ ตัวละครที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือแม้แต่ชาวไทยภูเขา โดยเฉพาะ "ชาวปกากะญอ" ที่เขาได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีแห่งชนเผ่าเมื่อรับราชการครู จนกลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผลิตวรรณกรรมเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ปกากะญอ คือเรื่อง "หมู่บ้านอาบจันทร์" และเรื่อง "ลูกป่า" ซึ่งเป็นวรรณกรรมได้กลับที่สร้างขึ้นมาเพื่อเสนอภาพของปกากะญอในลักษณะที่แตกต่างจากความเข้าใจของคนทั่วไป ผลงาน

เข้ากับอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสถาปนาการรับรู้แบบใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่าง น่าสนใจ

เช่นเดียวกับเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม นักเขียนที่เคยรับราชการกรมการปกครองทาง ภาคเหนือและเคยใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับชาวไทยภูเขามาก่อน จึงได้นำประสบการณ์ชีวิตและนำวิถี ชีวิตของชาวไทยภูเขาในมิติต่างๆ มานำเสนอผ่านงานเขียน เพื่อสะท้อนให้คนในสังคมไทยเห็นถึง ปัญหาบางอย่าง เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่รัฐ ดังจะเห็นได้จากเรื่อง “หุบเขาสีดอกไม้ม” นวนิยายที่ไม่เพียงนำเสนอความขัดแย้งระหว่างความรักและอุดมคติการทำงาน นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของชาวเขาที่ถูกเจ้าหน้าที่จากกรมการปกครอง พรารณาเข้า มาเปลี่ยนแปลงชีวิตของชาวไทยภูเขาด้วยเหตุผลที่ว่า “เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น” และ ในเรื่อง “อ้อมอกภูเขา” เป็นอีกเรื่องที่นักเขียนสะท้อนปัญหาทางวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่า เย้า อันเกิดจากการรุกรานของคนเมือง ซึ่งคำนำสำนักพิมพ์ต้นอ้อ (2526, คำนำ) ได้กล่าวถึง นวนิยายเรื่องนี้ว่า

...อ้อมอกภูเขาเป็นนวนิยายเรื่องที่ 2 ของเฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม นวนิยายเรื่องนี้เคย ตีพิมพ์ในนิตยสารขวัญเรือนมาก่อน เมื่อพิมพ์เป็นเล่มก็ได้รับรางวัลชมเชยจากงาน หนังสือสัปดาห์แห่งชาติ และต่อมาถูกนำไปสร้างเป็นละครทีวี อ้อมอกภูเขาเป็นนวนิยาย ที่นักเขียนมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการรุกรานทางวัฒนธรรมของคนพื้นที่ราบ อันด้วย สาเหตุมาจากความโลภ ความงี่ และความหลงของคนเมือง ขณะเดียวกันยังได้ถ่ายทอด วิถีชีวิตอันงดงามของชาวเขาไว้ด้วย

นอกจากนี้สุรชัย จันทิมาธร หรือที่รู้จักในนาม “หงา คาราวาน” ศิลปินเพลงเพื่อชีวิต เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่น่าเรื่องราวชาวไทยภูเขามาถ่ายทอดผ่านงานเขียน โดยนำเสนอนวนิยาย เกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างชาวเขาเผ่าลัวะกับรัฐไทยในเรื่อง “ก่อนฟ้าสว่าง” นวนิยายเรื่องนี้เป็นผลงาน สืบเนื่องในชุด “คาราวานวรรณกรรม” และเป็นนวนิยายเรื่องแรกและเรื่องเดียวของสุรชัยที่ถูก สร้างสรรค์ขึ้นเมื่อครั้งใช้ชีวิตอยู่ในช่วง “ศึกษาต่อต่างจังหวัด” ภายหลังเหตุการณ์พฤษภา 6 ตุลาคม 2519 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือสุรชัยเขียนนวนิยายเรื่องนี้เมื่อครั้งที่หลบหนีไปอยู่กับพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งอยู่ในป่า โดยมูลเหตุที่ต้องหลบหนีเข้าป่าเนื่องเพราะเกิดความ รุนแรงทางการเมือง ดังนั้น เนื้อหาของนวนิยายนักเขียนจึงได้แสดงทัศนะทางการเมืองที่มีต่อ

ระบอบการปกครองในยุคนั้น โดยนำเสนอผ่านตัวละครชาวเขาที่พยายามเอาชีวิตรอดจากการถูกกดขี่ข่มเหงจากอำนาจรัฐท้องถิ่น ภายหลังจากการนำเสนอนวนิยายก่อนฟ้าสาบ สุรัชย์ จันทิมาธร ก็ยังไม่ได้สร้างสรรค์ผลงานประเภทนี้ออกมาอีกเลย ก่อนฟ้าสาบจึงเป็นผลงานใต้ดินของกลุ่มนักเขียน "โนป้า" ช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2524, น. 130-133) กล่าวถึงที่มาของนวนิยายเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจ ดังความว่า

...ผมเคยอ่านก่อนฟ้าสาบที่พิมพ์ครั้งแรกในชื่อ "ก่อนที่ฟ้าจะสาบ" ซึ่งสุจิตต์ วงษ์เทศ เคยนำมาตีพิมพ์เป็นเล่มเมื่อปี พ.ศ. 2524 การตีพิมพ์ครั้งนั้นมีภาคผนวกเรื่อง "สังเขปเรื่องราวของลัวะ-ละว้า" โดยฝ่ายวิชาการ สำนักศิลปวัฒนธรรม นับเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ก่อนที่ฟ้าจะสาบมีลักษณะของนวนิยายเชิงมานุษยวิทยาที่บันทึกเรื่องราวของชาวลัวะหรือละว้า ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่กระจัดกระจายอยู่ในเทือกเขาทางภาคเหนือ บันทึกความเป็นมา การต่อสู้ ความรัก การมีชีวิตรอดอย่างเสรีตามลักษณะของวัฒนธรรมและความเชื่อในหมู่ชนของเขา ปัญหาการดำรงชีวิตบนหุบเขา และช่องว่างอันเกิดจากการเอาใจเอาเปรียบ และความไม่เข้าใจของคนพื้นที่ราบที่เขาเรียกว่า "สระเมือง" โดยสรุปแล้วก่อนฟ้าสาบคือเรื่อง "สูตรสำเร็จ" ของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในป่าที่กลุ่มนักคิด นักเขียน ผู้เข้าไปร่วมประสบการณ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้ผลิตขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2520-2525 ผลงานใต้ดินประเภทนี้นับเป็นผลงานหายาก เพราะวรรณกรรมใต้ดินที่ผลิตขึ้นในช่วงดังกล่าว คือตัวแทนทางความคิดในแง่การต่อสู้กับอำนาจรัฐที่เกิดขึ้นระยะนั้น

จะเห็นได้ว่าการนำเรื่องราวชาวไทยภูเขามานำเสนอผ่านวรรณกรรม เนื่องจากเพราะภาคเหนือของไทยมีชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่หลากหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้อิทธิพลของสื่อและภาครัฐที่ต่างนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาว่าเป็นกลุ่มชนที่เลวร้าย เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ เป็นผู้ไม่น่าไว้วางใจ ดัดไม้ทำลายป่า ค้ายาเสพติด หรือแม้กระทั่งการเป็นคอมมิวนิสต์อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดงานเขียนดังกล่าว รวมถึงประสบการณ์และช่วงชีวิตของผู้เขียนที่ได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้วิถีแห่งชนเผ่า และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวไทยภูเขาก็อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการผลิตงานเขียนแนวชาติพันธุ์ชาวเขา โดยนักเขียนทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวของกลุ่มคนเหล่านี้มานำเสนอผ่านตัวบทวรรณกรรม เพื่อสะท้อนและหรือนำเสนอภาพบางอย่างผ่านภาษาที่มีวรรณศิลป์

นักเขียนไทยที่เคยมีผลงานในการนำเสนอวรรณกรรมเกี่ยวกับกลุ่มชาวไทยภูเขา ได้แก่ น้อย อินทนนท์ ทมยันตี (นามแฝง) พิบูลศักดิ์ ละครพล สีฟ้า (นามแฝง) มาลา คำจันทร์ (นามแฝง) สุรัชย์ จันทิมาธร สังคีต จันทนะโพธิ พิริยะ พนาสุวรรณ เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม สมัย สุทธิธรรม ภาณุมาศ ภูมิถาวร อุดร วงษ์ทับทิม สองขา (นามแฝง) ไหมลี (นามแฝง) และดอกผืน (นามแฝง) การนำเสนอวรรณกรรมของนักเขียนกลุ่มนี้พบว่า มีลักษณะร่วมในการนำเสนอภาพของความไม่ทัดเทียมระหว่างกลุ่มชาวเขาในประเทศไทยกับคนไทยเจ้าของประเทศ กล่าวคือ นักเขียนบางคน นำเสนอให้ชาวไทยภูเขา มีบทบาทสถานภาพทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมด้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ เช่น เป็นวัตถุทางเพศ และหรือเป็นคนชายขอบในปริมนทลของอำนาจในสังคม ยกตัวอย่างนวนิยายเรื่อง “หมู่บ้านอาบาจันทร์” ของมาลา คำจันทร์ แม้จะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับความรักความผูกพันระหว่างเพื่อน และผู้คนเผ่าปกากะญอที่ปลื้มใจอยู่อย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางธรรมชาติ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งนักเขียนได้นำเสนอภาพความเป็นอื่นของชาวปกากะญอในสายตาคนเมือง ดังตัวอย่างบางตอนที่กล่าวว่า

...หมู่บ้านหลาเกวที่ตั้งอยู่ระหว่างฟ้ากับน้ำ ... หมู่บ้านไม่ใหญ่นัก มีสักยี่สิบหลังคาเรือนเห็นจะได้ ทุกคนในหมู่บ้านกำเนิดจากสายเลือดเดียวกันอันเข้มข้น คนนอกเผ่าเรียกพวกเขาว่า ย่างบ้าง กะเหรี่ยงบ้าง ซ้ำร้ายไปกว่านั้นคนพื้นที่ราบ กลับเรียกไปในเชิงเหยียดหยามว่า “ย่างกะเลอ” อันสื่อความหมายเป็นคนถ้อย คนหยาบซ้าสกปรกชื่อต่างๆ เหล่านี้จะเป็นที่พอใจของคนหลาเกวก็หาไม่ ชื่อที่แท้ของเขาคือ “ปกากะญอ” อันหมายความว่า “คน”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 32)

จากข้อความข้างต้น คนพื้นที่ราบเรียกชาวกะเหรี่ยงหรือปกากะญอว่า “ย่างกะเลอ” สมทรง บุรุษพัฒน์ และสรินยา คำเมือง (2542, น. 7) กล่าวถึงที่มาของคำนี้ว่า “ในประเทศไทย กะเหรี่ยงถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย โดยแต่ละกลุ่มก็จะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป ได้แก่ 1) สะกอหรือยางขาว (Sgaw) เรียกตนเองว่า “ปกากะญอ” ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุด 2) ไป้ว (Pwo) เรียกตนเองว่า “โพล” 3) ปะโอ (Pa-O) เรียกตนเองว่า “ตองสู” และ 4) คะยา (Kayah) หรือปะเวตะวันตก แต่คนไทยทางภาคเหนือนิยมเรียกชาวปกากะญอว่า ย่างแดง ย่างขาว ย่างป่า ย่างกะเลอ และย่างเปียง หรือเรียกสั้นๆ ว่าคนยาง” ดังนั้น ย่างกะเลอจึงเป็นชื่อเรียกของชาวกะเหรี่ยงสะกอที่เรียกโดยคนพื้นที่ราบ อนึ่ง ย่างกะเลอเป็นกลุ่มชนที่คนพื้นที่ราบเห็นว่าไม่ค่อยให้

ความสำคัญในเรื่องความสะอาดเท่าใดนัก เนื่องจากส่วนใหญ่ทำอาชีพเลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำนา ดังนั้น พวกเขาจึงถูกมองและถูกให้ภาพในลักษณะเหมารวมว่าเป็นกลุ่มชนที่สกปรกในสายตาคนทั่วไป แต่หากพิจารณาความหมายของคำว่า "ยาง" หรือ "คนยาง" จะพบว่ามึ้นัยบางประการ เคลือบแฝงอยู่ ซึ่งสุนทร ค่ายอด (อ้างในขวัญชีวัน บัวแดง, 2549, น. 8) ได้อธิบายความหมายของคำว่ากะเหรี่ยงหรือยางว่า "เป็นคำที่มีนัยของการดูถูกว่าเป็นคนป่าเถื่อน ถ้าหลัง อีกทั้งคำนี้ยังเป็นคำที่ใช้ในวาทกรรมทางการเมืองในความหมายที่เป็นชาวเขากลุ่มหนึ่ง ซึ่งสร้างปัญหาให้กับประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ทำลายป่า ป่ลู่ก เสพ และค้าฝิ่น" ฉะนั้น คำว่ายางกะเลอจึงมีนัยของการดูถูกเหยียดหยามความเป็นคน นัยของความด้อยต่ำด้อยค่า และการถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้พวกเขาจะเรียกตนเองว่า "ปกากะญอ" ซึ่งหมายถึง "คน" และเป็นชื่อเรียกกลุ่มของตนก็ตาม แต่ด้วยการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากระเบียบแบบแผนตามแนวคิดของคนเมือง จึงทำให้คนไทยผู้มีอคติทางวัฒนธรรมมีทัศนคติกับพวกเขาเป็นเพียงคนถ้อยเท่านั้น การนำเสนอภาพในลักษณะนี้จึงเป็นการกักขังภาพลักษณ์ของชาวเขาแบบตายตัว ทำให้ชาวเขาต้องดิ้นรนต่อสู้เรียกร้องสิทธิเพื่อบอกให้คนในสังคมไทยรู้ว่าพวกเขาก็เป็นคน มีตัวตน และมีความเป็นคนอยู่ในสังคมไทย ดังนั้น คำว่า "ยางกะเลอ" จึงเป็นการสร้างความเป็นคนอื่น อันนำไปสู่กระบวนการผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบในสังคม เพราะคำนี้เป็นเครื่องชี้วัดความเป็นมนุษย์ที่ถูกสร้างจากชนชั้นและอำนาจของคนพื้นที่ราบ ทำหน้าที่เป็นวาทกรรมตอกย้ำให้ชาวปกากะญอมีความเป็นอื่นที่ไม่ใช่คนไทยแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าการนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาในลักษณะดังกล่าว เป็นการสร้างผ่านทัศนะของนักเขียนที่มีชนชั้นและอำนาจเคลือบแฝงอยู่ ดังนั้น ชาวไทยภูเขาจึงถูกคัดกรองให้เป็นเพียงคนชายขอบในสังคม ชาติมิตติของความเป็นคน ถูกเอาวัดเอาเปรียบ ถูกผลิตซ้ำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลดน้อยลงไป และมีบทบาทสถานะที่ด้อยกว่าคนไทยทั้งในด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียน ดังที่กล่าวมานี้จึงกระตุ้นให้ผู้วิจัยมีความต้องการที่จะศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาวรรณกรรมในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะเป็นช่วงที่รัฐบาลไทยเริ่มให้ความสนใจชาวเขา รัฐเล็งเห็นว่าชาวเขาอาจเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ และอาจร่วมมือกับต่างชาติทำลายความมั่นคงของประเทศ กอปรกับรัฐได้สร้างวาทกรรมเกี่ยวกับชาวเขาโดยสร้างภาพให้ชาวเขาเป็นผู้ร้ายและก่อปัญหาต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า และปัญหายาเสพติด จนกลายเป็นวาทกรรมความรู้ที่สั่งสมและสืบทอดในสังคม ดังนั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 เป็นต้นมาจึงเริ่มมีการศึกษาวิถีชีวิตชาวเขา และมีงานเขียนเกี่ยวกับชาวเขา

ปรากฏขึ้นทั้งในรูปแบบบทความ วิทยานิพนธ์ หนังสือแบบเรียน หนังสือการ์ตูน หรือแม้กระทั่งวรรณกรรม โดยเฉพาะวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่าภาพชาวไทยภูเขาที่ปรากฏในวรรณกรรมช่วงปี พ.ศ. 2498-2559 นักเขียนไทยนำเสนอภาพชาวเขาในมิติต่างๆ เช่น เป็นคนชายขอบ เป็นผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา เป็นวัตถุทางเพศ เป็นผู้ถูกใช้แรงงาน แต่ในขณะเดียวกันก็มีนักเขียนบางคนนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาเป็นผู้มีสติปัญญา เป็นผู้อนุรักษ์นิยม เป็นนักพัฒนา เพื่อสวมทับภาพแทนที่สังคมไทยสร้างให้กับกลุ่มชาวไทยภูเขา

อย่างไรก็ดี แม้จะมีการศึกษากลุ่มชาวไทยภูเขาในประเทศไทยจากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับชาวไทยภูเขา ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาใน 3 ประเด็นซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง ศึกษาพัฒนาการของชาวไทยภูเขาในอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชาวเขาในด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาชีพ และภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อย พบในบทความของอนงค์ พัฒนจักร (2533) เรื่อง "สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย" และงานวิจัยของพินอำไพ สิริบุษกะ (2543) เรื่อง "ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย"

ประเด็นที่สอง ศึกษาการปรับเปลี่ยนสถานะเพื่อการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวเขากับรัฐและคนภายนอก เป็นการศึกษาการปรับเปลี่ยนศาสนาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขา เพื่อสร้างตัวตนและความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ทัดเทียมกับรัฐและคนภายนอก พบในงานวิจัยของทวิช จตุรพรฤกษ์ (2541) เรื่อง "เสียงคนชายขอบศักดิ์ศรีความเป็นคนของชาวสีซอ" และบทความของขวัญชีวัน บัวแดง (2546) เรื่อง "การเปลี่ยนศาสนาของชาวกะเหรี่ยง"

ประเด็นที่สาม ศึกษาการสร้างวาทกรรมให้กับชาวไทยภูเขา เป็นการศึกษาวาทกรรมที่สังคมสร้างให้กับชาวเขาผ่านหลักสูตรแบบเรียน บทเพลง วรรณกรรม นิทรรศการ สื่อภาพยนตร์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อละครโทรทัศน์ สารคดี และหน่วยงานรัฐเพื่อให้ชาวเขาแตกต่างไปจากคนไทย พบในบทความของปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) เรื่อง "วาทกรรมว่าด้วยชาวเขา" บทความของกฤษฎาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543) เรื่อง "ปริศนาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย" บทความของปนัดดา บุญยสาระนัย (2546) เรื่อง "อาชญาภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกปรกกล้าหลังแต่ดั้งเดิม" บทความของพิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2553) เรื่อง "จากชาวป่าสู่ชาวเขา: 100 ปีกับการสร้างภาพลักษณ์ชาวเขา" บทความของวัชรินทร์ แก่นจันทร์ (2556) เรื่อง "อุดมการณ์ความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา" งานวิจัยของสุนทร สุขสราญจิต (2551) เรื่อง "มายาคติและความรุนแรงของชาวเขาในแบบเรียน บทเพลง และภาพยนตร์" และงานวิจัยของภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) เรื่อง "ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน"

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ยังไม่พบการศึกษาประเด็นภาพแทนชาวไทยภูเขา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 เพื่อแสดงให้เห็นการสร้างภาพแทนอันเป็นภาพเหมารวม (Stereotype) ของชาวไทยภูเขาผ่านมุมมองของนักเขียนไทย เนื่องจากภาพแทนเป็นการประกอบสร้างความหมายโดยใช้ภาษาเป็นตัวถ่ายทอด กอปรกับผู้สร้างมักเลือกสรรความจริงเพียงบางส่วนมานำเสนอ ทำให้ภาพที่ถูกสร้างนั้นมีทั้งภาพในเชิงบวกและภาพในเชิงลบ ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้นอกจากทำให้เห็นภาพแทนชาวไทยภูเขาที่ถูกสร้างผ่านทัศนะของนักเขียน และเห็นกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาจากนักเขียนแล้ว ยังทำให้รู้เท่าทันการใช้ภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือการสื่อสาร เพราะภาพแทนเป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาที่แฝงด้วยอุดมการณ์ อำนาจ และความรู้สึกนึกคิดของนักเขียน ฉะนั้น หากรู้เท่าทันภาษาจะทำให้รู้ว่าภาพแทนที่ถูกสร้างขึ้นนั้นเป็นการสร้างเพื่อทำลายเพื่อให้เกิดความคล้อยตาม เพื่อรับใช้บางสิ่งบางอย่าง และหรือเป็นการสร้างเพื่อนำเสนอความจริง

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย
2. ศึกษาวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้เห็นภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย
2. ทำให้เห็นกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย
3. ทำให้ทราบมุมมองของคนไทยที่มีต่อชาวไทยภูเขา
4. เป็นแนวทางการศึกษาภาพแทนในวรรณกรรมอื่นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะวรรณกรรมของนักเขียนไทย ซึ่งเคยมีผลงานในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเกี่ยวกับชาวไทยภูเขา ส่วนเกณฑ์ในการคัดเลือกจะเลือกวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวไทยภูเขาเป็นหลักผ่านโครงเรื่อง ตัวละคร จาก บรรยายภาค และภาษาที่มีวรรณศิลป์ โดยมีรายชื่อวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่คัดสรรจำนวน 26 เรื่องประกอบด้วย

นวนิยาย จำนวน 21 ดังนี้

ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง	ตีพิมพ์ครั้งแรก	ฉบับที่นำมาศึกษา
1. ส่องไพร	น้อย อินทนนท์	ปี พ.ศ. 2498	ปี พ.ศ. 2538
2. แก้วกลางดง	ทมยันตี (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2519	ปี พ.ศ. 2548
3. พุงหุ้ม่าสีน้ำเงิน	พิบูลศักดิ์ ละครพล	ปี พ.ศ. 2520	ปี พ.ศ. 2549
4. ใต้ฟ้าสีคราม	สีฟ้า (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2520	ปี พ.ศ. 2520
5. หมู่บ้านอาบจันทร์	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2523	ปี พ.ศ. 2557
6. ก่อนฟ้าสาง	สุรัชย์ จันทิมาธร	ปี พ.ศ. 2524	ปี พ.ศ. 2531
7. ลูกป่า	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2525	ปี พ.ศ. 2551
8. คนภูเขา	สังคีต จันทนะโพธิ	ปี พ.ศ. 2525	ปี พ.ศ. 2538
9. เจ้าฟ้า	พิริยะ พนาสุวรรณ	ปี พ.ศ. 2525	ปี พ.ศ. 2526
10. อ้อมอกภูเขา	เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	ปี พ.ศ. 2526	ปี พ.ศ. 2539
11. ในสายหมอก	สมัย สุทธิธรรม	ปี พ.ศ. 2532	ปี พ.ศ. 2532
12. บันทึกของคุตา	ดอกฝืน (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2532	ปี พ.ศ. 2532
13. หุบเขาสีดอกไม้	เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	ปี พ.ศ. 2536	ปี พ.ศ. 2536
14. แผ่นดินสงคราม	เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	ปี พ.ศ. 2537	ปี พ.ศ. 2540
15. หลับเถิดนางนอน	สมัย สุทธิธรรม	ปี พ.ศ. 2539	ปี พ.ศ. 2539
16. ไหมแม่	ภาณุมาศ ภูมิตาวร	ปี พ.ศ. 2541	ปี พ.ศ. 2547
17. ดอกไม้บนภูเขา	สองขา (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2541	ปี พ.ศ. 2551
18. วิถีคนกล้า	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2543	ปี พ.ศ. 2551
19. เจ้าเกอโต้เด็ก บ้านดอย	อุดร วงษ์ทับทิม	ปี พ.ศ. 2545	ปี พ.ศ. 2553
20. คีตาลาวู	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2546	ปี พ.ศ. 2553
21. พายุฝนบนผาจิ- ผาซ้าง	ไหมลี (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2559	ปี พ.ศ. 2559

เรื่องสั้น จำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง	ตีพิมพ์ครั้งแรก	ฉบับที่นำมาศึกษา
1. ไปไม้สี่เหลืง	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2523	ปี พ.ศ. 2545
2. ร่วงแล้วที่ราวป่า	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2523	ปี พ.ศ. 2545
3. ห่า	มาลา คำจันทร์ (นามแฝง)	ปี พ.ศ. 2523	ปี พ.ศ. 2545
4. คีนพระจันทร์ ส่องแสง	เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	ปี พ.ศ. 2537	ปี พ.ศ. 2537
5. ลูกคนที่หก	เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม	ปี พ.ศ. 2537	ปี พ.ศ. 2537

2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 เป็นการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีในการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดภาพแทน

2.1.2 แนวคิดปิตาธิปไตย

2.1.3 แนวคิดเพศสภาพและเพศวิถี

2.1.4 แนวคิดกลวิธีการสร้างภาพแทน

2.1.5 ทฤษฎีสตรีนิยม

2.2 กรอบแนวคิดภาพแทน

2.2.1 ภาพแทนหญิงชาวเขา

2.2.2 ภาพแทนชายชาวเขา

2.2.3 ภาพแทนเยาวชนชาวเขา

2.2.4 ภาพรวมชาวไทยภูเขา

2.3 กรอบแนวคิดกลวิธีการสร้างภาพแทน

2.3.1 กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง

2.3.2 กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร

2.3.3 กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านฉาก

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในกรณีที่ประเด็นการวิเคราะห์พบวรรณกรรมมากกว่า 5 เรื่อง ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 5 เรื่อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพแทน หมายถึง การนำเสนอภาพชาวไทยภูเขาเป็นวัตถุทางเพศ เป็นแม่บ้านแม่เรือน เป็นผู้มีความดีปัญญา เป็นผู้ถูกใช้แรงงาน เป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นผู้ไร้เดียงสา เป็นผู้อนุรักษ์นิยม เป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย เป็นนักพัฒนา เป็นคอมมิวนิสต์ เป็นคนชายขอบ และเป็นตัวแทนระบอบปีศาจปีศาจผ่านทัศนคติของนักเขียน

กลวิธีการสร้างภาพแทน หมายถึง วิธีการเสนอภาพชาวไทยภูเขาจากองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก

ชาวไทยภูเขา หมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงในประเทศไทย มีวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ ศาสนา ภาษา การแต่งกาย และการดำเนินชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มปรากฏในวรรณกรรมที่นำมาศึกษา ได้แก่ ม้ง ปกาเกอญอ ลัวะ อาข่า ลีซอ และเย้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 ศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมไทยร่วมสมัยที่นำเสนอเกี่ยวกับชาวไทยภูเขา
  - 1.2 ศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพแทนและกลวิธีการสร้างภาพแทน
  - 1.3 ศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับชาวไทยภูเขา

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย และกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

3. ขั้นสรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

บทที่ 4 กลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

บทที่ 5 บทสรุป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพแทน
  - 1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพแทน
  - 1.2 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปีศาจไทย
  - 1.3 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี
  - 1.4 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสตรีนิยม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการสร้างภาพแทน
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพแทน

การวิจัยเรื่องภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 ในครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาจากนักเขียนไทย ที่สร้างให้ชาวเขามีภาพแทนในมิติต่างๆ ภายใต้บริบทพลของอำนาจในสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพแทน เพื่อนำมาเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เข้าใจการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาพแทน

ภาพแทน (Representation) เป็นแนวคิดของ Stuart Hall นักวัฒนธรรมศึกษาชาวอังกฤษ ซึ่ง Hall (n.d. อ้างถึงในโยธิน สุวดีโยธิน, 2551, น. 33) อธิบายแนวคิดนี้ว่า “ภาพแทนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้นำเสนอกับผู้สร้าง ซึ่งผู้นำเสนอกับผู้ที่ถูกสร้าง ภาพตัวแทนที่ปรากฏในสื่อเหล่านั้นขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนเสนอ เสนอเมื่อไร เสนอที่ไหน เสนอกับใคร ภายใต้เงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม หรือเงื่อนไขประวัติศาสตร์ ดังนั้น ภาพตัวแทนจึงไม่ใช่ความจริง (Reality) แต่เป็นผลผลิตการเลือกสรรที่มีความจริงเพียงบางส่วนถูกเน้นย้ำแต่บางส่วนถูกเพิกเฉย ซึ่งแตกต่างจากภาพสะท้อน (Reflection) เพราะว่ามี การให้คุณค่าและตอกย้ำไว้ซึ่งอุดมการณ์ของสังคม การสร้างภาพตัวแทนจะมีความหมายได้เนื่องจาก 1) การอาศัยความหมาย

และเครื่องมือถอดรหัสของความหมายที่มีอยู่แล้วในสังคม 2) ความหมายที่มีอยู่แล้วนั้นจะเป็นตัวกำหนดกรอบการรับรู้ของสังคม และขีดเส้นจำกัดไม่ให้เข้าใจความหมายในแง่อื่น และ 3) กระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนในลักษณะข้างต้นนั้น ทำให้ภาพนั้นกลายเป็นภาพฝังลึกและกลายเป็นเรื่องปกติของความชอบธรรม" เมื่อนำแนวคิดภาพแทนมาใช้ในสังคมไทย มีนักวิชาการได้นิยามความหมายของภาพแทน ดังนี้

เจ็ดจวน สาธวงษ์ (2551, น. 7) ให้ความหมายภาพแทน หมายถึง ผลของการให้ความหมายแทนสิ่งหนึ่ง หรือเป็นปรากฏการณ์หนึ่งซึ่งมีการให้คุณค่าและต่อยอดไว้ด้วยอุดมการณ์ของสังคม

อุฎวี คอทอง (2552, น. 8) ให้ความหมายภาพแทน หมายถึง ภาพที่เป็นความหมายในกระบวนการคิด ความรู้สึก ความเชื่อ และอุดมการณ์ผ่านกระบวนการสื่อสาร หากแต่สิ่งนั้นได้เกิดซ้ำๆ อยู่เป็นประจำจนสามารถสังเกตได้ และนำมาตีความเพื่อสื่อถึงนโยบายประการที่สามารถเชื่อได้

นัตตา ธนทาน (2556, น. 5) ให้ความหมายภาพแทน หมายถึง การนำเสนอใหม่โดยการผลิตสร้างความหมายผ่านทางการใช้ระบบสัญลักษณ์ เป็นการเชื่อมโยงแนวคิดกับสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน

จากคำนิยามความหมายผู้วิจัยสรุปได้ว่า ภาพแทน (Representation) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตหรือสร้างหมายจากสิ่งที่คิดผ่านภาษา กล่าวคือ ภาพแทนเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ และหรือเป็นแบบจำลองของการผลิตซ้ำผ่านการสร้างของภาษา เพื่อนำเสนอหรือสร้างภาพแทนให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดการรับรู้ขึ้นในสังคม ดังนั้น ภาพแทนจึงเป็นการสร้างที่ไม่โปร่งใส ไม่บริสุทธิ์ และไม่ยุติธรรม เนื่องจากผู้สร้างได้นิยามความหมายในการนำเสนอ ทำให้ภาพที่ถูกสร้างนั้นมีลักษณะที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพแทนในแต่ละครั้งจะต้องมีเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ เพื่ออุดมการณ์ตามความต้องการของผู้มีอำนาจ ซึ่งเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ในที่นี้คือ "ความหมายแฝง" ที่ทำหน้าที่รับใช้บางสิ่งบางอย่าง และมีความสัมพันธ์กับวาทกรรมและใช้การสร้างสรรคของภาษาเป็นตัวถ่ายทอด

Stuart Hall (n.d. อ้างถึงใน สุรเดช ไซติอุดมพันธ์, 2551) กล่าวถึงกระบวนการนำเสนอภาพแทนว่าเป็นความพยายามที่จะเชื่อมโยงแนวคิด (Concept) กับระบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน หรือเป็นการนำเสนอแนวคิดผ่านระบบสัญลักษณ์ โดยพิจารณาว่าการนำเสนอภาพแทนสามารถเกิดขึ้นได้ 2 ระดับคือ

ระดับที่หนึ่ง การนำเสนอภาพแทนในใจ คือ การตีความหมายหรือความจริงรอบตัวมนุษย์ และเป็นกระบวนการกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวให้เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายในใจ เช่น การตีความสิ่งที่เรามองเห็น เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ รถยนต์ รถไฟ เรือ เครื่องบิน เราสามารถตีความได้ว่าเป็นคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ รถยนต์ รถไฟ เรือ เครื่องบิน นำไปใช้ทำอะไร และมีประโยชน์อย่างไร แต่หากเราตีความในสิ่งที่สัมผัสไม่ได้เราต้องสร้างแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้น ถึงจะตีความและกลั่นกรองเป็นความรู้ในระบบความคิดของเราได้

ระดับที่สอง การนำเสนอภาพแทนภายนอก คือ การสื่อสารความรู้ความคิดที่อยู่ในใจออกมาให้ผู้อื่นรับทราบโดยใช้ระบบสัญญาณ เช่น ภาษา ภาพ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการนำเสนอภาพแทนมีการกลั่นกรองและเรียบเรียงถึง 2 ระดับ คือ 1) กลั่นกรองและจัดการเรียบเรียงความรู้ความคิดในหัวสมองมนุษย์ แล้วจึงผลิตสร้างกระบวนการนำเสนอออกสู่ภายนอก และ 2) กลั่นกรองเรียบเรียงภายนอกโดยผ่านระบบสัญญาณต่างๆ เช่น ภาษา เป็นต้น ดังนั้น การนำเสนอภาพแทนจึงไม่ใช่การนำเสนอโดยตรง แต่เป็นการบิดเบือนให้เกิดความหมายใหม่ ซึ่งความหมายนั้นคือสิ่งที่ผู้นำเสนอได้ใส่ลงไปในการสร้างภาพตัวแทน กล่าวคือ ผู้ที่กำหนดขอบเขตและความหมายของภาพตัวแทนนั้นคือผู้นำเสนอนั่นเอง

ภาพแทนเป็นแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับภาพเหมารวม (Stereotype) เพราะทุกครั้งที่สร้างภาพแทนให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรามักจะเหมารวมว่าเป็นเช่นนั้นเสมอ ตัวอย่างเช่น มังถูกตำรวจไทยจับเพราะค้ายาบ้า นักข่าวจะนำเสนอข่าวว่า "มังค้ายาบ้า" แต่หากคนไทยถูกตำรวจไทยจับเพราะค้ายาบ้า นักข่าวจะนำเสนอข่าวว่า "นาย นาง นางสาว เป็นผู้ค้ายาบ้า" ทั้งที่คนค้ายาบ้าคนไหนก็คือคนเหมือนกัน แต่การใส่ชาติพันธุ์ลงไปเท่ากับเป็นการเหมารวมว่ามังคือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ค้ายาบ้า ดังนั้น ภาพเหมารวมจึงหมายถึงการตัดสินบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยอาศัยการประเมินแบบผิวเผิน ไม่ละเอียดลึกซึ้ง และหรือเป็นการตัดสินบุคคลจากภายนอก ภาพเหมารวมจึงมีลักษณะคล้ายกับ "อคติ" (Prejudice) เนื่องเพราะเป็นการตัดสินโดยไม่ได้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองแต่อย่างใด เช่น การตัดสินบุคคลหนึ่งผ่านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว และจากอคตินี้จึงทำให้เกิดเป็นการสร้างภาพเหมารวมขึ้น ตริเดซ ไชยหา (2552, น. 10-12) กล่าวถึงแนวคิดภาพเหมารวมว่าถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1922 โดยการนำเสนอของ Walter Lippmann ซึ่งเป็นนักเขียนบทบรรณาธิการและนักคิดเกี่ยวกับการเมืองที่มีชื่อเสียงของอเมริกา โดยได้อธิบายคุณลักษณะ 4 ประการของรูปแบบที่เรียกว่าภาพเหมารวม ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ไม่สลบับซับซ้อน
2. โดยมากมักเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องหรือเป็นเรื่องเข้าใจผิด

3. เป็นประสบการณ์โดยอ้อม หรือเชื่อตามกันมามากกว่าที่จะเป็นประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง

4. ปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงยากโดยประสบการณ์ใหม่

นอกจากนี้ยังมีสมมติฐานเกี่ยวกับภาพเหมารวมว่า ภาพเหมารวมมักจะมีความหมายและเนื้อหาสาระที่ไม่ถูกต้อง โดยเป็นมโนภาพหรือมโนคติที่แสดงออกมาในลักษณะวิจารณ์หรือการดูถูกดูหมิ่นเกี่ยวกับกลุ่มที่เราไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือภาพเหมารวมไม่ได้เกิดจากการยอมรับจากกลุ่มของตนเอง ภาพเหมารวมจึงเกี่ยวข้องกับกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยหรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่ถูกกดขี่ เป็นสิ่งที่เข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน และไม่เปลี่ยนแปลง โดยความเข้าใจของกลุ่มคนนั้นเป็นอย่างไรก็จะมีการประเมินเรียบร้อยแล้วและต้องเป็นแบบนั้น เช่น ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหรือปกากะญอ ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าเขา มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ระบบนิเวศของป่า และเป็นกลุ่มชนที่เคารพรักษาผืนป่าเอาไว้ตามคติ ความเชื่อและประเพณีของชนเผ่า แต่ถูกสังคมให้ภาพในลักษณะเหมารวมว่าเป็นกลุ่มชนที่ลึกลับดัดไม่ทำลายป่า เป็นคนป่าเถื่อน ไร้ศีลธรรม เพียงเพราะการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากคนสังคมเมือง มีความแตกต่างทางด้านพื้นที่ และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติแตกต่างไปจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก การให้ภาพเหมารวมในลักษณะนี้ทำให้ชาวปกากะญอถูกมองข้ามความเป็นคน ซึ่งนับเป็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ของกลุ่มคนเหล่านั้น

เช่นเดียวกับการจำแนกกลุ่มชนต่างชาติต่างภาษา โดยเฉพาะชนต่างชาติพันธุ์ที่อยู่ใกล้เคียง ตัวอย่างเช่น ลาว เขมร พม่า เวียดนาม กัมพูชา มักถูกเหมารวมว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ด้อยการพัฒนาและมีความด้อยกว่าคนไทย นอกจากนี้กลุ่มอาชีพที่คนในสังคมมักประเมินค่าและให้ภาพเหมารวมในด้านลบ เช่น โสเภณี มักถูกเหมารวมว่าเป็นอาชีพของหญิงชั้นต่ำ เพราะคอยปรนนิบัติความสุขทางกามให้แก่ผู้ชาย หรืออาชีพกรรมกรมักถูกเหมารวมว่าเป็นอาชีพของคนที่ไม่ได้รับการศึกษา การเหมารวมในลักษณะดังกล่าวเกิดจากการตัดสินโดยอาศัยการประเมินแบบผิวเผิน แต่คนในสังคมไม่ได้มองว่าอาชีพโสเภณีและกรรมกรนั้นเป็นอาชีพที่สุจริต และไม่ได้มองว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพเหล่านี้ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อหาเลี้ยงปากท้องและครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้ภาพเหมารวมจะเป็นความคิดเกี่ยวกับการประเมินค่าสมาชิกกลุ่มในทางลบ แต่ก็มีบ้างเช่นกันที่เป็นทางบวก ดังนั้นภาพเหมารวมจึงเป็นการตัดสินคุณค่าของบุคคลนั้นๆ ล่วงหน้า ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งแยกอันเกิดจากการรับรู้ที่อาจมาจากประสบการณ์ตรงเพียงส่วนหนึ่ง แล้วทำให้เกิดภาพเหมารวมต่อบุคคลตามประสบการณ์นั้นซึ่งอาจไม่ตรงกับความเป็นจริงได้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพแทน

เมื่อนำแนวคิดภาพแทนมาใช้ในบริบทสังคมไทย มีนักวิชาการหลายคนให้ความสนใจศึกษา โดยนำแนวคิดนี้มาศึกษาผ่านตัวบทประเภทต่างๆ เพื่อค้นหาภาพแทนที่ถูกสร้างขึ้น ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพแทนนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อช่วยให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับภาพแทนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

นันทิดา จงมีสุข (2555) นำเสนอบทความความวิรูบุรุษ: ภาพแทนอุดมคติในนวนิยายกำลังภายในเรื่องฤทธิ์มีดสั้นของโก้วเล้ง บทความนี้นำเสนอการตีความลักษณะของวิรูบุรุษในมุมมองของโก้วเล้งผ่านนวนิยายจีนกำลังภายในเรื่องฤทธิ์มีดสั้น จากการศึกษาพบว่าวิรูบุรุษในนวนิยายกำลังภายในของโก้วเล้งมีลักษณะเป็นวิรูบุรุษของประชาชนตามที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า "วิรูบุรุษประเภทนี้นั้นวีรกรรมหรือการกระทำจะมีความสำคัญน้อยกว่าบุคลิกภาพของวิรูบุรุษ" ซึ่งบุคลิกภาพอันโดดเด่นของวิรูบุรุษในนวนิยายเรื่องฤทธิ์มีดสั้นปรากฏอยู่ใน 2 ส่วน ส่วนแรก คือ บุคลิกลักษณะกล้าหาญ หนักแน่นเยือกเย็น มีเมตตาธรรม และเชื่อมั่นในคุณธรรมความดี ส่วนที่สอง คือ แนวทางในการปฏิบัติตนที่ยึดถือคุณธรรมนำหน้า และไม่เอาทศต่อความเป็นตายร้ายดี ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ต่างก็สะท้อนแง่มุมที่นำมายกย่องควรแก่การนำมาเป็นแบบอย่าง สมกับที่วิรูบุรุษเป็นภาพแทนอุดมคติทางคุณธรรมที่ถ่ายทอดผ่านตัวบุคคล และเป็นต้นแบบให้แก่คนในสังคมอย่างแท้จริง

บัวริน วงศ์ศรี (2556) นำเสนอบทความภาพแทนล้านนาในสายตาคณนอก (สยาม/ไทย) และการได้กลับมาฉายภาพของนักเขียนพื้นถิ่น จากการศึกษาพบว่าล้านนาเป็นอาณาจักรเก่าและเจริญรุ่งเรืองด้านสังคมและวัฒนธรรมสืบทอดกันมานาน ต่อมาล้านนาอยู่ใต้การปกครองของสยามสมัยต้นรัตนโกสินทร์ในฐานะเมืองประเทศราช และถูกผนวกรวมเข้ากับสยามอย่างเบ็ดเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 5 ในยุคล่าอาณานิคมของตะวันตก การมีความสัมพันธ์กับสยามมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและในบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สยามเหนือกว่า ภาพล้านนาจึงถูกสร้างขึ้นตามมโนทัศน์ของสยามที่แผ่ขยายคติผ่านวรรณคดีราชสำนักและเอกสารต่างๆ โดยสร้างภาพผ่านมุมมองแบบคู่ตรงข้าม คือ กำหนดให้ล้านนาด้อยอำนาจและอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม สร้างให้ล้านนาเป็นดินแดนห่างไกล ล้าหลัง และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ซึ่งมโนทัศน์ดังกล่าวถูกสั่งสมและสืบทอดเป็นวาทกรรมความรู้สึบต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน เป็นผลให้นักเขียนสายเลือดล้านนาต่างตอบโต้มายาภาพดังกล่าว โดยการนิยามอัตลักษณ์ล้านนาขึ้นมาใหม่จากมุมมองของคนในวัฒนธรรมและนำเสนอผ่านวรรณกรรมร่วมสมัย ได้แก่ อ.ไชยวรศิลป์ และมาลา คำจันทร์ ทั้งสองคนนี้ต่างนำเสนอภาพล้านนาที่คล้ายคลึงกัน คือ ชี้ให้เห็นว่าล้านนามีความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและมีสภาพแวดล้อมงดงาม ผู้คนและสตรีมีกิจกรรมอาชีพที่

เรียบง่าย รักศักดิ์ศรี ตลอดจนเป็นดินแดนแห่งวัฒนธรรมอันประณีต และมีชาติพันธุ์หลากหลาย ขณะเดียวกันก็สร้างภาพลบให้แก่ภาคกลางเพื่อตอบโต้อำนาจ ทั้งสถาบันบทบาทให้สยามเป็นผู้ถูกกระทำ นอกจากนี้ยังสร้างให้ล้านนารู้เท่าทันภาคกลางด้วยเช่นกัน

นัทธนัย ประสานนาม (2556) นำเสนอบทความคนชายขอบสังคมเมืองในกว๊านพนม สมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่าภาพแทนชีวิตของคนชายขอบที่ปรากฏในกว๊านพนม ๓ สมัยใหม่ ได้แก่ "โสเภณี" มีความเป็นชายขอบในเชิงเศรษฐกิจและเพศสถานะ "เด็กด้อยโอกาสและขอทาน" มีความเป็นชายขอบในเชิงเศรษฐกิจและรุ่นวัย คนชายขอบสังคมเมืองที่พบจึงเป็น "เด็ก สตรี และ คนชรา" อันเป็นกลุ่มคนที่ต้องได้รับความช่วยเหลือในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ของสังคม แม้ว่าการศึกษาค้นคว้าคนชายขอบสังคมเมืองในกว๊านพนม ๓ สมัยใหม่จะพิจารณาจากข้อมูลที่จำกัด ทว่าในตัวอย่างบางส่วนยังแสดงให้เห็นว่าความเป็นชายขอบที่กล่าวถึงข้างต้น มาบรรจบกับความเป็นชายขอบของคนชนบทที่อพยพเข้าสู่เมือง ข้อค้นพบประการนี้อาจนำไปขยายผลศึกษาต่อกับวรรณกรรมไทยที่นักวิชาการตะวันตกเสนอการจัดประเภทเป็นวรรณกรรมอพยพได้ วรรณกรรมประเภทดังกล่าวเน้นการอพยพของคนชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานคร โดยเป็นผลงานของนักเขียนชนบทที่เดินทางมาใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ เช่น งานเขียนของไพโรจน์ งามงาม อาจกล่าวได้ว่า ภาพคนชายขอบที่ปรากฏในกว๊านพนม ๓ สมัยใหม่ยังคงเป็นภาพเหมารวม อันเป็นคำถามที่ต้องขบคิดต่อไปว่าการมองคนชายขอบเหล่านี้ผ่านมุมมองของนักมนุษยธรรม เป็นการมองเห็นคุณค่าและศักยภาพของมนุษย์จากมุมมองของคนที่อยู่ในสถานะที่เหนือกว่า อันจะนำมาซึ่งความเท่าเทียมที่มีความยั่งยืนในตัวเองหรือไม่ อย่างไร

สุนทร คำยอด (2558) นำเสนอบทความภาพเสนอและอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมของชาติพันธุ์ปกากะญอในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ โดยเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์สิ่งแวดล้อม และภาพเสนอของชาติพันธุ์ปกากะญอในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์ จากการศึกษาพบว่าความเป็นชายขอบของชาติพันธุ์ปกากะญอในวัฒนธรรมล้านนาเริ่มต้นในสมัย "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" ซึ่งได้ผลิตซ้ำภาพเสนอปกากะญอให้เป็นคนสกปรก คนโง่ และนิยมการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง ผ่านทั้งวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะจนกลายเป็นมายาคติในสังคมไทย ทำให้มาลา คำจันทร์ นักเขียนท้องถิ่นผู้มีสายเลือดล้านนาได้สร้างวรรณกรรมเรื่อง "หมู่บ้านอาบจันทร์" และ "ลูกป่า" ภายใต้อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมที่เน้นการอนุรักษ์ และบรรยายทางวิชาการที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อมของชนเผ่า โดยมาลา คำจันทร์ ได้สร้างภาพเสนอใหม่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในสองลักษณะ คือ ภาพเสนอของชาวเขาผู้ทรงจริยธรรมและ

ภาพเสนอของชาวเขาที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วรรณกรรมทั้งสองเรื่องนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอดีขึ้น

ปิยะธิดา เกตุชาติ (2560) นำเสนอบทความภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่ของสำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ จากการศึกษาพบว่าภาพแทนของผู้หญิงในวรรณกรรมรักโรแมนติกได้รับอิทธิพลจากสังคมแบบปิตาธิปไตย ส่งผลให้การสร้างตัวละครหญิงมีสถานภาพเป็นวัตถุทางเพศ มารดา และภรรยาตามปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากข้อได้เปรียบของฝ่ายชาย การนำเสนอภาพแทนผู้หญิงเป็นการกำหนดภาพแทนผู้ชายคู่ขนานกันไป คือ ผู้ชายเป็นเพศที่ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้วยกามารมณ์อันเป็นธรรมชาติของตน แต่เพศหญิงนั้นเป็นเพศที่ให้ความสำคัญในเรื่องความรัก แม้ว่ารักโรแมนติกจะเป็นสิ่งที่สร้างฐานะให้ผู้หญิงในลักษณะที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง แต่การสร้างงานวรรณกรรมรักโรแมนติกไม่ได้เกิดจากความคิดที่ไม่ได้ผ่านการกลั่นกรอง แต่เป็นการสร้างสรรค์ผ่านจินตนาการให้ผู้อ่านได้เปิดมุมมองความคิด ดังนั้น รูปแบบของวรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่จึงมีจุดเด่น คือ การนำเสนอเรื่องราวความรักผสมผสานกับฉากกามารมณ์ โดยการสร้างปมความขัดแย้งเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างพระเอกและนางเอก ซึ่งปมความขัดแย้งส่งผลให้ผู้หญิงตกเป็นฝ่ายถูกกระทำและเสียเปรียบต่อผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นการถูกข่มขืน การตกอยู่ในฐานะนางบำเรอ ซึ่งเพศชายมีอำนาจในการกำหนดความเป็นไปของผู้หญิง และเมื่อปมความขัดแย้งคลี่คลาย ฐานะของผู้หญิงได้ถูกยกระดับพร้อมกับการปฏิบัติที่ดีในฐานะภรรยา ดังนั้น วรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่ จึงแสดงให้เห็นการประกอบสร้างภาพแทนความเป็นผู้หญิง ตามจารีตนิยมที่สังคมเชื้อให้ผู้ชายกำหนดคุณค่าของผู้หญิง

เสนาะ เจริญพร (2546) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับประเด็นทางสังคม ผู้วิจัยศึกษาภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษที่ 2530 ว่าสื่อมวลชนอะไรบ้าง เกี่ยวโยงอย่างไรกับประเด็นสังคมอื่นๆ อีกทั้งกระแสดูความ "ก้าวหน้า" ของผู้หญิงที่ปรากฏนี้มีข้อจำกัดและข้อขัดแย้งในตนเองอย่างไร และการเสนอภาพดังกล่าวเชื่อมโยงกับวาทกรรมและปฏิบัติการสังคมอื่นๆ อย่างไร อนึ่ง ผู้วิจัยไม่ได้มองวรรณกรรมว่าเป็นภาพสะท้อนสังคม แต่มองวรรณกรรมด้วยมโนทัศน์ของ "ภาพเสนอ" ดังนั้น ผลการศึกษาภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษที่ 2530 จึงพบว่ามีทั้งด้านที่ประกอบสร้างให้ผู้หญิง "ก้าวหน้า" ทัดเทียมชายในพื้นที่ต่างๆ แต่ขณะเดียวกันก็ถูกคาดหวังให้เป็นเมีย แม่ และลูกสาวที่ดีตามความเชื่อแบบปิตาธิปไตย แต่เมื่อพิจารณาในกรอบของวาทกรรมพบว่าแรงจุดดึงดูดหลักนั้นมาจากความคิดระบบปิตาธิปไตย ความย้อนแย้งในตัวเองเช่นนี้จึงเป็นสภาวะเดียวกันกับสังคม

โดยรวมในทศวรรษที่ 2530 ในแง่ที่พยายามแสดงออกถึงความมีโลกทัศน์อันก้าวหน้าตามโลกสมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันสังคมไทยก็ยังเต็มไปด้วยคติความเชื่อที่หลอเลี้ยวด้วยอุดมการณ์อำนาจนิยมที่ฝังรากลึกมายาวนาน ภาพผู้หญิงก้าวหน้าในงานวรรณกรรมและการแสดงออกอื่นๆ ในสังคม จึงเปรียบเสมือนเป็นกลวิธีหนึ่งในการกดผู้หญิงของสังคมชายเป็นใหญ่

วิทยา พุ่มยี่ม (2550) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพแทนของชายรักร่วมเพศในวรรณกรรมไทย พ.ศ. 2544-2548 ผู้วิจัยศึกษาภาพแทนของชายรักร่วมเพศที่ปรากฏในวรรณกรรมช่วงเวลาดังกล่าว และทัศนคติของชายรักร่วมเพศที่มีต่อตนเอง สังคมของชายรักร่วมเพศ และสังคมไทยผ่านงานวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมชายรักร่วมเพศมักถูกมองว่าเบี่ยงเบนไปจากทวิลักษณ์ของความเป็นหญิงและความเป็นชาย แต่ลักษณะดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเกิดการโต้กลับในวรรณกรรมชายรักร่วมเพศที่เขียนในระหว่างปี พ.ศ. 2544-2548 เช่น วรรณกรรมชายรักชายประเภทบันเทิงคดีและสารคดีพยายามสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตน คือ การให้ความสำคัญแก่สาเหตุของรักร่วมเพศ เพื่อโต้กลับวาทกรรมที่มองว่ารักร่วมเพศเป็นความผิดปกติทางจิตใจ โดยเน้นย้ำสาเหตุของรักร่วมเพศว่าเกิดจากชีววิทยาและสิ่งแวดล้อม งานประเภทอัตชีวประวัติและชีวประวัติพบกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งให้เห็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักรู้ในเพศวิถีวารสนิยมทางเพศไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นชายกับหญิงเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นชายกับชายหรือหญิงกับหญิงก็ได้ โดยพฤติกรรมดังกล่าวแสดงภาพเชิงอุดมคติว่ารักร่วมเพศไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่ล่าสอนแต่อย่างใด วรรณกรรมประเภทนี้ต่อผู้พันฝ่าจนได้รับการยอมรับจากสังคม และสารคดีประเภทคู่มือท่องเที่ยวมีจุดเน้นที่การใช้ชีวิตทางเพศอย่างไม่จำกัดทั้งคู่นอนและสถานที่ แม้จะต้องการความรักที่มั่นคงแต่ก็รู้จักรับมือกับความผิดหวังในความรัก ดังนั้น ปรากฏการสร้างกลุ่มและการขยายกลุ่มชายรักร่วมเพศจึงได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางและรวดเร็วมาก โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อให้สังคมรักต่างเพศยอมรับกลุ่มตนมากขึ้นและอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น

นพมาศ พวงสุวรรณ (2551) ศึกษาวิจัยเรื่องรอยยิ้มแห่งมาया “ฝรั่ง” และการสร้างจินตนาการเรื่องเมืองไทยในนวนิยายตะวันตกร่วมสมัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพแทนประเทศไทยและผู้หญิงไทย ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมที่นำเสนอโดยชายชาวตะวันตกสัญชาติอังกฤษ แคนาดา และอเมริกัน วิเคราะห์ความหมายของพื้นที่ในประเทศไทย รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างชายชาวตะวันตกกับหญิงไทย ผลการศึกษาพบว่าเรื่องเล่าการเดินทางของนักเดินทางได้สืบทอดแนวคิดและรูปแบบของเรื่องเล่าการเดินทาง เพื่อให้ในการถ่ายทอดเป้าหมายของเจ้าอาณานิคมไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่องที่แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ การให้ตัวละครได้เดินทางออกจากบ้านเกิดการเดินทางไปสู่ดินแดนต่างๆ และการเดินทางกลับบ้าน ซึ่งนักเขียนจะกำหนดให้ตัวละครเป็น

ผู้ชาย ส่วนวิธีการเล่าเรื่องนอกจากจะสร้างให้ตัวละครชายต้องเผชิญเหตุการณ์ระหว่างการเดินทางแล้ว ตัวละครชายฝรั่งต้องไปมีสัมพันธ์กับหญิงไทย เพราะหญิงไทยเปรียบเสมือนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ดังนั้น เรื่องเล่าที่ปรากฏในการเดินทางจึงผูกโยงไว้กับ “ดินแดน” และ “ผู้หญิง” โดยดินแดนถูกสร้างให้เป็นดินแดนที่ล้าหลัง ไร้ความเจริญ ส่วนผู้หญิงถูกสร้างให้เต็มไปด้วยต้นหาราคะด้วย “วิธีการ” ให้ภาพ สร้างภาพผ่านการบรรยาย จนทำให้นักเดินทางเหล่านี้เปรียบเสมือนวีรบุรุษผู้พิชิตได้ทั้งดินแดนใหม่และหญิงไทย การเล่าเรื่องในลักษณะดังกล่าวจึงกลายเป็นแบบอย่างให้กับนักเดินทางรุ่นต่อๆ มาใช้เป็นแนวทางในการเล่าเรื่องต่อไป สำหรับการสร้างพื้นที่ประเทศไทยถูกสร้างให้เป็นพื้นที่ “red light zone” เช่น บาร์ ซึ่งเป็นพื้นที่การแสดงโชว์จากหญิงขายบริการทางเพศ ถนนพัฒนาพงษ์ ถนนข้าวสาร และถนนสุขุมวิทซึ่งเป็นย่านเศรษฐกิจของคนไทย แต่พื้นที่นี้ฝรั่งได้มารวมตัวเพื่อพบปะสังสรรค์ของกลุ่มฝรั่ง ดังนั้น พื้นที่แห่งนี้จึงถูกปรับเปลี่ยนความหมายเพื่อสนองความต้องการของชาวตะวันตกที่ต่างมองว่าพวกเขาคือ “เจ้าของ” พื้นที่แห่งนี้ ในขณะที่คนไทยก็มองว่าพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่คนไทยต้องบริการให้กับฝรั่ง

วชิรกรณ์ อัจฉริยะ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพแทนตัวละครและวัฒนธรรมเกอิชาใน “เมมัวร์ ออฟ อะ เกอิชา” และ “เกอิชา, อะ โลฟ” ผู้วิจัยศึกษาการนำเสนอภาพแทนตัวละครและวัฒนธรรมเกอิชาในเรื่อง “เมมัวร์ ออฟ อะ เกอิชา” ของ อาเธอร์ โกลเดิน และ “เกอิชา, อะ โลฟ” ของมิเนะโกะ อิวะซะกิ โดยวิเคราะห์ภาพแทนเกอิชาจากมุมมองของชาวตะวันตก และการโต้กลับภาพแทนและการสร้างอัตลักษณ์จากมุมมองของเกอิชาญี่ปุ่น ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภาพแทนของเกอิชาใน “เมมัวร์ ออฟ อะ เกอิชา” เป็นเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตสมมติของเกอิชาที่มาจากมุมมองของชาวตะวันตกในลักษณะที่เป็นการผลิตซ้ำภาพความเป็นญี่ปุ่น โดยประเพณีของเกอิชาถูกชาวตะวันตกนำเสนอออกมาในลักษณะน่าปรารถนาและแฝงเร้นด้วยความน่ากลัว นอกจากนี้ ภาพความแปลกพิสดารทางวัฒนธรรมของเกอิชาก็ถูกนำไปเชื่อมโยงกับนัยเชิงกามวิสัย คือมีความลึกลับและสัมพันธ์กับเพศกามารมณ์ และที่สำคัญเกอิชาถูกนำเสนอให้เป็นภาพแทนของผู้หญิงที่เป็นวัตถุทางเพศเพื่อสนองความปรารถนาทางเพศแก่ผู้ชาย ดังนั้น การสร้างตัวละครและการดำเนินเรื่องจึงถูกควบคุมโดยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านค่านิยมของวัฒนธรรมอเมริกัน ส่วนเรื่อง “เกอิชา, อะ โลฟ” เป็นเรื่องเล่าจากประสบการณ์จริงของเกอิชาที่สร้างขึ้นเพื่อต่อต้านภาพแทนของเกอิชาที่ตะวันตกสร้างขึ้น และได้นิยามภาพแทนเกอิชาใหม่โดยนำไปเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์เกอิชากับประเพณี ความงาม และความศักดิ์สิทธิ์ของอาชีพเกอิชาญี่ปุ่น ในขณะเดียวกันก็นำเสนอเกอิชาในฐานะผู้หญิงญี่ปุ่นยุคใหม่ที่สามารภประกอบวิชาชีพทางศิลปะ และพึ่งพาตนเอง

ได้อย่างมีอิสระ ไม่ใช่ภาพผู้หญิงที่สนองความปรารถนาทางเพศแก่ผู้ชายอย่างที่ชาวตะวันตก
นำเสนอ

เปรมวดี กิรวาทิ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่องจรัล มโนเพ็ชรกับการสร้างภาพตัวแทนบางส่วน
ของอัตลักษณ์ล้านนา ผลการศึกษาพบว่าไฟล์คของคำเมืองของจรัลนำเครื่องดนตรีและท่วงทำนอง
เพลงตะวันตกมาดัดแปลงและแต่งคำร้องด้วยภาษาคำเมือง ด้วยความแปลกใหม่ไฟล์คของ
คำเมืองจึงถูกนำไปเป็นสินค้าภายใต้บริบทการท่องเที่ยวเชิงใหม่ และกลายเป็นภาพตัวแทน
ส่วนหนึ่งของสังคมล้านนาออกสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคมไทย นอกจากนี้ความตายของจรัลได้เปิด
พื้นที่ทางวัฒนธรรมต่างๆ ในสังคมล้านนายุคใหม่ปรากฏขึ้นมา ดังนั้น เรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตและ
ผลงานของจรัลจึงกลายเป็นสินค้า และตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ล้านนาที่สื่อและองค์กร
ต่างเข้ามาช่วงชิงการนิยามความหมายผ่านกิจกรรมต่างๆ ภายหลังจากเสียชีวิตของจรัล สิ่งเหล่านี้
มีส่วนสำคัญที่สร้างตัวตนใหม่ให้กับจรัลในฐานะนักเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ทำให้ชีวิตและ
งานของจรัลกลายเป็นภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนา การนำเสนอเรื่องราวของจรัล
ผ่านสื่อแขนงต่างๆ และพิธีกรรมรำลึกที่ถูกจัดขึ้น มีส่วนทำให้ความทรงจำและเรื่องเล่าเกี่ยวกับจรัล
ยังคงดำรงอยู่ โดยการผลิตซ้ำสร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตและงานของจรัลผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ถูก
กำหนดให้มีขึ้น นอกจากนี้เรื่องราวของจรัลที่ไปปรากฏตามสถานที่ต่างๆ มีส่วนสำคัญทำให้ชีวิต
และงานของจรัลได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นล้านนา ซึ่งถูกใช้หรือนำเสนอขายให้กับ
นักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนามาบริโภควัฒนธรรมท้องถิ่นในล้านนา แม้กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่
จัดขึ้นมุ่งเสนอขายสินค้าความเป็นล้านนาเพื่อหากำไร แต่ก็กลายเป็นพื้นที่ที่เสียงและเรื่องราว
ของจรัลได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของภาพตัวแทนของอัตลักษณ์ล้านนา ผ่านงานเพลงของจรัลได้มี
ส่วนสร้างขึ้น

วีวี เกวลกุล (2552) ศึกษาวิจัยเรื่องใต้เงาแห่งอดีต: การศึกษาเปรียบเทียบการสร้าง
ภาพแทนแบบกอทิกในงานเขียนของจินตวีร์ วิวัธน์ กับพงศกร จินดาวัฒนะ ผู้วิจัยศึกษา
สองประเด็น คือ รูปแบบและเนื้อหา ผลของการศึกษาเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าจินตวีร์นำรูปแบบ
การเขียนแนวกอทิกของวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทสังคมไทย ขนบวรรณกรรม
กอทิกแต่ละส่วนไม่ว่าจะเป็นตัวละครมนุษย์ ตัวละครเหนือธรรมชาติ ฉากบ้าน เครื่องรางของขลัง
ได้ถูกปรับแต่งให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทยในลักษณะที่คนไทยรู้สึกคุ้นเคย ส่วนนักเขียน
รุ่นหลังอย่างพงศกร แม้จะรับอิทธิพลโครงเรื่องจากวรรณกรรมกอทิกมาจากตะวันตกในแบบ
เดียวกัน แต่วรรณกรรมของพงศกรกลับมีลักษณะการประยุกต์ และใช้ขนบวรรณกรรมกอทิกใน
ลักษณะที่ยืดหยุ่นมากกว่า โดยงานเขียนของพงศกรประกอบด้วยผีไทย ผีตะวันตก และตัวละคร

เหนือธรรมชาติก็ไม่ได้ถูกจำกัดให้ปรากฏกายอยู่กับฉากบ้านเหมือนงานของจินตวีร์ อีกทั้งตัวละคร มนุษย์ของพงศกรก็มีความหลากหลายทางเชื้อชาติมากกว่า อนึ่ง งานเขียนของพงศกรไม่ได้รับเอา เฉพาะแค่อิทธิพลตะวันตกเท่านั้น แต่ยังรับอิทธิพลนิทานตะวันออก อิทธิพลจากกระแสสังคม ปัจจุบัน และประสบการณ์ชีวิตจริงของนักเขียน ทำให้วรรณกรรมกอธิกของพงศกรเกิดจากการ ผสมผสานอิทธิพลหลายทางมากกว่างานของจินตวีร์ สำหรับด้านเนื้อหา งานเขียนของจินตวีร์จะ เน้นการนำเสนอประเด็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ระหว่างความเป็นสังคมสมัยใหม่กับความเป็น สังคมดั้งเดิม คือ ระบบสังคมแบบหญิงทรงอำนาจ ระบบศักดินา และลัทธิความเชื่ออนุชาสัตว์ ส่วน งานเขียนของพงศกรมุ่งนำเสนอความหลากหลายทางวัฒนธรรมในมิติเชื้อชาติ เพราะตัวละครถูก สร้างให้มีหลายเชื้อชาติ และยังนำเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศหรือเพศวิถีซึ่งกำลังเป็น ประเด็นหัวข้อสำคัญในสังคมไทย

จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์ (2553) ศึกษาวิจัยเรื่องเยอรมันมองหญิงไทย: ภาพแทนหญิงไทย ในงานเขียนเยอรมันร่วมสมัย ผู้วิจัยศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชายชาวตะวันตกที่มี ต่อหญิงไทย ภาพแทนของประเทศไทยและคนไทย โดยให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่อง กระบวนการประกอบสร้าง การผลิตซ้ำ และเผยแพร่ภาพแทนของหญิงไทย โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับ ภาพแทนมาใช้ในการศึกษาเพื่อเน้นแนวคิดการประกอบสร้างความหมาย เนื่องจากแนวคิดนี้จะ ทำให้เห็นว่าในการที่นักเขียนเยอรมันนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับหญิงไทยนั้น สิ่งที่นักเขียนทำไม่ใช่ เพียงการสะท้อนภาพหญิงไทยตามความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา แต่กำลังประกอบสร้างความ จริงเกี่ยวกับหญิงไทย ผ่านการคัดสรรเพียงบางด้านที่สอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับหญิงไทยที่มี อยู่เดิมมานำเสนอ และสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอย่างโดดเด่นและชัดเจนที่สุดในการนำเสนอภาพแทน หญิงไทยในงานเขียนเยอรมัน คือ การประกอบสร้างหญิงไทยให้เป็นวัตถุแห่งความปรารถนา โดยสร้างผ่านรูปร่าง หน้าตา แต่ชายชาวตะวันตกจะรู้จักตัวตนของหญิงไทยอย่างแท้จริงที่ไม่ใช่ ภาพที่สร้างขึ้นก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์หรือเรียนรู้ซึ่งกันและกันแล้ว ฉะนั้น ตัวละครหญิงไทยจึงถูก ประกอบสร้างขึ้นด้วยองค์ประกอบแห่งความจริงและความลวงผสมผสานปะปนกันไป ซึ่งชี้ให้เห็น ว่างานเขียนเยอรมันนำเสนอภาพหญิงไทยในลักษณะภาพเหมารวม เป็นการชักจูงให้ผู้อ่านรู้ว่า ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่มีตัวตนดังเช่นภาพเหมารวม และเป็นการทำให้ผู้อ่านยึดค่านิยมหญิงไทยเข้าไว้ กับภาพที่คัดสรรมาแล้ว นอกจากนี้ยังสร้างภาพแทนประเทศไทยให้เป็นพื้นที่ที่ชาวตะวันตก มักเดินทางมาแสวงหาความสุขทางเพศ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงทำให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมที่นำเสนออยู่ในงานเขียนเยอรมัน และทำให้เห็นถึงภาพของหญิงไทย ประเทศไทย และคนไทยที่ถูกเหมารวมผ่านภาพแทนที่นักเขียนเยอรมันสร้างขึ้น

วรรณญา อัจฉริยบดี (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติและนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย: เรื่องเล่าและภาพแทน ผลการศึกษาพบว่า เรื่องราวของพระเจ้าตากสินมหาราชจากวรรณกรรมทั้ง 2 ประเภท นักเขียนเลือกนำเสนอเหตุการณ์ทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่ไม่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ เกิดจากนักเขียนได้สอดแทรกเรื่องราวอภินิหาร และความเชื่อที่แตกต่างไปจากข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่เน้นเรื่องบุญบารมีของกษัตริย์ที่มีเหนือกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ส่วนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไม่เน้นการต่อเติมอภินิหาร แต่เน้นเหตุการณ์ที่ทำให้เรื่องชวนติดตามและมุ่งเน้นความบันเทิงเป็นหลัก สำหรับกลวิธีการนำเสนอเรื่องเล่าในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์พบว่า มีความแตกต่างกันบ้างผ่านการประกอบสร้างเรื่องเล่า การวางโครงเรื่อง และการใช้มุมมองการเล่าเรื่อง แต่กลวิธีของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติจะไม่ซับซ้อนเหมือนกลวิธีนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ส่วนภาพแทนสมเด็จพระเจ้าตากสินที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้งสองประเภทพบว่ามี 2 ลักษณะ คือ ภาพวีรบุรุษผู้กอบกู้ชาติไทยและภาพกษัตริย์ผู้ล้มเหลว โดยภาพวีรบุรุษผู้กอบกู้ชาติไทยถูกนำไปเชื่อมโยงกับวีรกรรมการกอบกู้กรุงศรีอยุธยาและการรวมบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น ส่วนภาพกษัตริย์ผู้ล้มเหลวนำเสนอให้เห็นว่าพระเจ้าตากสินเป็นกษัตริย์ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาบ้านเมืองได้ ถูกถอดอำนาจการเป็นกษัตริย์ และขาดผู้จงรักภักดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดภาพของกษัตริย์ผู้ล้มเหลว ภาพแทนวีรบุรุษผู้กอบกู้ชาติจึงเป็นส่วนผลิตซ้ำภาพความเป็นวีรบุรุษเช่นเดียวกับประวัติศาสตร์กระแสหลัก ส่วนภาพแทนกษัตริย์ผู้ล้มเหลวเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระเจ้าตากสินไม่ใช่กษัตริย์ตามอุดมคติในสังคมไทย

สุพัชรินทร์ นาคคงคำ (2556) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพแทนสตรีไทยในนวนิยายอีโรติกของนักเขียนชายไทย โดยเน้นการศึกษาภาพแทนสตรีในนวนิยายอีโรติกที่ถูกนำเสนอผ่านกระบวนการสร้างของนักเขียนชายไทยโดยเฉพาะ และได้นำแนวคิดเกี่ยวกับภาพแทนมาใช้ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ว่านักเขียนชายไทยสร้างภาพแทนสตรีไทยในนวนิยายอีโรติกในลักษณะใด การนำแนวคิดภาพแทนมาใช้ในการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภาพแทนเป็นการสร้างที่ไม่บริสุทธิ์และโปร่งใส เนื่องจากนักเขียนชายไทยได้นำเสนอภาพของความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยนักเขียนสร้างให้สตรีมีบทบาทสถานภาพทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมด้อยกว่าผู้ชาย ไร้ค่า ไร้ศักดิ์ศรี สตรีถูกสร้างให้เป็นวัตถุทางเพศในลักษณะภาพเหมารวม (Stereotype) และมีความเป็นอื่นในปริมนทลของอำนาจชายเป็นใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าภาพแทนสตรีไทยที่เกิดจากการสร้างของนักเขียนชายยังมีนัยเกี่ยวข้องกับอำนาจ วาทกรรม และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ด้วย (Patriarchy)

จักรกริช โพธิ์ศรี (2557) ศึกษาวิจัยเรื่องการนำเสนอภาพแทนของรักร่วมเพศชายในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การสื่อความหมายของตัวละครรักร่วมเพศชาย และวิเคราะห์ภาพแทนของรักร่วมเพศชายที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ โดยขอบเขตเป็นเพลงลูกทุ่งและหมอลำที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับรักร่วมเพศชายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2556 ผลการศึกษาพบว่า การสื่อความหมายของตัวละครรักร่วมเพศชายที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ มีการนำเสนอการแสดง ความหมายทั้งความหมายตรงและความหมายแฝง โดยปรากฏชื่อเรียกชายรักร่วมเพศ 8 กลุ่ม คือ เกย์ กะเทย สาวประเภทสอง ประเทือง หญิงเทียม แอ๊บแมนหรือผู้ชายแอ๊บแมน แด่ว และเพลงที่ไม่ปรากฏการใช้คำเรียกแทนตัวละครรักร่วมเพศชาย ซึ่งในแต่ละชื่อจะมีการแสดง ความหมายที่แตกต่างกันไป ประการแรก การสื่อความหมายโดยตรง เป็นการแสดงบุคลิกเหมือนผู้ชายที่แสดง ออกเป็นบางครั้งและสามารถคบหาได้ทั้งสองเพศ พบในกลุ่มที่เป็นเกย์ กะเทย (ส่วนน้อย) และผู้ชายแอ๊บแมน ประการที่สอง การแสดงบุคลิกที่แสดงออกเต็มที่ โดยการแต่งตัวเลียนแบบผู้หญิง พบในตัวหมายที่เป็นกะเทย สาวประเภทสอง ประเทือง แด่ว และหญิงเทียม ในส่วนของการสื่อความหมายโดยนัยพบว่ามี การสื่อความหมายที่ตอกย้ำถึงพฤติกรรม และทัศนคติในลักษณะที่ โน้มเอียงไปในทางลบต่อรักร่วมเพศชาย แม้จะถูกมองว่าเป็นตัวแทนของความสนุกสนานสร้างสีสันให้กับสังคมก็ตาม ส่วนการสื่อความหมายจากน้ำเสียงของผู้แต่งมีน้ำเสียงที่หลากหลาย เช่น สดใส ประชดประชัน เด็ดเดี่ยว อ่อนหวาน โกรธเคือง ซึ่งน้ำเสียงที่ปรากฏเป็นประเด็นที่สามารถวิเคราะห์ การสื่อความหมายโดยนัยให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วนภาพแทนรักร่วมเพศชายในเพลงลูกทุ่งและหมอลำพบว่า รักร่วมเพศชายถูกนำเสนอในภาพแทนของเกย์และภาพแทนของกะเทย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพแทน ผู้วิจัยไม่พบงานที่ศึกษาเกี่ยวกับภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดภาพแทนมาศึกษาวิเคราะห์ประเด็นภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 ผ่านวรรณกรรมของนักเขียนไทย เพราะวรรณกรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับกลุ่มชาวเขามักนำเสนอภาพชาวเขามีลักษณะบางอย่าง โดยสร้างเรื่องราวให้เป็นที่น่าสนใจ เช่น สร้างให้ชาวเขาเป็นวีรบุรุษทางเพศ เป็นคนชายขอบ เป็นนักพัฒนา เป็นผู้อนุรักษ์นิยม เป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นผู้มีความดีปัญญา และมีลักษณะปิตาธิปไตยผ่านทัศนะและอำนาจของนักเขียน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย

เอกสารที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย

ปิตาธิปไตย (Patriarchy) เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความเหลื่อมล้ำ เป็นระบบที่ผู้ชายถูกสังคมสถาปนาให้มีบทบาทสถานภาพเหนือกว่าผู้หญิง และเป็นระบบที่เอื้อประโยชน์ให้ผู้ชายได้มาซึ่งการควบคุมทางอำนาจ ความรู้ สังคม การเมือง

เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สำหรับประเทศไทยคำว่า "ปิตาธิปไตย" คือคำว่า "พ่อปกครองลูก" ซึ่งหมายถึงผู้ชายในฐานะพ่อคือผู้มีอำนาจเหนือกว่าภรรยาและลูกสาว เสนาะ เจริญพร (2546, น. 5-6) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า "อำนาจปิตาธิปไตยเดิมที่เรียกว่า "อำนาจของบิดา" คือเป็นอำนาจที่กำหนดให้สมาชิกในครอบครัวต้องอยู่ภายใต้การปกครองของพ่อเพียงผู้เดียวเท่านั้น ต่อมาอำนาจนี้ค่อยๆ กลายนิยามสู่ระบบชายเป็นใหญ่ โดยอาศัยอำนาจของบิดามาเป็นรากฐานให้แก่อำนาจของเพศชายในยุคปัจจุบัน" ปัจจุบันอำนาจนี้ยังคงดำรงอยู่ในทุกสังคม ส่งผลให้ผู้หญิงถูกกดขี่และตกอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า เพราะสังคมปลูกฝังให้ผู้หญิงต้องยอมรับบทบาทหน้าที่และสถานภาพทางเพศที่ตกเป็นรองผู้ชายในทุกๆ ด้าน จึงทำให้สังคมทั่วโลกกลายเป็นสังคมที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตยอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ปิตาธิปไตยจึงเป็นระบบโครงสร้างทางสังคมและอุดมการณ์ที่กำหนดผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ไม่ว่าจะในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรม ผู้ชายล้วนเป็นใหญ่กว่าผู้หญิงเพราะได้รับสิทธิพิเศษในการควบคุมอำนาจเหล่านี้

ปิตาธิปไตยนอกจากจะเป็นอุดมการณ์ที่ถูกหล่อหลอมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแล้ว ยังเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ทัดเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายอย่างเด่นชัด เพราะเมื่อโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดความไม่ทัดเทียมระหว่างผู้หญิงผู้ชาย ผู้หญิงจึงตกอยู่ในสภาวะไร้อำนาจและตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบผู้ชายในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการถูกกดขี่ การถูกเอารัดเอาเปรียบ และหรือการแบ่งแยกทางเพศที่ให้ความสำคัญผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เช่น การให้โอกาสทางการศึกษาผู้ชายมากกว่าลูกสาว หรือการอนุญาตให้ผู้ชายทำงานนอกบ้าน แต่ผู้หญิงทำงานในบ้าน เหล่านี้ล้วนปรากฏให้เห็นในทุกสังคมเพราะสังคมถือว่าผู้ชายมีอำนาจและอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้หญิง และสืบเนื่องจากความไม่ทัดเทียมในเรื่องสิทธิเสรีภาพระหว่างผู้หญิงผู้ชาย จึงเป็นเหตุให้อุดมการณ์ปิตาธิปไตยกลายเป็นแนวคิดสำคัญในกลุ่มนักสตรีนิยม (Feminism) เพราะแนวคิดสตรีนิยมมาจากพื้นฐานความคิดที่ว่า "ผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกดขี่โดยสังคมระบบปิตาธิปไตย" ทำให้เกิดการเรียกร้องเรื่องความเสมอภาคในด้านต่างๆ ดังนั้น สตรีนิยมจึงเป็นกลุ่มสังคมและกลุ่มการเมืองที่ออกมาเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี เพื่อเปลี่ยนแปลงมุมมองของผู้คนที่มองความเป็นชายและความเป็นหญิงอย่างแตกต่างกัน และเรียกร้องให้สังคมเห็นคุณค่าความเป็นเพศหญิงว่าทัดเทียมกับเพศชาย

อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดเรื่องปิตาธิปไตยที่นักสตรีนิยมหลายสำนักนำเสนอได้ให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศ แต่แนวคิดดังกล่าวอุดมไปด้วยปัญหาต่างๆ หลายประการ ดังที่ ศ สันตสมบัติ (2548, น. 6-7) กล่าวว่า "ประการแรก แนวคิดปิตาธิปไตยใน

งานยุคนักเบิกของนักสตรีนิยม ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นแนวคิดที่พยายามตีขลุมและครอบคลุมปรากฏการณ์มากเกินไป ปีตาธิปไตยถูกนำเสนอว่าเป็นลักษณะสากลในความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง และดูเหมือนว่าจะมีช่องว่างเหลืออยู่น้อยมากเพื่อให้ผู้หญิงเล็ดลอดจากอำนาจการครอบงำของฝ่ายชาย ประการที่สอง ขณะที่นักทฤษฎีสตรีนิยมนำเสนอการวิเคราะห์ภายในระบบความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง ดังเช่นระบบเครือญาติ หากแต่แนวคิดดังกล่าวกลับนำเสนอต่อไปว่าปีตาธิปไตยเป็นหลักการเชิงโครงสร้างของการจัดองค์กรสังคมทั้งหมด โดยที่ไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในรูปแบบอื่นๆ อย่างไร และประการที่สาม ไม่ว่าจะการครอบงำผู้หญิงจะมาในรูปแบบของการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์หรือในการทำให้ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ (sex object) การวิเคราะห์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่วางอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างทางกายภาพ ซึ่งถูกมองว่าเป็นสากลและ "ไม่เปลี่ยนแปลง" จะเห็นได้ว่าปีตาธิปไตยถูกนำเสนอในฐานะเป็นแนวคิดสำคัญ อันแสดงให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบและการข่มเหงผู้หญิง อีกทั้งยังเป็นโครงสร้างทางการเมืองที่พยายามแสวงหาหนทางในการควบคุม และลดทอนอำนาจในการตัดสินใจทุกๆ เรื่องของผู้หญิงด้วย

ปีตาธิปไตยนอกจากเป็นอำนาจที่แทรกซึมอยู่ในอนุภาคต่างๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น ชายกับหญิง พ่อกับลูกสาว สามีกับภรรยา อำนาจนี้ยังแฝงอยู่ในสถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมือง หรือแม้กระทั่งสถาบันทางศาสนา ล้วนให้ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจและการควบคุมของฝ่ายชายทั้งสิ้น ดังที่ซูซาน รุงัจฉิม (2543, น. 70) อธิบายว่าสถาบันทางสังคมและระบบสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ฉะนั้น จึงเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้ความเชื่อที่ว่าชายเป็นใหญ่ดำรงคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสถาบันและระบบมีดังนี้

1. สถาบันครอบครัว หากพิจารณาจะพบว่าภายในครอบครัวมีลักษณะของการที่ฝ่ายชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและคอยควบคุมพฤติกรรมสมาชิกภายในครอบครัว การจัดลำดับชั้นทางสังคมครอบครัวมักจะไม่พบการจัดลำดับชั้นที่ผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้ชาย และยังพบอีกว่าในครอบครัวยังมีการอบรมขัดเกลาที่เน้นความเชื่อและค่านิยมที่ถือว่าฝ่ายชายเป็นใหญ่ในสังคม มีการอบรมให้เรียนรู้บทบาทความแตกต่างระหว่างชายและหญิง เด็กผู้ชายจะถูกปลูกฝังให้ใช้อำนาจครอบงำฝ่ายหญิง ส่วนเด็กผู้หญิงจะถูกปลูกฝังให้ยอมจำนนต่อสภาพความไม่เป็นธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. สถาบันศาสนา ศาสนาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง โดยมีการกำหนดให้ผู้ชายมีบทบาทมากกว่าผู้หญิง เดิมทีนั้นผู้หญิงพอจะมีบทบาทและอำนาจอยู่บ้าง

แต่เมื่อศาสนามีความสำคัญต่อสังคมมากขึ้น มีการสถาปนาจนเป็นสถาบันหลักของสังคม บทบาทและอำนาจของผู้หญิงที่มีอยู่เดิมจึงค่อยๆ เสื่อมความสำคัญลงไป

3. ระบบกฎหมาย ส่วนใหญ่มีลักษณะที่เน้นสภาพที่เหนือกว่าของเพศชาย เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ถือครองทรัพย์สิน มักให้อำนาจและสิทธิแก่ฝ่ายชายเป็นเจ้าของทรัพย์สินสมบัติต่างๆ ของครอบครัว เมื่อหญิงและชายมีการแต่งงานกฎหมายมักระบุให้ฝ่ายชายเป็นหัวหน้าครอบครัว

4. ระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจ ในระบบเศรษฐกิจแบบชายเป็นใหญ่ผู้ชายจะมีบทบาทที่สำคัญมากในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ จะเป็นฝ่ายที่ควบคุมสถาบันเศรษฐกิจต่างๆ เป็นเจ้าของทรัพย์สินส่วนใหญ่ของระบบเศรษฐกิจ เป็นฝ่ายชั้นนำเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นฝ่ายที่ตัดสินใจคุณค่าต่างๆ ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสำหรับผู้หญิง แม้ว่างานด้านการผลิตส่วนใหญ่จะเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของผู้หญิงแต่ก็ไม่ได้รับการยอมรับแต่อย่างใด

5. ระบบและสถาบันทางการเมือง สถาบันทางการเมืองในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศล้วนอยู่ในอำนาจของผู้ชายอย่างสิ้นเชิง จะมีบ้างก็เพียงส่วนน้อยที่ผู้หญิงจะสามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับต่างๆ

6. สถาบันทางการศึกษาและระบบความรู้ ผู้ชายก็เข้าไปมีอำนาจควบคุมความรู้ทั้งหลายของโลก ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านปรัชญา เทววิทยา กฎหมาย วรรณคดี วิทยาศาสตร์ การถือเข้าครอบครองทำให้เกิดการกีดกันความรู้และประสบการณ์ของฝ่ายหญิงออกไป ทำให้ผู้หญิงขาดโอกาสที่จะสร้างความชำนาญในสาขาวิชาการต่างๆ

จะเห็นได้ว่าระบบชายเป็นใหญ่เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการกดขี่ผู้หญิง เพราะเป็นระบบอำนาจทางเพศที่ผู้ชายเป็นผู้ครอบครองอำนาจสูงสุด อีกทั้งอุดมการณ์นี้ได้เข้ามาครอบงำความรู้หรือพฤติกรรมต่างๆ ของคนในสังคมจนเป็นแนวคิดที่ฝังรากลึกอยู่ในทุกสถาบัน ซึ่งเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ คือ "ระบบความเป็นเพศ" (gender systems) ที่กำหนดและหล่อหลอมบทบาทหน้าที่ อำนาจ สถานภาพ รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางเพศที่แตกต่างกันและความไม่ทัดเทียมกันระหว่างเพศหญิงเพศชายผ่านสถาบันต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา ระบบการศึกษา หรือแม้กระทั่งระบบการเมืองการปกครอง ซึ่งสถาบันเหล่านี้ต่างทำหน้าที่ผลิตซ้ำและเสริมสร้างให้วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่มีความมั่นคงและแข็งแกร่ง จนทำให้คนทั่วไปมองเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงกล่าวได้ว่าปิตาธิปไตยเป็นรูปแบบหนึ่งของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นชุดของ

ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่ถูกนำเสนอในฐานะเป็นแนวคิดสำคัญในการแสดงถึงความเอารัดเอาเปรียบ และการกดขี่ข่มเหงผู้หญิงในมิติต่างๆ

สรุปได้ว่า ปิตาธิปไตย (Patriarchy) เป็นระบบโครงสร้างที่มีอยู่ในทุกสังคมโลก และฝังรากลึกอยู่ในความเชื่อของคนในสังคม เป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่ทำให้ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิง เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความเหลื่อมล้ำ เพราะสังคมสถาปนาให้ผู้ชายมีบทบาทสถานภาพที่สูงกว่าผู้หญิงในทุกๆ ด้าน ทำให้ผู้หญิงถูกกีดกันในการเข้าถึงสิทธิต่างๆ ต้องตกอยู่ในสถานะที่ไร้อำนาจ และตกเป็นรองจนเกิดความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศ สำหรับสังคมไทยปิตาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในสังคมมาตั้งแต่สมัยในอดีต เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่มากกว่าผู้หญิง เช่น เป็นผู้นำ เป็นผู้แข็งแกร่ง เป็นช่างเท้าหน้า และเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองครอบครัว ชุมชน และสังคม ส่วนผู้หญิงสังคมกำหนดให้มีบทบาทเป็นผู้ปรนนิบัติผู้ชาย เป็นเมีย เป็นแม่ และเป็นลูกที่ดีภายใต้อำนาจการปกครองของพ่อหรือสามี ค่านิยมดังกล่าวถูกสืบทอดมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักของสังคม ซึ่งได้เสริมสร้างสนับสนุนให้บทบาทสถานภาพของเพศชายเหนือกว่าเพศหญิง ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ดังนั้น ปิตาธิปไตยจึงเป็นแนวคิดที่พยายามแสวงหาการควบคุมผู้หญิง ลดทอนอำนาจในการตัดสินใจในทุกๆ เรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ เรื่องการเลี้ยงดูบุตร ไปจนถึงเรื่องการใช้แรงงาน อยากรู้ก็ตาม ระบบปิตาธิปไตยยังคงได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ และพยายามผลักดันให้ผู้หญิงออกจากการเข้าถึงอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ของรัฐ ซึ่งทำให้ผู้หญิงไม่มีตัวตน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย

เมื่อนำแนวคิดปิตาธิปไตยมาใช้ในการศึกษา มีนักวิชาการหลายคนให้ความสนใจศึกษาโดยนำแนวคิดนี้มาศึกษาผ่านตัวบทประเภทต่างๆ เพื่อให้เข้าใจความเป็นปิตาธิปไตย ดังนั้นงานวิจัยที่นำเสนอต่อไปนี้สามารถเป็นแนวทางที่ช่วยให้เข้าใจแนวคิดปิตาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ดังนี้

สุธิดา สองสีดา และสุรวุฒิ บัดโธสง (2558) นำเสนอบทความการสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่ ผู้วิจัยได้สนทนากับผู้หญิงที่มีลูกและผ่านประสบการณ์การถูกทำร้ายร่างกายและถูกทำร้ายจิตใจจากสามี จำนวน 8 คน เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีจากเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่ให้ข้อมูล จากการศึกษาพบว่าการสร้างตัวตนความเป็นแม่ที่ดีเป็นปฏิบัติการทางอำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ที่ได้สร้างความจริงให้ผู้หญิงมีตัวตนความเป็นแม่ที่ดี การสร้างความเป็นแม่ที่ดีทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติอย่างปฏิเสธไม่ได้เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้หญิง ฉะนั้น การเป็นแม่ที่ดีของผู้หญิงจึงไม่ได้เกิดจากกำลังบังคับข่มขู่หรือข่มเหง หากแต่เป็นวิถีชีวิตของผู้หญิง เป็นบทบาทหน้าที่ และเป็นความ

รับผิดชอบสำคัญของผู้หญิง ความเป็นแม่ที่ดีจึงเป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากอำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ไม่ใช่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในสังคม จนกระทั่งกลายเป็นวิถีชีวิตที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติ และการเป็นแม่ที่ดีจึงเป็นเรื่องปกติในสังคมที่ผู้หญิงจะต้องปฏิบัติให้ได้ เมื่อผู้หญิงมีความเป็นแม่แล้วย่อมต้องสร้างตัวตนแม่ที่ดีให้ได้ จากสำนึกของความเป็นแม่ภายในจิตใจของตัวเองเพื่อสร้างครอบครัวให้สมบูรณ์และอบอุ่น ซึ่งทำให้ที่สุดแล้วผู้หญิงกลายเป็นตัวตนที่ถูกกดทับ และกลายเป็นผู้ถูกกระทำอย่างแยบยลจากสังคมชายเป็นใหญ่ด้วยอำนาจ ความรู้ และอุดมการณ์

เขียน นิรันดร์นุต (2546) ศึกษาวิจัยเรื่องการถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง โดยผู้วิจัยศึกษานิตยสารผู้หญิง 3 ฉบับ ได้แก่ นิตยสารดิฉัน ขวัญเรือน และคู่สร้างคู่สม ในช่วงปี พ.ศ. 2524, 2529, 2534, 2539, 2544 รวมทั้งสิ้น 360 ฉบับ การศึกษานิตยสารผู้หญิงทั้ง 3 ฉบับผู้วิจัยแบ่งออกเป็นทั้งหมด 4 ด้าน คือ 1) ด้านชีวิตส่วนตัวและการครองเรือน 2) ด้านชีวิตการทำงานและพื้นที่สาธารณะ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางเพศ และ 4) ด้านความสวย ความงาม การนำเสนอภาพลักษณ์ของอัตลักษณ์ความเป็นหญิงทั้ง 4 ด้านพบว่าเป็นการนำเสนอที่เต็มไปด้วยอคติทางเพศที่เป็นผลผลิตอันเกิดจากอิทธิพลของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งส่งผลต่อการให้คุณค่าความหมายผู้หญิงและความเป็นหญิงในแง่ลบ อีกทั้งยังเห็นได้ถึงการกดขี่และการตกเป็นรองของผู้หญิงผ่านการปะทะของวาทกรรมต่างๆ ที่ถูกผลิตขึ้นภายใต้วิถีคิดของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าปฏิบัติกรชายเป็นใหญ่เต็มไปด้วยความซับซ้อน โดยเฉพาะการทำให้นิตยสารผู้หญิงที่น่าจะเป็นสื่อที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของผู้หญิง แต่กลับกลายเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การปกป้องรักษาและธำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว (2549) ศึกษาวิจัยเรื่องการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อิวเมียนในจังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษาบ้านห้วยเตือ (ป่าไร่หลวง) ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าผู้หญิงอิวเมียนต้องจำยอมต่ออคติทางเพศและบทบาทสถานภาพที่ด้อยกว่าผู้ชาย เช่น พิธีกรรม โดยเฉพาะพิธีบวชหรือ "กว่าดั่ง" พิธีกรรมนี้ต่อยกย้าอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และยกบทบาทสถานภาพเพศชายให้สูงกว่าเพศหญิง 4 ประการ คือ 1) ความเชื่อของอิวเมียนเชื่อว่าโลกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ โลกแห่งปัจจุบันและโลกแห่งจิตวิญญาณ โดยผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงทั้งสองโลกต้องเป็นเพศชายเท่านั้น จึงสะท้อนให้เห็นว่าเพศหญิงเป็นเพียงผู้ที่อาศัยบารมีของเพศชายในการดำรงชีพ และเพศชายเป็นเพศที่มีสถานภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่สูงทั้งในโลกมนุษย์และโลกแห่งจิตวิญญาณ 2) ในแง่ของความเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติของพิธีกรรม แม้บริบททางสังคมวัฒนธรรมจะมีความเปลี่ยนแปลงไป

แต่อุดมการณ์และความเชื่อที่ว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ต้องพึ่งพิงเพศชาย และไม่สามารถเข้าถึงโลกแห่งจิตวิญญาณได้ก็ยังคงอยู่ 3) การดำรงอยู่ของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเลื่อนลอย เพราะมีการปฏิบัติทางพิธีกรรมสม่ำเสมอ โดยเฉพาะพิธีกรรมบวชที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวและชุมชน ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการควบคุมความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน เป็นผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนในโลกมนุษย์กับเทพ ฉะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ผู้หญิงอึดฝืนจึงเป็นเพียงผู้ตาม และต้องพึ่งพิงผู้ชายทั้งโลกปัจจุบันและโลกหน้า

พลากร เจียมธีระนาถ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องวาทกรรมชายเป็นใหญ่ในภาพยนตร์ไทย ที่ให้ความสำคัญแก่สตรี ผู้วิจัยศึกษาภาพยนตร์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2552 คือเรื่อง สุริโยทัย ชังแปด บุปผาราตรี คีนไร่เงา ธิดาช้าง แจ๋วใจใส ซ้อคโกแลต นาคแอนิเมชั่น หนึ่งใจเดียวกัน จี๊จ๋า ต้อสวดดู และรักที่รอคอย เพื่อวิเคราะห์การผลิตซ้ำวาทกรรมชายเป็นใหญ่ทั้งที่ปรากฏชัดเจนและในระดับแฝงเร้น ผลการศึกษาพบว่าบริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อการนำเสนอภาพของตัวละครหญิง ซึ่งภาพยนตร์บางเรื่องกำหนดจุดมุ่งหมายในการต่อสู้ของตัวละคร ให้สอดคล้องกับกระแสค่านิยมของสังคมในช่วงเวลานั้นๆ ขณะที่บางเรื่องหยิบยกปัญหาที่กำลังถูกจับตามองจากสังคมมาเป็นอุปสรรคให้ตัวละครต้องเผชิญ สิ่งเหล่านี้ล้วนขับเน้นคุณค่าของตัวละครหญิงให้เด่นชัดขึ้น และบางกรณีช่วยสร้างความหนักแน่นให้แก่แง่มุมวิจารณ์สังคมชายเป็นใหญ่ ภาพยนตร์ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจึงต่างผลิตซ้ำวาทกรรมชายเป็นใหญ่ในหลากหลายระดับ โดยบางเรื่องมีมุมมองปิตาธิปไตยปรากฏอยู่ชัดเจนในระดับพื้นผิวอย่างพล็อตเรื่องและนำเสนอตัวละครตามภาพตายตัว ในขณะที่บางเรื่องนำเสนอบทบาทผู้หญิงที่ดูมีคุณค่าไม่แพ้ผู้ชาย แต่ยังคงตกอยู่ในกรอบความคิดภายใต้ชายเป็นใหญ่ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ภาพยนตร์ไทยจะพยายามปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยการนำเสนอภาพผู้หญิงที่ดูคล้ายหลุดพ้นเป็นอิสระจากการถูกกดขี่จากผู้ชาย แต่ที่สุดแล้วภาพยนตร์เหล่านี้ยังคงกักขังตนเองอยู่กับแนวคิดชายเป็นใหญ่ เพื่อตอบสนองต่อคติความเชื่อดั้งเดิมของผู้ชมต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับปิตาธิปไตย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้ศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาวไทยภูเขาที่มีระบบโครงสร้างทางสังคมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ คือ การให้คุณค่าความเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ผู้ชายคือผู้นำ ผู้ปกครอง และผู้มีอำนาจสูงสุด ในขณะที่ผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง มีบทบาทสถานภาพเป็นเมีย เป็นแม่ เป็นลูก เป็นแรงงาน และเป็นวัตถุทางเพศ ฉะนั้น

การนำแนวคิดนี้มาศึกษาวิเคราะห์จะทำให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความเหนือกว่าความด้อยกว่า ความไม่ทัดเทียมในเรื่องสิทธิเสรีภาพระหว่างผู้ชายและผู้หญิง บทบาทสถานภาพทางสังคม และการกดขี่ข่มเหงอันเกิดจากสังคมและวัฒนธรรมที่เรียกว่า “ปิตาธิปไตย”

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี

เอกสารที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี

เพศสภาพ (Gender) เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เพราะเป็นแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อแบ่งความแตกต่างของเพศทางชีวภาพ อันนำไปสู่ความเป็นชาย (Masculine) และความเป็นหญิง (Feminine) แต่หากพิจารณาประเด็นเรื่องเพศสภาพในสังคมไทย จะพบว่าแวดวงวิชาการของประเทศไทยมีการบัญญัติใช้คำนี้อยู่หลายคำ ดังที่จักกริช โพธิ์ศรี (2557, น. 28) กล่าวว่า “โดยทั่วไปแล้วหลายคนอาจเรียกเพศสภาพว่าเพศภาวะ ความเป็นเพศ ความเป็นหญิงชาย บทบาทหญิงชาย ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย แม้ว่าเพศสภาพจะถูกบัญญัติใช้อยู่หลายคำแต่หากพิจารณาจากความคิดหลักๆ ที่ดำรงอยู่สามารถเสนอถึงจุดร่วมของเพศสภาพได้ว่า เพศสภาพเป็นทั้งระบบคิดและขบวนการทางสังคมที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอยู่บนรากฐานการวิเคราะห์ว่าเพศชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและเพศหญิงอยู่ในสภาพที่เป็นรอง เป็นทั้งสหสาขาวิชา เป็นทั้งวิถีของทั้งความคิดและการกระทำ และเป็นหน่วยเริ่มต้นของการวิเคราะห์”

ยศ สันตสมบัติ (2548, น. 140-141) กล่าวว่านับตั้งแต่มีการเคลื่อนไหวของนักสตรีนิยมในฐานะเป็นขบวนการทางสังคมการเมือง เพื่อเรียกร้องสิทธิและความทัดเทียมทางเพศในสังคมตะวันตกเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 1960 ความหมายของคำว่าเพศสภาพได้ถูกนำเสนอและนิยามความหมายใหม่ โดยมีนัยและมุมมองที่แตกต่างกันอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ

1. เพศสภาพถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างจากคำว่า “เพศ” (Sex) โดยที่เพศบ่งบอกความแตกต่างทางด้านสรีระร่างกายหรือชีววิทยาระหว่างชายกับหญิง ในขณะที่เพศสภาพบ่งบอกความแตกต่างของนัยและความหมายที่สังคมกำหนดขึ้น

2. เพศสภาพถูกนำเสนอในลักษณะที่ไม่ได้แยกจากเพศโดยเด็ดขาด หากแต่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและกัน ในงานเรื่อง “Gender and the Politics of History” โจน สก็อตต์ เสนอว่าเพศสภาพเป็นเรื่องของการจัดองค์ประกอบสังคมของความแตกต่างระหว่างเพศ แต่ไม่ได้หมายความว่าเพศสภาพสะท้อนหรือสะท้อนให้หยุดนิ่งตายตัว หรือเป็นเรื่องของความแตกต่างระหว่างชายกับหญิงตามธรรมชาติ ในทางตรงกันข้ามเพศสภาพ หมายถึง ความรู้ที่สถาปนาความหมายซึ่งชี้ให้เห็นความแตกต่างของร่างกาย เราไม่อาจมองเห็นความแตกต่างระหว่างเพศ

นอกบริบทความรู้เกี่ยวกับร่างกาย และความรู้นั้นไม่ใช่ความรู้ที่บริสุทธิ์แต่เป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการทางภาษาที่ซับซ้อนและมีนัยที่หลากหลาย

ัญญา สังขพันธานนท์ (2559, น. 296-298) ได้อธิบายลักษณะเพศสภาพสรุปได้ดังนี้

1. เพศสภาพเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคม เพราะเป็นการจัดการทางสังคมของความแตกต่างระหว่างเพศ

2. เพศสภาพเกิดจากการขัดเกลาทางวัฒนธรรม (Socialization) เป็นกระบวนการเรียนรู้ สังคม และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง โดยผ่านเครื่องมือ กลไก และสถาบันทางสังคม เช่น การอบรมสั่งสอนผ่านครอบครัว การสอนในโรงเรียน การเรียนรู้จากชนบทประเพณี หรือจากวรรณคดีและนิทานคำกลอน ดังเช่น ในสังคมไทยมีวรรณคดีคำสอนเรื่อง "สุภาพสตรีสอนหญิง" เพื่อกล่อมเกลาให้เด็กหญิงและผู้หญิงในสังคมไทยได้ยึดถือปฏิบัติ กล่าวโดยสรุปก็คือวัฒนธรรมเป็นผู้สร้างความเป็นหญิงความเป็นชายในสังคม วัฒนธรรมเป็นตัวสร้างเพศสภาพ วัฒนธรรมจะกำหนดแนวทางทั้งในการปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ และความคาดหวังต่างๆ ที่สังคมต้องการให้ผู้หญิงและชายเป็นอย่างไร

3. เพศสภาพเป็นสิ่งที่เลื่อนไหล ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่มักเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา ในแต่ละพื้นที่ทางวัฒนธรรมความเป็นหญิง ความเป็นชายในยุคสมัยหนึ่งอาจไม่มีความเป็นหญิงความเป็นชายในอีกยุคสมัยหนึ่ง ความเป็นหญิงในสังคมสมัยอยุธยาเกี่ยวกับความเป็นหญิงไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ จะมีความแตกต่างกันอย่างมาก

4. เพศสภาพจะเป็นสิ่งกำหนดตัวตน อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล รวมทั้งความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น อัตลักษณ์ทางเพศของผู้หญิงภาคใต้กับอัตลักษณ์ทางเพศของผู้หญิงภาคเหนือ จะแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะเป็นผลมาจากการขัดเกลาทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

5. ปัจจัยและเงื่อนไขในการขัดเกลาและสร้างเพศสภาพมีหลากหลาย เช่น ภาพยนตร์ สื่อละครโทรทัศน์ โฆษณา นวนิยาย สถาบันครอบครัว การศึกษา รวมถึงเพลงร่วมสมัย

6. ผลจากการขัดเกลาทางเพศหรือการสร้างความเป็นเพศ ทำให้เกิดการกำหนดบทบาทหน้าที่ รวมทั้งสถานะสูงต่ำที่แตกต่างกันของคนสองเพศ ทั้งในพื้นที่ส่วนตัว ได้แก่ ครอบครัว และพื้นที่สาธารณะในสังคมการทำงาน เช่น ผู้หญิงจะถูกมองว่าด้อยกว่าผู้ชาย อยู่ในฐานะผู้ตาม ทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร-สามี เป็นแม่บ้าน เป็นได้แค่เพียงแรงงานที่ไร้ฝีมือ เป็นทหารไม่ได้ ไม่ควรเป็นผู้นำในสัมพันธ์ ไม่มีความสามารถพิเศษในการคิดเชิงเหตุผล เป็นต้น เมื่อความเป็นหญิงและความ

เป็นชายถูกสร้างให้มีความแตกต่างดังกล่าว จึงส่งผลให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะที่ด้อยโอกาสกว่าผู้ชาย ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

อาจกล่าวได้ว่าเพศสภาพเป็นความคิดและความเชื่อที่สังคมประกอบสร้าง โดยสังคมทำหน้าที่แบ่งมนุษย์เป็น 2 กลุ่มตามสรีระทางเพศซึ่งก็คือ "ผู้ชายกับผู้หญิง" แต่ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศไม่ใช่มีแค่เพียงเพศหญิงและเพศชายเท่านั้น แต่ยังมีเพศทางเลือกหรือที่เรียกว่า "เพศที่สาม" ฉะนั้น เพศจึงกลายเป็นสภาพแบ่งออกมาเป็น 2 ส่วน คือ เพศสภาพและเพศวิถี จากการศึกษาที่มีนักวิชาการได้นิยามความหมายเพศสภาพสรุปได้ ดังนี้

สุชาติ ทวีสิทธิ์ (2550, น. 315) ให้ความหมายเพศสภาพ หมายถึง ชุดความคิดที่ใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรม และความหมายทางวัฒนธรรมที่สังคมใช้จำแนกความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เพศภาวะหรือเพศสภาพเป็นอัตลักษณ์พื้นฐานทางสังคมของมนุษย์ ซึ่งบางครั้งเรียกว่าอัตลักษณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย อัตลักษณ์ดังกล่าวไม่ใช่คุณสมบัติทางธรรมชาติหรือคุณสมบัติทางชีววิทยาที่ติดตัวมนุษย์มา แต่เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สังคมสร้างสรรคขึ้นและคาดหวังให้สมาชิกในสังคมเชื่อฟังและปฏิบัติตามนั้น อัตลักษณ์เพศภาวะจึงมีบริบทเฉพาะทางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดและกำกับเสมอ

วคินี สุทธิวิภากร (2552, น. 19) ให้ความหมายเพศสภาพ หมายถึง สถานะความเป็นเพศหญิง (Feminine) หรือเพศชาย (Masculine) หรือเพศอื่นๆ ซึ่งสถานะเหล่านี้แยกแยะด้วยเกณฑ์ทางสังคมวัฒนธรรมชุดหนึ่ง และกำหนดให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลโดยทั่วไปแล้วเพศสภาพเป็นผลจากการหล่อหลอมทางสังคมจนปรากฏเป็นพฤติกรรม ทัศนคติ และการแสดงออกตามแบบแผนบางอย่าง เพศสภาพเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ตรงข้ามกับเพศสรีระ (Sex) ซึ่งเป็นการแยกแยะสิ่งมีชีวิตออกเป็นเพศเมีย (Female) และเพศผู้ (Male) ด้วยเกณฑ์ทางชีววิทยาล้วนๆ

กฤตยา อาชวนิจกุล (2554, น. 44) ให้ความหมายเพศสภาพ หมายถึง ภาวะแห่งเพศที่ถูกประกอบสร้างทางสังคม เพศภาวะที่เราคุ้นเคยและถูกขัดเกลาหลอมสร้างกันมากก็คือความเป็นหญิงความเป็นชาย ดังนั้น ในอีกแง่มุมหนึ่งเพศภาวะจึงเป็นเรื่องของบทบาทในเรื่องต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้กับสถานะทางเพศซึ่งมักดูจากเพศสรีระ คือ หญิงชาย และหากสังคมเกิดเปลี่ยนการกำหนดสถานะทางเพศว่าอาจมาจากองค์ประกอบอื่นๆ นอกเหนือจากเพศสรีระ สถานะทางเพศก็จะมีเพิ่มมากขึ้น เช่น เกย์ กะเทย ทอม ดี ฯลฯ อันจะนำไปสู่การกำหนดบทบาทเพศต่างๆ มากกว่าหญิงและชาย

จากคำนิยามความหมายผู้วิจัยสรุปได้ว่า เพศสภาพ (Gender) คือสิ่งที่ถูกประกอบสร้างจากสังคมวัฒนธรรม เพื่ออธิบายความเป็นชายความเป็นหญิงว่าควรมีความสัมพันธ์อย่างไร ดังนั้นความเป็นหญิงและความเป็นชายที่ถูกสร้างผ่านสังคมและวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศ แต่สำหรับนักสตรีนิยมคำว่า "เพศสภาพ" คือคำที่บ่งบอกถึงความแตกต่างระหว่างเพศ (Sex) และเพศสภาพ (Gender) โดยเพศหรือ Sex คือความแตกต่างทางเพศสรีระที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด นั่นคือ อวัยวะเพศชายและอวัยวะเพศหญิง ส่วนเพศสภาพหรือ Gender คือเพศที่ถูกกำหนดตามบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และมีความคาดหวังของสังคมแทรกอยู่ เช่น สังคมคาดหวังให้ผู้หญิงจะต้องเป็นเมียที่ดี เป็นแม่ที่ดี เป็นลูกที่ดี มีกิจกรรมยามว่างที่เรียบร้อยอ่อนหวาน และอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของบิดาหรือสามี ส่วนผู้ชายสังคมคาดหวังให้เป็นผู้นำ ผู้ปกครอง และเป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง ผู้หญิง จะเห็นได้ว่าการที่เพศสภาพไม่ได้ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ แต่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ความเป็นชายและความเป็นหญิง จึงก่อให้เกิดปัญหาความเหนือกว่าและความด้อยกว่า ความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศหญิงและเพศชายภายใต้บริบททางสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เพศสภาพคือการชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ เพศสภาพไม่ใช่เพศที่ถูกกำหนดโดยระบบทางสรีระตามธรรมชาติ แต่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรม โดยปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอันหลากหลายทั้งผู้ชายผู้หญิง ดังนั้น เพศสภาพจึงเป็นแนวคิดที่มีนัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย อีกทั้งยังเกี่ยวพันกับสถาบันต่างๆ และมีความคาดหวังของสังคมแทรกอยู่ด้วย เช่น สังคมคาดหวังให้ผู้ชายต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้ปกครอง เป็นช้างเท้าหน้า มีความแข็งแรง อดทน และกล้าหาญ ส่วนผู้หญิงถูกคาดหวังว่าต้องมีกิจกรรมยามว่างที่เรียบร้อยอ่อนหวาน ต้องไว้ผมยาว เป็นผู้ตาม เป็นช้างเท้าหลัง เป็นเมีย เป็นแม่ และเป็นลูกที่ดี ฉะนั้น เมื่อเพศสภาพถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม สังคมจึงเกิดความคาดหวังต่อความเป็นหญิงและความเป็นชายในแง่มุมต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับแนวคิดเรื่องเพศวิถี (Sexuality) เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจอย่างมากจากสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักวิชาการและหรือบุคลากรขององค์กรต่างๆ เนื่องจากเพศวิถีไม่ใช่พฤติกรรมตามธรรมชาติแต่เป็นการสร้างความหมายทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เพศวิถีเป็นเรื่องราวของความปรารถนาทางเพศ พฤติกรรม หรือการแสดงตัวตนของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ เช่น "เพศ" กำเนิดเป็นเพศชาย แต่เพศวิถีอาจเป็นเกย์หรือคนรักเพศเดียวกัน หรือกำเนิดเป็น

เพศหญิง แต่เพศวิถีก็อาจเป็นทอม ดี ซึ่งก็คือกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ฉะนั้น เพศวิถีจึงสัมพันธ์กับมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่กำหนดและสร้างความหมายให้กับเรื่องเพศในทุกแง่มุม

ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (ม.ป.ป. อ้างถึงในไชยศิริ บุญยกุลศรีรุ่ง, 2553, น. 12-13) อธิบายความหมายเพศวิถีไว้หลากหลายและน่าสนใจสรุปได้ดังนี้

1. เพศวิถี หากถูกแปลในภาษาไทย หมายถึง ความเชื่อในเรื่องความหมายเรื่องเพศ ซึ่งความเชื่อและความหมายเรื่องเพศอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถขัดแย้งหรือสอดคล้องกันได้ มนุษย์จะปฏิบัติตามความคิดทางเพศวิถีที่รับมา เพศวิถีมีองค์ประกอบ 3 ส่วนหลัก คือ ความปรารถนาวิถีปฏิบัติ และอัตลักษณ์เรื่องเพศ การพูดถึงเพศวิถีกระแสหลักในสังคมไทยเป็นสิ่งที่มีความคล้ายกับ Gender คือเป็นสิ่งที่แบ่งออกเป็น 2 เพศ และถูกกำหนดโดยเพศสภาวะ (Gender) เช่นกัน

2. เพศวิถีเป็นเรื่องของการนำเสนอร่างกาย มนุษย์ไม่ได้ออกมาปรากฏกายทางสังคมตั้งแต่เกิด แต่มนุษย์มีการปรุงแต่งทางร่างกายตามกรอบแนวคิดทางเพศวิถีที่ว่าผู้หญิงควรมีการกำหนดมีรูปร่างและผิวกายอย่างไร เวลานั้นนำเสนอร่างกายประเด็นคือเราต้องการให้คนอื่นเห็นเราอย่างไร เป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย คนที่เคร่งครัดการเป็นผู้ชายจึงไม่ยอมใส่เสื้อสีชมพู เป็นต้น ฉะนั้น การแสดงร่างกายจึงส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ทางเพศผ่านการนำเสนอร่างกาย

3. เพศวิถีเป็นเรื่องของการกระทำ กิริยามารยาท การพูดจา ท่าทีของคน เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางสังคมและอัตลักษณ์ทางเพศ ขึ้นอยู่กับแต่ละคนจะเห็นตัวเองอย่างไร

4. เพศวิถีเป็นเรื่องของการตั้งดูตทางเพศ เพศวิถีเป็นสิ่งที่กำหนดว่าลักษณะแบบนี้มีคุณค่าหรือเป็นความสวยงาม ในที่นี้แท้จริงแล้วการตั้งดูตทางเพศขึ้นอยู่กับคุณค่าที่สังคมให้กับลักษณะบางชนิดไม่ได้เป็นไปโดยอิสระ หากแต่ขึ้นอยู่กับเบื้องหลังทางสังคม เช่น ชนชั้นและอาชีพ คุณค่าทางเพศเป็นสิ่งที่มีการนำเสนอในหลากหลายแง่มุมของสังคม ซึ่งอาจมีจำนวนของการยอมรับและไม่ยอมรับต่างกัน

5. เพศวิถีเป็นเรื่องของชุดกติกาว่าด้วยความสัมพันธ์ มีตั้งแต่ความสัมพันธ์ควรเริ่มต้นดำเนินไป จนถึงความสัมพันธ์ควรจบอย่างไร ในบางสังคมการเริ่มต้นเป็นสิ่งที่เกิดจากการกำหนดจากครอบครัว แต่ปัจจุบันเป็นเรื่องของความพึงพอใจทางเพศ

6. เพศวิถีเป็นเรื่องของการนิยามว่าอะไรคือเรื่องเพศ ความปกติและความผิดปกติของเพศเป็นอย่างไร

จะเห็นได้ว่าเพศวิถีเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เพราะประกอบด้วยความหลากหลายของอารมณ์ ความหมาย ความรู้สึก ฉะนั้น เพศวิถีจึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่นักสตรีนิยมให้ความสำคัญ

โดยเฉพาะสตรีนิยมสายสุดขั้ว (Radical Feminism) เนื่องจากเพศวิถีเป็นกลไกสำคัญในการครอบงำผู้หญิงโดยผู้ชาย

ในสังคมส่วนใหญ่เพศวิถีถูกจัดให้มีลักษณะเป็นเรื่องต้องห้าม ดังที่เสนาะ เจริญพร (2546, น. 172) กล่าวว่า "เพศวิถีถือเป็นเรื่องน่าอับอาย ไม่พึงแสดงออก หรือกล่าวอย่างประเจิดประเจ้อ หากแต่ควรเก็บงำไว้ในพื้นที่ส่วนตัว ในทางวัฒนธรรมนั้นความเป็นเรื่องต้องห้ามของเพศวิถีถูก ตอกย้ำจนถึงขั้นเป็นเรื่อง "น่าละอาย" หมายความว่า ความรู้สึกในทางลบเกี่ยวกับกามารมณ์สามารถตามไปรบกวนบุคคลอื่นถึงในพื้นที่ส่วนตัวที่ปลดจากความเป็นสาธารณะแล้ว การที่สังคมส่วนใหญ่ทำให้เรื่องเพศวิถีเป็นเรื่องต้องห้าม (Taboo) เนื่องจากการรับรู้เป็นอย่างดีถึงพลังอำนาจอันลึกซึ้ง เพศวิถีมักถูกนำไปเกี่ยวโยงกับดึกดำบรรพ์หรือโมหิต (Passion) ในแง่ที่สิ่งนี้อยู่นอกเหนือการควบคุมด้วยสติสัมปชัญญะหรือเหตุผล นักจิตวิเคราะห์ได้ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จในการสร้างตัวตนทางสังคมของปัจเจกบุคคลขึ้นอยู่กับการ "เก็บกด" แรงปรารถนาทางเพศอันไม่เป็นที่ยอมรับโดยสังคมไว้ได้ในหนึ่งระดับ เหมือนกับที่อารยธรรมของมนุษย์เกิดขึ้นบนเงื่อนไขว่ามนุษย์ส่วนรวมพากัน "เก็บกด" สัญชาตญาณอันมืดดำของตน นักจิตวิเคราะห์ได้ยืนยันว่าการเก็บกดความปรารถนาทางเพศย่อมนำไปสู่การระบายออกในรูปแบบต่างๆ แต่หากพิจารณาความแตกต่างเพศวิถีระหว่างชายหญิงจะปรากฏให้เห็นชัดเจนว่า มีลักษณะเป็นเรื่องต้องห้ามสำหรับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย สังคมปิตาธิปไตยได้สร้างวิธีการต่างๆ ที่จะสกัดกั้นการแสดงออกทางกามารมณ์ของผู้หญิง และเข้าไปหล่อหลอมเพศวิถีของผู้หญิงถึงภายในตัวตนเสมอมา"

อย่างไรก็ตาม แม้เพศวิถีจะมีลักษณะเป็นเรื่องต้องห้าม แต่สังคมยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ชายมีเสรีทางเพศมากกว่าผู้หญิง ฉะนั้น เพศวิถีจึงเป็นเรื่องราวของความปรารถนาทางเพศและมีอัตลักษณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะเพศวิถีเกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่ทัดเทียมกันในสังคมทำให้เกิดคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการพื้นที่ของตนเอง และต้องการหลุดพ้นจากการครอบงำของสังคมนั้นคือ กลุ่มเกย์ กะเทย เลสเบี้ยน ทอม ดี และไบเซ็กชวล โดยมักถูกเรียกรวมกันว่ากลุ่มเพศทางเลือก ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดอยู่ในการแบ่งแยกเพศตามเพศวิถี จึงออกมาแสวงหาพื้นที่ในการนิยามตนเอง

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (ม.ป.ป. อ้างถึงในชายไทย รักษาชาติ, 2548, น. 15-16) กล่าวว่าแนวคิดเรื่องเพศวิถีได้ถูกสร้างและถูกถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง ผ่านมิติทางวัฒนธรรมและมิติทางวิทยาศาสตร์ว่าด้วยอำนาจในการผลิตความรู้เรื่องเพศวิถี ซึ่งความรู้เรื่องเพศในสังคมมี 3 มิติ ดังนี้

1. เรื่องเพศวิถีในมิติทางวัฒนธรรม เป็นเรื่องของจารีตประเพณีที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาก่อนสมัยใหม่ (Modernization) เป็นความรู้ที่หลากหลายในเรื่องเพศวิถี โดยมีประเด็นหลัก เช่น

การแสดงความรัก การแต่งงาน การสร้างครอบครัว และการควบคุมเรื่องเพศ เหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผลิตสร้างการจัดระเบียบของการแสดงออกเรื่องเพศ ถูกผลิตซ้ำและถ่ายทอดอย่างต่อเนื่องตามกาลเทศะในรูปของเรื่องเล่า สุภาษิต นิทาน วรรณกรรม ตลอดจนงานจิตรกรรม ฯลฯ ความรู้ชุดนี้มีข้อห้าม มีกฎระเบียบที่สังคมยึดถือ และมีบทลงโทษในสังคมแต่ละยุคสมัยที่ค่อนข้างชัดเจน

2. เพศวิถีในมิติทางวิทยาศาสตร์ ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นชายความเป็นหญิงตามหลักชีวภาพ ซึ่งเพศวิถีแนวนี้ถือได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ให้สังคมยอมรับความจริงเรื่องเพศวิถีอย่างเป็นทางการ โดยมีการสอนเรื่องเพศและให้ความรู้ทางชีวภาพของคนสองเพศ การเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศ การมีประจำเดือน การปฏิสนธิ และความผิดปกติทางเพศ ฯลฯ โดยความรู้เกี่ยวกับเพศวิถีในแนวนี้ได้ใช้เป็นแนวทางในการควบคุมประชากรของรัฐด้วย

3. เพศวิถีในมิติทางจินตนาการหรือเพศวิถีในมุมมอง เป็นส่วนที่แอบแฝงอยู่ในมิติทางวัฒนธรรมและเกี่ยวข้องกับกามารมณ์ บางครั้งเหลื่อมล้ำกับมิติทางวิทยาศาสตร์ในชนบทธรรมเนียมจารีต ในมิติทางวิทยาศาสตร์จะมีส่วนแอบแฝงที่มีเนื้อหาทางกามารมณ์ไม่ว่าจะเป็นส่วนของจุดเร้าอารมณ์ทางเพศ ท่วงท่าในการร่วมเพศ สิ่งเหล่านี้แฝงอยู่ในรูปแบบของการตอบปัญหาทางเพศ เพศวิถีในมิติของจินตนาการได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสิ่งลามก สิ่งสกปรก และเป็นความหยาบโลนที่สังคมปฏิเสธความมีตัวตนของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วสิ่งเหล่านี้เข้ามาในชีวิตประจำวันของคนในสังคม โดยเรื่องกามารมณ์ได้กลายเป็นหัวข้อสนทนาในกลุ่มของผู้ชายทั้งภาพโป๊ ภาพเปลือย หรือเนื้อหาเชิงสังวาสเร้าอารมณ์ความรู้สึกทางเพศ ในหนังสือนวนิยายก็จำเป็นต้องมีเนื้อหาเชิงกามารมณ์เป็นองค์ประกอบ แต่คนบางกลุ่มเรียกว่าเป็นศิลปะที่ต้องห้ามในสังคม เช่น หนังสือโป๊ ซึ่งเป็นภาพที่ชัดเจนที่สุดของเรื่องเพศวิถีในมิติของจินตนาการ

จะเห็นได้ว่าเพศวิถีเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่นักวิชาการไทยสนใจศึกษา ดังนั้น จากการศึกษาที่นักวิชาการไทยให้คำนิยามความหมายเพศวิถี ดังนี้

ปลินดา ระมิงค์วงศ์ (2550, น. 6) ให้ความหมายเพศวิถี หมายถึง ระบบความเชื่อ ความหมายเรื่องเพศหรือวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับความปรารถนาทางเพศของมนุษย์ ซึ่งเป็นได้มากกว่าพฤติกรรมทางธรรมชาติ

อารีญา หุตินทะ (2551, น. 9) ให้ความหมายเพศวิถี หมายถึง วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความปรารถนาทางเพศ ซึ่งในแต่ละระบบสังคมนั้นความปรารถนาทางเพศของปัจเจกบุคคลเป็นมากกว่าพฤติกรรมตามธรรมชาติ ว่าใครมีความสัมพันธ์กับใคร ที่ไหน อย่างไร แต่หมายรวมถึงความปรารถนาที่ดีที่เหมาะสม เกี่ยวพาราดี ความปรารถนาทางเพศเป็นเรื่องของการสร้างความหมาย

ทางสังคม เป็นเป้าหมายของการควบคุมสังคมและการเมือง และเป็นพื้นที่ของการยอมจำนนและการต่อสู้ในระดับปัจเจก

วรชยา บุญพิบาล (2552, น. 5) ให้ความหมายเพศวิถี หมายถึง รสนิยมและพฤติกรรมทางเพศเฉพาะบุคคลที่มีต่อเพศสภาพเดียวกันหรือเพศสภาพที่แตกต่างกันไป

จากคำนิยามความหมายผู้วิจัยสรุปได้ว่า เพศวิถี (Sexuality) คือความปรารถนาและการแสดงออกทางเพศ ไม่ใช่พฤติกรรมตามธรรมชาติหากแต่เป็นการสร้างความหมายทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่กำหนดและสร้างความหมายให้แก่เรื่องเพศในทุกแง่มุม แต่สำหรับนักสตรีนิยมเพศวิถีเป็นมากกว่าเรื่องของพฤติกรรมตามธรรมชาติ และสัญชาตญาณของมนุษย์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เพศวิถีหรือวิถีแห่งเพศคือความปรารถนาและการแสดงออกทางเพศ เป็นการแสดงตัวตนของตนเองตามที่ตนต้องการ เป็นการใช้เรื่องเพศในการต่อรองความคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ ฉะนั้น เพศวิถีจึงมีองค์ประกอบมากมายไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม มารยาท การแต่งกาย รสนิยมทางเพศหรือแม้กระทั่งความพึงพอใจทางเพศ เหล่านี้ล้วนถูกนำมาสร้างและแสดงตัวตนทางเพศ ฉะนั้น เพศวิถีจึงไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นอย่างอิสระแต่เกิดจากโครงสร้างที่ไม่ตัดแยกกันในสังคม มีความซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงได้ในแต่ละวัฒนธรรม ชนชั้น และบริบทของเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี

เพศสภาพและเพศวิถี คือการศึกษาเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีเงื่อนไขซับซ้อน เพราะในสังคมไทยเพศสภาพและเพศวิถีถูกสร้างขึ้น และผลิตให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกับสถานการณ์ โดยให้ความสำคัญกับบริบทเงื่อนไขและมุมมองที่เลื่อนไหลผ่านกาลเวลา ดังนั้น งานวิจัยที่น่าเสนอต่อไปนี้จะทำให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถีชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และสหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2554) นำเสนอบทความกามารมณของผู้หญิงไทย: จากวรรณกรรมสู่แคมฟร็อก บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงกามารมณของผู้หญิงไทยในพื้นที่วรรณกรรมไทยที่ถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบต่างๆ และเปรียบเทียบให้เห็นรูปแบบการแสดงออกถึงอารมณเพศของผู้หญิงไทยในพื้นที่อินเทอร์เน็ตโปรแกรมแคมฟร็อกออนไลน์ ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นว่าร่างกายของผู้หญิงดำรงอยู่ในฐานะพื้นที่ของการปะทะกันของการควบคุมกตัญญู กามารมณของผู้หญิงโดยอำนาจจากรัฐ ศาสนา และงานเขียนวรรณกรรมในรูปแบบของการผลิตวาทกรรมชุดต่างๆ ซึ่งการควบคุมกามารมณผู้หญิงสมัยก่อนถูกควบคุมโดยศีลธรรม ศาสนา และงานเขียนวรรณกรรม ขณะที่ในยุคปัจจุบันใช้ชุดความรู้ทางการแพทย์ จิตวิทยา อาชญาวิทยา และระบบศีลธรรมเข้ามาเป็นตัวควบคุมในสังคมไทย ซึ่งในวรรณกรรมและชุดความรู้ทางการแพทย์ได้

อธิบายกามารมณ์ของผู้หญิงในลักษณะที่คล้ายคลึงกันว่า ต้องควบคุมตัวเองให้มีความบริสุทธิ์ ก่อนแต่งงาน และต้องไม่แสดงออกถึงความต้องการทางเพศของผู้หญิง ดังนั้น ในวรรณกรรมไทย หากผู้หญิงแสดงความปรารถนาหรือความต้องการทางเพศจุดจบของผู้หญิง คือ ความหายนะ ทั้งความตกต่ำในชีวิตหรือการถูกประหารชีวิต ส่วนโปรแกรมออนไลน์แคมป์ร็อกหากหญิงสาว ออกมาใช้วีรเือนร่างและความปรารถนาทางเพศ จะถูกพิพากษาด้วยวาทกรรมของผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์และอาชญาวิทยาว่าเป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว ซึมเศร้า ชอบเรียกร้องความสนใจ เป็นผู้ที่ ทำให้สังคมเสื่อมศีลธรรม และนำภัยทางเพศมาให้ตนเอง จะเห็นได้ว่าในพื้นที่ส่วนตัวและปัจเจก กามารมณ์ของผู้หญิงไทยก็ยังคงดำรงอยู่ ดังนั้น เพศวิถีจึงเป็นมากกว่าเรื่องของพฤติกรรมทางเพศ แรงขับทางเพศตามธรรมชาติและสัญชาตญาณของมนุษย์ แต่เพศวิถีเป็นเรื่องอำนาจ การควบคุม และการต่อสู้ในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ

วีรี เกวกุล (2554) นำเสนอบทความผู้หญิงกับความรุนแรง: กรณีศึกษาผ่านวรรณกรรม กอทิกไทยร่วมสมัย บทความนี้วิเคราะห์เรื่องราวของเพศวิถีของผู้หญิงที่ปรากฏอยู่ในสื่อประเภท งานวรรณกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมกอทิกหรือวรรณกรรมผีไม่ได้เป็นวรรณกรรมที่ ทำหน้าที่สร้างความบันเทิงตื่นเต้นสยองขวัญให้กับผู้อ่านเพียงเท่านั้น หากแต่วรรณกรรมกอทิกยังทำ หน้าที่นำเสนอปรากฏการณ์ในสังคมช่วงยุคสมัยหนึ่งๆ ที่ได้กระทำการกดทับหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งไม่สอดคล้องเข้ากับระเบียบกฎเกณฑ์วัฒนธรรมกระแสหลักของสังคมเอาไว้ ดังนั้น บทความนี้ จึงมุ่งวิเคราะห์ตีบทวรรณกรรมกอทิกไทยอันโด่งดังเรื่อง "สถาปนา" ของพงศกร จินดาวัฒนะ เพื่อ อธิบายเพศวิถีหญิงในสังคมไทย โดยผู้วิจัยอธิบายว่าเรือนร่างของผู้หญิงถูกกดทับและควบคุมจาก กรอบอำนาจอุดมการณ์มากมาย ไม่ว่าจะเป็นกรอบบิดาธิปไตยและชาตินิยม อันเป็นกรอบอำนาจ ที่กดทับควบคุมทำให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ในห้วงความระทมทุกข์ ซึ่งในท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่การที่ ผู้หญิงลุกขึ้นละเมิดกรอบจารีต และหันกลับไปโต้ตอบกรอบอำนาจต่างๆ เพื่อทวงคืนความเป็น ธรรมให้กับตนเอง

ชายไทย รักษาชาติ (2548) ศึกษาวิจัยเรื่องการค้าหญิงกับมิติเรื่องเพศวิถีและสื่อลามกใน อินเทอร์เน็ต โดยศึกษารูปแบบและเนื้อหาของสื่อลามกในอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ เชิงอำนาจหญิงชาย และรูปแบบการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากผู้หญิง ซึ่งศึกษาจากเว็บไซต์ เพื่อความบันเทิงที่มีเนื้อหาภาษาไทยที่สื่อเนื้อหาทางกามารมณ์หรือประเด็นการค้าผู้หญิง เว็บไซต์ ลามก จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมสนทนา ผลการศึกษาพบว่าพื้นที่อินเทอร์เน็ตถูกแสดง ความเป็นเจ้าของและครอบครองโดยผู้ชาย โดยสิ่งที่เบียดขับให้ผู้หญิงออกไปจากพื้นที่นี้คือ การสร้างเรื่องราวทางเพศที่เป็นเรื่องลามกอนาจาร ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าเป็นเรื่องสกปรก หยาบคาย

และน่ารังเกียจทำให้ผู้หญิงไม่อยากเข้าไปสัมผัสรับรู้ โดยเฉพาะเว็บไซต์เพื่อความบันเทิง เว็บไซต์ลามก และการสนทนาผ่านระบบออนไลน์ เพราะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเว็บไซต์ได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเซ็กส์ และมักสอดแทรกภาพโป๊เปลือยลงในพื้นที่ของเว็บเพื่อความบันเทิง เนื้อหาและภาพบางส่วนมีความคาบเกี่ยวกับเว็บไซต์ลามกที่สามารถลิงค์เข้าชมได้ นอกจากนี้พื้นที่ของอินเทอร์เน็ตมีการสร้างความรู้และความจริงตลอดเวลา คือ การครอบงำผู้หญิงอยู่บนฐานของการสร้างความรู้ความจริงเกี่ยวกับมิติเรื่องเพศวิถีที่มักสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงให้เป็นวัตถุทางเพศ เพราะเนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตมีเนื้อหาที่รุนแรง ละเมิดสิทธิมนุษยชน และลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง แต่เนื้อหาเหล่านี้กลับสนองอารมณ์ทางเพศของผู้เสพสื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ชาย โดยการแสดงอำนาจผ่านการครอบงำทางร่างกาย และความคิดของผู้หญิง ส่วนเรื่องการค้าผู้หญิงพบว่าการสร้างความเป็นหญิงให้ผูกติดกับความเป็นสินค้า โดยที่การค้าผู้หญิงและอุตสาหกรรมทางเพศในอินเทอร์เน็ต จะไม่มีขอบเขตเฉพาะมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์ของการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศร่วมด้วย

วรินทร์ เบญจศรี (2549) ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เพศสภาพในภาษาโฆษณา นิตยสารไทย ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ความหมายของภาษาโฆษณาในนิตยสารภายใต้มิติของเพศสภาพ ผลการศึกษาพบว่าการใช้ภาษาโฆษณาในแง่ที่ก่อให้เกิดภาพมีการใช้ถ้อยคำในภาษาแบบ "Imagery" เช่นคำว่า "ผิวอ่อนเยาว์ ผิวยังคงเปล่งปลั่ง ริวรอยแลดูจางลง "ไฉนอรุมา" เช่นคำว่า "เนียนนุ่มดุจกำมะหยี่ ผิวเรียบเนียนดุจประกายคริสตัล และ "ไฉนอรุมาบุคลาธิษฐาน" เช่นคำว่า Pause ้วยใส่ไว้กับคุณ ซอนแก่ไม่ให้ออกมาเสนอหน้า การเลือกใช้ภาษาเหล่านี้เป็นการโน้มน้าวใจผู้รับสารให้เกิดความคล้อยตาม กระตุ้นความรู้สึกและความต้องการที่จะซื้อสินค้านั้น กล่าวส่วนความหมายภายใต้มิติเพศสภาพพบว่าภาษาโฆษณามีความเชื่อมโยงความเป็นหญิง 4 ประเภท ได้แก่ ความอ่อนเยาว์ ความขาว การใส่ใจในรูปลักษณ์ และภาพลักษณ์ที่สวยงาม ซึ่งความหมายแฝงที่ซ่อนเร้นอยู่ในภาษาโฆษณาสำหรับผู้หญิง คือ สังคมสร้างค่านิยมให้ผู้หญิงมีรูปลักษณ์ที่น่าปรารถนาไปในทิศทางเดียวกัน และปรารถนาให้ผู้หญิงใส่ใจรูปลักษณ์และต้องมีรูปลักษณ์ที่สวยงาม แต่การสร้างความหมายให้กับเพศหญิงภายใต้มิติเพศสภาพ เกิดจากการปรุงแต่งทางวัฒนธรรมของสื่อมวลชนที่มีได้เกิดจากธรรมชาติแต่อย่างใด ส่วนความเป็นชายมี 4 ประเภท ได้แก่ ความสมบูรณ์แบบ ความอ่อนเยาว์ การให้ความสำคัญกับสมรรถทางเพศ และรูปร่างหน้าตาดี การเลือกใช้ภาษาในลักษณะเช่นนี้เพื่อให้ผู้บริโภคชายมีความต้องการที่จะซื้อสินค้า แต่ความหมายแฝงภายใต้มิติเพศสภาพความเป็นชายเป็นการสร้างความหมายทางสังคม เพราะสังคมสร้างลักษณะประจำเพศว่าธรรมชาติของผู้ชายคือออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ผู้ชายจึง

ปรารถนาที่จะมีรูปร่างและมีสุขภาพที่แข็งแรงตลอดเวลา ดังนั้น สินค้าของเพศชายจึงมีหลากหลายมากกว่าผู้หญิงและมีการใช้ภาษาที่เน้นความน่าดึงดูดใจมากกว่า

นฤมล ขาวนวล (2555) ศึกษาวิจัยเรื่องนิตยารักออนไลน์: การสร้างอัตลักษณ์เพศวิถีของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและพฤติกรรมทางเพศวิถีของนักเขียนและนักอ่านนิตยารักออนไลน์ที่ส่งผลต่อการสร้างภาพแทนความเป็นหญิงในนิตยาร และศึกษามายาคติเรื่องเพศวิถีในนิตยารรักออนไลน์ที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันในสังคม ผลการศึกษาพบว่านิตยารรักออนไลน์เป็นการสร้างภาพตัวแทนความเป็นหญิง ซึ่งในชีวิตจริงของผู้เขียนและผู้อ่านไม่สามารถประสบได้ ดังนั้น แนวคิดเรื่องเพศวิถีจึงส่งผลต่อการเลือกอ่านและเขียนนิตยารักออนไลน์ผ่านชื่อเรื่อง ภาพลักษณ์ตัวละคร และฉากเลิฟซีน ส่วนการสร้างภาพตัวแทนความเป็นหญิงในนิตยารรักออนไลน์มี 3 รูปแบบ คือ ภาพตัวแทนความเป็นหญิงในอุดมคติ ภาพตัวแทนความเป็นหญิงที่ยอมรับการกดขี่ทางเพศ และภาพตัวแทนความเป็นหญิงที่พยายามออกนอกกรอบที่สังคมขีดไว้ การสร้างภาพตัวแทนความเป็นหญิงในนิตยารรักออนไลน์เป็นการกำหนดเพศวิถีที่ยังไม่หลุดกรอบแนวคิดในการสร้างให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกกระทำ แม้นักเขียนจะสามารถสร้างผลงานได้อย่างมากมาย แต่ลักษณะการสร้างภาพตัวแทนความเป็นหญิงยังคงแนวคิดวิถีเดิมคือ ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ ส่วนผู้หญิงเป็นเพศที่ต้องจำยอม นอกจากนี้นิตยารักออนไลน์ยังสร้างมายาคติเกี่ยวกับเพศวิถี 4 ประการ คือ มายาคติเรื่องพรหมจรรย์และการรักษาวงศ์สงวนตัว มายาคติเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยและการคุมกำเนิด มายาคติเรื่องขนาดอวัยวะเพศชาย และมายาคติเรื่องความเป็นชาย มายาคติเกี่ยวกับเพศวิถีในนิตยารรักออนไลน์ตอกย้ำให้ผู้หญิงยอมรับว่าไม่ได้เป็นเจ้าของเพศวิถีของตนเอง ดังนั้น การเขียนนิตยารักออนไลน์จึงเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศวิถีของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะ เพื่อตอกย้ำว่าผู้หญิงเป็นแม่และเมียที่มีสถานะต่ำกว่าผู้ชาย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถี ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเพศสภาพและเพศวิถีมาใช้ศึกษาชาวไทยภูเขาในวรรณกรรม โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ (Gender) มาใช้ศึกษาความเป็นเพศชายและความเป็นเพศหญิงที่ถูกสร้างขึ้นจากสังคมวัฒนธรรม เนื่องจากนักเขียนสร้างให้หญิงชาวเขามีบทบาทสถานภาพด้อยกว่าผู้ชาย ทั้งในมิติทางสังคมการเมือง และวัฒนธรรมผ่านการประพันธ์ของนักเขียน นำแนวคิดเกี่ยวกับเพศวิถี (Sexuality) มาใช้ศึกษาความปรารถนาหรือการแสดงออกทางเพศ เนื่องจากนักเขียนนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีอิสระทางเพศ โดยที่ผู้ชายและผู้หญิงสามารถเลือกปฏิบัติและหรือปฏิเสธความปรารถนาทางเพศตามความต้องการของตนเองโดยใช้ความพึงพอใจของตนในการต่อรอง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีนิยม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสตรีนิยม

คำว่า "Feminist" เกิดขึ้นในช่วงปีคริสต์ศตวรรษที่ 1960 ในทวีปยุโรปและอเมริกา เพื่ออธิบายถึงการรณรงค์เพื่อสิทธิในการลงเสียงเลือกตั้งของผู้หญิงในทศวรรษ 1890 เนื่องจากผู้หญิงไม่มีสิทธิทางกฎหมาย การปกครอง และการเลือกตั้ง นาดฤดี เต็นดวง (2552, น. 16) ได้อธิบายแนวคิดนี้ว่า "สตรีนิยมเป็นความคิดและความสำนึกของผู้หญิงว่าแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ใช้อธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นล้วนไม่เห็นตัวตนของผู้หญิง โลกของความรู้ล้วนตกอยู่ในมือของผู้ชาย ขณะเดียวกันรูปธรรมของการกดขี่หรือเอาเปรียบที่ผู้ชายกระทำต่อหญิง ก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนในทุกพื้นที่ทั่วโลกและเป็นเช่นนี้มานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน"

อุษา พัดเกตุ (2551, น. 3) อธิบายแนวคิดสตรีนิยมว่า "แนวคิดสตรีนิยมเกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนั้น สตรีนิยมในความหมายกว้างๆ จึงครอบคลุมไปถึงทฤษฎีทางสังคม การเคลื่อนไหวทางการเมือง และหลักปรัชญาที่เกี่ยวกับอิสระเสรีของผู้หญิง โดยมีหลักการพื้นฐานว่าเพศไม่ควรจะเป็นปัจจัยในการบ่งชี้อัตลักษณ์และสิทธิทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของมนุษย์ ประเด็นสำคัญมักจะถูกนำมาอภิปรายกันอยู่เสมอ คือ ค่านิยมชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ทักษะแบบเหมารวม (Stereotyping) การมองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ (Sex Objectification) และการกดขี่ทางเพศ (Sexual Oppression)" ดังนั้น สตรีนิยมจึงเป็นแนวคิดที่ตระหนักต่อการควบคุมของระบบปิตาธิปไตย พยายามวิพากษ์วิจารณ์และปรับปรุงสถานภาพที่เสียเปรียบของผู้หญิงภายในสถานการณ์ทางวัฒนธรรม เนื่องจากสตรีนิยมมาจากพื้นฐานความคิดที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกดขี่โดยระบบสังคมปิตาธิปไตย จึงทำให้เกิดการเรียกร้องเรื่องความเสมอภาคในด้านต่างๆ

สตรีนิยมในฐานะของแนวคิดทฤษฎีสตรีนิยม เปรียบเสมือนความพยายามที่จะอธิบายสถานการณ์ของผู้หญิงต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ รวมทั้งอธิบายถึงความไม่เท่าเทียมกันในการจัดสรรทรัพยากร อำนาจ และสิทธิพิเศษต่างๆ โดยอาศัยปัจจัยทางเพศเป็นตัวตัดสิน ฉะนั้น ทฤษฎีสตรีนิยมจึงมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองและจุดมุ่งหมายทางวิชาการ ซึ่งให้ความสำคัญกับประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทฤษฎี และถูกสร้างขึ้นมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมและภาษาวัฒนธรรมของชายเป็นใหญ่ ทั้งนี้ ทฤษฎีสตรีนิยมมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละสำนัก โดยส่วนใหญ่จะถูกสร้างขึ้นจากแนวคิดกระแสหลักๆ ที่มีอยู่ในสังคม เช่น สตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (Radical Feminism) สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) สตรีนิยมสายสังคม

นิยม (Socialist Feminism) สตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic) และสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) (มติภาฎญณ์ ไชยนนท์, 2552, น. 3-4)

ทัดจันท์ เกตุสิงห์สร้อย (2554, น. 16-18) อธิบายแนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆ ไว้ดังนี้

สตรีนิยมสายเสรีนิยม (Liberal Feminism) เป็นสำนักคิดแรกของสตรีนิยมโดยเริ่มขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 สำนักคิดนี้อธิบายว่าความไม่เท่าเทียมกันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในเรื่องบทบาทความเป็นเพศ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อและการปฏิบัติตามประเพณีที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ทำให้ผู้หญิงถูกส่งคมปฏิบัติโอกาสในด้านต่างๆ แนวคิดนี้เชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงเรียกร้องให้ผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับผู้ชายในทุกด้าน ผู้หญิงควรทำได้เช่นเดียวกับผู้ชาย

สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) มีอิทธิพลต่อแนวคิดสตรีนิยมตะวันตกในช่วงทศวรรษ 1960-1970 แต่หลังๆ ค่อยหมดความสำคัญลง สำนักคิดนี้เสนอว่าความไม่เท่าเทียมทางเพศเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจและทุนนิยม เมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจสัมพันธ์กัน จึงทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ การปลดปล่อยทำได้โดยวิธีการล้มล้างระบบทุนนิยมให้ผู้หญิงเข้าสู่อการผลิตสาธารณะ และให้รัฐเข้ามาดูแลครอบครัว รวมทั้งการได้รับค่าตอบแทนในงานบ้านที่ผู้หญิงต้องทำ

สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคนหรือสุดโต่ง (Radical Feminism) เป็นแนวคิดเดียวที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงจากแนวคิดกระแสหลักของผู้ชาย สำนักคิดนี้เสนอว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง ผู้หญิงถูกกดขี่เพราะเพศเธอเอง และเสนอว่าการกดขี่ทางเพศเป็นรูปแบบพื้นฐานและเป็นการกดขี่แรกของการกดขี่ต่างๆ ในสังคม สำนักนี้มองว่าระบบชายเป็นใหญ่เป็นสาเหตุสำคัญที่เกิดการกดขี่ผู้หญิง เพราะผู้ชายคือผู้ครองอำนาจสูงสุดและสิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจหล่อหลอมผ่านกระบวนการขจัดเกลางทางสังคม ผ่านสถาบัน ดังนั้น ผู้ชายคือศัตรูของผู้หญิง ต้องปฏิบัติไม่ใช่ปฏิรูป เช่น ไม่แต่งงาน ไม่มีลูก ไม่มีความรักชาย ไม่ทำตามขนบจารีตความเป็นหญิง สำนักคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาความเป็นหญิงและความเป็นชายทุกรูปแบบ เพื่อเปิดโปงความชั่วร้ายของผู้ชายและต่อมาแตกเป็นสตรีนิยมสายวัฒนธรรม

สตรีนิยมสายวัฒนธรรม (Cultural Feminism) เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน ให้ความสนใจกับตัวตนของผู้หญิงมากกว่าระบบ เรียกร้องให้รักษาความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชายไว้ และนำคุณลักษณะที่ไม่ดีหรือด้อยมาสร้างคุณค่าใหม่เพื่อให้เกิดทัศนคติใหม่

สตรีนิยมสายนิเวศ (Eco Feminism) เป็นแนวคิดที่แตกออกมาจากสายถอนรากถอนโคน สำนักคิดนี้เชื่อว่าผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชายและดีกว่าโดยธรรมชาติ เช่น การให้กำเนิดลูก และการทำให้ผู้หญิงมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และปฏิเสธความเชื่อที่ว่าผู้หญิงและธรรมชาติเป็นบริมณฑลที่ด้อย

สตรีนิยมสายสังคมนิยม (Socialist Feminism) สำนักคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ใกล้เคียงกับสตรีนิยมสายอื่นๆ และเป็นผลมาจากความไม่พอใจต่อคำอธิบายของสายมาร์กซิสท์ที่มองไม่เห็นมิติทางเพศ สำนักคิดนี้จะเน้นความสำคัญในการทำความเข้าใจในพื้นที่ส่วนตัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายและหญิง (อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่) รวมทั้งหน้าที่ในการให้กำเนิดเด็ก และเสนอให้ผลักดันโลกส่วนตัวของผู้หญิงสู่สาธารณะ การปลดปล่อยทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงทั้งสถาบันต่างๆ ทางสังคมและนิสัยความเคยชินที่ฝังรากลึกในผู้หญิงและผู้ชาย

สตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic) สำนักคิดนี้ให้ความสนใจต่อที่มาของกระบวนการอัตลักษณ์ด้อยกว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยศึกษาถึงพัฒนาการชีวิตช่วงต้นๆ ของเด็ก เพราะเชื่อว่าระยะนี้เป็นระยะที่สำคัญในการก่อรูปอัตลักษณ์ความเป็นเพศ เช่น พิจารณาว่าสิ่งที่เด็กเห็น ได้ยิน หรือภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร มีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศอย่างไร แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ แนวคิดของฟรอยด์และแนวคิดของลาคัง

สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) สำนักคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดหลังสมัยใหม่และเริ่มเป็นที่กล่าวถึงในช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เสนอว่าวาทกรรมเกี่ยวกับเพศเป็นแก่นแท้ของอำนาจ อัตลักษณ์ของผู้หญิงไม่ได้ประกอบสร้างขึ้นจากความเป็นผู้หญิง แต่ประกอบสร้างขึ้นด้วยสิ่งต่างๆ เช่น ชาติพันธุ์ ชนชั้น เป็นต้น รวมถึงการปฏิเสธความเป็นสากลของผู้หญิง สตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ยอมรับความแตกต่างของกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายในสังคม เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มรักร่วมเพศ แต่ต่อต้านสตรีนิยมตะวันตกผิวขาว เช่น สปีว์ก จากโลกที่สาม เสนอว่าผู้หญิงโลกที่สามถูกกดขี่จากโลกที่หนึ่ง ดังนั้น การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นหญิงหรือคู่ตรงข้ามไม่อาจปลดปล่อยผู้หญิงได้ จึงควรมองข้ามความหลากหลายทางเพศ ความไม่มีเพศ อีสระทางเพศ การยอมรับความแตกต่างอย่างมีมนุษยธรรม

จะเห็นได้ว่าความไม่เสมอภาคทางเพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศ อันนำไปสู่การก่อตั้งของสำนักคิดสตรีนิยมสายต่างๆ เพื่อปรับสมดุลทางอำนาจระหว่างชายกับหญิง อย่างไรก็ตาม สตรีนิยมนอกจากจะสนใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอิสรภาพส่วนบุคคล รัฐ และการกระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียมทางเพศแล้ว นักสตรีนิยมยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความเป็นชายหญิงที่กล่าวว่า ผู้หญิงต้องเป็นผู้ตามและผู้ชายต้องเป็นผู้นำ

ผู้หญิงต้องเรียบร้อยอ่อนหวานส่วนผู้ชายต้องเข้มแข็ง หรือผู้หญิงต้องรับผิดชอบการเลี้ยงดูลูกมากกว่าผู้ชาย การพยายามแบ่งสถานภาพทางเพศระหว่างชายและหญิงในลักษณะนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาและข้อถกเถียงต่างๆ ขึ้นในกลุ่มสตรีนิยม ซึ่งวารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2545, น. 6-22) กล่าวถึงข้อถกเถียงของสตรีนิยมที่มีการกล่าวถึงมากที่สุด ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

ข้อถกเถียงแรก ความเป็นชายความเป็นหญิง คือ ความเหนือกว่าหรือความด้อยกว่า โดย Aristotle เห็นว่าธรรมชาติของผู้ชายเหนือกว่าและเป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงนั้นด้อยกว่าและเป็นผู้ถูกปกครอง ผู้หญิงคือผู้ชายที่เสื่อมสมรรถภาพ หุนหันพลันแล่น อัจฉาริชยา และไร้เหตุผล ส่วนผู้ชายองอาจกล้าหาญ ป่าเถื่อน มีเหตุผล มีสติปัญญา และเป็นผู้นำทางการเมืองสังคม ส่วน Plato เห็นว่าผู้หญิงมีหน้าที่ในบ้าน เป็นเมีย เป็นแม่ และผลิตทายาท นอกจากนี้ Immanuel Kant และ Friedrich Hegel เห็นว่าชีวิตผู้หญิงอยู่ที่ครอบครัวส่วนผู้ชายอยู่ที่รัฐและอาชีพ ผู้หญิงไร้เหตุผล มีพฤติกรรมความคิดบนพื้นฐานอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความด้อยกว่าของผู้หญิงไม่ได้เกิดโดยธรรมชาติแต่เกิดจากความด้อยกว่าทางวัฒนธรรม

ในความเชื่อของตะวันตกมองว่า ความเป็นชายถูกจัดให้อยู่ในปริมณฑลของความเป็นเหตุเป็นผล ความเป็นพื้นที่สาธารณะทางสติปัญญา ส่วนความเป็นหญิงอยู่ในปริมณฑลของธรรมชาติ ขอบเขตของความเป็นชายจึงหมายถึงชีวิตสาธารณะ การผลิต ชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรมซึ่งขัดแย้งกับความเป็นหญิง ส่วนขอบเขตของความเป็นหญิงนั้นหมายถึงชีวิตส่วนตัว ชีวิตในบ้าน และการสืบพันธุ์ ความเป็นหญิงถูกใช้เป็นตัวแทนของธรรมชาติ และปัจเจกบุคคลซึ่งตรงข้ามกับความเป็นชายที่เป็นสังคมและวัฒนธรรม ทั้งหมดนี้ถูกสืบทอดเป็นปรัชญาอุดมคติที่มีอิทธิพลต่อระบบคิดทางสังคมมาเป็นเวลานาน จึงเกิดความเชื่อว่ามี ความแตกต่างระหว่างเพศตามธรรมชาติ ลักษณะความเป็นชายความเป็นหญิงในเรื่องความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ จึงเป็นประเด็นถกเถียงในกลุ่มนักสตรีนิยม

ข้อถกเถียงที่สอง ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างเพศ คือ นักสตรีนิยมกลุ่มที่หนึ่งเสนอว่า ผู้หญิงไม่มีความแตกต่างจากผู้ชายในทุกด้านทั้งสติปัญญาและจิตวิญญาณ และไม่เชื่อว่ามี ความเป็นหญิงความเป็นชายตามธรรมชาติแต่ถูกสร้างผ่านระบบกลไกสังคม ผู้หญิงตกเป็นชายขอบอยู่ภายใต้อำนาจผู้ชายและตอบสนองของความเป็นชาย นักสตรีนิยมกลุ่มที่สองเสนอว่า ความแตกต่างระหว่างเพศอยู่จริงแต่แตกต่างเฉพาะบางเรื่อง เช่น หน้าที่ของความเป็นแม่ แต่ไม่ยอมรับความแตกต่างเรื่องสติปัญญาหรือจิตวิญญาณ ดังนั้น หากมีความแตกต่างควรมีความเท่าเทียมเพราะต่างคนต่างมีหน้าที่คนละอย่างตามที่ธรรมชาติกำหนด หญิงและชายควรอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และนักสตรีนิยมกลุ่มสุดท้ายเสนอว่านักสตรีนิยมบางกลุ่มยอมรับความแตกต่าง

ระหว่างเพศ แต่ความเป็นหญิงความเป็นชายเกิดจากกระบวนการสร้างทางสังคม และการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันต่างๆ ทางสังคม

หากกล่าวถึงพัฒนาการและที่มาของแนวคิดสตรีนิยมในตะวันตก ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันสามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วงใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ แนวคิดสตรีนิยมลูกที่หนึ่ง แนวคิดสตรีนิยมลูกที่สอง และแนวคิดสตรีนิยมลูกที่สาม ซึ่งวารุณี ภูริสินธิ์ (2545, น. 29-32) นำเสนอให้เห็นโดยสังเขป ดังนี้

คลื่นลูกที่หนึ่ง (ช่วงศตวรรษที่ 17-19 ถึงประมาณต้นศตวรรษที่ 20) ยุคนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นคุณธรรมของความเป็นหญิงความเป็นชาย ความเป็นเหตุผลที่ผู้ชายมีแต่ผู้หญิงไม่มีการเรียกร้องสิทธิความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย รวมทั้งความเป็นอิสระของหญิง (โดยเฉพาะผู้หญิงชนชั้นกลางและชนชั้นสูง) ยอมรับในการแบ่งโลกสาธารณะและโลกส่วนตัว รวมทั้งเสนอและเรียกร้องให้ผู้หญิงออกไปสู่โลกสาธารณะ (ทำงานนอกบ้าน) เพื่อให้เท่าเทียมกับผู้ชาย

คลื่นลูกที่สอง (เริ่มทศวรรษ 1960-1980) ยุคนี้เกิดการเรียกร้องในเรื่องความเท่าเทียมที่เหมือนกันระหว่างหญิงและชาย โดยเชื่อมั่นในความเป็นสากลของปัญหาและทางออกของผู้หญิง จึงเกิดแนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆ คือ สตรีนิยมสายเสรีนิยม สตรีนิยมสายมาร์กซิสต์ สตรีนิยมสายสังคมนิยม สตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน และสตรีนิยมสายจิตวิเคราะห์ เพื่ออธิบายสาเหตุของความเป็นรองของผู้หญิงในสังคมรวมทั้งแนวทางในการกำจัดความเป็นรอง

คลื่นลูกที่สาม (ช่วงปลายทศวรรษ 1980-ปัจจุบัน) ยุคนี้เริ่มเกิดการตั้งคำถามต่อข้อเสนอของแนวคิดสตรีนิยมสายต่างๆ เสนอกัน (ผลผลิตของยุคสมัยใหม่) ซึ่งยังติดในความเป็นสากล ระบบคิดคู่ตรงข้าม และความเชื่อในความรู้ที่จะได้มาด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ แนวคิดช่วงนี้ให้ความสำคัญในเรื่องที่เกี่ยวกับร่างกาย (Embodiment) โดยมองว่าผู้หญิงและผู้ชายมีร่างกายที่แตกต่างกันก็ย่อมมีประสบการณ์แตกต่างกัน ปฏิเสธการแบ่งแยกระหว่างเพศทางชีวและเพศทางสังคม สนใจความเฉพาะเจาะจง (Particularity) ความหลากหลาย (Multiplicity) และความแตกต่างของผู้หญิง ความขัดแย้งรวมทั้งอัตลักษณ์และสถานะความเป็น "ผู้อื่น" ทั้งหมดนี้ได้รับอิทธิพลจากกระแส "หลังสมัยนิยม"

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแบ่งพัฒนาการของแนวคิดสตรีนิยมในตะวันตกออกเป็น 3 คลื่นสืบเนื่องมาจากความไม่ทัดเทียมในเรื่องสิทธิเสรีภาพระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เป็นเหตุให้เกิดการเรียกร้องเรื่องความเท่าเทียมในด้านต่างๆ ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายจากนักสตรีนิยม กล่าวคือคลื่นลูกที่หนึ่งเป็นช่วงที่สิทธิเสรีภาพของผู้หญิงไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จึงได้พยายามเรียกร้องพื้นที่

ของผู้หญิงในด้านสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ส่วนคลื่นลูกที่สองเป็นช่วงที่แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้ของผู้หญิงเริ่มมีความสุดโต่งและรุนแรงมากขึ้น โดยพยายามที่จะโค่นล้มระบบอำนาจปิตาธิปไตยให้หมดสิ้น และคลื่นลูกสุดท้ายเป็นคลื่นที่ไม่มีการเรียกร้องหรือการต่อสู้เท่ากับคลื่นลูกที่สอง เพราะคิดว่าไม่สามารถที่จะโค่นล้มระบบปิตาธิปไตยได้ จึงมีความคิดที่จะพยายามอยู่อย่างสันติวิธีและยอมรับความแตกต่างระหว่างหญิงชาย

สรุปได้ว่าสตรีนิยม (Feminism) เป็นแนวคิดที่รับอิทธิพลมาจากตะวันตก โดยแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการวิพากษ์วิจารณ์สังคม เกี่ยวกับความไม่ทัดเทียมกันในด้านสิทธิเสรีภาพระหว่างผู้ชายและผู้หญิง จึงเกิดขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องและต่อรองเพื่อปรับสมดุลอำนาจระหว่างผู้ชายและผู้หญิงขึ้น นอกจากนี้สตรีนิยมยังเป็นแนวคิดที่พยายามจะอธิบายสถานการณ์ของผู้หญิง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความไม่ทัดเทียมกันทางและสิทธิต่างๆ โดยอาศัยปัจจัยทางเพศเป็นตัวตัดสิน อย่างไรก็ตาม สตรีนิยมนอกจากจะเป็นแนวคิดที่ให้ความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวกับอิสรภาพส่วนบุคคลของครอบครัว รัฐ การกระจายอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันทางเพศในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมแล้ว แนวคิดนี้ยังเรียกร้องให้มีการสร้างสมดุลใหม่ระหว่างเพศเพื่อเคารพความแตกต่างของกันและกัน ดังนั้น แนวคิดสตรีนิยมจึงเป็นแนวคิดที่พยายามวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และมักตระหนักถึงความเป็นชายขอบของผู้หญิงเสมอ เพราะนักสตรีนิยมมีภารกิจในการช่วยให้สภาพของผู้หญิงดีขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับสตรีนิยม

สตรีนิยมนอกจากเป็นกลุ่มสังคมที่ออกมาเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี และตระหนักถึงความจำเป็นชายขอบของผู้หญิงแล้ว สตรีนิยมยังมีจุดประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงมุมมองของผู้คนที่มองความเป็นชายและความเป็นหญิงอย่างแตกต่างกัน และเรียกร้องให้สังคมเห็นคุณค่าความเป็นเพศหญิงว่าทัดเทียมกับเพศชายอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิดสตรีนิยม ผู้วิจัยได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อช่วยให้เห็นภาพรวมของแนวคิดสตรีนิยม ดังนี้

เพชรศิริ โยคะสิงห์ (2543) ศึกษาวิจัยเรื่องแนวคิดสตรีนิยมในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย (พ.ศ. 2533-2540) ผู้วิจัยศึกษาเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย ได้แก่ อัญชัน สุจินดา ชันทยาลงกต ชามา และเดือนวาด พิมวนา ผลการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงเหล่านี้มีการนำเสนอแนวคิดหลัก 3 ด้าน คือ 1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศ แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะมีอิสรภาพทางด้านความคิด การกระทำ สถานะทางสังคมที่ทัดเทียมชาย 2. แนวคิดเกี่ยวกับการต่อต้านการกดขี่ทางเพศ เกิดจากการกระทำของเพศชายและจากค่านิยมของวัฒนธรรมสังคมนิยมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ นักเขียนจึงนำเสนอประเด็นชีวิต

ประสบการณ์ทางสังคม และแนวคิดสตรีนิยมสากลมากำหนดปัญหาและนำเสนอแนวคิดดังกล่าว ในผลงานของตนเอง 3. แนวคิดสังคมปัจจุบัน สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมของสังคมเก่ามีอิทธิพลในการเลือกทางเดินชีวิตของตนเองในเรื่องการหย่าร้าง เพื่อหนีสภาพ การถูกกดขี่ทางเพศ การเลือกที่จะอยู่เป็นโสด และการยอมรับเป็นภรรยาบ่อย ซึ่งสอดคล้องกับ สภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน

ปาริชาติ กัณหาทรัพย์ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท สตรีในเรื่องสั้นพม่า ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในเรื่องสั้นพม่าจำนวน 30 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าพม่าเริ่มเปิดประเทศหลังจากที่ดำเนินนโยบายแบบสังคมนิยม การเปิดประเทศ ทำให้พม่าได้รับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงจากกระแสอารยธรรมจากภายนอก ภาพของสตรี พม่าจึงได้รับผลกระทบทั้งในด้านรูปแบบและโครงสร้างทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงและความ เป็นไปของสังคมที่ส่งผลต่อบทบาทสตรีทั้งในด้านครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี ได้ถูกสะท้อนจากมุมมองของนักประพันธ์ออกมาในงานประพันธ์ประเภทเรื่องสั้น ดังนั้น เรื่องสั้นพม่าจึงนำเสนอบทบาทสตรีไว้ 4 ด้าน คือ 1) ด้านครอบครัว สะท้อนภาพที่ควรจะเป็นของสตรีว่าสตรีในฐานะภรรยา มารดา และบุตรสาวมีบทบาทอย่างมากในการสร้างครอบครัว ให้มั่นคงและมีความสุข 2) ด้านการศึกษา สะท้อนแนวความคิดว่าสตรีมีโอกาสทางการศึกษา ทัดเทียมกับบุรุษ และสตรียังเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ใส่ตัว 3) ด้าน เศรษฐกิจ สะท้อนแนวความคิดว่าสตรีมีโลกาภิวัตน์ไปประกอบอาชีพนอกบ้าน และยังสามารถทำงาน ในระดับผู้บริหารได้ 4) ด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี สะท้อนแนวความคิดว่าสตรีพร้อมที่จะ เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม ช่วยทำนุบำรุงศาสนา ช่วยสืบสานวัฒนธรรม และประเพณีอันงดงามของชาวพม่าให้มั่นคงสืบต่อไป

สุกัญญา อินตะโศด (2550) ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงในละครเรื่อง แดจังกึม (จอมนางแห่งวังหลวง) ตามแนวคิดสตรีนิยม ผลการศึกษาพบว่าการนำเสนอบทบาทของ มารดา ภรรยา และข้าราชการในตัวละคร ผู้หญิงไม่ถูกกดขี่เท่าใดหากเทียบกับสภาพจริงในสังคม สมัยนั้น นั่นคือ บทบาทของมารดามีอำนาจสิทธิขาดในชีวิตของลูก โดยปัจจัยเรื่องความกตัญญูจะ บังคับให้มารดามีอำนาจเหนือลูกอย่างสมบูรณ์แบบ บทบาทของภรรยาถูกนำเสนอผิดไปจาก ค่านิยมลัทธิขงจื้อ เพราะขงจื้อเป็นลัทธิที่ครอบงำระบบโครงสร้างสังคมทุกอย่างในยุคที่เรื่องราวใน ละครเกิดขึ้น ที่ว่าเมื่อผู้หญิงเกาหลีสสมัยก่อนแต่งงานจะถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ชายและพ่อสามี สามารถถูกกดขี่ได้เต็มที่ แต่ภาพที่ถูกนำเสนอ คือ สามีและภรรยาที่เข้าใจกันทั้งคู่ และภรรยามี อำนาจเหนือและเก่งกว่าในบางคู่ ส่วนบทบาทของข้าราชการมีการนำปรัชญาทางการเมืองของ

ขงจื้อเข้าไปใส่ในข้าราชการที่ดีและผู้มีระดับสูงที่ดีในละคร เหล่านี้ล้วนแฝงแนวคิดสตรีนิยมและลัทธิร่วมสมัยอยู่ นอกจากนี้ละครเรื่องแดงจี้กิม (จอมนางแห่งวังหลวง) ได้สะท้อนภาพสังคมเกาหลีได้ในปัจจุบันที่ต้องการพัฒนาเกาหลียุคใหม่ และเข้าไปสั่นคลอนระบบชายเป็นใหญ่เพื่อต้องการให้ระบบชายหญิงนั้นเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน แบ่งออกได้เป็น 2 หลักคือ การล้มล้างโครงสร้างสังคมระบบชายเป็นใหญ่ใหม่หมด ให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่ากับผู้ชายทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และเชิดชูคุณลักษณะของผู้หญิง

พรสวรรค์ สุวรรณธาดา (2552) ศึกษาวิจัยเรื่องนักเขียนนวนิยายสตรีกับการนำเสนอโมโนทัศน์สตรีนิยมในนวนิยายไทยร่วมสมัย งานวิจัยนี้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขของการนำเสนอภาพผู้หญิงในนวนิยายไทยร่วมสมัยซึ่งแต่งโดยนักเขียนสตรี โดยศึกษาจากนวนิยายที่ชนะการประกวดปี พ.ศ. 2515-2547 และวิเคราะห์ข้อมูลใน 3 ประเด็น คือ 1) ผู้หญิงกับเพศวิถี 2) ผู้หญิงกับครอบครัว และ 3) ผู้หญิงกับการเมือง ผลการศึกษาพบว่านักเขียนสตรีได้นำเสนอให้ผู้หญิงมีสถานะด้อยกว่าผู้ชายในทุกแง่มุม เช่น ผู้หญิงกับเพศวิถี พบว่าผู้หญิงผู้มีสถานะสูงทางสังคมกับผู้หญิงระดับล่างต่างตกอยู่ในสภาพบำเรอชายไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ผู้ชายที่เที่ยวผู้หญิงหรือมีภรรยาบ่อยกลับไม่ถูกประณามจากสังคม ผู้หญิงกับครอบครัว พบว่าสถานะแม่และเมียยุคเก่ายังปรากฏบทบาทผู้หญิงเป็นข้างต่ำหลัง ยกสามีเป็นเจ้านาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้มายาคติที่กำหนดโดยเพศชาย ในการควบคุมความประพฤติของผู้หญิงว่าผู้หญิงดีต้องเป็นเมียที่ซื่อสัตย์และเป็นแม่ที่เสียสละ ซึ่งเป็นการยกระดับเพศชายให้อยู่ในสถานะที่เหนือกว่า และผู้หญิงกับการเมือง พบว่าผู้หญิงมีความหวังไขว่คว้าบ้านเมืองไม่แพ้ชาย แต่การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้ชาย ดังนั้น ผู้หญิงจึงไม่สามารถมีอิสระในการประสบความสำเร็จทางการเมืองด้วยตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีนิยม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดสตรีนิยมมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ความไม่ทัดเทียมระหว่างเพศ เนื่องจากนักเขียนนำเสนอให้หญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศ เป็นเมีย เป็นแม่ และเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน ซึ่งเป็นบทบาทสถานภาพที่ด้อยกว่าผู้ชายทั้งในมิติสังคมและวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดชายเป็นใหญ่ผ่านการประพันธ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการสร้างภาพแทน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการสร้างภาพแทน

การวิจัยเรื่องภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 ผู้วิจัยพบว่านักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขา โดยนำเสนอผ่านองค์ประกอบหลักของวรรณกรรม คือ โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก ดังต่อไปนี้

โครงเรื่อง (Plot)

อิรวาดิ ไตลังคะ (2543, น. 66) ให้ความหมายโครงเรื่องว่า "โครงเรื่องมีความหมายไม่เหมือนคำว่าเนื้อเรื่อง เพราะแม้ว่าเป็นการเล่าเหตุการณ์เหมือนกันแต่เหตุการณ์ในเนื้อเรื่องจะจัดเรียงลำดับตามเวลาที่เกิดขึ้น ส่วนเหตุการณ์ในโครงเรื่องอาจจัดเรียงตามลำดับเวลาหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน" ดังนั้น โครงเรื่องจึงเป็นเค้าเรื่องที่กำหนดขึ้นหรือการลำดับเหตุการณ์ในเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลและมีจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ การวางโครงเรื่องผู้สร้างจะต้องมีการกำหนดเส้นทาง หรือการวางแผนการกระทำของตัวละครในแต่ละตัวเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในเรื่อง

ยุพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา (2544, น. 112-114) อธิบายลักษณะของโครงเรื่องโดยทั่วไปว่าเป็นการลำดับเรื่องของเหตุการณ์ที่ผู้แต่งผูกขึ้นมา โดยต้องมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงอย่างสมเหตุสมผล นั่นคือ เหตุการณ์หนึ่งจะต้องส่งผลกระทบต่อให้เกิดอีกเหตุการณ์หนึ่งตามมา และต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่จนกว่าเรื่องนั้นจะจบลง โดยปกติแล้วโครงเรื่องจะต้องมีความขัดแย้ง (Conflict) ซึ่งก็คือปัญหาหรือความขัดแย้งที่จะทำให้เรื่องราวดำเนินต่อไป ซึ่งความขัดแย้งนี้จะต้องเกิดกับตัวละครเอกของเรื่องหรือที่เรียกว่า Protagonist กับคู่กรณีหรือที่เรียกว่า Antagonist ลักษณะของปัญหาหรือความขัดแย้งระหว่างตัวเอกของเรื่องกับคู่กรณีแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ (Man against man) เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวละครอื่นที่อยู่กันคนละฝ่าย ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งทางพฤติกรรม ความไม่ลงรอยกันทางความคิด หรืออาจจะมีความปรารถนาที่แตกต่างกัน เป็นต้น

2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (Man against environment) เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวเอกของเรื่องกับสิ่งแวดล้อมหรืออำนาจต่างๆ จากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ สภาพสังคม หรือแม้แต่โชคชะตาที่กำหนดวิถีชีวิตของตัวเอกของเรื่องเองก็ตาม เช่น การต่อสู้กับความยากจน ความไม่ทัดเทียมกันในสังคม เป็นต้น

3. ความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง (Man against himself) เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวของเขาเอง โดยปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นความขัดแย้งทางด้านกายภาพ และหรือบุคลิกภาพกับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในความขัดแย้งนี้ ตัวเอกของเรื่องต้องต่อสู้กับตัวเอง ไม่เกี่ยวกับตัวละครอื่นๆ หรืออำนาจบีบบังคับจากภายนอกแต่อย่างใดทั้งสิ้น

โครงเรื่องนอกจากจะเป็นการลำดับเหตุการณ์ในเรื่องแล้ว โครงเรื่องที่ดียังต้องมีปัญหาหรือความขัดแย้ง และต้องมีส่วนประกอบอื่นๆ ที่ทำให้โครงเรื่องมีเอกภาพด้วย ซึ่งหัตถ์วรรณ

ไชยะกุล (2549, น. 91-92) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบอื่นในโครงเรื่องโดยจำแนกได้ 5 ส่วน หรือ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. บทเปิดเรื่อง (Exposition) คือบทนำเรื่องและผู้แต่งจะปูพื้นฐานให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร เหตุการณ์ เวลา และสถานที่ ซึ่งถือเป็นช่วงแนะนำตัวละครในเรื่อง ทั้งนี้เพื่อเตรียมให้ผู้อ่านรู้ว่าอะไรได้เกิดขึ้นก่อนที่เรื่องจะดำเนินต่อไป ผู้แต่งอาจจะเสนอเค้าของปัญหาหรือความขัดแย้งไว้ในบทเปิดเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอยากรู้จะติดตามเรื่องราวต่อไป

2. การผูกปม (Complication) และการขมวดปม (Rising Action) คือเรื่องราวที่เกิดขึ้นหลังบทเปิดเรื่อง เป็นช่วงความยุ่งยากที่ทำให้เรื่องพัฒนาและดำเนินต่อไป ปัญหาและความขัดแย้งของโครงเรื่องจะค่อยๆ ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด และทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงจุดหักเหของเรื่อง

3. จุดวิกฤต (Crisis) หรือจุดแตกหักของเรื่อง เป็นส่วนหนึ่งของการขมวดปมความตึงเครียดของเรื่องอาจเกิดขึ้นได้หลายครั้ง ฉะนั้น จุดวิกฤตในแต่ละโครงเรื่องจึงเกิดขึ้นได้มากกว่าหนึ่งครั้งเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเรื่องดำเนินมาถึงความตึงเครียดที่สุดของเรื่อง ทำให้เรื่องนั้นเกิดความหักเหเป็นครั้งสุดท้ายก่อนเรื่องจะคลี่คลายความยุ่งยากและจบลง โดยมักจะเรียกจุดหักเหนี้ว่าจุดสุดยอด (Climax) ซึ่งนับเป็นจุดสูงสุดและเป็นจุดสุดท้ายของช่วงการขมวดปม

4. การแก้ปม (Falling Action) คือตอนที่เรื่องค่อยๆ ลดความเครียดลง ซึ่งนำไปสู่การคลี่คลายของปมปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ ในที่สุด

5. การคลี่คลายเรื่อง (Resolution หรือ Denouement) คือการคลี่คลายปัญหาและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นตอนจบหรือตอนสุดท้ายของเรื่อง

อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีการแบ่งโครงเรื่องออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ที่สมบูรณ์ได้ 5 ขั้นตอน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะสามารถวิเคราะห์หรือแยกแยะโครงเรื่องได้ครบ 5 ขั้นตอนเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้แต่งที่อาจจะตัดหรือรวมบางขั้นตอนเข้าไว้ด้วยกัน เช่น ผู้แต่งอาจจะรวมบทปิดเรื่องกับการผูกปมเข้าด้วยกัน เป็นต้น

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสรุปโดยภาพรวมได้ว่า โครงเรื่อง (Plot) คือการผูกเรื่องหรือการสร้างเรื่องราวต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง ซึ่งโครงเรื่องที่ดีจะต้องประกอบด้วยปัญหาความขัดแย้งที่กระทบกับตัวละคร ซึ่งอาจเป็นอารมณ์ พฤติกรรม หรือสภาพเหตุการณ์ก็ได้ แต่สำหรับวรรณกรรมที่มีขนาดยาวจะต้องมีโครงเรื่องรองมาสนับสนุนให้โครงเรื่องใหญ่เด่นชัดขึ้น

ตัวละคร (Character)

ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ตัวละครที่ดีต้องมีชีวิตจิตใจ แสดงบทบาท บุคลิก และมีปฏิกิริยา เช่นเดียวกับคนจริงๆ ส่วนลักษณะและอุปนิสัยของตัวละครนั้นผู้เขียนอาจนำมาจากบุคคลจริงๆ หรือจากจินตนาการ แต่ต้องพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นรูปร่าง ลักษณะ และเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครที่สร้างขึ้นอย่างชัดเจนและสมจริง (พิลลีย์ ศรีอนุพันธุ์, 2526, น. 26) ดังนั้น ตัวละครจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ในเรื่อง โดยตัวละครแต่ละตัวไม่ว่าจะเป็นตัวละครเอกหรือตัวละครประกอบจะต้องมีบทบาทที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และมีลักษณะที่สมจริง เพื่อให้เนื้อเรื่องดำเนินไปตั้งแต่ต้นจนจบ

ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญของเรื่อง เพราะตัวละครคือผู้ดำเนินเรื่องราว และขับเคลื่อนเรื่องราวให้ดำเนินไปจนจบ โดยผู้สร้างจะทำหน้าที่สร้างให้ตัวละครมีพฤติกรรม บทบาท อารมณ์ และลักษณะนิสัยต่างๆ เพื่อดำเนินเรื่องไปถึงจุดหมาย หนึ่ง ตัวละครอาจไม่ได้หมายถึงมนุษย์เท่านั้น หากยังหมายถึงพวกสัตว์ พืช และสิ่งของด้วยก็ได้ ขึ้นอยู่กับกลวิธีของผู้สร้าง ในการสร้างให้ตัวละครเป็นไปในลักษณะใด รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2521, น. 201-203) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างตัวละครว่าต้องประกอบไปด้วยหลักต่างๆ ดังนี้

1. ภูมิหลัง คือ การให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ เวลาที่ตัวละครเกิด การศึกษา ศาสนาฐานะ สังคม สภาพร่างกาย สภาพชีวิต และประสบการณ์ ฯลฯ
2. อารมณ์ คือ ความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น มีความสุข เศร้า เหงา ดีใจ เสียใจ เป็นต้น
3. ฉาก คือ รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของตัวละคร เช่น โรงแรม โรงเรียน บ้าน สวนหย่อม ทะเล ป่า ภูเขา เป็นต้น
4. ความคิดและหลักปรัชญา

นอกจากหลักการสร้างตัวละครแล้ว ผู้สร้างควรสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครในนวนิยายเพื่อให้ตัวละครมีพฤติกรรม นิสัย อารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตาม ซึ่งสายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, น. 184) ได้แบ่งลักษณะนิสัยของตัวละครออกเป็น 2 ประเภท คือ "ตัวละครประเภทตัวแบน (Flat Character) หมายถึง ตัวละครที่แสดงลักษณะนิสัยเพียงด้านเดียว เช่น เป็นคนดีก็ดีตลอด หรือถ้าเป็นคนเลวก็หาดีไม่ได้เลย และไม่ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก็จะมีไม่มีการเปลี่ยนแปลงนิสัยของตัวละคร จึงเรียกตัวละครประเภทนี้อีกอย่างว่าเป็นตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือเป็นตัวละครแบบ (Type Character) คือเป็นไปตามที่กำหนดไว้เป็นแบบฉบับ เช่น เป็นชายหนุ่มรูปร่างนิสัยดี เป็นคนแก่ผู้ใจ ซื่อบ่น เป็นต้น และตัวละคร

ประเภทตัวกลม (Round Character) หมายถึง ตัวละครที่ผู้แต่งสร้างให้มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง อาจมีทั้งด้านดีและด้านไม่ดีปะปนกันไป ตัวละครแบบนี้จะมีอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเปลี่ยนแปลงไปได้ตามอุดมการณ์และสิ่งแวดล้อม จึงดูเหมือนกับเป็นคนในชีวิตจริงมากกว่า ตัวละครประเภทตัวแบน เช่น สร้างให้ตัวละครเป็นเด็กที่อ่อนโยนกับคนชราและเด็กเล็ก แต่จะก้าวร้าวและเกรงกับเด็กที่โตกว่าที่ชอบรังแกเด็กเล็ก เป็นต้น"

ในนวนิยายเรื่องเดียวกันอาจมีตัวละครสองประเภทอยู่ร่วมกัน ตัวละครประกอบที่ไม่สำคัญนักอาจสร้างให้เป็นประเภทตัวแบนได้ โดยผู้อ่านจะต้องสังเกตลักษณะตัวละครได้จากพฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้น ดังนั้น การวิเคราะห์ตัวละครจึงควรแยกแยะให้ได้ว่าตัวละครใดเป็นบุคคลที่จำลองจากในสังคมหรือเป็นบุคคลที่สมมติขึ้น การใช้บทสนทนาและพฤติกรรมของตัวละครมีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด ลักษณะนิสัยตัวละครเป็นแบบสันดาน (Static Character) หรือเป็นแบบพัฒนานิสัย (Dynamic Character) และในการเปลี่ยนนิสัยของตัวละครนั้นต้องมีน้ำหนักของอิทธิพลทางกาลเวลา และประสบการณ์อย่างหนักมากเพียงพอจึงจะเปลี่ยนความคิดความตั้งใจนิสัยตัวละครได้ (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2525, น. 67) และที่สำคัญ การพิจารณาตัวละครว่าดีหรือไม่ต้องดูที่ความจริงหรือความเป็นไปได้ เพราะตัวละครต้องมีความ คงเส้นคงวา มีพฤติกรรมและอุปนิสัยที่สอดคล้องกับลักษณะที่ตัวละครนั้นถูกสร้างขึ้นมา และตัวละครต้องมีเหตุผลและแรงจูงใจที่สมเหตุสมผลในการกระทำด้วย

จากแนวคิดที่ผู้วิจัยกล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ตัวละคร (Character) คือ ผู้ที่มีบทบาทในเรื่องซึ่งอาจเป็นคนหรือไม่ใช่คนก็ได้ โดยผู้สร้างจะเป็นผู้กำหนดรูปร่าง หน้าตา นิสัยใจคอ บุคลิกภาพ หรือแม้กระทั่งโชคชะตาต่างๆ ให้กับตัวละคร และที่สำคัญตัวละครและเนื้อเรื่องจะแยกออกจากกันไม่ได้เพราะมีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ผู้สร้างจะต้องสร้างให้ตัวละครมีความสมจริงมากที่สุดเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านมีอารมณ์คล้อยตาม

ฉาก (Setting)

ธิดา โมสิกรัตน์ (2539, น. 701) ให้ความหมายจากหมายถึง "เวลา สถานที่ ผู้ประพันธ์อาจบรรยายฉากที่มีอยู่ในชีวิตจริง หรือเป็นฉากที่สร้างขึ้นใหม่ให้คล้ายจริงหรือเหนือจริงก็ตาม ฉากจะมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละครเสมอ" ดังนั้น ฉากจึงอาจเป็นสถานที่และหรือสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในเรื่องก็ได้ เช่น บ้าน สวนหย่อม ภูเขา ป่า โรงแรม โรงเรียน เป็นต้น

สำหรับกลวิธีการสร้างฉาก ธวัช ปุณณโกต (2527, น. 93) อธิบายว่า "การสร้างฉากของเรื่องผู้เขียนจะต้องสร้างในลักษณะที่ต่างๆ กัน และต้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่องของนวนิยายในตอนที่กำลังกล่าวถึง หรือกลมกลืนกับสภาพชีวิตของตัวละครในเรื่อง และที่สำคัญฉากของเรื่องจะต้องสัมพันธ์กับบทบาทของตัวละคร พฤติกรรม และคำพูดของตัวละครด้วย" กล่าวได้ว่าฉากนอกจากจะเป็น

สถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในเรื่องแล้ว จากแต่ละฉากที่ปรากฏในเรื่องยังสามารถบอกให้ผู้อ่านได้ทราบว่าตัวละครกำลังแสดงบทบาทอย่างไร ดังนั้น ฉากที่ดีจะต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องและมีบทบาทของตัวละคร โดยผู้สร้างจะต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉากให้ดูสมจริง และควรคำนึงถึงลักษณะตัวละครพร้อมกับช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ด้วย

ฉากอาจเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่อง แต่สิ่งที่สำคัญที่ควรคำนึงคือประเภทของฉาก ซึ่งธัญญา สังขพันธานนท์ (2538, น. 191-193) ได้แบ่งประเภทของฉากไว้ดังนี้

1. ฉากที่เป็นธรรมชาติ คือ สภาพธรรมชาติที่แวดล้อมตัวละคร เช่น ทะเล ภูเขา ป่า รวมไปถึงการตกแต่งภายในบ้านหรืออาคารต่างๆ
2. ฉากที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ได้แก่ อาคารบ้านเรือน วัตถุ ข้าวของเครื่องใช้ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาแวดล้อมตัวละครในเรื่อง สิ่งเหล่านี้อาจแสดงให้เห็นตัวตนของผู้สร้างและผู้เป็นเจ้าของด้วย นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของตัวละคร เช่น ไม้เท้าเป็นตัวแทนของความขรา ผ้าเช็ดหน้ากลายเป็นตัวแทนของหญิงสาว เป็นต้น
3. ฉากเป็นช่วงเวลาหรือยุคสมัย คือ ช่วงเวลาหรือยุคสมัยของการเกิดเหตุการณ์ในเรื่อง เพราะช่วงเวลาจะช่วยในการดำเนินเรื่อง ตลอดจนพัฒนาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวละครในสถานการณ์ต่างๆ
4. ฉากที่เป็นสภาพการณ์ดำเนินชีวิตของตัวละคร หมายถึง สภาพแบบแผนหรือกิจวัตรในการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่อง รวมไปถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิตของชุมชนและสังคม
5. ฉากเป็นสภาพแวดล้อมเชิงนามธรรม เช่น ศาสนา จารีตประเพณี ค่านิยม รวมไปถึงอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

จะเห็นได้ว่าฉากถูกสร้างในลักษณะที่หลากหลาย ฉะนั้น การประเมินคุณค่าของฉากว่าดีหรือไม่ต้องดูที่ความชัดเจนถูกต้องที่ผู้แต่งบรรยาย เพราะผู้แต่งต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ ฉากของเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ของตัวละครเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้ายตามว่าเหตุการณ์ในเรื่องนั้นเกิดขึ้นจริงๆ นอกจากนี้ฉากยังต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแต่ละช่วงของเหตุการณ์ด้วยและไม่ก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้อ่าน

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ฉาก (Setting) มีความสำคัญเพราะเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้ายตาม อีกทั้งฉากยังเสริมสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครแต่ละตัวให้ดูโดดเด่น ซึ่งฉากอาจสร้างขึ้นจากช่วงสมัย สถานที่ต่างๆ หรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยอาจมีลักษณะที่เหนือจริงหรือเหนือธรรมชาติก็ได้ขึ้นอยู่กับกลวิธี

การสร้างของผู้สร้าง และที่สำคัญจากจะต้องมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ ของนวนิยายด้วย

ดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก มาเป็นกรอบการศึกษาทฤษฎีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย เพื่อชี้ให้เห็นว่านักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาอย่างไรผ่านองค์ประกอบเหล่านี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับกลวิธีการสร้างภาพแทน

เพื่อให้เห็นกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาอย่างชัดเจนตามอุดมการณ์ของนักเขียนในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการสร้างภาพแทนนี้ ผู้วิจัยนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เข้าใจกลวิธีการสร้างภาพแทนได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนี้

บุญศรีกร ขุนวิมล (2558) นำเสนอบทความแนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ของวินทร์ เลียววาริณ บทความนี้ศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ของวินทร์ เลียววาริณ จากหนังสือนิยายวิทยาศาสตร์จำนวน 6 เล่ม จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเชิงปรัชญาของวินทร์ เลียววาริณ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดเชิงพุทธปรัชญาและแนวคิดเชิงปรัชญาเต๋า ซึ่งแนวคิดทั้งสองกลุ่มนี้เน้นการวิพากษ์วิจารณ์มนุษย์และสังคมของมนุษย์เป็นสำคัญ โดยพุทธปรัชญาจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาเรื่องความทุกข์ของมนุษย์ในลักษณะต่างๆ ส่วนปรัชญาเต๋าจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาจากการฝืนกฎธรรมชาติของมนุษย์ แม้ว่าสองปรัชญานี้จะแตกต่างกันแต่เป้าหมายของแนวคิดทั้งสองกลุ่ม คือ การสอนให้ผู้อ่านมองโลกตามความจริง รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและความทุกข์ของตน ส่วนกลวิธีการนำเสนอแนวคิดมี 7 กลวิธี คือ การนำเสนอแนวคิดผ่านสัมพันธบท ผ่านชื่อเรื่อง ผ่านพัฒนาการของเรื่องและตัวละคร ผ่านผู้เล่าเรื่อง ผ่านคู่ตรงข้าม ผ่านสัญลักษณ์ และผ่านการประสานทัศนศิลป์เข้ากับวรรณศิลป์ จะเห็นได้ว่านักเขียนใช้กลวิธีมากกว่าหนึ่งกลวิธีในการสื่อสารแนวคิด ซึ่งทำให้ผู้อ่านต้องตีความจากองค์ประกอบแต่ละส่วน และเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับประสบการณ์ของตนจึงจะเข้าใจแนวคิดดังกล่าว

รัชชา เชาวน์ศิริ และสาวิตรี คทวนิช (2558) นำเสนอบทความกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครผิวดำและตัวละครผิวดำในภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นเหยียดเชื้อชาติ และการเลือกปฏิบัติต่อชาวแอฟริกันอเมริกัน: การวิเคราะห์ตัวบท บทความนี้ศึกษาทฤษฎีการสร้างและการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครผิวดำและผิวดำในภาพยนตร์ฮอลลีวูดและศึกษาบทบาทของผู้ผลิตสื่อภาพยนตร์ในการสร้างและผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางสังคมอเมริกันที่มีต่อคนผิวดำ จากการศึกษาสรุปได้ว่าภาพยนตร์กลุ่มตัวอย่างได้นำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละคร

ผิวดำเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มุ่งมั่นอดทน ส่วนตัวละครผิวดำที่เล่นเป็นฝ่ายตรงข้ามมีลักษณะตามแบบฉบับของผู้ร้าย ส่วนตัวละครผิวดำนำเสนองานลักษณะเป็นบุคคลที่ไม่เหยียดเชื้อชาติหรือเลือกปฏิบัติต่อคนผิวดำ ตัวละครผิวดำที่เล่นเป็นฝ่ายตรงข้ามก็มีลักษณะตามแบบฉบับของตัวละครผู้ร้าย ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมใดๆ การสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้ผลิตภาพยนตร์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนผิวดำยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตัวละครผิวดำ ดังนั้น ภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังคงเน้นย้ำอุดมการณ์ทางด้านความเป็นเลิศของชนผิวดำ ให้เป็นอุดมการณ์หลักในสังคมอเมริกันต่อไป อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่นำเสนอประเด็นเหยียดเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติต่อชาวแอฟริกัน-อเมริกัน เป็นการประกอบสร้างความจริงของสังคมอเมริกันในแต่ละยุคสมัย ผ่านการสร้างตัวละครได้อย่างสมเหตุสมผล ผู้ผลิตภาพยนตร์จึงได้กำหนดให้ตัวละครผิวดำมีเหตุผลที่สมควรในการช่วยเหลือและสนับสนุนตัวละครผิวดำ และกำหนดให้ตัวละครผิวดำเป็นบุคคลที่อดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของตนเองให้ดีขึ้นเทียบเท่าชนกลุ่มหลัก

เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง (2545) ศึกษาวิจัยเรื่องกามนิต: กลวิธีการนำเสนอกับแนวคิดทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องกามนิต และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่าเรื่องกามนิตปรากฏแนวคิดทางพุทธศาสนา 6 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องความอนิจจังของชีวิต แนวคิดเรื่องสังขารวัฏ แนวคิดเรื่องความเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเรื่องปัจจุสมุปบาท แนวคิดเรื่องอริยสัจ และแนวคิดเรื่องนิพพาน ส่วนกลวิธีการนำเสนอผู้แต่งได้นำเสนอใน 2 ลักษณะ คือ ใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบของวรรณคดีพุทธศาสนา และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบนวนิยาย ซึ่งกลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบของวรรณคดีพุทธศาสนา ผู้แต่งได้นำแนวคิดทางพุทธศาสนาตามรูปแบบที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยการเอาพุทธประวัติมาเป็นโครงเรื่อง เอาข้อความจากพระไตรปิฎกมาประกอบเนื้อเรื่อง เอาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาเป็นตัวละคร เอามิติทางพุทธศาสนามาเป็นเวลาในเรื่อง และมีการใช้ภาษาความเปรียบ การย้าอุทาหรณ์ การกล่าวเน้น และการนำแนวคิดศาสนาอื่นมาเปรียบเทียบกับแนวคิดพุทธศาสนา สำหรับกลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบของนวนิยายผู้แต่งได้นำแนวคิดของพุทธศาสนาตามรูปแบบของนวนิยายสมัยใหม่ โดยนำเสนอผ่านโครงเรื่องตัวละคร บทสนทนา ฉาก และมีการแบ่งภาคแบ่งบทที่เชื่อมโยงให้เห็นแนวคิดพุทธศาสนาอย่างชัดเจน กลวิธีการนำเสนอสองรูปแบบนี้มีความอิงอาศัยซึ่งกันและกัน โดยแบบแรกผู้แต่งนำเนื้อหาจากวรรณคดีพุทธศาสนาเพื่อช่วยเน้นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทำให้แนวคิด

ทางพุทธศาสนามีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ส่วนแบบที่สองผู้แต่งได้สร้างองค์ประกอบต่างๆ ขึ้นมาใหม่ตามลักษณะของนวนิยาย โดยยังคงอยู่กับเนื้อหาทางพุทธศาสนาและได้ปรับแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้เรื่องกามนิรมิตมีความน่าตื่นเต้นเพิ่มขึ้น

ศิริลักษณ์ บัตรประโคน (2548) ศึกษาวิจัยเรื่องทัศนะทางการเมืองและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุด "หลังอานบุรี" ของวินทร์ เลียววาริณ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาทัศนะทางการเมืองและกลวิธีการนำเสนอ ผลการศึกษาพบว่านักเขียนนำเสนอทัศนะทางการเมือง 4 ทัศนะ ได้แก่ 1) ทัศนะที่มีต่อนักการเมือง มองว่านักการเมืองใช้อำนาจและปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม 2) ทัศนะที่มีต่อพรรคการเมือง ผู้เขียนเห็นว่านักการเมืองไม่มีความจริงใจกับประชาชน พรรคขาดอุดมการณ์และนโยบายที่ชัดเจน 3) ทัศนะต่อระบบการเมือง นักเขียนสะท้อนระบอบการปกครองสุนัขปีตาธิปไตยที่คล้ายกับปีตาธิปไตย การเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม สื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง และ 4) ทัศนะที่มีต่อประชาชน ผู้เขียนเห็นว่าประชาชนสนใจการเมืองและตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนแต่มีทัศนะคติด้านลบต่อนักการเมือง ส่วนกลวิธีการนำเสนอมี 6 กลวิธี คือ กลวิธีการนำเสนอทัศนะโดยใช้ชื่อเรื่อง โครงเรื่อง แก่นเรื่อง การเล่าเรื่อง ตัวละคร และบทสนทนา รวมทั้งการนำเสนอทัศนะผ่านวาทีสนำสู่เรื่อง ซึ่งในแต่ละกลวิธีผู้เขียนแสดงความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนล้อเลียนและเสียดสีการเมืองอย่างมีอารมณ์ขัน ทำให้ทัศนะทางการเมืองของวินทร์ เลียววาริณ มีความน่าสนใจและให้แง่คิดที่คมคายแก่ผู้อ่าน

อารยา ทองเพชร (2550) ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนของนางเงาะ ปริญาธวัช ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมสำหรับเยาวชนของนางเงาะมีแนวคิดสำคัญ 4 แนวคิด คือ 1) แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ความกตัญญูกตเวที การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร ความมีเมตตากรุณา ความละเอียดต่อการทำความชั่ว 2) แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ การใฝ่เรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพ การนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน และการศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา 3) แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งผู้เขียนจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และ 4) แนวคิดเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสำนึกในหน้าที่และบทบาทของตน การรู้คุณค่า และรักษาวัฒนธรรมประเพณี ส่วนกลวิธีการนำเสนอแนวคิดมี 4 กลวิธี คือ 1) กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่อง ผู้เขียนสร้างโครงเรื่อง 4 ลักษณะ ได้แก่ 1.1) โครงเรื่องที่แสดงถึงความพากเพียรพยายามของตัวละคร 1.2) โครงเรื่องที่แสดงถึงความรักความอบอุ่นในครอบครัว

1.3) โครงเรื่องที่แสดงถึงภัยจากธรรมชาติ และ 1.4) โครงเรื่องที่แสดงถึงการพัฒนาอาชีพและชุมชน โครงเรื่องดังกล่าวทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและอยากติดตามเรื่องจนกระทั่งจบ 2) กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการสร้างตัวละคร โดยนำเสนอผ่านทั้งตัวละครเอกและตัวละครประกอบ เพื่อให้เยาวชนเห็นถึงแบบอย่างของพฤติกรรมและคุณธรรมที่น่ายกย่อง 3) กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านบทสนทนา และ 4) กลวิธีการนำเสนอแนวคิดผ่านการบรรยาย โดยเน้นไปที่การบรรยายพฤติกรรม อุปนิสัย และความรู้สึก นึกคิดของตัวละครที่แฝงแนวคิดต่างๆ ไว้เป็นหลัก

ภาวินี ตรีเดซี (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องกลวิธีการนำเสนอพุทธศาสนาในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพ ปุญญาอนุภาพ ผู้วิจัยศึกษากลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมในนวนิยายของสุชีพที่ทำให้เห็นแนวทางการนำเสนอหลักพุทธศาสนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นผลงานนวนิยายอิงธรรมะในยุคเริ่มแรก ผลการศึกษาพบว่าผู้แต่งนำเสนอหลักธรรมด้วยการผูกเรื่องตามรูปแบบนวนิยายที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของการเป็นวรรณกรรมศาสนา ด้วยการใช้กลวิธีการนำเสนอที่ความสัมพันธ์กับลักษณะของวรรณคดีพุทธศาสนา คือ การนำเอาเหตุการณ์พุทธประวัติมาเป็นโครงเรื่อง การสร้างเรื่องย่อยที่ดัดแปลงจากอรรถกถาชาดก การยกอุทาหรณ์ การใช้ตัวละครที่เป็นบุคคลในพุทธประวัติ การใช้ฉากในอินเดียสมัยพุทธกาล และการใช้บทสนทนาถาม-ตอบเพื่อแสดงหลักธรรม สำหรับกลวิธีการใช้ภาษามีการใช้สำนวนคล้ายกับในคัมภีร์พุทธศาสนา เช่น การยกพุทธพจน์พุทธภาษิต การใช้สำนวนโวหาร ภาพพจน์ ความเปรียบเทียบ และสัญลักษณ์ รวมถึงมีการใช้คำภาษาบาลี คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา และสำนวนภาษาที่คล้ายคัมภีร์ในพุทธศาสนา กลวิธีดังกล่าวผู้แต่งสามารถนำมาปรับใช้ในการนำเสนอนวนิยายได้อย่างกลมกลืน ทำให้การนำเสนอพุทธธรรมมีความน่าสนใจ ชัดเจน น่าเชื่อถือ กลวิธีการนำเสนอเหล่านี้มีบทบาทและความสำคัญในการช่วยสร้างความรู้และความเข้าใจหลักธรรม ตามแนวทางพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่มุ่งเน้นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองในด้านจริยธรรมและความประพฤติ

พัชราวลี จินนิกร (2559) ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ผู้วิจัยศึกษาภาพลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศของยาขอบเล่ม 1-2 ฉบับพิมพ์เผยแพร่ของสำนักพิมพ์ศรีปัญญาเมื่อปี พ.ศ. 2551 ผลการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ภาพลักษณ์ในเชิงบวก ประกอบด้วยภาพลักษณ์ด้านรูปโฉมที่งดงาม ภาพลักษณ์ด้านความมีคุณธรรม และภาพลักษณ์การมีวุฒิภาวะ หากพิจารณาจะพบว่าภาพลักษณ์ในเชิงบวกยาขอบสร้างตัวละครหญิงให้มีลักษณะเบญจกัลยาณี โดยเฉพาะตัวละครหญิงที่อยู่ในสถานะของนางกษัตริย์ และสาเหตุที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของตัวละครหญิงมาจากยาขอบเป็นผู้มีทัศนคติที่ดี

หรือมองโลกในเชิงบวก และเพื่อสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยในสมัยก่อนหรือสืบทอดคุณสมบัติของผู้หญิงตามอุดมคติของสังคมไทย ส่วนภาพลักษณ์ในเชิงลบ ประกอบด้วยภาพลักษณ์ด้านการขาดคุณธรรม และภาพลักษณ์ด้านการขาดวุฒิภาวะ เช่น ผู้หญิงที่ขาดความสำรวม หรือแสดงความพอใจรักใคร่ผู้ชายก่อน ตัวละครหญิงที่มีภาพลักษณ์เชิงลบยาขอบจะมีเหตุผลรองรับการกระทำของตัวละครเสมอว่าเกิดจากสาเหตุและปัจจัยใด ส่วนกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์มี 2 กลวิธี คือ 1) กลวิธีการบรรยายลักษณะของตัวละคร ซึ่งบรรยายทั้งทางตรงและทางอ้อม การตั้งชื่อตัวละคร และการใช้คู่ตรงข้าม 2) กลวิธีการใช้ภาพพจน์และสัญลักษณ์ ซึ่งการใช้ภาพพจน์ประกอบด้วยอุปมา นามนัย อติพจน์ อุปลักษณะ และการอ้างถึง ส่วนการใช้สัญลักษณ์ยาขอบใช้สัญลักษณ์ในการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง เช่น ดอกไม้ป่า ณ บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งแทนชื่อของตัวละครหญิงที่ทำให้รู้ว่าตัวละครหญิงผู้นั้นเป็นสาวชาวกะเหรี่ยงที่มีรูปโฉมงดงาม

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น เป็นการศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ กลวิธีการสร้างและนำเสนอภาพลักษณ์ตัวละครผิวดำผิวดาวในภาพยนตร์ฮอลลีวูด การนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาในนวนิยาย ทศนะทางการเมืองและกลวิธีการนำเสนอทัศนะในเรื่องสั้น แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมเยาวชน กลวิธีการนำเสนอหลักพุทธธรรมในนวนิยาย ภาพลักษณ์ตัวละครหญิงในวรรณกรรม การศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่ากลวิธีการนำเสนอของนักเขียนนั้นมีหลากหลาย เช่น ผ่านชื่อเรื่อง ผ่านโครงเรื่อง ผ่านการสร้างตัวละคร ผ่านบทสนทนา ผ่านการบรรยาย ผ่านภาพพจน์ ผ่านสัญลักษณ์ ผ่านฉากสถานที่ ซึ่งกลวิธีเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทัศนคติ ค่านิยม ข้อคิด และอุดมการณ์ที่นักเขียนได้แฝงผ่านตัวบทวรรณกรรม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขา

ในบริบททางวิชาการ "ชาวเขา" เป็นประเด็นที่นักวิชาการหลายกลุ่มให้ความสนใจในการศึกษาโดยเฉพาะกลุ่มนักมานุษยวิทยา แต่ในโลกของวรรณกรรมนักเขียนไทยหลายคนได้นำประเด็นดังกล่าวมาสร้างสรรค์ผ่านงานเขียนของตนเอง เพื่อสะท้อนและหรือนำเสนอภาพบางอย่างผ่านตัวบทให้ผู้อ่านรับรู้ ดังนั้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขาที่ผู้วิจัยนำเสนอต่อไปนี้จะทำให้เข้าใจกลุ่มชาวไทยภูเขาที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยว่ามีลักษณะอย่างไร และได้รับการนำเสนออย่างไร

เอกสารที่เกี่ยวกับชาวไทยภูเขา

ชุมชนบนพื้นที่สูง ชาวเขา คนดอย ชนกลุ่มน้อย ฯลฯ คำนี้ได้ถูกนิยามขึ้นมาเพื่อใช้เรียกคนกลุ่มหนึ่งที่มีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่งตัวมีเอกลักษณ์ ใช้วิถีชีวิตในดินแดนที่อยู่สูงขึ้นไป

มีชนบวัฒนธรรมและคติความเชื่อที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในประเทศ กองสงเคราะห์ชาวเขา และกรมประชาสงเคราะห์เรียกคนเหล่านี้ว่า "ชุมชนบนพื้นที่สูง" และให้คำนิยามเอาไว้หมายถึง ชุมชนชาวเขา แต่สำนักทะเบียนราษฎรและกรมการปกครองเรียกว่า "ชนกลุ่มน้อย" และได้นิยามไว้ว่า "กลุ่มชนที่มีเชื้อคนไทย" มีจำนวนน้อยกว่าเจ้าของประเทศ มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป อาศัยอยู่ในประเทศไทย (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2555, น. 9) แม้จะมีชื่อเรียกที่หลากหลายแต่ชาวไทยภูเขา คือกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงของประเทศไทย มีวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ ภาษา และการแต่งกายเป็นของตนเอง ประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก คือ ทำนาทำไร่เพื่อเลี้ยงชีพ และนับถือผีที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ

เดิมที่คำว่า "ชาวเขา" (Hill Tribe) เป็นคำที่ใช้กันในพม่า โดยรับมาจากมหาอำนาจอังกฤษซึ่งเรียกชนที่อยู่ในพื้นที่สูงว่า "ชาวเขา" แปรตามศัพท์แล้วหมายถึงชนที่อาศัยอยู่ในเทือกเขาหรือในภูเขา คำดังกล่าวถูกใช้เป็นมาตรฐานที่ใช้เรียกกลุ่มชนดังกล่าวในปัจจุบัน แต่สำหรับคนไทย คำว่า "ชาวเขา" นั้นมีปัญหาพอสมควร เพราะความหมายของคำนิยามคำนี้มีความหมายที่แตกต่างกันไป แล้วแต่ใครจะเป็นผู้ใช้ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามสี, 2541, น. 102) อย่างไรก็ตาม แม้คำว่า "ชาวเขา" จะปรากฏใช้ทั่วไปในสังคมไทย แต่ก็ไม่ได้เป็นภาษาทางการจนกระทั่งเข้าสู่ทศวรรษ 2500 สถานการณ์คอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ก่อตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502 ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย การก่อตั้งของคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขานี้เองได้ทำให้คำว่า "ชาวเขา" เป็นคำเรียกกลุ่มชนบนภูเขาอย่างเป็นทางการและใช้กันอย่างแพร่หลาย" (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2553, น. 154)

สาเหตุของการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา ปนัดดา บุญยสาระนัย (2546, น. 84) ได้กล่าวว่า "เพื่อที่รัฐจะได้เข้าไปพัฒนาวิถีชีวิตของชาวเขา และเพื่อทำให้ชาวเขาซึ่งเป็น "คนอื่น" กลายเป็น "คนไทย" โดยมุ่งไปที่ 9 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ม้ง กะเหรี่ยง ลัวะ ขมุ อาข่า ส่าฮู เมี่ยน ลีซอ และถิ่นที่รัฐนิยามว่าเป็นชาวเขา อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้ปัจจุบันชาวเขาจะผ่านช่วงเวลาของการพัฒนามาแล้วกว่า 40 ปี แต่ภาพลักษณ์ของชาวเขายังถูกสร้างในด้านลบอยู่เสมอ ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะในความคิดของคนไทยไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มไหนในสังคม เมื่อนึกถึง "ชาวเขา" มักนึกถึงภาพของกลุ่มชนที่ล้าหลัง สกปรก ยากไร้ น่าเห็นใจ ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นภัยต่อสังคม ไม่มีการศึกษา และพัวพันกับการค้ายาเสพติด" กล่าวได้ว่าแม้ชาวเขาจะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย มีชนบวัฒนธรรม ประเพณี คติ ความเชื่อ และภาษาเป็นของตนเอง แต่คนไทยยังคงไม่ให้การยอมรับเท่าที่ควรเพราะความ

แตกต่างทางชาติพันธุ์ จึงเป็นมูลเหตุให้ชาวเขาถูกกีดกันออกจากความเป็นคนไทย ไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ มีความไม่ทัดเทียมในสังคม ถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบ ชาดสิทธิในการได้รับสวัสดิการที่ควรจะได้จากรัฐ และถูกสร้างให้มีภาพลักษณ์ด้านลบในสายตาคนไทย เหล่านี้ได้สร้างบาดแผลให้กับชาวไทยภูเขาแม้ว่าพวกเขาจะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทยมาหลายชั่วอายุคนก็ตาม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับชาวไทยภูเขา

อนงค์ พัทฒนจักร (2533) นำเสนอบทความสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลโดยการลงพื้นที่ประกอบกับการศึกษาจากเอกสาร บทความนี้จึงนำเสนอให้เห็นภาพรวมของชาวเขาในสังคมไทยที่ประกอบกับการศึกษารวบรวมไร่เลื่อนลอย ซึ่งดำเนินตามประเพณีวัฒนธรรมมาหลายชั่วอายุคน จากการศึกษาสรุปได้ว่าชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามรอยต่อชายแดนทางภาคเหนือของประเทศ การดำรงชีพของชาวเขาส่วนใหญ่มักจะนิยมทำไร่เลื่อนลอยหรือปลูกข้าวไร่เป็นหลักยกเว้นบางเผ่า คือ กะเหรี่ยง ละว้า ที่รู้จักการทำนาอยู่บ้าง ดังนั้นรูปแบบสังคมของชาวเขาในประเทศไทยจึงเป็นสังคมแบบกสิกรรมที่ปลูกข้าว ซึ่งวิธีการทำไร่เลื่อนลอยนั้นจะต้องใช้วิธีการถาง ไค่น และเผาป่า จึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้และความอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันชาวเขามีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องมีมาตรการยับยั้งการประกอบกสิกรรมทำไร่เลื่อนลอยเพื่อลดการเสียดุลยภาพ ชาวเขาจึงเปลี่ยนรูปแบบโดยการเลือกทำการเกษตรแบบประจำถิ่นแทน ฉะนั้น ในปัจจุบันจึงพบว่าชาวเขาเลิกประกอบกสิกรรมทำไร่เลื่อนลอย และหันมาประกอบอาชีพเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก

ทวิช จตุรพฤกษ์ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่องเสียงคนชายขอบ: คัดค้านความเป็นคนของชาวลีซอ เป็นงานวิจัยทางมานุษยวิทยาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการลงภาคสนาม เพื่อนำเสนอภาพการต่อสู้ดิ้นรนและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวลีซอ ท่ามกลางกระแสความเป็นชายขอบที่เกิดจากการขยายอำนาจของรัฐ ซึ่งนำไปสู่การเสียอำนาจในการจัดการทรัพยากรและการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่าชาวลีซอพยายามต่อสู้ดิ้นรนโดยการใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนไประหว่างชายกับหญิง ระหว่างคนลีซอด้วยกันเอง และระหว่างชุมชนลีซอและรัฐ โดยชาวลีซอได้รับรูปแบบบางส่วนของวัฒนธรรมไทยผสมกับวัฒนธรรมลีซอ เช่น การตั้งหิ้งบูชาพระพุทธรูปพร้อมกับหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับอำนาจของรัฐและทุนนิยมว่าเป็นสิ่งที่ชาวลีซอหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การรับวัฒนธรรมไทยเป็นการขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมเท่านั้น เพราะถึงอย่างไรชาวลีซอยังคงจัดวางตำแหน่งวัฒนธรรมไทยให้ด้อยกว่าวัฒนธรรมของตน

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวลีซอไม่ได้ยอมจำนนกับอำนาจรัฐ เพียงแต่เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญ

ปีนแก้ว เหลืองอร่าม (2541) นำเสนอบทความวาทกรรมว่าด้วย “ชาวเขา” บทความนี้ ผู้วิจัยเรียบเรียงจากบทความภาษาอังกฤษเรื่อง “On the Discourse of Hill Tribes” ก่อปรกกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และโครงการก่อตั้งคณะกรรมการกลางชาวเขาหรือชื่อเดิมคือ คณะกรมประชาสงเคราะห์ชาวเขาที่หน่วยงานรัฐจัดตั้งขึ้น จากการศึกษาสรุปได้ว่าการกลายเป็นคนชายขอบของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเริ่มจากวาทกรรมชาวป่า ที่สะท้อนความเป็นคนเถื่อนในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของสยามในยุคการสร้างรัฐชาติ คนเหล่านี้ถูกทำให้แตกต่างจากชนชั้นนำของประเทศ คือ คนที่มีลักษณะแปลก สกปรก มีอารยธรรมที่ตรงกันข้ามกับคนไทย ในยุคต่อมาเกิดวาทกรรมชาวเขาแทนที่ชาวป่า เมื่อหน่วยงานรัฐได้จัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502 ชาวเขาจึงถูกนำมาผูกโยงกับประเด็นทางการเมือง ภาพของชาวเขาที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ จึงเป็นผู้ร้าย และรัฐบาลก็ได้สร้างวาทกรรมเกี่ยวกับชาวเขา 3 ประการ คือ วาทกรรมเรื่องความมั่นคง วาทกรรมเรื่องการเป็นผู้ปลูกฝิ่นและค้ายาเสพติด และวาทกรรมเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อม วาทกรรมเหล่านี้นำไปสู่ความชอบธรรมในการเข้าไปจัดการดูแล โดยสร้างนโยบายปราบฝิ่น ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ การควบคุมการเกษตรพื้นที่สูง ภายใต้ข้ออ้างเรื่องความมั่นคงของชาติและความยั่งยืนของระบบนิเวศ วาทกรรมดังกล่าวส่งผลให้ชาวเขากลายเป็นคนชายขอบทางด้านภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม นอกจากนั้นในกระบวนการทำให้เกิดความเป็นชาติพันธุ์ชาวเขากลายเป็นสินค้าในรูปแบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้ชาวเขามีฐานะความเป็นชาติพันธุ์ต้องปรับเปลี่ยนสินค้าหรือประเพณีของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมของชาวเขาจึงเป็นเพียงสินค้าที่ต้องปรับให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ตกอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม และถูกมองเป็นเพียงสินค้าเพื่อระบบการผลิตเท่านั้น

กฤษฎาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543) นำเสนอรายงานการวิจัยเรื่องปริศนาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ อุดมการณ์: รายงานผลการวิจัย โดยมุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ในบริบทสื่อมวลชนภาษาไทย ประเด็นหลักของงาน คือ มีความคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในการนำเสนอภาพของพวกเขาผ่านบทความประเภทข่าวในหนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ โดยแหล่งข้อมูลสำคัญของการศึกษานี้คือข่าวหน้าหนึ่งในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย รายการโทรทัศน์ที่ส่งแสงตะวัน และการสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์และผู้จัดการโทรทัศน์อย่างไม่เป็นทางการ จากการศึกษาสรุปได้ว่า

หนังสือพิมพ์ไทยมีวิธีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับชาวเขาในทำนองลบ โดยใช้ถ้อยคำในการพาดหัวข่าวและการบรรยายเนื้อหาข่าวที่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าชนกลุ่มน้อยไม่ใช่คนไทย มีความแตกต่างไปจากคนไทย เช่น ชาวเขาเป็นศัตรูของชาติ มังผู้บุกรุกป่า ล่ามูเซอค้าขายกขบวณบุกรุกป่า สงวน มังทำทนายอำนาจรัฐยั้งกัคนไทย ในขณะที่รายการโทรทัศน์ คือ พุ่งแสงตะวัน ซึ่งเป็นรายการที่มุ่งเล่าเรื่องคน ธรรมชาติ วัฒนธรรม และนำเสนอชุมชนที่มองได้ว่าเป็นผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ได้นำเสนอปริเจทชนกลุ่มน้อยเป็นผู้มีวัฒนธรรม มีประเพณี เห็นคุณค่าธรรมชาติ เป็นสมาชิกของประเทศไทย และใช้คำศัพท์พื้นเมือง เช่น คำศัพท์เรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอแทนกะเหรี่ยง จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ไทยทำหน้าที่หลอหลอมทัศนคติของผู้อ่าน และยังคงมองชนกลุ่มน้อยในภาพลบ คอยตอกย้ำทัศนคติว่าชาวเขาเป็นผู้ไม่น่าไว้วางใจ แตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งต่างจากรายการโทรทัศน์ที่นำเสนอภาพชนกลุ่มน้อยในด้านบวก

ปนัดดา บุญยสาระนัย (2546) นำเสนอบทความชนเผ่าอาข่า: ชนเผ่าอาข่าภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกปรก ล้าหลัง แต่ดึงดูดใจ ผู้วิจัยศึกษาชาวเขาเผ่าอาข่าย่านไนท์บาร์ซาร์กลางเมืองเชียงใหม่ และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อละครโทรทัศน์และบทเพลงมิดะ จากการศึกษาสรุปได้ว่า สังคมไทยสร้างภาพลักษณ์ให้ชาวอาข่ากลายเป็นชนเผ่าที่ล้าหลัง สกปรก ผ่านสื่อละครโทรทัศน์ เรื่องแก้วกลางดง และสร้างภาพลักษณ์ให้ชาวอาข่ามีพฤติกรรมที่ล้าสอนทางเพศผ่านบทเพลงมิดะ ภาพลักษณ์ที่สังคมสร้างกลายเป็นวาทกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชาวอาข่าต้องเผชิญกับความยากลำบากหลายประการ ปัจจุบันชาวอาข่าในชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับภาวะสูญเสียลักษณะทางวัฒนธรรม และตัวตนทางชาติพันธุ์ไปในช่วงเวลาของการพัฒนาที่สูงที่ผ่านมาก แต่อีกด้านหนึ่งของชาวอาข่าก็พบว่าสังคมไทยเปิดพื้นที่ให้พวกเขาได้อยู่ได้ในฐานะ "ผู้ดึงดูดใจ" นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะชาวอาข่าบางกลุ่มที่มีทางเลือกในการดำรงชีพน้อย จึงเลือกที่จะสวมทับภาพลักษณ์ของความสกปรก ล้าหลัง แต่ดึงดูดใจที่สังคมไทยผลิตให้ผ่านวัฒนธรรมและรูปแบบการแต่งกาย เพื่อแสดงตัวตนทางชาติพันธุ์บนถนนสายท่องเที่ยวกลางเมืองเชียงใหม่ (ไนท์บาร์ซาร์) ขณะที่ชาวอาข่าบางกลุ่มที่มีทางเลือกมากกว่า เลือกที่จะปฏิเสธและต่อสู้เพื่อแก้ไขภาพลักษณ์ที่ไม่ถูกต้อง ชาวอาข่าในสถานะของผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทยจึงพยายามดิ้นรนเพื่อหาทางเลือกเพื่อจะปรับตัวเข้ากับสังคมไทย โดยบางครั้งเลือกที่จะคล้อยตาม บางครั้งเลือกที่จะขัดขืน แล้วแต่ว่าเป็นเวลาและสถานที่ใด แต่สิ่งที่ยังดำรงอยู่ในสังคมอย่างยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้คือทัศนคติที่เป็นอคติทางชาติพันธุ์ที่ทำให้สังคมไทยขาดโอกาสที่จะเข้าไปรู้จักกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม และมีคุณค่า แต่กลับกลายเป็นผู้ทำลายความหลากหลายนั้นเสียเองโดยไม่รู้ตัว

ขวัญชีวัน บัวแดง (2546) นำเสนอบทความการเปลี่ยนศาสนา: ความซับซ้อนของการแสดงตัวตนของคนกะเหรี่ยงทางภาคเหนือของประเทศไทย ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยลงพื้นที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาสรุปได้ว่าการปะทะประสานกับโครงการรัฐและกลุ่มอำนาจอื่นๆ ทำให้ศาสนาดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงขาดพื้นฐานการดำรงอยู่ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขาดความชอบธรรมในการแก้ปัญหา ชาวกะเหรี่ยงจึงเปลี่ยนไปนับถือศาสนาโลกที่มีอำนาจคุ้มครองและโครงสร้างที่ใหญ่กว่า แต่การเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ของชาวกะเหรี่ยงไม่ได้เป็นไปในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อ และพิธีกรรมจากแบบเดิมเป็นแบบใหม่อย่างสิ้นเชิง แต่การเปลี่ยนศาสนาเป็นเรื่องของการสร้างตัวตนใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งอำนาจเหนือธรรมชาติและทางสังคมเพื่อยกระดับสถานภาพทางสังคมของตนให้ดีขึ้น และเพื่อเสริมอำนาจในการกำหนดและควบคุมวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม การนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งของแต่ละคนจึงเป็นเสมือนป้ายที่บอกตัวตนและสังกัดที่แจ่มชัด แต่ไม่จำเป็นต้องมีความเชื่อและการปฏิบัติของหลายศาสนาและหลายประเพณีเข้ามาด้วยกัน

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2553) นำเสนอบทความจาก "ชาวป่า" สู "ชาวเขา": 100 ปีกับการสร้างภาพลักษณ์ "ชาวเขา" ในสังคมไทย บทความนี้ศึกษาภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเรียกว่าชาวเขาในสังคมไทยระหว่างทศวรรษ 2420-2520 ด้วยวิธีสืบค้นทางประวัติศาสตร์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวเขา เช่น สมุดตราขบรี หนังสือประวัติสังเขปชนชาติแม่ัว เย้า มูเซอร์ และนิทรรศการชาวเขา จากการศึกษาสรุปได้ว่าชาวเขาเป็นคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่เมื่อสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อใช้ในการจัดการปกครองกลุ่มชนในเขตป่าและเขา โดยเลียนแบบการจัดแบ่งของอังกฤษ เพราะแต่เดิมคนไทยจะนิยมเรียกชาวเขาว่า "ชาวป่า" จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2502 รัฐได้กำหนดชัดเจนว่าชาวเขาคือกลุ่มชาติพันธุ์ใดบ้าง เพื่อสร้างนโยบายในการปกครองในช่วงของสงครามเย็น ในขณะที่เดียวกันเมื่อชาวเขาได้ปรากฏขึ้นมาในสังคมไทยก็ตามมาด้วยการค้นหาลักษณะต่างๆ ของชาวเขา ดังนั้น ภาพลักษณ์ของชาวเขาในทศวรรษ 2420-2470 คือก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวเขาถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนล้าหลัง งมงายเพราะนับถือผี ตัดไม้ทำลายป่า สกปรก และลักลอบทำไร่ฝิ่น ส่วนภาพลักษณ์ของชาวเขาในช่วงทศวรรษ 2480-2520 คือหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเมือง และเศรษฐกิจในประเทศและภูมิภาค ส่งผลให้ชาวเขาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง ทำให้บางภาพยังสืบเนื่องมาแต่ก็มีเพิ่มขึ้น คือ เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทำลายป่า ค้ายาเสพติด เป็นตัวตลก ถ่วงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ แปรลกประหลาดแต่สวยงาม ภาพลักษณ์ในช่วงนี้ทำให้ชาวเขากลายเป็นอื่น ไม่มีพื้นที่ในประวัติศาสตร์ชาติไทย และกลายมาเป็นภาพลักษณ์ที่ชาวเขา

ไม่สามารถเดินหลุดไปได้ง่ายๆ ส่วนปัญหาใหญ่ที่สุดของภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นคือได้ส่งผลในทางปฏิบัติทั้งทางด้านจิตสำนึก เช่น การดูถูก และที่เป็นรูปธรรม เช่น การไม่ให้สัญชาติต่อชาวเขา หรือ กระทั่งการฆ่าชาวเขาในช่วงของสงครามเย็น

วัชรินทร์ แก่นจันทร์ (2556) นำเสนอบทความอุดมการณ์ความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา โดยศึกษาจากวรรณกรรมล้านนาทั้งวรรณกรรมที่เป็นมุขปาฐะและวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์ จากการศึกษาค้นคว้าอุดมการณ์ในวรรณกรรมล้านนาที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์มี 4 อุดมการณ์ คือ 1) อุดมการณ์อำนาจนิยม คือ การแสดงอำนาจไม่ว่าจะเป็นการแสดงความก้าวร้าว การตำหนิ การทำร้าย 2) อุดมการณ์ความรุนแรง คือ การลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กลายเป็นคนป่าเถื่อน ไม่มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 3) อุดมการณ์ปีศาจปีศาจ คือ การมุ่งจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจว่าชายต้องเป็นผู้นำ ผู้หญิงต้องรักษาวลสงวนตัว เป็นเมียและแม่ที่ดี และ 4) อุดมการณ์รัฐชาติ เป็นการครอบงำผ่านสถาบันการศึกษาและต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ วรรณกรรมล้านนาจึงไม่ใช่การแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับบริบทสังคม ในการสะท้อนให้เห็น ภาพจำลองของสังคมผ่านภาษาเท่านั้น หากแต่ยังมีภาพสะท้อนของการจัดการตำแหน่งแห่งที่ การสร้างความชอบธรรม การซ่อนเร้นแอบแฝง การผนึกกรรม และการแปลกแยก ตลอดจนตอกย้ำสถาปนาสิ่งที่มีให้คงอยู่ต่อไป

พินอ่าไพ สิริปุชกะ (2543) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย: การวิจารณ์เชิงสังคม ผู้วิจัยศึกษาชนกลุ่มน้อยจากนวนิยายจำนวน 18 เรื่อง โดยพิจารณาชนกลุ่มน้อยที่ปรากฏครั้งแรกในฐานะตัวละครประกอบในช่วงก่อนทศวรรษ 2520 และภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในฐานะตัวละครเอกในช่วงทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ผลจากการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยที่ปรากฏในนวนิยายจากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น คือ ในระยะแรก (ก่อนปี พ.ศ. 2520) ปรากฏชนกลุ่มน้อยในฐานะตัวละครประกอบในนวนิยายผจญภัย เรื่อง "สองไพร่" ซึ่งรับบทเป็นพรานป่า ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในวรรณกรรมช่วงนี้ไม่ปรากฏการสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เพียงใช้ตัวละครเป็นชนกลุ่มน้อยเพื่อความแปลกใหม่เท่านั้น ช่วงที่สอง (2521-2530) เริ่มปรากฏภาพวิถีชีวิตของชนกลุ่มน้อยในลักษณะที่สมจริง มีการสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชนกลุ่มน้อยและสังคมชนกลุ่มใหญ่ เช่น เรื่อง "ใต้ฟ้าสีคราม" แม้จะเป็นความรักแต่จากและการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยที่ชัดเจน ช่วงที่สาม (2531-2540) ภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยถูกนำเสนอเช่นเดียวกับช่วงที่สอง โดยภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ซึ่งทำให้เข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อชนกลุ่มน้อย

มากขึ้น เช่นเรื่อง "หุบเขาสีดอกไม้" ที่นำเสนอทัศนคติของชาวเขาที่มีต่อชาวเมืองและทัศนคติของชาวเมืองที่มีต่อชาวเขา ดังนั้น ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในวรรณกรรมช่วงนี้จึงมีความหลากหลายและมีลักษณะเฉพาะตัว แต่ในขณะเดียวกันนักเขียนก็มีการนำเสนอภาพของการพยายามพัฒนาตัวเองไปสู่ความเป็นสมัยใหม่

สุนทร สุขสราญจิต (2551) ศึกษาวิจัยเรื่องมายาคติและความรุนแรงของการแสดงแทน "ชาวเขา" ในแบบเรียน บทเพลง และภาพยนตร์ ผลการศึกษาพบว่าแบบเรียนหลักสูตรปี พ.ศ. 2503, 2521, 2533, 2544 ภาพชาวเขาที่ถูกนำเสนอออกมามีความแตกต่างและไม่ต่อเนื่องกัน กล่าวคือ หลักสูตรปี 2503 แม้ภาพเสนอชาวเขาจะมีความต่างทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมกับความเป็นไทย แต่ก็มีความแตกต่างที่ไม่เป็นอื่นเนื่องจากมีน้ำเสียงชื่นชมอยู่ ส่วนหลักสูตรปี 2521 และ 2533 ภาพชาวเขากลับกลายเป็นอื่นทั้งในด้านศาสนาและวิถีทางเพศ นอกจากนี้ชาวเขายังเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและยังทำไร่เลื่อนลอย เมื่อประกอบกับการก่อสร้างความเป็นชาตินิยมในแบบเรียนชาวเขาจึงถูกวางอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้ทำลายชาติ และหลักสูตรปี 2544 คำว่าไร่เลื่อนลอยที่เคยมีอยู่ในแบบเรียนปี 2521 และปี 2533 กลับหายไปและแทนที่โดยเนื้อหาว่าด้วยปกากะญอทำไร่หมุนเวียนและเป็นนักอนุรักษ์ ดังนั้น ความไม่ต่อเนื่องของภาพแสดงแทนชาวเขาเหล่านี้ก็คือความเป็นมายาคติ ในส่วนของภาพยนตร์มีการนำเสนอภาพชาวเขาที่มีความเป็นอื่นด้านเพศวิถี ความเชื่อ วิถีชีวิต นำเสนอภาพชาวเขาในบทตลกและคนรับใช้ ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันและยังคงไม่ยอมรับอยู่เช่นเคย ส่วนบทเพลงกลุ่มชาวปกากะญอได้พยายามสร้างอัตลักษณ์และตัวตนผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ 2 ประการ คือ เพื่อโต้แย้งกับภาพเสนอด้านลบของชาวเขาไม่ว่าจะเป็นการเป็นคนโง่ ถึกเถื่อน ทำไร่เลื่อนลอย และเพื่อสื่อสารกับคนในชาติพันธุ์ให้ร่วมอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมที่กำลังสูญหาย โดยบทเพลงปกากะญอเพื่อชีวิตส่วนใหญ่จะนำเอาบทกลอนเก่าแก่มานำมาใช้ จนกลายเป็นปฏิบัติการทางสังคมอย่างหนึ่ง เพื่อสื่อสารให้คนนอกรับรู้ว่ปกากะญอมีภูมิปัญญาทางจิตใจและมีความรู้มาเนิ่นนาน

ภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน โดยศึกษาวรรณกรรมเยาวชนจำนวน 20 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชนมี 3 บริบท คือ 1) บริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ แบ่งออกเป็น 1.1) ชาวเขา นำเสนอภาพการขาดโอกาสทางการศึกษาเพราะความยากจน และขาดโอกาสด้านสาธารณสุขเพราะอยู่ในพื้นที่ห่างไกล 1.2) ชาวเล นำเสนอภาพว่ามีชีวิตเรียบง่าย มีน้ำใจ แต่ต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมส่วนใหญ่ให้เป็นไทยใหม่ ทั้งการแต่งกายและการไปโรงเรียนเพื่อให้คนเมืองยอมรับ 1.3) ชาวเวียดนามอพยพ นำเสนอภาพในฐานะพลเมืองไร้สัญชาติที่ได้รับสิทธิพื้นฐานไม่เท่าเทียมกับพลเมืองไทยใน

ด้านการศึกษาและสาธารณสุข 2) บริบททางเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น 2.1) คนเร่ร่อนขอทาน นำเสนอภาพความยากจน ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ จากสภาพร่างกายที่พิการคนเร่ร่อนขอทานมักได้รับความรังเกียจจากผู้คนในสังคม และได้รับการปฏิบัติด้วยการถูกจำกัดพื้นที่สังคมด้วยเหตุผลเรื่องความไม่เป็นระเบียบของบ้านเมือง 2.2) ผู้ใช้แรงงาน นำเสนอภาพความยากจน ขาดโอกาสทางการศึกษา คุณภาพชีวิตและค่าแรงต่ำ 3) บริบทสังคมและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3.1) เด็กกำพร้า นำเสนอภาพพ่อแม่ทอดทิ้ง ต้องอยู่สถานสงเคราะห์ 3.2) เด็กพิการ นำเสนอภาพการใช้ชีวิตลำบากแต่ความสามารถเป็นที่ยอมรับจากสังคมได้ เพราะมีความสามารถอื่นมาชดเชยความบกพร่องทางร่างกาย 3.3) คนไทยมุสลิม นำเสนอภาพการใช้ศาสนามาเป็นเกณฑ์แบ่งแยกคนให้มีความแตกต่างกันจึงนำไปสู่ปัญหาความเข้าใจผิด ซึ่งทางออกของปัญหาคือคนในสังคมต้องปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เคารพในความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ วัฒนธรรม ส่วนกลวิธีนำเสนอภาพคนชายขอบมี 3 ประเภท คือ 1) นำเสนอผ่านโครงเรื่อง 2) นำเสนอผ่านตัวละคร และ 3) นำเสนอผ่านฉากและสถานที่

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขาผู้วิจัยสรุปได้ว่า ชาวไทยภูเขาเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่แถบภูเขาในประเทศไทย มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากคนไทย แต่ด้วยการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากคนไทยเจ้าของประเทศ ชาวไทยภูเขาจึงอยู่ในฐานะที่ถูกเดียดฉันท์และได้รับการปฏิบัติที่ไม่ทัดเทียมกับคนไทย ถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบด้านภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ ตกเป็นเบี้ยล่างของคนกลุ่มใหญ่ ถูกกีดกันในการเข้าถึงสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและบริการต่างๆ ลักษณะเหล่านี้ปรากฏในนวนิยาย เรื่องสั้น หรือแม้กระทั่งวรรณกรรมเยาวชน โดยนักเขียนส่วนใหญ่ยังคงนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีสภาพสถานภาพที่ไม่ทัดเทียมกับคนไทย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แม้จะมีการศึกษาชาวไทยภูเขาจากเอกสารและงานวิจัย แต่เป็นการศึกษาในประเด็นพัฒนาการของชาวเขาในอดีตถึงปัจจุบัน การปรับเปลี่ยนสถานะเพื่อต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวเขากับรัฐและคนภายนอก และการสร้างวาทกรรมให้กับชาวไทยภูเขา ผู้วิจัยไม่พบการศึกษาในประเด็นภาพแทน ดังนั้น จึงศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 เพื่อแสดงให้เห็นว่านักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในลักษณะใดและมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาอย่างไร

ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

ภาพแทน (Representation) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตหรือสร้างความหมายจากสิ่งที่คิดผ่านภาษา กล่าวคือ ภาพแทนเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมาใหม่และหรือเป็นแบบจำลองของการผลิตซ้ำผ่านการสร้างของภาษา เพื่อนำเสนอหรือสร้างภาพแทนให้แก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดการรับรู้ขึ้นในสังคม ดังนั้น ภาพแทนจึงเป็นการสร้างที่ไม่บริสุทธิ์และไม่ยุติธรรม เนื่องจากผู้สร้างได้นิยามความหมายในการนำเสนอ ทำให้ภาพที่ถูกสร้างมีลักษณะที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขา เพื่อแสดงให้เห็นว่านักเขียนไทยนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาในลักษณะใด จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่านักเขียนไทยนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขา 4 ภาพแทน ดังนี้

1. ภาพแทนหญิงชาวเขา
2. ภาพแทนชายชาวเขา
3. ภาพแทนเยาวชนชาวเขา
4. ภาพรวมชาวไทยภูเขา

ภาพแทนหญิงชาวเขา

ภาพแทนหญิงชาวเขา นักเขียนนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนในมิติต่างๆ ได้แก่ การเป็นวัตถุทางเพศ ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน การเป็นผู้มีสติปัญญา และการเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน ดังนี้

1. การเป็นวัตถุทางเพศ

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2555, น. 128) กล่าวว่า "การทำให้เป็นวัตถุทางเพศหรือ Sexual Object เป็นกระบวนการเบื้องต้นของการปกครองให้ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของผู้ชาย" ส่วนจิราภา สตะเวทิน (2554, น. 32) กล่าวว่า "วัตถุทางเพศ คือ การนำเสนอภาพผู้หญิงให้มีหน้าที่เพื่อสนองความปรารถนาทางเพศของผู้ชาย" ดังนั้น วัตถุทางเพศจึงเป็นการสร้างให้ผู้หญิงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ หรือการสร้างให้ผู้หญิงเป็นที่รองรับกามารมณ์ของผู้ชายภายใต้โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ จากการศึกษาพบว่านักเขียนนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศอันเนื่องมาจากประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 การเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ

การล่วงละเมิดทางเพศ คือ พฤติกรรมที่ละเมิดสิทธิผู้อื่นในเรื่องเพศ และหรือ การกระทำที่ใช้กำลังบังคับข่มขืนเพื่อให้มีเพศสัมพันธ์โดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านร่างกายและจิตใจของผู้ถูกระทำ วรรณกรรมที่นำเสนอให้หญิงชาวเขา มีภาพแทนการเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศพบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "อ้อมอกภูเขา" และเรื่อง "คีตาลาว"

ในเรื่อง "อ้อมอกภูเขา" นำเสนอภาพหญิงชาวเขาถูกล่วงละเมิดทางเพศจากหัวหน้าการประถมศึกษา ซึ่งภาพดังกล่าวถูกนำเสนอผ่านลายเขียนหญิงชาวเขาที่ถูกครูบุญตัน หลอกไปเมืองพะเยา เพื่อให้หัวหน้าการประถมศึกษาผู้มีรสนิยมชื่นชอบการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงชาวเขากระทำชำเรา โดยสาเหตุที่ครูบุญตันหลอกพาลายเขียนมาให้ผู้บังคับบัญชากระทำชำเราก็คือเพื่อให้ตนได้ย้ายออกจากโรงเรียนบ้านห้วยน้ำริน ดังเหตุการณ์ที่ลายเขียนกำลังถูกหัวหน้าการประถมศึกษาใช้กำลังบังคับเพื่อทำการข่มขืน

"เฉยๆ น้าหนู เดี่ยวครูจะทำให้หนูมีความสุข" เขาพูดจึงจำในลำคอ ขณะจุมก ซอนใช้มิได้หยุด ลายเขียนเบี่ยงตัวหลบ มือสองข้างผลักใบหน้านั้นพ้นจากอก เขาไม่ใช่ครู น้ำเสียงเขาหัวท้าวเป็นภาษาไทยกลางอย่างชัดเจน

"อย่า..นายเป็นใคร" ลายเขียนร้องขึ้นอย่างตกใจสายตาดิ้นตระหนก พยายามเพ่งมองเขาในความมืด

"ผมเป็นครู ครูบุญตันนะลูกน้องผม"

"อย่า" เสียงลายเขียนหายไปในลำคอ เมื่อเขากระชากเสื้อของลายเขียนจนหลุดลุ่ย เขาตะโอมจับในสิ่งที่หญิงสาวทั้งรักทั้งหวงอย่างเมามัน ลายเขียนจำได้แล้ว บุคคลผู้นี้เป็นเจ้านายของครูบุญตันนั่นเอง

"อยู่เฉยๆ น้าหนู ถ้าหนูยอมละนะ เดี่ยวครูจะให้รางวัลหนูอย่างงาม ที่เดียว" แรงของเขาป่านข้างสาร เขาทั้งกดทั้งทับให้ร่างลายเขียนแนบในอ้อมอก ลายเขียนมีงงไปหมด ทั้งน้อยใจเสียใจจะคนในความรู้สึกสับสน

"นาย..อย่าทำลายเชื้อง ครู..ครูไปไหน" เสียงนั้นไม่มีความหมายอะไรทั้งสิ้น เขาไม่สนใจ ไม่แม้แต่จะมีความรู้สึกเมตตาสักน้อยนิด ... น้ำตาไหลพรากจากแก้ม ลายเขียนเพ็งรู้เดี๋ยวนี้เอง ครูไม่ได้รักลายเขียนเลย

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 169-170)

หัวหน้าการประถมศึกษาข่มขืนหลายเรื่อง โดยที่หญิงสาวไม่ได้ยินยอมพร้อมใจ แต่อย่างใด ส่วนลายเขียนเมื่อรู้ว่าตนกำลังถูกล่วงละเมิดทางเพศจึงพยายามต่อสู้ขัดขืน แต่ไม่สามารถเอาชนะกำลังของชายผู้นี้ได้ในที่สุดจึงถูกหัวหน้าการประถมศึกษาข่มขืน อนึ่ง การข่มขืนหากพิจารณาจะพบว่าเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกัน ดังที่ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2555, น. 77) กล่าวว่า "การข่มขืนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนกว่าการแต่งตัว หรือกิริยาท่าทางของผู้หญิง" เห็นได้จากข้อความตัวละครชายอยู่ในสถานะภาพที่เหนือกว่า คือ เป็นข้าราชการ เป็นผู้มีอำนาจ เป็นฝ่ายกระทำความรุนแรง และเป็นฝ่ายควบคุมร่างกาย อีกทั้งยังมีทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่ที่มองหญิงสาวเขาเป็นวัตถุระบายความใคร่ "ไร้ค่า" และไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงได้ทำการข่มขืนหญิงสาวเพื่อให้ตนเองก้าวเข้าสู่ภาวะของการเป็นผู้กระทำ ส่วนตัวละครหญิงเป็นชาวเขา เป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง เป็นฝ่ายถูกควบคุมร่างกาย ไร้อำนาจ และอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถต่อสู้ขัดขืนได้ เนื่องจากเพศสภาพความเป็นหญิงที่อ่อนแอกว่า ฉะนั้น เมื่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิงถูกสร้างให้ไม่ทัดเทียมกัน จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ตัวละครหญิงถูกข่มขืน การนำเสนอภาพหญิงสาวเขาเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศจึงแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของผู้ชายที่มองผู้หญิงเป็นเพียงเพศที่รองรับกามตัณหา

หลังจากหัวหน้าการประถมศึกษาข่มขืนหญิงสาวเขา ครูบุญตันได้สอบถามหัวหน้าของตนว่าพึงพอใจกับหญิงสาวที่จัดหาให้หรือไม่ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"แจ่มมาก ลือแจ่วจริงๆ ครูบุญตัน" หัวหน้าการประถมศึกษาเอ่ยบอกครูบุญตัน

"หัวหน้าหมายถึงอะไรครับ"

"ก็สาวเฝ้าที่ลื้อเอามาให้อั๊วะนะสิ แจ่วจริงๆ"

"ผมก็บอกเจ้านายแล้วนี่ครับ ผมหาให้เจ้านายผมต้องเลือกชนิดดีๆ"

"ตื่นขึ้นมาอั๊วะลูกแทบไม่ไหว ฟัวเหลืออ้อยเลย"

"เด็กขัดขืนใหม่ครับ"

"เปล่า ก็เห็นอิดออดนิดหน่อย ตอนทีรู้ว่าใครเข้ามาในห้อง เห็นทำตาเหม่อๆ น้ำตาคลอเบา"

"เดี๋ยวนี้อั๊วะอ้อยไหนครับ"

"ตอนที่อ๊วะออกมาเกือบตีห้าแล้ว อ๊วะต้องรีบกลับเดี๋ยวมียสงสัย ตอนออกมาหนู
ลายเชื่องยังนอนหลับตุตุอยู่เลย อ๊วะยึดเงินไว้ในมือแกสองร้อยบาท แกคงหาทางกลับได้
หรือ"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 184-185)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ชัดว่า หัวหน้าการประถมศึกษามีทัศนคติต่อหญิง
ชาวเขาเป็นเพียงหญิงที่สร้างควมรื่นรมย์ทางเพศ และมีความต่ำต้อยด้อยค่าในความรู้สึกนึกคิด
เพราะหลังเสร็จสิ้นภารกิจทางเพศแล้ว หัวหน้าการประถมศึกษาให้เงินจำนวนหนึ่งกับหญิงสาวเพื่อ
ใช้เป็นค่าเดินทางกลับบ้าน การที่นักเขียนนำเสนอให้ตัวละครมีทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่ใน
ลักษณะดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่าหญิงชาวเขาเป็นหญิงที่ไร้คุณค่า ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
และมีคุณค่าเป็นเพียงเครื่องบำบัดความใคร่ของบุรุษเพศ จึงได้นำเสนอให้หญิงชาวเขาถูก
ล่วงละเมิดทางเพศจากผู้ขายสังคมเมือง การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้คุณค่าของความ
เป็นหญิงชาวเขาที่ดีในด้านต่างๆ ถูกกลดทอนลง อีกทั้งยังเป็นการตอกย้ำความต่ำต้อยด้อยค่าของ
หญิงชาวเขาในสังคมไทย

เช่นเดียวกับเรื่อง "คีตาลาว" นำเสนอภาพหญิงสาวถูกล่วงละเมิดทางเพศ
อันเนื่องมาจากความปรารถนาทางเพศของผู้ชาย โดยนำเสนอผ่านมุขชายหนุ่มเผ่าลาวได้ลักพาตัว
นุรียาหญิงสาวเผ่าคีตาเพราะทั้งสองมีใจให้กันแม้ว่าสองเผ่าจะเป็นศัตรูกันก็ตาม ในระหว่าง
การหลบหนีมีผู้มีไฟระคะอันร้อนแรงพยายามล่วงละเมิดทางเพศนุรียา เพราะเผ่าลาวไม่มีกฎข้อ
ห้ามเรื่องหนุ่มสาวในการร่วมเพศมาก่อนแต่งงาน ดังข้อความ

เสื้อถูกแก้ เชือกหนึ่งคาดเอวถูกแกะ ผ้าพับหน้าถูกถอด กางเกงถูกถลกร่นลงจาก
เอว หากทว่าภายในพริบตานั้นนุรียากลับซัดขึ้นดินรอน ผลักผ้าวัลกลงจากร่างแล้วรั้งเสื้อมา
สวมทับดังเดิม

"อะไรอีกเล่าเมียรักของข้า"

"ข้ายังให้สูไม่ได้มุตู ฝึปยุาลงบอกข้า หากไม่อย่าได้ดูขาเบี้ยวอย่างลูเย ต้องข้าม
ดงดำให้พ้นก่อน ถึงจะนอนให้สูได้"

"เผ่าคีตาสูเรื่องมากจริงนุรียา"

"ข้าขอขมาเถิด มุตผู้รักของข้า ไซ้ข้าไม่ยอมนอนกับสู แต่ฝึไม่ยอมให้สูเข้ามา
ในตัวข้า อโยโกรธเมื่อยสูเลยผู้รัก เราเร่งข้ามดงดำกันเถิด ข้ามถึงปากโน้นวันใด ข้านอน
ให้สูวันนั้น"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 141)

ด้วยความรักและความหลงผสมผสานกับความใคร่ มุตพยายามล่องละเมิดทาง
เพศหญิงคนรักโดยจับเปลื้องเสื้อ ถอดกางเกง ถอดเชือกหนัง และถอดผ้าทับหน้าเพื่อให้หญิงสาว
สนองอารมณ์ความใคร่ของตนเอง แม้นุริยาจะรักมุตมากเพียงใดแต่ก็ขัดขืนเพราะมีปู้ฝ้ายซึ่งเป็น
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือไม่ยินยอมหากนุริยายังไม่พ้นป่าดงดำ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของ
ตัวละครชายที่พยายามล่องละเมิดทางเพศหญิงคนรัก เป็นการล่องละเมิดพื้นที่ทางร่างกายเพื่อ
แสดงอำนาจในเรื่องเพศและเพื่อให้หญิงสาวยอมจำนนต่ออำนาจชายเป็นใหญ่ เพราะในสภาวะ
อารมณ์นั้นตัวละครชายมีความต้องการทางเพศสูง จึงพยายามปลดเปลื้องอารมณ์ความใคร่โดย
จับหญิงคนรักเปลื้องผ้าโดยไม่ปฏิบัติการเล้าโลมแต่อย่างใด แต่ตัวละครไม่สามารถกระทำได้
เนื่องเพราะหญิงสาวปฏิเสธการใช้ร่างกาย โดยไม่ยินยอมถูกควบคุมร่างกายในฐานะวัตถุทางเพศ
พฤติกรรมการแสดงออกของตัวละครหญิง แสดงให้เห็นถึงการพยายามต่อต้านอำนาจของเพศชาย
โดยนำผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือมาเป็นเครื่องมือในการต่อรอง เพื่อเสรีภาพทาง
เพศของตนเอง อย่างไรก็ตาม แม้ตัวละครจะไม่สามารถผสมกับหญิงสาวได้สมเจตนารมณ์หมาย
แต่ตัวละครก็มีทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่ ในกรมองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุระบายความใคร่อย่างเห็น
ได้ชัด

ไม่เพียงแต่นุริยา นะที่หญิงสาวเผ่าคีตาก็ถูกมุตล่องละเมิดทางเพศเช่นเดียวกัน
เพราะในระหว่างการหลบหนีนุริยาไม่ยินยอมให้มุตเสพสม มุตจึงมีความคิดที่จะระบายความใคร่
กับนะที่แทน

... ตะวันส่องสูงขึ้นมาบ้าง น้ำค้างน้ำคืนเหือดหายคลายจาก นะที่จากไปแล้ว
ไปตามอำนาจเหนือกว่าที่บีบบังคับ นะที่เดินหน้า ถัดมานุริยา มุตก็ถอยหลังเป่าระวงหลัง
"ข้าขอกลับไปเผ่าลูยก่อนเถิด" นะที่หันมาหาสองสาวหนุ่มที่เดินคุมหลัง "พอมัน
ลุก ข้าจะไปกับสู"

"กลับไปไม่ได้ ข้ารู้ทันสุหรอกนางหญิงของข้า สุจะถ่วงเวลาให้พวกสุมาช่วย" มุต
กวาดตาไปมาแล้วก้าวขายาวๆ ไปคร่ำแขนนะที่ "มาทางนี้เถิด นางหญิงของข้า นุริยา
ไม่ให้ข้าเข้าไปในตัวมัน ข้าจะเข้าไปในตัวสุ"

"ข้าฟังไม่รู้เรื่อง นุริยา" หันไปทางเพื่อนสาวร่วมเผ่า "เข้าไปในตัวคืออะไร"

"ข้ายังนอนให้มันไม่ได้ มันจึงต้องนอนกับสุ เข้าใจหรือยังนะที่"

นะที่หน้าซัดเผือก..

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 209)

หากพิจารณาข้อความข้างต้นจะพบว่า การแสดงพฤติกรรมของตัวละครชายนั้นมี
มีสัญชาตญาณความอยากเป็นพื้นฐาน เนื่องจากตัวละครถูกปฏิเสธอำนาจความเป็นชายจาก
หญิงคนรัก จึงคิดระบายความโกรธโดยการล่วงละเมิดทางเพศนะที่ เพื่อแสดงอำนาจในเรื่องเพศ
และเพื่อให้หญิงสาวตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุม การนำเสนอนั้นนอกจากสะท้อนให้เห็นถึง
สัญชาตญาณของเพศชายที่ปรารถนาในเรื่องเพศแล้ว ยังเห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมี
เหนือกว่าผู้หญิงด้วย

เมื่อนะที่ถูกมุตล่วงละเมิดทางเพศจึงพยายามต่อสู้ขัดขืน และร้องเรียกให้เพื่อน
ร่วมเผ่าช่วยเหลือ แต่นุริยาที่ไม่สามารถช่วยได้เพราะเป็นความปรารถนาของชายคนรัก ฉะนั้น นะที่
จึงตกเป็นเหยื่อระบายความโกรธของมุต ดังข้อความ

...ให้มันเกิดข้าไม่หึงหรือ ข้ารู้มันรักข้ามาก ข้าไม่ยอมให้มันนอนเพราะผีฝ่ายข้า
สั่งไว้ บัดนี้มุตพบนางหญิงของมันแล้ว ให้มันได้หลังน้ำเชื้อในร่างของนางหญิงสมใจมัน
เถิด หากหลังนอกร่างหญิงมันเป็นบาป ตายไปจะหาทางกลับโลกเก่าไม่พบ

เสียงเพื่อนร่วมเผ่าหวีดแหลมจากโชดหิน นุริยาเอามืออุดหูเสีย นะที่ร้องและหวีด
มุตปล้ำเธอหลังโชดหิน มันกดไหล่เธอลง แรงเธอน้อยกว่ามุต เธอเอง ผืนด้านไม่ได้ นะที่
เรียกให้นุริยาช่วย แต่นุริยาไม่ยอมได้ยิน แม่ดอกเอื้องฟ้าแห่งเผ่าคีตาถูกไปไกล

เสื้อผ้าถูกถอดในลักษณะจับเปลื้อง ร่างถูกกดลงจนหลังแนบพื้น มุตตัวใหญ่ทับอยู่
ข้างบน นะที่ทั้งร้องทั้งหวีด มุตจึงมำอยู่แถวแก้มแถวคอเธอเอง แก้มถูกดม นมถูกดูด
นะที่ดันออกแต่มันดันไม่ขึ้น นะที่สิ้นหวัง...

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 212)

มูตูใช้กำลังบังคับข่มขืนขณะที่โดยจับเบลีองผ้า จับกตร่าง และจับอวัยวะของหญิงสาว แม้ขณะที่จะขัดขืนแต่ก็ไม่สามารถเอาชนะกำลังของบุรุษเพศได้ การที่ตัวละครหญิงถูกข่มขืนส่วนหนึ่งเพราะมีสรีระร่างกายที่อ่อนแอกว่าโดยธรรมชาติ จึงไม่สามารถต้านทานกำลังที่แข็งแรงของผู้ชายได้ ในที่สุดจึงตกเป็นเหยื่อรองรับความใคร่โดยที่ไม่ได้ยินยอมพร้อมใจ อีกส่วนหนึ่งเพราะตัวละครอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่า คือ เป็นตัวประกันที่อยู่ในสถานะผู้ถูกควบคุม ซึ่งสถานะดังกล่าวถูกจัดให้ไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรองอย่างชัดเจน ส่วนผู้ชายอยู่ในสถานะผู้ควบคุม ซึ่งเป็นสถานะของผู้มีอำนาจในการปกครอง การนำเสนอให้ตัวละครหญิงอยู่ในสถานะดังกล่าวจึงเอื้อประโยชน์ให้ผู้ชายใช้อำนาจความเป็นใหญ่ข่มขืนได้อย่างชอบธรรม เพราะสถานะตัวประกันเป็นกรอบจุดรั้งให้ตัวละครไม่สามารถหลุดพ้นจากการถูกข่มขืนได้ ฉะนั้น การนำเสนอให้ตัวละครหญิงต้องเผชิญกับความโหดร้าย คือ ถูกข่มขืนจากบุรุษเพศ เป็นการนำเสนอเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจำยอมต่ออำนาจชายเป็นใหญ่

สรุปได้ว่า การล่วงละเมิดทางเพศเป็นปฏิบัติการเชิงอำนาจที่ผู้ชายควบคุมผู้หญิงให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจ เพราะภายใต้มุมมองแบบชายเป็นใหญ่มองว่าการใช้อำนาจผ่านร่างกายกระทำต่อเพศที่อ่อนแอกว่าคือการควบคุม ดังนั้น การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ จึงเป็นการสร้างผ่านทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่เพื่อให้ผู้หญิงมีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศของผู้ชาย การนำเสนอในลักษณะนี้ทำให้คุณค่าของความเป็นหญิงที่ดีในมิติต่างๆ เช่น คุณค่าของผู้หญิงที่มีศักดิ์ศรี มีสติปัญญา มีบุคลิกภาพอ่อนหวาน และมีคุณค่าในฐานะมนุษย์ทัดเทียมบุรุษถูกลดทอนลง

1.2 การเป็นเมียข้อย

สุภาวดี มนต์ปิยะเลิศ (2548, น. 1) กล่าวว่า "เมียข้อยเป็นสถานภาพของบุคคลหนึ่งซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับตามกฎหมายและสังคม เพราะกฎหมายไม่ยินยอมให้ผู้ชายมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน ฉะนั้น เมื่อบุคคลทั่วไปได้ยินคำว่าเมียข้อยจึงมักนึกถึงผู้หญิงที่ไร้ศีลธรรม ผู้หญิงที่ไร้ยางอาย อันแสดงถึงการไม่ยอมรับความเป็นเมียข้อยในสังคม" เมียข้อยจึงเป็นหญิงที่ไม่ใช่ภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย หญิงที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย และหญิงที่ไม่ได้รับการยอมรับภายใต้กรอบบรรทัดฐานของสังคม ในบริบททางสังคมผู้หญิงในฐานะเมียข้อยจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างเด็ดขาด เนื่องจากผู้หญิงในสถานะนี้ทำผิดศีลธรรมโดยการลักลอบมีความสัมพันธ์กับชายที่สมรสแล้ว ฉะนั้น ในมุมมองของสังคมเมียข้อยจึงกลายเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและละเมิดบรรทัดฐานของสังคม

ในบริบทสังคมชาวไทยภูเขา หญิงสาวชาวเขามักตกอยู่ในสถานภาพเมียน้อย หรือนางบำเรออันเนื่องมาจากปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ด้อยการศึกษา ฐานะยากจน ครอบครัวยุติธรรม หรือแม้กระทั่งการถูกลอก ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้หญิงชาวเขตกอยู่ในสถานภาพเมียน้อยโดยไม่รู้ตัว ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงปรากฏให้เห็นในสังคมแต่ยังปรากฏในวรรณกรรมด้วย วรรณกรรมที่นำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นเมียน้อยพบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "อ้อมอกภูเขา" และเรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง"

ในเรื่อง "อ้อมอกภูเขา" นำเสนอภาพหญิงชาวเขตกเป็นเมียน้อยของครูเพราะถูกลอก โดยนำเสนอผ่านลายเขียนลูกศิษย์ครูบุญตัน ทั้งสองแอบคบหากันโดยไม่มีผู้ได้รับรู้เพราะครูสั่งห้ามไม่ให้เล่าเรื่องนี้ไปบอกใคร ด้วยความรักลายเขียนจึงยอมปกปิดความสัมพันธ์ที่ผิดศีลธรรมและยอมมอบกายและใจให้กับครู ดังเหตุการณ์ที่ตัวละครกำลังมีความสัมพันธ์ทางเพศ

...นี่กระมังที่เขาเรียกกันว่าความรัก พิชะสงมันช่างร้ายนัก รู้สึกกลัว กลัวไปทุกอย่าง ลายเขียนเป็นชาวเขา แต่ครูเป็นคนเมือง เป็นคนไทย ถ้าวันใดครูย้ายลงไปจากภูเขาแล้ว ลายเขียนจะทำอย่างไร

"อีกนานหรือกว่าครูจะย้าย" คีนั่นลายเขียนจำได้ ครูตอบด้วยน้ำเสียงขู้อี้ในลำคอ ขณะพรมจูบทั่วใบหน้าลายเขียน

"ครูต้องอยู่กับลายนะ"

"จ๊ะ ครูจะอยู่กับลายไปตลอด ถ้าครูย้ายครูจะเอาลายไปอยู่กับครูด้วย"

"ครูอย่าหลอกลายนะ"

"ฮือ ครูจะหลอกทำไม" เสียงครูขู้อี้ในลำคอขณะพรมจูบไปตามซอกคอ หญิงสาวจากนั้นลายเขียนก็ไม่รู้ว่าเป็นอะไร มันวามหวิวในอารมณ์ เหมือน ร่างกายลอยขึ้นสู่เบื้องบนแล้วก็ตกวบในห้วงเหวลึก แต่ในความรู้สึกนั้นลายเขียนก็ยอมรับว่ามีความเจ็บปวดลึกๆ ความสุขคละเคล้าจนลายเขียนเผลอกอดครูแน่น ความรักทำให้ลายเขียนตาบอด ยอมทุกๆ สิ่ง ยอมตกเป็นทาสครูทั้งกายและใจ

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 155-156)

Simone De Beauvoir (n.d. อ้างถึงในวารุณี ภูริสินธิ์, 2545, น. 50) กล่าวว่า "โดยธรรมชาติแล้วผู้หญิงเป็นเพศที่ให้ความหมายในเรื่องความรัก ส่วนผู้ชายความรักเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิต แต่สำหรับผู้หญิงความรักเป็นทุกๆ อย่างทั้งหมดของชีวิต และยอมทุกอย่างเพื่อตนเอง"

ความต้องการของผู้ชายที่เธอรัก" เมื่อสภาพการณ์ทางชีวิตของผู้หญิงหล່อหลอมให้มีแนวคิดดังกล่าวตัวละครหญิงจึงยินยอมมอบกายให้กับชายคนรัก เพราะมีแนวคิดที่เพศสัมพันธ์นำมาซึ่งความรัก ตรงกันข้ามกับฝ่ายชายที่ไม่ได้มองว่าการมีเพศสัมพันธ์นำมาซึ่งความรัก หากแต่เป็นการระบายความใคร่และการแสดงอำนาจเหนือผู้หญิง เพื่อให้ผู้หญิงตอบสนองอารมณ์ทางเพศเท่านั้น ด้วยความเป็นหญิงชาวเขาที่ไม่ทันต่อเล่ห์เหลี่ยม ลายเชือกจึงไม่รู้ว่าที่ผ่านมามตนถูกหลอกเพราะครูเมียมีแล้วแต่ปกปิดมาโดยตลอด เห็นได้จากบทสนทนาของตัวละคร

"มาหาใคร" หล່อนถามด้วยภาษาไทยกลาง

"มาหาครูบุญตัน"

"ครูบุญตันไม่อยู่" หญิงสาวเอ่ยเสียงห้วน

"ครูไปไหน"

"ไปทำงาน"

"แล้วครูจะกลับมาเมื่อไหร่"

"ไม่รู้ มีอะไรสั่งไว้ก็ได้"

"คุณนายเป็นอะไรกับครู"

"ภรรยาครูบุญตัน คนเมืองเรียกว่าเมีย"

ลายเชือกเสียววูบในหัวอก ใจเต้นเรวยิ่งขึ้น รู้สึกตนเองว่าหน้ามืดไปชั่วขณะ ครู.. ครูโกหกลายเชือกว่ายังมีเมีย แล้วนี่อะไรกัน สายใยสุดท้ายแห่งความหวังขาดผึง หญิงสาวเจ็บปวดอย่างบอกไม่ถูก ...

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 192-193)

ตลอดเวลาที่ผ่านมาลายเชือกคิดว่าครูรักตนจึงยอมมอบกายและใจให้ครู แต่ครูกลับทำร้ายจิตใจโดยโกหกว่ายังมีภรรยา เมื่อความจริงถูกเปิดเผยลายเชือกรู้สึกเสียใจเพราะเธอรักครูแต่ครูกลับไม่รักเธอเลย การนำเสนอนี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงอยู่ในสถานภาพเมียน้อยมาโดยตลอด เนื่องจากตัวละครชายมีภรรยาแล้วแต่ปกปิดหญิงสาว เพราะต้องการให้หญิงสาวทำหน้าที่บำบัดอารมณ์ความใคร่ในขณะที่ตนไม่ได้อยู่กับภรรยา การนำเสนอภาพหญิงชาวเขาอยู่ในสถานภาพเมียน้อยอันเนื่องมาจากการถูกหลอก เป็นการสร้างที่หล່อหลอมจากระบบสังคมชายเป็นใหญ่ เพื่อตอกย้ำภาพหญิงชาวเขาว่าเป็นหญิงที่โง่เง่า ไร้ค่า และมีคุณค่าเป็นเพียงเมียน้อยของผู้ชายไทยเท่านั้น

เช่นเดียวกับเรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง" นำเสนอภาพหญิงสาวเขาคตกเป็นเมียน้อยของข้าราชการเนื่องเพราะความยากจนและถูกหลอก เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ปลัดนาวินเดินทางมาเยี่ยมชาวเขา การมาของปลัดในครั้งนี้ไม่ได้มาเพื่อพบปะพูดคุยกับคนในหมู่บ้าน แต่ปลัดมารับเตี้ยเนะสาวน้อยวัย 17 ปีไปทำงานเป็นคนรับใช้ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"ท่านปลัดมาตั้งแต่เมื่อไหร่ครับ" พ่อหลวงเอ่ยถามเสียงแหบเครือ

"มาสักครู่ใหญ่ๆ นี่เอง มัวแต่ดูบ่อเลี้ยงปลาหน้าบ้านผู้ใหญ่อยู่"

"ปลัดจะมาค้ำที่นี้กี่คืนครับ"

"พ่ungsี้ก็กลับแล้วครับ ผมตั้งใจจะมารับเตี้ยเนะไปอยู่กับคุณนายนายอำเภอครับ ท่านไม่มีคนใช้ และผมตั้งใจว่าจะส่งเตี้ยเนะเรียนตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้าด้วย"

ได้ยินเพียงแค่นั้นใจปุ่นก็สิ้นระริก หูสองข้างอื้ออึงไปด้วยเสียงสับสน

"ตกลงกับแม่เขาแล้วหรือ" พ่อหลวงถาม

"ผมตกลงตั้งแต่สามเดือนก่อนแล้ว คิดว่าคุณพ่อคุณแม่ของเตี้ยเนะคงไม่ขัดข้อง

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 58-59)

ปลัดต้องการพาเตี้ยเนะไปทำงานเป็นคนรับใช้บ้านคุณนายนายอำเภอ พร้อมส่งเสียให้เรียนเสริมสวยและตัดเย็บเสื้อผ้าตามที่เคยตกลงกับครอบครัวหญิงสาว แต่เมื่อปุ่นรู้ว่าหญิงคนรักจะต้องไปทำงานเป็นคนรับใช้จึงรู้สึกใจหาย แต่ก็ไม่กล้าคัดค้านเพราะเป็นข้อตกลงระหว่างปลัดกับพ่อแม่ของหญิงคนรัก อีกทั้งปลัดยังเป็นบุคคลที่เคารพรักของคนในหมู่บ้าน เพราะมักให้ความช่วยเหลือครอบครัวชาวเขาที่ได้รับความเดือดร้อน ด้วยบุญคุณของปลัดจึงไม่มีผู้ใดกล้าคัดค้านแม้แต่พ่อหลวง จะเห็นได้ว่าปลัดอยู่ในบทบาทสถานภาพที่เหนือกว่า คือ เป็นข้าราชการด้วยสถานภาพที่เหนือกว่าทำให้ชาวเขาคตกเป็นรองทางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้นเมื่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกสร้างให้ไม่ทัดเทียมกัน ปลัดนาวินจึงใช้อำนาจที่เหนือกว่าเป็นเครื่องมือในการต่อรองเพื่อให้หญิงสาวมาอยู่ภายใต้การปกครองของตน

หลังจากเตี้ยเนะไปทำงานเป็นคนรับใช้เธอได้ตกเป็นเมียน้อยของปลัด เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ไล่มาแจ้งข่าวกับปุ่น

"ปุ่น"

"มีอะหยั่ง"

“กูปะเต๊ะเนาะ”

“ปะที่ไหน”

“ที่ภาค มันอุ้มท้องอุ้ยอ้าย” ใจปุ่นเสียบแปลบ มันกัดกรามกรอด

“กูบเชื่อ เต๊ะเนาะมันรักกู มันบ่ทำจะนั้น”

“กูถามมัน” เลอะยังคงพรวดต่อไป

“มันบอกว่ามันเป็นเมียน้อยเขา เป็นเมียน้อยปลัดนาวิน มันสั่งให้มาบอกมึงเสียอีก ให้ลืมมันเสีย”

“กูบเชื่อ”

“บ่เชื่อ ก็ถามพ่อหลวงชาวดี”

จริงอย่างไ้เลอะมันว่า พ่อปุ่นไปถามผู้ใหญ่ชาว ผู้ใหญ่ชาก็สายหน้าไปมา มองหน้าปุ่นอย่างเห็นใจ

“ลืมมันเสียเถิดวะปุ่น มันเป็นเมียปลัดนาวินแล้ว มันคงจะไม่กลับมาบ้านเราอีก เป็นแน่”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 64)

ปุ่นไม่เชื่อในสิ่งที่เลอะพูด เพราะเต๊ะเนาะเคยสัญญาว่าจะกลับมาหาหลังจากเรียนเสริมสวยจบ แต่ด้วยคำยืนยันจากพ่อหลวงชาวทำให้ปุ่นต้องยอมรับกับความจริงที่เกิดขึ้นว่าหญิงคนรักตกเป็นเมียน้อยของปลัดที่ชาวบ้านเคารพรัก แต่หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งสาเหตุที่เต๊ะเนาะตกเป็นเมียน้อยของปลัด เนื่องจากเธอเป็นหญิงชาวเขาที่มีฐานะยากจน ไม่มีการศึกษา และอยู่ในสถานภาพสาวใช้ผู้ต่ำต้อยด้อยค่า ด้วยบทบาทสภาพภาพที่ตกเป็นรองทางชนชั้นและการอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง เต๊ะเนาะจึงตกเป็นเมียน้อยของข้าราชการผู้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่า การนำเสนอภาพหญิงสาวชาวเขาอยู่ในสถานภาพเมียน้อย ซึ่งเป็นสถานะที่ไม่อาจเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรมและเป็นสิ่งที่สังคมไม่อาจยอมรับนักเขียนต้องการตอกย้ำให้เห็นว่า หญิงชาวเขามีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศของชายไทย เนื่องจากสถานภาพเมียน้อยเป็นสถานะที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ระบบสังคมปิตาธิปไตย เพื่อรองรับกามารมณ์ของผู้ชาย การนำเสนอนี้จึงทำให้ภาพของหญิงชาวเขาในมิติความเป็นหญิงที่ดี และลูกที่ดีถูกลบเลือนให้กลายเป็นหญิงที่ไร้ศักดิ์ศรี ต่ำต้อยด้อยค่า ดังนั้น ความยากจนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หญิงชาวเขาถูกหลอกอันนำไปสู่การตกอยู่ในสถานะเมียน้อยอย่างเลี่ยงไม่ได้

สรุปได้ว่า การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นเมียน้อย เป็นการนำเสนอของนักเขียนภายใต้ระบบสังคมปิตาธิปไตย เนื่องจากนักเขียนเป็นเพศชายซึ่งเป็นพลเมืองคนหนึ่งที่อยู่ในสังคมชายเป็นใหญ่ จึงนำแนวคิดดังกล่าวมาสนับสนุนโดยให้หญิงชาวเขามีลักษณะเป็นไปดังที่ต้องการ คือ เป็นเมียน้อย ซึ่งเป็นภาพที่นักเขียนได้ลดทอนคุณค่าของผู้หญิงให้มีบทบาทสถานภาพทางสังคมที่ด้อยกว่าผู้ชาย เพราะเมียน้อยคือหญิงที่มีคุณค่าเป็นเพียงเครื่องบำบัดความใคร่ ดังนั้น การนำเสนอดังกล่าวจึงเป็นการตอกย้ำให้หญิงชาวเขาเป็นหญิงที่ไร้ค่า ไร้ศักดิ์ศรี และมีสถานภาพเป็นเมียน้อยหรือนางบำเรอของผู้ชายไทยเท่านั้น

1.3 ความเป็นชนบคความเชื่อ

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดความศรัทธา นับถือ และเกิดความมั่นใจ มนุษย์จึงไม่อาจขาดความเชื่อได้ ในบริบทสังคมชาวเขา ความเชื่อของชาวเขาถูกแสดงผ่านพิธีกรรมต่างๆ ที่ถูกปฏิบัติในรอบชีวิต เพราะความเชื่อดำรงมาแต่ครั้งบรรพบุรุษและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา แต่พิธีกรรมที่ถูกปฏิบัติตามชนบคความเชื่อมักสร้างความเหลื่อมล้ำทางเพศ และผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ให้คงอยู่เสมอ ทั้งยังเสริมสร้างสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมให้เพศชายมีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิง ปรากฎการณีนี้นอกจากนี้ไม่เพียงเกิดขึ้นในสังคมจริงของชาวเขา หากยังปรากฏในวรรณกรรมอีกด้วย วรรณกรรมที่นำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศผ่านชนบคความเชื่อพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "วิถีคนกล้า"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นำเสนอภาพหญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศผ่านพิธีกรรมตัดผมหางผ้า (พิธีแตกหนุ่ม) ชายหนุ่มที่ผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์นี้จะได้รับสิทธิ์ในการลงขวงหรือมีเพศสัมพันธ์กับหญิงใดก็ได้ตามปรารถนา จ่อปาเป็นหนึ่งในชายหนุ่มที่เฝ้าคอยปรากฏการณีนี้นาน เมื่อตัดผมประกาศความเป็นหนุ่มเสร็จสิ้นเขารู้ว่าตนเองมีสิทธิ์ลงขวงได้ จึงได้ลงขวงกับหญิงสาวรุ่นพี่คนหนึ่งเฝ้า ผ้า ดั่งบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“อายุ 18 แล้วเมื่อไหร่จะเอาเมีย

“ข้ายังไม่อยากเอาเมีย”

“สูรักข้าบ้างไหมจ่อปา”

“สูถามเรื่องนี้ทำไม” จ่อปาเริ่มจูนเฉียว

“ผู้หญิงปากมากข้าไม่ชอบ สูรู้ว่าข้าพอใจลงขวงกับสูก็พอ”

“ข้ารู้ข้าไม่ควรปากมาก” หนะแนวครางอ่อยๆ “แต่ข้ารักสู ข้าอยากเป็นเมียสู ข้าไม่แข็งแรงหรือ ข้าออกลูกให้สูได้มากๆ ไม่ได้หรือ ข้าทำไรสูกลัวข้าไม่พอกินหรือจ่อปา”

"สูผอมไป" จอปาวางเง้าเงโก่ พลงขยับมือปลดเปลื้องผ้าหล่อน "มาเถอะหนะแบว
ดีกนักข้างวัง"

หนะแบวนอนราบลงกับพื้น ปล่อยตัวปล่อยใจรับแรงดั่งโถมจากจอปา เธอหน่ายใจ
นักแต่ไม่อาจขัดขืนใจมันได้

(มาลา คำจันทร์, 2551ข, น. 23-24)

หลังตัดผมหางม้าจอปาได้ลงช่วงครั้งแรกกับหนะแบว การลงช่วงกับหญิงสาว
ในครั้งนี้ทำให้เขารู้สึกว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เพราะหนะแบวต้องการเป็นเมียแต่จอปา
ไม่ต้องการได้เมีย เนื่องเพราะการลงช่วงชายหนุ่มไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบหญิงสาวที่ตนมี
เพศสัมพันธ์ด้วย ฉะนั้น จอปาจึงสามารถลงช่วงกับหญิงสาวทุกคนได้อย่างเสรี จะเห็นได้ว่า
พิธีกรรมตัดผมหางม้าเป็นพิธีที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนผ่านของชีวิตโดยเฉพาะเพศชาย เพราะ
พิธีกรรมตัดผมหางม้าคือพิธีประกาศความเป็นชาย เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่าชายผู้นั้นผ่านพ้น
วัยเด็กเข้าสู่วัยหนุ่ม แต่หากพิจารณาในเชิงความสัมพันธ์จะพบว่า พิธีกรรมนี้เสริมสร้างอำนาจ
ให้กับผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด เพราะสังคมชาวเขาเป็นสังคมที่ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายคือผู้นำ
ผู้มีอำนาจ และเป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้หญิงคือผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง ภายใต้เงื่อนไขและ
บริบททางสังคมที่กำหนดสร้างให้ชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้ผู้หญิงถูกกดขี่ทางเพศและถูกเอารัด
เอาเปรียบจากผู้ชาย พิธีกรรมตัดผมหางม้าจึงมีนัยเกี่ยวข้องกับอำนาจและเพศวิถี เพราะผู้ชาย
สามารถแสดงเพศวิถีของตนในการลงช่วงกับหญิงสาว กอปรกับพิธีกรรมนี้ได้รับอิทธิพลจากสังคม
ชายเป็นใหญ่จึงเสริมสร้างและสนับสนุนสิทธิอันชอบธรรมให้ผู้ชายโดยตรง ฉะนั้น พิธีกรรมตัดผม
หางม้าจึงเป็นพิธีที่สร้างให้ผู้หญิงตกเป็นวัตถุทางเพศของผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้พิธีกรรมเลือกแม่ย่า เป็นอีกหนึ่งพิธีกรรมที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องตก
เป็นวัตถุทางเพศของผู้ชาย เห็นได้จากหลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมปู่แณใช้สิทธิและอำนาจผู้นำเผ่าในการ
ลงช่วงกับหญิงสาวที่ถูกคัดเลือกเพื่อมาเป็นเมีย ดังเหตุการณ์ที่หนะมีถูกส่งตัวเข้ากระโจมแดง
เพื่อให้ปู่แณลงช่วง

...กลองหนังยานดังอยู่ที่บ่ฯ หนะมีเข้าไปขอดกายสั่นเทาด้วยความตื่นเต้น สักครู่เธอ
จะได้ลงช่วง

น้ำขมยังอยู่ในปากชวนหยักขย้อน แต่น้ำเหล้าเริ่มออกฤทธิ์ทำให้ตาพร่าๆ เสี่ยง กลองผ่องจิ้งหะเนิบนาบข้าเหมือนดังอยู่ห่างไกล หนะมีเห็นปู่เถานแหวกกระโจมเข้ามา ก่อน มันรัตร่างเธอให้นอนราบ เสื้อผ้าเธอถูกถอดทิ้ง หนะมีไม่รู้สึกละเลยว่บายบิณเหมือน ติดปีกเป็นอย่างไร รู้สึกแต่ว่าเจ็บแปลบปลาบ เหมือนถูกกระหน่ำแทงที่กลางตัว

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 38)

หนะมีรู้สึกตื่นเต้นเพราะเป็นการลงช่วงครั้งแรก แต่การลงช่วงกลับไม่ได้เป็นไป อย่างที่คิด เพราะในขณะที่ลงช่วงกับปู่เถานหนะมีรู้สึกเจ็บปวดเหมือนถูกมิดกระหน่ำแทง แต่ไม่สามารถปฏิเสธหรือยุติการลงช่วงได้เพราะเป็นกฎของเผ่า จะเห็นได้ว่าตัวละครหญิงถูกคัดเลือกให้เป็นแม่ย่าเพราะมีรอบเดือนในช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งปราณี วงษ์เทศ (2534, น. 247) ได้กล่าวถึง พิธีกรรมเกี่ยวกับการมีรอบเดือนว่า “พิธีกรรมเกี่ยวกับการมีระดูหรือการมีรอบเดือนครั้งแรกของเด็กผู้หญิงเป็นพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติกันอย่างเข้มงวด เพราะในความคิดของชนเผ่าดั้งเดิมระดูจะมีผล ต่อการร่วมเพศ ฉะนั้น จึงเชื่อกันว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำให้ระดูมีหน้าที่ทางกายภาพให้ สมบูรณ์” ดังนั้น เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมตัวละครหญิงจึงถูกลงช่วงจากหัวหน้าเผ่าทันที เพราะการมี รอบเดือนถือเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นสาว

การนำเสนอวิธีสะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมซึ่งเป็นขนบความเชื่อของชนเผ่า ได้สร้าง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างชายหญิง และเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงต้องตกเป็นเหยื่อที่ถูกกระทำทางเพศ เห็นได้จากตัวละครชายมีเพศสัมพันธ์กับตัวละครหญิงหลังเสร็จสิ้น พิธีกรรมเพราะอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่า คือ เป็นผู้ปกครองเผ่าซึ่งมีอำนาจสูงสุด จึงใช้อำนาจ ความเป็นใหญ่กระทำกับหญิงสาวที่อยู่ในตำแหน่งที่ด้อยกว่า คือ “แม่ย่า” ได้อย่างชอบธรรม เพราะ ตำแหน่งแม่ย่านอกจากเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์แห่งพืชพันธุ์แล้ว ยังเป็น ตำแหน่งที่ถูกสร้างให้ตกเป็นรองทางความสัมพันธ์เชิงอำนาจอีกด้วย ฉะนั้น ตัวละครหญิงจึงไม่อาจ หลีกเลี่ยงการตกเป็นเหยื่อระบายความใคร่ได้ อย่างไรก็ตาม แม้ตัวละครหญิงอยู่ในตำแหน่งสูงสุด สำหรับเพศหญิง แต่หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งจะพบว่าตำแหน่ง “แม่ย่า” กำหนดให้ผู้หญิงตก เป็นวัตถุทางเพศของผู้ชายอย่างแยบยล เนื่องจากตำแหน่งนี้ไม่เพียงบังคับให้หญิงสาวต้อง ลงช่วงกับหัวหน้าเผ่าเท่านั้นแต่ต้องลงช่วงกับชายหนุ่มทั้งหมู่บ้านด้วย ซึ่งการลงช่วงแท้จริงแล้วคือ การแสดงถึงการยอมจำนนแก่อำนาจเพศชาย ดังนั้น ตำแหน่งแม่ย่าจึงไม่เพียงสร้างอำนาจให้กับ ผู้หญิงเพียงอย่างเดียว แต่ยังกำหนดให้ผู้หญิงตกเป็นวัตถุทางเพศในเวลาเดียวกัน

สรุปได้ว่า พิธีกรรมซึ่งเป็นขนบความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวไทยภูเขาได้ผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ สร้างความไม่เสมอภาคและความเหลื่อมล้ำทางเพศ เพราะพิธีกรรมสร้างบทบาทสถานภาพทางเพศของผู้ชายให้สูงกว่าผู้หญิง กดทับให้ผู้หญิงยอมรับสถานภาพที่ด้อยกว่าผู้ชาย เมื่อพิธีกรรมสร้างอำนาจให้ผู้ชายเป็นใหญ่ จึงส่งผลให้ผู้หญิงได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาค เช่น ถูกเอาเปรียบ ถูกกระทำทางเพศ ดังนั้น พิธีกรรมนอกจากเป็นกลไกในการผลิตให้ผู้ชายมีความเหนือกว่าผู้หญิงทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นปฏิบัติการเชิงอำนาจในการกดทับให้ผู้หญิงตกเป็นวัตถุทางเพศของผู้ชายด้วย การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศผ่านขนบความเชื่อ เป็นการนำเสนอที่แฝงอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เพื่อลดทอนบทบาทสถานภาพของผู้หญิงให้มีลักษณะที่ด้อยกว่าผู้ชาย และเพื่อให้หญิงชาวเขามีคุณค่าเป็นเครื่องนำบ้ดอารมณ์ความใคร่ของผู้ชายเท่านั้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศ คือการสร้างภาพหญิงชาวเขาให้มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องเพศภายใต้โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ ในที่นี้นักเขียนนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศ เนื่องมาจากการเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ การเป็นเมียข้อย และความเป็นขนบความเชื่อ เพื่อลบเลือนคุณค่าความเป็นหญิงที่ดีในด้านต่างๆ ออกไป เช่น คุณค่าของหญิงชาวเขาในมิติความเป็นเมียที่ดี ความเป็นแม่ที่ดี ความเป็นลูกที่ดี ความเป็นหญิงที่มีกิริยามารยาทอ่อนหวาน ความเป็นหญิงที่มีสติปัญญา และความเป็นหญิงที่มีศักดิ์ศรี เพื่อให้หญิงชาวเขามีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศของผู้ชาย การนำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศ จึงกลายเป็นแบบพิมพ์ประทับตราให้หญิงชาวเขาในสังคมไทยมีภาพแทนในด้านลบ และกลายเป็นวาทกรรมให้คนในสังคมส่วนใหญ่เชื่อว่าหญิงชาวเขาคือหญิงที่มีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศสำหรับผู้ชาย ผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบวรรณกรรมซึ่งนำไปสู่การสร้างภาพที่กักขังให้หญิงชาวเขาไม่อาจหลุดพ้นไปจากการนิยามที่นักเขียนสร้างขึ้นได้

2. ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน

ความเป็นแม่บ้านแม่เรือนในที่นี้หมายถึง หญิงชาวเขาที่อยู่ในสถานภาพความเป็นเมียและความเป็นแม่ ซึ่งนักเขียนได้นำเสนอตามบทบาท ดังนี้

2.1 ความเป็นเมีย

เสนาะ เจริญพร (2546, น. 38) กล่าวถึงบทบาทความเป็นเมียว่า “เป็นคุณลักษณะที่สังคมนำไปเชื่อมโยงกับเพศสถานะผู้หญิงอย่างแนบแน่นที่สุด เพราะบทบาทความเป็นเมียเกี่ยวข้องกับร่างกายอันเป็นตัวตนพื้นฐานของมนุษย์ และเกี่ยวเนื่องกับการสืบเผ่าพันธุ์ให้

ดำรงอยู่ต่อไป สรีระของเพศหญิงจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการหล่อหลอมทางสังคมซึ่งเข้ามาทับเน้น แต่งเติม และเสริมสร้างคุณสมบัติต่างๆ เพื่อให้ผู้หญิงมีศักยภาพที่จะเป็นเมียที่ดีต่อไป"

ในบริบทสังคมชาวไทยภูเขาเรามีค่านิยมยกย่องให้ชายเป็นใหญ่มากกว่าหญิง ค่านิยมนี้ถูกสืบทอดและปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาานาน จนกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักของสังคม ชาวเขา ซึ่งได้เสริมสร้างและสนับสนุนให้บทบาทสถานภาพของเพศชายเหนือกว่าเพศหญิง ทั้งใน ด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรม เห็นได้จากการนำเสนอภาพหญิงชาวเขากับความเป็นเมีย คือ การสร้างให้ผู้หญิงมีคุณลักษณะและหรือมีคุณสมบัติเป็นไปตามขนบความเป็นเมียที่ดี คือ ประณิบัติรับใช้สามี เชื้อเพลิงคำสั่งของสามี รับผิดชอบงานในบ้านและงานนอกบ้านแทนสามี เป็นต้น วรรณกรรมที่นำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นเมียพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "วิถีคนกล้า"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นักเขียนนำเสนอภาพหญิงชาวเขากับความเป็นเมียที่ดี ผ่านพระเอกหญิงวัยกลางคนที่ต้องแบกรับภาระหน้าที่การทำงานในบ้านและงานในไร่ ไม่ว่าจะเป็น การปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงลูก ทำอาหาร หรือแม้กระทั่งปักผ้า ดังเหตุการณ์ที่เธอกำลังปักผ้าผืน ใหม่ให้กับสามี

... นางพระเอกกำลังเย็บปักถักร้อยอยู่เป็นปกติ จ๋อมมองงานฝีมือผู้เป็นแม่อย่าง
 หนึ่งๆ ผ้าผืนดำว่างเปล่าเพียงสอยเข็มลงไปก็เกิดความสวยงามขึ้น เขาขยับเข้าไปใกล้
 อีกนิด

"ช้าลงทำได้ไหม"

"นี่มันงานผู้หญิง ถดไปจ๋อม" นางผลักอกมัน "สูเข้าใกล้เข้าปักไม่ถนัด"

"สูปักผ้าให้ช้าหรือแม่"

"ปักให้พอสู ผ้าโพกหัวมันขาดแล้ว" พระเอกปรายตามองไปทางผัวซึ่งนั่ง แต่งสาย
 หน้าไม้ง่วนอยู่ ... นางภูมิใจในตัวผัวแม้มันไม่สูบผืนกินเหล้าและเที่ยว ลงช่วงตามความ
 นิยมของหมู่บ้าน แม้มันไม่คิดที่จะหาเมียที่สองที่สามมารับใช้นาง แต่นางก็พอใจใน
 ตัวมัน

"ช้าไม่ชอบ" มันเคยให้เหตุผลในเรื่องนี้แก่นาง "จริงอยู่กฎของเผ่าอนุญาตให้ข้ามี
 เมียได้ ลงช่วงกับสาวๆ ได้ แต่กฎข้อนี้ช้าไม่ชอบ ข้าว่ามันทำให้เผ่าเราอ่อนแอ"

มันว่าของมันอย่างนั้น นางก็ได้แต่เออออตามหน้าที่ของเมียที่ดี บางสิ่ง บางอย่าง
 ของมันแม้นางไม่ชอบมันแต่ก็ไม่เคยขัดมัน เช่น ว่ามันช่วยนางทำไร่ ซึ่งไม่มีพ่อเรือนที่ไหน

ทำกัน นางก็อยากให้มันอยู่เฉยๆ เพื่อให้นางแสดง ความสามารถในการเลี้ยงดูลูกเลี้ยงดู
ผู้ช่วยอย่างเต็มที่

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 57-59)

หนะเดเป็นหญิงที่มีคุณสมบัติความเป็นเมียที่ดีอย่างเห็นได้ชัด เพราะดูแล
เอาใจใส่เรื่องผ้าของสามี อีกทั้งยังมีคุณสมบัติเป็นช่างทำหลัง คือ ประพฤติตนอยู่ในกรอบบรรทัด
ฐานความเป็นเมียที่ดีโดยให้ความเคารพและดูแลสามี พร้อมทั้งจะแบกรับภาระหน้าที่ทุกอย่างทั้ง
งานในบ้านและงานในไร่เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวอยู่อย่างสุขสบาย แม้ว่ากฎของเผ่า
จะกำหนดให้ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบงานในไร่แทนผู้ชายก็ตาม แต่หนะเดก็ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ
ในฐานะเมียเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนสามารถดูแลครอบครัวได้ นอกจากนี้ยังยินยอมให้สามีมีภรรยา
ใหม่ เพราะในบริบทวัฒนธรรมชายชาวเขาสามารถมีภรรยาได้หลายคน ซึ่งเธอก็ไม่ได้ขัดต่อ
ธรรมเนียมการปฏิบัติแต่อย่างใด ตรงข้ามกลับสนับสนุนให้ผู้เป็นสามีปฏิบัติตามกฎของเผ่า เหล่านี้
จึงแสดงให้เห็นว่าหนะเดนอกจากยินยอมอยู่ภายใต้อำนาจของสามีแล้ว ยังมีคุณสมบัติการเป็นเมีย
ที่ดีอีกด้วย

สรุปได้ว่า การนำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นเมีย เป็นภาพที่ถูก
หล่อหลอมจากระบบสังคมชายเป็นใหญ่ ซึ่งทำหน้าที่จุดรั้งให้ผู้หญิงไม่สามารถปฏิเสธบทบาท
หน้าที่ดังกล่าวได้ บทบาทความเป็นเมียทำให้ผู้หญิงมีสถานภาพที่ด้อยและตกเป็นรองผู้ชาย เพราะ
เป็นสิ่งที่ผูกมัดให้ผู้หญิงต้องยอมจำนนกับอำนาจของสามี ต้องยอมรับบทบาทหน้าที่ และต้อง
ปฏิบัติตามอย่างไม่มีเงื่อนไข ฉะนั้น บทบาทเมียจึงส่งผลให้ผู้หญิงชาวเขาขาดการพัฒนาศักยภาพ
ด้านอื่นๆ ของตนเอง

2.2 ความเป็นแม่

พรธาดา สุวัธนวนิช (2550, น. 1) กล่าวว่า "ความเป็นแม่ถูกนำมาผูกโยง
สถานภาพและบทบาทเข้าด้วยกันเพศสภาพ ความเป็นแม่จึงกลายเป็นวาทกรรมในสังคมว่าหน้าที่
และบทบาทของผู้หญิงที่สำคัญที่สุดคือ "แม่" ไม่ว่าผู้หญิงจะมีสามี มีลูกหรือไม่ก็ตาม สังคม
กำหนดให้ผู้หญิงเตรียมพร้อมสำหรับความเป็นแม่ในอนาคต" บทบาทสถานภาพความเป็นแม่จึง
เป็นบทบาทที่สำคัญในสถาบันครอบครัว เพราะแม่คือผู้มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เลี้ยงดูและ
หล่อหลอมบุตรให้เป็นคนที่มีคุณภาพต่อสังคม

การนำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นแม่ เป็นการนำเสนอให้หญิง
ชาวเขามีบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่เป็นไปตามที่สังคมกำหนดตามสถานะทางเพศ เพราะความ
เป็นแม่สังคมนำไปเชื่อมโยงกับเพศสถานะของผู้หญิง จึงผลักดันให้ผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่หลักคือ

“แม่” วรรณกรรมที่นำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นแม่พบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “บันทึกของคุตา” และเรื่อง “วิถีคนกล้า”

ในเรื่อง “บันทึกของคุตา” นักเขียนนำเสนอให้เห็นบทบาทความเป็นแม่ของหญิงชาวลีซอที่ต้องแบกรับภาระหน้าที่ต่างๆ มากมาย เห็นได้จากเมื่อเข้าสู่เทศกาลปีใหม่ของคุตา ทำหน้าที่แม่ที่ดีโดยการถักทอเสื้อผ้าชุดใหม่ให้กับคุตา ดังข้อความ

... หมู่บ้านหลากสีไปด้วยผู้คนที่สวมใส่ผ้าชุดใหม่ สีของมันสดใสเหมือนบรรยากาศแห่งวันเดือนใหม่ เสื้อผ้าชุดใหม่เหล่านี้ถูกตัดเย็บเตรียมไว้สวมใส่ต้อนรับวันปีใหม่โดยเฉพาะปีใหม่นี้เสื้อผ้าชุดใหม่ของฉันสวยงาม และมีขนาดใหญ่กว่าปีก่อนๆ และมันก็เป็นผ้าเนื้อดี สีมันระยิบตาทีเดียว แม้ว่าปีใหม่นี้มีปีละครั้งเท่านั้น แม่อยากให้คุณแต่งตัวสวยๆ และไปร่วมงานกับเพื่อนๆ

(ดอกฝิ่น (นามแฝง), 2532, น. 27)

ด้วยความรักที่มีต่อลูกกอดปรกกับการตระหนักถึงบทบาทความเป็นแม่ เมื่อใกล้เข้าสู่ช่วงเทศกาลปีใหม่ของคุตาได้สละความสุขส่วนตัวโดยการปฏิบัติหน้าที่แม่ที่ดี คือ การถักทอเสื้อผ้าชุดใหม่ให้กับคุตา เพื่อให้คุตาได้มีเสื้อผ้าที่มีสีสันสวยงามไว้สวมใส่ในวันเทศกาลร่วมกับเพื่อนๆ ในเผ่า จะเห็นได้ว่าบทบาทแม่เป็นบทบาทที่ถูกขัดเกลามาจากสังคม เพราะสังคมสร้างให้ผู้หญิงเป็นแม่บ้านที่ต้องคอยดูแลบ้านและเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว ดังนั้น พื้นที่สำหรับผู้หญิงในฐานะแม่จึงดูแลบ้านและสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก

นอกจากนี้แม่ของคุตาได้ปฏิบัติหน้าที่แม่ที่ดี โดยการอบรมสั่งสอนคุตาในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงานบ้าน การคบเพื่อน หรือแม้กระทั่งการเคารพผู้ใหญ่ เพราะคุตาเริ่มเติบโตเป็นสาวจึงต้องรู้วิธีการปฏิบัติตัวในด้านต่างๆ

... วันปีใหม่ผ่านมามากหลายครั้งแล้ว แต่ภาระหน้าที่ต่างๆ ยังดูเหมือนแม่จะเป็นคนทำมากกว่า แต่ปีนี้แม่มอบงานให้ฉันทำหลายอย่าง แม้ว่าฉันโตขึ้นมากอีกไม่กี่เดือนฉันจะอายุครบ 15 ปี ทุกวันนี้แม่จะพ่่าสอนฉันเรื่องการทำงานบ้าน การคบเพื่อน การรู้จักเคารพผู้ใหญ่ จะวิ่งเล่นเหมือนปีก่อนๆ ไม่ได้แล้ว

(ดอกฝิ่น (นามแฝง), 2532, น. 27)

การอบรมสั่งสอนบุตรถือเป็นเรื่องหน้าที่หลักของผู้เป็นแม่ ฉะนั้น แม่ของคุดาจึงได้ถ่ายทอดขนบความเป็นหญิงที่ดีให้กับคุดา โดยอบรมสั่งสอนเรื่องมารยาทและความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน เพราะในสังคมภาคเหนือผู้เป็นแม่จะเลี้ยงลูกสาวให้ช่วยเหลือตนเอง ดังนั้น ในฐานะของผู้เป็นแม่เธอจึงปรารถนาให้ลูกสาวเพียงคนเดียวสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เติบโตเป็นคนดี และประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในขนบของสังคม จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่แม่ของคุดาไม่ว่าจะเป็นการถักทอเสื้อผ้า และหรือการอบรมสั่งสอนลูกสาวให้มีกิริยามารยาทเป็นกุลสตรี นักเขียนต้องการนำเสนอให้เห็นภาพผู้หญิงในฐานะแม่ที่ถูกสร้างตามขนบของสังคม เพราะสังคมกำหนดบทบาทความเป็นแม่ที่ดีคือนอกจากทำหน้าที่ดูแลทุกอย่างภายในบ้านแล้ว แม่ที่ดีจะต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร มีความชำนาญในเรื่องงานฝีมือ และอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี แม่ของคุดาจึงเป็นภาพหญิงสาวเขาที่แสดงบทบาทความเป็นแม่ที่ดีตามขนบ และตามเงื่อนไขที่สังคมกำหนดอย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับเรื่อง "วิถีคนกล้า" เป็นอีกเรื่องที่น่าเสนอภาพหญิงสาวเขากับความเป็นแม่ โดยนำเสนอผ่านหะคะหญิงเผ่าอาข่าผู้มีสติไม่สมประกอบ หะคะมีลูกน้อยที่เพิ่งเกิดแต่ถูกกีดกันจากแม่สามีไม่ให้เลี้ยงดูลูกตามวิถีความเป็นแม่ แม่คนในครอบครัวของสามีจะแสดงความรังเกียจเพียงใด แต่ด้วยสัญชาตญาณความเป็นแม่สิ่งเดียวที่หญิงสติไม่สมประกอบอย่างเธอสามารถพึงปฏิบัติต่อลูกได้ นั่นคือ "การให้นม"

...หะคะแม่มันมีหน้าที่บ่อนนมเท่านั้น หล่อนอยู่คนเดียวโดดเดี่ยวใน กระท่อมเล็กท้ายเขตรั่ว เมื่อนอนก็นอนน้ำตารินคิดถึงลูกสาว ตัวหล่อนจากไปไกลลิบลิบไม่เห็นหน้า แต่ลูกอยู่ใกล้เพียงมันร้องก็ได้ยิน กระนั้นหล่อนไม่กล้าขึ้นเรือนไป หล่อนไม่มีสิทธิ์อะไรทั้งนั้นแม้แต่ในตัวลูกด้วยว่าหล่อนเป็นผีบ้า เป็นคนเร่ร่อนขอเขาอาศัย หล่อนหาได้เป็นสะใภ้ที่ถูกต้องตามประเพณีไม่ บางคืนลูกร้องหะคะก็ร้องตามไปด้วย หล่อนเคยไปยื่นชะเง้อชะเง้อที่ราวซามมองหาลูก แม่ผัวหล่อนอุ้มหลานเดินไปมาพลางทำเสียง เห่เฮ..ยา เห่เฮ..ยา ... ต่อเมื่อลูกไม่ยอมเจียบแน่นอนแล้ว ลูกน้อยจึงถูกส่งมาให้อุ้มนม

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 132)

คุณสมบัติความเป็นแม่เป็นค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน เพราะสังคมมีความเชื่อว่าผู้หญิงมีความเป็นแม่โดยธรรมชาติ ฉะนั้น จากข้อความข้างต้นหากพิจารณาจะพบว่าแม่หะคะจะเป็นหญิงสติไม่สมประกอบ ถูกกีดกันจากแม่สามีไม่ให้เลี้ยงดูลูก แม้ว่าจะเป็นผู้ให้กำเนิดก็ตาม แต่เมื่อใดที่ลูกน้อยโหยหาน้ำนมจากอกแม่ ด้วยบทบาทและ

สัญชาติญาณความเป็นแม่หนะคะจึงปฏิบัติหน้าที่แม่ที่ดีโดยการให้นม ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เป็นแม่สามารถพึงปฏิบัติได้เพียงผู้เดียวเท่านั้น ดังนั้น แม่จะถูกกีดกันในเรื่องการเลี้ยงดูลูกแต่หนะคะก็ไม่เคยบกพร่องต่อหน้าที่แม่ผู้ให้กำเนิดแต่อย่างใด

เมื่อลูกน้อยเริ่มเติบโตใหญ่หนะคะได้รับโอกาสในการเลี้ยงดูลูกมากขึ้น ยามใดที่ลูกน้อยโหยหาน้ำนมจากอกแม่ หนะคะยังคงปฏิบัติหน้าที่แม่โดยการให้นมลูกต่อไป ดังข้อความ

...เจ้ามุน้อยหิวจนมเลยร้อง หนะคะล้วงนมออกมายัดปากลูก สีหน้าเด็กน้อยดู
อึมเหมเป็นสุข แก้มยุ้ยสีชมพูน่าหยิกจับ เค้าน้ำมันคั้นหน้านัก หนะมีนิกไปถึงพ่อของมัน
มันตายร้ายนัก

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 138)

แม้หนะคะจะทำหน้าที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวเพราะสามีเสียชีวิต แต่เธอก็ไม่เคยละเลยบทบาทความเป็นแม่ ตรงกันข้ามเธอสามารถปฏิบัติและหรือแสดงบทบาทความเป็นแม่ที่พึงกระทำต่อลูกได้อย่างดีเยี่ยม ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูด้วยตนเองหรือการให้นม การกระทำเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความเป็นแม่ที่สมบูรณ์แบบได้ตกผลึกอยู่ในตัวเธอ เพราะสัญชาติญาณความเป็นแม่หล่อหลอมให้เธอแสดงบทบาทความเป็นแม่ผู้มอบความรัก และความห่วงใยต่อบุตรอันปราศจากเงื่อนไข ไม่แพ้หญิงที่มีความสมบูรณ์ทางสติปัญญาแต่อย่างใด ดังนั้น หนะคะจึงเป็นภาพของหญิงชาวเขาในฐานะแม่ที่ถูกสร้างตามขนบของสังคม

สรุปได้ว่า การนำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นแม่ เป็นการสร้างของสังคมที่ต้องการผลักดันหน้าที่ความเป็นแม่ให้เป็นหน้าที่หลักของสตรีเพศ เพราะสังคมเชื่อว่าผู้หญิงมีสัญชาติญาณความเป็นแม่ทุกคนจึงคาดหวังให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่ นอกจากนี้ความเป็นแม่ได้ถูกหล่อหลอมจากเพศสภาพความเป็นหญิง ส่งผลให้ผู้หญิงไม่สามารถก้าวพ้นจากบทบาทความเป็นแม่ได้สำเร็จ กอปรกับบทบาทหน้าที่แม่นักเขียนได้นำมาผูกโยงกับเพศสภาพของผู้หญิงนั้น ทำให้ผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่ความเป็นแม่ไว้อย่างลึกซึ้ง แต่หากพิจารณาในมุมมองของนักสตรีนิยมจะพบว่า การนำเสนอให้ผู้หญิงอยู่ในบทบาทความเป็นแม่ เป็นสิ่งที่สังคมจำกัดความก้าวหน้าของผู้หญิง เพราะความเป็นแม่เป็นบทบาทหน้าที่ที่ระบบปิตาธิปไตยหยิบยื่นให้กับผู้หญิงโดยตรง ดังนั้น เมื่อสังคมกำหนดให้ผู้หญิงต้องเป็นแม่และหรือมีคุณลักษณะของความเป็นแม่แล้ว จึงเป็นสิ่งที่กีดทับให้ผู้หญิงต้องยอมรับบทบาทหน้าที่แม่ ซึ่งเป็นไปตามสถานะทางเพศและตามที่สังคมกำหนด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ซึ่งแบ่งออกเป็นหญิงชาวเขากับความเป็นเมียและหญิงชาวเขากับความเป็นแม่ เป็นภาพที่ถูกนำเสนอผ่านอุดมการณ์ของนักเขียน เพื่อนำเสนอให้ผู้หญิงมีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของผู้ชายผ่านเพศสภาพความเป็นหญิง เห็นได้จากหญิงชาวเขากับความเป็นเมีย ผู้หญิงตกเป็นรองทางอำนาจผู้ชายเพราะผู้หญิงในบทบาทเมียต้องเป็นข้างต่ำหลัง เชื้อพียงคำสั่งของสามี มีหน้าที่คอยดูแลและปรนนิบัติรับใช้สามี ด้วยความแตกต่างระหว่างเพศที่ถูกกำหนดตามบรรทัดฐานของสังคม ผู้หญิงในฐานะเมียจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของสามี และอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ ส่วนหญิงชาวเขากับความเป็นแม่ ผู้หญิงมีบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่สังคมกำหนดตามสถานะทางเพศ ส่งผลให้ผู้หญิงไม่สามารถก้าวพ้นจากบทบาทความเป็นแม่ได้สำเร็จ เพราะบทบาทหน้าที่แม่ถูกนำมาผูกโยงกับเพศสภาพ ทำให้ผู้หญิงต้องแบกรับภาระหน้าที่ความเป็นแม่อย่างลึกซึ้ง ฉะนั้น เมื่อกลไกทางสังคมทำหน้าที่กำกับให้ผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่ ความเป็นแม่จึงเป็นเรื่องหนึ่งของบทบาทที่บังคับให้ผู้หญิงต้องทำ ภาพแทนหญิงชาวเขากับความเป็นแม่บ้านแม่เรือน จึงเป็นภาพที่ถูกสร้างและหล่อหลอมจากระบบสังคมปิตาธิปไตย เพื่อให้หญิงชาวเขามีบทบาทสถานภาพที่ไม่ทัดเทียมชาย

3. การเป็นผู้มีสติปัญญา

การเป็นผู้มีสติปัญญา นำเสนอภาพหญิงชาวเขาเป็นผู้มีความฉลาดหลักแหลม มีความรู้และความสามารถในเรื่องการเดินป่า การแกะรอยเท้าคนและรอยเท้าสัตว์ มีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับพืชสมุนไพร และมีทักษะในการเอาตัวรอดจากเหตุการณ์ต่างๆ ในป่า วรรณกรรมที่นำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญาพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "แก้วกลางดง"

ในเรื่อง "แก้วกลางดง" นักเขียนนำเสนอภาพหญิงชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญา โดยนำเสนอผ่านมียาวดีหญิงชาวอาข่า มียาวดีและทรงเผ่าตัดสินใจเดินทางเข้าป่าเพื่อล่าไฉ่ลาย เสือยักษ์ที่ทำร้ายพรานจันจนเสียชีวิต แต่ในขณะที่เดินทางมียาวดีได้แสดงภูมิความรู้ตามสัญชาตญาณลูกสาวนายพราน คือ การอธิบายถึงเส้นทางที่สัตว์ป่ามักใช้เพื่อออกหาอาหาร ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“เราจะอยู่กันมีดๆ อย่างงี้โรอะ”

“สัตว์ใหม่ไม่มาทางนี้หรือหนาย เพราะไม่มีทางลงมากินน้ำ สัญชาติญาณสัตว์ระ มั่นกลัวเรามากกว่าที่เรากลัวมันอีกนะหนาย อย่างว่าแต่ประจันหน้ากันเลย พอได้กลิ่นเร ามันก็เปิดไปไกล อยู่กับพื้นดินระวังอย่างเดี๋ยวกคืองู ถ้ามันเลื้อยผ่านมาเราทำตัวแข็งเป็น ท่อนไม้เสียมันก็เลื้อยผ่านไปเอง งูตามันไม่ค่อยดี แต่ประสาหมั่นไว”

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 136)

ด้วยความคุ้นชินกับผีป่า มียววดีจึงสามารถใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางป่าและสัตว์ป่า ที่ดูร้ายโดยไม่รู้สึกรังเกียจ ผิดกับทรงเผ่าชายหนุ่มเมืองกรุงผู้ซึ่งไม่มีความรู้ใดๆ เกี่ยวกับการเดิน ป่าและสัตว์ป่าแม้แต่เล็กน้อย ไม่ว่าจะเป็นวิธีสังเกตเส้นทาง การหาอาหารของสัตว์ป่า หรือ สัญชาติญาณของสัตว์ป่า เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่นำหวั่นวิตก เช่น การอยู่ในท่ามกลางความมืด ด้วยความรู้สึกลัวหวาดกลัวจึงเอยตามมียววดีเพื่อความปลอดภัย ซึ่งเธอก็สามารถอธิบายเส้นทางของ สัตว์ป่าตามสัญชาติญาณของนายพรานให้กับทรงเผ่าได้รับรู้เพื่อความอุ่นใจ

นอกจากความรู้ในเรื่องเส้นทาง การหาอาหารของสัตว์แล้ว มียววดียังมีความรู้ เรื่องมะขามป้อมป่า ซึ่งเป็นเรื่องที่ทรงเผ่าไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่าผลไม้ชนิดนี้สามารถนำมาเป็นยา รักษาโรคหวัดได้

“กำลังเหนียวอย่าเพิ่งกินน้ำ ไม่งั้นจุกตาย อมอันนี้ไว้ก่อนหนาย” ฝ่ายนั้นส่ง มะขามป้อมป่าให้

“แก็ไซ่ ชื่นใจดีด้วย”

ทรงเผ่ารับมาแตะ พอถึงลิ้นรู้สึกทั้งความขมและความปร่า น้ำลายก็ไหลพู่

“ได้นี่นะแก็ไซ่”

“อะไรๆ ในป่าก็เป็นยาทั้งนั้นแหละหนาย” เด็กสาวอธิบาย

“มะขามป้อมแก็ไซ่บำรุงเสียง มะขามป้อมอ่อนแก็พรอดัก แก็เสมหะแก็ไซ่แก็ รีดสีดวง ใบพอกแก็แผลตกรน้ำเหลือง ดอกแก็ตาเจ็บ เปลือกทำให้เยียวคล่อง แก่นแก็โรค ดากออก รากทำให้ทุเลาร้อนใน สมอบุตรนาแก็บิดแก็มูกเลือด”

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 165)

แม้จะเป็นหญิงชาวป่าที่ไม่มีการศึกษา แต่มีवादิกลับมีภูมิความรู้และประสบการณ์ชีวิตมากกว่าทรงเฝ้าผู้จบการศึกษาจากเมืองนอก เช่น ความรู้เรื่องมะขามป้อมป่า ผลไม้ธรรมชาติที่มีคุณสมบัตินำมาเป็นยาแก้ไข้ หรือความรู้เรื่องพืชสมุนไพรต่างๆ ที่สามารถนำมารักษาโรค จะเห็นได้ว่าระยะทางการเดินป่าได้เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นว่า แม้มีवादิกจะเป็นหญิงชาวเขาแต่ด้วยความรู้ที่ได้รับการบ่มเพาะจากผู้เป็นพ่อกอปรกับประสบการณ์ชีวิต เหล่านี้จึงช่วยส่งเสริมและขับเคลื่อนให้เธอมีภาพความเป็นหญิงที่ฉลาดรอบรู้ ไม่ใช่ภาพหญิงสาวชาวเขาที่โง่เขลาปัญญาแต่อย่างใด

เมื่อครั้งที่พบร่องรอยประหลาดหรือรอยเท้าที่น่าสงสัย มีवादิกมักสอนให้ทรงเฝ้าหัดสังเกตโดยการสาธิตให้ดูเสมอ เช่น การสังเกตรอยเท้าว่าเป็นรอยของคนแปลกหน้าหรือเป็นรอยของคนภูเขา

“เธอรู้ได้ยังไง”

“ดูรอยตีนมันสิ” คนพูดชี้ให้ชายหนุ่มดูรอยบางที่กดอยู่ที่พื้นดินอ่อน และฝายนั้นคงพิจารณาอยู่นานแล้ว โดยทรงเฝ้ามิได้สังเกตเห็น

“พวกนี้ต้องเป็นคนภูเขา”

ชายหนุ่มดูยังไงก็ไม่มีทางรู้ว่ารอยบางๆ นั้นอาจจะบอกอะไรได้บ้าง

“คนภูเขากับคนที่ราบเดินไม่เหมือนกันหรอกนาย คนบนที่ราบรอยตีนจะหนักเสมอทั้ง แต่คนบนภูเขารอยปลายตีนกดหนัก เวลาเดินต้องโน้มตัวไป ช้างหน้า ใ้พวกนี้มันเดินปลายตีนกดมากกว่าสิ้น เราพยายามดูมาหลายครั้งแล้ว”

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 168)

จากข้อความข้างต้น มีवादิกสอนทรงเฝ้าสังเกตความแตกต่างระหว่างรอยเท้าคนภูเขาและรอยเท้าคนพื้นที่ราบ แต่ทรงเฝ้าไม่สามารถแยกแยะได้ว่ารอยเท้าใดคือรอยเท้าของคนภูเขาและรอยเท้าใดคือรอยเท้าของคนพื้นที่ราบ เพราะไม่มีทักษะความรู้ในเรื่องการแยกแยะรอยเท้า มีवादิกจึงใช้สัญชาตญาณนายพรานกอปรกับนิสัยช่างสังเกต สอนให้ทรงเฝ้าดูที่น้ำหนักของรอยเท้าว่าหากรอยเท้าใดน้ำหนักเสมอกัน นั่นคือรอยเท้าของคนพื้นที่ราบ แต่หากรอยเท้าใดมีน้ำหนักที่ปลายเท้า นั่นคือรอยเท้าของคนภูเขา จะเห็นได้ว่ามีवादิกมีทักษะและภูมิความรู้เกี่ยวกับผืนป่า สัตว์ป่า ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากพรานจ๋นและนิสัยช่างสังเกต ดังนั้น มีवादิกจึงไม่ใช่เป็น

หญิงสาวชาวป่าที่โง่เขลา แต่เป็นหญิงที่มีสติปัญญาและมีประสบการณ์เรื่องป่าอันเกิดจากการเรียนรู้ตามวิถีของตน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญา เป็นการนำเสนอผ่านอุดมการณ์ของนักเขียนเพื่อได้กลับสังคมที่มีทัศนคติในการเหมารวมว่าชาวเขาคือกลุ่มชาติพันธุ์ที่โง่เขลา เพราะคนส่วนใหญ่เมื่อนึกถึงชาวเขามักนึกภาพในด้านลบมากกว่าด้านบวกเสมอ เช่น สกปรก โง่ทึม ป่าเถื่อน ไร้อารยธรรมที่ดั่งงาม การให้ภาพชาวเขาที่ถูกกำหนดจากคนในสังคมเช่นนี้ กลายเป็นผลของการผลิตหล่อหลอมความคิดชุดหนึ่งเพื่อนำไปใช้มองชาวเขา จนกลายเป็นวาทกรรมเบียดขับให้ชาวเขาเป็นคนชายขอบในสังคม ซึ่งสร้างความไม่ชอบธรรมให้กับกลุ่มชาวไทยภูเขาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญา จึงเป็นภาพที่นักเขียนต้องการนำเสนอให้เห็นว่าหญิงชาวเขาไม่ใช่หญิงที่โง่เขลาในทัศนคติของคนไทยส่วนใหญ่ ตรงข้ามกลับเป็นหญิงที่มีปัญญาและมีความรู้ในเรื่องผืนป่าที่คนสังคมเมืองไม่สามารถพึงมีได้ดังเช่นหญิงชาวเขา

4. การเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน

ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม ผู้หญิงชาวเขาถูกกำหนดให้มีบทบาทสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ชายในทุกๆ ด้าน เช่น การอยู่ในสถานภาพผู้ถูกใช้แรงงาน ซึ่งต้องแบกรับภาระงานที่หนักกว่าผู้ชาย ไม่ว่าจะทำงานในบ้านหรืองานนอกบ้านล้วนอยู่ในความรับผิดชอบของผู้หญิงทั้งสิ้น การกำหนดให้ผู้หญิงต้องแบกรับภาระงานดังกล่าว สืบเนื่องจากสังคมชาวเขาเป็นสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายจึงใช้ความเป็นปิตาธิปไตยประกาศว่าตนมีอำนาจเหนือกว่า เป็นผู้ควบคุมและบังคับในเรื่องกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงเพื่อให้ผู้หญิงเป็นไปตามแนวทางที่กำหนด สถานภาพของหญิงชาวเขาจึงตกเป็นรองผู้ชายทางอำนาจอย่างเห็นได้ชัด เมื่อโครงสร้างทางสังคมได้เอื้อและกำหนดให้สถานภาพและตำแหน่งของผู้ชายเหนือกว่า จึงเป็นมูลเหตุให้ผู้หญิงชาวเขาอยู่ในสถานภาพเสียเปรียบและอยู่ในสถานะผู้ถูกใช้แรงงานอย่างเลียมไม่ได้ วรรณกรรมที่นำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ถูกใช้แรงงานพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "วิถีคนกล้า"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นำเสนอภาพวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าอาข่าที่ผู้หญิงถูกสร้างให้เป็น "แรงงาน" ของผู้ชาย เห็นได้จากเหตุการณ์ตอนหนึ่งขณะที่ผู้หญิงและเด็กๆ ในเผ่าต่างถือจอบถือมีดออกไปทำงานในไร่ทุกเช้า แต่ผู้ชายกลับนอนหลับฝันอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว ดังข้อความ

...ปลายๆ ฤดูฝนพวกผู้หญิงและเด็กๆ จะออกไปไร่แต่เช้า ทั้งไว้แต่เพียง พ่อเรือนนอน खेलงูบนฝืนพลางเอานิ้วเท้าตีบสายอุ้กไกวเปลกล่อมลูกคนเล็ก ... จอบบ้าง มีดบ้าง ระดมกันถางวัชพืชทุกชนิด ฝืนเป็นพืชอ่อนแอเติบโตยาก พืช แปลกปลอมอื่นๆ หากงอก

ในไร่ผื่นๆ จะยอมแพ้ง่ายๆ โดยการหยุดโต ดังนั้น ชุ่มเชิง เถารกตลอดจนรากไม้หัวมัน
อื่นๆ จึงถูกขุดทิ้งหมด งานไร่จึงเป็นงานหนักต้องดูแลเอาใจใส่ตลอดเวลา งานเหล่านี้ล้วน
ถูกลงด้วยแรงผู้หญิงและเด็กๆ เป็นส่วนมาก

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 67)

สังคมส่วนใหญ่กำหนดให้ผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้นำ เพราะเป็นเพศที่มีความ
แข็งแรงทางสรีระร่างกาย พื้นที่ของผู้ชายส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่
นอกบ้าน ส่วนผู้หญิงสังคมกำหนดให้มีบทบาทความเป็นแม่และความเป็นเมีย เพราะเป็นเพศที่
อ่อนแอกว่า พื้นที่ของผู้หญิงจึงถูกคาดหวังให้อยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่ภายในบ้านเท่านั้น แต่ใน
บริบทสังคมชาวเขากำหนดให้พื้นที่ของผู้หญิงคือพื้นที่ภายในบ้านและนอกบ้าน กล่าวคือ
หญิงชาวเขาต้องรับผิดชอบภาระงานในบ้านและงานนอกบ้านไปพร้อมๆ กัน และต้องทำงานหนัก
กว่าผู้ชายเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีความจงรักภักดี เป็นหญิงที่ดี หากไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะถูก
สังคมตำหนิ ฉะนั้น จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่าผู้หญิงและเด็กๆ ต่างอยู่ในสถานภาพเป็นผู้
ถูกใช้แรงงาน เพราะต้องออกไปทำหน้าที่เป็นแรงงานนอกบ้านโดยจับจอบ จับมีด ขุดดิน และ
ถางวัชพืช ซึ่งเป็นภาระงานที่ผู้หญิงและเด็กทุกคนต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตร ในขณะที่ผู้ชายซึ่งอยู่ใน
ฐานะพ่อเรือนทำหน้าที่เป็นเพียงเจ้านายหรือผู้แสดงอำนาจในบ้าน คือ การนอนสูบบุหรี่อยู่ในพื้นที่
บ้านเท่านั้น การนำเสนอนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ทัดเทียมกันระหว่างเพศ เพราะสังคมชาวเขา
ยกย่องให้ชายเป็นใหญ่ส่วนผู้หญิงเป็นแรงงาน แม้ผู้หญิงจะเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าแต่ด้วยระบบ
โครงสร้างทางสังคมที่เอื้อประโยชน์และให้คุณค่าความเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง หญิงชาวเขา
จึงเป็นเพศที่ต้องแบกรับภาระการทำงานที่หนักกว่าผู้ชายโดยไม่อาจปฏิเสธได้

ไม่เพียงแต่หญิงทั่วไปในเผ่า หนะมีแม่จะอยู่ในบทบาทเมียและอยู่ในตำแหน่ง
เมียซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจสูงสุดสำหรับเพศหญิง แต่เธอก็ต้องทำงานในไร่เช่นเดียวกับ
หญิงสาวทั่วไปในเผ่า ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวไว้ว่า

... ฤดูร้อนมาถึง ลานดินตากแดดเป็นสีซีดแห้ง ... ฤดูร้อนเป็นฤดูแห่งการถางไร่
หญิงแม่เรือนกับสาวๆ หนุ่มๆ ที่ยังไม่มีเมียและเด็กๆ คนเหล่านี้ส่วนมากไม่อยู่บ้าน มีแต่
พ่อเรือนเท่านั้นที่เฝ้าบ้านไม่ไปทางใด

"ดูช่วยข้าบ้างสิจ้อป่า"

"ไว้อยากช่วยข้าจะช่วย วันนี้อาจยังไม่อยากช่วย"

"ที่พ่อสู้อย่างช่วยแม่สูตตลอด จ๋อปาข้าเหนื่อยนะ วันๆ สูเอาแต่นอนสูบยา ข้าไม่เข้าใจ"

"สูเป็นเมีย สูมีหน้าที่เลี้ยง สูบ่นไม่ได้"

"ข้าเป็นเมีย ข้ามีหน้าที่เลี้ยง แล้วสูเป็นผัวสูมีหน้าที่อะไร"

"ข้าเป็นคนรบ"

"คนรบ" หนะมีปากเบะ "วันๆ สูเอาแต่กินแล้วลงขวงข้าไม่เห็นสูรบกะผี ที่ไหน"

"หยุดนะหนะมี" จ๋อปาเหลืออด "สูเป็นเมียข้า ข้าเลือกสูไม่ได้เลือกมาเพื่อพูดมาก สูว่าผู้ชายสบายนักหรือ ช้างเข้าบ้านใครตาย เข้าป่าเสือขบใครตาย ฮาลู-ไปวปล้นบ้านใครตาย ปิดปากสูเสีย ผู้หญิงปากมากข้าไม่ชอบ"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 127)

จะเห็นได้ว่าหนะมีต้องการให้จ๋อปาออกไปช่วยงานในไร่ แต่จ๋อปาปฏิเสธโดยปล่อยให้หนะมีทำงานเพียงลำพัง เพราะมีความคิดแบบชายเป็นใหญ่ว่าคนรบไม่จำเป็นต้องทำงานในไร่ งานในไร่คืองานหลักของผู้หญิง ส่วนงานหลักของผู้ชายคือการออกรบเท่านั้น ด้วยระบบสังคมที่ปมเพาะอำนาจผู้ชายเป็นใหญ่มากกว่าผู้หญิงที่ถูกสืบทอดมาเป็นระยะเวลานาน กอปรกับเพศสภาพความเป็นหญิงที่ถูกสร้างจากสังคมวัฒนธรรมภายใต้ระบอบสังคมปิตาธิปไตย จึงส่งผลให้หญิงชาวเขาตกเป็นแรงงานโดยที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ฉะนั้น การตกเป็นรองในมิติเพศสภาพชายชาวเขาจึงใช้อำนาจปิตาธิปไตยผลักดันภาระงานในไร่ให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้หญิง

แม้หนะมีและหนะคะจะเป็นหญิงแม่ลูกอ่อนที่เพิ่งให้กำเนิดบุตรได้เพียงไม่นาน แต่ด้วยกฎของเผ่าที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพกาลว่าผู้หญิงคือแรงงานของผู้ชาย เมื่อเข้าสู่ฤดูกาลปลูกข้าวผู้หญิงทุกคนในเผ่าไม่ว่าจะเด็กเล็ก คนชรา หรือแม้แต่สตรีมีครรภ์จะต้องออกมาทำงานในไร่แทนผู้ชายโดยไม่มีข้อยกเว้น

...วันต่อมาแรงงานในบ้านทั้งสองช่วยกันทำไร่ ผ่านเดือนเจ็ด เข้าเดือนแปด

...ฝนโปรยลงมาข้าวกล้าเริ่มลงสู่เนื้อดิน คนหนึ่งแทงหลุมอีกคนคอยหยอดเมล็ดข้าวตามไล่หลัง แม่ลูกอ่อนทั้งสองกรำแดดกรำฝนเพื่อเร่งงานให้เสร็จ ส่วนลูกอ่อนก็คอบักอยู่บนหลังแม่ ฝนตกหนักหน่อยก็ย้ายลูกบนหลังมาแนบอกค้อมหัวเอาตัวบังฝนหอบลูกเข้าร่วม

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 137-138)

การตกเป็นรองในมิติเพศสภาพ กอปรกับโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนาจผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง หนองและหนองมีหญิงแม่ลูกอ่อนจึงไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงภาระงานในไร่นาได้ ทั้งสองจึงต่างช่วยกันก้มหน้าก้มตาปลูกข้าวท่ามกลางแสงแดดที่ร้อนระอุ พร้อมกับลูกน้อยวัยเยาว์ที่นอนหลับอยู่บนหลังของผู้เป็นแม่ การนำเสนอนี้มักเขียนได้นำความแตกต่างระหว่างเพศหรือสภาวะความเป็นหญิงที่ถูกกำหนดตามบรรทัดฐานของสังคม มาเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการผลักดันภาระงานให้กับผู้หญิง ส่งผลให้หญิงชาวเขาตกอยู่ในฐานะแรงงาน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน นักเขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าเมื่อผู้หญิงอยู่ในสถานะเป็นรองในมิติเพศสภาพ และถูกตรึงด้วยอำนาจที่เรียกว่าปิตาธิปไตย ส่งผลให้ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะเป็นผู้ถูกใช้แรงงานอย่างเลียมไม่ได้ แม้ว่าผู้หญิงจะเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า แต่ด้วยระบบโครงสร้างทางสังคมที่เน้นย้ำความสำคัญของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จึงส่งผลให้หญิงชาวเขาอยู่ในสถานะเป็นแรงงาน ฉะนั้น การอยู่ภายใต้สังคมที่ให้สิทธิและอำนาจผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง ย่อมก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเพศสำหรับหญิงชาวเขาอย่างเห็นได้ชัด

ภาพแทนชายชาวนา

ภาพแทนชายชาวนา นักเขียนนำเสนอให้ชายชาวนามีภาพแทนความเป็นปิตาธิปไตย ในมิติต่างๆ ได้แก่ ความเป็นใหญ่ในชนเผ่า ความเป็นใหญ่ในครอบครัว และความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ ดังนี้

1. ความเป็นปิตาธิปไตย

ปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) เป็นอุดมการณ์ที่มุ่งจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เช่น ผู้ชายต้องเป็นผู้นำ อดทน แข็งแกร่ง ส่วนผู้หญิงต้องเป็นเมียเป็นแม่ที่ดี รักนวลสงวนตัว เป็นผู้ตาม ปิตาธิปไตยจึงเป็นเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างชายหญิง อีกทั้งยังเป็นอำนาจที่แฝงเร้นอยู่ในทุกบริบทสังคมไม่ว่าจะเป็นการเมือง วัฒนธรรม กฎหมาย เศรษฐกิจ พฤติกรรม และวิถีคิด ปิตาธิปไตยไม่เพียงแฝงเร้นอยู่ในบริบททางสังคมเท่านั้น ในบริบทของวรรณกรรมก็ปรากฏแนวคิดปิตาธิปไตยเช่นเดียวกัน โดยนักเขียนได้นำแนวคิดนี้มาถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมของตัวละครโดยเฉพาะตัวละครชาย ดังนี้

1.1 ความเป็นใหญ่ในชนเผ่า

ความเป็นใหญ่ในชนเผ่า นำเสนอให้ชายชาวนาซึ่งอยู่ในบทบาทผู้นำมีอำนาจสูงสุดในการปกครองเผ่าและสมาชิกทุกคนในเผ่า วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชายชาวนามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในชนเผ่าพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "วิถีคนกล้า"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นำเสนอภาพชายเป็นใหญ่ในชนเผ่าผ่านปู่เถน เห็นได้จากเหตุการณ์หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมเลือกแม่ย่า ปู่เถนใช้สิทธิ์และอำนาจผู้ปกครองเผ่าในการลงชวงกับหญิงสาวที่ถูกคัดเลือกเป็นแม่ย่าเพื่อมาเป็นเมีย ดังเหตุการณ์การลงชวงของตัวละคร

...หนะมีเห็นปู่เถนแหวกกระโจมเข้ามาก่อน มันดันร่างเธอให้นอนราบ เสื้อผ้าเธอถูกถอดทิ้ง หนะมีไม่รู้สึกเลยว่าโบยบินเหมือนติดปีกเป็นอย่างไร รู้สึกแต่ว่าเจ็บแปลบปลาบเหมือนถูกกระหน่ำแทงที่ลำตัว

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 38)

หนะมีถูกควบคุมโดยผู้ชายที่มีอำนาจสูงสุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหนะมีเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของหัวหน้าเผ่าเพราะอยู่ในตำแหน่งแม่ย่า แม้ตำแหน่งนี้จะถูกสร้างให้มีอำนาจสูงสุดสำหรับเพศหญิง แต่ตำแหน่งดังกล่าวกำหนดให้ผู้หญิงตกเป็นรองทางอำนาจของหัวหน้าเผ่าอย่างเห็นได้ชัด เพราะนักเขียนนำเสนอให้ปู่เถนอยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่าอีกทั้งยังเป็นผู้ถืออำนาจสูงสุด จึงใช้ตำแหน่งนี้พาหญิงสาวที่ถูกคัดเลือกมาเป็นเมีย เมื่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกสร้างให้ไม่ทัดเทียมกันก็อปกับความแตกต่างในบทบาททางเพศ หลังเสร็จสิ้นพิธีกรรมคัดเลือกแม่ย่าหนะมีจึงถูกส่งตัวไปเป็นเมียปู่เถนตามขนบจารีตของเผ่า โดยไม่สามารถต่อรองและขัดขืนได้

ปู่เถนนอกจากเป็นตำแหน่งที่ถือครองอำนาจสูงสุดของเผ่าแล้ว ตำแหน่งนี้ยังแวดล้อมไปด้วยบริวารและความมั่งคั่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย สตรีเพศ และปัจจัยต่างๆ ที่ใช้สำหรับการดำรงชีวิต ดังข้อความ

...เรือนใหญ่สร้างด้วยไม้จริงทั้งหลัง สูงใหญ่ กระไดทอดยาวลึบห้าชั้น เสาแต่ละต้นคัดสรรมาแต่ไม้ลำโตที่สุด ตัวเรือนโอฬารสมศักดิ์ศรีหัวหน้าหมู่บ้าน นอกชานแทนที่จะเป็นพื้นโล่งๆ กลับมีคอกกระแวงตีไว้โดยรอบ บนชานมิได้มีเพียงร้านน้ำ หากมีห้องไม้หรือเรือนข้าวแยกต่างหากอีกเรือนหนึ่ง บ้านหลังอื่นมีเพียงกระท่อมหรือเสวียนเก็บข้าวก็นับว่าพอ แต่ปู่เถนมีข้าวมาก มากที่สุดในหมู่บ้านต้องเก็บในเรือนข้าวโดยเฉพาะ

...ปู่เถนเป็นหัวหน้าบ้าน หัวหน้าซึ่งหมายถึงข้าวมากที่สุด เมียมากที่สุด เรือนใหญ่ที่สุด ห่วงคอบมากที่สุด ทุกอย่างอันเป็นที่สุดคือหัวหน้า

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 104)

การอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าเผ่านอกจากมีอำนาจสูงสุดแล้ว ปู่เถนยังมีที่อยู่อาศัยแตกต่างไปจากสมาชิกทุกคนในเผ่า คือ การมีเรือนหลังใหญ่ที่สุด โดยไม้ที่นำมาสร้างเรือนต้องเป็นไม้ลำใหญ่เพื่อให้สมศักดิ์ศรีความเป็นผู้นำเผ่า อีกทั้งยังมีเรือนเก็บข้าวส่วนตัวและข้าว ต้องมีปริมาณมากที่สุด ไม่เพียงเท่านี้ปู่เถนยังมีห่วงคอและเมี่ยมมากที่สุดเช่นกัน จะเห็นได้ว่าการอยู่ในบทบาทสถานภาพเป็นใหญ่ในชนเผ่า สถานภาพนี้ถูกสร้างให้มีอำนาจและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรมากกว่าบุคคลทั่วไป

สรุปได้ว่า ภาพแทนชายชวเขากับความเป็นใหญ่ในชนเผ่า คือการนำเสนอให้ชายชวเขาผู้เป็นหัวหน้าเผ่ามีอำนาจสูงสุดในการปกครอง เพราะเมื่อปีตาธิปไตยมอบอำนาจให้แก่ผู้นำและหรือหัวหน้าเผ่าแล้ว ผู้ที่อยู่ในสถานะดังกล่าวจะใช้อำนาจนี้สร้างรากฐานให้แก่ตนเอง และเข้าไปควบคุมทรัพยากรพร้อมกับกำหนดบทบาทของคนในสังคมหรือชนเผ่า ให้เป็นไปตามที่ตนต้องการอย่างชอบธรรม แต่หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งจะพบว่าในบริบทสังคมชวเขา อำนาจการปกครองทั้งในครอบครัว ชุมชน หรือแม้กระทั่งชนเผ่าล้วนตกเป็นของเพศชาย ผู้ชายยังคงเป็นเพศที่เข้าถึงอำนาจสูงสุดมากกว่าเพศหญิง ดังนั้น การนำเสนอให้ชายชวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในชนเผ่า จึงเป็นการผลิตซ้ำผ่านวรรณกรรมที่นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่า ผู้ชายยังคงเป็นเพศที่มีอำนาจสูงสุดและเป็นภาพที่เกิดขึ้นจริงในบริบทสังคมชวเขา

1.2 ความเป็นใหญ่ในครอบครัว

เป็นที่ทราบว่าเป็นบริบทสังคมชวเขาผู้ชายคือผู้มีอำนาจสูงสุด ส่วนผู้หญิงอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง ด้วยระบบโครงสร้างทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดให้ผู้ชายเป็นใหญ่กว่าผู้หญิง ส่งผลให้ชายชวเขามีสิทธิและอำนาจในการควบคุมและออกคำสั่งในเรื่องต่างๆ ลักษณะเหล่านี้พบได้จากชายชวเขาในสถานะ "พ่อ" เพราะพ่อในบริบทสังคมชวเขาเป็นผู้เป็นใหญ่ในครอบครัว ผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าของลูกเมีย และสามารถกำหนดหรือชี้ชะตาครอบครัวได้ วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชายชวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในครอบครัวพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "วิถีคนกล้า"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นำเสนอภาพชายเป็นใหญ่ในครอบครัวผ่านจ้ออุ ผู้มีความปรารถนาให้จ้อมูลูกชายคนเล็กมีความสามารถในเรื่องการตีเหล็กพันดาบ จึงใช้อำนาจพ่อปกครองลูกบังคับให้จ้อมูเรียนตีเหล็กพันดาบตามความต้องการของตน ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวไว้ว่า

...ที่โรงตีเหล็กใกล้กับตัวบ้านของจ้ออุ เจ้าบ้านกับลูกชายคนโตช่วยกันตีเหล็กอยู่
 ะมักเขม้น อากาศแม้เย็นแต่เนื้อเปลือยเปล่าของสองพ่อลูกกลับขลิบด้วยเหงื่อเป็นมัน
 เลื่อม กล้ามเนื้อจ้อปาเขยื้อนขึ้นลงเป็นลอนตามแรงสูบ เขากำลังชักกระบองสูบ ส่วนพ่อ
 เป็นผู้เขี่ยถ่านเข้ากลบเหล็กหมกไฟ

“ข้าหนักใจกับจ่อมูทุกวัน” ผู้เป็นพ่อเอ่ยขึ้น
 “นี่ก็ใกล้พันดาบ กินข้าวใหม่ มันยังจับดาบไม่เป็น”
 “ข้าเคยชวนมันไปถ้าคนตายมันก็ไม่ไป”
 “เห็นทำข้าต้องจับมือมันกำดาบด้วยตัวเองเสียแล้ว”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 92)

จ่อมูเป็นชายหนุ่มที่มีนิสัยขาดเซลา ชอบงานในแบบวิถีของผู้หญิง ไม่ชอบการพันดาบตีเหล็กซึ่งเป็นวิถีของผู้ชาย เขาจึงเป็นชายหนุ่มเพียงคนเดียวในหมู่บ้านที่ไม่มีความสามารถในเรื่องการพันดาบ ในฐานะพ่อผู้มีความสามารถในครอบครัวจ่อมูจึงใช้ระบบความคิดบิดาธิปไตย โดยการบังคับให้จ่อมูเรียนพันดาบตามวิถีของผู้ชาย โดยมีตนทำหน้าที่เป็นผู้สอนเพื่อให้จ่อมูมีความเป็นชายเช่นเดียวกับผู้ชายในเผ่า

จ่อมูไร้ความสามารถในการพันดาบ ทำให้ไม่มีหญิงใดในเผ่ามาลงช่องหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศด้วย จึงทำผิดประเพณีโดยแอบไปเสพสมกับแพะและถูกพ่อใช้บทลงโทษขั้นรุนแรง หนะเดผู้เป็นแม่พยายามช่วยลูกชายให้รอดพ้นจากการถูกลงโทษแต่ก็ไม่อาจทำได้ เพราะมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ด้อยกว่าสามี

“มันทำผิดอะไร”

“มันเสพกับแพะ”

...หนะเดอึ้งซิง จ่อมูเสพแพะจริงหรือ ทำไฉนนางไม่รู้ เตอะเหมมาตาเต้าจะชุย..

ข้อห้ามรุนแรงดังแว่นในหู นางไม่เชื่อว่าจ่อมูจะชั่วร้ายถึงกับเสพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามสิบ สี่สิบปีผ่านมาไม่เคยมีใครทำอุบายแบบนี้ ไม่มีใครชักนำพิบัติหายนะเข้าบ้านจ่อมูมันทำได้หรือ

“ข้าไม่เชื่อ ไม่เชื่อว่ามันเสพแพะ” นางเริ่มคร่ำครวญ “สูซังลูก สูหาเรื่องพามันไปตาย”

“หยุดนะหนะเด” จ่อมูหน้าตึง “สูเป็นเมีย สูละเมิดข้าๆ จะจับไปถ้าคนตายอีกคน”

...หนะเดงอเวยลงไปที่ ด้วยความเกรงกลัวอำนาจของผัวซึ่งได้รับการ ปลูกฝังมานาน จ่อมูไปคั่นเกล้ามาตีดับความพรั่งพล่านแกมละอาย ไซ่ความผิดของเขา ลูกผู้ชายพ่อเป็นผู้สั่งสอน แต่ความผิดนี้เขาไม่ได้ต้องการให้ใครมาล้าเล็ก

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 111-112)

จ่ออุโกรธที่ลูกชายเสพสมกับแพะจึงคิดที่จะลงโทษ แต่หนะเดจ็อนวอนขอให้สามี ยกโทษให้กับลูกชาย แต่ด้วยบทบาทสถานภาพความเป็นเมียที่ต้องเชื่อฟังและอยู่ภายใต้อำนาจ การปกครองของสามี หนะเดจ็องไม่สามารถช่วยลูกชายคนเล็กให้รอดพ้นจากการถูกลงโทษครั้งนี้ได้ เนื่องจากสังคมชาวเขากำหนดให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง กอปรกับการตกเป็นรองใน มิติเพศสภาพหนะเดจ็องไร้อำนาจในการต่อรองเพื่อไม่ให้สามีลงโทษลูกชาย จ่ออุจึงใช้อำนาจ ปิตาธิปไตยตัดสินความผิดโดยสั่งให้จ่อมูไปถ้ำคนตายจนกระทั่งจ่อมูเสียชีวิตในที่สุด

เมื่อสิ่งที่คาดหวังไม่เป็นไปอย่างที่หวัง หลังจากจ่อมูเสียชีวิตจ่ออุจึงคาดหวังให้ จ่อปา ลูกชายคนโตก้าวสู่ตำแหน่งแสนหาญ เพื่อเข้าไปจัดการกับปู่เถานหัวหน้าเผ่าผู้ไม่เอาใจใส่ใน กฎของเผ่า

"สูต้องเป็นแสนหาญให้ได้ จ่อปา"

"ข้าจะไม่ทำให้สูผิดหวังในตัวข้าหรอก"

"เผ่าเราวิปริตคลาดเคลื่อนไปทุกที ผู้กล้าไม่เป็นผู้กล้า มีกฎแต่ไม่ทำตามกฎ... สูต้องเป็นแสนหาญให้ได้ จัดการแก้ไขให้เข้ารูปเข้ารอย ปู่เถานคนนี้นั้นไม่เอาใจใส่เพราะ มันไม่ใช่คนรบ มันพอใจให้คนรบอ่อนแอจะได้ไม่มีใครโค่นมันลง"

"ข้าจะโค่นมันลง"

"ดีมากจ่อปา ตระกูลมีสิ่งลมของข้าแม่จะเป็นคนที่ตาบ แต่ครั้งหนึ่งโคตรเหง้าของ ข้าก็เคยเป็นหัวหน้าเผ่า สูต้องเป็นแสนหาญให้ได้ สูต้องไม่แพ้ใครในวันพรุ่งนี้ ข้าหมด โอกาสแล้วแต่ข้าขอฝากไว้กับสู เอาล่ะจ่อปากลับกันไว้ได้ จำไว้สูเท่านั้นที่จะชิงอำนาจ กลับมาสู่คนรบได้"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 117-118)

จ่ออุใช้บทบาทสถานภาพความเป็นพ่อซึ่งมีอำนาจในการปกครองลูก สั่งให้ จ่อปาซึ่งอยู่ในบทบาทสถานภาพลูกทำตามอุดมการณ์ความต้องการของตนเอง นั่นคือ การขึ้นเป็น แสนหาญคนใหม่ของเผ่า ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ด้อยกว่าจ่อปาไม่อาจปฏิเสธความต้องการ ของพ่อได้ จึงสืบทอดอุดมการณ์ในการขึ้นเป็นแสนหาญเพื่อทำให้พ่อได้ภาคภูมิใจ การนำเสนอนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสถาบันครอบครัวอย่างชัดเจน เพราะจ่ออุใช้อำนาจของ ปิตาธิปไตยเป็นรากฐานเพื่อให้ลูกชายปฏิบัติตามคำสั่งของตนอย่างไม่มีเงื่อนไข

สรุปได้ว่า ปิตาธิปไตยเป็นโครงสร้างหนึ่งของสังคม และเป็นปฏิบัติการทางสังคม ที่สนับสนุนให้ผู้ชายในฐานะหัวหน้าครอบครัว สามารถกดขี่และครอบงำให้ภรรยาและบุตรอยู่

ภายใต้การปกครองอย่างไม่มีเงื่อนไข ดังนั้น การนำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในครอบครัว จึงเป็นการตอกย้ำจากนักเขียนเพื่อให้คนในสังคมเชื่อและเข้าใจว่า ชายชาวเขามีลักษณะเป็นเช่นนั้นผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบวรรณกรรม

1.3 ความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ

ความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ นำเสนอให้ชายชาวเขาใช้อำนาจความเป็นชายในการแสวงหาความสุขทางเพศกับหญิงสาวแบบอิสระเสรี วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศพบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "วิถีคนกล้า" และเรื่อง "คีตาลาว"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นักเขียนนำเสนอภาพชายเป็นใหญ่ในเรื่องเพศผ่านจ้อปา หลังประกาศตนว่าเป็นชายหนุ่มอย่างสมบูรณ์แบบผ่านพิธีกรรมตัดผมหางม้า จ้อปาใช้อำนาจความเป็นชายลงชวงกับหญิงสาวรุ่นพี่ทันที ดังข้อความ

...พิธีตัดผมประกาศความเป็นหนุ่มเสร็จสิ้น จ้อปาเมาแปะอยู่ก่อนคืน คืนนั้นเป็นคืนเดือนหงาย เขานึกขึ้นได้ว่าตนเองมีสิทธิ์ลงชวงได้แล้ว จ้อปาได้ลงชวงกับสาวรุ่นพี่คนหนึ่ง นั่นเป็นครั้งแรกที่เขารู้ว่าตนเองมีอำนาจเหนือผู้หญิง

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 20)

จากข้อความเห็นได้ชัดว่าจ้อปามีภาพชายเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ เพราะใช้สิทธิ์และอำนาจความเป็นชายแสวงหาความสุขทางเพศ โดยการลงชวงกับหญิงสาวเพื่อประกาศความเป็นชายหนุ่ม เพราะการลงชวงไม่เพียงแต่เป็นประเพณีของชนเผ่า แต่คือการแสดงอำนาจที่ผู้ชายมีเหนือกว่าผู้หญิง

นอกจากหญิงสาวรุ่นพี่แล้ว หนะแเอหญิงสาวบริสุทธิ์ผู้ไม่เคยผ่านการลงชวงกับชายใดมาก่อน จ้อปารู้ว่าหนะแเอมีความรักให้กับตนจึงใช้ชนบสังคมที่ให้สิทธิ์ผู้ชายแสวงหาความสำราญทางเพศลงชวงกับหนะแเอตามจารีต

"จ้อปา" หนะแเออุทานอย่างดีใจ จ้อปาไ้หนัก ร่างสูงใหญ่บึกบึน นัยน์ตาคมดูใบหน้าพอกผงเหลืองเพื่อไม่ให้ฝัดจำได้ มันจ้องสายตาคบเฉียบตรงมาจนเธอไม่กล้าสบตาด้วย

"สูไม่ลงชวงหรือหนะแเอ"

"ข้ายังไม่เคยลงชวงกับใคร"

"จั่งลงกับข้าสิ รินน้ำต้มมาสิ"

หนะแอกะวีกระวาดรินน้ำต้มลงจกด้วยความเต็มใจ จ่อป้ารับไปเป่าจิบกร

"น้ำต้มสุหอมนั๊ก"

"ข้าเคี้ยวสามน้ำแล้วจ่อปา

"น้ำต้มหอมแก้มสุคงหอมกว่า มาเถอะหนะแอก ดึกนั๊กมันหนาว มาลงชวงกับ
ข้าเถอะ"

หนะแอกอดอดด้วยความประหม่า เจ้าหนุ่มหัวเราะเบาๆ อย่างลำพอง โหยงตัวมา
จากที่นั่งมาจูงมือเธอ หนะแอกดูตามด้วยหัวใจเต้นครึกโครม

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 42-43)

เมื่อสังคมมอบอำนาจความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่องเพศให้กับผู้ชาย จ่อปาจึงใช้อำนาจความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศลงชวงกับหนะแอกตามประเพณี โดยที่หญิงสาวไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะเป็นประเพณีของเผ่า หนะแอกจึงยอมเป็นที่รองรับความใคร่ของจ่อปาในขณะที่จ่อปาสามารถแสวงหาความสุขทางเพศได้อย่างเสรี การนำเสนอเรื่องราวในลักษณะนี้นักเขียนแสดงให้เห็นภาพชายเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ เพราะผู้ชายเป็นฝ่ายได้เปรียบในการกระทำ ส่วนผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบเพราะตกอยู่ภายใต้อำนาจและความลุ่มหลง การนำเสนอให้จ่อปาเป็นชายหนุ่มที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเพศ นอกจากบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นตัวกำหนดแล้ว พฤติกรรมที่คิดว่าการมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง มีส่วนช่วยผลักดันให้จ่อปาแสวงหาความสำราญทางเพศกับหญิงสาวอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เช่นเดียวกับเรื่อง "คีตาลาว" นำเสนอภาพชายเป็นใหญ่ในเรื่องเพศผ่านมูตูผู้มีไฟระคะอันร้อนแรง ในขณะที่อยู่กับนุรียามูตูไม่สามารถยับยั้งความปรารถนาทางเพศที่มีต่อหญิงสาวได้ จึงพยายามเสพสมกับนุรียาเพื่อสนองความกำหนัดของตนเอง ดังข้อความ

"นอนลงให้ผัวสุเถอะนุรียา สุรู้จักสวรรคค์ใหม่ ข้าจะพาสุไปสวรรคค์"

...นุรียาไม่นอนลง หากแต่ดิ้นรนออกจากอ้อมแขนแสนรักแสนหวงของเขา แต่สักพักก็ถูกรั้งเข้าไปอีก เด็กสาวเอื้อมมือลูบคลำดวงหน้าอันแสนงามของคนรัก ลูบลงมาที่จมูก เอานิ้วลากไปตามเส้นขอบของริมฝีปาก มูตูทนไม่ได้ มูตูจับมือเธอไปดูดที่ละนิ้ว เร็วแรงทั้งมวลแทบลื่นไปจากตัวเธอ

"สุพาสาวเผ่าสุไปสวรรคค์ทุกคนหรือ"

“ไม่ทุกคนหรอก แล้วแต่ข้าพอใจ พวกข้าไม่โง่อย่างหนุ่มคีตาพวกสุหรอก อายุ 15 พวกข้ารู้จักไปสู่สวรรค์ด้วยกันทุกคน ข้าเองข้าขึ้นสวรรค์มาแต่อายุ 13 ด้วยซ้ำ

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 62)

มูตูต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับนุริยาเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ โดยใช้บทบาทสถานภาพชายคนรักต่อรอง เพื่อให้หญิงสาวยินยอมให้ตนแสวงหาความสุขอย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อตอบสนองอารมณ์และความต้องการของตนเอง ขณะเดียวกันได้ตอกย้ำความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศผ่านเรื่องเล่าของตน เห็นได้จากเมื่อตอนอายุ 13 ปี มูตูเคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงเฝ้าลาจ โดยเลือกเฉพาะหญิงสาวที่ตนพึงพอใจเท่านั้น เหล่านี้จึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่านอกจากมูตูมีความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่องเพศแล้ว การใช้อำนาจความเป็นชายโดยการทำให้ผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุระบายความใคร่ เป็นการกระทำเพื่อให้ตนก้าวสู่บทบาทชายเป็นใหญ่ในเรื่องเพศอย่างสมบูรณ์แบบ

ไม่เพียงแต่นุริยา นะที่ถูกรมูตูพยายามใช้กำลังบังคับข่มขืนในขณะที่หญิงสาวไม่ได้ยินยอมแต่อย่างใด

...นะที่ทั้งร้องทั้งหวีด มูตูปล้ำเอาเธอเป็นเมียมัน มันกดไหลเธอลง แรงเธอน้อยกว่ามูตู เธอเองผืนต่านไม่ได้ นะที่เรียกนุริยาช่วย แต่นุริยาไม่ยอมได้ยินแม่ดอกเอื้องฟ้าแห่งเผ่าคีตาลูกไปไกล

...เสื่อถูกถอดในลักษณะจับเปลื้อง ร่างถูกกดลงจนหลังแนบพื้น มูตูตัวใหญ่ทับอยู่ข้างบน นะที่ทั้งร้องทั้งหวีด มูตูจึงมำอยู่แถวแก้ม แถวคอเธอนี่เอง แก้มถูกดม นมถูกดูด นะที่มีด้นมันออกแต่ด้นไม่ขึ้น

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 62)

ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2553, น. 193) กล่าวว่า “การข่มขืนเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนซึ่งไม่ได้มีแต่มีติเรื่องเซ็กส์เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังเป็นเรื่องราวของการใช้อำนาจบังคับผู้อื่นด้วย การบังคับร่วมเพศที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้เป็นเรื่องของการสนองความต้องการทางเพศเท่านั้น แต่อาจเป็นเรื่องของความโกรธแค้นเกลียดชังทั้งต่อผู้หญิงที่เป็นเหยื่อก็ได้” จากข้อความจะเห็นได้ว่ามูตูพยายามใช้อำนาจชายเป็นใหญ่ข่มขืนนะที่ที่ปราศจากความยินยอม เพื่อระบายความใคร่เพื่อให้หญิงสาวจำยอมต่ออำนาจ และเพื่อสร้างความเจ็บปวดทางกายและจิตใจให้กับหญิงสาว

เพราะด้วยสรีระทางร่างกายที่ไม่สามารถต้านทานกำลังของมูตูได้ มูตูจึงใช้ความได้เปรียบทางร่างกายข่มขืนเพื่อให้ตนได้ระบายความใคร่สมปรารถนา การนำเสนอนี้ตอกย้ำภาพความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศอย่างเห็นได้ชัด เพราะการข่มขืนเป็นการกระทำความรุนแรงและเป็นการกระทำทางเพศที่ส่งผลกระทบต่อตัวของผู้หญิงที่ถูกกระทำ ทำให้ผู้หญิงเกิดความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ

สรุปได้ว่า ภาพแทนชายชาวเขากับความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าผู้ชายใช้สถานภาพความเป็นเพศชาย เลือกมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงใดก็ได้เพื่อสนองอารมณ์ การแสวงหาความสุขทางเพศแบบอิสระเสรีจึงเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบฉาบฉวย เพราะผู้ชายมีความต้องการแสวงหาความสุขทางเพศเท่านั้นแต่ไม่ได้คิดที่จะผูกมัดแต่อย่างใด การนำเสนอในลักษณะนี้จึงเป็นการสร้างที่สนับสนุนความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่องเพศ ทำให้ชายชาวเขาจะเป็นอย่างอื่นเสียไม่ได้นอกจากเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาพแทนชายชาวเขากับความเป็นปิตาธิปไตย นักเขียนนำเสนอให้เห็นภาพแทนชายชาวเขามีความเป็นปิตาธิปไตยในมิติต่างๆ ได้แก่ ความเป็นใหญ่ในชนเผ่า ความเป็นใหญ่ในครอบครัว และความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ เพราะในบริบทสังคมชาวเขามีแนวคิดและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในสังคมว่าชายต้องเป็นใหญ่กว่าหญิง ซึ่งคำกล่าวนี้ถูกทำให้เชื่อผ่านกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถูกปมเพาะมาเป็นระยะเวลายาวนาน เรียกว่า "ระบบสังคมแบบปิตาธิปไตย" ทำให้ผู้หญิงต้องยอมรับอำนาจของผู้ชาย ดังนั้น ภาพแทนชายชาวเขากับความเป็นปิตาธิปไตย นอกจากนำเสนอเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้ชายที่เหนือกว่าผู้หญิงในมิติต่างๆ แล้ว ยังเป็นการนำเสนอที่แฝงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของนักเขียนอีกด้วย เนื่องเพราะนักเขียนเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมต่างๆ ของตัวละครชายที่แสดงหรือกระทำ ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่ตัวละครชายโดยตรง ทำให้ตัวละครชายมีสิทธิ์เลือกที่จะกระทำหรือมีความสัมพันธ์ใดๆ ก็ได้กับตัวละครหญิง

ภาพแทนเยาวชนชาวเขา

ภาพแทนเยาวชนชาวเขา นักเขียนนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนในมิติต่างๆ ได้แก่ การเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา การเป็นผู้มีสติปัญญา การเป็นผู้ไร้เดียงสา และการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม ดังนี้

1. การเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

การศึกษาคือสิ่งสำคัญที่คนส่วนใหญ่ต้องคำนึงถึง เพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาตัวบุคคล สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554, น. 27) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาว่า "การศึกษาเป็นหนทางที่จะช่วยให้หลายคนก้าวพ้นจากสถานะทาง

สังคมแบบเดิมไปสู่สถานะทางสังคมที่ดีกว่า และเป็นหนทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
 ดังนั้น จึงมีบุคคลจำนวนมากต่างมุ่งหวังที่จะเรียนหนังสือ แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ได้เรียนเพราะสาเหตุ
 หลัก คือ ความยากจนและความห่างไกลของพื้นที่ทำการศึกษาจากส่วนกลาง”

อย่างไรก็ดี แม้การศึกษาจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่มีกลุ่มหนึ่งมักประสบปัญหาเรื่อง
 การศึกษาอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ กลุ่มเยาวชนชาวไทยภูเขาในเขตพื้นที่ทุรกันดารที่ได้รับโอกาสทาง
 การศึกษาไม่ทัดเทียมกับเยาวชนเมืองหลวง เพราะการกระจายตัวของทรัพยากรทางการศึกษา เช่น
 บุคลากรครู งบประมาณ ต่างล้วนกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวงทั้งสิ้น นอกจากนี้การอาศัยอยู่ในเขต
 พื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง การขาดแคลนทุนทรัพย์ บุคลากรทางการศึกษาไม่สามารถเข้าถึง
 พื้นที่ห่างไกล และการไร้ปัจจัยในการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เยาวชนชาวไทย
 ภูเขาต้องกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความไม่
 ทัดเทียมในสังคม การถูกมองข้าม และการถูกละเลย ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงปรากฏให้เห็นในบริบท
 ทางสังคม ในบริบทวรรณกรรมนักเขียนได้นำเสนอด้วยเช่นกัน วรรณกรรมที่นำเสนอให้เยาวชน
 ชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาพบ 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน”
 เรื่อง “หมู่บ้านอาบจันทร์” เรื่อง “ลูกป่า” และเรื่อง “ไหมแม”

ในเรื่อง “ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน” นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาที่แม้จะได้รับโอกาสทาง
 การศึกษา แต่ต้องยุติการศึกษาเนื่องจากปัญหาการเหยียดหยามชาติพันธุ์ โดยนำเสนอผ่านมา
 วิเด็กชายชาวปกากะญอ ขณะที่พรมันเดินทางมาส่งมาวิและตุรู่ไปบ้านครูใหญ่โดยการขี่ม้าไป
 ตามถนน ใสชุดม่อฮ่อม และสวมเตี่ยวสะต่อตามอัตลักษณ์ของชาวเขา แต่เมื่อชาวบ้านและเด็กๆ
 พื้นที่ราบมาพบเห็นจึงต่างพากันมาดู และพร้อมใจล้อเลียนมาวิกับตุรู่ว่าเป็นคนในดงและเป็นยาง
 ขี้ไม่ล้างกัน

...และเมื่อเขาขี่ม้ามากลางถนนเพื่อไปบ้านครูใหญ่นั้นพวกชาวบ้าน และเด็กๆ ได้
 พากันออกมารุมดูมาวิและพวก “คนในดง คนในดง” พวกนั้นบอกต่อๆ กัน “พวกยางขี้ไม่
 ล้างกัน” เด็กคนหนึ่งร้องดังๆ ทำให้มาวิกัดฟัน ตุรู่ยิ่งเหลืออดเขาร้องด่าไปด้วยภาษาเขา
 หลายคำ

“พวกยางขี้ไม่ล้างกัน” เด็กๆ ร้องล้อกันต่อๆ ไปตามถนน มาวิเงิบ ตุรู่ชักม้า
 ส่งางาม

“ข้าคิดถึงปีกเหยี่ยวจ้งเลย น่าจะเอามันมาด้วย” มาวิพูดขึ้น

“ข้าอยากดูหมิ่นเจ้าพวกนั้นจังเลย มันจะมีสักกี่คนนะที่เคยยิงเหยี่ยวได้มากเช่นข้า
รวมทั้งเลี้ยงผาบนยอดเขาสูงด้วย เซอะ” มาวิฤยน้ำลายและบอกให้ตุรุกรกระตุ้นม้าให้เร็วขึ้น
(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 44-45)

ด้วยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมการแต่งกายที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร กอปรกับการใช้ม้า
เป็นพาหนะในการเดินทางจึงเป็นภาพที่คนพื้นที่ราบไม่ค่อยพบเห็นบ่อยนัก ดังนั้น เมื่อมีคน
แปลกหน้ามาเยือนมาวิและตุรูจึงถูกคนพื้นที่ราบเรียกว่า “คนในดง” ซึ่งหมายถึงคนที่อยู่ในป่า คนที่
อยู่ห่างไกลความเจริญ อีกทั้งยังเรียกว่า “ยางซี่ไม่ล้างกัน” เพราะคนพื้นที่ราบมีทัศนคติต่อชาวเขา
ในลักษณะคู่ตรงข้าม คือ เป็นพวกสกปรก ด้อยพัฒนา ไม่มีห้องสุขาต้องไปขับถ่ายในป่า จึงสร้าง
วาทกรรมเรื่องความสะอาดให้กับชาวเขาว่าเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีสุขอนามัย การเป็นกลุ่มชนที่อยู่
ห่างไกลจากพื้นที่ของวัฒนธรรมและอำนาจศูนย์กลาง มาวิและตุรูจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงคำพูดที่ถูก
เหยียดหยามชาติพันธุ์จากคนพื้นที่ราบได้

เมื่อถึงวันเปิดภาคเรียน ครูบางคนได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยเรียกนักเรียน
ชาวปกากะญอว่า “เด็กในดง” ดึงข้อความ

...วันแรกในโรงเรียนของมาวิและตุรู รวมทั้งพะกอแฮ พะจะมู พะชาติ เต็มไปด้วย
ความก้อเขินและประมาทตามประสาเด็กบ้านป่าที่เพิ่งเข้ามาสู่สังคมที่มากด้วยผู้คน
ก่อนอื่นเด็กใหม่ๆ ทั้งหมดได้ถูกต้อนมารวมกันยังแถวหน้าสุด ถัดๆ ไปก็เป็นเด็กชั้นที่อยู่
สูงขึ้นไป มาวิรู้สึกว่ามีเด็กทั้งชายและหญิงมาให้เห็นมากมายก็วันนี้เอง ครูคนหนึ่งมาเป็น
ผู้จัดแถวนักเรียนใหม่ ตุรูได้อยู่ถัดๆ จากพวกของเขาไป ส่วนมาวินั้นสูงกว่าใครอื่น
แน่นอนเขาอายุมากกว่าคนอื่นด้วย

“เด็กในดงนั้นแข็งแรงทั้งนั้น” ครูที่จัดแถวเป็นคนพูดกับครูอีกคนหนึ่ง ...

“จำไว้ละ พอพรุ่งนี้ก็ต้องมาเข้าแถวอย่างนี้ ใครอยู่หัวแถวเป็นคนแรกต้องมายืนที่นี้
ตรงนี้”

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 49)

ครูผู้ขึ้นชื่อว่าเป็นบุคลากรที่มีการศึกษาสูงสุด สร้างความแตกต่างระหว่างชาวเขากับ
ชาวเมืองโดยเรียกเด็กๆ ชาวปกากะญอว่า “เด็กในดง” ตามถิ่นฐานที่พวกเขาอาศัย แต่หาก
พิจารณาชื่อเรียกนี้จะพบว่าเป็นการแบ่งแยกชนชั้น สร้างความเป็นอื่นเพื่อลดทอนศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ และเป็นคำที่แฝงนัยของความด้อยกว่า เพราะแสดงถึงความเป็นผู้อยู่ภายใต้อำนาจของ คนไทย แม้พวกเขาจะเรียกตนเองว่า "ปกากะญอ" ซึ่งหมายถึงคนก็ตาม แต่ด้วยวิถีวัฒนธรรมที่ แตกต่างไปจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก มาวิและตุรจิงถูกครุเหมารวมว่าเป็นพวกคนป่าคนดง เป็น "พวกเขา" ที่ไม่ใช่ "พวกเรา"

ไม่เพียงครุที่เรียกนักเรียนชาวปกากะญอว่าเด็กในดง นักเรียนพื้นที่ราบต่างก็ ล้อเลียนและดูถูกเหยียดหยามมาวิและเพื่อนๆ ว่าเป็น "ยางซี่ไม่ล้างกัน" เช่นกัน

"พวกยางซี่ไม่ล้างกัน พวกยางซี่ไม่ล้างกัน"

เสียงเด็กกลุ่มหนึ่งร้องเป็นทำนองขึ้นเมื่อตุรจิงหน้าเดินผ่านไป พวกนั้นพากัน หัวเราะชอบใจเมื่อพูดยั่วเย้านักเรียนใหม่

ตุรจิงโกรธมากแต่ก็อดทน เขาเดินมาบอกมาวิ มาวิอยากรู้ตัวคนพูดเขาจึงเดินไป หาทางนั้นพร้อมตุรจิง

"พวกยางซี่ไม่ล้างกัน" เด็กพวกนั้นยื่นหน้าร้องขึ้นอีก ...

"ทำไมหรือ ไม่ใช่เรื่องของเอ็งไฉย" คนร้องไม่ยอมหยุด

"ยางมันไม่ดียังไง เขาเป็นคนเหมือนกับพวกเอ็งนะแหละ และเก่งกว่าด้วย เขากิน ข้าวเหมือนกัน" มาวิได้เถียงเสียงดัง

"มันซี่ไม่ล้างกัน"

"เอ็งล้างหรือจะ ใช้ไม่ทั้งนั้น"

"ไม่ใช่ไฉย นี่แหละเขาว่าไอ้พวกในดงมันไม่รู้จักสวมซิม ซ้างล้างกันไฉย หน้อยไม่รู้ แล้วเลือกพูด" เจ้าเด็กคนนั้นชี้หน้าร้องแหย่ๆ

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 54)

นักเรียนพื้นที่ราบมีทัศนคติต่อมาวิและตุรจิงว่าเป็นชาวเขาที่สกปรก เพราะขับถ่ายในป่า และไม่ล้างกันจึงเรียกมาวิและตุรจิงเป็นยางซี่ไม่ล้างกัน แต่หากพิจารณาชื่อเรียกนี้จะพบว่าเป็นการ ดูถูกเหยียดหยามโดยใช้พฤติกรรมการขับถ่ายมาตอกย้ำและล้อเลียน ซึ่งก่อให้เกิดความอับอาย ให้กับกลุ่มชาวเขา อีกทั้งยังเป็นการสร้างวาทกรรมเรื่องความสะอาดให้กับชาวเขาด้วย เพราะ คนเมืองใช้ความสะอาดของตนมาเป็นเครื่องชี้วัดและตัดสิน เพื่อนำเสนอภาพความสกปรกให้กับ ชาวเขา และเพื่อตอกย้ำว่าสุขอนามัยของชาวเขานั้นด้อยกว่ากลุ่มชนของตนเอง

ปัญหาการดูถูกชาติพันธุ์ยังคงดำเนินต่อไป จนกระทั่งมาวีได้รับทุนให้ไปศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยม แม้จะมีการศึกษาที่สูงขึ้นแต่มาวียังคงถูกเพื่อน ๆ มองว่าเป็นตัวประหลาดแตกต่างไปจากคนอื่นกอบปรักโรงเรียนไม่ได้สร้างความสุขให้กับตน จึงตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียนกลับไปใช้ชีวิตบนดอยดังเดิม ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

...พ่อไม่ว่าเจ้าหรือก เจ้าโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว เจ้าต้องรู้จักการตัดสินใจ พ่อไม่รู้หรือก ว่าเจ้าอยู่ที่นั่นเป็นยังงั แต่พ่อก็คิดว่าเจ้าก็คงคิดดีแล้วด้วยตัวเจ้าเอง นั่นเป็นเรื่องสำคัญมาก ยังมีเรื่องอีกมากมายลูกเอ๊ยที่มนุษย์เราจะเรียนรู้ อีกหน่อยเจ้าก็จะพบกับมันด้วยตัวเองแหละ

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 164-165)

สาเหตุที่มาวีตัดสินใจออกจากระบบการศึกษา ส่วนหนึ่งเพื่อยุติปัญหาการถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ และอีกส่วนหนึ่งคือเลือกทำตามฝัน นั่นคือ การเป็นนายพราน ฉะนั้น ผู้เป็นพ่อจึงไม่ได้ตำหนิตีเียนที่มาวีหนีออกจากโรงเรียน อย่างไรก็ดี แม้จะยุติบทบาทการศึกษาแต่มาวียังไม่สามารถหลุดพ้นไปจากทัศนคติเชิงลบที่คนพื้นที่ราบมองชาวเขาเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่ชาวเรา ดังนั้น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้เยาวชนชาวเขาต้องกลายเป็นผู้หมดโอกาสในการศึกษา

ส่วนในเรื่อง "หมู่บ้านอาบจันทร์" นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาด้วยโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากการอยู่พื้นที่ห่างไกล โดยนำเสนอผ่านนุโพเด็กชายชาวปกากะญอที่ไม่ม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเพราะอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท แม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทแต่พ่อของนุโพต้องการให้เขาได้เรียนหนังสือ เพราะการศึกษาจะทำให้นุโพไม่ลำบากในภายภาคหน้า

"หน่อบูเงจะไปเรียนหนังสือหรือแม่?"

"คงอย่างงั้นมั้ง แกละ อยากเรียนไหม"

นุโพไม่ตอบ ยังตอบไม่ได้ในวันนี้ ใจหนึ่งอยากรู้อยากเห็น อีกใจหวาดๆ ขาดๆ

"แม่อยากให้เข้าไปไหม"

"ใจแม่ไม่อยากจะแก่ไปหรือ" นางพูดซ้ำๆ เหมือนใช้ความคิด

"แต่พ่อแกบอกว่ควรไป" ...

...เด็กชายแห่มาทั้งลงบนขอนไม้ข้างฝั่ง เรียนหนังสือ ลึกว่า ลีแกวี รู้สึกเหมือนๆ มีความท้าทายซ่อนอยู่ลึกๆ ถ้าอ่านหนังสือไทยได้ก็คงเหมือนเดินกลางดงคนเดียวได้ ไม่ต้องเที่ยวถามใครต่อใครเวลาพบเห็นในรูปภาพในกระดาษห่อยาสูบว่านี่คืออะไร เขาทำอะไร พ่อเองก็พูดว่าคนรุ่นหนูไฟใครไม่รู้หนังสือไทยจะลำบาก เพราะว่าป่าดิบดงกว้างถูกเปิดออกทุกที ปกาเกอญอไม่อาจปิดขังตัวเองโดดเดี่ยวอีกต่อไปแล้ว

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 147-148)

แม่ไม่ต้องการให้หนูไฟจากบ้านไปเรียนหนังสือ เพราะครอบครัวอาศัยอยู่บนดอยสูง หากไปเรียนจะต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านไปยังที่ห่างไกล แต่พ่อสังเกตเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา แม่หมู่บ้านของตนนั้นจะอยู่ห่างไกลความเจริญก็ตาม แต่ก็มีความปรารถนาให้หนูไฟได้เรียนหนังสือ เพราะหากหนูไฟรู้หนังสือ รู้ภาษาไทย เหล่านี้จะเป็นประโยชน์กับหนูไฟในภายภาคหน้า เพราะในอีกไม่ช้าป่าดงที่ชาวปกาเกอญออาศัย ไม่อาจปิดกั้นให้มีเพียงชาวปกาเกอญออีกต่อไป

พระสงฆ์ผู้เคยช่วยชีวิตหนูไฟจากอาการไข้ข้างเดินทางมายังหมู่บ้านแห่งนี้ และมีโอกาสได้สนทนากับเปละไฟจึงได้รู้ว่าหนูไฟยังไม่เคยเรียนหนังสือ พระสงฆ์จึงชักชวนให้ไปเรียนโรงเรียนสงเคราะห์ชาวเขา ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"... เออ.. ใ้สมียอมมันเรียนหนังสือละยัง?"

"ยังเลยหละ"

"นี่กว่าสูส่งมันไปแม่ป้อนแล้ว"

"ทางมันไกล" เปละไฟพูด "ไปทางโน้นมันไม่โล่งตีนเลย ไม่รู้จักใครสักคน"

"มันเป็นปัญหาเสมอหละ"

"อายุมันเท่าไรแล้ว"

"สิบเอ็ดจะย่างสิบสองแล้วหละ ยังไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรเลย" ...

"ซ้าก็อยากให้มันเรียนเหมือนกัน บูงเป่ามาชวนให้ไปแม่ป้อนยังไม่ตกลงใจเลย โรงเรียนคนเมืองที่ห้วยมะโอก็มี แต่ก็อีกนั่นแหละ มันไกล อีกอย่างหนึ่ง เด็กคนเมืองกับเด็กยางไม่ถูกกัน มันไม่ยอมไป"

“เอางี้ใหม่เปลละโพ” ท่านวางที่คล้องสีหน้าเป็นการเป็นงาน “เอางี้ใหม่ ให้มันไปอยู่กับเฮา ที่วัดเฮามีโรงเรียนสงเคราะห์เด็กชาวเขา เฮากับเปลละโพก็รู้จักกันมานานแล้ว ไม่ต้องกลัวเฮาจะเอาลูกสุไปทุกซี่ยากหรือก”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 151-152)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า ระยะเวลาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อเยาวชนชาวเขาในการเข้าถึงการศึกษา เห็นได้จากนุโพแม้จะอายุ 12 ปีแต่ก็ยังไม่เคยได้รับการศึกษา แม้พ่อจะปรารถนาให้เขาได้เรียนหนังสือ แต่การอาศัยอยู่บนแดนดอยสูงที่ห่างไกลความเจริญ จึงปิดกั้นโอกาสให้นุโพไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ ดังนั้น พระสงฆ์จึงหาทางออกโดยให้นุโพไปเรียนโรงเรียนสงเคราะห์ชาวเขา เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กชาวเขาในถิ่นทุรกันดารสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ เช่นเดียวกับเด็กพื้นที่ราบ และไม่ต้องเป็นคนชายขอบด้านการศึกษาอีกต่อไป

ขณะที่นุโพได้รับโอกาสเรียนหนังสือจากพระสงฆ์ในโครงการธรรมจาริก แต่หม่อมงพอเพื่อนสนิทกลับไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาดังเช่นนุโพ เพราะมีฐานะยากจนและมีภาระที่ต้องเลี้ยงดูแม่และน้องๆ

“แกจะไปเรียนหนังสือจริงหรือนุโพ?” หม่อมงพอถามเพื่อนเมื่อต่างหลบมมนั่งพักได้
เพลิงข้าว

“พ่อว่าข้าโตแล้ว ควรจะเรียนหนังสือได้แล้ว”

“ข้าคงเหงาแยะเลย”

“ข้าก็เหงา ที่โน่นข้าไม่รู้จักใครเลย แต่ข้าต้องไปเพราะข้าเป็นลูกพ่อ พ่อว่าข้าเป็น
ผู้ชายต้องเข้มแข็ง”

“แกจะไปเมื่อไร”

“ไม่รู้ซี แต่คงอีกนานหรือก พ่อบอกโรงเรียนจะเปิดปลายๆ แล้งโน่น”

“บางที่ตอนแกไปเรียนหนังสือข้าต้องไปเหมือนกัน”

“ไปไหน” ...

“ข้ายังไม่รู้เลย แต่ที่แน่ๆ ข้าไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสืออย่างแกหรือก ข้าอาจไปเป็น
ลูกจ้างเลี้ยงช้างที่แม่ฮ่องสอน แต่นั่นแหละข้าเป็นห่วงแม่”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 154)

พ่อของนุโพเป็นชาวเขาที่สังเกตเห็นถึงคุณค่าของชีวิต และความสำคัญของการศึกษา ฉะนั้น จึงส่งนุโพไปเรียนหนังสือกับพระสงฆ์ในอีกไม่ช้า แตกต่างจากหม่อมงพอผู้กำพร้าพ่อและ มีฐานะที่ยากจนกว่า ต้องแบกรับภาระในการเลี้ยงดูแม่และน้องๆ ทั้งห้า จึงไม่มีโอกาสได้เรียน หนังสือดังเช่นนุโพ จากข้อความหากพิจารณานักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นว่า สาเหตุที่เยาวชน ชาวเขาต้องยโอกาสทางการศึกษาไม่ได้เกิดจากฐานะที่ยากจน และหรือการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล เพียงอย่างเดียว ภาวะครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งที่อุดหนุนให้เยาวชนชาวเขาบางคนไม่สามารถเข้าถึง โอกาสทางการศึกษาได้เช่นกัน เห็นได้จากหม่อมงพอนักเขียนนำเสนอให้เป็นบุคคลที่ไม่มีโอกาส ได้รับการศึกษา เพราะต้องทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวแทนพ่อ คือ ทำงานเลี้ยงดูแม่และน้องๆ ฉะนั้น หม่อมงพอจึงหมดสิทธิ์ที่จะได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือ และกลายเป็นเยาวชนชาวเขาที่ ต้องยโอกาสทางการศึกษาอย่างน่าเสียดาย

เช่นเดียวกับเรื่อง "ลูกป่า" นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาที่แม้จะได้รับโอกาสทาง การศึกษา แต่ต้องกลายเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความยากจน โดยนำเสนอ ผ่านยาชิตึกชายชาวปกากะญอที่ไม่สามารถสอบชิงทุนได้ ด้วยความสงสารพ่อของคำเมืองจึง ขอทุนจากชุกหอมมอบให้ยาชิต แต่ต้องประสบปัญหาเพราะทุนการศึกษานั้นไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

"คำที่พักรวมทั้งคำอาหารท่อมละพันสองครับ"

"พันสอง" พ่อยาชิตเห็้อตก ...

"ยาชิตมันได้ทุนพ่อคำมาหกร้อยบาท" พ่อพูด "ถ้าเสียค่าท่อมอีกพันสองคงไม่พอ"

"ผมเห็นใจมากครับ" ครุมองหน้าพ่อ "แต่ระเบียบต้องเป็นระเบียบ ผมเองก็ จนวนใจ ..." ...

"เราจะหาเงินจากไหนมาพ่อยาชิต" แม่ยาชิตชักสีหน้าวิตก นางละมือจากการปั่นฝืน มาสูบล้างยาอยู่ปุดๆ ยาชิตมันยังไม่ทันเรียนแต่กลับหมดเงินไปพันหก ยังท่อมหน้าอีก เล่าจะหาที่ไหนมาทัน ถ้าพึ่งเพียงการทำไร่กับรับจ้างทำนา ก็เพียงแค่อยาต้องยาได้ เท่านั้น

...ตลอดเวลาที่พ่อกับแม่ปรับทุกข์กันนั้นยาชิตได้ยินด้วย เขานั่งเงยบเขยิบหลังกอง ฝืน เคาไม้ที่มดินเล่นไม่มีความหมาย

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 71-73)

แม้ยาชิจะได้รับทุนการศึกษา แต่ทุนเพียงหกร้อยบาทกลับไม่เพียงพอต่อค่าเล่าเรียน บัณฑิตทางการเงินจึงกลายเป็นปัญหาสำคัญที่สร้างความหนักใจให้กับครอบครัวยาชิ เพราะพ่อและแม่มีอาชีพทำไร่และรับจ้างทำนาที่สร้างรายได้พอเลี้ยงปากท้องเท่านั้น จึงเกรงว่าจะไม่สามารถหาเงินส่งเสียให้ยาชิเรียนต่อได้ การนำเสนอนี้มักเขียนสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่ชาวเขามักประสบส่วนใหญ่ คือ ปัญหาเรื่องความยากจนและการมีอาชีพที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอ การดำเนินชีวิตในแต่ละวันที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ส่งผลให้เยาวชนชาวเขากลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะไม่ได้รับการศึกษา เนื่องจากทุนทรัพย์คือปัจจัยสำคัญสำหรับการศึกษา หากไร้ซึ่งปัจจัยดังกล่าวแล้ว เยาวชนชาวเขาอาจกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

นับตั้งแต่ยาชิเข้าโรงเรียนพ่อของเขาไม่เคยมาหาตามที่ให้สัญญา ส่วนเงินที่พ่อให้ไว้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ก็เริ่มลดน้อยจนยาชิเกิดความวิตกกังวล

"พ่อว่าจะมาเยี่ยมข้า" เขาพูด

"โรงเรียนเปิดมาเกือบสองเดือนแล้วพ่อยังไม่โผล่หน้ามาเลย พ่อให้เงินไว้สองร้อยเท่านั้น มันเหลืออยู่แปดสิบบาทแล้ว"

"ของข้ายังมี เอาที่ข้าใช้ก่อนก็ได้ยาชิ"

"ไว้ให้พ่อไม่มาจริงๆ เสียก่อนข้าค่อยเยี่ยมแก"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 81)

ยาชิไม่รู้ว่าเหตุใดพ่อจึงไม่มาหาตามที่ให้สัญญา อีกทั้งเงินที่ให้ไว้ก็เริ่มไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เมื่อคำเพื่อนผู้มีน้ำใจจึงให้ความช่วยเหลือโดยให้ยืมเงิน แต่ยาชิปฏิเสธเพราะต้องการรองานกว่าพ่อจะไม่ส่งเงินมาให้จึงจะยอมรับความช่วยเหลือจากเมืองคำ จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องเงินได้สร้างความหนักใจให้กับยาชิเป็นอย่างยิ่ง เพราะเขาอยู่ในสถานภาพชาวเขาผู้มีความยากจนทำให้ต้องประสบปัญหาที่แตกต่างจากเด็กทั่วไป

เมื่อปิดภาคเรียนยาชิกลับบ้านไปช่วยครอบครัวทำไร่ แต่พ่อประสบอุบัติเหตุตกห้วยเดินไม่ได้ เงินที่เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายในช่วงเปิดเทอมจึงต้องนำมาเป็นค่ารักษาพ่อที่โรงพยาบาล

"ยาชิ"

"อะไรพ่อ"

"เหลือเงินเท่าไร"

“แปดสิบกว่าบาทเท่านั้น” ผู้เป็นพ่อหลับตาลง พ่อชอบผอมมาก ออกหอบๆ สะท้อน
 ชี้นลงเห็นซี่โครงแทบจะทุกซี่ พ่อตกห้วยเสียแล้วหลังลูกไม่ได้ เขากับพี่ชายพาส่งโรงหมอ
 หมดเงินพันกว่าบาท ...

“ยาชิ”

“อะไรพ่อ”

“แกเสียใจไหม”

“ไม่หรวอกพ่อ” ลูกชายสายหน้า “ข้าโตแล้ว พ่อเลี้ยงข้าจนโต ข้าจะเลี้ยง พ่อบ้าง”

“พ่อภูมิใจ พ่อมีลูกชายที่ดี”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 155-156)

ยาชิไม่ได้เรียนต่อเพราะเงินค่าเทอมถูกนำมาเป็นค่ารักษาพยาบาล ส่วนเงินที่ติดตัว
 ก็เหลือเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แม้พ่อจะไม่สามารถทำหน้าที่พ่อได้สำเร็จ คือ หาเงินส่งเสียให้ลูกได้
 เรียนหนังสือ แต่ยาชิก็ไม่เสียใจเพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาเขาเห็นพ่อเสียสละ และทำงานหนักเพื่อ
 ส่งเสียให้ตนเองได้เรียนหนังสือ จะเห็นได้ว่านักเขียนสร้างให้ยาชิเป็นเยาวชนชาวเขาผู้มีความ
 กตัญญู คือ ตอบแทนบุญคุณบิดาโดยทำหน้าที่เลี้ยงดูผู้มีพระคุณ แม้ตนเองจะต้องยุติบทบาททาง
 การศึกษาก็ตาม

เมื่อความฝันในการเรียนจบสิ้นลง พี่ชายของยาชิจึงเดินทางมาแจ้งการลาออกให้กับ
 น้องชาย

“พี่ชายยาชิเขามาลาออกให้น้องชาย ผมคิดว่าอาจารย์คงอยากทราบ ข้อมูล
 บางอย่างเลยให้เด็กเชิญมา” ...

“ทำไมถึงลาออกครับ”

“พ่อมันตกห้วยเสียหลังรับครู” เขาพูดไม่ชัดนัก

“พ่อมันลูกไม่ได้ ยาชิต้องออกโรงเรียนไปทำอะไร”

“ลูกไม่ได้เลยหรือ”

“หมอว่าหกเดือนอาจจะลูกได้ แต่ทำอะไรเอนาไม่ได้แล้ว ผมเลยมาลาออกให้ยาชิ
 มัน”

“เสียดายนะ ยาชิเรียนหนังสือเก่ง”

“เรียนเก่งแต่ไม่มีคนส่งมัน มันก็เรียนไม่ได้ครู”

"พี่ชายยาชิส่งไม่ได้หรือ"

"พี่ชายยาชิมีลูกเมียต้องเลี้ยงลูกเลี้ยงเมีย คงส่งไม่ได้หรอก"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 159-160)

ความจำเป็นที่ต้องกลับมาช่วยครอบครัวทำไร่ ส่งผลให้ยาชิหมดโอกาสที่จะศึกษาต่อ การนำเสนอนี้สะท้อนให้เห็นว่า ยาชิมีภาพแทนเป็นเยาวชนชาวเขาที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา อย่างชัดเจน เนื่องจากสังคมกำหนดให้เงินคือปัจจัยสำคัญสำหรับการศึกษา แต่ครอบครัวชาวเขาส่วนใหญ่ยังขาดปัจจัยดังกล่าว จึงทำให้เยาวชนชาวเขาหลุดออกจากระบบการศึกษาและหรือไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้เท่าที่ควร ดังนั้น การอยู่ในสถานภาพคนจนจึงบีบคั้นให้ยาชิกลายเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอย่างเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ในเรื่อง "ไหมแม่" นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล โดยนำเสนอผ่านไหมแม่เด็กหญิงเผ่าม้งที่หมดโอกาสทางการศึกษาเพราะโรงเรียนถูกยุบ ดังข้อความ

...ไหมแม่เรียนโรงเรียนนี้ตั้งแต่ปีแรกที่เปิดสอน ครูบอกว่าโรงเรียนภูววิเชียรเป็นโรงเรียนในโครงการพิเศษ หนึ่งเดือนจะมีครูมาสอนยี่สิบสองวันโดยไม่มีวันหยุดจากนั้น ครูก็จะกลับลงไปเป็นเช่นนี้เรื่อยมา ครูมากมายหลายคนที่มาสอนที่นี้ต่างสอนคนละไม่นานก็ทยอยกันลาออกไป ... ครูคนสุดท้ายชื่อครูปลาย ... ครูปลายสอนไหมแม่กับเพื่อนๆ จบการศึกษาชั้นสูงสุด แล้วครูปลายก็ต้องจากไปทุกๆ ที่ครูปลายอยากอยู่สอนโรงเรียนภูววิเชียรต่อไป เหตุเพราะทางการยุบโรงเรียน ภูววิเชียรเสียแล้ว เนื่องจากภูววิเชียรอยู่ไกลเกินทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 13-14)

โรงเรียนของไหมแม่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและอยู่ในโครงการพิเศษ ก่อปรกับโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลจึงเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางมาสอนของบุคลากรครู เห็นได้จากหนึ่งเดือนจะมีครูอยู่ประจำเพื่อทำการสอนที่โรงเรียนเพียง 22 วัน หรือที่เรียกว่า "ครูชาจร" ฉะนั้น การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง รัฐจึงไม่สามารถเข้ามาดูแลการศึกษาของเยาวชนชาวเขาได้อย่างทั่วถึง จึงแก้ปัญหาโดยการยุบโรงเรียนและนำบุคลากรครูซึ่งเป็นตัวแทนของภาครัฐ

กลับไปปฏิบัติหน้าที่ในตัวเมือง การอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทจึงส่งผลให้เยาวชนชาวเขาต้องกลายเป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา

แม้โรงเรียนจะถูกยุบเพราะอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล แต่โหมแมก็ไม่ย่อท้อกับอุปสรรค เธอตัดสินใจทำหน้าที่เป็นครูอาสาสอนเด็กๆ ในหมู่บ้าน โดยนำความรู้ที่ร่ำเรียนจากครูปลายมาใช้สอนเด็กๆ ในเฝ้า

...ข่าวว่าโหมแมจะเป็นครูสอนเด็กๆ แพร่ไปทั่วหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บางคน หัวเราะอย่างไม่เชื่อว่าโหมแมเพิ่งเดินไปเรียนหนังสือเมื่อเดือนที่แล้วนี่เองจะเป็น ครูสอนได้อย่างไร แต่เด็กๆ ทุกคนเชื่อเพราะเคยฟังนิทานจากโหมแมกันมาแล้วจึงตื่นเต้นนัก ดีใจที่จะได้ไปโรงเรียนกัน

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 24)

ข่าวโหมแมมาทำหน้าที่เป็นครูได้แพร่กระจายไปทั่วหมู่บ้าน เด็กๆ ในเฝ้าจึงต่างพากันขออนุญาตพ่อแม่มาเรียนหนังสือกับโหมแม เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนชาวไทยภูเขาเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา แม้จะขาดแคลนบุคลากรครูและโรงเรียนถูกยุบ แต่พวกเขาต่างก็ต้องการเรียนหนังสือเพื่อที่จะได้มีความรู้ในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้อุดมการณ์ของโหมแมที่ต้องการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กๆ ยังสื่อให้เห็นถึงความพยายามแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาด้วย แม้จะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุแต่นั่นก็ทำให้การศึกษาไม่หยุดชะงัก

โหมแมทำหน้าที่ครูจนกระทั่งได้พบกับโดมพนักงานบริษัทเอกชนที่ขึ้นมาวาดรูปบนดอย โหมแมได้ปรับทุกข์กับชายหนุ่มผู้นี้ว่าต้องการให้มีครูคนไทยมาสอนหนังสือ เพราะตนพูดภาษาไทยไม่ชัด ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"หนูอยากให้มีครูคนไทยมาสอน เพราะหนูพูดไทยไม่ชัด"

"โหมแมปรับทุกข์กับพี่โดม พี่โดมวางพูกันในมือแล้วหันมามอง

"พี่ก็อยากให้เป็นอย่างนั้น แต่ไม่ใช่เพราะโหมแมพูดไทยไม่ชัดหรอก พี่โดมว่า

"โหมแมควรจะไปได้เรียนต่ออีกสักหน่อย"

"พ่อไม่ให้ไปค่ะ บอกว่าเป็นผู้หญิง"

“ไม่จริงหรอก ผู้หญิงผู้ชายก็มีความสามารถเท่ากัน เพียงแต่ผู้หญิงไม่ค่อยมีใครให้โอกาสเท่านั้น ...”

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 73)

โดมเป็นชายหนุ่มที่สังเกตเห็นถึงศักยภาพของไหมแม่ว่ามีความสามารถในการสอนเด็ก ๆ ในเผ่าให้มีความรู้ แม้จะพูดไม่ชัดแต่หากไหมแมได้รับโอกาสในการศึกษาต่อจะสามารถนำความรู้มาพัฒนาเด็ก ๆ ในเผ่าได้เป็นอย่างดี การนำเสนอนี้มักเขียนสะท้อนให้เห็นว่าแม้การศึกษาจะเป็นรากฐานความเจริญของชีวิต แต่เยาวชนชาวไทยภูเขากลับไม่สามารถเข้าถึงโอกาสนี้เท่าที่ควร เนื่องเพราะการอยู่ในเขตพื้นที่ชนบททำให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีอำนาจไม่สามารถเข้าไปจัดการและดูแลได้อย่างทั่วถึง เมื่อภาครัฐไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ห่างไกลจึงเบียดขับให้เยาวชนชาวเขาถูกตัดขาดออกจากโลกการศึกษา ปัญหาที่ถูกละเลยและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจึงสร้างความทุกข์ให้กับเยาวชนชาวเขา

สรุปได้ว่า การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา นักเขียนพยายามชี้ให้เห็นว่าการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง การกระจายทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่ทั่วถึง เช่น บุคลากรครู งบประมาณ หรือโครงการต่างๆ ที่ไม่ได้รับความอนุเคราะห์หรือสนับสนุนจากรัฐ มีส่วนทำให้เยาวชนจำนวนไม่น้อยอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่เพียงเท่านั้นการมีฐานะยากจนขาดแคลนทุนทรัพย์ในการส่งเสียบุตร รวมถึงการถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ นับเป็นอีกปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้เยาวชนชาวเขาต้องกลายเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาเช่นกัน

2. การเป็นผู้มีสติปัญญา

การเป็นผู้มีสติปัญญา นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีความรู้รอบตัว ฉลาด และมีความตั้งใจใฝ่รู้อจนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ วรรณกรรมที่นำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญาพบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “ดอกไม้บนภูเขา” และเรื่อง “พายุฝนบนผาจิ-ผาช้าง”

ในเรื่อง “ดอกไม้บนภูเขา” นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญาผ่านนักเรียนชาวกะเหรี่ยง ในขณะที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ซึ่งไฟมีคำถามเกี่ยวกับโลก เขาอ่านหนังสือและพบว่ามนุษย์อยู่บนโลกแต่โลกกลมเหตุใดมนุษย์จึงไม่ลื่นตกจากโลก คำถามของซึ่งไฟ สร้างความประหลาดใจให้กับครูหวาน เพราะไม่คิดว่าลูกศิษย์ชั้น ป.2 จะเป็นคนที่ช่างสังเกตและช่างสงสัย ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"ครูครับ ผมยืนอยู่ที่ไหนครับ" ชิแสงไฟถามขึ้น เล่นเอาครูงงไปเลย

"ชิ เธอยืนอยู่ที่นี่ไง ใกล้ๆ กับพวกเรา" มะหนึ่งลาไฟตอบแทนครู

"เธอเมาหรือชิลิงถามอะไรง่าย ๆ แบบนี้" อ่างวยรีบเยาะ เพราะปกติชิแสงไฟเป็นเด็กเรียนดี ช่างคิด ช่างอ่าน

"ไม่ใช่หรอกง่วง เราอ่านหนังสือเจอว่าทุกคนยืนอยู่บนโลกใช่ไหมครับครู"

"ใช่ค่ะ" ครูรีบรับ

ชิยิ้มแล้วพูดต่อว่า "เขาบอกว่าโลกเป็นดวงดาวกลมๆ" ... "แต่ผมก็ยังสงสัยครับครู ถ้าโลกกลมแล้วทำไมเรายังยืนอยู่บนโลกได้ ไม่ลื่นตกหรือครับ เหมือนเรายืนอยู่บนลูกบอลยังลื่นตกเลยนี่ครับ"

นั่นนะสิ เด็กๆ ทุกคนชอบสงสัยแบบนี้

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 30)

ชิแสงไฟเป็นเด็กที่เรียนเก่งและมีความรู้รอบตัวอันเกิดจากการอ่านหนังสือ เมื่อมีประเด็นที่สร้างความสงสัยจึงแสดงความกระตือรือร้นโดยการซักถามเพื่อหาคำตอบ การนำเสนอนี้สะท้อนให้ภาพเยาวชนชาวเขารักในการศึกษา แม้จะเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แต่ก็มีสติปัญญาอันเกิดจากการอ่านหนังสือเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ ให้กับตนเองอยู่เสมอ

เมื่อมีพระฝรั่งจุดงค์เดินทางมายังโรงเรียน การมาของพระฝรั่งทำให้ครูหวานได้เห็นความรู้ในอีกด้านหนึ่งของลูกศิษย์ชาวกะเหรี่ยง คือ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเครื่องอัฐบริหาร

"ถ้าท่านเป็นพระจุดงค์ก็ต้องมีของ 8 อย่างสิครับ" ปะปิ้งตั้งข้อสังเกต

"เขาเรียกว่าเครื่องอัฐบริหาร" วันนี้อ่างวยจำศัพท์ยาวๆ ยากๆ นี้ได้

"เก่งมากค่ะง่วง ครูจำไม่ค่อยได้แล้วค่ะว่าต้องมีอะไรบ้าง นักเรียนช่วยกันบอกครูหน่อยนะค่ะ"

เด็กๆ ยิ้มแป้นแล้วช่วยกันพูด "สบง จีวร สังฆาฏิ"

แล้วอะดั่งก็ช่วยอธิบายเพิ่มว่า "สบง คือ ผ้าถุง จีวร คือ ผ้าห่ม และสังฆาฏิ หมายถึง ผ้าพาดบ่าครับ"

"บาตรพระ ประคดเอน กระบอกกรองน้ำค่ะ" เด็กผู้หญิงก็มีความรู้ด้านนี้ไม่น้อยกว่าผู้ชาย

“อีก 2 อย่างคือเข็มและมีดโกนหรือมีดตัดเล็บครับ” แล้วอาเข็กก็พูดเหมือนนึกขึ้นได้
(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 243)

ครูหวานได้ทดสอบภูมิความรู้ของลูกศิษย์เกี่ยวกับเครื่องอัฐบริวารของพระสงฆ์ ซึ่งลูกศิษย์ก็สามารถตอบได้อย่างถูกต้องว่าสิ่งของแต่ละอย่างของพระนั้นเรียกว่าอะไร การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขาสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเครื่องใช้ของพระสงฆ์ได้ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด และการมีภูมิความรู้อันเกิดจากการเรียนรู้ แม้เรื่องอัฐบริวารจะเป็นเรื่องไกลตัวและเป็นเรื่องยากสำหรับเยาวชนชาวเขา แต่พวกเขาก็แสดงให้เห็นว่ามีความรู้อันเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง การนำเสนอนี้ก็นักเขียนสื่อให้เห็นว่าแม้เยาวชนชาวเขาจะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง มีระบบการศึกษาที่ไม่เทียบเท่ากับโรงเรียนในเมือง แต่พวกเขาก็เป็นกลุ่มชนที่มีภูมิความรู้ มีสติปัญญา ไม่ใช่เป็นเยาวชนที่โง่เขลาตามวาทกรรมที่สังคมเมืองสร้างขึ้นแต่อย่างใด

เช่นเดียวกับเรื่อง “พายัพูนบนผาจิ-ผาช้าง” นักเขียนนำเสนอภาพเยาวชนเผ่าม้งเป็นผู้มีสติปัญญา เห็นได้จากก่อนเริ่มการเรียนการสอนครูไทยสอนให้นักเรียนม้งท่องพยัญชนะ สระ และ หัดประสมคำ การหมั่นฝึกฝนเป็นประจำทำให้นักเรียนม้งสามารถเรียนรู้ได้สำเร็จ

...หลังท่องพยัญชนะและสระได้ครบถ้วนก็เริ่มเรียนการประสมคำไปพร้อมกับการสะกดคำในแม่ต่างๆ เป็นอีกช่วงที่บรรดาครูไทยประทับใจในความมุ่งมั่นของลูกศิษย์ ม้งกันมาก เพราะการเรียนการอ่านภาษาที่ต่างจากภาษาแม่ที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันเป็นเรื่องไม่ง่ายเลย มีหน้าซ้ำแม้แต่การพูดซึ่งเป็นทักษะของการใช้ภาษาแต่ละคนก็ยังพูดไทยปนม้งกันเป็นส่วนมาก แต่ลูกศิษย์ม้ง น้อยใหญ่ทั้งหลายก็ไม่ละความพยายามที่จะใฝ่รู้ใฝ่เรียน

(ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 87)

จากข้อความข้างต้นการนำเสนอให้นักเรียนม้งผาจิสามารถท่องพยัญชนะ สระ และประสมคำภาษาไทยที่ไม่ใช่ภาษาชาติพันธุ์ของตนได้สำเร็จ สื่อให้เห็นถึงความพยายามของนักเรียนทุกคนที่ต่างทุ่มเทและเพียรพยายามเพื่อให้ตนสามารถสื่อสารกับครูไทยได้ แม้ว่าในช่วงแรกภาษาจะเป็นอุปสรรคในการสื่อสารก็ตาม แต่ด้วยความไม่ย่อท้อของนักเรียนจึงประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ครูไทยจึงเกิดความรู้สึกประทับใจกับความมุ่งมั่นของลูกศิษย์ต่างชาติพันธุ์

ความสำเร็จในการเรียนการสอนของครูไทยกับเด็กม้งฝั่งผาจิมีชื่อเสียงไปยังผาซำง พ่อแม่ฝั่งผาซำงจึงต้องการให้บุตรหลานได้เรียนหนังสือเช่นเดียวกับเด็กม้งฝั่งผาจิ ครูไทยจึงแบ่งกำลังส่วนหนึ่งไปเปิดโรงเรียนอีกแห่ง และพบว่าสิ่งหนึ่งที่นักเรียนผาซำงเหมือนกับนักเรียนผาจิ คือ ความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ดังข้อความ

...นักเรียนน้อยผาซำงคล้ายผาจิ คือ มีความอยากและมีมานะในการเรียนรู้สูง พวกเขาใช้เวลาไม่นานก็พอสื่อสารกับครูได้ ล่ามจำเป็นทั้งหลายจึงค่อยๆ หมดบเทาหลง (ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 100)

การหมดบเทาหลงของล่ามสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนม้งฝั่งผาซำงมีความมานะ มุ่งมั่น และตั้งใจใฝ่รู้ไม่แพ้นักเรียนม้งฝั่งผาจิ เพราะเพียงไม่นานนักเรียนม้งฝั่งผาซำงก็สามารถพัฒนาตนเองโดยสื่อสารภาษาไทยกับครูไทยได้ แม้มาก่อนหน้านี้พวกเขาต้องใช้ล่ามเพราะไม่สามารถฟัง และพูดภาษาไทยได้ แต่การไม่ย่อท้อกับอุปสรรคการเรียนรู้ด้านภาษา ทำให้นักเรียนม้งฝั่งผาซำง ประสบความสำเร็จในการเรียนดังเช่นนักเรียนม้งฝั่งผาจิ

ครูไทยใช้เวลาสอนหนังสือเพียงไม่นาน นักเรียนม้งฝั่งผาซำงก็สามารถเอาชนะอุปสรรคด้านภาษาจนสามารถสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ

...การเล่นเขียนอ่านของเด็กๆ ที่นี้เป็นได้เร็วไม่ต่างจากเด็กผาจิ ใช้เวลาไม่นาน พวกเขาก็เริ่มอ่านออกเขียนได้ แม้จะไม่ได้อยู่กับนอนเหมือนนักเรียนผาจิ แต่นักเรียนผาซำงก็พยายามพูดไทยกับครู และปรับตัวปรับความคิดต่างๆ ตลอดเวลา

(ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 106)

นักเรียนม้งฝั่งผาซำงประสบความสำเร็จในสื่อสารเช่นเดียวกับนักเรียนม้งฝั่งผาจิ เพราะพวกเขาสามารถก้าวข้ามอุปสรรคปัญหาด้านภาษา โดยการฝึกฝนตนเองจนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้โดยใช้เวลาเพียงไม่นาน การนำเสนอภาพความสำเร็จในการเรียนรู้ของนักเรียนม้งฝั่งผาซำงสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามและความมุ่งมั่น ที่แม้ช่วงแรกภาษาจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนสำหรับพวกเขา แต่ด้วยความต้องการสื่อสารภาษาไทยกับครูไทย ความต้องการอยากเรียนรู้โลกกว้าง การไม่ปิดกั้นตนเอง การปรับตัวและปรับความคิด และการเป็นผู้มีสติปัญญา นักเรียนม้งฝั่งผาซำงจึงสามารถสื่อสารภาษาไทยได้สำเร็จ

สรุปได้ว่า การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญา นักเขียนต้องการสื่อให้เห็นว่าเยาวชนชาวเขาเป็นกลุ่มชนผู้มีความรู้ มีความมุ่งมั่น และมีความพยายามในการเรียนรู้ภาษาอื่นที่แตกต่างไปจากภาษาชาติพันธุ์ของตน ไม่ใช่เป็นกลุ่มเยาวชนที่โง่เขลาเบาปัญญาตามวาทกรรมที่สังคมกำหนดสร้าง แม้จะอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางที่การศึกษาภาครัฐไม่สามารถเข้าถึง แต่พวกเขาก็มีความพยายามในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอและไม่ปิดกั้นโอกาสในการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น ภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญา จึงเป็นภาพที่นักเขียนได้กลับสังคมเพื่อแสดงให้เห็นว่าเยาวชนชาวเขามีศักยภาพด้านสติปัญญา ไม่แตกต่างไปจากเยาวชนสังคมเมืองแต่อย่างใด

3. การเป็นผู้ไร้เดียงสา

การเป็นผู้ไร้เดียงสา นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาที่มีความไร้เดียงสาอันเกิดจากช่วงวัย และประสบการณ์ วรรณกรรมที่นำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ไร้เดียงสาพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "ห่า"

ในเรื่อง "ห่า" นำเสนอภาพความไร้เดียงสาผ่านราชินีเด็กชายชาวปกากะญอผู้มีความผูกพันกับไก่ ก่อนไปโรงเรียนราชินีเห็นไข่อูจิกหัวสีดำแล้วขึ้นคร่อม ด้วยความตกใจและไม่เคยพบเห็นเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อนจึงได้เรียกแม่มาดู ดังข้อความ

"เจ๊อะโหม่ว ไข่อูจี่หลังโกข้า"

"ไข่เด็กโง่ แค่นี้ก็อะอะไปได้ ไข่ดำของเอ็งมันติดหินแล้ว"

ราชิงๆ หันไปมองไก่ตัวเดียวของเขา ไข่อูผละลงหลังสีดำ สีดำสายขน สายปีก แล้วเข้าร่วมกลุ่มเพื่อนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ราชินีกลับขึ้นกระท่อมนั่งยองๆ เอามือเกาะขาแม่

"อะไร หม่อราชินี ยังไม่ไปโรงเรียนอีก"

"เดี๋ยวกก็ได้เจ๊อะโหม่ว ติดหิน ข้าไม่รู้ติดหินคืออะไร"

"ถามเจ๊อะปาเอ็งดสิ"

"เจ๊อะปามันไปไหนไม่รู้ ติดหิน? ติดหินเป็นอะไร?"

"ติดหิน ก็..ก็อย่างเจ๊อะโหม่วเอ็งนอนด้วยกันแล้วออกลูกเป็นเอ็งนี่แหละ" "ข้าไม่เห็นไข่อูนอนกับสีด้ามันมั่ง"

"ไข่เด็กโง่ นั้นแหละไก่มันนอนกันละ"

"นอนกันแล้วสีด้ามันจะออกลูกเป็นไก่น้อยไซ้ไหม เจ๊อะโหม่ว"

"เออ เออ"

ด้วยวัยเพียง 6 ขวบราชิจึงไม่รู้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับอิดานั้นคืออะไร แม่จึงอธิบายให้เด็กน้อยผู้ไร้เดียงสารู้ว่าอิดากำลังติดหิน แต่ราชิก็ไม่เข้าใจว่าติดหินคืออะไร ผู้เป็นแม่จึงต้องอธิบายให้ราชิเห็นภาพว่าติดหินคือไถผสมพันธุ์กันและกำลังจะเกิดลูกในอีกไม่ช้า

ราชินำเรื่องไถติดหินไปคุยไถ่อดเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน หมอติ่งรู้สึกอิจฉาจึงได้ไถ่อดว่าไถของตนที่ซื้อจากบ้านคนเมืองก็กำลังติดหินเช่นกัน ดังบทสนทนาที่ตัวละครได้ตอบกันว่า

“ไถข้าติดหินแล้ว ไถข้าติดหินแล้วว้ย”

ราชิเที่ยวคุยอวดใครทั้งโรงเรียน เพื่อน ๆ รวมชั้น ก.ซีไถ่ ไม่มีใครรู้จักคำนี้ เด็กชายจึงอธิบายเป็นคั้งเป็นแคว “ไถหมอติ่งคงเหม็นขี้หน้ามันจึงยื่นหน้าเข้ามา

“ซีห์มา พูดยั้งกะใครๆ ไม่เคยมีไถ”

“แล้วแกมีไถ” หมอหมอติ่ง ขำมีแกไม่มี แกอย่ามาอิจฉาข้า”

“ตะเข้าเจอะป่าข้าไปบ้านคนเมือง มันจะซื้อไถมาให้ข้าเฮ็นนี้”

“แต่ข้าเลี้ยงก่อน ไถข้าติดหินแล้ว อีกหน่อยมันจะออกไถ่น้อยให้ข้า ของแกเลี้ยงทีหลัง ของแกยังไม่ติดหิน ไถแกไม่มีลูก”

“เจอะป่าข้าว่าจะซื้อไถตัวโตมา ไถตัวโตมันติดหินมาแต่บ้านคนเมืองก็ได้”

“เจอะป่าแกซื้อตัวโตไม่ได้” ราชิเอาสีข้างถู “ไถแกจะตัวโตกว่าข้าไม่ได้”

“ทำไมวะ ทำไมไถข้าจะโตกว่าแกไม่ได้วะ”

“ไถแกต้องตัวเล็ก” ราชิหันไปหาเสียงสนับสนุน “ไซ้หมอวะพวกเอ็ง”

“ไซ้ ไซ้”

“หมอติ่งทำท่าจะแพ้ จึงยื่นหน้าตาพองซึ่งซัง ทำเป็นรูดี “มันก็เหมือนกันแหละว่าอีกหน่อยหน้าก็เอาไปแตกหมด”

“ท่า ท่าหรือ” ราชิทำหน้างงๆ “ท่านี้เป็นอะไรหมอติ่ง”

“ซ่าไม่รู้”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ค, น. 125-126)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า การได้เลี้ยงของเด็กชายทั้งสองเกิดจากความป็นเด็กที่ไร้เดียงสาและไม่ยอมกัน ดังนั้น ทั้งสองจึงต่างถกเถียงเพื่อเอาชนะซึ่งกันและกัน หมอติ่งเห็นท่าจะแพ้จึงได้บอกกับราชิว่าอีกไม่นานไถของราชิก็ถูกท่าเอาไปกิน แต่ด้วยความป็นเด็กราชิจึงไม่รู้ว่าท่าที่หมอติ่งพูดถึงคืออะไร เช่นเดียวกับหมอติ่งที่ไม่รู้ว่าหน้านั้นคืออะไรเช่นกัน จะเห็นได้ว่านักเขียนนำเสนอบทให้เยาวชนชาวเขามีความไร้เดียงสาซึ่งเกิดจากช่วงวัยและประสบการณ์ กอปรกับ

มีความรู้สึกอยากเอาชนะเพราะธรรมชาติของความเป็นเด็ก การนำเสนอในลักษณะนี้นักเขียนได้นำอัตลักษณ์ในด้านวิถีชีวิตของเยาวชนชาวเขาที่ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และมีความผูกพันกับสัตว์มาเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนชาวเขาแม้จะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากเยาวชนสังคมเมืองหลวง แต่พวกเขาก็มีความรักความผูกพัน มีความไร่ไถ่เพียงสา มีความเมตตาต่อสัตว์ และมีวิถีการใช้ชีวิตที่มีลักษณะจำเพาะทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง

สรุปได้ว่า การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ไร่ไถ่เพียงสา นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นภาพวิถีชีวิตของเยาวชนชาวไทยภูเขาในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ ภาพของความใสซื่อและความบริสุทธิ์อันเนื่องมาจากช่วงวัยและประสบการณ์ การนำเสนอในลักษณะนี้นักเขียนได้ใส่ความหมายและเรียบเรียงผ่านมุมมอง เพื่อสวมทับภาพความสกปรกกล้าหลังที่สังคมไทยเคยผลิตให้กับคนกลุ่มนี้ จนกลายเป็นแบบพิมพ์ประทับตราให้ชาวไทยภูเขาต้องติดอยู่กับภาพดังกล่าว อนึ่งภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ไร่ไถ่เพียงสา นอกจากเป็นการนำเสนอเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนสังคมใหญ่ที่ให้ภาพเยาวชนชาวเขาในเชิงลบแล้ว ภาพดังกล่าวยังเป็นการนิยามอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนให้เยาวชนชาวไทยภูเขาเป็นผู้งดงามตามช่วงวัย แม้พวกเขาจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างไปจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลักก็ตาม

4. การเป็นผู้อนุรักษ์นิยม

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา (2550, น. 23) กล่าวว่า "อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปแทบทุกด้าน ความนิยมในวัฒนธรรมตะวันตกของคนไทยโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่โบราณค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปและอาจจะสูญหาย การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรม" ไม่เพียงแต่อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทให้เยาวชนไทยหลงลืมรากเหง้าของตนเอง สีสันและความเฝ้าหวงใจของโลกยุคใหม่และวัฒนธรรมกระแสหลักที่ไหลบ่าเข้าสู่สังคมชาวเขา กลายเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรมดั้งเดิม ดึงดูดให้เยาวชนชาวไทยภูเขาจำนวนไม่น้อยหลงลืมรากเหง้าและละทิ้งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเองเช่นเดียวกัน การไหลบ่าของวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เยาวชนชาวไทยภูเขาบางส่วนต้องรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของพวกเขา นั่นคือ "นิทาน" เพราะนิทานเป็นการบอกเล่าถึงเรื่องราวเผ่าพันธุ์ของตนเอง และเป็นสิ่งที่ชาวเขาโดยเฉพาะเผ่าปกากะญอมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนกลายเป็นแบบแผนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปกป้องความเป็นชาติพันธุ์

การเป็นผู้อนุรักษ์นิยมในที่นี้ นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ นั่นคือ “การเล่าปλοเลอเปลอหรือนิทาน” วรรณกรรมที่นำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้อนุรักษ์นิยมพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง “เจ้าะเกอโตเด็กบ้านดอย”

ในเรื่อง “เจ้าะเกอโตเด็กบ้านดอย” นำเสนอภาพเด็กหนุ่มชาวปกากะญอที่เกิดมาท่ามกลางสี่สັນและความเขี่ยยวนใจของโลกยุคใหม่ แต่ก็ไม่ได้หลงไหลไปตามกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพราะได้รับการปลูกฝังจากปู่ ย่า พ่อ และแม่ให้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งชีวิตและอัตลักษณ์ที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ เห็นได้จากเหตุการณ์เมื่อถึงประเพณีกินข้าวใหม่ซึ่งมีการจัดกิจกรรมให้เด็กหนุ่มแข่งขันกันเล่านิทาน เจ้าะเกอโตมีความตั้งใจที่จะนำนิทานซึ่งเป็นมรดกที่ยามอบให้ไปเผยแพร่ให้คนในหมู่บ้านได้รับรู้

...ตอนกลางดึกคนเฒ่าคนแก่จะล้อมวงขานลำนำ ส่วนบรรดาเด็กหนุ่มจะขึ้นไปเล่านิทานหรือปโลเลอเปลอกันจวบกระทั่งรุ่งสาง

ปกากะญอมีความเชื่อกันมาแต่โบราณว่าเด็กหนุ่มคนใดเล่าปโลเลอเปลอได้เกินสามสิบเรื่องจะถือว่าเป็นปกากะญออย่างแท้จริง เป็นคนโดยสมบูรณ์

วันกินข้าวใหม่ปี่เป็นวันที่เจ้าะเกอโตตั้งตารอคอย เขาจะขึ้นไปเล่า ปโลเลอเปลอที่จดจำมาจากย่า เพื่อถ่ายทอดมรดกที่ยามอบให้เขาเก็บรักษาไว้ให้คนอื่นรับรู้

เขาฟังย่าหมีและแม่หน่อมี่เพื่อเล่านิทานให้ฟังเป็นประจำ ตั้งแต่ยังเป็นเด็กตัวเล็กๆ จึงจดจำได้มากกว่าหลายสิบเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง “เจ้าะเกอโต” เรื่องราวของเด็กหนุ่มกตัญญูผู้ไม่มีใครอยากได้ใครดี ...

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 45-46)

ปกากะญอเป็นชาวเขาที่นอกจากมีสำเนียงอยู่ร่วมกับป่าแล้ว ยังเป็นนักเล่านิทานอีกด้วย นิทานทุกเรื่องของชาวปกากะญอส่วนใหญ่จะเล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติเป็นหลัก แต่การเล่าจะเปลี่ยนแปลงไปตามจินตนาการแม้ว่าจะเป็นเรื่องเดิมก็ตาม ดังนั้นนิทานจึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้สึกนึกคิด และการดำเนินชีวิตของชาวปกากะญอเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากข้อความหลังเก็บเกี่ยวข้าวไร่ชาวปกากะญอจะมีประเพณีกินข้าวใหม่ซึ่งประเพณีนี้นอกจากจะเป็นประเพณีที่สำคัญแล้วยังเป็นวันสำคัญของเจ้าะเกอโตด้วย เพราะเขามีความตั้งใจจะลงแข่งขันเล่านิทานที่จดจำมาจากปู่และย่า เพราะชาวปกากะญอเชื่อว่าหากเด็กคนใดสามารถเล่านิทานได้เกิน 30 เรื่องจะถือว่าเป็นชาวปกากะญออย่างสมบูรณ์ เจ้าะเกอโต

จึงเผื่อรอให้ถึงวันกินข้าวใหม่ เพื่อนำนิทานซึ่งเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวปกากะญอ และเป็นมรดกของบรรพบุรุษไปถ่ายทอดให้กับคนในหมู่บ้าน

เจ้าเงาะเฒ่าทำตามความฝันโดยขึ้นไปเล่านิทาน แม้จะเป็นการเล่าครั้งแรกแต่เขาก็ต้องการให้คนในหมู่บ้านยอมรับว่าตนเป็นปกากะญออย่างสมบูรณ์แบบ ดังข้อความ

...เจ้าเงาะเฒ่าตื่นตื่นที่จะขึ้นเวทีเล่าพลลอลเปลอเป็นครั้งแรกในชีวิต เขา ผันไฟที่จะได้รับการยอมรับจากทุกคนในหมู่บ้านว่าเป็นปกากะญออย่างแท้จริง เป็นคนโดยสมบูรณ์แบบ

...เจ้าเงาะเฒ่าเชื่อว่าย่าหมีคงดีใจ ขณะเดียวกันเขาก็รู้สึกผิดที่เมื่อก่อนไม่สนใจคำสอนของย่าเฒ่าที่ควร เขานึกถึงย่าหมีและให้คำมั่นสัญญาในใจเงิบๆ ว่าจะสืบสานมรดก เดินตามรอยเท้าปู่ย่าตาทวด และเป็นปกากะญอที่ดี

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 47)

การตัดสินใจประกวดเล่านิทานในวันกินข้าวใหม่ เพราะเจ้าเงาะเฒ่าต้องการสืบทอดเจตนารมณ์ของย่าหมีผู้ล่วงลับโดยนำนิทานซึ่งเป็นมรดกของบรรพบุรุษไปเผยแพร่ เพราะการเล่านิทานเปรียบเสมือนเป็นการเดินตามรอยเท้าบรรพบุรุษในการเป็นปกากะญอที่ดี จะเห็นได้ว่าเจ้าเงาะเฒ่าเป็นเด็กที่มีสำนึกรักในชาติพันธุ์ และรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น เพราะได้สืบทอดการเล่านิทานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้ย่าหมีได้ภาคภูมิใจ การนำเสนอให้เจ้าเงาะเฒ่าทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดนิทาน และหรือเป็นตัวแทนเยาวชนชาวเขารุ่นใหม่ที่มีแนวคิดในการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของบรรพบุรุษไม่ให้สูญหาย เป็นการนำเสนอของนักเขียนเพื่อหล่อหลอมให้เยาวชนชาวเขามีสำนึกรักในเผ่าพันธุ์ และหวงแหนในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองโดยไม่รู้ตัว แต่หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งจะพบว่า การนำเสนอนี้เป็นการสร้างผ่านอุดมการณ์ของนักเขียนเพื่อสวนกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อได้กลับวัฒนธรรมกระแสหลักที่กำลังไหลป่าเข้ามากลืนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขา เพราะการเล่านิทานถือเป็นจิตวิญญาณของชาวปกากะญอและเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวเขา หากอัตลักษณ์ดังกล่าวสูญสิ้นไปพร้อมกับการเข้ามาของสังคมโลกยุคใหม่โดยที่ไม่สามารถรักษาได้ เท่ากับว่าชาวปกากะญอ จะกลายเป็นคนไร้ราก ไร้ตัวตน และสูญสิ้นจิตวิญญาณ ดังนั้น นักเขียนจึงนำเสนอให้เจ้าเงาะเฒ่าเป็นตัวแทนของเยาวชนชาวไทยภูเขาที่เป็นผู้อนุรักษ์นิยม มีสำนึกรักในชาติพันธุ์ เห็นคุณค่าในการสืบ

ทอดวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ และเรียนรู้ที่จะหวงแหนรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

สรุปได้ว่า การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม เป็นการนำเสนอที่แฝงนัยของนักเขียนเพื่อโต้กลับกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาครอบงำ และดูถูกวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยภูเขาให้สูญสิ้นอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชนเผ่า แม้ปัจจุบันชาวไทยภูเขาจะถูกบีบให้มีทางเลือกในการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมของตนน้อยลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ หรือความเขี่ยยวนจากโลกยุคใหม่ที่เข้ามามีบทบาท และดึงดูดให้เยาวชนชาวเขาจำนวนมากหลงลืมรากเหง้าดั้งเดิมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่ก็ไม่สามารถครอบงำหรือดูถูกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพวกเขาได้ทั้งหมด เพราะเยาวชนชาวเขาเลือกที่จะโต้กลับด้วยการสร้างจิตสำนึกของตนเอง โดยการนิยามว่าตัวเองคือใคร ความเป็นมาอย่างไร และแตกต่างจากคนอื่นอย่างไรผ่านวัฒนธรรมดั้งเดิม ดังนั้น การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม จึงเป็นภาพที่ถูกรับผ่านการนิยามของนักเขียน เพื่อโต้กลับกระแสวัฒนธรรมโลกยุคใหม่ในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาพแทนเยาวชนชาวเขาซึ่งแบ่งออกเป็น การเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา การเป็นผู้มีสติปัญญา การเป็นผู้ไร้เดียงสา และการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม นักเขียนต้องการนำเสนอให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาในมิติต่างๆ เช่น การเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตร และหรือไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้เท่าที่ควร เนื่องจากถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ ความยากจน และการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง เหล่านี้จึงบีบคั้นให้เยาวชนชาวเขากลายเป็นกลุ่มชนผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา การเป็นผู้มีสติปัญญา นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญา มีความรู้รอบตัว และตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่ใช่เป็นกลุ่มชนที่ไร้เวลาเบาปัญญาตามวาทกรรมที่สังคมไทยสร้างขึ้น การเป็นผู้ไร้เดียงสา นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขามีความบริสุทธิ์ไร้เดียงสา อันเนื่องมาจากช่วงวัยและประสบการณ์ชีวิตซึ่งทำให้เห็นภาพความงดงามตามช่วงวัย และการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้สืบทอดการเล่านิทานซึ่งเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่า ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาครอบงำวัฒนธรรมดั้งเดิม

ภาพรวมชาวไทยภูเขา

ภาพรวมชาวไทยภูเขา นักเขียนนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนในมิติต่างๆ ได้แก่ การเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย การเป็นนักพัฒนา การเป็นคอมมิวนิสต์ และการเป็นคนชายขอบ ดังนี้

1. การเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย

การเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย นำเสนอให้ชาวเขาที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องการแกะรอยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรอยเท้าคน รอยเท้าสัตว์ วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชาวไทยภูเขาภูเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอยพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "ล่องไพร"

ในเรื่อง "ล่องไพร" นักเขียนนำเสนอภาพชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย เห็นได้จากเหตุการณ์ศักดิ์ สุริยัน สงสัยว่าเหตุใดช่างคำผู้ร่วมเดินทางจึงหายตัวไปจากแคมป์ ด้วยความสงสัยจึงตัดสินใจออกตามหาพร้อมกับตาเกินพรานชาวกะเหรี่ยง โดยตาเกินได้นำทักษะความรู้เรื่องการแกะรอยมาใช้ในการตามหาช่างคำ ดังข้อความ

...ตาเกินนั่งลงพิจารณาพื้นดินตอนหนึ่งอยู่สักครู่ พลางพิมพ์้าอยู่ในคอเบาๆ ว่า "ประหลาดเสียแล้วนาย ประหลาดเสียแล้ว"

"ประหลาดอะไรกัน ตาเกิน"

"ช่างคำคนเดียว ทำไมไม่มีหลายตีนเหมือนทศกรรฐ์ ไม่งั้นก็หลายช่างคำผ่านไปทางนี้" แกชีให้ข้าพเจ้าดูรอยเท้าขนาดใหญ่สองสามรอย ซึ่งเห็นได้ว่า ค่อยย่อตามรอยเท้าที่เล็กกว่าของช่างคำไป ใจข้าพเจ้าเต้นแรง เสียงก็คงมีกังวานผิดปกติขณะที่ตั้งกระทู้ว่า

"แกหมายความว่าช่างคำหลบจากแคมป์ออกมาพบพวกนี้หรือตาเกิน"

กะเหรี่ยงชราสายหน้า "พบกันธรรมดาทำไมถึงเดินย่องอย่างนั้น ไม่ใช่แน่นอนช่างคำออกมาดูอะไร มาทำอะไรถึงที่นี่ไม่มีใครรู้ได้นอกจากคนพวกนั้น มันคงจะเห็นเราเข้าจึงได้ติดตามช่างคำไป"

"ตาเกินเข้าใจแล้วนาย"

"ที่นี้ตาเกินรู้ว่าช่างคำออกมาทำไม เขามาเที่ยวหากองไฟอย่างนี้เพื่อที่จะได้รู้ว่า มีใครติดตามมาอยู่ใกล้ๆ ที่พักของเราหรือไม่ เมื่อวานช่างคำเที่ยวตามหาไปอย่างนั้นจนพบมันที่นี้ ... ดูซิ นาย ดู! ช่างคำคงจะถูกทำร้ายไม่ได้สติ แล้วก็ถูกมัดหามหรือแบกกันไป เพราะจากนั้นมันมีรอยตีนใหญ่ๆ ของคนพวกนั้น ไม่มีรอยตีนของช่างคำเลย"

(น้อย อินทนนท์, 2538ข, น. 38-39)

จากข้อความจะเห็นได้ว่าด้วยความชำนาญในเรื่องการแกะรอย ตาเกิ้นพรานซราจึงรู้ว่าสาเหตุที่ส่งคำหายตัวไปจากแคมป์เพราะออกมาหากองไฟ จนถูกทำร้ายหมดสติและถูกมัดแบก เพราะตาเกิ้นพบรอยเท้ารอยใหญ่ของคนแปลกหน้าจำนวนมากที่ไม่ใช่รอยเท้าของส่งคำ ด้วยความเชี่ยวชาญและชำนาญในเรื่องการแกะรอย จึงรู้ว่าส่งคำถูกคนแปลกหน้ากลุ่มหนึ่งจับตัวไป

แม้จะยังไม่พบส่งคำแต่ตาเกิ้นยังคงแกะรอยเท้าเพื่อติดตามต่อไป จนกระทั่งพบว่าส่งคำถูกคนแปลกหน้ามัดแบกผ่านลำธารแห่งนี้

“ข้ายังก่อน รอยตีนเหล่านี้” แกลยน้ำลงไปอย่างระมัดระวังแล้วก็ให้ข้าพเจ้าดูรอยน้ำชุ่นๆ

“นี่เป็นรอยตีนคน นาย เพิ่งล่องหน้าเราไปไม่ถึงอึดใจนี่เอง กรวดยังไม่หยุดไหลทรายยังไม่ทันกลบ”

“พวกมัน” ข้าพเจ้าอุทานเบาๆ “พวกที่ทรมานส่งคำ”

“ไม่ใช่ นาย” ตาเกิ้นสั่นศีรษะ “รอยคนใส่เกือกป่นกับรอยตีนเปลาแล้วก็หลายสิบคน”

... ยิ่งแกอธิบายข้าพเจ้าก็ยิ่งเข้าใจความหมายของแก การสังเกตรอยเท้าสัตว์และคนบนพื้นดินอาจจะไม่ลำบากยากเย็นอะไรนักสำหรับคนที่คุ้นชีวิตป่ามาเป็นสิบๆ ปี มีความสังเกตและพินิจพิจารณา ... แต่การอ่านสัญญาณใดๆ ในก้นห้วยหรือท้องธารใต้พื้นน้ำ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะด้วยความเคลื่อนไหวของกรวดและทรายซึ่งถูกกระแสน้ำพัด ต้องอาศัยความชัดเจนจริงๆ ของลูกป้ออย่างตาเกิ้นจึงจะสามารถบอกได้

(น้อย อินทนนท์, 2538ข, น. 55-56)

ในฐานะที่เป็นนายพรานผู้คุ้นชินกับผืนป่ามาหลายสิบปี กอปรกับการมีทักษะในเรื่องการแกะรอยต่างๆ ตาเกิ้นจึงรู้ว่าส่งคำถูกจับตัวผ่านมายังลำธารสายนี้ได้ไม่นาน เพราะสังเกตรอยน้ำชุ่นๆ ที่กรวดยังไม่หยุดไหล ทรายยังไม่ทันกลบ เนื่องจากมีรอยเท้าของคนหลายสิบคนที่เพิ่งเหยียบย่ำผ่านไป ทักษะการแกะรอยที่แม่นยำเช่นนี้ทำให้ศักดิ์ สุริยัน ต้องยอมรับในความสามารถของตาเกิ้นพรานซรา เพราะการแกะรอยนอกจากอาศัยความชำนาญแล้วต้องมีไหวพริบและสติปัญญา ซึ่งมีเพียงตาเกิ้นผู้เดียวเท่านั้นที่สามารถอธิบายได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขาที่มีภาพแทนการเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นภาพชาวเขาในเชิงบวก คือ เป็นคนช่างคิดช่างสังเกต มีความรู้และความชำนาญในเรื่องการแกะรอย การนำเสนอในลักษณะนี้เป็นการนำเสนอผ่านอุดมการณ์ของนักเขียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้ชาวเขาจะมีวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ และลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างไปจากคนไทย แต่ชาวเขาก็มีภูมิปัญญา มีความรู้ และมีความชำนาญเรื่องการแกะรอยตามวิถีของตน ไม่ใช่ชาวเขาชาวดอยผู้ด้อยปัญญาตามความเข้าใจของคนในวัฒนธรรมกระแสหลัก

2. การเป็นนักพัฒนา

คำว่า "การพัฒนา" หากพิจารณาจะพบว่าเป็นคำที่เคลือบแฝงวาทกรรมที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2540, น. 91) ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมการพัฒนา (development discourse) ว่า "วาทกรรมการพัฒนาเป็นการใช้อำนาจเข้ามา มีบทบาทต่อการสร้างจุดยืน ความคิด ความเชื่อ ความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาและทำให้เกิดการยอมรับในสังคม ในขณะที่เดียวกันวาทกรรมที่สร้างขึ้นนี้ยังทำหน้าที่ปิดกั้น และทำให้เอกลักษณะรวมทั้งความหมายบางสิ่งๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคมสามารถเลือกหายไปได้ด้วย"

แนวคิดเรื่องการพัฒนาได้แพร่กระจายเข้าไปยังกลุ่มชาวไทยภูเขา เพราะจากเดิมชาวไทยภูเขาเป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติและยึดอาชีพทำเกษตรเป็นหลัก เช่น ทำนาทำไร่ เลี้ยงสัตว์ แต่เมื่อภาครัฐเข้าไปมีบทบาทโดยการเข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวเขาให้ก้าวเข้าสู่สภาวะที่ทันสมัย (modernization) ผ่านอำนาจและอุดมการณ์ วิถีชีวิตและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของชาวไทยภูเขาจึงมีพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นสังคมเจริญขึ้น แต่หากพิจารณาแนวคิดการพัฒนายังพบว่าการพัฒนาคือวาทกรรมที่คอยกดขี่ไม่ให้ชาวเขาคิด และหรือมีอิสระเสรีในการใช้ชีวิตเหมือนดังเช่นในอดีต เพราะชาวเขาต้องอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของรัฐ ดังนั้นการพัฒนาจึงทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิม รากเหง้า วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และตัวตนของชาวเขาเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชาวไทยภูเขาที่มีภาพแทนการเป็นนักพัฒนา พบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "ในสายหมอก"

ในเรื่อง "ในสายหมอก" นักเขียนนำเสนอภาพชาวเขาเป็นนักพัฒนา โดยจุดเริ่มต้นที่สร้างให้ชาวเขากลายเป็นนักพัฒนา คือ มีม้าซึ่งไม่ทราบว่าเป็นของใครมาทำลายไร่ข้าวโพดของอาเปาชาวจีนฮ่อ ครูดวงใจจึงหาวิธีแก้ปัญหามาโดยการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อสืบหาคดีดังกล่าว ดังข้อความ

“เอาละ เอาละ พี่น้องชาวบ้านธาตุทุกคน เขารวยยังงี้ก็ต้องพิสูจน์กันให้เห็นเพราะอาเปาแกเสียหายมาก เขาเห็นใจ อาเปาก็เป็นเพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงกับชาวสี่ซอเขา ถึงอย่างไรก็ต้องหาเจ้าของม้ามานำให้ได้ แต่คืนนี้ถ้าเขาจะไปบ้าน ลุงอาชะโปะมันก็บ่ดี เกิดไม่ใช่หรือไม่มีน้ำตัวที่ว่าแล้ว พวกเขาจะทำอย่างไรจริงไหม” พ่อเฒ่าให้เหตุผล

“จริงอย่างที่พ่อเฒ่าพูด ครูเห็นด้วย” ครูขยับพูด “การจะสงสัยใครก็สงสัยได้ แต่เราควรมีเหตุผลและทำอย่างรอบคอบ เดี่ยวจะกลายเป็นเรื่องใหญ่โตเพราะเข้าใจผิดกัน ครูว่าหมู่บ้านสี่ซอของเราเนี่ยก็มีความสามัคคีกันดีตลอดมา เราควรมีคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นเพื่อทำงานประสานเกี่ยวกับคดีอย่างนี้ และกรรมการหมู่บ้านชุดนี้อาจจะทำงานเป็นตัวแทนชาวบ้าน เพื่อป้องกันทรัพย์สินและการพัฒนาหมู่บ้านอย่างอื่น ๆ อีกด้วย อีกอย่างคณะกรรมการหมู่บ้านก็อาจจะช่วยกันดูแลผลประโยชน์ทุกอย่างให้กับหมู่บ้านด้วยก็ได้

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 57-58)

ทุกคนสงสัยว่าม้าที่เข้ามาทำลายไร่ข้าวโพดของเปานั้นอาจจะเป็นม้าของอาชะโปะ แต่พ่อเฒ่าอาเหลมะและครูดวงใจไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว เพราะไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าเป็นม้าของอาชะโปะ ฉะนั้น เพื่อให้ทุกคนหายสงสัยในเรื่องนี้ครูดวงใจจึงเสนอวิธีแก้ปัญหา โดยการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนของชาวบ้านบ้านธาตุในการดูแลปกป้องทรัพย์สินพัฒนาหมู่บ้าน และพร้อมกันนั้นก็ทำการสืบหาคดีของอาเปาไปพร้อมๆ กัน

ลูกบ้านทุกคนต่างเห็นด้วยกับข้อเสนอของครูดวงใจ จึงเริ่มคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 5 คน

“ถ้าจั้น เป็นอันว่าตกลงจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นนะ” ครูถามความเห็นคนอื่น ๆ

“แล้วเขาจะได้อะไรกับกรรมการล่ะ เขาจะจับเจ้าของม้าได้ก้อ” อาเปาสงสัย

“แน่นอน ลุงอาเปา เมื่อมีคณะกรรมการหมู่บ้านแล้วเขาจะตกลงกับพ่อเฒ่าหรือพ่อหลวงที่เป็นหัวหน้าหมู่บ้านแห่งนี้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป โดยลุงอาเปาไม่ต้องจัดการเอง แต่คณะกรรมการหมู่บ้านก็ให้ทุกคนเลือกกันขึ้นมาเองว่าสมควรจะเลือกใครเป็น และควรมีกรรมการกี่คน” ครูดวงใจอธิบายให้อาเปาฟัง

“หมู่บ้านเรามีไม่มาก มีสัก 5 คนดีไหมครู” พูเต่าพูดขึ้น

“เออ ดี มีสัก 5 คนพอแล้ว” อาลื้อเห็นด้วย

“เอาละ ถ้าจั้นตกลงให้ชาวบ้านที่มาประชุมกันในคืนนี้ออกเสียงเลือก คณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา 5 คน มีหน้าที่คอยดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ...”

ในที่สุดที่ประชุมกลางคืนเดือนหงายนี้ก็ลงมติเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านกัน ขึ้นเองได้ครบ 5 คน ได้แก่ พ่อเฒ่าอะเหลละเป็นพ่อหลวง หัวหน้าคณะกรรมการหมู่บ้าน อาลื้อ อาซาผ่า อาชี และอาไฉแป๊ะ

“คณะกรรมการหมู่บ้านที่ชาวบ้านเลือกกันขึ้นมาจะเป็นตัวแทนชาวบ้านในเรื่อง ต่างๆ และจะต้องซื่อสัตย์ทำงานเพื่อลูกหลานและพี่น้องชาวบ้านธาตุเพื่อความอยู่เย็น เป็นสุข งานแรกของคณะกรรมการหมู่บ้านชุดนี้ก็คือสืบหาเจ้าของม้าที่มากินข้าวโพดของ อาเปาให้ได้ ...”

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 59-60)

คณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 5 คนที่ถูกคัดเลือกนี้จะต้องทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ คือ คอย เป็นหูเป็นตา คอยดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน และคอยร่วมมือพัฒนาหมู่บ้านไปพร้อมกับ หน่วยงานราชการเพื่อลูกหลานและพี่น้องชาวบ้านธาตุ การนำเสนอให้มีมติเลือกคณะกรรมการ หมู่บ้านหากมองในมิติทางการเมืองจะพบว่า เป็นวาทกรรมอำนาจที่รัฐปรารถนาเข้าไป เปลี่ยนแปลงพื้นที่ชนบทมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบปิตาธิปไตย เพราะการเลือกคณะกรรมการ หมู่บ้านเป็นวาทกรรมการเมืองที่สร้างความพึงพอใจให้กับคนในสังคมในแง่ของผลที่ได้รับ ฉะนั้น หากคนในสังคมยอมรับจะทำให้เกิดพลวัตในชนบท

ผลการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านมีชื่อเสียงไปยังพื้นที่ราบ หัวหน้าพัฒนาและ สงเคราะห์ชาวเขาจึงออกคำสั่งให้จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้หมู่บ้านมีความ เจริญมากยิ่งขึ้น เมื่อสร้างสหกรณ์ร้านค้าสำเร็จชาวบ้านและเด็กๆ ต่างให้ความสนใจ และ มาอุดหนุนสินค้าเป็นจำนวนมาก ดังข้อความ

...พ่อหลวงได้ชักชวนให้ชาวบ้านร่วมมือกันสร้างสหกรณ์ร้านค้าขึ้นกลางหมู่บ้าน จนสำเร็จ และมีชาวบ้านมาให้ความสนใจกับสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้านมาก โดยเฉพาะ พวกเด็กๆ รู้สึกตื่นเต้นกันมาก และมักจะมาอุดหนุนซื้อขนมหวานกันเป็นพิเศษ

สหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้านเป็นเรื่องใหม่สำหรับหมู่บ้าน ดังนั้นคณะกรรมการ หมู่บ้านจึงคอยดูแลประสานงานอย่างใกล้ชิด โดยให้กลุ่มหนุ่มสาวของชาวบ้านเป็นผู้

ดำเนินงานทั้งหมด แต่การดูแล การจัดซื้อ และการขายตลอดทั้งการเงิน ทั้งนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านและครูจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำดูแลผลกำไรให้ด้วย เป็นการฝึก คนหนุ่มสาวของหมู่บ้านให้รู้จักมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 98-99)

เนื่องจากสหกรณ์ร้านค้าเป็นเรื่องใหม่ของหมู่บ้าน จึงได้รับความสนใจจากชาวบ้าน เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม แม้คนหนุ่มสาวจะทำหน้าที่บริหารจัดการสหกรณ์ แต่ก็อยู่ภายใต้ การควบคุมของครูดวงใจที่ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องผลกำไร การนำเสนอนี้สะท้อนให้ว่าชาวเขายังคง อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของรัฐ เพราะครูดวงใจคือตัวแทนของภาครัฐผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ เชิงอำนาจที่เหนือกว่า การตกเป็นรองทางความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ชาวเขาจึงอยู่ภายใต้การควบคุม ของครูดวงใจ

การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า นอกจากส่งผลให้ชาวลีซอมีความรู้เกี่ยวกับการบริหาร จัดการแล้ว ชาวลีซอยังนำความรู้มาพัฒนาตนเองและหมู่บ้าน จนทำให้ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดี และมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น การไม่หยุดพัฒนาจึงทำให้หมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อเสียง

...หมู่บ้านธาตุลีซอเดี่ยวนี้น่าคิดว่าแต่ก่อนมาก ชาวบ้านมีความสามัคคี และ กระตือรือร้นที่จะร่วมมือกับราชการ โดยมีพ่อหลวงอาเหลมะเป็นผู้นำที่คอยให้การ สนับสนุนกับครูดวงใจตลอดมา จนทำให้ชื่อของหมู่บ้านโด่งดังไปทั่ว เป็นที่รู้จักในหมู่ของ ครูอาสาและคนอื่นอย่างมาก

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 102)

จากข้อความจะเห็นได้ว่าผลการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านและสหกรณ์ร้านค้า ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวลีซอเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด เพราะชาวบ้านมีอาชีพ มีรายได้ และมีความรู้มากขึ้นอันเกิดจากการเรียนรู้งานต่างๆ ภายใต้การดูแลของครูดวงใจ ทำให้พวกเขา กลายเป็นชาวเขานักพัฒนา เป็นผู้ที่มีความคิด และมีศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรด้วย ตนเอง การไม่หยุดพัฒนาของชาวเขาเผ่าลีซอทำให้หมู่บ้านแห่งนี้มีความเจริญ และมีชื่อเสียง จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขาเขามีภาพแทนการเป็นนักพัฒนา นักเขียนได้นำหลักแนวคิดเรื่องการพัฒนาซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม มาสร้างตัวตนใน

รูปแบบใหม่ให้กับชาวไทยภูเขาผ่านวาทกรรมการพัฒนา ทำให้ชาวเขาจากเดิมเคยเป็นกลุ่มชนที่
 ล้าหลัง มีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติ "ไม่มีความรู้เกี่ยวเศรษฐกิจการลงทุน รายได้ และผลกำไร
 กลายเป็นกลุ่มชนที่มีสติปัญญา มีศักยภาพ มีความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการ
 เพราะคำว่า "การพัฒนา" เป็นคู่ตรงข้ามกับ "ด้อยพัฒนา" นักเขียนจึงนำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อให้
 ชาวไทยภูเขาที่มีลักษณะเป็นไปตามความต้องการ คือ เป็นนักพัฒนาภายใต้อุดมการณ์รัฐ เพื่อ
 ลบเลือนภาพชาวเขาในมิติเดิม คือ ล้าหลัง

3. การเป็นคอมมิวนิสต์

การเป็นคอมมิวนิสต์ในที่นี้ คือการนำเสนอให้ชาวเขามีระบบความคิด ความเชื่อ และ
 ความศรัทธาที่ตรงข้ามกับคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก คือ การนับถือผี วรรณกรรมที่นำเสนอให้
 ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็นคอมมิวนิสต์พบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "ก่อนฟ้าสาง"

ในเรื่อง "ก่อนฟ้าสาง" นำเสนอภาพชาวเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ผ่าน
 ชาวลัวะที่อพยพมายังฝั่งไทยเพราะหลบหนีสงคราม แม้รัฐไทยจะให้ความช่วยเหลือโดยให้ชาวลัวะ
 ขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทย แต่ชาวลัวะกลับถูกผู้มีอำนาจกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เพียง
 เพราะนับถือผี

"พวกเราจะถือผีอะไรก็ได้ ก็ไม่เห็นจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ใคร ประเพณีของ
 เรากำหนดก็รู้อยู่แล้วว่าคนลัวะเขาถือผีกันทุกครัวเรือน ทางอำเภอก็บอกว่าไม่ห้าม
 เรื่องนี้..."

"พวกเจ้ารวมกันเพื่อจะคิดการร้ายต่อบ้านเมือง แต่ไหนแต่ไรเราก็ไม่เห็นจะต้อง
 รวมกัน พอถือผีบุญพวกเจ้าก็รวมกันเพื่อคิดการร้าย อย่าคิดนะว่าเราไม่รู้"

"เราไม่ได้ปิดบังใคร เจ้าหนานย่นกับหนานอ่อนมันไปแอบดูอยู่ห่างๆ แล้วมา
 รายงานกำนัน กำนันยังจะเชื่อมั่นอีกหรือ ทำไมกำนันไม่ไปดูเองให้มันชัดๆ ว่าเราทำอะไร
 กันอยู่ พี่น้องของเราเขามารวมกันก็เป็นเรื่องเคารพนับถือศรัทธาต่อ เจ้าต้นบุญ มันเป็น
 เรื่องที่ห้ามไม่ได้ เราบอกว่าเราจะสู้ เราก็สู้เพื่อให้ชีวิตเราดีขึ้นกว่านี้ กำนันเคยช่วยพวก
 เราบ้างไหม มีแต่เก็บภาษี ภาษี" อีพองพูดเสียอย่างอดไม่ได้

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 64)

ชาวลัวะมีความเชื่อในเรื่องผีเช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นคติความเชื่อ
 ที่ถูกสืบทอดต่อๆ กันมาถึงปัจจุบันทั้งในรูปแบบปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ ความเชื่อในเรื่องผีจึงเป็น
 สิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากวิถีการดำเนินชีวิตของชาวลัวะได้ สำหรับชาวลัวะการนับถือผีนอกจาก

จะเป็นการกล่อมเกลาคจิตใจไม่ให้ประพฤติดื้อแล้ว นโยบายการนับถือผียังแฝงอุดมการณ์ในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนอีกด้วย จากข้อความข้างต้นเมื่อชาวลัวะมีความเชื่อและความศรัทธาที่ตรงข้ามกับเจ้าของประเทศ คือ การนับถือผี กำนันที่มีอำนาจท้องถิ่นจึงเกรงว่าลัวะอาจเสี่ยงต่อการเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะลัวะเป็นกลุ่มผู้อพยพหลบหนีสงครามจากฝั่งลาวเข้าสู่ประเทศไทย ไม่ใช่คนไทย แม้ทางการไทยจะให้ลัวะขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทยก็ตาม แต่การมีความเชื่อท้องถิ่นในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติคือการไม่มีศาสนา ส่งผลให้ชาวลัวะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเลียงไม่ได้

หลังถูกผู้มีอำนาจท้องถิ่นกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ปวงศ์จึงถูกคุมตัวไปสอบสวน ยังที่ว่าการอำเภอ ตำบลสนทนาของตัวละครที่กล่าวหาว่า

“ทุกวันนี้คอมมิวนิสต์กำลังแทรกซึมขึ้นทางภาคเหนือของเรา ทางอีสานก็ระบดไปหลายจังหวัด ทางภาคใต้ก็จับไปหลายรายแล้ว คอมมิวนิสต์เป็นพวกล้มล้างรัฐบาล เป็นกบฏก่อการร้าย โทษฐานคอมมิวนิสต์ถึงขั้นประหารชีวิต ว่าไปแล้วคอมมิวนิสต์กับนายวงศ์นี่ก็มีความคิดไม่ต่างอะไรกันเท่าใดนัก ถ้านายวงศ์คิดจะสู้ คิดจะถือเจ้าต้นบุญต่อไปอีกละก็คงไม่พ้นโทษฐานมีการกระทำอันเป็น คอมมิวนิสต์ เมื่อถึงเวลานั้นก็ไม่มีใครช่วยนายวงศ์ได้แล้ว ต่อให้เจ้าต้นบุญก็ช่วยนายวงศ์ไม่ได้ ถ้าจะกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี อยู่ในกฎหมายบ้านเมืองก็รีบเสีย ทางการยังพร้อมที่จะให้อภัยเสมอ”

“เจ้าต้นบุญไม่เคยสอนให้เราเป็นคนชั่ว” ... “เอนทำมาหากินสุจริต ไม่เคยไปลักขโมย ปล้นจี้หรือหลอกหลวงใคร ไปถามพี่น้องดูก็ได้ ไม่มีอะไรที่เอนจะต้องกลับเนื้อกลับตัว ถ้าเจ้านายมีเอกสารหลักฐานว่าเอนเป็นคนไม่ดี ก็ให้นายจับเอน เอนไม่กลัว ...”

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 80-81)

การนับถือผีเจ้าต้นบุญทำให้นายอำเภอเชื่อว่าปวงศ์เป็นแกนนำชักนำให้ชาวลัวะเป็นคอมมิวนิสต์ แต่ปวงศ์ยืนยันในความบริสุทธิ์ว่าตนไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ถูกกล่าวหา แม้ว่าพวกเขาจะนับถือผีแต่ผีที่นับถือไม่ได้สอนให้ชาวลัวะเป็นคนชั่วแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่านายอำเภอมีอคติทางชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัด เพราะลัวะนับถือสิ่งที่แตกต่างไปจากคนในสังคมใหญ่จึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์คิดก่อการร้ายต่อประเทศชาติ เพราะในทางสังคมคอมมิวนิสต์คืออุดมการณ์และขบวนการทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการสถาปนา

สังคมคอมมิวนิสต์อันปราศจากชนชั้นทางสังคม เงินตรา และรัฐ ดังนั้น การมีแนวคิดและหรือการนับถือศาสนาที่แตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ ชาวลัทธิจึงไม่อาจหลุดพ้นไปจากการถูกกล่าวหาได้

เมื่อทางการกล่าวหาชาวลัทธิว่าเป็นคอมมิวนิสต์คิดทำลายชาติ ชาวลัทธิจึงเกิดความไม่พอใจ ดังข้อความ

“ต่อหน้าพวกสระรีเมืองนั้น เอินไม่เคยพบเคยเห็นความเป็นมิตรความเป็นพี่น้องจากพวกมันเลย มีแต่เสียงดุด่าว่ากล่าวไปต่างๆ นานา มันหาว่าเอินเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นพวกคิดไม่ดีต่อรัฐบาล จะล้มล้างชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พี่น้องลัทธิทุกคนคิดดูให้ดี คนป่าคนดงอย่างพวกเรานี้หรือจะเอาชีวิตให้รอดเป็นรอดตายจากความทุกข์ยากปากเหยี่ยวปากกาที่ยังยากพอแรงอยู่แล้ว จะเอาเวลาไหนไปคิดวางแผนใหญ่โตโค่นล้มรัฐบาล เราสู้ทุกวันนี่ก็เพื่อปากท้องของเรา สู้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม พวกสระรีเมืองข่มเหงเรายังไม่พอ ยังจะมากล่าวหาให้โทษเราต่างๆ นานาอีก คนอย่างเราจะพูดก็ไม่ได้พูด จะกินก็ไม่ได้กิน ซ้ำยังถูกเหยียดหยามว่าต่ำต้อยป่าดง ไม่รู้หนังสือ ไม่รู้ภาษา ไม่รู้แต่งตัว ไม่เจริญหูเจริญตา ป่าเถื่อน เพราะพวกสระรีเมืองไม่เคยเคารพนับถือเรา ไม่เคยคิดว่าเราเป็นคนมีมือ มีขา มีสมองอย่างที่เขามี ...”

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 87)

จากข้อความเห็นได้ชัดว่าชาวลัทธิทุกคนไม่ชอบคนเมือง เพราะคนเมืองถูกเหยียดหยามชาวลัทธิว่าเป็นกลุ่มชนที่ต่ำต้อย เป็นคนป่าเถื่อนป่าดง ไม่รู้หนังสือ ไม่รู้ภาษา ไม่รู้การแต่งตัว อีกทั้งยังกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์คิดไม่ดีต่อรัฐบาล คิดล้มล้างชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ พฤติกรรมของคนเมืองทำให้ชาวลัทธิไม่พึงพอใจ และรู้สึกไร้ซึ่งความเป็นมนุษย์ในสายตาคนเมือง การนำเสนอเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความคิดแบบคู่ตรงข้ามของคนเมืองที่มีต่อชาวลัทธิอย่างชัดเจน กล่าวคือ คนเมืองมีทัศนคติต่อชาวลัทธิมีความเป็น "คนอื่น" ที่ไม่ใช่คนไทย แม้ลัทธิจะขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทยแล้วก็ตาม แต่ด้วยการอยู่ในบทบาทสถานภาพเจ้าของประเทศที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่า คนเมืองจึงใช้อำนาจนี้เข้าไปจัดความสัมพันธ์ระหว่างชาวลัทธิกับคนไทย โดยใช้อำนาจความเป็นเจ้าของประเทศลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีของชาวลัทธิ สร้างให้ชาวลัทธิเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีคุณค่าในฐานะมนุษย์ทัดเทียมกับคนไทย ดังนั้น การมีทัศนคติในแบบคู่ตรงข้ามจึงเบียดขับให้ชาวลัทธิมีความแตกต่างไปจากคนไทยอย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ดี แม้ชาวลัวะจะยืนยันในความบริสุทธิ์ว่ากลุ่มชนของตนนั้นไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ แต่ทางการไทยไม่ปักใจเชื่อจึงใช้อำนาจเข้าจับกุมบ่วงศ์บุคคลที่คิดว่าเป็นผู้นำให้ลัวะเป็นคอมมิวนิสต์

"นายวงศ์ไซ้ใหม่" เขาถาม

"ไซ้" บ่วงศ์ตอบ

"ทางการกำลังต้องการตัวนายวงศ์ ให้เตรียมของเดินทางไปกับเราเดี๋ยวนี้"

"พวกเราไม่ได้ทำผิดอะไร เจ้านายมาจับเราทำไม"

"เอาไว้พูดกันที่จังหวัด"

"พูดกันตรงนี้ก็"ได้"

...

"คุณตัวมันไว้" เจ้าจ่าร่างยักษ์ตะโกนสั่งลูกน้อง

"ไม่ต้อง" คุณแสนรีบร้องห้าม เมื่อเจ้าหน้าที่ชุดเดิมทำท่าจะฮึดเข้าไปจับบ่วงศ์

"ไม่ต้องมัด ไม่ต้องคุมตัว เราพูดกับนายวงศ์ดีๆ เชื่อว่านายวงศ์คงไม่ขัดข้องทางราชการ"

"ถ้านายต้องการตัวเอน เอนไม่ขัดข้อง ... ถ้าเจ้านายมีหลักฐานว่าผิด เอนก็จะยอม ผิดแล้วก็ต้องยอม แต่ถ้าเราถูก เจ้านายจะต้องรับผิดชอบต่อพวกเราทุกๆ คน เอนไม่กลัว พี่น้องเอนก็ไม่กลัว ไปถึงจังหวัดก็ไป ถึงเมืองหลวงก็ไป ขอแต่ให้เราสู้กับความจริงอย่างซื่อๆ ตรงๆ"

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 108-109)

บ่วงศ์ไม่ขัดขืนต่อการเข้าจับกุมของทางการไทย เพราะตนและพี่น้องชาวลัวะไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ทางการกล่าวหา กอปรกับทางการไทยไม่มีหลักฐานว่าตนและพี่น้องชาวลัวะทำความผิดคิดเป็นกบฏ ดังนั้น บ่วงศ์จึงพร้อมที่จะต่อสู้กับอำนาจรัฐไทยด้วยมือเปล่าเพื่อเฝ้าพันธู์เพื่อความเป็นธรรม และเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ว่ากรณั้บถือผีเป็นคติความเชื่อดั้งเดิม ไม่ได้เป็นการปลุกกระดมให้ชาวลัวะเป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ชาวเขาเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แต่กลับไม่ได้รับการยอมรับจากคนไทยว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ เนื่องจากชาวเขาถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้อพยพ มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เหล่านี้จึงก่อให้เกิดผลกระทบที่ทำให้ชาวเขา

ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ถูกเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจข่มขู่ ถูกขูดรีดจากผู้มีอำนาจท้องถิ่น ถูกจับกุมคุมขังโดยไม่สามารถปกป้องสิทธิของตนในฐานะที่เป็นคนไทย รวมถึงการถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้น การนำเสนอให้ชาวเขามีภาพแทนการเป็นคอมมิวนิสต์ จึงเป็นการสร้างความ "เป็นอื่น" ให้กับชาวเขา เพราะชาวเขาไม่ปฏิบัติตามวาทกรรมหรือความคิดความเชื่อตามวาทกรรมกระแสหลักของสังคม นั่นคือ การนับถือศาสนาพุทธเจกเช่นเดียวกับประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ การเลือกนับถือผีทำให้ชาวเขาถูกกีดกันออกจาก การเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ แม้ว่าจะได้รับสิทธิการเป็น "คนไทย" แล้วก็ตาม ฉะนั้น การนำเสนอให้ชาวเขามีภาพแทนการเป็นคอมมิวนิสต์ จึงเป็นการสร้างที่แบ่งไปด้วยอคติทางชาติพันธุ์ การกีดกัน การกดขี่ ผู้ที่มีความแตกต่างจากวาทกรรมกระแสหลักของสังคมอย่างแท้จริง

4. การเป็นคนชายขอบ

คนชายขอบ (Marginal People) คือ กลุ่มคนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางสังคม วัฒนธรรม และหรือกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการยอมรับจากคนกลุ่มใหญ่หรือเจ้าของประเทศ เนื่องจากความแตกต่างทางด้านต่างๆ สุริชัย หวันแก้ว (2546, น. 7) กล่าวถึงกลุ่มคนชายขอบว่า "เป็นกลุ่มที่ยังไม่ถูกกลืนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มใหญ่อย่างสมบูรณ์ กลุ่มที่ละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนไปบางส่วนและยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์ในวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้น ทั้งคนดี คุณค่า และแบบอย่างที่ดีแสดงออกมาจึงไม่ได้มีลักษณะเป็นของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง"

จากการศึกษา นักเขียนนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็นคนชายขอบอันเนื่องมาจากประเด็นต่อไปนี้

4.1 ชายขอบด้านชาติพันธุ์

ชายขอบด้านชาติพันธุ์ นำเสนอให้ชาวเขาไม่ถูกยอมรับจากคนไทย เพราะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษา ความเชื่อ จนถูกเบียดขับให้กลายเป็นคนชายขอบในสายตาคนไทย และหรือการนำเสนอให้ชาวเขาอพยพหลบหนีสงครามเข้าสู่ประเทศไทยจนกลายเป็นคนชายขอบของสังคม วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนชายขอบด้านชาติพันธุ์พบ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "ใต้ฟ้าสีคราม" เรื่อง "เจ้าฟ้า" และเรื่อง "แผ่นดินสงคราม"

ในเรื่อง "ใต้ฟ้าสีคราม" นักเขียนได้นำเสนอภาพความเป็นชายขอบด้านชาติพันธุ์ผ่านลีเจ็งหนุ่มม้ง ในฐานะน้องใหม่เขาถูกรุ่นพี่สัมภาษณ์ประวัติส่วนตัว ด้วยความเป็นชาวเขาผู้ไม่อายุในชาติกำเนิดจึงได้บอกกับทุกคนว่าตนเป็นคนม้ง เชื้อชาติม้ง สัญชาติไทย แต่เมื่อทุกคนรู้ว่าลีเจ็งเป็นชาวม้งจึงต่างพากันมองเขาเป็นตัวประหลาด ดังข้อความ

...แต่แรกทีเดียวใครๆ คิดว่าเขาเป็นลูกคนจีนเหมือนชายหนุ่มลูกจีนอื่นๆ
ในเมืองไทย

...แต่ทว่าเมื่อตอนสัมภาษณ์น้องใหม่พวกแรกที่เห็นหน้าตาของเขากระเดียดไปทาง
พระเอกฮ่องกงหรือไต้หวัน จึงสัพยอกเขาว่า “คุณหลุดมาจากโรงถ่ายไหน แถวฮ่องกงหรือ
ไต้หวัน”

ลีเจ็งตอบอย่างชัดเจนว่า “ผมเป็นม้ง เชื้อชาติม้ง ถิ่นสัญชาติไทย”

เลยเกิดฮือฮากันขึ้น ลีเจ็งกลายเป็นของแปลก เขาถูกสัมภาษณ์ถูกซักถามครั้งแล้ว
ครั้งเล่าอย่างเกรียวกราว ตั้งแต่วันแรกรับน้องใหม่จนตลอดปีการศึกษาที่เขาเป็นน้องใหม่
อยู่

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 13-14)

การมีชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากคนในสังคมใหญ่ ทำให้ตลอดระยะเวลา
การศึกษาลีเจ็งกลายเป็นคนแปลกหน้าในสายตาคนไทย เขารู้สึกว่าตนเองมีความแปลกแยกจาก
คนทั่วไป แม้ผู้อื่นจะกล่าวถึงรูปลักษณะภายนอกของตนว่ามีลักษณะคล้ายกับคนจีนก็ตาม แต่หาก
พิจารณาจะพบว่าในความคิดดังกล่าวแฝงไปด้วยความอคติและการเหยียดหยาม การนำเสนอนี้
นักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นทัศนคติของคนไทยที่มองชาวเขาในลักษณะคู่ตรงข้าม กล่าวคือ
คนไทยมองว่าชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ด้อยกว่า มีความแตกต่างไปจากกลุ่มชนของตนทั้งในด้าน
รูปลักษณะ ภูมิศาสตร์ และชาติพันธุ์ ฉะนั้น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ส่งผลให้ลีเจ็งกลายเป็น
ตัวประหลาดและเป็นคนชายขอบในสายตาของคนไทย

ในวันพบญาติของมัทรีลีเจ็งได้เผชิญกับปัญหาชาติพันธุ์อีกครั้ง เพราะความ
แตกต่างทางชาติพันธุ์ทำให้ญาติฝ่ายมัทรีเกิดความอคติ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“เมื่อตอนที่ผมไปกรุงเทพฯ ไปพบพวกพี่น้องของคุณ ผมยังไม่ลืมว่าใคร ต่อใคร
มองดูผมยังไง เขาเห็นผมเป็นของแปลกอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ใช่คนในสังคมเดียวกัน
อย่างคนที่จะเข้าร่วมอยู่ในสังคมเดียวกัน”

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 27-28)

ลีเจ็งเสียใจกับเหตุการณ์ที่ครอบครัวของมัทรีมีทัศนคติในเชิงลบกับตน เพราะ
พวกเขามีรูปแบบความคิดที่ว่าลีเจ็งเป็นของแปลก ทั้งที่จริงแล้วลีเจ็งก็คือชาวม้งในฐานะคนไทย

คนหนึ่ง แต่การมีทัศนคติโดยการแบ่งแยกความเป็นเขาและความเป็นเรา กลายเป็นสิ่งซึ่งวัดว่าคนมั่ง
ไม่ใช่คนไทย ด้วยความแตกต่างทางชาติพันธุ์จึงผลักดันให้ลิเจ็งเป็นคนชายขอบในสายตาญาติมิตร
นอกจากนี้นางรัชนีได้จับผิดลิเจ็งในเรื่องการใช้ช้อนล้อม ขณะทีลิเจ็งร่วม
รับประทานอาหารกับครอบครัวของตน

...ขนาดเป็นแค่เพื่อน คุณแม่และแม่ทนายสาวใหญ่ของมัทรีซึ่งแต่งงานกับ ลูกชาย
นายพล ยังคอยจ้องดูลิเจ็งว่าจะทำอะไรแปลกประหลาดเป็นที่ออกมาบ้าง เมื่อนั่งโต๊ะ
ซึ่งค่อนข้างจะมีระเบียบ ไม่เหมือนนั่งโต๊ะยาวสงเสียดัยกันแซดในโรงอาหารวิทยาลัย
คุณแม่คอยเหลือบดูว่าลิเจ็งจะกินช้อนล้อมเป็นหรือเปล่า

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 45)

นางรัชนีใช้บทบาทความเป็นคนเมืองสำรวจพฤติกรรมลิเจ็งว่าผิดแปลกไปจาก
คนเมืองหรือไม่ ดังเช่นพฤติกรรมทานข้าวที่ใช้ช้อนล้อมหรือใช้มือ แม้ลิเจ็งจะเป็นคนมั่งแต่เขา
ก็มีการศึกษาและรู้ขนบวัฒนธรรมของคนสังคมเมือง ดังนั้น ลิเจ็งจึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับ
วัฒนธรรมกระแสหลักได้เป็นอย่างดี แต่ถึงอย่างไรเขาก็ไม่สามารถทำให้แม่ของมัทรียอมรับได้ การ
นำเสนอเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการถูกเหยียดหยาม โดยการนำบรรทัดฐานของคนสังคม
เมืองมาวัดคุณค่าความเป็นคนผ่านพฤติกรรมการรับประทานอาหาร หากบุคคลใดไม่ใช้ช้อนล้อม
เท่ากับบุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน มีความแตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม

ไม่เพียงการจับผิดในเรื่องพฤติกรรมทานอาหาร นางรัชนียังดูถูกวิธีการ
ทานข้าวของชาวมั่งด้วย

"อยู่บ้านเธอกินข้าวด้วยอะไร"

ลิเจ็งหน้างงๆ รัชนีจึงเปลี่ยนคำถามใหม่ว่า

"ใช้ช้อนหรืออะไรตักข้าวจ๊ะ"

ลิเจ็งตอบว่า "ตะเกียบครับ"

แม่ของมัทรีทำหน้าที่พิกล อุทานว่า "ก็เหมือนพวกเจ๊กนะซี"

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 45-46)

หากพิจารณาคำถามของนางรัชนี่จะพบว่า คำถามดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงลบของคนเมืองที่มีต่อชาวเขา เพราะเดิมชาวม้งอาศัยอยู่ในประเทศจีน เมื่ออพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยม้งจึงได้นำวัฒนธรรมจีนมาใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ของตน แม้กระทั่งวิธีการทานข้าวที่ใช้ตะเกียบแทนช้อนล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดปฏิบัติมาโดยตลอด จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวม้ง แต่ความรู้และไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง นางรัชนี่จึงแสดงพฤติกรรมในเชิงเหยียดหยามกับวิธีการทานข้าวของชาวม้งที่แตกต่างไปจากคนไทย

เมื่อนางรัชนี่ทราบข่าวว่ามีที่ไร่จะแต่งงานกับลีเจ็งเธอยอมรับไม่ได้ เพราะลีเจ็งมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์

“แกจะบ้าแล้วยายมัท ไหนเคยบอกว่าเป็นเพื่อนกันเฉยๆ คิดยังไงจะแต่งงานกับชาวเขาชาวคอย ถึงจะเรียนหนังสือ ถึงจะมาคลุกคลีกับคนในเมือง แต่ก็ยังเป็นชาวคอยอยู่นั่นเอง แกก็เห็นอยู่แล้วเมื่อตอนไปเหนือด้วยกันว่าตามความเป็นจริงก็ยังไม่เข้ากับสังคมของพวกเราไม่ได้”

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 189)

นางรัชนี่ไม่ต้องการให้ลูกสาวแต่งงานกับลีเจ็ง เพราะครอบครัวของตนเป็นข้าราชการมีหน้าตาในสังคมแต่ลีเจ็งเป็นเพียงชาวเขาธรรมดา การมีคนต่างชาติพันธุ์มาเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวจึงเป็นเรื่องที่น่าละอายและไม่อาจยอมรับได้ เพราะนางรัชนี่มีทัศนคติกับชาวเขาในแบบเหมารวมว่าไม่ใช่ชาวเรา ชาวเขาคือกลุ่มชนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร มีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสังคมกระแสหลัก แม้นางรัชนี่จะพยายามกีดกันไม่ให้บุตรสาวแต่งงานกับหนุ่มม้ง แต่ก็ไม่สามารถทำได้สำเร็จเพราะมัทที่ต้องการใช้ชีวิตร่วมกับลีเจ็ง จึงตัดสินใจแต่งงานและพากันไปใช้ชีวิตอยู่บนคอย แม้ทั้งสองจะสมหวังในรักแต่นางรัชนี่ยังคงไม่ยอมรับลีเจ็งในฐานะลูกเขย

ส่วนเรื่อง “เจ้าฟ้า” นำเสนอกาพย์การอพยพของชาวม้งในดินแดนลาว เพราะถูกรุกรานจากรัฐบาลลาวจนต้องหลบหนีเข้าสู่ประเทศไทย และกลายเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ดังเหตุการณ์ พ.อ.เท่าใจว่าง รับหน้าที่ในการติดต่อแหล่งพักพิงนอกประเทศให้กับประชาชนชาวม้งเพื่อเตรียมอพยพ แต่กาพย์การอพยพในครั้งนี้ทำให้ พ.อ.เท่าใจว่าง รู้สึกสะเทือนใจ เพราะตลอดชีวิตของชาวม้งต้องอพยพหลบหนีนับครั้งไม่ถ้วน

...ในที่สุด เท่าใจว่าง คิดในใจมั่งก็ต้องอพยพอีกจนได้ พวกเขาต้องอพยพจากถิ่นหนึ่งไปอีกถิ่นหนึ่งจนนับครั้งไม่ถ้วนตลอดชั่วอายุของคนหลายคน แม้ว่าจะพัฒนาตนเองจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ กระทั่งมีผู้นำเป็นถึงแม่ทัพภาค เป็นถึงรัฐมนตรีของประเทศ แต่จนแล้วจนรอดพวกเขาก็ต้องอพยพอีก มีสิ่งหนึ่งที่ควบคู่กับประวัติศาสตร์เผ่ามั่ง และคงจะต้องอยู่ควบคู่กับวิถีชีวิตของคนมั่งตลอดไปสิ่งนั้นคือการอพยพ

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 10)

จากข้อความจะเห็นได้ว่า ตลอดชั่วอายุของคนมั่งต้องอพยพย้ายถิ่นอยู่เสมอ แม้จะมีประชาชนมั่งพัฒนาตนเองจนเป็นผู้นำ แต่มั่งก็ต้องอพยพไปอยู่ถิ่นอื่นเพื่อแสวงหาพื้นที่สงบสุข ความคิดของ พ.อ.เท่าใจว่าง สะท้อนให้เห็นว่าสงครามทำให้ชาวมั่งกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต้องอพยพหลบหนี จนกลายเป็นกลุ่มชนที่ไร้แผ่นดินและหรือไม่มีแผ่นดินเป็นของตนเอง ภาพการอพยพจึงกลายเป็นอัตลักษณ์ที่อยู่ควบคู่กับประวัติศาสตร์เผ่ามั่งและชีวิตของคนมั่ง

ไม่เพียงแต่ พ.อ.เท่าใจว่าง คนมั่งโดยเฉพาะคนชราเกิดความรู้สึกท้อใจที่ชาติพันธุ์ของตนนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันยังคงเผชิญกับเหตุการณ์อพยพอย่างต่อเนื่อง จนไม่สามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นได้ ดังข้อความที่กล่าวไว้ว่า

...พวกคนเก่าแก่กล่าวอย่างน้อยเนื้อดำใจในชะตาของชาวมั่งที่ต้อง เผชิญกับความทุกข์ยากลำบากประหนึ่งเป็นชนชาติที่ถูกสาป พวกเขาต้องอพยพครั้งแล้วครั้งเล่า จากหลักแหล่งเดิมในประเทศจีน ซึ่งไม่มีผู้ใคร่รู้แน่ชัดว่าเป็นบริเวณใด แต่หลายคนก็เดาเอาว่าคงเป็นแถบโงงโกเลีย เนื่องจากได้เรียกตนเองว่ามั่ง อันอาจเพี้ยนมาจากคำว่า "โงงโกส" แต่ต่อมาภายหลังก็มีการเรียกชื่อพวกเขาอย่างผิดๆ จาก "มั่ง" มาเป็น "แม้ว" อีกจนได้ "ชาวมั่งถูกข่มเหงเบียดเบียน ถูกโจมตีขับไล่อันแรงกว่า จนแตกกระจัดกระจายถอยร่นลงมาทางทิศใต้เรื่อยๆ เหตุการณ์ในลักษณะเดิมเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในช่วงเวลาหลายชั่วอายุคนจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 จึงได้ถอยลงมาตั้งรกรากในพื้นที่บางส่วนของแหลมอินโดจีน แต่ก็ไม่สามารถตั้งตัวเป็นปึกแผ่นได้ เนื่องจากเจ้าของประเทศพยายามกีดกันอยู่ตลอดเวลา ..."

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 12-13)

จากข้อความข้างต้นเป็นความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตาของคนม้ง เพราะเดิมม้งอยู่ในประเทศจีนแต่เกิดความขัดแย้งภายในประเทศ คือ การถูกปราบปรามจากชาวจีน จึงได้อพยพหลบหนีมาทางตอนใต้จนเข้าสู่ประเทศไทย สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2538, น. 4) กล่าวถึงสาเหตุของการอพยพว่า "ด้วยความรักวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ดั้งเดิม ม้งจึงยังคงพูดภาษา แต่งกาย และรักษาขนบประเพณีของตน จนกระทั่งรัฐบาลก็กมตินตั้งประกาศห้ามใช้ภาษาม้งและการแต่งกายแบบม้ง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวม้งอพยพมาทางใต้ต่อมาอีกจนถึงบริเวณคาบสมุทรอินโดจีน เข้ามาในเขตภูเขาตอนเหนือของประเทศพม่า ลาว เวียดนาม และไทย" การอพยพหลบหนีครั้งแล้วครั้งเล่าจึงเปรียบเสมือนถูกสาป เพราะม้งไม่ได้ต้องการแผ่นดินเป็นของตนเองแต่ต้องการแผ่นดินที่สงบสุข ปราศจากการรุกรานของกลุ่มผู้มีอำนาจที่ทำให้ม้งไม่ต้องกลายเป็น กลุ่มชนที่ต้องอพยพอีกต่อไป

เหตุการณ์อพยพดำเนินไปจนกระทั่งเน่งลีตู่เติบโตเป็นหนุ่ม และมีโอกาสเข้ามาเป็นทหารสายข่าวให้กับกองทัพม้ง แต่ชาวม้งก็ยังคงถูกพวกคอมมิวนิสต์บุกโจมตีและทิ้งระเบิดจึงคิดหลบหนีเข้ามายังฝั่งไทย

...เน่งลีตู่วิ่งออกไปนอกที่พัก ยืนมองไปในเชิงเขาภูเขาเบียดก็เห็นขบวนม้งอพยพกำลังเคลื่อนที่ใกล้เข้ามา ภาพที่เขาเห็นขณะนี้แทบจะไม่ติดกับสมัยเมื่อเขาเป็นเด็กที่ต้องอพยพออกจากเชียงขวาง เป็นเวลา 10 ปีเต็มๆ ที่เขาอพยพครั้งแรก และเดี๋ยวนี้เหตุการณ์อย่างเดิมกำลังเกิดขึ้นอีก

...ร.ท.หนุ่มม้งทรุดตัวนั่งกับพื้นอย่างอ่อนใจ "ก็ครั้งหนอที่พวกม้งจะต้องอพยพอีก จะมีการสิ้นสุดไหม หากม้งอพยพไปประเทศไทย จะมีโอกาสตั้งรกรากได้อย่างถาวรหรือเปล่า"

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 255-256)

เหตุการณ์ปะทะครั้งใหญ่นี้ทำให้ชาวม้งไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้หญิง และคนชราต้องสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ม้งจึงตัดสินใจลี้ภัยสงครามโดยการหลบหนีเข้ามาฝั่งฝั่งประเทศไทย แต่ไม่ทันเข้าฝั่งไทยก็ถูกกองกำลังประเทศลาวกวาดล้างโดยการเช่นฆ่าผู้บริสุทธิ์ เหตุการณ์นี้จึงสร้างความสะเทือนใจให้กับเน่งลีตู่ เพราะเขาในฐานะทหารหน่วยข่าวไม่สามารถช่วยเหลือพี่น้องร่วมเผ่าพันธุ์จากสงครามครั้งนี้ได้

เน่งลีตุตต์ดลินใจพาครอบครัวหลบหนีมายังชายแดนลาว และเตรียมล่องแพเพื่อ
เข้าสู่ฝั่งไทย แต่ถูกคอมมิวนิสต์สกัดกั้นจึงให้ลูกเมียล่องแพข้ามมายังฝั่งไทย ส่วนตนถูก
คอมมิวนิสต์ยิงเสียชีวิต

...ร่างของหล่อนยืนนิ่งไม่ไหวติง ในชุดมั่งสีดำกระรุ่งกระริ่งพร้อมกับลูกใน อ้อมกอด
คล้ายรูปปั้น เหมือนตั้งอนุสาวรีย์ชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่ง อนุสาวรีย์แห่ง ความขมขื่นและ
ความตายที่กำลังเรียกร้องหาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 297)

มาวางและลูกน้อยหลบหนีจากฝั่งลาวเข้าสู่ฝั่งประเทศไทยได้อย่างปลอดภัย
แต่ต้องสูญเสียเน่งลีตุตต์ผู้เป็นสามีไปอย่างไม่มีวันกลับ การอพยพเข้ามาฝั่งไทยของชาวม้งฝั่งลาว
ได้สร้างภาระให้กับรัฐบาลไทย เพราะต้องให้ความช่วยเหลือดูแลชาวม้งในฐานะผู้อพยพ จะเห็นได้
ว่าชีวิตของชาวม้งผูกติดอยู่กับการทำสงคราม ทั้งยังเป็นกลุ่มชนที่ถูกกระทำร้ายจากกลุ่มผู้มี
อำนาจ แม้จะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในดินแดนลาว แต่การถูกกดขี่ข่มเหง ทำให้ม้งต้อง
อพยพหลบหนีระหกระเหินเร่รอนจนเป็นกลุ่มชนที่ไร้ซึ่งแผ่นดินถิ่นเกิด การนำเสนอให้นักเขียน
สะท้อนให้เห็นว่าสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ไม่ได้สร้างสันติกับฝ่ายใด ตรงกันข้ามกลับสร้างความ
ขัดแย้งและความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน พร้อมกันนั้นสงครามยังเป็นฉนวนเหตุให้ชนกลุ่ม
น้อยต้องกลายเป็นคนชายขอบด้านชาติพันธุ์อีกด้วย

นอกจากนี้ในเรื่อง "แผ่นดินสงคราม" เป็นอีกเรื่องที่น่าเสียดายภาพความเป็น
ชายขอบทางชาติพันธุ์ อันเนื่องมาจากสงครามแห่งเสรีภาพระหว่างพม่ากับชาวกระเหรี่ยง เมื่อครั้ง
ที่อยู่ในดินแดนพม่าชาวกระเหรี่ยงถูกพม่ากดขี่ข่มเหง เขี้ยยดหยาม และประณามว่าเป็นคนป่า
คนดอย เพราะพม่าจัดให้ชาวกระเหรี่ยงเป็นพลเมืองชั้นสอง ดังข้อความ

...ทราบจนวันนี้พม่ายึดครองรัฐกระเหรี่ยงตลอดมา กระเหรี่ยงเหมือนพลเมืองชั้นสอง
สิทธิเสรีภาพถูกย่ำยี และถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนป่าคนดอย

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 32)

การเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ภายใต้การปกครองของชนกลุ่มใหญ่ พม่าจึงมีทัศนคติต่อชาวกะเหรี่ยงในลักษณะคู่ตรงข้าม คือ พม่ามองชาวกะเหรี่ยงว่าเป็นคนป่าคนดอยที่ไม่ใช่คนพวกเดียวกัน เมื่อพม่ามีทัศนคติในลักษณะคู่ตรงข้ามจึงถูกเหี้ยมหยามชาวกะเหรี่ยงให้ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเหยียดหยามความเป็นอื่นจึงก่อให้เกิดความแตกต่างที่นำไปสู่การถูกเบียดขับให้อยู่ในสถานะชายขอบ ทำให้ชาวกะเหรี่ยงถูกกีดกันและถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพในด้านต่างๆ จากเจ้าของประเทศ

เหตุการณ์รบเพื่อช่วงชิงอิสรภาพระหว่างกองทัพกะเหรี่ยงกับพม่า ยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมุลาทูลูกชายผู้นำเผ่ากะเหรี่ยงเติบโตใหญ่ และทำหน้าที่เป็นนายทหารในกองทัพพม่าโดยไม่มีใครรู้ว่าเขาคือชาวกะเหรี่ยง แต่ถูกต้องโทษในฐานะกบฏเพราะได้ช่วยเหลือลูกน้องของพ่อหลบหนีออกจากคุกพม่า จึงต้องหลบหนีมาอย่างผิ่งไทยและได้พบกับกามาล

“ผมทราบว่าท่านผู้พันหนีทัพมาจากกองทัพที่เมียวดี มันเป็นชาวดังมากทั้งผิ่งไทย ผิ่งพม่า ท่านผู้พันไม่ใช่คนตำแหน่งเล็กๆ ทว่าคุมทหารเป็นกองพัน เรื่องราวอันใดเกี่ยวกับผู้พันจึงเป็นที่สนใจของผู้คนตามแนวชายแดน เห็นท่านผู้พันบาดเจ็บครั้งแรกผมก็นึกอะใจอยู่แล้วเพราะบุคคลิกผิดกับคนทั่วไป แต่ผมก็ยังไม่รู้เท่านี้เองว่าท่านผู้พันคือใคร ...”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 475-476)

กามาลเคยใช้ชีวิตในดินแดนพม่าในฐานะชนชาติบังคลาเทศ แต่ผลกระทบจากเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งกามาลต้องตัดสินใจพาครอบครัวอพยพหลบหนีมาอย่างผิ่งไทย และกลายเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์เพราะเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายแม้ว่ากามาลจะเป็นคนเถื่อนในประเทศไทย แต่เขาก็คอยทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยไม่เลือกว่าเป็นชาติพันธุ์ใด เช่นเดียวกับมุลาทูแม้จะเป็นชาวกะเหรี่ยงที่หลบหนีเข้ามาผิ่งไทย แต่การอยู่ในฐานะนักโทษกบฏทำให้เขาต้องใช้ชีวิตหลบๆ ซ่อนๆ จนกลายเป็นคนเถื่อนในประเทศไทยเช่นเดียวกัน การมีเชื้อชาติที่แตกต่างไปจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก กอปรกับการเข้าประเทศโดยผิดกฎหมายพวกเขาจึงตกอยู่ในฐานะคนชายขอบทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าชีวิตชาวกะเหรี่ยงมีความเกี่ยวข้องกับสงครามมาโดยตลอด เนื่องจากสงครามทำให้เผ่าพันธุ์กะเหรี่ยงซึ่งเคยเป็นรัฐที่มีอิสระในการปกครองตนเองกลายเป็นกลุ่มคนชายขอบด้านชาติพันธุ์ เพียงเพราะการไม่สยบยอมภายใต้อำนาจการปกครองของรัฐบาลพม่า การนำเสนอดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า

สงครามคือโคกนาฏกรรมอันนำไปสู่การสูญเสียชีวิตและเผ่าพันธุ์ อีกทั้งยังเป็นฉนวนที่นำไปสู่การผลักดันให้ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ต้องกลายเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์อีกด้วย

สรุปได้ว่า ภาพแทนชาวไทยภูเขาเกี่ยวกับความเป็นชายขอบด้านชาติพันธุ์ นักเขียนนำเสนอให้เห็นว่าชาวเขายังคงเป็นกลุ่มชนที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมศูนย์กลาง เพราะการมีชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากเจ้าของประเทศ ทำให้พวกเขาต้องกลายเป็นคนชายขอบของสังคมอย่างเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้หากพิจารณาความเป็นชายขอบด้านชาติพันธุ์จะพบว่า เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกัน เพราะนักเขียนได้นำกรอบความคิดเรื่อง “พวกเรา พวกเขา” เข้ามาผูกโยงกับแนวคิดเรื่องความเป็นรัฐชาติที่มีการแบ่งเราและแบ่งเขา แบ่งความแตกต่างของกลุ่มชนซึ่งนำไปสู่กระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ ฉะนั้น การนำเสนอภาพดังกล่าวจึงไม่เพียงสร้างช่องว่างระหว่างกลุ่มสังคมเท่านั้น ยังเป็นการสร้างที่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

4.2 ชายขอบด้านวัฒนธรรม

ชายขอบด้านวัฒนธรรม นำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างไปจากชนบ และหรือเป็นกลุ่มชนที่มีประเพณีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากคนไทย วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนชายขอบด้านวัฒนธรรมพบ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “คนภูเขา” เรื่อง “หุบเขาสีดอกไม้ม” และเรื่อง “หลับเถิดนางนอน”

ในเรื่อง “คนภูเขา” นักเขียนนำเสนอให้เห็นความเป็นชายขอบด้านวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าอีก้อ คือ การบริโภคอาหารที่แตกต่างไปจากชาวเขาเผ่าอื่น ดังจะเห็นได้จากในช่วงเทศกาลปีใหม่ชาวอีก้อได้นำเนื้อสุนัขมารับประทาน เพราะมีความเชื่อว่าเนื้อสุนัขให้ความอบอุ่นกับร่างกาย ดังข้อความ

...อาหารที่อีก้อโปรดปรานมากที่สุดก็คือ สุนัข เนื้อหมาเป็นอาหารประจำเผ่า คนที่ขึ้นเขาและย่ำล้นดอยไปเยี่ยม เมื่ออีก้อมีความนับถืออย่างยิ่งและรุนแรง เขาก็จะเชิญร่วมรับประทานอาหารเนื้อหมา และตีหม้อข้าวโพดเพื่อเป็นเกียรติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลปีใหม่ เนื้อสุนัขเป็นอาหารหลัก อีก้อเชื่อเหมือนคนจีนที่ว่าเนื้อหมาให้ความอบอุ่นในการต้านทานความเหน็บหนาวของลมหนาวบนขุนเขาได้เป็นอย่างดี และก็เชื่อว่ามีแรงตะปบ

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 18)

จากข้อความ ชาวเขาเผ่าอีก็้อมีความเชื่อที่ว่าการบริโภคเนื้อสุนัขทำให้ร่างกายแข็งแรง เพราะเนื้อสุนัขสามารถสร้างความอบอุ่นให้กับร่างกายและด้านความหนาว จึงนิยมบริโภคเนื้อสุนัขอยู่เสมอจนกลายเป็นเรื่องปกติในวัฒนธรรมของพวกเขา แต่หากพิจารณาการนำเสนอภาพชาวอีก็้อกับการบริโภคเนื้อสุนัข เป็นการสร้างภาพลบให้ชาวเขาเผ่าอีก็้อเป็นกลุ่มชนที่ไร้วัฒนธรรมด้านสุขอนามัย เพราะการบริโภคเนื้อสุนัขถือเป็นสัญลักษณ์ของความป่าเถื่อน สกปรก และเป็นพฤติกรรมของคนที่ไร้ศีลธรรม การนำเสนอนี้จึงเป็นการนิยามอัตลักษณ์วัฒนธรรมการกินให้ชาวเขาเผ่าอีก็้อกลายเป็นคนชายขอบด้านวัฒนธรรม เพราะการบริโภคอาหารที่แตกต่างจากชาวเขาทั่วไป

สืบเนื่องจากชาวอีก็้อนิยมบริโภคเนื้อสุนัข ส่งผลให้อาพิมะหนุ่มอีก็้อถูกรังเกียจเคียดจัญท์จากครอบครัวของเหมยฮินหญิงสาวเผ่าเข้าที่ตนแอบคบหา ดังเหตุการณ์เมื่อครั้งอาพิมะถูกทำร้าย เหมยฮินเห็นชายคนรักได้รับบาดเจ็บจึงคิดนำตัวมารักษาที่บ้าน แต่พูนินผู้เป็นพ่อไม่ยินยอมเพราะเหตุผลว่าเข้ารังเกียจอีก็้อ

"เหมยฮินรู้จักอีก็้อผู้นี้ด้วยหรือ" พูนินถามด้วยความสนใจ

"รู้จัก" เหมยฮินตอบสั้นๆ

"พ่ออย่าเพิ่งถามอะไรเหมยฮินเลย ช่วยเอาอาพิมะไปนอนที่บ้านก่อนเถอะ เขาบาดเจ็บมาก"

"แต่ เหมยฮินทำยังไงมันไม่ได้นะ ธรรมเนียมเราเอาคนป่วยมีบาดแผลที่ไม่ใช่พ่อ-แม่ ลูกหลานเดียวกันเข้าบ้านไม่ได้" ผู้พ่ออธิบาย

"หมอมึงก็จะว่าเรา เข้าคนอื่นๆ ก็จะทำให้เรา แล้วตอนหลังฟ้าผ่า, น้ำแล้ง, เจ็บป่วย เขาก็จะโทษเรา พ่อไม่ว่าเหมยฮิน พ่อเห็นใจ แต่คนอื่นเขาจะรังเรา" ...

"แต่คนกำลังตายนะพ่อ" หญิงสาวโต้แย้ง

"พ่อรู้ ทำไมไม่รู้ แต่ประเพณีเรามีอย่างนั้น และคนเจ็บก็เป็นอีก็้อ เขากินเนื้อหมา เขาขี้เกียจ เขาสกปรก เผ่าเรารังเกียจอีก็้อ" พูนินอธิบาย

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 53-54)

แม้จะเป็นชาวเขาเหมือนกัน แต่ด้วยความแตกต่างทางขนบวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตอาพิมะจึงไม่ถูกยอมรับจากครอบครัวเหมยฮิน เพราะเข้ามีความภาคภูมิใจว่าเผ่าของตนมีวัฒนธรรมที่สูงกว่าเผ่าอีก็้อ คือ เป็นชนเผ่าที่ขยันทำงาน รักสงบ รักสะอาด ไม่เกียจคร้าน และ

รังเกียจการบริโภคเนื้อสุนัขของเผ่าอีก็้อ ด้วยความแตกต่างพหูยีนจึงไม่สามารถช่วยอาพิมะอย่างที
 เหมยฮินต้องการ แม้เฝ้าจะสามารถรักษาอาการคนเจ็บได้ แต่ด้วยกฎของเฝ้าห้ามนำคนต่างเผ่า
 เข้ามารักษาในบ้านโดยเฉพาะอาพิมะผู้เป็นอีก็้อ

ด้วยความรักที่มีต่อหนุ่มต่างเผ่าเหมยฮินต้องการแต่งงานกับอาพิมะ แต่ด้วย
 ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและวิธีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่สร้างปัญหา
 ให้กับทั้งสอง ดังข้อความ

“แม่, เหมยฮินจะแต่งงานกับเขา”

มันเป็นคำตอบที่ทุกคนสะดุ้งเฮือก เหมือนถูกเข็มสัก 100 เล่มทิ่มตำพร้อมๆ กัน

“เหมยฮินคิดดูดีแล้ววี”

“คิดไว้นานแล้ว แล้วเดี๋ยวนี้ก็ตัดสินใจแล้ว”

“ตัดสินใจยังงี้” พี่ชายเหมยฮินถาม

“เราจะแต่งงานกัน” เหมยฮินสาวเข้าตอบเหมือนไม่ห่วงต่ออะไรทั้งนั้น ...

“แต่เหมยฮินรู้ไหมว่า มันจะเป็นปัญหากับพวกเรา เฝ้าไม่ชอบอีก็้อ เหมยฮินก็รู้
 ถ้าเหมยฮินเอาเขา (แต่งงานด้วย) เฝ้าก็จะว่าพ่อแม่-พี่เหมยฮินและ ตัวเหมยฮินเอง ...”

(สังคีต จันทะโพธิ, 2538, น. 64-65)

แม้จะเป็นคนภูเขามีสันเดียวกัน คือ มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกคู่ได้เอง
 แต่ด้วยความต่างทางขนบวัฒนธรรม การดำรงชีวิต จึงกลายเป็นเส้นแบ่งไม่ให้ทั้งสองได้ครองรัก
 อย่างราบรื่น เนื่องจากเฝ้าเข้ามามีอิทธิพลทางวัฒนธรรมกับเผ่าอีก็้อ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการบริโภค
 เนื้อสุนัขซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เฝ้ารังเกียจมากที่สุด หรือแม้กระทั่งเรื่องวิธีการดำรงชีวิตเพราะอีก็้อเป็น
 เผ่าที่เกียจคร้านและสกปรก เหล่านี้ล้วนแตกต่างไปจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของเฝ้าเข้าอย่าง
 ลึ้นเชิง ฉะนั้น ครอบครัวของเหมยฮินจึงไม่อาจยอมรับหนุ่มอีก็้อผู้นี้มาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวได้
 จะเห็นได้ว่าการไม่ยอมรับวัฒนธรรมที่ตรงข้ามกับกลุ่มชนของตน จึงบีบคั้นให้อาพิมะกลายเป็น
 คนชายขอบด้านวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับเรื่อง “หุบเขาสีดอกไม้ม” นำเสนอภาพชาวเขากับความเป็นชายขอบ
 ด้านวัฒนธรรมในสายตาคนเมือง ดังเหตุการณ์คู่หมั้นของครูดาวเรื่องเมื่อเห็นสภาพแวดล้อม
 บ้านเรือน และวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเฝ้าเข้าที่มีความแตกต่างไปจากวิถีชีวิตของตน จึงมีทัศนคติ

ในด้านลบต่อชาวเข้่าว่าเป็นกลุ่มชนที่นากลัว และเป็นพวกบ้านป่าเมืองเถื่อนดังข้อความที่ตัวละครกล่าววว่า

“ทำไมมาอย่างนี้ ไม่กลัวหรือดาวเรือง”

“กลัวอะไร”

“บ้านป่าเมืองเถื่อนอยู่ไปได้อย่างไร”

“ที่นี่ไม่ใช่บ้านป่าเมืองเถื่อน ที่มีแต่ความเจียบสงบ”

“มาอยู่คนเดียว นอกนั้นก็ชาวเขา”

“ชาวเขาก็คือคน”

“พี่บอกแล้วอย่ามาๆ ดาวเรืองก็ไม่ใช่พี่”

“ดาวต้องการช่วยเหลือผู้คน”

เจียบไปคู้หนึ่ง “ชนบทแคววมเมืองก็ได้”

“ดาวเรืองชอบป่าและภูเขา”

“แต่ดาวก็อย่าลืมนว่ ดาวเป็นคู้หมันของพี่”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 14-15)

คู้หมันของครูดาวเรืองมีทัศนคติในการมองชาวเขาในลักษณะคู้ตรงข้าม คือมองชาวเขาไม่ใช่ชาวเรา อีกทั้งยังแสดงพฤติกรรมในด้านลบโดยการพูดจาตู่กเหยียดหยาม เพียงเพราะชาวเข้่ามีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากตน ส่งผลให้ชาวเข้่ากลายเป็นคนบ้านป่าเมืองเถื่อน เป็นตัวประหลาดที่น่ารังเกียจ และขาดมิติตความเป็นคนในสายตาคนเมืองอย่างชัดเจน การนำเสนองภาพชาวเขามีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากระเบียบแบบแผนตามแนวคิดของคนเมือง ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม คู้หมันของครูดาวเรืองจึงมีทัศนคติในการเหมารวมชาวเขาว่าเป็นกลุ่มชนที่มีสถานภาพความ “เป็นอื่น” ที่ไม่ใช่ “ชาวเรา”

ไม่เพียงคู้หมันครูดาวเรืองที่แสดงทัศนคติต่อชาวเข้่าในด้านลบ เพื่อนของครูดาวเรืองผู้มารับหน้าที่สอนหนังสือแทนครูดาวเรืองหลังลาออกไปแต่งงาน ก็มีทัศนคติกับชาวไทยภูเขาว่าเป็นกลุ่มชนที่ฟรีเช็กส์ด้วยเช่นกัน

"ชาวเขา ฟรีเช็กส์ไว้อยู่..ชาติ"

นึกถึงคำพูดเพื่อนๆ ที่เคยบอกเล่าก่อนที่จะเดินทางขึ้นมา

"หล่ออย่างมึง มีหวังเปรมแน่"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 48)

เพื่อนครูอภิชาติมีแนวคิดในลักษณะเหมารวมว่า ชาวไทยภูเขาเป็นกลุ่มชนที่ฟรีเช็กส์ การมีทัศนคติต่อชาวไทยภูเขาในลักษณะนี้เกิดจากการมองชาวเขาผ่านสายตาคนนอก เพราะในบริบททางวัฒนธรรมของชาวเขา ชายหญิงสามารถมีความสัมพันธ์กับใครก็ได้โดยไม่ถือว่าผิดจารีต เว้นแต่หญิงที่มีสามีแล้วจะต้องรักและซื่อสัตย์กับสามีเพียงผู้เดียวเท่านั้น แต่การไม่เข้าใจในบริบทวัฒนธรรมชาวเขาจึงก่อให้เกิดการมองไม่เห็นความเป็นมนุษย์ของคนอื่น ทำให้ชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ต่ำต้อยด้อยค่าและไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสายตาคนเมือง

นอกจากนี้ในเรื่อง "หลับเถิดนางนอน" นักเขียนได้นำเสนอภาพความเป็นชายขอบด้านวัฒนธรรมของชาวอีเก้อในสายตาคนเมือง ดังเหตุการณ์ที่คนเมืองดูถูกเหยียดหยามวัฒนธรรมของชาวอีเก้อ เมื่อครั้งที่เห็นเด็กๆ ชาวเขาเดินทางไปกราบไหว้พระธาตุดอยตุง

"ไอ้ โย...ดูนั่นสิ ดูพวกชาวเขามันพากันมาเที่ยวสิ"

"ไหน ไหน อ้อ แต่งตัวอย่างนี้เหร่อ เป็นเผ่าไหนกันนะนี่"

"อีเก้อไง เผ่าอีเก้อกินหมาไงล่ะ"

"เออใช่ ใช่แล้ว พวกอีเก้อจริงๆ ด้วย เคยเห็นแต่ในรูปแต่งตัวสวยดีนะ ทั้งผู้ชายผู้หญิงเลย"

"สวย เสย อะไร แกล้งเดินเข้าไปใกล้ๆ คูสิ เหม็นสาบจะตาย อีเก้อปีหนึ่งมันจะอาบน้ำหนเดียวเท่านั้นแหละ รู้ไหม"

"อ้อ จริงรึอ เพราะอะไรล่ะ"

"ไม่ฮืออะไร เข้าไปใกล้ได้ที่ไหน เหม็นสาบที่สุด ก็เพราะมันขี้เกียจนะซี ดีแต่พวกผู้หญิงอีเก้อมันใส่กระโปรงสั้นๆ เลยเข้าดูไปเข้าทำตึนนะ แถมชั้นในก็ไม่ใส่ด้วยนะ รู้ไหม"

"เฮ้อ จริงหรือเปล่า"

"จริงซีวะ กันเคยเห็นอีเก้อเมื่อตอนขึ้นไปรับจ้างตัดและลากไม้อยู่บนดอยเมื่อหลายเดือนก่อน หมู่บ้านบนดอยของพวกนี้มีลานสาวกอด ผู้หญิงผู้ชายหรือพวกหนุ่มๆ สาวๆ จะกอดกับใครหรือรักกับใครก็ได้ ไม่ว่ากัน เขาว่าพวกอีเก้อฟรีเช็กส์ด้วยนะโว้ย ฮา"

“เหม ถ้ายังงี้ใครๆ เข้าหมู่บ้านก็สบายหวานหมูไปเลยนะซี”

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 77-78)

จากข้อความจะเห็นได้ว่าคนเมืองเหมารวมภาพลักษณ์ของชาวเขา เพราะความไม่รู้ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์มีน้อยก็อปกับการมองกลุ่มชาวเขาว่ามีสถานะต่ำกว่า จึงแสดงทัศนคติในเชิงลบต่อวัฒนธรรมชาวเขาอย่างเห็นได้ชัด คือ การแสดงพฤติกรรมดูถูกเหยียดหยามอีกก็ถือว่าเป็นกลุ่มชนที่สกปรก ร่างกายเหม็นสาบเพราะไม่ชอบอาบน้ำ อีกทั้งยังดูถูกลักษณะการ แต่งกาย โดยเฉพาะการแต่งกายของผู้หญิงว่าโป๊ เพราะผู้หญิงก็สวมใส่กระโปรงสั้นเหนือเข่า ไม่นิยมสวมใส่ชุดชั้นใน และดูถูกอีกก็ถือว่าเป็นกลุ่มชนที่ฟรีเซ็กซ์เพราะมีลานสาวกอด อนึ่ง ในทัศนคติของคนเมืองลานสาวกอด คือ สถานที่ที่หนุ่มสาวใช้เกี่ยวพาราสีในเชิงเรื่องเซ็กซ์เรื่องเพศ แต่ในความเป็นจริงแล้วลานสาวกอดหรือ “แด่ซ่อง” คือลานสังสรรค์หรือสถานที่พบปะของผู้คนทุกเพศทุกวัยที่มาร่วมใช้สถานที่นี้ เพื่อร้องรำทำเพลงตามประเพณีในยามค่ำคืนหลังจากเสร็จภารกิจการทำงาน การสร้างภาพแทนตามอำเภอใจจนมองข้ามวัฒนธรรมของคนอื่น นำไปสู่กระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ของคนเหล่านี้อย่างชัดเจน ฉะนั้น การนำเสนอให้คนเมืองมีทัศนคติเชิงลบต่อวัฒนธรรมชาวเขา นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าคนเมืองมองชาวเขาจากสายตาคนนอก คือ มองชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในสังคม มีสถานะเป็นคนอื่น มีขนบวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่าง หรือไม่ได้รับการยอมรับจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก ไม่ว่าจะ เป็นภาษา ศาสนา ความเชื่อ การแต่งกาย พิธีกรรม หรือแม้กระทั่งการดำรงชีวิต ดังนั้น เมื่อวัฒนธรรมข้ามคน จึงก่อให้เกิดการมองข้ามความเป็นคน เพราะคนเมืองนำวัฒนธรรมของตนที่เป็นศูนย์กลางเหนือกว่าและดีกว่าเข้าไปตัดสินวัฒนธรรมกลุ่มอื่น จึงเป็นกระบวนการผลักดันให้ชาวเขาถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบอย่างสมบูรณ์แบบ

สรุปได้ว่า ชาวไทยภูเขาในพื้นที่ภาคเหนือมักตกอยู่ในสถานะคนชายขอบด้วยเหตุผลหลากหลายประการ และหนึ่งในนั้นคือเหตุผลในทางมิติสังคมวัฒนธรรม ดังนั้น การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนชายขอบด้านวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอของนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็นภาพชาวไทยภูเขาซึ่งมีวัฒนธรรมประจำกลุ่ม แต่ไม่ได้รับการยอมรับจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลักเท่าที่ควร การไม่เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์ในมิติทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ชาวเขาถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบด้านวัฒนธรรมอย่างเลี่ยงไม่ได้ และอีกปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวเขาตกอยู่ในฐานะคนชายขอบด้านวัฒนธรรม เพราะการนำกรอบความคิดเรื่อง “พวกเรา” หรือ “พวกเขา” เข้ามาใช้กับกลุ่มชาวเขา เนื่องเพราะในทัศนะของชนชั้นปกครองชาวเขาถูกทำให้ดูแปลกต่างไป

จากชนชั้นนำของประเทศ เช่น ถูกสร้างให้เป็นกลุ่มชนที่สกปรก มีความล้าหลัง มีประเพณีที่ตรงข้ามกับคนไทย การถูกทำให้กลายเป็นคนอื่นส่งผลให้ชาวเขาอยู่ในฐานะที่ถูกรังเกียจเหยียดชั้นที่สร้างความเหลื่อมล้ำ และได้รับความไม่เป็นธรรมเพราะการปฏิบัติไม่ทัดเทียมกับคนในสังคมกระแสหลัก

4.3 ชายขอบด้านเศรษฐกิจ

ภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554, น. 65) กล่าวว่า "การพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจเป็นการเน้นที่ได้มาซึ่งประโยชน์สูงสุด โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาความก้าวหน้าทางการการผลิตและอุตสาหกรรม ซึ่งผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้วัดความมั่นคงของคนในประเทศ แต่ในความเป็นจริงผลประโยชน์จากกระบวนการผลิตทางเศรษฐกิจ กลับกระจายให้คนในประเทศอย่างไม่ทัดเทียมกัน เกิดความเหลื่อมล้ำเปียดขับผู้ที่อยู่ในชนชั้นด้อยกว่าทางเศรษฐกิจตกอยู่ในตำแหน่งชายขอบ"

ชายขอบด้านเศรษฐกิจในที่นี้ คือการนำเสนอให้ชาวไทยภูเขาที่มีฐานะยากจน มีภาระหนี้สิน และไม่มีปัจจัยทางการเงินในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว วรรณกรรมที่นำเสนอให้ชาวไทยภูเขาที่มีภาพแทนชายขอบด้านเศรษฐกิจพบ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "ใบไม้สีเหลือง" เรื่อง "รวงแล้วที่ราวป่า" และเรื่อง "ลูกคนที่หก"

ในเรื่อง "ใบไม้สีเหลือง" นักเขียนนำเสนอภาพชาวเขากับความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติและความยากจน เมื่ออย่างเข้าสู่หน้าแล้งคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านต่างพากันทิ้งบ้านเรือนไปหางานในเมืองเพราะไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลได้ หน่อสะเอ ลูกสาวและพระนุติลูกเขยจึงตัดสินใจไปรับจ้างตัดอ้อยในเมือง เพื่อหาเงินส่งมาให้ลูกๆ และแม่เฒ่าได้ยังชีพ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"ข้ากับหน่อสะเอจะลงไปแล้วตัดอ้อยพื้นที่ราบ" พระนุติพูดขึ้น "ข้าจะกู้ข้าวสิบกี้ไว้ให้สุ"

"สุจะไปนานนักรหรือผัวหน่อสะเอ"

"ก็กะว่าจะไปอยู่จนอ้อยหมด ใช้อีตัวเล็กข้าจะเอาไว้ให้สุ สูลี้อยมัวไหว ไหม"

"ลูกสุข้าเลี้ยงมากับมือทุกคน"

"แต่สุยังไม่หาย พ่อหมอบอกให้สุต้มไก่ไปเลี้ยงผีสุก็ไม่ยอมต้มสักที"

"ก็มันเหลือตัวเดียว ผัวหน่อสะเอ"

"เอาเถอะๆ กลับจากพื้นที่ราบข้างจะซื้อมาสับซื้อสับสายลัคคู่ สุเอามันให้พ่อหมอ
เลี้ยงผีเสี่ยจะได้หาย"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 107)

เขาเขาจำต้องทนกับความยากจน เพราะท้องถิ่นที่เกิดมานั้นห่างไกลความเจริญ มีความแห้งแล้ง โอกาสในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากการทำเกษตรจึงมีน้อยมากทำให้โอกาสที่จะสร้างรายได้ให้ตนเองจากพื้นฐานที่มีอยู่จึงแทบไม่มี หรือมีน้อยมากหากเทียบเคียงกับคนในสังคมเมือง เห็นได้จากข้อความพระพุฒิและหน่อสะเอตตัดสินใจไปทำงานเป็นคนตัดอ้อยในเมือง เพราะท้องถิ่นของตนแห้งแล้งจนไม่สามารถทำการเพาะปลูกและล่าสัตว์ได้ พระพุฒิจึงได้ฝากลูกๆ พร้อมกับปู่ข้าวให้แม่เฒ่าไวยังชีพขณะที่ตนไม่อยู่ การตัดสินใจของพระพุฒิสสะท้อนให้เห็นภาพการดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ครอบครัวของตนมีชีวิตรอดท่ามกลางข้อจำกัด โดยออกมาเป็นแรงงานระดับล่าง ซึ่งก็คือเป็นคนตัดอ้อยในเมืองเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

พระพุฒิไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถส่งเงินมาทันก่อนที่ข้าวจะหมดหรือไม่ ด้วยความเป็นห่วงจึงสั่งให้แม่เฒ่าไปปู่ข้าวพ่อค้ามาก่อนหากตนยังไม่ส่งเงินมา

"ถ้าข้าวหมดก่อนข้าจะเบิกเงินได้ ลูกข้าวพ่อค้าไปก่อนนะแม่เมีย"

"ไม่ต้องห่วงข้าผัวหน่อสะเอ ลูกสุสุก็ไม่ต้องห่วง ข้าจะเลี้ยงให้"

"เบิกเงินได้ข้าจะเร่งให้ไต่ตัวโตมันขึ้นมา"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 107)

ด้วยความเป็นห่วงพระพุฒิจึงกำชับแม่เฒ่าว่าหากข้าวหมดก่อน ให้แม่เฒ่าไปปู่ข้าวจากพ่อค้าเพื่อนำมาเลี้ยงดูหลานๆ เมื่อได้เงินตนจะนำเงินมาชดใช้พ่อค้าในภายหลัง ซึ่งแม่เฒ่าได้รับปากว่าจะเลี้ยงดูหลานๆ ในขณะที่สองผัวเมียไปทำงาน จะเห็นได้ว่าความยากจนบีบคั้นให้ชาวเขานอกจากต้องออกจากภูมิลำเนาไปเป็นแรงงานระดับล่าง หรือนำพาตนเองไปเป็นผู้ใช้แรงงานที่ต้องใช้แรงกายดิ้นรนต่อสู้แล้ว ข้าร้ายไปก่อนนั้นความยากจนยังผลักดันให้เขาหาหนีสิน ซึ่งเท่ากับเป็นการกดขี่ให้เขาอยู่ในสภาวะความจนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ความยากจนจึงผลักดันให้เขาก้าวเข้าสู่ความเป็นคนชายขอบด้านเศรษฐกิจอย่างสมบูรณ์แบบ

ส่วนเรื่อง "ร่วงแล้วที่ราวป่า" เป็นอีกเรื่องที่น่าเสียดายภาพความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจของชาวไทยภูเขา อันเนื่องมาจากความยากจนทำให้ไม่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุข

ส่งผลให้ชาวเขาเกิดภาวะหนี้สิน โดยนำเสนอฟานครอบครัวของเปื้อใจผู้มีอาการป่วยเรื้อรัง ด้วยความยากจนเปื้อใจจึงทำได้เพียงกินยาต้มจากหม้อพ้อเฒ่า แต่เมื่อรู้ว่าพะตีพ้อค้ำมียาจากในเมืองจึงคิดที่อยากจะได้ยาชนิดนี้มากินแต่รายได้ไม่เพียงพอกับค่ายา

...หนาวเยือกจนขนลุกเห่อ แข็งใจฉีกของยาแพงขมๆ เบี้ยวๆ เข้าปาก แล้วลุกไปกรอกน้ำล้างปาก พะตีคนค้าขายบอกว่าบ้านแกมียาจากเมืองกอลา พวกหัวผีเยชู่ฟูนฤทธิ์เท่ากับยาต้มพ้อหม้อร้อยเท่า ทว่าราคามันช่างแพงเหลือหลายนัก เม็ดเดียวเท่ากับเปลือกกายสิบโล

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ช, น. 117)

ยาหม้อช่วยบรรเทาอาการป่วยแต่ไม่สามารถทำให้เปื้อใจหายป่วยได้ มีเพียงยาของพะตีพ้อค้ำที่สามารถทำให้หายจากอาการป่วย แต่ด้วยยาชนิดนี้มีราคาแพงกว่ารายได้ของครอบครัวหลายเท่า เพราะยาเม็ดเดียวมีราคาเท่ากับการขายเปลือกกายหลายสิบโล ด้วยฐานะที่ยากจนกอบปรักกับความไม่มั่นคงในรายได้จึงเป็นอุปสรรคต่อการซื้อยา

แม้รายได้จากการขายเปลือกกายจะไม่เพียงพอกับราคาขายของพะตีพ้อค้ำ แต่ด้วยอาการป่วยที่เริ่มทรุดหนัก หน่อปอยใจจึงยอมติดหนี้ยาพะตีพ้อค้ำเพื่อนำยามารักษาอาการสามี

"สูกินยาเถอะเปื้อใจ"

"ยาอะไร"

"ยากอลา พะตีพ้อค้ำให้มาห้าเม็ด" เปื้อใจผงกหัวขึ้น ใช้แรงแขนลากตัวฟิงฝ่า ...

หน่อปอยใจแกะเม็ดยาแล้วยื่นให้พร้อมจอกน้ำ คนเจ็บยังไม่ยอมรับ

"สูเป็นหนี้พะตีพ้อค้ำเพิ่มอีกยี่สิบห้าบาทแล้ว หน่อปอยใจ"

"ช่างมัน แรงข้ายังมี"

"เปลือกกายตั้งห้าสิบโล"

"ร้อยโลข้าก็ไม่ว่า ขอให้สูหายเถอะ กินเสียเปื้อใจ หมดยาห้าเม็ดสูจะหาย พ้อหม้อเฒ่าเจ้ายากก็บอกว่ายากเมืองกอลาห้าเม็ดดีกว่ายาต้มแกห้าร้อยหม้อ"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ช, น. 117-118)

ครอบครัวของหน่อปอยใจทำไร่ข้าวทุกปีแต่ข้าวก็ไม่พอกิน ชีวิตอยู่ได้เพราะการขายเปลือกท้ายเปลือกก่อกที่คอยจุนเจือแต่ก็สร้างรายได้ที่ไม่เพียงพอ เมื่อชีวิตต้องเผชิญกับสภาวะความยากจนหน่อปอยใจผู้ไม่มีทางเลือกจึงยอมติดหนี้ยาพะตีพ่อค้า แม้ว่าตนจะต้องหาเปลือกท้ายเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเพื่อนำเงินไปชดใช้ค่ายา แต่ก็ยินยอมเพื่อให้สามีได้กลับมาแข็งแรงดังเดิม

แม้เปอใจจะกินยาของพะตีพ่อค้าแต่อาการก็ไม่ดีขึ้น ทำให้หนีสินจากการซื้อขายเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ หมอพ่อเฒ่าจึงบอกให้หน่อเปอใจพาสามีไปรักษาในเมือง

...ผัวนางทรุดลงเป็นลำดับ หมดยาห้าเม็ด หมดยาสิบเม็ด หนีสินพอกพูนจนอ่อนใจจะจืดจาง พะตีพ่อค้ามาเยี่ยม พ่อหมอเฒ่าเจ้ายาก็มาเยี่ยม ต่างพูดพาดพิงไปถึงการรักษาแผนใหม่ในเมืองพูน แลชเวกี้แม แลชเวกี้แม เวกี้แม อยู่ไกลหนอ ไกลเหลือเกิน คนละโลกคนละเรื่องกับพวกนางกันแล้ว หากมีช้างอย่างพะตีพ่อค้า มีเงินทองอย่างพะตีพ่อค้าอาจไปถึงได้ แต่กับพวกนางเล่า

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ข, น. 118)

การอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ กอปรกับครอบครัวมีรายได้เพียงเล็กน้อย จึงเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดสำหรับหน่อปอยใจในการพาสามีไปรักษาในเมือง ในที่สุดเปอใจจึงเสียชีวิตจากอาการไข้ที่ไม่สามารถรักษาหายได้ การนำเสนอนี้นักเขียนสะท้อนให้เห็นภาพชาวไทยภูเขาที่พยายามดิ้นรนให้ตนเองมีชีวิตรอดท่ามกลางข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากรหลัก เพราะการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลกอปรกับการมีรายได้ที่ไม่เพียงพอ ทำให้พวกเขาถูกตัดขาดจากสวัสดิการต่างๆ ของรัฐและไม่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้ ดังนั้น ปัญหาความยากจนอันเกิดจากการมีอาชีพที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนในการกำหนดวิถีชีวิต และผลักดันให้ชาวเขากลายเป็นคนขายขอบด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับเรื่อง "ลูกคนที่หก" นำเสนอภาพความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจของชาวเขาเพราะความยากจน โดยนำเสนอผ่านครอบครัวลายก้วยหญิงสาวผู้ไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด เพราะครูคนไทยผู้เคยให้ความช่วยเหลือในเรื่องยาลาออกจากโรงเรียน ทำให้ยาที่เคยได้รับหมดไปจึงสงสัยว่าตนอาจกำลังตั้งท้อง ดังข้อความ

"ยาที่ครูให้หมดหรือยัง" สามีหมายถึงยาเม็ดเล็กๆ ที่ครูให้ลายก้วยมาเป็นแฉงๆ

"หมดแล้ว หมดตั้งแต่ต้นเดือนก่อน"

"คงใช่ ูกคงมีลูกอีกคนแล้ว ฝึปาจะแกลั้งกูไปถึงไหน ูกยังไม่ค่อยมีกิน" ชุงรีวปน
โบหน้าหมองลง

ลายก้วยจำได้ถึงลูกคนที่ห้า ... ไม่มีครั้งใดเลยที่นางรู้สึกเจ็บปวดเท่า ครั้งนั้น แล้ว
นี่นางจะทำอย่างไรถึงจะไม่มีลูกอีก

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537๗, น. 72)

ครอบครัวของลายก้วยมีฐานะยากจน เพราะสามีประกอบอาชีพเป็นนายพราน
หารายได้เพียงผู้เดียว ส่วนเธอมีบทบาทสถานภาพเป็นเพียงแม่บ้านที่ได้รับการเลี้ยงดูจากสามี
เท่านั้น การไร้บทบาทหน้าที่ทางสังคมและเศรษฐกิจทำให้ลายก้วยต้องพึ่งพาสามี เมื่อรู้ว่าตนอาจ
ตั้งท้องลูกคนที่หกสามีจึงเกิดความไม่พอใจ เช่นเดียวกับลายก้วยที่ไม่ได้รู้สึกดีใจแต่อย่างใด เพราะ
ทุกวันนี้ลูกๆ ทั้งห้าของเธอต่างแย่งข้าวบูดกันกิน ดังนั้น การมีสมาชิกเพิ่มอีกคนจึงสร้างความทุกข์
ใจให้กับลายก้วยเป็นอย่างยิ่ง

ลายก้วยตัดสินใจไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล และผลปรากฏว่าเธอตั้งท้องลูก
คนที่หกดังที่คาดการณ์ไว้

"ท้องแน่ๆ ได้สามเดือนแล้วลายก้วย" หมอบอก ใจนางสิ้นระริวไปหมด สิ่งที่น่า
คิดไว้ไม่ผิดเลย

"เฮาไม่ยอมมีลูก หมอ" ลายก้วยเอ่ยบอก

"จะให้หมอช่วยอย่างไร"

"หมอเอาอกให้เฮาได้ไหม"

หมอส่ายหน้า "ไม่ได้หรอก ผิดกฎหมาย"

"นางไม่เข้าใจอะไรนักกับคำว่า "กฎหมาย" นางมองหน้าหมอด้วยสีหน้างงๆ"

"หมอเอาอกให้เฮาไม่ได้"

หมอได้แต่ยิ้มส่ายหน้าไปมา "เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน หมอบอก"

"อย่างไร"

"พอลูกคนนี้คลอดแล้ว รีบมาทำหมันที่โรงพยาบาล ต่อไปลายก้วยจะได้ไม่ต้องมี
ลูกอีก"

"เฮาจะต้องมีลูกอีกคน" เสียงนางทอดท้อ

"อีกคนเดียวเท่านั้น ลูกคนเดียวเลี้ยงได้ละ ลายก้วย"

ลายก้วยกลืนน้ำลายลงคออย่างยากเย็น นางมองหน้าหมอกลอกตาไปมาอย่างหมอดหวัง หมอคงไม่รู้หรือกว่าอุ้งริวกับลายก้วยมีลูกห้าคนแล้ว นี่จะมีอีกคนก็เป็นคนที่หมอช่วยไม่ได้ ลายก้วยจะทำอย่างไร แล้วอุ้งริวไม่ว่าลายก้วยอีกหรือ

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ช, น. 75)

เมื่อลายก้วยรู้ว่าตนตั้งท้องลูกคนที่หก จึงขอร้องให้หมอนำลูกในครรภ์ออกเพราะมีลูกแล้วถึงห้าคน แต่หมอไม่สามารถทำตามที่ลายก้วยร้องขอได้เนื่องเพราะเป็นการทำผิดกฎหมาย แต่ลายก้วยผู้ไม่มีการศึกษาจึงไม่ทราบกฎหมายคืออะไร เมื่อหมอไม่สามารถทำตามความต้องการลายก้วยจึงได้แต่ยอมรับกับโชคชะตา นั่นคือ การมีลูกคนที่หก จะเห็นได้ว่าการอยู่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทำให้ชาวเขาจมอยู่ในภาวะความยากจน เพราะชาวเขาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพดั้งเดิมตามวิถีบรรพบุรุษ คือ การเป็นนายพรานล่าสัตว์ซึ่งสร้างรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการเลี้ยงดูครอบครัว ฉะนั้น การไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจได้ เช่นเดียวกับคนสังคมเมือง จึงเป็นกระบวนการผลักดันให้ชาวเขาอยู่ในสภาวะเป็นคนชายขอบด้านเศรษฐกิจ

สรุปได้ว่า ชาวไทยภูเขาแม้จะเป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย และปัจจุบันคือคนไทยกลุ่มหนึ่ง แต่พวกเขายังคงถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ในประเทศ หรือหากเข้าถึงต้องเผชิญกับสภาวะการแย่งชิงเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เห็นได้ชัดจากมิติเศรษฐกิจที่ยากต่อการเข้าถึงของชนกลุ่มนี้ เนื่องจากชาวไทยภูเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ห่างจากความเป็นศูนย์กลาง อยู่ในชนชั้นที่ด้อยทุนทรัพย์ จึงถูกกีดกันให้อยู่นอกระบบสวัสดิการที่ไม่ถูกพิจารณาให้ได้รับการช่วยเหลือ ชาวไทยภูเขาจึงตกอยู่ในฐานะเสมือนถูกกดให้จมอยู่ในห้วงภาวะของความยากจนอย่างถึงที่สุด เพราะไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสังคมและสวัสดิการต่างๆ ของรัฐได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาพรวมชาวไทยภูเขานักเขียนต้องการนำเสนอให้เห็นภาพแทนชาวเขาในมิติต่างๆ ได้แก่ การเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย นำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาเป็นผู้มีความรอบรู้ และความเชี่ยวชาญในเรื่องการแกะรอยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแกะรอยเท้าคนหรือสัตว์ การเป็นนักพัฒนา นำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาเป็นนักพัฒนาที่อยู่ภายใต้อำนาจและการควบคุมของรัฐ การเป็นคอมมิวนิสต์ นำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาเป็น กลุ่มชนที่

นับถือผี การไม่ปฏิบัติตามวาทกรรมกระแสหลักของสังคม คือ การนับถือศาสนาพุทธ ชาวเขาจึงถูกสร้างภาพแทนให้เป็นคอมมิวนิสต์ ส่วนชาวไทยภูเขาเกี่ยวกับความเป็นชายขอบซึ่งแบ่งออกเป็นชายขอบด้านชาติพันธุ์ นำเสนอให้ชาวเขาที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ โดยให้ชายชาวเขาแต่งงานกับหญิงสาวเมืองหลวง การมีชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลักจึงถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับชายขอบด้านวัฒนธรรม นำเสนอให้ชาวเขามีชนบวัฒนธรรมที่แปลกต่างไปจากวัฒนธรรมกระแสหลัก เช่น วัฒนธรรมการบริโภคอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย และวิถีการดำรงชีวิต การมีวัฒนธรรมที่ตรงข้ามกับคนในสังคมใหญ่ ชาวเขาจึงถูกผลักดันให้เป็นคนชายขอบด้านวัฒนธรรม และชายขอบด้านเศรษฐกิจ นำเสนอภาพความยากจนและการอยู่ในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจ ทำให้ชาวเขาต้องไปประกอบอาชีพเป็นแรงงานระดับล่าง มีภาระหนี้สินเพราะไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการใช้ประโยชน์จากสวัสดิการของรัฐ และไร้ทุนทรัพย์ในการเลี้ยงดูบุตรเพราะมีอาชีพที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จะเห็นได้ว่าความเป็นชายขอบไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเอง หากแต่ศูนย์กลางเป็นผู้ผลิตความเป็นชายขอบไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ วัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งเศรษฐกิจ ซึ่งได้สร้างระบบความสัมพันธ์อันเหลื่อมล้ำ และไม่ตัดทอนระหว่างความเป็นศูนย์กลางและความเป็นชายขอบอย่างชัดเจน

บทที่ 4

กลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

กลวิธีการสร้างภาพแทน คือ วิธีการเสนอภาพชาวไทยภูเขาจากองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร และฉาก จากการศึกษากลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยพบว่านักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง
2. กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร
3. กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านฉาก

กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือ การเล่าหรือการลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่อง โดยเหตุการณ์เหล่านั้นต้องมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กับบทบาทของตัวละครที่แสดงออกมาในเหตุการณ์นั้นๆ จากการศึกษา นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง ดังนี้

1. การผจญภัย

การผจญภัย คือการนำเสนอเรื่องราวการผจญภัยในป่า ซึ่งในระหว่างการเดินทางได้พบเจอกับเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "ล่องไพร"

ในเรื่อง "ล่องไพร" ตอน "ป่าช้าช้าง" นำเสนอเรื่องราวการผจญภัยในป่าของศักดิ์ สุริยัน นายกำจร เกียรติสุวรรณ นายดิเรก สายสุณี ตาแก่นพรานชาวกะเหรี่ยง และผู้ร่วมเดินทางอีกจำนวนมากเพื่อไปค้นหาป่าช้าช้าง แต่ในระหว่างการเดินทางทุกคนได้พบเจอกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด คือ ลิงยักษ์ จึงเกิดการต่อสู้กัน ดังข้อความ

...เจ้าลิงยักษ์ตัวนั้นชะงักอยู่กับที่หนอยหนึ่ง ต่อมาก็ผงะหงายทั้งหน้าผากและส่วนบนของศีรษะมันหายไปเพราะแรงระเบิดของกระสุนนัดนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าอวสานมาถึงมันโดยไม่ทันรู้ตัวเลยว่าจะเกิดอะไรขึ้น

...ทุกคนยืนตะลึงอยู่กับที่เป็นเวลานาน เมื่อสังเกตเห็นรูปร่างอันมหึมาและลักษณะมันอย่างใกล้ชิด พุดโดยทั่วๆ ไปลิงตัวนี้บังหนีความมืด และกระนั้นความน่าเกลียดของกระบอกตาที่ลึกเข้าไปในกะโหลกศีรษะ หน้าทีปราศจากหน้าผาก และริมฝีปากที่เผยด้วยเขี้ยวทั้งคู่ก็ดูเหมือนภาพสัตว์ในโลกดึกดำบรรพ์หรือในฝันร้าย นี่ไม่ใช่ลิงอุรังอุตังหรือกอริลา ไม่ใช่บาบูนหรือลิงพันธุ์ใดๆ ที่ปรากฏในโลกสัตวศาสตร์มาแล้ว แต่เป็นลิงพันธุ์ใหม่ซึ่งเราเพิ่งได้เห็นกันในชีวิต

"เอาไว้นายเห็นอ้ายตัวหัวหน้าเสี้ยก่อน จึงจะรู้ว่ามันน่ากลัวจริงๆ ใช่มั้ย"

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 26-27)

ในขณะที่กำลังสำรวจบริเวณที่ฝูงลิงยักษ์ยกกันมาทำลายไร่ของชาวบ้าน ศักดิ์ สุริยัน และตาเกิ้นพรานชราไม่ทันได้ระวังตัวจึงเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน คือ มีเสียงตะคอกขู่มารจากหลังก้อนหิน ซึ่งเสียงนั้นคือเสียงของลิงยักษ์ที่ทุกคนกำลังตามหา ด้วยความตกใจจากการถูกจู่โจม ศักดิ์ สุริยัน จึงยิงลิงยักษ์ตาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้รู้ว่าการเดินป่าเป็นเรื่องที่ไม่ปลอดภัยสำหรับทุกคนอีกต่อไป เพราะลิงยักษ์ที่ศักดิ์ สุริยัน ยิงนั้นไม่ใช่หัวหน้าฝูง

ไม่เพียงแต่ลิงยักษ์ที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการเดินทาง ระหว่างทางได้พบกับแรดเผือกที่ทำให้ตาเกิ้นพรานชราเกือบสิ้นชีพ

...ข้าพเจ้าได้ยินเสียงพืดสนั่น เสียงตาเกิ้นสบถสาบานอะไรอยู่ในลำคอขณะที่หันกลับมาพร้อมกับยกปืนขึ้นประทับปา ข้าพเจ้าก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่ระยะระหว่างแรดตัวนั้นซึ่งกำลังควบเข้าใส่ราวกับหัวรถจักรรถไฟกับเรากระชั้นชิดเกินไปจนไม่สามารถจะหมายที่สลักสำคัญอะไรได้ มัลลิกอร์ของตาเกิ้นระเบิดก็ก้องขึ้นข้างหูขวาของข้าพเจ้าก่อน ต่อมาริบบีแผดในมือข้าพเจ้าก็ยังคงขึ้นซ้อนนๆ เกือบเป็นเสียงเดียว ในพริบตาต่อมาขณะที่ข้าพเจ้ากระโดดหลบออกทางหนึ่งนั่นเอง เจ้าแรดตัวนั้นก็ปราดถึงตาเกิ้นอย่างน่าหวาดเสียว ... ภายในเสี้ยววินาทีต่อมาร่างอันเล็กและเกร็งของตาเกิ้นก็ลอยขึ้นไปในอากาศ พร้อมด้วยเสียงร้องดังจนฟังไม่ได้ศัพท์

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 80)

ในระหว่างการเดินทางของอุชินได้รับบาดเจ็บ คณะเดินทางจึงต้องหยุดพักตั้งแคมป์ และออกหาเสบียงอาหาร แต่ในระหว่างที่ศักดิ์ สุรียัน และตาเกิ้นพรานกะเหรี่ยงออกหาเสบียงนั้น ทั้งสองได้พบกับแรดเผือกตัวหนึ่ง ตาเกิ้นผู้มีความชำนาญเรื่องการแกะรอยได้ทำการแกะรอยจนพบว่าแรดเผือกตัวนี้อาศัยอยู่ระหว่างหุบเขา แต่ในระหว่างแกะรอยทั้งสองไม่ทันระวังตัวจึงถูกรวดเข้าทำร้าย โดยเฉพาะตาเกิ้นพรานชราที่หลบไม่ทันจึงถูกรวดพุ่งเข้าใส่แต่โชคดีที่ไม่ได้รับบาดเจ็บ

การนำเสนอโครงเรื่องการผจญภัย นักเขียนเน้นการสร้างเรื่องราวให้มีความสนุกสนานและน่าติดตาม โดยกำหนดให้ตัวละครพบกับเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงในระหว่างเดินทาง เช่น พบกับลิงยักษ์ แรดเผือก และได้ทำการต่อสู้เพื่อปกป้องตนเอง กลวิธีการสร้างโครงเรื่องเช่นนี้ นอกจากทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการร่วมกับเนื้อเรื่องที่นักเขียนนำเสนอแล้ว ผู้อ่านไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรต่อไป เพราะโครงเรื่องการผจญภัยนักเขียนได้สร้างเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดไว้ในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้และเกิดความตื่นตื้นไปกับเหตุการณ์ที่ปรากฏตลอดเวลา

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่การผจญภัยในครั้งนี้ คือ การตามหาป่าช้าข้าง โดยจุดเริ่มต้นของการตามหาเริ่มจากนายดิเรกคู่หมั้นของสายสุณี ให้ข่าวกับหนังสือพิมพ์ว่าได้พบป่าช้าข้าง นายกำจร เกียรติสุวรรณ บิดาของสายสุณีจึงต้องการให้ศักดิ์ สุรียัน ร่วมเดินทางไปค้นหาความจริงด้วยกัน ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าววว่า

“ผมรู้ว่าคุณเห็นเป็นชาวสี่และโคมลอยใบใหญ่ แต่ได้ให้อภัยผมและโปรดฟังต่ออีกสักหน่อย เพราะผมมีเรื่องจะขอความช่วยเหลือจากคุณต่อไป”

“เชิญครับ ผมกำลังฟังอยู่แล้ว” ข้าพเจ้าบอก

กำจร “ดิเรกว่าชาวสี่เรื่องป่าช้าข้างนี้ได้ยินมาหลายปีแล้ว ตั้งแต่ผมส่งเขาไปเป็นผู้จัดการเหมืองแร่อยู่ที่บ้องตึบขึ้นแรกก็ไม่เชื่อเหมือนกันจนกระทั่งเมื่อปีกลาย มีช่างโพนตัวหนึ่งเข้ามาทำลายหมู่บ้านกะเหรี่ยงคนงานถูกยิงบาดเจ็บสาหัส เขากับพรานคนหนึ่งติดตามไปร่วมเดือนจึงพบซากของมันในหุบเขาแห่งหนึ่ง ซึ่งเต็มไปด้วยโครงกระดูกและงาช้างกองเกลื่อนกลาดทั้งเล็กและใหญ่คละกันไป ประมาณกันว่าไม่ต่ำกว่า 200-300 คู่ เขาสำรวจอยู่หลายวันจนกระทั่งแน่ใจในภูมิประเทศเหล่านั้น และทำแผนที่สังเขปไว้แล้วจึงเดินทางกลับ และเข้ามารายงานผม”

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 6)

ด้วยความต้องการพิสูจน์ว่าป่าช้าข้างมีจริงดังคำล่ำลือหรือไม่ นายกำจรเศรษฐีเมืองไทยจึงชักชวนให้ศักดิ์ สุริยัน ผู้มีความชำนาญในเรื่องผีป่าของเมืองไทย เป็นเพื่อนร่วมเดินทางเพื่อพิสูจน์หาความจริงเกี่ยวกับป่าช้าข้าง

การตามหาป่าช้าข้างนอกจากเป็นการสืบหาความจริงแล้ว หากพบว่าป่าช้าข้างจริงดังคำบอกเล่าของนายติเรก งาข้างทั้งหมดนายกำจรจะนำมามอบให้กับพิพิธภัณฑสถานเพื่อเก็บรักษาทันที

...นายกำจรหัวเราะ “เถอะนา ผมรู้ว่าคุณไม่ใช่พรานมืออาชีพ และถือตัวอยู่สักหน่อยในเรื่องเงินทอง ฉะนั้นเราจะไม่พูดกันในเรื่องนี้ แต่เพื่อให้เป็นที่แจ่มแจ้งและเบาใจ ร่ายจ่ายทุกบาททุกสตางค์ในการไปของเรา จะเร็วหรือนานก็ตามอยู่ในงบประมาณของผม”

ข้าพเจ้า “นั่นยังไม่สำคัญเท่ากับปัญหาว่า ถ้ามีป่าช้าข้างจริงและเต็มไปด้วยงาอย่างคุณติเรกบอก คุณกำจรจะจัดการอย่างไรกับมัน”

กำจร “อ้อ ซ่อนมันผู้จัดการกับทางกฎหมายและบ้านเมืองเสร็จแล้ว งา ทั้งปวงจะตกเป็นของพิพิธภัณฑสถาน ชื่อเสียงในการค้นพบมันเป็นของเรา”

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 7)

การออกตามหาป่าช้าข้างไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อนำงาจากข้างที่ตายแล้วมาสร้างมูลค่า แต่เป็นการพิสูจน์หาความจริงว่าป่าช้าข้างนั้นมีจริงหรือไม่ ในฐานะที่เป็นเศรษฐีนายกำจรจึงอาสาออกค่าใช้จ่ายทุกอย่างในการเดินทางครั้งนี้ เพราะหากป่าช้าข้างมีจริงตนจะนำมามอบให้กับพิพิธภัณฑสถาน เพราะไม่ต้องการได้งาข้างแต่ต้องการได้ชื่อเสียงจากการค้นหามากกว่า

จะเห็นได้ว่านักเขียนสร้างปมปัญหาของเรื่องได้อย่างน่าสนใจ คือ การตามหาป่าช้าข้าง กลวิธีการสร้างปมปัญหาในลักษณะนี้นอกจากมีความน่าสนใจแล้วยังมีความสอดคล้องกับโครงเรื่องด้วย เพราะนักเขียนสร้างให้ตัวละครมีความสนใจใคร่รู้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ตัวละครมีจุดมุ่งหมายที่จะออกเดินทางเพื่อพิสูจน์หาความจริงและได้ผจญภัยกับเหตุการณ์ต่างๆ ไม่เพียงเท่านั้นปมปัญหาที่นักเขียนสร้างขึ้นพบว่ามีความเชื่อมโยงไปสู่จุดจบของเรื่องด้วย

แม้จะพิสูจน์ได้ว่าป่าช้าข้างเป็นเรื่องจริง แต่การค้นพบป่าช้าข้างกลับนำไปสู่โศกนาฏกรรมความตาย ดังข้อความ

...บนลานกว้างของหุบเขาตอหนึ่งซึ่งคล้ายๆ กับจะเคยเป็นพื้นคูหาอัน ไพศาลและ
เกลี้ยงเกลา ที่ผ่นทั้งหลายด้วยกาลเวลาซึ่งล่วงไป ซ้ำงโหลงใหญ่ประมาณไม่ต่ำกว่า 200
เชือกยื่นรายล้อมเจ้าพลายมเหสีมาตัวหนึ่งซึ่งประคองตัวอยู่ด้วยความลำบาก แม้กระนั้น
มันก็พยายามใช้สี่เท้ายันชูร่างอันแน่นิ่งของมนุษย์ คนหนึ่งซึ่งมองเห็นไม่ชัดว่าใครคือ
เจ้าของร่างนั้น

"นี่มันคุณดิเรกนี่ตาเกิน"

ตาเกิน "ถูกของนาย ตาเกินไม่เคยบอกว่าเป็นคนอื่นเลย"

...

"ป่วยการนาย เสียลูกปืนเปล่าๆ นายดิเรกเราไปสวรรค์แล้ว"

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 138-139)

นายดิเรกเป็นชายหนุ่มที่มีนิสัยไม่เคยไว้วางใจใคร รักตัวเองมากกว่าคนอื่น ไม่ยอมรับ
ฟังความคิดของใครแม้กระทั่งศักดิ์ สุริยัน และตาเกินผู้ชำนานาญป่า เขามีความต้องการได้พบกับ
ป่าช้าข้างเพื่อนางซึ่งมีมูลค้ำมหาศาลกลับไปเป็นสมบัติของตนเอง แต่ด้วยความโลภกอบปรกับนิสัย
ดีอันสุดท้ายจึงต้องจบชีวิตอย่างน่าอนาถเพราะความงู้อะมที่ยิ่งข้าง ด้วยความเจ็บปวดข้างที่
นายดิเรกยิงจึงโกรธและเข้าทำร้ายนายดิเรกจนถึงแก่ความตาย ท่ามกลางสายตาของศักดิ์ สุริยัน
และตาเกินพราวนชราผู้ร่วมเดินทาง การตายของนายดิเรกจึงสร้างความเสียใจให้กับคณะผู้ร่วม
เดินทาง

แม้เนื้อเรื่องจะนำเสนอเรื่องราวการผจญภัยที่สร้างความตื่นเต้นเร้าใจให้กับผู้อ่าน
แต่ตอนจบนักเขียนสร้างจุดจบของเรื่องแบบโศกนาฏกรรมความตายของตัวละคร อันเนื่องมาจาก
ความโลภที่ต้องการไปป่าช้าข้างเพื่อนางอันมีมูลค้ำมหาศาลออกมาจากดินแดนนั้น การจบเรื่อง
ในลักษณะนี้นอกจากสร้างความสะเทือนใจแล้ว นักเขียนได้เตือนสติให้ผู้อ่านมองเห็นโทษจาก
ความโลภที่ครอบงำจิตใจมนุษย์ผ่านการตายของตัวละครด้วย

การนำเสนอโครงเรื่องการผจญภัยนั้น เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็น
เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย แม้นักเขียนจะสร้างให้ตัวละครอาศัยอยู่ใน
เขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางและมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่ตัวละครก็เป็นผู้มี
สติปัญญา มีทักษะความรู้ และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องการแกะรอยต่างๆ ซึ่งเป็นความสามารถ
เฉพาะตัวอันเกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นผู้มีความ

ชำนาญการเกษรอย แสดงให้เห็นว่านักเขียนไม่ได้มีอคติทางชาติพันธุ์ และหรือมีทัศนคติต่อชาวเขาว่าเป็นกลุ่มชนที่ไร้เวลาเบาปัญญาแต่อย่างใด

2. รักต่างเผ่าพันธุ์

รักต่างเผ่าพันธุ์ นำเสนอให้หญิงชายเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายต่างเผ่าพันธุ์กัน เกิดและเติบโตในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน แม้จะมีความแตกต่างทางด้านเผ่าพันธุ์แต่ก็มีความรักให้แก่กัน วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับรักต่างเผ่าพันธุ์พบ 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "แก้วกลางดง" เรื่อง "ใต้ฟ้าสีคราม" เรื่อง "คนภูเขา" และเรื่อง "คีตาลาว"

ในเรื่อง "แก้วกลางดง" นำเสนอความรักต่างชาติพันธุ์ระหว่างทรวงเผ่าหนุมกรุงเทพฯ และมียาวดีสาวชาวอาข่า แม้จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคขวางกั้นความรักแต่อย่างใด โดยความรักของทั้งสองเริ่มขึ้นเมื่อครั้งออกตามล่าเสือ แต่ความรู้สึกนี้ปรากฏชัดเมื่อครั้งที่มียาวดีหนีจากกรุงเทพฯ กลับบ้านป่า เมื่อทรวงเผ่ารู้ว่ามียาวดีหนีกลับบ้านป่าจึงออกตามหาเพราะรู้ใจตนเองแล้วว่าที่ผ่านมามารักมียาวดี ดังข้อความที่ตัวละครกล่าวว่

"เธออยู่ไหน"

กลิ่นไอป่าทำให้หวนรำลึกถึงเหตุการณ์ที่ผ่านมา นำแปลกเขายังจำไออุ่นที่เคยอิงอยู่ใกล้ๆ ได้

"ถามตัวเองเสียให้แน่ว่า แกจะยังไ้กับเด็กคนนั้น"

...คำถามของผู้เป็นบิดาก้องในความรู้สึก นำแปลก..เมื่อเขารู้ว่าเด็กสาวหายจากบ้าน หัวใจทั้งหัวใจของเขาเสมือนหนึ่งถูกกระชาก ระยะเวลาอันยาวนานนั้น เขามิได้นึกถึงอย่างอื่นเลย นอกจาก..มียาวดี..เขาพะวงถึงความปลอดภัยของหญิงสาว หวาดระแวงสารพัด

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 459)

ทรวงเผ่าหวนรำลึกนึกถึงเหตุการณ์และภาพความทรงจำเก่าๆ เมื่อครั้งที่ตนและหญิงสาวออกตามล่าไล่ลายเสือยักษ์ด้วยกัน แม้เหตุการณ์นี้จะผ่านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแต่ก็ไม่เคยลบเลือนไปจากความทรงจำของทรวงเผ่าแม้แต่น้อย ดังนั้น การที่มียาวดีหนีจากกรุงเทพฯ กลับสู่บ้านป่าจึงทำให้ทรวงเผ่าแน่ใจในความรู้สึกแล้วว่าตนรักมียาวดีมากเพียงใด แต่เมื่อรู้ว่าหญิงที่ตนรักออกตามล่าไล่ลายเสือยักษ์เพียงลำพังจึงเป็นห่วงในความปลอดภัย

ทรงเฝ้าตามหามิยาวดีจนพบ หญิงสาวได้สารภาพว่าสาเหตุที่หนีจากกรุงเทพฯ นั้น เพราะตนไม่ได้รักสถิติเพื่อนของทรงเฝ้า มิยาวดีรักและเป็นผู้หญิงของทรงเฝ้าตั้งแต่เมื่อครั้งที่พรานจันฝากเธอไว้กับเขา

"หนีมาทำไมมิยาวดี"

"เราไม่อยาก" คนพูดชะงัก คราวนี้รู้จักกายพอที่จะเปลี่ยนประโยคเสียใหม่

"เราไม่อยากแต่งงานกับผู้ชายคนนั้น"

"แล้วถ้าแต่งงานกับฉันล่ะมิยาวดี" เขาถามเสียงอ่อน

"เพราะเราอยากแต่งงานกับนาย เราถึงไม่อยากแต่งงานกับคนอื่น" คำตอบชือตรงกับจริงใจ ทรงเฝ้าอดหัวเราะไม่ได้

"เธอรักฉันหรือมิยาวดี"

"พอฝากเราไว้กับนายไม่ใช่หรือ นายรู้ไหม ถ้าฝากไว้กับใครผู้หญิงเขาต้องอยู่กับคนนั้น" คราวนี้คนพูดเข้าใจเปลี่ยนคำพูดเสียบ้าง

...

"เราคงอยู่กันนานมิยาวดี นานกว่าจะตายจากกัน ฉันคงได้เล่าเรื่องอะไรต่อมิอะไรให้เธอฟังอีกเยอะ"

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 470-471)

สาเหตุที่มิยาวดีหนีกลับบ้านป่า เพราะไม่ต้องการแต่งงานกับสถิติแต่ต้องการแต่งงานกับทรงเฝ้า เมื่อทรงเฝ้ารู้ว่ามิยาวดีมีความรักให้แก่ตนเช่นเดียวกับที่ตนมีความรักให้แก่มิยาวดี จึงตัดสินใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกับมิยาวดีหญิงสาวชาวเขาตลอดไป

จะเห็นได้ว่านักเขียนสร้างให้ตัวละครมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัด คือสร้างให้ตัวละครชายเป็นหนุ่มเมืองหลวง ส่วนตัวละครหญิงเป็นสาวชาวเขาเผ่าอาข่าแต่มีความรักที่บริสุทธิ์ให้แก่กัน กลวิธีการสร้างโครงเรื่องในลักษณะนี้นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าความรักคือสิ่งสวยงาม และไม่มีพรมแดนแม้บุคคลนั้นจะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ดังนั้น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์จึงไม่ได้เป็นอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ และหรือการใช้ชีวิตร่วมกันของตัวละครแต่อย่างใด เพราะตัวละครมองข้ามในความแตกต่างจนก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

อย่างไรก็ตาม แม้นวนิยายเรื่องนี้จะนำเสนอเรื่องราวความรักต่างชาติพันธุ์ แต่สำหรับปมปัญหาของเรื่องนักเขียนสร้างได้อย่างน่าสนใจ คือ การตามล่าเสือเพื่อแก้แค้น เพราะหลังจากที่พรานจันถูกเสือทำร้ายจนเสียชีวิตทรงเผ่าสัญญากับตัวเองว่าจะตามล่าเสือเพื่อแก้แค้น แต่เมื่อมีชาวดีรู้ความต้องการของทรงเผ่าจึงได้ทำข้อตกลงบางอย่าง ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“เรามาพนันกันว่าถ้านายล่าไ้แมวลายได้ก่อน เราจะยอมไปกับนายอย่างที่ท่านายสัญญาจะพอ แต่ถ้าเราล่าได้ก่อนล่ะ”

“เธอจะให้ฉันอยู่ที่นี้กับเธอหรือ”

“เอาไว้ทำไมไม่มีประโยชน์” ...

“แล้วจะเอาอย่างไร”

“ถ้าเราล่าไ้ลายได้ก่อน นายต้องกราบเรากลางหมู่บ้าน” ...

“ตกลง” เขาแผดเสียงลั่น แม่สาวน้อยหยุดเดินหันกลับมายิ้มอย่างกว้างขวาง

“แน่นอนนาย”

“ฉันรักชาติสัญญาเสมอ แต่ถ้าฉันไล่ล่าได้ก่อนเธอล่ะ”

“เราจะยอมเป็นเมียนาย”

“ถ้าไม่เอาไปทำเมีย แล้วจะเอาไปทำไม ก็ไหนนายว่าจะเอาเราไปด้วย”

“พูดกันก็ไมรู้เรื่อง ถ้าฉันแพ้ฉันจะยอมให้หัวเธอ แต่ถ้าเธอแพ้เธอต้องไปกับฉัน”

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 80-83)

ด้วยศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชายที่ไม่ยอมให้ผู้ใดเหยียดหยาม ทรงเผ่าจึงตัดสินใจรับคำท้าจากมิยาวดีว่าหากตนแพ้จะยอมกราบเรากลางหมู่บ้าน แต่หากมิยาวดีแพ้ต้องทำตามสัญญาที่ตกลงไว้ นั่นคือ ไปอยู่กรุงเทพฯ กับตน การออกตามล่าไ้ลายเสือยักษ์ในครั้งนี้ นอกจากเป็นการตามล่าเพื่อแก้แค้นแล้วยังเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีอีกด้วย

ในระหว่างการตามล่าไ้ลายเสือยักษ์ ทรงเผ่าสังเกตเห็นความฉลาดหลักแหลมของมิยาวดี โดยเฉพาะเมื่อครั้งที่พบกับกลุ่มผู้ลักลอบขนอาวุธเถื่อนกลางป่า มิยาวดีเกรงว่ากลุ่มผู้ลักลอบจะสังเกตเห็นรอยเท้า ด้วยความฉลาดหลักแหลมจึงกลบรอยเท้าโดยแกล้งทำสัญลักษณ์ว่าเป็นร่องรอยของสัตว์ป่าที่ออกมาหากินในบริเวณนี้

"นายตื่นหนัก" เด็กสาวบ่นอุบเมื่อเห็นรอยไม้ที่ชายหนุ่มบุกเข้ามาดูชาวสารราบลง
เป็นทาง

"เอางี้.." มียววดีใช้ก้อนหินแฉะคมๆ และกิ่งไม้ตะกุยเปลือกไม้อย่างตั้งอกตั้งใจ

"นั่นเธอจะทำอะไร"

"ถ้าจะไม่ให้รู้ว่าเป็นรอยคนเดินก็ต้องเป็นรอยสัตว์เดินซินาย พวกสัตว์เวลาคันมันจะ
ไกลสีข้างกับต้นไม้ เราหารอยไว้ให้มันเสียหน่อย"

... เด็กสาวเก็บก้อนหินและกิ่งไม้ไปทิ้งจนไกลอย่างคนรอบคอบ ไม่ยอมให้เหลือ
หลักฐานอะไรไว้ กว่าทุกอย่างจะเรียบร้อยตะวันก็สายมากแล้ว

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 59)

มียววดีนำทักษะนายพรานที่เรียนรู้จากพ่อมาใช้ในการเอาตัวรอด โดยใช้กิ่งไม้ตะกุย
เปลือกไม้เพื่อให้กลุ่มผู้ลี้ภัยหลบซ่อนอาวุธเถื่อนเข้าใจว่าเป็นรอยสัตว์ที่มาไกลสีข้างกับต้นไม้ อยางไร
ก็ดี แม้มียววดีจะเป็นหญิงสาวที่ไม่มีการศึกษา แต่เธอก็แสดงให้เห็นว่าหญิงสาวชาวป่า
สามารถเอาตัวรอดจากพื้นที่อันตรายได้ โดยใช้ทักษะความรู้นายพรานที่ถูกถ่ายทอดจากผู้เป็นพ่อ

จะเห็นได้ว่าการตายของพรานจัน คือจุดเริ่มต้นของปมปัญหาให้ตัวละครมีความคิดที่
จะออกตามล่าเพื่อแก้แค้น กลวิธีการสร้างปมปัญหาในลักษณะนี้นอกจากเสริมสร้างเนื้อเรื่อง
ให้มีความสนุกสนานและน่าติดตามแล้ว ปมปัญหาดังกล่าวยังสอดคล้องกับโครงเรื่องด้วย เพราะ
การตามล่าเพื่อแก้แค้น เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่เส้นทางความรักต่างชาติพันธุ์ของทั้งสองอย่าง
ลึกซึ้ง

แม้มียววดีและทรงเผ่าจะแข่งขันตามล่าเหยื่อยักษ์แต่ท้ายที่สุดก็ไม่มีผู้ใดล่าได้ เพราะ
ในระหว่างการออกล่าทั้งสองได้เผชิญเหตุการณ์ต่างๆ การเผชิญอุปสรรคร่วมกันทำให้มียววดีและ
ทรงเผ่าเห็นในความคิดของกันและกันจึงเปลี่ยนจากคู่แข่งกลายเป็นคู่รัก ดังบทสนทนาที่ตัวละคร
กล่าววว่า

"เธอว่า ถ้าล่าไ้ล่ายได้ก่อน ฉันต้องกราบเธอกกลางหมู่บ้าน แต่ถ้าฉันล่าได้ก่อน เธอ
จะแต่งงานกับฉัน"

"ไม่มีใครล่ามันได้สักคน ไ้ล่ายมันฝนเข้ามาเพราะฉันเป็นเหยื่อล่อ ความดีมันต้อง
เป็นของฉัน"

"แต่เราอยู่ปากป่อ มันอาจเป็นเพราะเรา"

“นี่แหละ เหตุผลที่ว่าทำไมเราต้องอยู่ด้วยกันตลอดไป”

...ทรงเผ่าบอกตนเองไม่ได้เหมือนกันว่า ทำไมเขาจึงลงเอยได้อย่างง่ายดายถึงเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะความรู้สึกที่ว่าเขากำลังสูญเสียเธอกระมัง ทำให้เขาประจักษ์ใจตนเองว่าเขาต้องการสิ่งใด

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 469)

มียวาดีเคยสร้างข้อตกลงกับทรงเผ่าว่า หากตนล่าเสือได้ก่อนจะยอมไปอยู่กรุงเทพฯ และแต่งงานกับทรงเผ่า แต่หากทรงเผ่าล่าเสือได้ที่หลังจะต้องกราบตนกลางหมู่บ้าน แต่ทั้งสองก็ไม่มีใครล่าเสือได้ก่อนใคร เหตุการณ์นี้จึงทำให้ทรงเผ่าคิดว่าการที่ไม่มีผู้ใดล่าเสือได้นั้นอาจเป็นพรหมลิขิตที่ทำให้ต้องอยู่ด้วยกันตลอดไป เพราะการตามล่าเสือในครั้งนี้ทรงเผ่าและมียวาดีได้ฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกัน ทำให้ทรงเผ่าเห็นในความคิด ความมีน้ำใจ และความฉลาดหลักแหลมของหญิงสาว เหล่านี้ทำให้ทรงเผ่านอกจากรู้สึกประทับใจแล้ว ยังรู้ใจตนเองว่ารักและต้องการใช้ชีวิตร่วมกับมียวาดีตลอดไป

นักเขียนสร้างเนื้อเรื่องจบแบบสมหวังในรัก หากพิจารณาการจบเรื่องในลักษณะนี้แสดงให้เห็นทัศนคติของนักเขียนที่ไม่ได้มีอคติทางชาติพันธุ์ และไม่ได้มีทัศนคติต่อชาวเขาว่าเป็นกลุ่มชนที่ด้อยกว่าคนในสังคมเมืองแต่อย่างใด แม้จะสร้างให้ตัวละครเป็นหญิงชาวเขาที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และการแต่งกาย แต่ก็มีความซื่อสัตย์ จริงใจ และมีน้ำใจจนทำให้หนุ่มเมืองหลวงเกิดหลงรักโดยไม่รู้ตัว อย่างไรก็ตาม แม้นวนิยายเรื่องนี้จะนำเสนอเรื่องราวความรักต่างชาติพันธุ์ ขณะเดียวกันนักเขียนได้แสดงให้เห็นภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญป่า เพราะสามารถเอาตัวรอดจากพื้นที่อันตรายโดยนำทักษะความรู้นายพรานมาประยุกต์ใช้ การสร้างภาพแทนให้หญิงชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญป่า เป็นกลวิธีการสร้างผ่านอุดมการณ์ของนักเขียนเพื่อนำเสนอให้เห็นว่า หญิงชาวเขาไม่ใช่หญิงที่โง่เขลาตามทัศนคติของคนไทยส่วนใหญ่และหรือตามวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้น แต่เป็นหญิงที่มีสติปัญญา มีความรอบรู้ในเรื่องผืนป่า และมีทักษะในการเอาตัวรอดจากอันตราย

ส่วนในเรื่อง “ได้ฟ้าสีคราม” เป็นอีกเรื่องที่น่าสนใจนำเสนอความรักต่างชาติพันธุ์ระหว่างลีเจิ้ง หม่อมมั่งและมัทรีสาวกรุงเทพฯ ผู้เกิดและเติบโตในครอบครัวข้าราชการ ทั้งสองพบรักกันเพราะเรียนวิทยาลัยครูแห่งเดียวกัน ดังข้อความที่กล่าวไว้ว่า

...สี่ปีทีสี่เจ็งเรียนอยู่ในวิทยาลัยครูแห่งนี้ เขากับมัทธิสนิทสนมคุ้นเคยกันมาก แต่ทว่าความสัมพันธ์ยังหยุดอยู่แค่ระดับเพื่อน ความรู้สึกในใจเท่านั้นที่ดูเหมือนว่าต่างคนต่างจะจรดจ่อจ่อตรงกันอยู่

(สี่ฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 18)

สี่เจ็งเป็นหนุ่มมั่งที่มีโอกาสเข้ามาศึกษาวิทยาลัยครู และได้มารู้จักกับมัทธิหญิงสาวชาวกรุง ตลอดระยะเวลาที่เรียนด้วยกันทั้งสองเป็นเพื่อนสนิทกัน จนกระทั่งปีสุดท้ายของการศึกษา ความรู้สึกในใจของทั้งสองเริ่มแปรเปลี่ยนจากเพื่อนเป็นความรักในรูปแบบหนุ่มสาว ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ทั้งสองต่างรับรู้เพียงสองคนเท่านั้น

สาเหตุที่สี่เจ็งมีใจให้กับมัทธิเพราะเธอเป็นหญิงสาวที่น่ารัก เป็นมิตร มองโลกในแง่ดี และเป็นคนมีน้ำใจ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้สี่เจ็งหลงรักมัทธิโดยไม่รู้ตัว

...เขามองดูหล่อนด้วยแววตาอ่อนโยน

...เป็นความจริงที่ว่าเขารักหล่อน มัทธิน่ารัก มีความเป็นมิตรให้กับเขาอย่างอบอุ่น ช่วยเหลือเขาไม่ว่าจะในด้านสังคมหรือในด้านการเรียน หล่อนเป็นคนแจ่มใส มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ แม้ว่าจะค่อนข้างดี้อั่นอยู่สักหน่อย

...สี่เจ็งรักหล่อน เวลาที่เรียนอยู่ด้วยกันเขาอยากอยู่ใกล้หล่อน มองดูหล่อนทุกอิริยาบถโดยไม่เบื่อเหมือนมองดูห้องฟ้าที่เขารัก

(สี่ฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 19-20)

แม้มัทธิจะเป็นหญิงสาวที่มีนิสัยค่อนข้างดี้อั่นในบางครั้ง แต่ด้วยความน่ารัก สดใส และชอบช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องการเรียน สี่เจ็งจึงเกิดความรู้สึกประทับใจและเริ่มหลงรักมัทธิ โดยเฉพาะเวลาเรียนเขาชอบมองมัทธิเช่นเดียวกับที่เขาชอบมองห้องฟ้า มัทธิจึงเป็นหญิงสาวเพียงคนเดียวที่สี่เจ็งปรารถนาจะอยู่เคียงข้าง

จะเห็นได้ว่าตัวละครถูกสร้างให้มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ คือ ตัวละครชายเป็นหนุ่มมั่งส่วนตัวละครหญิงเป็นสาวชาวกรุงแต่ทั้งสองมีความรักให้แก่กัน การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีความแตกต่างทางด้านสังคม เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และการแต่งกาย แต่ความรักเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และเป็นเรื่องที่ไม่อาจห้ามได้ ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นชาวเขาหรือชาวเมืองก็สามารถมีความรักให้แก่กันแม้จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ก็ตาม

แม้เนื้อเรื่องจะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความรัก แต่นักเขียนได้สร้างปมปัญหาซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญให้ตัวละครต้องเผชิญอย่างเข้มข้น คือ ความอคติทางชาติพันธุ์อันเกิดจากครอบครัวของมัทรี เห็นได้จากเหตุการณ์ที่มัทรีตัดสินใจแต่งงานกับลีเจ็ง และได้นำเรื่องนี้ไปแจ้งแก่นายกมล ผู้เป็นพ่อให้รับทราบ แต่เมื่อนายกมลทราบว่าคุณสาวจะแต่งงานกับหนุ่มชาวเขาจึงเกิดความกังวลใจ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“หนูไม่ทำงานในวิทยาลัยหรอกค่ะ ถึงงานสอนที่ไหนก็ยังไม่ทำ หนูคิดว่าหนูจะแต่งงานเสียก่อนค่ะคุณพ่อ”

...

“จ้ะนี่ พ่อไม่ยกักรู้ว่าหนูมีคนที่คิดจะแต่งงานด้วย” ใจผู้เป็นพ่อเริ่มสั่งหอรด์วูบๆ หน้าตาของหนุ่มมิ่งที่เคยมาบ้านบ่อยๆ ผุดขึ้นมาลอยอยู่ในใจ นึกภาวนาตามประสาผู้ใหญ่กึ่งยุคจรวดกึ่งโตโคโนเสาร์ว่าขออย่าให้เป็นไอ้เจ้ามิ่งคนนั้นเลย ...

“หนูจะแต่งงานกับลีเจ็งค่ะคุณพ่อ หนูขอความกรุณา หนูรู้ว่าคุณพ่อ คุณแม่ต้องผิดหวังต้องไม่ชอบใจ แต่หนูก็ตัดสินใจแล้ว ไม่มีเหตุผลอะไรไม่ไรริคะ ที่คุณพ่อจะหวงห้ามไม่ให้แต่งงานกับคนที่รักใคร่ชอบพอกัน เพราะเมื่อครั้งพี่ภริณี พี่มัทนา คุณพ่อคุณแม่ก็ไม่เกี่ยวข้องอะไรด้วย”

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 182-184)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มัทรีไม่เคยบอกความสัมพันธ์ระหว่างตนกับลีเจ็งให้คนในครอบครัวได้รับรู้ กระทั่งเมื่อนายกมลรู้ว่าลูกสาวจะแต่งงานกับหนุ่มต่างชาติพันธุ์จึงไม่สามารถรับกับเหตุการณ์นี้ได้ เพราะไม่คิดว่ามัทรีจะเลือกคู่ชีวิตเป็นหนุ่มชาวเขาชาวดอย เหตุการณ์นี้จึงสร้างความหนักใจไม่น้อยแม้ว่าตนจะเป็นบุคคลที่มีความคิดสมัยก็ตาม

ไม่เพียงแต่นายกมล นางรัชนีผู้เป็นแม่เมื่อรู้ว่ามัทรีต้องการแต่งงานกับลีเจ็งด้วยความอคติทางชาติพันธุ์จึงรับกับเหตุการณ์นี้ไม่ได้เช่นกัน

“แกจะบ้าแล้ว ยายมัท ไหนเคยบอกว่าเป็นเพื่อนกันเฉยๆ คิดยังไงถึงจะแต่งงานกับชาวเขาชาวดอย ถึงจะเรียนหนังสือ ถึงจะลงมาคลุกคลีกับคนในเมือง แต่ก็ยังเป็นชาวเขาอยู่นั่นเอง ...”

“อย่าว่าแต่ชาวเขาเลยคะ ถึงคนในเมืองกรุงโยที่ไหนๆ แต่พวกเขาก็อยู่กับคนในหมู่สังคมเดียวกันทั้งนั้น พอต่างสังคมต่างพวกก็เข้ากันไม่ได้ทั้งนั้นแหละคะคุณแม่ ถ้าหนูแต่งงานกับลีเจ็งหนูก็ไม่คิดจะลากรเขาเข้าไปสังคมกับใครหรอกคะ หนูว่าหนูไปทำตัวให้เข้ากับพวกเขาดูเหมือนจะง่ายกว่าให้เขามาอยู่กับเรา แล้วหนูก็ตั้งใจไว้แล้วด้วย”

“แกไม่คิดถึงพ่อแม่บ้างรี ยายมัท”

“ก็ยังคงคิดซีคะ ไปอยู่ทางโน้นมันไกลนาดู”

“ไม่ใช่ แม่หมายถึงหน้าตา คิดถึงว่าพ่อแม่จะรู้สึกยังไงบ้าง”

“ถ้าหนูแต่งงานกับลูกชายคนมีหน้ามีตา หรือแต่งงานฝรั่งโก้ๆ ไม่ว่าชาติใดภาษาใด คุณแม่คงพอใจ คงเห็นว่ามีเกียรติ หนูทราบคะว่าคุณแม่รู้สึกยังไง แต่ว่าคุณแม่จะขอความกรุณาหนูเถอะคะ สำหรับเรื่องการแต่งงานของหนู หนูขอมีอิสระอย่างเต็มที่ที่การ์รันต์ พี่มัทนาเขา เดียวนี้ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรนักหนาหรอกคะ บางทีคุณแม่อาจจะได้รับเชิญไปพูดปาฐกถาเรื่อง “เมื่อข้าพเจ้ามีลูกเขยมั่ง” เป็นการเกรี้ยวกราดเสียด้วยซ้ำ”

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 189-190)

เนื่องจากนางรัชนีและนายกมลต่างเป็นข้าราชการที่มีหน้าตาในสังคม จึงไม่ต้องการให้ลูกสาวแต่งงานกับหนุ่มมั่ง เพราะเธอรังเกียจและไม่ต้องการมีลูกเขยเป็นคนมั่ง แม้สีเจ็งจะเคยใช้ชีวิตร่วมกับคนเมืองและมีการศึกษาเทียบเท่ากับมัทรี คือ เวียนครู แต่ด้วยทัศนคติการมองแบบคู่ตรงข้ามสีเจ็งจึงยังคงเป็นเพียงชาวเขาที่ไม่ใช่ชาวเราในสายตาครอบครัวมัทรี นางรัชนีจึงไม่ยอมรับหนุ่มมั่งผู้มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมมาเป็นสมาชิกในครอบครัว แต่ด้วยความดีอันก่อปรกกับความมั่นใจในตัวเอง มัทรีไม่สนว่าครอบครัวจะคิดเช่นไร จึงขออิสระจากผู้เป็นแม่ในการตัดสินใจ เพราะเธอรักและต้องการแต่งงานกับสีเจ็งเพียงผู้เดียว

ดังที่กล่าวมาความอคติทางชาติพันธุ์คือปมปัญหาสำคัญที่นักเขียนสร้างขึ้น การสร้างปมปัญหาในลักษณะนี้เป็นการสร้างที่แฝงนัยเพื่อสื่อให้เห็นว่า สถานภาพของชาวไทยภูเขายังคงไม่เทียบเท่ากับคนสังคมเมือง แม้สีเจ็งจะมีการศึกษาเทียบเท่ามัทรีแต่ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ เพราะสีเจ็งมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์และขนบวัฒนธรรม ความแตกต่างนี้จึงเบียดขับให้สีเจ็งเป็นบุคคลที่อยู่ในสถานภาพที่ต่ำกว่าและกลายเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้การที่มัทรีและสีเจ็งแต่งงานกันแต่กลับไม่เป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัวนั้น เป็นการตอกย้ำภาพชาวไทยภูเขาว่ามีความเป็น “คนอื่น” ในสายตาคนไทย ชาวเขาคือกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ

ต่ำต้อยด้อยค่า ล้าหลัง สกปรก ปมปัญหาที่นักเขียนสร้างขึ้นจึงสะท้อนให้เห็นว่า ความรักไม่ได้เป็นอุปสรรค หากแต่อุปสรรคนั้นเกิดจากความอคติทางชาติพันธุ์ของคนเมือง

หลังแต่งงานมัทธิวดัดสินใจไปใช้ชีวิตบนดอยจนกระทั่งตั้งครรภ์ การใช้ชีวิตร่วมกับชาวเมืองทำให้มัทธิวเกิดความตระหนักว่าหากลูกเกิดบนดอยแห่งนี้จะมีชีวิตเช่นไร เพราะในขณะที่อยู่บนดอยเธอยอมรับกับพฤติกรรมบางอย่างของชาวเมืองไม่ได้ จึงตัดสินใจไปคลอดลูกที่กรุงเทพฯ และกลับขึ้นดอยอีกครั้งเพื่อมาเจอเจ้าเรื่องลูกกับลีเจ็ง ดั่งบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"พาลูกมาอยู่กับผมได้ไหม คุณตัดสินใจหรือยังว่าจะให้ลูกขาดพ่อ หรือขาดสังคมตามแบบวิธีของคุณ"

"ว่าที่จริงมันก็สำคัญด้วยกันทั้งสองอย่าง" มัทธิวพิมพ์ด้วยเสียงเบาต่ำลงทุกที

"เอาไว้พู่นี่เถอะจะลีเจ็ง พู่นี่ฉันถึงจะบอกคุณ พู่นี่..."

(สีฟ้า (นามแฝง), เล่ม 2, 2520, น. 334-335)

การใช้ชีวิตบนดอยร่วมกับชาวเมืองเป็นระยะเวลาหลายปี มัทธิวได้เรียนรู้วิถีชีวิตและขนบวัฒนธรรมต่างๆ ของคนเมืองที่มีความแตกต่างไปจากวิถีชีวิตของคนเมือง ด้วยความแตกต่างจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้มัทธิวดัดสินใจไปคลอดลูกที่กรุงเทพฯ และหลังจากคลอดลูกมัทธิวเดินทางมาหาลีเจ็งอีกครั้ง ในฐานะพ่อเขาได้แสดงเจตนาภรณ์ที่แน่ชัดว่าต้องการให้ลูกมาใช้ชีวิตบนดอย เพื่ออยู่ร่วมกับครอบครัวของตนเพราะลีเจ็งไม่ต้องการให้ลูกขาดพ่อ แต่มัทธิวไม่ได้ให้คำตอบแก่ลีเจ็งในทันที เพราะที่ผ่านมามาเธอได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตชาวเมืองซึ่งมีทั้งด้านดีและไม่ดี จึงเกิดความลังเลและเลือกที่จะให้คำตอบกับลีเจ็งในวันพู่นี่ว่าจะพาลูกกลับมาเป็นครอบครัวเหมือนดังเดิมหรือไม่

การนำเสนอความรักต่างชาติพันธุ์ระหว่างหนุ่มเมืองและหญิงสาวชาวกรุง ทำให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจน เพราะตัวละครชายอยู่ในบทบาทสถานภาพชาวเขา ซึ่งหากพิจารณาบทบาทสถานภาพดังกล่าวแล้วจะพบว่านอกจากไม่ได้รับการยอมรับจากคนสังคมเมือง ยังถูกผลักดันให้มีความเป็นอื่น เป็นตัวประหลาด และไม่เทียบเท่ากับคนไทย การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ นอกจากเป็นวาทกรรมที่นักเขียนตอกย้ำผลิตซ้ำผ่านรูปแบบวรรณกรรม ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างศูนย์กลางกับความเป็นชายขอบ และความพยายามของชนกลุ่มใหญ่ที่หยิบยื่นความเป็นอื่นให้กับชาวเขา เพื่อกีดกันชาวเขาออกจากความเป็นไทยอย่างสิ้นเชิง

นอกจากนี้ในเรื่อง "คนภูเขา" ได้นำเสนอเรื่องราวความรักต่างเผ่าระหว่างหนุ่มอื้อก้อบ้านแสนลำและสาวเผ่าเข้าบ้านภูลังกา โดยจุดเริ่มต้นของความรักเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่ทั้งสองเป็น

ตัวแทนชาวเขาไปชมนิทรรศการในเมืองหลวง จึงแอบสานสัมพันธ์รักข้ามเผ่ามาโดยตลอด
ดังข้อความ

“ถามจริงๆ นะเหมยฮินๆ ยังรักอาพีมะเหมือนเมื่อเราพบกันที่ทะเลและนาที่ปลูก
เกลือหรือไม่”

“อาพีมะถามเราทำไม เราบอกว่าเรารักเมื่อหลายเดือนก่อนมาแล้ว เดี่ยวนี้เหมยฮินก็
ยังเหมือนหลายเดือนนั้น”

...หนุ่มอีก็มองดูสาวเข้าด้วยสายตาที่มีความสุขและภาคภูมิใจที่หัวใจทั้งสองยัง
เหมือนเดิม มันเป็นรักฝังใจ สุดที่จะทำให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไปได้ เขาจับมือ
สาวเข้าที่เฝ้ารักไปเกาะกุมไว้อย่างทะนุถนอม ความรู้สึกของเขาไม่ได้ว่างเปล่า มีแต่
เหมยฮินคนเดียว

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 58-59)

อาพีมะและเหมยฮินเป็นชาวเขาที่อยู่คนละเผ่า คือ เผ่าอีก็้อและเผ่าเย้า แต่ทั้งสองมีใจ
รักกันอย่างบริสุทธิ์ซึ่ง แม้การไปชมนิทรรศการที่กรุงเทพฯ จะผ่านมาเป็นระยะเวลาหลายเดือน
แต่ความรักที่เหมยฮินมอบให้อาพีมะยังคงไม่เปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับอาพีมะที่ยังคงรักเหมยฮิน
หญิงเข้าเพียงผู้เดียว

การนำเสนอโครงเรื่องรักต่างเผ่า เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อนำเสนอให้เห็น
ว่าความรักนอกจากเป็นสิ่งที่สวยงามและบริสุทธิ์แล้วยังเป็นเรื่องที่ไม่อาจห้ามได้ เห็นได้จาก
ตัวละครแม้จะมีความแตกต่างทางด้านขนบวัฒนธรรมและชนเผ่า แต่ความรักที่ไม่มีเส้นแบ่งของ
เผ่าพันธุ์และไม่มีพรมแดนขวางกั้นตัวละครจึงตัดสินใจสานสัมพันธ์รักข้ามเผ่า

แม้ตัวละครจะเป็นคนภูเขาเหมือนกัน แต่นักเขียนได้สร้างปมปัญหาให้ทั้งสองต้อง
เผชิญ คือ ความแตกต่างทางขนบวัฒนธรรม เห็นได้จากเหตุการณ์ที่พ่อของเหมยฮินรู้ว่าอาพีมะ
เป็นอีก็้อ จึงเกิดความลึงเลว่าจะช่วยชีวิตดีหรือไม่เพราะเผ่าเย้ารังเกียจเผ่าอีก็้อ

“สูเป็นอีก็้อไซ้ใหม่”

... อาพีมะพยักหน้าแทนคำตอบก่อนที่พูนินจะถามสิ่งอื่นต่อไป

...ทันทีที่เหมยฮินมองเห็นผู้ชายบาดเจ็บก็ร้องอุทานขึ้นมาด้วยความตกใจ
ประหลาดใจที่ชายหนุ่มเคราะห์ร้ายผู้นั้นคืออาพีมะ หนุ่มอีก็้อที่หัวใจผูกพันกันอยู่นั่นเอง

“เหมยฮิน รู้จักอี๊กอู้นี่หรือ” พูฮินถามด้วยความสนใจ

“รู้จัก” เหมยฮินตอบสั้นๆ “พ่ออย่าเพิ่งถามอะไรเหมยฮินเลย ช่วยเอาอาพีมะไปนอนที่บ้านก่อนเถอะ เขาบาดเจ็บมาก”

“แต่! เหมยฮินทำยังงั้นไม่ได้นะ ธรรมเนียมเราเอาคนป่วย มีบาดแผลที่ไม่ใช่พ่อ-ลูก ลูกหลานเดียวกันเข้าบ้านไม่ได้” พ่ออธิบาย “หมอดีก็จะว่าเรา เข้าคนอื่นๆ ก็จว่าเรา แล้วตอนหลังฟ้าผ่า น้ำแล้ง เจ็บป่วย เขาก็จะมาโทษเรา พ่อเห็นใจแต่คนอื่นเขาจะชังเรา”

“แต่คนกำลังจะตายนะพ่อ” หญิงสาวโต้แย้ง

“พ่อรู้ ทำไม่ไม่รู้ แต่ประเพณีเรามียงั้น และคนเจ็บก็เป็นอี๊กอู เขากินเนื้อหมาที่เกี่ยว สกปรก เฒ่าเรารังเกียจอี๊กอู” พูฮินอธิบาย

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 52-54)

เหมยฮินต้องการพาอาพีมะไปรักษาอาการบาดเจ็บที่บ้าน แต่ด้วยธรรมเนียมเข้าสามารถรักษาอาการคนเจ็บได้แต่ห้ามนำคนต่างเผ่าเข้ามารักษาในดัวบ้าน โดยเฉพาะหนุ่มอี๊กอู้ผู้นี้ เพราะเขามีทัศนคติต่ออี๊กอูว่าเป็นพวกที่มีวัฒนธรรมต่ำกว่า ทั้งการบริโภคเนื้อสุนัข เป็นเผ่าที่สกปรก และเกียจคร้านกว่าชาวเย้า ฉะนั้น พูฮินจึงไม่ยินยอมหากเหมยฮินจะนำตัวอาพีมะไปรักษาที่บ้านเพราะเกรงว่าจะถูกตำหนิจากชาวเย้าด้วยกัน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เหมยฮินปกปิดความสัมพันธ์ระหว่างตนกับอาพีมะมาโดยตลอด กระทั่งการช่วยชีวิตอาพีมะในครั้งนี้ทำให้ครอบครัวเกิดความสงสัย จึงได้สารภาพว่าตนแอบคบหากับอาพีมะและต้องการแต่งงานกับชายผู้นี้ แต่เมื่อพูฮินรู้จึงคัดค้านเพราะลูกสาวกำลังทำผิดกฎของเผ่า

“แม่ เหมยฮินจะแต่งงานกับเขา”

มันเป็นคำตอบที่ทุกคนสะดุ้งเฮือก เหมือนถูกเข็มสัก 100 เล็มทิ่มตำพร้อมๆ กัน

“เราจะแต่งงานกัน” เหมยฮินสาวเข้าตอบเหมือนไม่หวั่นต่ออะไรทั้งนั้น

“แต่เหมยฮินรู้ไหมมันจะเป็นปัญหากับพวกเรา เข้าไม่ชอบคนอี๊กอู เหมยฮินก็รู้ว่าเหมยฮินเอาเขา (แต่งงาน) คนเข้าก็จะว่าพ่อ แม่ พี่เหมยฮินและ ตัวเหมยฮินเองก็ทำโมนะเล่าหลิวมันก็ชอบเหมยฮินและก็เป็นคนเข้าด้วย เล่าหลิวเป็นคนขยัน” ผู้เป็นพ่อพูดเสียดยาว

“แต่เหมยฮินไม่ได้ชอบเล้าหิ้ว คนไม่ชอบกันจะอยู่เป็นคู่เป็นเมียกันได้ยังไง”
สาวเข้าโต้แย้ง

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 65)

เหมยฮินไม่ได้รักเล้าหิ้วแต่รักอาชีพมะจึงต้องการแต่งงานกับเขาเพียงผู้เดียว แต่ความรักของเหมยฮินเป็นความรักที่ผิดจารีตประเพณี เพราะกฎของเข้าไม่อนุญาตให้คนในเผ่าแต่งงานกับคนนอกเผ่าโดยเฉพาะอีโก้ที่เข้ารังเกียจ ฉะนั้น เมื่อพ่อและแม่รับรู้ว่าคุณสาวต้องการแต่งงานกับหนุ่มนอกเผ่าจึงคัดค้าน เพราะการฝ่าฝืนกฎของเผ่าจะทำให้ครอบครัวต้องประสบกับความเดือดร้อน

แม้นักเขียนจะสร้างให้ตัวละครเป็นคนภูเขา แต่ก็มีขนบวัฒนธรรมบางอย่างที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด คือ เผ่าอีโก้มีวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสุนัข ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้ารังเกียจมากที่สุด สาเหตุที่อีโก้นิยมบริโภคเนื้อสุนัขเพราะมีความเชื่อว่าการบริโภคเนื้อสุนัขทำให้ร่างกายแข็งแรง อบอุ่น ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ อีโก้จึงนิยมบริโภคเนื้อสุนัขอยู่เสมอจนกลายเป็นเรื่องปกติในวัฒนธรรมของพวกเขา แต่เข้าไม่มีวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อสุนัขดังเช่นอีโก้ เมื่อเกิดความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร อีโก้จึงกลายเป็นคนชายขอบด้านวัฒนธรรมในสายตาเข้าทันที กอปรกับวิถีการใช้ชีวิตของเผ่าอีโก้ที่แตกต่างไปจากเผ่าเข้า คือ อีโก้เป็นเผ่าที่เกียจคร้านและสกปรก แต่เข้าเป็นเผ่าที่ขยันและสะอาด เหล่านี้จึงเป็นปมปัญหาที่นักเขียนนำมาสร้างให้ตัวละครต้องเผชิญและฝ่าฟัน แต่หากพิจารณาวิถีการสร้างปมปัญหาดังกล่าวจะพบว่า นักเขียนได้นำเสนอให้เผ่าอีโก้เป็นกลุ่มชนที่ไร้วัฒนธรรมด้านสุขอนามัย เพราะการบริโภคเนื้อสุนัขเป็นสัญลักษณ์ของความป่าเถื่อน สกปรก เป็นพฤติกรรมของคนไร้ศีลธรรม การนำเสนอนี้จึงเป็นการนิยามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ชาวเขาเผ่าอีโก้เป็นกลุ่มชนที่เลวร้าย และกลายเป็นชายขอบด้านวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากการบริโภคอาหารที่แตกต่างไปจากชาวเขาทั่วไป

อย่างไรก็ดี แม้จะฝ่าฟันอุปสรรคด้านขนบวัฒนธรรมจนสมหวังในรัก แต่กฎก็คือกฎ เพราะชาวเข้าส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่เหมยฮินทำผิดกฎของเผ่าโดยแต่งงานกับหนุ่มอีโก้ ในที่สุดจึงถูกหมอผีและชาวบ้านขับไล่ให้ออกไปจากหมู่บ้านภูตังกา ดังข้อความ

...มันเป็นธรรมเนียมประเพณีอย่างหนึ่งของชาวเขา คือการโต้แย้งตอบโต้ ซึ่งกันและกันนั้นมักจะไม่ใคร่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งจากผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย พูฮินนำขาวนี้ไปบอกลูกสาวตนเองและอาชีพมะคนอีโก้

...ทั้งสองรับรู้สภาพของตนเอง มติของหมอมีเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ ดังนั้นทางเดียวที่อาพีมะตัดสินใจก็คือ อ้อลาจากหมู่บ้านภูถ้ำงาที่ทุกคนรังเกียจไม่ว่าเขาจะขยันหมั่นเพียรสักแค่ไหน

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 82)

หลังแต่งงานอาพีมะยอมเปลี่ยนเผ่าพันธุ์เป็นเย้า ขยันทำมาหากินไม่แพ้คนเย้า แต่งกายแบบเย้า และใช้ชีวิตตามวิถีดั้งเดิมของชาวเย้า แต่ชาวเย้าก็ยังไม่ให้การยอมรับอาพีมะ เพราะเขารังเกียจอ้อก้อและมีทัศนคติต่อเผ่าอ้อก้อในแบบคู่ตรงข้าม คือ เป็นชนเผ่าที่ต่ำต้อยกว่าชนเผ่าของตน เมื่ออาพีมะและหมอมินทำผิดกฎของเผ่าโดยแหวกกฎจารีตประเพณี ทั้งสองจึงมีจุดจบโดยการถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านตามธรรมเนียมโดยไม่สามารถปฏิเสธได้

การฝ่าฝืนกฎจารีตของเผ่าตัวละครจึงพบจุดจบโดยถูกลงโทษจากสังคม คือ ขับไล่ออกจากหมู่บ้าน การสร้างจุดจบของเรื่องในลักษณะนี้เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียน เพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบด้านวัฒนธรรม แม้นักเขียนจะสร้างให้ตัวละครเป็นชาวเขาเหมือนกัน แต่เมื่อวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ไม่สอดคล้องและหรือเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงนำมาสู่ปัญหาเรื่องความขัดแย้งและถูกเบียดขับให้กลายเป็นคนชายขอบ แต่หากพิจารณาสาเหตุของการถูกทำให้เป็นคนชายขอบด้านวัฒนธรรมจะพบว่า เกิดจากความอคติหรือการใช้มาตรฐานของวัฒนธรรมตนเองไปตัดสินเหยียดหยาม และดูแคลนวัฒนธรรมของผู้อื่นว่าต้อยกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการมองเห็นวัฒนธรรมของตนดีกว่า ความอคตินี้จึงเบียดขับให้ผู้ที่มิวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตนกลายเป็นคนชายขอบ ซึ่งนับเป็นการมองข้ามความเป็นคนของผู้อื่นอย่างชัดเจน

เช่นเดียวกับเรื่อง "คีตาลาว" เป็นอีกเรื่องที่น่าเสียดายความรักต่างเผ่า คือ เผ่าคีตาและเผ่าลาว แม้เผ่าทั้งสองจะเป็นศัตรูกันแต่ก็ไม่อาจขวางกั้นความรักได้ โดยความรักต่างเผ่านี้เกิดขึ้นเมื่อครั้งที่มูตูปพบกับนุริยาที่ห้วยน้ำ มูตูลองรักนุริยาจึงลักพาตัวมาเป็นเมียและได้สารภาพความรู้สึกของตนที่มีต่อนางสาว ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“สุรุ้ใหม่ ตั้งแต่ข้าได้เห็นหน้าสูที่ห้วยน้ำ หน้าสูอยู่ในใจของข้าทุกวัน ข้าทรมานใจมากนุริยา นอนกับสาวลาวผู้ใดข้าไม่เคยเห็นหน้าสาวลาวผู้นั้น ข้าเห็นแต่หน้าสู”

“สูไม่ควรพบข้าที่ห้วยน้ำเลย สูทำให้ข้าเป็นคนบาปของคีตา”

“บาปของคีตาข้าไม่รู้จัก ข้ารู้แต่ว่าข้ารักสู ข้าต้องเอาสูเป็นเมียให้ได้”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 63)

มุตุสารภาพกับนุริยาว่าหลงรักตั้งแต่แรกพบ แม้นุริยาจะเป็นหญิงเผ่าคีตาซึ่งเป็นเผ่าศัตรู แต่ด้วยอารมณ์แห่งความลุ่มหลงใบหน้าของนุริยาจึงมักปรากฏอยู่ในทุกห้วงความรู้สึกของมุตุเสมอ 'ไม่ว่ามุตุจะหลับนอนกับสาวลาวคนใดใบหน้าของหญิงผู้นี้ก็จะปรากฏให้เห็นทุกครั้ง มุตุไม่สามารถหักห้ามความรู้สึกของตนได้จึงคิดที่จะเอานุริยามาเป็นเมีย

เช่นเดียวกับนุริยาครั้งแรกที่พบมุตุเธอหลงรักชายผู้นี้เช่นเดียวกัน ด้วยความรักที่ผสมผสานกับความลุ่มหลง นุริยาจึงภาวนาให้มุตุมาลักพาตัวก่อนที่ตนจะเข้าพิธีกรรมสังเวศพลาเวนนะ

...“ข้ารักสุ มุตุ เห็นหน้าสุที่ห้วยน้ำจั้นนั้น ข้าก็รู้แล้วว่าคนนี่แหละที่ข้าอยากเป็นเมีย หัวใจข้าเหมือนถูกไฟเผา ในความฝันของข้า ข้าไม่เคยมีมาโซลูหรือโทชืออยู่เลย ในความฝันของข้า ข้ามีแต่สุ ข้าทรมาน ข้าภาวนาให้สุพาพวกมาปล้นบ้านคีตาแล้วจับตัวข้าไป แต่สุก็ไม่มาปล้นสักที”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 64)

นุริยาเป็นหญิงที่มาโซลูและโทชือต่างหมายปอง แต่เธอไม่ได้มีใจให้กับชายทั้งสอง แม้น้อย เพราะได้มอบหัวใจให้กับหนุ่มเผ่าศัตรู นั่นคือ มุตุ ชายหนุ่มที่ทำให้หัวใจนุริยาหวนไหว แม้มุตุจะเป็นหนุ่มเผ่าศัตรูแต่ชายผู้นี้เข้ามาทำให้นุริยาเกิดความรู้สึกทรมาน และปรารถนาที่จะเป็นเมีย ดังนั้น การพบกันที่ห้วยน้ำจั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ทั้งสองสานสัมพันธ์รักต่างเผ่า

จะเห็นได้ว่าตัวละครอยู่คนละเผ่า คือ เผ่าคีตาและเผ่าลาว ซึ่งเป็นเผ่าศัตรูกันแต่ทั้งสองกลับมีความรักให้แก่กัน การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความรักเป็นเรื่องที่ไม่สามารถห้ามได้ เห็นได้จากพฤติกรรมของตัวละครที่ต่างแสดงออกในแบบที่ลุ่มหลง คือ หญิงลุ่มหลงชาย ชายลุ่มหลงหญิง เพราะตัวละครทั้งชายและหญิงต่างมีรูปร่างหน้าตาสวยงามและหล่อคมเข้ม ส่งผลให้เกิดความลุ่มหลง เสน่หา อยากได้ และอยากครอบครองซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุแห่งความลุ่มหลงนี้จึงนำไปสู่เรื่องราวความรักต่างเผ่า

สำหรับปัญหาที่เป็นสาเหตุให้ตัวละครเกิดความรักข้ามเผ่า คือ อำนาจของความลุ่มหลง นุริยาตัดสินใจหนีตามมุตุเพราะความลุ่มหลง จึงปรารถนาให้มุตุมาลักพาตนออกจากเผ่าเพื่อไปเป็นเมีย ดังเหตุการณ์ที่ตัวละครสนทนาขณะอยู่ในป่า

"ลูกตัวใหม่ เมียข้า" เจ้าหนุ่มถาม ฝ่ายสาวเล็กตัวโก่งโค้งภายใต้ผ้าโพกศีรษะบัก
ดอกบักดวง เป็นลวดลายของเผ่าคีตา

"เมียข้า?" เธอทวนคำ "ใครเป็นเมียสู"

"สู"

"ข้ายังไม่ได้เป็นเมียสูนะมุต"

"แต่สูหนีตามข้ามาแล้ว ลาวูถือว่าหญิงยอมตามชายอื่นมาก็ชื่อว่าเป็นเมีย
ชายแล้ว"

"ลาวูเผ่าสูชีโก่ง"

"ลาวูเผ่าข้าไม่เคยโก่งใคร มาทางนี้เถิดนุรียาคนสวย มานั่งใกล้ๆ ข้า ข้าจะกอดสูไว้
สูอยากให้ข้ากอดข้ามตลอดไปไม่ใช่หรือ จงมาให้ข้ากอดเดี๋ยวนี้"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 60)

นุรียายอมเป็นหญิงทยศเผ่าโดยลักลอบหลบหนีไปกับหนุ่มเผ่าคีตรู ในขณะที่ตนอยู่
ในตำแหน่งเอื้องฟ้าซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญของเผ่าคีตา และด้วยสภาวะอารมณ์แห่งความลุ่มหลง
มุตจึงใช้สิทธิชายเป็นใหญ่ในการเรียกนุรียาว่า "เมีย" เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ เพราะเผ่าลาวูถือ
ว่าหญิงที่หนีตามชายอื่นหญิงคนนั้นคือเมีย ด้วยอนุภาพของความลุ่มหลงที่ผสมผสานกับความรัก
จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้นุรียาเป็นหญิงทยศเผ่า

แม้จะนำเสนอเรื่องราวความรักต่างเผ่า แต่สำหรับปมปัญหาของเรื่องนักเขียนสร้างได้
อย่างน่าสนใจ คือ อำนาจของความลุ่มหลง เพราะนักเขียนสร้างให้ตัวละครหญิงเป็นเอื้องฟ้า
ประจำเผ่าคีตา แต่มีความรักให้กับหนุ่มเผ่าลาวูจึงตัดสินใจหนีตามในขณะที่ตนต้องเข้าพิธีกรรม
การสร้างปมปัญหาเช่นนี้นอกจากส่งเสริมให้เนื้อเรื่องมีความสนุกสนาน เร้าใจ และน่าติดตามแล้ว
ปมปัญหาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับโครงเรื่องด้วย เพราะด้วยอำนาจความลุ่มหลงเป็นเหตุ
ให้เกิดความรักต่างเผ่า

มุตพานุรียาหลบหนีการตามล่าจากเหล่าผู้กล้าแต่ก็ไม่พ้น สองเผ่าได้เผชิญหน้ากัน
และต่อสู้กันจนสุดท้ายต้องพบกับจุดจบความตาย

...มุตเจ้ามือมีดฟัน พริบตานั่นเงาหอกซัดพุ่งวาบ พู่หางวีวตัดไฟวับๆ ลูกชาย กรือเงะ
ซัดหอกแมนยำรุนแรง คมหอกจมลงในยอดดอก มีดในมือมุตชะงักกลางอากาศ หน้าตาบิด
เบี้ยวปวดร้าว

“สันดานคีตา สันดานมหาหมู”

นุรียาได้เห็น นุรียาได้ยิน นุรียาร้องหวีด ... เตะลูกข้างไม่เมตตาซ้ำบ้างเลย

ไม่สนใจอะไรแล้ว ฟุ้งเข้าไปประคองผัวรักที่โงงเงนล้มลง มีดหลุดจากมือไปแล้ว
 หอกซัดจมลงในอก เลือดมากมายไหลทะลักพรุ้งพรู ดวงตาที่เคยคมกล้ามีอำนาจชมคน
 กลับเหลือกลอย ผัวรักเมียรักที่ตายแทนกันได้ค่อยทรุดลงกับพื้นพร้อมกัน

“กลับไปเกิดเมียรักของข้า ออย่ามาตายพร้อมข้า”

“ข้าจะตายกับสู” มูตูแกลัวกล้าทนพิษบาดแผลไม่ไหว มูตูตายไปแล้ว ตายกับ
 ออกเธอ นุรียาหัวเราะคึกคัก นุรียากระแทกด้ามหอกซัดรุนแรง หอกแทงผ่านหลังผัวเข้าสู่
 ออกเธอร้อยตรึงติดกัน

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 359)

ด้วยจำนวนผู้กล้าของเผ่าคีตามีมากกว่า มูตูจึงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และถูกหอกซัดตาย
 เมื่อความรักไม่สมปรารถนา ถูกกีดกัน ถูกตามล่า นุรียาหญิงผู้ขึ้นชื่อว่าทรยศเผ่าแต่กลับมีหัวใจที่
 เด็ดเดี่ยวและห้าวหาญจึงปลิดชีพตัวเองตามชายคนรัก เพราะนุรียารักมูตูแม้ว่าจะเป็นเผ่าศัตรู
 ก็ตาม จะเห็นได้ว่าการยึดมั่นถือมั่นในความรักแม้จะอยู่คนละเผ่า แต่ก็ไม้อาจทำให้นุรียาแยกจาก
 มูตูได้แม้กระทั่งความตาย

การนำเสนอความรักต่างเผ่า นักเขียนแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นปิตาธิปไตย
 ในเรื่องเพศ เพราะนักเขียนสร้างให้ตัวละครชายมีลักษณะที่นกระหายในกามารมณ์ อีกทั้งยังมอง
 ผู้หญิงเป็นที่ระบายความใคร่ การนำเสนอให้ตัวละครชายมีภาพแทนในลักษณะนี้ เป็นการสร้าง
 ผ่านอำนาจและอุดมการณ์ของนักเขียน เพราะนักเขียนเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคมชายเป็นใหญ่จึงนำ
 แนวคิดดังกล่าวมาต่อยอดและเรียบเรียงผ่านมุมมอง โดยสร้างให้ผู้ชายมีความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ
 เพื่อสนับสนุนให้ผู้ชายมีบทบาทสถานภาพและอำนาจที่เหนือกว่าผู้หญิง ดังนั้น การนำเสนอ
 ภาพแทนความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่องเพศ นอกจากแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมี
 เหนือกว่าผู้หญิงแล้ว ยังเป็นการลดทอนคุณค่าของผู้หญิงให้เป็นเพียงวัตถุทางเพศ ผ่านกลวิธีการ
 สร้างของนักเขียนอย่างแยบยล

สรุปได้ว่า โครงเรื่องรักต่างเผ่าพันธุ์ คือการสร้างให้ตัวละครมีชาติพันธุ์และหรือมีวิถี
 การดำรงชีวิตที่แตกต่างกันแต่มีความรักให้แก่กัน โครงเรื่องลักษณะนี้เป็นกลวิธีการสร้างของ
 นักเขียนเพื่อนำเสนอให้เห็นว่าความรักเป็นเรื่องที่ไม่อาจห้ามได้ ความรักเป็นสิ่งสวยงาม บริสุทธิ์
 และเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ แม้มนุษย์จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม
 ความเชื่อ ศาสนา ภาษา และวิถีการดำรงชีวิต แต่มนุษย์ก็สามารถมีความรักให้กันและกันได้แม้จะ

อยู่คนละเผ่าพันธุ์ก็ตาม ทั้งนี้ โครงเรื่องรักต่างเผ่าพันธุ์ผู้วิจัยพบว่านักเขียนได้นำเสนอให้เห็นภาพแทนชาวเขาในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญป่า ภาพแทนความเป็นชายขอบทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และภาพแทนความเป็นปิตาธิปไตยในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นภาพที่นักเขียนนำเสนอผ่านกลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง

3. สงครามการต่อสู้

สงครามการต่อสู้ นำเสนอปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ และหรือปัญหาการถูกรุกรานจากเจ้าของประเทศจนเกิดเป็นสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับสงครามการต่อสู้พบ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "ก่อนฟ้าสาง" เรื่อง "เจ้าฟ้า" และเรื่อง "แผ่นดินสงคราม"

ในเรื่อง "ก่อนฟ้าสาง" นำเสนอภาพความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ คือ ชาวลัวะกับรัฐไทย โดยความขัดแย้งนี้เริ่มจากการที่รัฐไทยให้ความช่วยเหลือชาวลัวะที่อพยพหลบหนีสงครามจากฝั่งลาวให้ขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทย แต่ชาวลัวะกลับถูกคนไทยและผู้มีอำนาจท้องถิ่นกดขี่ข่มเหงจึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ดังเหตุการณ์ที่ชาวลัวะไม่พอใจกำนันที่ขูดรีดสินค้าเป็นค่าผ่านทาง

...ดูแต่เรื่องกำนันถี้ แม่แวนก็ไปด่ามันถึงบ้านมาแล้ว ก็มันบอกว่าให้น้ำผึ้งไปขายได้ แต่ต้องแบ่งออกเป็นสามส่วนให้มัน อีกสองส่วนให้แม่ แม่ก็เอาไปขายที่ป้อหลวง บอกว่าถ้าจะจับก็ต้องจับกำนันถี้ด้วย เพราะกำนันถี้บอกให้ขึ้นไปขายได้ เจ้านายทำพวกเราหลายครั้งหลายหน ชื่อเปิดชื่อไก่อก็ให้เราถูกๆ ตามแต่มันจะกำหนด เอาวิ่งสืบบอกว่าคนอย่างพวกเรามันต่ำต้อย จะชื่อเขาก็ต้องขอชื่อ จะขายเขาก็ต้องไปขอขาย บ้านห้วยชรินทร์ไม่มีใครชอบพวกเจ้านาย ...

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 41)

แม้ครอบครัวแม่แวนจะได้รับการจดทะเบียนราษฎรเป็นคนไทยที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ด้วยบทบาทสถานภาพของชาวลัวะที่ไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรอง จึงถูกกำนันถี้และคนเมืองแสวงหาผลประโยชน์ โดยขอแบ่งสินค้าส่วนหนึ่งเพื่อเป็นค่าผ่านทางและต่อรองราคาสินค้าตามอำเภอใจ เพราะกำนันถี้และคนเมืองมีทัศนคติต่อชาวลัวะเป็นกลุ่มชนที่อพยพอาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นพลเมืองชั้นสอง ไม่ใช่คนไทย แม้จะขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทยแล้วก็ตาม จึงใช้อำนาจที่เหนือกว่าทำการกดขี่ขูดรีดส่งผลให้ชาวลัวะเกิดความรู้สึกไม่ชอบคนเมือง

การอพยพมาพึ่งพิงประเทศไทยไม่ได้สร้างความสุขสบายให้กับชาวลัวะแต่อย่างใด เพราะนอกจากถูกคนเมืองกดขี่แล้วชาวลัวะยังต้องเสียภาษีต่างๆ ให้กับเจ้าหน้าที่ไทยด้วย

“ผู้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ราษฎรคนบ้านป่าดงไม่ใช่หมูหมาที่ เจ้าหน้าที่จะมา แกงขมเหงรังแกได้ตามใจชอบ ปีทั้งปีพวกเราต้องทุกข์ยาก เดือดร้อนก็พอแรงอยู่แล้ว ยังต้องเสียภาษีอีกหลายอย่าง ภาษีหน้าหนาว ภาษี ธรรมบุญ ภาษีต่อไม้ ภาษีตานตุ้ ภาษี ขายข้าว ขายสัตว์ ต้มเหล้า ภาษีโรงเรียน อะไรๆ ก็เก็บแต่ภาษี เจ้านายโผล่หน้าก็มีแต่จะ เอาของจากเรา เวลาเราอดอยากปากแห้ง ป่วยไข้ เจ้านายก็ไม่เห็นมาดูแลรักษา ...”

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 80)

เจ้าหน้าที่ไทยบังคับให้ชาวลัวะทุกครัวเรือนต้องเสียภาษี ไม่ว่าจะป็นภาษีต่อไม้ ภาษี ธรรมบุญ ภาษีหน้าหนาว ภาษีขายข้าว ภาษีขายสัตว์ ฯลฯ หากไม่ปฏิบัติตามจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ด้อยกว่าชาวลัวะจึงยอมเสียภาษีตามคำสั่งแม้ว่าตนจะมีฐานะที่ยากจนก็ตาม อย่างไรก็ตาม แม้ชาวลัวะจะเสียภาษีให้กับเจ้าหน้าที่ไทย แต่พวกเขากลับไม่เคยได้รับการดูแลและช่วยเหลือเมื่อประสบความเดือดร้อน ปัญหาเหล่านี้จึงสร้างความไม่พอใจให้กับชาวลัวะเป็นอย่างยิ่ง

การอยู่ในบทบาทสถานภาพที่ไม่ทัดเทียมกับชนกลุ่มใหญ่ คือ เป็นกลุ่มผู้อพยพ ทำให้ชาวลัวะเกิดปัญหาความขัดแย้งกับคนไทยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการถูกกดขี่ การถูกต่อรองราคาสินค้า หรือแม้กระทั่งการถูกบังคับให้เสียภาษีต่างๆ โดยไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือแม้จะได้รับการขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทยแล้วก็ตาม การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้มักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่า เมื่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกสร้างให้ไม่ทัดเทียมกัน ชนกลุ่มน้อยซึ่งอยู่ในสถานะเสียเปรียบจึงมักเป็นฝ่ายถูกกระทำจากผู้มีอำนาจอยู่เสมอ

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชาวลัวะกับรัฐไทย คือ การถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เห็นได้จากเหตุการณ์ลูน้องกำนันถึได้มารายข่าวว่าชาวลัวะนับถือผีและประกาศจะต่อสู้กับคนเมือง

"พวกมันรวมกันถือผีบุญอยู่ที่บ้านปวงค์"

"น้ำแปะยกมาเกือบหมูบ้าน มันศรัทธาเจ้าต้นบุญ ปวงค์เป็นคนนำมาเผยแพร่ มันประกาศว่าจะไม่เสียภาษีให้แก่เรา ประกาศต่อสู้กับพวกเรา มันแข็งข้ออยู่ที่บ้านปวงค์ ไล่พวกกบฏ"

กำนันตีฟังรายงานจากคนทั้งสองด้วยความวิตกพรึ่นพรีง ...

"คอมมิวนิสต์นี่หว่า" เขาเพิ่มพาคล้ายๆ จะทบทวนความรู้จากหนังสือและทางการ เสียมสอน "คอมมิวนิสต์ระบอบมาถึงบ้านเราแล้วหรือนี่" ...

"มันจะโค่นล้มรัฐบาล มันจะก่อการกบฏ ล้มชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์" กำนันตีเพิ่มพารวกับคำเหล่านี้เป็นคาถาที่ป้องกันผีร้ายแห่งบ้านเมือง เขาพลิกดูเอกสารสิ่งพิมพ์ของทางการอยู่ไปมา สักพักก็เหมือนเพ็งคิดขึ้นมาได้

"หนานยนกับหนานอ่อน มึงไปตามปวงค์มาที่บ้านกูเดี๋ยวนี้ บอกว่ากำนันตีต้องการพบด่วน"

(สุรัชย์ จันทิมารร, 2531, น. 62-63)

ทางการไทยเคยออกประกาศแจ้งเตือนให้ระวังภัยจากคอมมิวนิสต์ แต่กำนันตีไม่เคยออกไปเยี่ยมเยียนวิถีชีวิตราษฎรที่อยู่ในการปกครองของตน เมื่อลูกน้องได้มาแจ้งข่าวว่าชาวลัวะนับถือผีและประกาศจะต่อสู้กับทางการ กำนันตีจึงเชื่ออย่างสนิทใจและมุ่งความคิดไปที่ครอบครัวของปวงค์ทันทีว่าอาจเป็นคอมมิวนิสต์คิดล้มรัฐบาล ก่อกบฏ ล้มชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพราะลัวะเป็นกลุ่มผู้อพยพมาจากฝั่งลาว เมื่อมีความคิดในแบบคู่ตรงข้ามกำนันตีจึงสั่งให้ลูกน้องพาปวงค์มาทำการสอบสวน

กำนันตีสอบสวนปวงค์เพราะคิดว่าอาจเป็นผู้ชักนำให้ชาวลัวะหันไปนับถือผี และอาจเป็นผู้ชักจูงให้ลัวะก่อกบฏกับทางการไทย แต่ปวงค์ไม่ยอมรับกับข้อหาดังกล่าว ดั่งบทสนทนาที่ตัวละครกล่าววว่า

"บ้านเมืองมีชื่อมีแป มีกฎหมาย พวกเจ้าจะมาทำอย่างนี้ได้อย่างไร ถือ ผีบุญ ประกาศแข็งข้อกับทางราชการ จะยกเลิกภาษี บอกมาหน่อยซิปวงค์เรื่องนี้มันจริงหรือไม่"

"พวกเราถือผีอะไรก็ไม่เห็นจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ใคร ประเพณีของพวกเรากำนันก็รู้อยู่แล้วว่าคนลัวะเขาถือผีทุกครัวเรือน ทางอำเภอก็บอกว่าไม่ห้ามในเรื่องนี้ กำนันกล่าวหาว่าจะแข็งข้อยกเลิกภาษี กำนันมีหลักฐานอะไรมากกล่าวหาเช่นนั้น"

ไปดูที่บ้านของเราไม่มีเอกสาร ไม่มีอะไรทั้งนั้น ที่แล้วมาเราก็เสียภาษีจีปามาตลอดจนเหลือแต่ความทุกข์ยากของพวกเขา หรือกำนันว่าไม่จริง”

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 63-64)

ด้วยความอคติทางชาติพันธุ์และความไม่เข้าใจในวิถีความเชื่อของชาวลัวะ กำนันก็จึงมีรูปแบบความคิดในลักษณะเหมารวมว่าลัวะเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะลัวะนับถือผีซึ่งเป็นความศรัทธาที่แตกต่างไปจากคนในสังคมส่วนใหญ่ แต่การนับถือผีเป็นขนบความเชื่อของชาวลัวะที่ถูกสืบทอดและปฏิบัติมาช้านาน บ่วงศ์จึงปฏิเสธว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของตนนั้นไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ ดังที่กล่าวหา

หากพิจารณาปัญหาของเรื่องจะพบว่า นักเขียนนำไปผูกโยงกับประเด็นสังคมและการเมืองซึ่งทำให้เห็นความเป็นคู่ตรงข้ามระหว่างลัวะและรัฐไทย เพราะนักเขียนสร้างให้ชาวลัวะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์คิดทำลายชาติ เนื่องเพราะการไม่ปฏิบัติตามวาทกรรมกระแสหลักของ คนไทย นั่นคือ การนับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้น การนับถือผีซึ่งเป็นความศรัทธาที่ตรงกันข้ามกับคนส่วนใหญ่ ชาวลัวะจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเลี่ยงไม่ได้

เมื่อไม่ยอมรับว่าเป็นคอมมิวนิสต์คิดทำลายชาติ บ่วงศ์จึงถูกเจ้าหน้าที่ไทยจับกุมไปสอบสวน

“พวกเราไม่ได้ทำผิด เจ้านายมาจับเราทำไม”

“เอาไว้พูดกันที่จังหวัด”

“พูดกันตรงนี้ก็ได้อ”

“ถ้าเจ้านายมีหลักฐานว่าผิดเอนก็จะยอม ผิดแล้วก็ต้องยอม แต่ถ้าเราถูกเจ้านายต้องรับผิดขอโทษพวกเราทุกๆ คน เอนไม่กลัว พี่น้องเอนก็ไม่กลัว ไปถึงจังหวัดก็ไป ถึงเมืองหลวงก็ไป แต่ขอให้เราสู้ความจริงอย่างซื่อๆ ตรงๆ”

(สุรชัย จันทิมาธร, 2531, น. 108-109)

เจ้าหน้าที่ไทยใช้อำนาจจับกุมบ่วงศ์ เพราะเชื่อว่าเป็นผู้นำให้ชาวลัวะเป็นคอมมิวนิสต์ แต่บ่วงศ์ไม่เกรงกลัวกับการถูกจับกุมในครั้งนี้ เพราะไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ตามที่เจ้าหน้าที่ไทยกล่าวหา ฉะนั้น การกล่าวหาโดยไม่มีหลักฐานบ่วงศ์จึงลุกขึ้นต่อสู้กับอำนาจรัฐด้วยมือเปล่า เพื่อพิสูจน์ตัวเองและแสดงความบริสุทธิ์ของเผ่าพันธุ์ว่าไม่ใช่คอมมิวนิสต์แต่อย่างใด

จุดจบของเรื่องนักเขียนสร้างให้ชาวลัวะถูกทางการไทยจับกุม ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ด้อยกว่าของชาวลัวะที่ไม่สามารถปกป้องสิทธิในฐานะที่เป็นคนไทย การจบเรื่องลักษณะนี้แสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะการมีระบบความเชื่อและความศรัทธาที่ตรงข้ามกับคนส่วนใหญ่จึงถูกเบียดขับให้กลายเป็นอื่น เป็นพวกเขาที่ไม่ใช่พวกเรา และถูกสร้างภาพแทนเป็นคอมมิวนิสต์จากผู้มีอำนาจอย่างเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นคอมมิวนิสต์เป็นกลวิธีการสร้างที่แฝงนัย เพราะในบริบทสังคมไทยชาวเขาคือกลุ่มผู้ด้อยอำนาจ เป็นกลุ่มที่มักตกเป็นเหยื่อของชนกลุ่มใหญ่ และไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในสังคม หรือเรียกว่ามีสถานะ "เป็นอื่น" ฉะนั้น เมื่อวัฒนธรรมประจำกลุ่มไม่ได้รับการยอมรับ และหรือมีความแตกต่างไปจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก ชาวเขาจึงอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกีดกัน ถูกเบียดขับออกจากสังคม และถูกทำให้กลายเป็นคนชายขอบซึ่งทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่ากับศูนย์ การสร้างภาพแทนชาวเขาในลักษณะดังกล่าว นอกจากเป็นการสร้างขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่าแล้ว ยังเป็นวาทกรรมที่ฝังรากลึกในสังคมทำให้คนไทยเชื่ออย่างสนิทใจว่าชาวเขามีภาพแทนเป็นคอมมิวนิสต์

ส่วนเรื่อง "เจ้าฟ้า" นำเสนอสงครามการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ คือ ม้งในดินแดนลาวที่ถูกรัฐบาลลาวรุกราน แม้ม้งจะอาศัยอยู่ในดินแดนลาวมาก่อนแต่เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างทหารม้งกับรัฐบาลลาวซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ ม้งจึงอพยพออกจากประเทศลาวไปอาศัยอยู่แขวงไซยบุรีแต่ก็ถูกทหารลาวบุกโจมตีอย่างต่อเนื่อง ดังข้อความ

...ในช่วง 2-3 วันที่ผ่านมาสถานการณ์รอบด้านเต็มไปด้วยความตึงเครียด คำสั่งเตรียมการอพยพประกาศออกมาเมื่อวานนี้ตอนเย็น ถึงแม้ว่าเงงลีตูไม่เคยอพยพหลบหนีภัยสงครามมาก่อน แต่พอรู้ว่าการอพยพหมายถึงการต้องละถิ่นฐานที่อยู่โดยไม่มีเวลาเก็บเกี่ยวผลของแรงงานที่ทุ่มเทลงไปไร่ในสวน

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 18)

เมื่อกองพันของต่างชาติถูกทหารประเทศลาวตีแตก ทางทางจึงประกาศให้ชาวม้งอพยพออกจากพื้นที่แขวงไซยบุรี เหตุการณ์ความไม่สงบเพราะการต่อสู้ที่เกิดขึ้นเป็นระยะทำให้ประชาชนม้งและครอบครัวของเงงลีตูจำต้องอพยพย้ายถิ่นตามประกาศ ไร่สวนที่เพาะปลูกต้องละทิ้งโดยที่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยว สงครามจากกลุ่มชนที่มีอำนาจสร้างความหวาดหวั่นให้กับชาวม้ง เพราะสงครามทำให้

มั่งต้องอพยพไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ เพื่อแสวงหาความสงบสุขและความปลอดภัยให้กับเผ่าพันธุ์ตนเอง

การอพยพไปยังพื้นที่ใหม่ไม่ได้สร้างความสุขสบายให้กับชาวม้งแต่อย่างใด เพราะคอมมิวนิสต์ประเทศลาวและเวียดนามเหนือได้ละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยบุกโจมตีพร้อมเช่นฆ่าชาวม้งทั้งเด็ก ผู้หญิง และคนชราล้มตายเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์นี้ทำให้ชาวม้งที่รอดชีวิตต้องอพยพอีกครั้งหนึ่ง

...การอพยพของชาวม้งจากบ้านป่าดงในเย็นวันที่ 7 มิถุนายน 1963 เต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน ไหนจะต้องแบกสัมภาระติดตัวไปแล้ว ยังจะต้องช่วยกันพยุงแบกหามเอาญาติมิตรที่บาดเจ็บไปด้วย การอพยพครั้งนี้แทบจะเรียกได้ว่ากระเซอะกระเซิง เนื่องจากพวกเขาออกจากป่าดงโดยไม่มีจุดหมายปลายทางที่แน่นอน จะอยู่ที่เดิมต่อไปก็ไม่ได้ เพราะลูกปืนใหญ่แต่ละลูกที่กระหน่ำคร่าชีวิตของพวกเขาไปคราละ 2-3 คน บ้านเรือนสร้างด้วยความเหน็ดเหนื่อยถูกทำลายไป หมดสิ้น

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 83)

แม้ม้งจะหลบหนีสงครามจากประเทศลาวมายังชายแดน แต่ก็ยังถูกรุกรานจากกลุ่มผู้มีอำนาจอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นกลุ่มชนที่อพยพอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สงครามนอกจากทำให้ม้งต้องกลายเป็นกลุ่มชนที่ไร้ร้อนและไร้แผ่นดินแล้ว สงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ยังสร้างความสูญเสียให้กับชีวิต ทรัพย์สิน การพลัดพรากจากครอบครัว คนรัก และทำลายความสงบสุขของชาวม้งที่ปรารถนาเพียงที่ดินและที่อยู่อาศัยอันสงบสุข

การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้ นอกจากแสดงให้เห็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับเจ้าของประเทศแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิและเสรีภาพของชาวม้งที่ถูกข่มขู่และถูกรุกรานจากกลุ่มผู้มีอำนาจ แม้ชาวม้งจะอพยพออกจากดินแดนลาวแต่ก็ยังถูกทหารลาวบุกโจมตีอย่างต่อเนื่องจนต้องถอยร่นอยู่ไม่เป็นที่ การถูกรุกรานสิทธิเสรีภาพจึงเป็นเหตุให้ชาวม้งต้องแสวงหาแผ่นดินที่สงบสุขต่อไป

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างม้งและรัฐบาลลาวจนเกิดเป็นสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ คือ ความไม่พอใจในคำสั่ง เนื่องจากทหารม้งช่วยปกป้องดินแดนลาวจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ แต่เสด็จนายกรัฐมนตรีลาวมีคำสั่งให้ถอนกำลังเพราะเห็นว่าการกระทำของทหารม้งขัดต่อคำสั่ง

...ทุกคนนั่งเงียบเมื่อท่านนายพลเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในห้องรับแขกของเสด็จนายภฯ ให้ฟัง ความโมโหและความเครียดแค้นชิงชิงเริ่มก่อตัวขึ้นในใจของทุกคนอย่างช้าๆ จนในที่สุดเมื่อท่านนายพลเล่าจบ ลีตูเฮอ เสนาธิการกองทัพก็โผล่ขึ้นมาอย่างเหลืออดว่า

"ช่างหัวมันเห็ดหยัง ถ้ามันอยากจะยกประเทศลาวให้คอมมิวนิสต์ก็ปล่อยให้มันเลย แต่พวกเราไม่ยอมหรอก อย่างไรก็ตามเราจะต้องคอยปกป้องพี่น้องชาวม้งของเราจนถึงที่สุด

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 4)

นายพลว่างเปาผู้นำเผ่าม้งได้เข้าพบเสด็จนายภรัฐมนตรีลาว เพราะมีข่าวการปะทะระหว่างทหารม้งกับคอมมิวนิสต์ เนื่องจากคอมมิวนิสต์ได้ทำการรุกล้ำดินแดนลาว ทหารม้งจึงช่วยทำการต่อสู้เพื่อปกป้องประเทศลาวแต่กลับถูกเสด็จนายภรัฐมนตรีลาวต่อว่า นายพลว่างเปาจึงได้นำเรื่องนี้มาแจ้งให้กับเหล่าทหารได้รับรู้ ทำให้ทหารม้งที่ช่วยปกป้องดินแดนลาวเกิดความไม่พอใจ

เมื่อเสด็จนายภรัฐมนตรีลาวเห็นว่าการช่วยปกป้องดินแดนลาวเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งผู้นำม้งจึงตัดสินใจอพยพประชาชนม้งทั้งหมดในดินแดนลาวออกจากประเทศลาวทันที

...ทุกคนเห็นว่าพวกเขาจะเลิกต่อต้านรัฐบาลผสม เลิกฟุ้งร่วมกับคอมมิวนิสต์ และจะเก็บข้าวของอพยพกันอย่างเงียบๆ ไปตั้งถิ่นฐานบ้านช่องใหม่อยู่ในแขวงไชยบุรีในภาคตะวันตกของประเทศลาวซึ่งติดกับชายแดนประเทศไทย พวกเขา ตกลงกันว่า จะหนีบปีนขึ้นต่อสู้อีกครั้งก็กรณีเดียวกัน นั่นคือเมื่อพวกม้งถูกโจมตีก่อน ถูกรังแกโดยฝ่ายอื่น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการปกป้องตัวเอง ปกป้องชีวิตของพวกม้ง ตามสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในกฎบัตรของสหประชาชาติ

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 7)

ในฐานะชนกลุ่มน้อยของประเทศลาวทหารม้งได้ทำหน้าที่ปกป้องดินแดนลาว แต่เสด็จนายภรัฐมนตรีลาวเห็นว่าการกระทำของม้งฝ่าฝืนคำสั่ง จึงออกคำสั่งให้ถอนกำลังออกจากพื้นที่ การช่วยปกป้องประเทศแต่ถูกตำหนิ นายพลว่างเปาจึงตัดสินใจเคลื่อนกำลังพลทั้งหมดเพื่อเปิดโอกาสให้คอมมิวนิสต์ดำเนินการทางการเมืองโดยที่ชาวม้งไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว จากนั้นจึงวางแผนอพยพประชาชนม้งออกจากดินแดนลาวไปยังแขวงไชยบุรีซึ่งติดกับชายแดนประเทศไทย

ตั้งที่กล่าวมานักเขียนสร้างปมปัญหาให้มีความสัมพันธ์กับโครงเรื่อง คือ ความไม่พอใจในคำสั่งจึงเป็นเหตุที่นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง อันก่อให้เกิดสงครามการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ เพราะเสด็จนายกรัฐมนตรืลาวเห็นว่าความปรารถนาดีของทหารม้งคือการฝ่าฝืนคำสั่ง จึงเป็นปมปัญหาให้ตัวละครสองชาติพันธุ์เกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่สงครามการต่อสู้

สงครามระหว่างเผ่าพันธุ์นอกจากคร่าชีวิตชาวม้งไปจำนวนมาก สงครามยังเป็นสาเหตุให้ชาวม้งที่รอดชีวิตต้องกลายเป็นคนชายขอบ เห็นได้จากมาว่างภรรยาของเน่งลีตู

...ชาวบึงกาฬที่ช่างสังเกتبอกว่าหญิงคนนี้เพิ่งหนีข้ามน้ำมาใหม่ และมานั่งที่ศาลา โดยไม่เคยก้าวออกไปไหนเลยเป็นเวลา 2 วันแล้ว หล่อนไม่ยอมแตะต้องอาหาร มีแต่ดื่มน้ำจากกระบอกไม้ไผ่ที่หล่อนติดตัวมาเท่านั้น

...สายตาสลัดขังมองตรงไปอย่างแทบจะไม่กระพริบ คอยสังเกตุทุกๆ สิ่งที่ลอยน้ำมา...สายตาสลัดขังบอกถึงความหวังบางอย่าง ความหวังซึ่งคล้ายจะเป็นความหวังครั้งสุดท้ายที่หล่อนปรารถนา ดวงตาคู่นั้นบางครั้งจะมีน้ำเอ่อปริ่มเข้าตา ประดุจว่าหล่อนระลึกถึงเหตุการณ์บางอย่างในอดีตอยู่ เป็นเหตุการณ์ที่ก่อความเศร้าในใจหล่อน

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 296)

เน่งลีตูสละชีวิตเพื่อให้มาว่างและลูกน้อยหลบหนีเข้าฝั่งไทยได้อย่างปลอดภัย เหตุการณ์นี้ทำให้เธอต้องสูญเสียหัวหน้าครอบครัว และพี่น้องร่วมเผ่าพันธุ์ไปอย่างไม่มีวันกลับ สงครามที่พรากคนรักส่งผลกระทบต่อจิตใจมาว่างเป็นอย่างมาก แม้ตนและลูกน้อยจะรอดชีวิตจากสงครามอันแสนโหดร้าย แต่การใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนแห่งใหม่ที่ไม่คุ้นชินทำให้มาว่างและชาวม้งที่รอดชีวิตต้องกลายเป็นคนชายขอบ และเป็นกลุ่มชนที่สร้างภาระให้กับทางการไทย

จะเห็นได้ว่าจุดจบของนวนิยายเรื่องนี้ คือ ความสูญเสีย อันเนื่องมาจากสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ การสร้างจุดจบเช่นนี้เป็นกลวิธีการนำเสนอให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบทางชาติพันธุ์ เพราะสงครามทำให้ชนกลุ่มน้อยต้องอพยพหลบหนีจนกลายเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีแผ่นดิน อีกทั้งการหลบหนีเข้าสู่แผ่นดินอื่นทำให้ชนกลุ่มน้อยต้องกลายเป็นคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ซึ่งนำไปสู่กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบอย่างชัดเจน โดยคนกลุ่มนี้จะไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างที่เจ้าของประเทศพึงได้รับ เพราะอยู่ในสถานะผู้ลี้ภัยที่ละทิ้งถิ่นฐานและทรัพย์สินจึงไม่ได้รับการรับรองสถานะความเป็นพลเมืองจากรัฐใดรัฐหนึ่ง ดังนั้น การนำเสนอให้ชาวเขามีภาพแทนเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ นอกจากเป็นการผลิตซ้ำภาพชาวเขาในลักษณะดังกล่าวผ่านรูปแบบ

วรรณกรรมแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าการเป็นชายขอบไม่ได้ถูกสร้างผ่านอำนาจรัฐเพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม การเมือง หรือแม้กระทั่งชาติพันธุ์ซึ่งมีผลก่อให้เกิดความเป็นชายขอบทั้งสิ้น

เช่นเดียวกับเรื่อง “แผ่นดินสงคราม” นำเสนอสงครามการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ คือ กะเหรี่ยงกับพม่า กะเหรี่ยงเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในดินแดนพม่า แต่พม่าต้องการรวบรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียว กะเหรี่ยงซึ่งเคยเป็นรัฐที่มีอิสระในการปกครองตนเองมาก่อนจึงไม่ยอมตกอยู่ภายใต้การปกครอง การไม่สยบยอมจึงเป็นสาเหตุให้เกิดสงครามการต่อสู้เพื่อช่วงชิงเสรีภาพ ดังเหตุการณ์สู้รบระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับพม่าที่ริมฝั่งน้ำแม่ตองยี

... และแล้วหตุตมรณะจำนวนไม่ต่ำกว่ายี่สิบเรือนร่างก็ก้าวผ่านเข้ามาอย่างเชื่องช้า

โบกมือเป็นสัญญาณอีกครั้ง แล้วร่างทุกร่างก็ตีบคลานสูริมฝั่ง ค่อยๆ ทิ้งร่างหย่อนต่ำลงไป เท้าเปลือยเหยียบอย่างสู้อ่วงลึก ปีนประจำกายชูขึ้นเหนือยอดดอก เมื่อน้ำค่อยๆ ลึกขึ้น จุดลึกที่สุด ผิวน้ำแต่ละลงระหว่างคอ ทว่าทุกเรือนร่างก็ยังคงเจียบเหยียบ ททยอยตามกันมาอย่างช้าๆ คนแรกผ่านกลางลำน้ำมาแล้ว อีกไม่ถึงสามสิบเมตรก็จะถึงอีกฟากฝั่ง

ฉับพลัน ฝ่ามือฝ่าเท้าก็สะดุ้งวูบ ความรู้สึกของทุกคนบอกว่าเกิดอาการช็อก สิ้นสะเทือนไปทั้งร่าง

ร่างทั้งร่างสิ้นกระดูก มือเท้าเกร็งแน่น เมื่อกระแสไฟได้นำผ่านวาบเข้าสู่เรือนกาย มันผ่านเข้ามาอย่างแรง กระแทกร่างทั้งร่างจนหมดความรู้สึก

ร่างทุกร่างจมหาย ผิวน้ำแตกกระเซ็น แล้วป็นเอ็มลึบหกจากฝั่งคอมูล่าก็แผดคำรามมาเป็นชุดๆ

สงครามฆ่าพวกเขาแล้ว ฆ่าอย่างเลือดเย็นด้วยกระแสไฟ เปลี่ยนจากช็อตปลาเป็นช็อตคน

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 570-572)

มูลาทุผู้นำกะเหรี่ยงได้วางแผนการรบอย่างชาญฉลาด โดยใช้กระแสไฟฟ้าลอบสังหารทหารพม่าที่กำลังข้ามแม่น้ำตองยีเพื่อมาชนพม่าชาติพันธุ์ของตน เมื่อทหารพม่าเริ่มทยอยข้ามแม่น้ำฝ่ายมูลาทุจึงใช้กระแสไฟฟ้าช็อตเหล่าทหารฝั่งศัตรูจนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก การสู้รบของมูลาทุในครั้งนี้ก็เพื่อปกป้องชีวิตพี่น้องชาวกะเหรี่ยง และสร้างเสรีภาพในการปกครองตนเอง

การนำเสนอโครงเรื่องสงครามการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ นักเขียนสะท้อนให้เห็นว่าแม้จะเป็นชนกลุ่มน้อยในดินแดนชนกลุ่มใหญ่ แต่ชาวกะเหรี่ยงก็รักในศักดิ์ศรีและมีความภูมิใจในชาติพันธุ์ของตน แต่เมื่อถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการปกครองอย่างไม่ยุติธรรม แม้จะเป็นกลุ่มชนที่มีอำนาจไม่เทียบเท่าและมีพลเมืองที่น้อยกว่า แต่ชาวกะเหรี่ยงก็พร้อมที่จะลุกขึ้นสู้เพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์ด้วยความกล้าหาญ

สำหรับปัญหาที่นำไปสู่การเกิดสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ คือ พม่าต้องการรวบรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียว เพราะพม่าเป็นประเทศที่รวมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นบังคลาเทศ มอญ หรือคนไทยเชื้อสายพม่า แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารพม่าต้องการรวบรวบกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในดินแดนให้อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของตน การไม่ยอมตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ทำให้ชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นหนึ่งในชนกลุ่มน้อยต้องต่อสู้เพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์ดังข้อความ

... เมื่อเกิดรัฐประหารขึ้นอย่างถึง นายพลองซานถูกโค่นล้มอำนาจลง และท่านนายพลชอร์บาอูยีถูกรอบทำร้ายจนเสียชีวิต ตราบนั้นจนถึงบัดนี้พม่าก็ ยึดครองรัฐกะเหรี่ยงตลอดมา กะเหรี่ยงเหมือนพลเมืองชั้นสอง สิทธิเสรีภาพถูกย่ำยีและถูกเหยียดหยามว่าเป็นคนป่าคนดอย

... พม่าน่าจะให้เกียรติ น่าจะให้อิสระในการปกครองตนเองแก่พวกเรา ทั้งที่รัฐชาวกะเหรี่ยงในแต่ละรัฐอาณาจักรยาวเหยียดติดต่อชายแดนไทยนับตั้งแต่จังหวัดกาญจนบุรี มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่นับหลายล้านคน ทำไมไม่ให้สิทธิภาพ ไม่ให้เสรีภาพในการปกครองตนเอง อีกทั้งพยายามทำสงครามเพื่อล้างเผ่าพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงให้สิ้นไปเหมือนที่พม่าทำกับมอญมาแล้ว ทั้งที่กะเหรี่ยงก็มีวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภาษาเป็นของตนเอง ...

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 33)

เมื่อเกิดรัฐประหารในยุคของนายพลองซาน ชาวกะเหรี่ยงได้รับผลกระทบจากความไม่มั่นคง เพราะพม่าใช้อำนาจทำการยึดครองกะเหรี่ยงและชาติพันธุ์อื่นๆ ในดินแดนของตน การอยู่ในฐานะชนกลุ่มน้อยทำให้ชาวกะเหรี่ยงถูกรัฐบาลพม่ากดขี่ข่มเหงและเหยียดหยามศักดิ์ศรี ก่อปรกกับการเป็นรัฐที่มีอิสระในการปกครองตนเองมาก่อนชาวกะเหรี่ยงจึงไม่สยบยอมต่อรัฐบาลพม่าเมื่อไม่ได้รับอิสระภาพในการปกครองตนเองชาวกะเหรี่ยงจึงลุกขึ้นต่อสู้กับพม่า

สังเกตได้ว่าปมปัญหาที่นักเขียนสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับโครงเรื่อง เพราะความต้องการรวบรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียว และหรือความต้องการอำนาจทางการเมืองของประเทศพม่า เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ ปัญหาการแบ่งชนชั้น และปัญหาการถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ ซึ่งนำไปสู่มูลเหตุให้เกิดสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์เพื่อช่วงชิงเสรีภาพที่นำไปสู่การสูญเสียชีวิต เลือดเนื้อ และเผ่าพันธุ์

สงครามสู้รบเพื่อช่วงชิงเสรีภาพไม่ได้ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะ แต่สงครามสร้างโศกนาฏกรรมให้ทั้งสองชาติพันธุ์ต้องสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และหนึ่งในนั้นคือมุลาทูลูกชายผู้นำกะเหรี่ยงที่ต่อสู้เพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์จนต้องจบชีวิต

...เสียงอาวุธดังกังวานมาจากฝั่งตรงข้ามเป็นชุดๆ เป็นการตอบโต้ ยิ่งปุพรมตลอดแนวฝั่งอย่างหยาบกระชับ

มุลาทูสะดุ้งเสือก แอนผวา ก่อนล้มลงฟุบทับลงบนร่างไร้วินัยของร้อยโทเสงลวิน

รู้สึกถึงคมกระสุนเจาะทะลวงเข้ามาเต็มแผ่นหลัง เจ็บปวดนัก เหมือนคมกระสุนเข้าไปตดที่หัวใจ

สงครามเหมือนสาดน้ำรดกัน มีฝ่ายแพ้ก็ต้องมีฝ่ายชนะ

ก่อนชีวิตจะขาดผล็อย มุลาทูพยายามเอี้ยวใบหน้าหันกลับมามองในคลอง หน่วยตาเริ่มจะมัว แสงพลุกกำลังริบหรี่ มุลาทูเห็นแม่ตองยี่เป็นสีแดงเลือดฉาน ทหารถูกไฟฟ้าช็อตลอยเป็นแพเต็มแม่น้ำ

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 575-576)

มุลาทูร่วมมือกับพี่น้องชาวกะเหรี่ยงสู้รบกับพม่าเพื่อช่วงชิงอิสรภาพ แต่ไม่ทันได้รับรู้ถึงชัยชนะก็ต้องจบชีวิตในขณะที่ทำการสู้รบ การทำหน้าที่ปกป้องเผ่าพันธุ์อย่างกล้าหาญของตนเอง ลึนลมหายใจ เพราะมุลาทูต้องการกอบกู้เอกราชให้ชาวกะเหรี่ยงกลับมาเป็นรัฐอิสระอีกครั้ง และเพื่อให้ชาติพันธุ์ของตนมีเสรีภาพที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของชนชาติใด

การจบเรื่องแบบความตายของตัวละคร เป็นกลวิธีที่นักเขียนแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นชนชายขอบทางชาติพันธุ์ เพราะความเป็นชายขอบผูกติดกับแนวคิดเรื่องความเป็นรัฐชาติ มีการแบ่งแยกเขาแบ่งแยกเรา ฉะนั้น การที่คนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และอาศัยอยู่ในดินแดนอื่นที่ถูกจัดให้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่

ด้อยกว่าเจ้าของประเทศ ด้วยความแตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่จึงถูกเบียดขับให้กลายเป็นคนอื่น เป็นพวกเขาที่ไม่ใช่พวกเรา และถูกจัดให้อยู่ในสถานะคนชายขอบอย่างชัดเจน ดังนั้น การนำเสนอ ภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ จึงเป็นการสร้างเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนกลุ่มใหญ่กับชนกลุ่มน้อย และเป็นการกักขังภาพลักษณ์ของชาวเขาแบบตายตัว

สรุปได้ว่า โครงเรื่องสงครามการต่อสู้ คือการสร้างให้ชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่มี ปัญหาความขัดแย้งจนเกิดเป็นสงครามการต่อสู้ การสร้างโครงเรื่องในลักษณะนี้เป็นกลวิธีการสร้าง ของนักเขียนเพื่อนำเสนอให้เห็นว่า สงครามการต่อสู้ไม่ได้สร้างประโยชน์ให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม้แต่น้อย ตรงข้ามกลับสร้างโศกนาฏกรรมความตาย สร้างความสูญเสียของเผ่าพันธุ์ สร้าง บาดแผลทางกายและใจที่ปวดร้าว และที่สำคัญสงครามยังทำลายล้างความสงบสันติในการ ดำรงชีวิต การนำเสนอโครงเรื่องสงครามการต่อสู้หากพิจารณาจะพบว่า นักเขียนได้แสดงให้เห็น ภาพแทนชาวเขาเป็นคอมมิวนิสต์ อันเกิดจากมีความเชื่อและความศรัทธาที่ตรงข้ามกับคนส่วนใหญ่ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบทางชาติพันธุ์ ที่เกิดจากการอพยพหลบหนี สงครามเข้าสู่แผ่นดินอื่นด้วย

4. ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์

ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ นำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีความรักและความผูกพันกับสัตว์เลี้ยง วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์พบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "ห่า"

ในเรื่อง "ห่า" นำเสนอภาพความรักความผูกพันระหว่างเด็กชายชาวปกากะญอ กับ สัตว์เลี้ยงคือ "ไก่" โดยนำเสนอผ่านราชินีเด็กชายวัย 6 ขวบ มีไก่หนึ่งตัวชื่อ "อีดำ" ในทุกๆ เช้าก่อนไป โรงเรียนราชินีจะทำหน้าที่แกะเม็ดข้าวโพดให้อีดำกินเสมอ ดังข้อความ

"กรุๆๆ"

หม่อมราชินีกระดกลินติดกันรัวเร็วพลางแกะเม็ดข้าวโพดหวานลงไป กรุๆ เรียก หนสอง ไก่แม่ดำขนมันปลาบก็วิ่งตุ๊กๆ เอาหัวมาก่อน

ราชินีแกะข้าวโพดจากฝักโปรยไปเรื่อยๆ ใ้หูแหวงมาชนเทาเล็กเท่าหยอกไก่แล้ว มัน ทำตัวดีขึ้น นอนหมอบแกว่งหางตบดินเป็นหมาใจดี

เด็กชายนั่งยองๆ แปะฝ่ามือ อีดำสายหัวมองเมียงเหมือนสงสัย แต่ก็ย่างมาจิกเม็ด ข้าวโพด ราชินีรวต้วมันมาค่อม ลูบขนสีด้าอย่างรักใคร่

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ค, น. 123)

ราชินีรักอีดำมากเพราะอีดำเป็นไก่ที่พ่อซื้อมาเพื่อสืบเชื้อ และด้วยความรักที่มีต่ออีดำ ในทุกเช้าก่อนไปโรงเรียนราชินีจะทำหน้าที่เลี้ยงอีดำโดยการให้เม็ดข้าวโพด การเลี้ยงอีดำไม่ได้สร้างความเหน็ดเหนื่อยให้กับราชินีแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับทำให้เขาารู้สึกมีความสุข เพราะราชินีมีความผูกพันกับอีดำ

เนื่องจากอีดำเป็นไก่ตัวเดียวในบ้าน ก่อนไปโรงเรียนราชินีจึงกำชับอีดำไม่ให้ไปเล่นบ้านหมื่อเก่าเพราะกลัวถูกทำร้าย

"เอ็งอยู่บ้านดีๆ นะอีดำ อย่าไปคู้ยแปลงผักหมื่อเก่า" เด็กชายพูดกับมันเหมือนมันฟังออก "หมื่อเก่าเป็นผีบ้า มันจะขวางเอ็งหาหูกอย่างอึลายของบ้านถัดไป"

เด็กชายปล่อยมันลง อีดำเอียงคอมองแล้วเข็ดปากกับหลังตื่นเขาถูกกัก เหมือนมันจะขอกินอีก เด็กน้อยหัวเราะเสียงใส

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ค, น. 123-124)

ด้วยความรักและความห่วงใยราชินีไม่ต้องการให้อีดำถูกทำร้ายจากผู้อื่น จึงกำชับอีดำห้ามไปบ้านหมื่อเก่าเพราะหมื่อเก่าเป็นผีบ้าอาจทำร้ายให้ได้รับบาดเจ็บ การกระทำของราชินีแสดงให้เห็นได้ว่าแม้อีดำจะเป็นเพียงสัตว์เลี้ยง แต่ด้วยความห่วงใยที่ราชินีให้กับอีดำจึงเปรียบเสมือนเป็นความห่วงใยที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ผู้หนึ่ง

ดังที่กล่าวมานักเขียนนำเสนอให้ตัวละครมีความรัก และความผูกพันกับสัตว์เลี้ยง อย่างเห็นได้ชัด เพราะตัวละครแสดงพฤติกรรมด้านบวกที่มีต่อสัตว์ คือ การให้อาหาร การอุ้ม การลูบขน และการพูดคุยกับสัตว์เสมือนมนุษย์ พฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแม้ตัวละครจะเป็นเด็กชายวัย 6 ขวบ แต่ในฐานะมนุษย์ตัวละครก็มีความรัก ความเมตตา และความผูกพันที่บริสุทธิ์กับสัตว์เลี้ยงของตน

แม้จะนำเสนอความผูกพันระหว่างเด็กชายชาวปกากะญอกับไก่ แต่ด้วยวัยเพียง 6 ขวบ ที่ยังอ่อนประสบการณ์ นักเขียนจึงสร้างปมปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละคร คือ การไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคห่า ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่า

"ซีห์มา พูดยังกะใครๆ ไม่เคยมีไก่"

"แล้วแกมีไหมเล่าหม่อต๊ะง ซ้ำมีแกไม่มี แกอย่ามาอิจจาข้า" ...

"เจ็อะป่าข้าว่าจะซื้อไก่ตัวโตมา ไก่ตัวโตมันติดหินมาแต่คนเมืองก็ได้"

“... ไก่แกจะโตกว่าข้าไม่ได้”
 “ทำไมวะ ทำไมไก่ข้าจะโตกว่าแกไม่ได้” ...
 “ไก่ข้าต้องตัวโต” ...
 “มันก็เหมือนกันแหละว่า อีกหน่อยหากก็เอาไปแตกหมด”
 “हां हाหรือ” ราชิตำทางงๆ “हांนี้เป็นอะไรหรือหมอดีง”
 “ข้าก็ไม่รู้”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ค, น. 126)

ราชิตีใจเมื่อรู้ว่าอีดำติดหินจึงนำเรื่องนี้มาคุยไ้อวดกับเพื่อนๆ ที่โรงเรียน แต่หมอดีงรู้สึกไม่พอใจที่ราชิตีไ้อวดเรื่องไก่ติดหิน ด้วยความเป็นเด็กกบปรกกับความอิจฉาจึงบอกว่าอีกไม่นานไก่ของราชิตีก็เป็นहांตาย แต่ด้วยวัยที่ไร้เดียงสาและอ่อนประสบการณ์ ราชิตีจึงไม่รู้ว่าहांที่หมอดีงพูดถึงนั้นคืออะไร ส่วนหมอดีงก็ไม่รู้เช่นเดียวกันว่าहांคืออะไร

จะเห็นได้ว่าปมปัญหาที่นักเขียนสร้างขึ้นเกิดจากช่วงวัยของตัวละคร เพราะนักเขียนสร้างให้ตัวละครอายุเพียง 6 ขวบที่มีความรักและความผูกพันต่อสัตว์ แต่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคที่เกิดขึ้นกับไก่ กลวิธีการสร้างปมปัญหาในลักษณะนี้นอกจากทำให้เนื้อเรื่องมีความสนุกสนาน ปมปัญหาดังกล่าวนักเขียนนำไปเชื่อมโยงกับจุดจบของเรื่องด้วย

ราชิตีเคยสงสัยว่าहांคืออะไร บัดนี้เขาได้รู้กระจ่างชัดแล้วว่าहांนั้นคือโรคที่ทำให้อีดำจากเขาไปอย่างไม่มีวันกลับ

...เด็กชายทำเสียงกรูๆ เรียกอีกก็ไม่ออกมา มันคงออกไป แอบไปไข่ที่ไหนสักแห่งอยู่กระมัง ราชิตีเข้าไ้ตู่ก็ไม่พบ ปีนยุงข้าวก็ไม่พบ ... กระทั่งถึงคอกหมูก็พบขนไก่สีดำแววอยู่กองหนึ่ง

เด็กชายน้ำตาซึม กลับขึ้นบ้านไปปลดยามหนังสือ เดินไปหงอยๆ บนทาง หมอดีงอุ้มไก่แม่ลายรออยู่ที่บ้านมัน ราชิตีแก้มองไม่เห็น

“หม่อราชิตี นี่ไงไก่ข้า”

“อือ”

“แล้วไก่แกมีไหน”

“हांกินไก่ข้าแล้วหมอดีง”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ค, น. 129)

ราชิรับคำทำว่าจะพาอิดำไปประชันกับไก่ของหม่อตึง แต่ราชิตามหาอิดำไม่พบไม่ว่าจะตามไต้ถุนหรือยั้งข้าวจึงแอบส่งสยว่าอาจหลบไปออกไซที่ไต้สั๊กแห่ง ราชิเดินตามหาจนกระทั่งถึงคอกหมูและพบชนสี้ดำหนึ่งกอง จึงรู้ว่าอิดำไก่ที่ตนรักและผูกพันตายเพราะโรคห่าดังที่หม่อตึงเคยกล่าวไว้เมื่อวันก่อน ราชิเสียใจที่ไต้เพียงตัวเดียวของเขาจากไปอย่างไม่มีวันกลับเพราะโรคห่าที่เคยส่งสย และเสียใจที่ยังไม่ทันได้รู้ว่าไต้ของตนกับหม่อตึงนั้นไต้ไครจะตัวใหญ่กว่ากัน

แม้นักเขียนจะสร้างให้ตัวละครมีความรัก ความผูกพัน และความเมตตาต่อสัตว์เพียงใด แต่ท้ายที่สุดแล้วไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ก็ไม่สามารถมีชีวิตที่คงอยู่ตลอดไป การจบเรื่องในลักษณะนี้หากมองในมิติทางพุทธศาสนาจะพบว่า เป็นเรื่องของสังขธรรมที่นักเขียนนำเสนอผ่านเนื้อเรื่อง คือ เกิด แก่ เจ็บ และตายเป็นเรื่องธรรมดา มนุษย์ไม่สามารถครอบครองและหรืออยู่กับสิ่งที่ตนรักได้ตลอดไป ฉะนั้น การสูญเสียสัตว์เลี้ยงอันเป็นที่รักจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องพบเจอ

การนำเสนอโครงเรื่องความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ นักเขียนได้แสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ไร้เดียงสา แม้จะเกิดและเติบโตในพื้นที่ชนบทแต่ก็มีความรัก มีความเมตตาต่อสัตว์ มีความมุ่งมั่นตามช่วงวัย และมีความมุ่งมั่นทางด้านจิตใจอย่างเห็นได้ชัด การสร้างให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนในลักษณะดังกล่าว เป็นการสร้างเพื่อสวมทับภาพแทนที่คนในสังคมไทยสร้างให้กับเยาวชนชาวเขา นั่นคือ ภาพของความสกปรก ใจทึ่ม ล้าหลัง และเป็นคนชายขอบ

5. ปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง

ปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง คือการนำเสนอให้ชาวเขาอพยพย้ายถิ่นที่อยู่จนเกิดเป็นปัญหาระหว่างชาวเขาและเจ้าหน้าที่การปกครอง วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครองพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "หุบเขาสีดอกไม้"

ในเรื่อง "หุบเขาสีดอกไม้" นำเสนอให้เห็นปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างชาวเขากับคนเมืองและชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง โดยนำเสนอผ่านชาวเขายี่ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มชนที่ไร้จิตสำนึกเพราะตัดไม้ทำลายป่า เห็นได้จากเหตุการณ์เมื่อน้ำแล้งชาวบ้านต้องอพยพเข้าไปในป่าลึก แต่ถูกคนเมืองขับไล่พร้อมกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มชนที่ทำลายป่าและแม่น้ำลำธาร ดั่งข้อความ

...ปีใดแล้งน้ำ บางทีพ่อจะอพยพไปอยู่ป่าลึกๆ คราวหนึ่งเราเคยไปอยู่ที่ใกล้แหล่งน้ำ หัวน้ำจริงๆ ทว่าไม่รู้คนเมืองสืบทราบได้อย่างไร เขายกพวกมาขับไล่ หาว่าพวกเราตัดไม้ทำลายป่า จะทำลายต้นน้ำลำธารของเขา จะทำให้คนเมืองแล้งน้ำไปทั้งหมดบ้าน

เขาไปฟ้องเจ้านายที่อำเภอให้มาจับไล่เราก็ดึงล่าถอยออกมา ไม่อยากจะเถียงหรือสู้รบตบมือ

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 71)

ภัยแล้งเป็นสาเหตุให้ชาวเข่าต้องอพยพ เพราะเข่าต้องหาทำเลที่เหมาะสมสำหรับทำการเกษตร แต่คนเมืองไม่เข้าใจวิถีการดำรงชีวิตของเข่าที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำคือแหล่งทรัพยากรสำคัญสำหรับการเพาะปลูก เมื่อเกิดสภาวะน้ำแล้งเข่าจึงพากันอพยพไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ใกล้ต้นน้ำลำธาร มีการถางป่าเพื่อเตรียมหน้าดินไว้สำหรับการเพาะปลูก ซึ่งเป็นรูปแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขา แต่ด้วยความไม่เข้าใจคนเมืองจึงนำเรื่องนี้ไปแจ้งผู้มีอำนาจท้องถิ่น

ไม่เพียงแต่คนเมือง นายอำเภอบุญเกื้อผู้มีอำนาจในการปกครองท้องถิ่นก็มีทัศนคติกับชาวเข่าในเชิงลบเช่นกัน โดยกล่าวโทษชาวเข่าว่าเป็นพวกลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำลายต้นน้ำลำธาร เป็นเหตุให้หมู่บ้านของคนเมืองได้รับผลกระทบจากการกระทำของพวกเขา

...อีกสามวันอำเภอจะเอารถไปที่นั่นจะชนพวกมันกลับมาอยู่ที่เดิม ถ้าขึ้น ดื้อแพ่งก็จะสั่งจับเข้าไปกินข้าวแดงในคุกเท่านั้น พวกสูชอบตัดไม้ทำลายป่าไปอยู่ป่าไหนที่นั่นภูเขาจะเสียบไล่นเป็นลูกๆ ต้นน้ำลำธารเสียหายหมด ทำให้สายน้ำที่ไหลไปสู่หมู่บ้านคนเมืองแห้งขอดตลอดปี

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 117)

นายอำเภอไม่พอใจชาวเข่าเพราะไม่ว่าจะอยู่แห่งใดเข่าจะตัดต้นไม้จนภูเขาไล่นจนลำธารแห้งขอดซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนเมือง การไม่เข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวเข่าว่าเป็นกลุ่มชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ นายอำเภอจึงเหมารวมว่าเข่าเป็นกลุ่มผู้ร้ายทำลายระบบนิเวศน์ เป็นเหตุให้น้ำไม่ไหลไปสู่หมู่บ้านของคนเมือง อีกทั้งจะใช้อำนาจในการจับกุมหากเข่ายังคงอพยพย้ายถิ่น

จะเห็นได้ว่านักเขียนนำเสนอให้เห็นปัญหาระหว่างคน 2 กลุ่ม คือ ชาวเขา และคนเมืองกับชาวเขาและเจ้าหน้าที่ ซึ่งปัญหาระหว่างคนสองกลุ่มนี้เกิดจากความไม่รู้และไม่เข้าใจวิถีการดำรงชีวิตของชาวเขา ทำให้คนเมืองและเจ้าหน้าที่การปกครองเหมารวมว่าชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ชอบตัดไม้ทำลายป่า การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อแสดง

ให้เห็นว่า ชาวเขายังคงมีความเป็นอื่นในสายคนไทย เพราะการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างทำให้ชาวเขาถูกให้ภาพว่าเป็นผู้ร้ายทำลายป่าและผู้สร้างปัญหาให้กับสังคมไทย

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่ความไม่เข้าใจระหว่างชาวเขากับคนเมืองและเจ้าหน้าที่ คือ การไม่สร้างถนนตัดผ่านมายังหมู่บ้าน เป็นเหตุให้ชาวเขาดึงอพยพย้ายถิ่นและตัดไม้ทำลายป่า ดังข้อความ

"ก็คงเห่อชั่วครั้งชั่วคราว ประชุมชาวบ้านเมื่อครู่ผมก็ให้ความหวังเขาไปอย่างนั้นเอง
จริงๆ แล้วใครจะกล้าเอาเงินเป็นล้านมาทุ่มกับหมู่บ้านที่ดูไม่แน่นอน"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 114)

ด้วยวิถีการดำรงชีวิตของชาวเขาที่ชอบอพยพย้ายถิ่นฐานอยู่เสมอ เมื่อน้ำดินหมดความอุดมสมบูรณ์ ก็พร้อมเข้าชอบตัดไม้ทำลายป่าซึ่งสร้างปัญหาให้กับเจ้าหน้าที่ไทย เหตุการณ์เหล่านี้จึงทำให้นายอำเภอไม่กล้าที่จะนำงบประมาณจำนวนมาก มาสร้างถนนตามความต้องการของชาวเขา เพราะเกรงว่าอาจจะสูญเสียงบประมาณเพราะการอยู่ไม่เป็นที่ของเข่า จึงแกล้งให้ความหวังและไม่ทำตามคำพูดที่เคยให้กับชาวเขา

นักเขียนนำเสนอให้ชาวเขาปรารถนาให้หมู่บ้านของตนเองมีความเจริญ และผู้คนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจึงร้องขอให้ทางการตัดถนนเข้ามายังหมู่บ้าน แต่ด้วยลักษณะนิสัยที่ชอบอพยพย้ายถิ่น ก็พร้อมในมุมมองของเจ้าหน้าที่ชาวเขาคือกลุ่มชนที่ชอบทำลายระบบนิเวศทางการจึงไม่กล้านำงบประมาณมาลงทุนเพื่อพัฒนาความเจริญให้กับหมู่บ้านแห่งนี้ ดังนั้น เมื่อทางการไม่นำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน ชาวเข่าจึงต้องเสาะแสวงหาถิ่นที่อยู่ใหม่และตัดไม้ทำลายป่าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อไม่มีถนนตัดผ่านมายังหมู่บ้าน อีกทั้งหมู่บ้านได้เกิดภัยแล้งที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต เข่าจึงตัดสินใจอพยพออกจากหมู่บ้านไปอยู่แหล่งอื่นที่อุดมสมบูรณ์กว่า ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"ครูกลับมาทำไม"

"ผมจะมาสอนหนังสือ"

"สายไปแล้วครู"

"หมายความว่าอย่างไร" ใจเขาหายวาบ

“ชาวบ้านอพยพไปทำไร่ที่อื่นหมดแล้ว ยังเหลือแต่ลุงเซ็งที่มีแม่เฒ่ากับ พ่อเฒ่าที่ติดฝิ่น ผมไม่อยากไปไหน” น้ำเสียงลุงเซ็งแห้งแล้งเหมือนแหวด

“ชาวบ้านย้ายไปไหน”

“ห้วยหก ที่นั่นป่ายังดี ถนนดี น้ำยังดี ปลุกข้าวโพดได้งามกว่าที่นี่ อีกนานกว่าเล่าสู่จะพาชาวบ้านกลับมา อาจจะไม่ค่อยปี เมื่อเดือนก่อนคนตายตั้งสามคน กินอะไรก็ตาย ฝิ่นมันลง”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 141)

ครูอภิชาติกลับมายังหมู่บ้านแห่งนี้อีกครั้งเพื่อพาน้องชายมาสอนหนังสือเด็กๆ แต่ก็ต้องพบกับความผิดหวังเพราะชาวเข้าจำนวนมากได้อพยพย้ายถิ่นไปทำไร่ที่อื่น เพราะหมู่บ้านเกิดความแห้งแล้งและมีคนตายไปหลายคน อีกทั้งถนนที่เคยร้องขอกับทางการก็ไม่เกิดขึ้น ชาวเข้าจึงตัดสินใจอพยพไปอยู่ห้วยหกที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าและมีถนนที่เข้าถึง จึงเหลือเพียงแต่พ่อเฒ่าแม่เฒ่าและชาวบ้านบางคนที่ยังคงอยู่ที่เดิม

การจบเรื่องโดยที่ชาวเขาตัดสินใจอพยพไปอยู่ถิ่นใหม่ สะท้อนเห็นว่าชาวเขาคือ กลุ่มชนที่ถูกละเลยและไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากทางการเท่าที่ควร เห็นได้จากความหวังที่จะมีถนนตัดผ่านมายังหมู่บ้านก็เป็นความหวังที่ริบหรี่และเลื่อนลอย เพราะทางการไม่กล้าใช้งบประมาณมาสร้างความเจริญให้กับชาวเขา เนื่องจากมีรูปแบบความคิดว่าชาวเขาชอบอพยพย้ายถิ่น ฉะนั้นเมื่อไม่มีความเจริญเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน ชาวเขาจึงต้องอพยพไปอยู่ถิ่นอื่นที่เจริญและมีความอุดมสมบูรณ์กว่า การสร้างจุดจบของเรื่องในลักษณะนี้นอกจากสร้างความสะเทือนใจ ยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคมชาวเขาด้วย

สรุปได้ว่า โครงเรื่องปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง คือการสร้างให้ชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ชอบอพยพย้ายถิ่นและตัดไม้ทำลายป่า จึงเกิดเป็นปัญหาระหว่างชาวเขากับคนเมืองและชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบ เพราะชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมย่อย อาศัยอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และส่วนใหญ่ต้องดำรงชีพโดยการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแต่ถูกกีดกันให้ออกจากแหล่งทรัพยากรป่าไม้ จนต้องต่อสู้ดิ้นรนเอาตัวรอดภายใต้สถานการณ์ต่างๆ เพราะคนในกระแสวัฒนธรรมหลักมีทัศนคติต่อชาวเขาในแบบคู่ตรงข้าม อีกทั้งไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชาวเขาจึงนำวัฒนธรรมของตนที่มีอำนาจเหนือกว่าเข้าไปตัดสิน จนเกิดกระบวนการผลักดันให้ชาวเขาเป็นกลุ่มผู้ร้ายทำลายป่า เป็นกลุ่มที่สร้างปัญหาให้กับสังคมไทย

การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบ นอกจากเป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมให้กับสังคมจนเกิดเป็นความเชื่อและความคั่นชินว่าชาวเขามีภาพแทนดังกล่าวแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้ยังไม่ถูกกลืนให้เป็นส่วนหนึ่งของคนกลุ่มใหญ่ มีความเป็นอื่น และขาดอำนาจการต่อรองในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากร

6. ความปรารถนาในอำนาจ

ความปรารถนาในอำนาจ นำเสนอให้ตัวละครปรารถนามีอำนาจสูงสุดในการปกครองชนเผ่า วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับความปรารถนาในอำนาจพบ 1 เรื่อง คือเรื่อง "วิถีคนกล้า"

ในเรื่อง "วิถีคนกล้า" นำเสนอให้เห็นความปรารถนาในอำนาจของชายผู้หนึ่ง คือ จ๋อปา ชายหนุ่มผู้มีความต้องการขึ้นเป็นปู่แณคนใหม่ของเผ่า เห็นได้จากเมื่อครั้งยังเป็นเด็กจ๋อปา มีความปรารถนาอยากอยู่เรือนใหญ่ของปู่แณ ซึ่งความปรารถนานี้สื่อถึงความต้องการเบียดเบียนของจิตใจในการโค่นล้มอำนาจปู่แณ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

...ครั้งหนึ่งสองพ่อลูกค้างคืนในป่ากระทิงรุ่ง เมื่อแดดอ่อนส่องขึ้นเขาทั้งสองก็มาถึงยอดเนินสูงสุดของหมู่บ้าน จ๋อปามองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้ขั้วตีนเขา บ้านหลังใหญ่ที่สุดของหมู่บ้านก็อยู่ต่ำกว่าขั้วตีนเขา จ๋อปาชี้มือไปทางบ้านหลังนั้น

"โตขึ้นข้าจะไปอยู่ที่นั่น"

"ถ้าจะไปอยู่ที่นั่น จะต้องเดินตามวิถีของปู่แณ"

"วิถีของปู่แณเดินอย่างไร"

"เรียนสวด เรียนอาคม เรียนตำนาน"

"ข้าไม่ชอบเรียนสวด เรียนอาคม เรียนตำนาน"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 15)

ในวัยเด็กจ๋อปามีแนวคิดว่เมื่อเติบโตใหญ่เขาปรารถนาไปอยู่เรือนใหญ่ของปู่แณ แต่การไปอยู่เรือนใหญ่ของปู่แณได้นั้นจะต้องเดินตามวิถีปู่แณ นั่นคือ เรียนอาคม เรียนสวด และเรียนตำนาน แต่จ๋อปากลับไม่ชอบการเรียนวิชาเหล่านี้ ซึ่งหากพิจารณาความรู้สึกของตัวละครจะพบว่าเป็นการแสดงนัยของการปฏิเสธการเดินตามวิถีของปู่แณอย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าตัวละครมีความกล้าเพราะปรารถนาขึ้นเป็นใหญ่ในเผ่าตั้งแต่วัยเด็ก และปฏิเสธการเดินตามวิถีของหัวหน้าเผ่าเพราะเชื่อว่าคาถาอาคมเป็นเรื่องมงาย การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้นอกจากช่วยส่งเสริมให้เนื้อเรื่องเกิดความสนุกสนานแล้ว ยังเห็นความเชื่อ

บางประการที่นักเขียนนำมาสอดแทรก คือ ความเชื่อในเรื่องวิชาอาคม โดยสอดประสานผ่านโครงเรื่องทำให้นวนิยายเรื่องนี้ชวนให้น่าติดตามมากยิ่งขึ้น

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่ความปรารถนาในอำนาจ คือ การมีรูปแบบความคิดและคติความเชื่อที่ตรงข้าม เพราะจ๋อปาเชื่อในเรื่องของดาบศักดิ์สิทธิ์ แต่ปู่แณเชื่อในเรื่องของวิชาอาคม กอปรกับความไม่พึงพอใจในวิถีการปกครองของปู่แณ จึงกลายเป็นปมปัญหาให้จ๋อปาคิดค้นล้มอำนาจ ดังเหตุการณ์ที่จ๋อปาไม่พอใจการปกครองเผ่าของปู่แณ ทำให้เผ่าลาฮูไปซึ่งเป็นเผ่าที่ต่ำกว่าและเป็นเผ่าที่ชอบปล้นแพะออกมาทำทายนอำนาจเผ่าของตน

"ข้าไม่เชื่ออาคมปู่แณเสียแล้วพ่อ"

"ดูไปก่อน อย่าประมาทมัน อาคมมันศักดิ์สิทธิ์ข้าเคยเห็นกับตา"

"ข้าว่าไม่มีครั้งใดที่เผ่าเราจะตกต่ำถึงปานนี้ ปู่แณทำให้อัปยศใหญ่หลวงนัก ลาฮูไปกลัวเรามาตลอด มีไหมวันนี้ที่มันกลัวเรา มันทำออกซึ้งๆ หน้า ปู่แณกลับไม่กล้า สูเองก็ไม่กล้า ข้าสงสัยว่าคำว่าผู้กล้าควรเปลี่ยนได้แล้ว"

"จ๋อปา" ผู้เป็นพ่อหน้าตึง "ความกล้ากลับความมทะลุตั้งตั้งเป็นคนละเรื่อง ยกปู่แณไว้เถิด มันไม่ใช่ผู้กล้ามาแต่ไหนแต่ไร มันปกครองลูกบ้านตามวิถีของมัน สูจะให้มันนำคนออกรบเป็นเรื่องสุดิวสัย ข้าไม่ไหวหน้าบ้าน ข้าไม่มีคำสั่งให้คนออกรบได้"

"แล้วทำไมสูไม่เปลี่ยนหัวหน้าบ้านเสียเล่า พ่อข้า"

"ข้าให้สัตย์สาบานเอาไว้ ข้าจะไม่โค่นมันลงมา"

"งั้นข้าเอง ข้าจะโค่นมันลงมา"

"จ๋อปา" ผู้เป็นพ่อตึงเสียงขมิ้มๆ "สูยังเด็ก อายุสูยังน้อยรู้เห็นไม่มาก ... เชื่อข้าเถะ นอกจากใช้ดาบสูต้องให้หัวคิดด้วย ... กว่าสูจะถึงตัวมันได้มันก็ส่งอาคมเข้าท้องสูรากเลือดออกเป็นลิ้มล้า"

"ข้าบอกตรงๆ ว่าข้าไม่เชื่ออาคมมันเสียแล้ว ข้าเชื่อดาบข้า ดาบจอมูเอ ไม่มีเนื้อหนังสัตว์ใดจะต้านได้"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 149-150)

จ๋อปาไม่เชื่อในวิชาอาคมของปู่แณแต่เชื่อในเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ของตน อีกทั้งยังมีทัศนคติว่าการปกครองเผ่าด้วยวิชาอาคมของปู่แณนั้นทำให้เผ่าตกต่ำและยากแค้น เพราะอาคมไม่ได้ทำให้เผ่าแข็งแรงตรงข้ามกลับทำให้เผ่าอ่อนแอ และส่งผลให้เผ่าที่อยู่ต่ำกว่าออกมาทำทายนอำนาจ

เมื่อมีความคิดว่าวิชาอาคมของผู้นำเฝ้าเป็นเรื่องมงายไม่สามารถทำให้เฝ้าเข้มแข็ง จ๋อปาจึงคิดที่จะโค่นล้มปู่เถนด้วยดาบศักดิ์สิทธิ์เพื่อล้มล้างความมงาย

เมื่อคติความเชื่อและวิถีการปกครองเฝ้าไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จ๋อปาจึงได้ทำการโค่นล้มปู่เถนโดยการปลิดชีพด้วยดาบจอมูเอ

"... จ๋อปาเชื่อคำซ้ำ เลิกคิดเสีย เรียนวิชาปู่เถนกับซ้ำ เมื่อข้าสิ้นอายุจะเป็นทั้งปู่เถนทั้งแสนหาญพร้อมกัน"

"ซ้ำเลิกเชื่อสูนานแล้วปู่เถน ข้าจะปลดสูเดียวนี้"

"ด้วยอะไร"

"ด้วยดาบของซ้ำ จอมูเอ"

จ๋อปาชักดาบแทงสวบ รวดเร็วเกินกว่าปู่เถนจะหลบทัน ใบหน้าแกบิดเบี้ยวขณะมีตะปบด้ามดาบเลือดแดงฉานทะลักออกมา แกขวมไปฟิงเสาสายตาเกลือกกลับ

"สู สูอำมหิตนัก"

"ซ้ำบอกสูแล้ว อำนาจแท้จริงคือการฆ่าคนที่สูไม่เชื่อ"

ปู่เถนค่อยๆ ครูดลงทั้งที่มีอกุมด้ามดาบ กระทั่งตายแกก็ไม่เชื่อว่าจ๋อปาจะฆ่าแกได้ เถนจะฆ่ามันก่อน แต่กลับปล่อยโอกาสให้ผ่านไป

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 154-155)

ปู่เถนปรารถนาให้จ๋อปาเรียนวิชาอาคมจากตน เพราะเมื่อใดที่ตนสิ้นชีพจ๋อปาจะเป็นชายหนุ่มที่ตนต้องการให้สืบทอดตำแหน่งแสนหาญและตำแหน่งปู่เถน แต่จ๋อปาไม่เคยเชื่อในเรื่องวิชาอาคมแม้แต่น้อย เขาเชื่อในเรื่องดาบจอมูเอซึ่งเป็นดาบศักดิ์สิทธิ์ เมื่อสบโอกาสจ๋อปาจึงใช้ดาบจอมูเอซึ่งเป็นอาวุธประจำตัว ทำการปลิดชีพปู่เถนผู้มีความเชื่อที่ตรงข้ามกับตนอย่างไร้ความปราณี

หากพิจารณาจะพบว่านักเขียนนำความเชื่อมาสร้างเป็นปมปัญหาของเรื่อง คือ ความเชื่อในเรื่องวิชาอาคมและความเชื่อในเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ เมื่อความเชื่อไม่สอดคล้องและหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้ตัวละครเกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่จุดจบของความตาย เพราะตัวละครเชื่อว่าวิชาอาคมเป็นเรื่องมงาย จึงล้มล้างความมงายของผู้นำคนเก่าด้วยคมดาบและความกล้าของตนเอง ปมปัญหาที่นักเขียนสร้างขึ้นนี้ส่งเสริมให้เนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างมีสีสันและเข้มข้น ทั้งยังทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการไปกับเรื่องราวที่นักเขียนได้นำเสนอ นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปสู่จุดจบของเรื่องอีกด้วย

ความปรารถนาในการขึ้นเป็นปู่แทนคนใหม่ของเผ่า ที่ฝังรากลึกอยู่ในห้วงความคิด วัยเยาว์ บัดนี้ได้กลายเป็นจริงเพราะจ๋อปาโค่นล้มปู่แทนผู้มีความคิดและคติความเชื่อที่ตรงข้ามกับตนได้สำเร็จ หลังสิ้นปู่แทนคนเก่าจ๋อปาจึงก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งปู่แทนคนใหม่ของเผ่าทันที

...แดดอ่อนทอแสงขึ้น แสงแรกแห่งวันสาดจับยอดเนินสูงสุดเหนือหมู่บ้าน จ๋อปายืนอยู่ตรงนั้น ดวงหน้ารับแดดดุ๊กปึกปิ่นเป็นสง่า ผ้าโพกหัวห้าสีประดับอยู่บนหัว ห่วงคอเป็นแผงต้อนรับแดดแวววับ

แดดกล้าขึ้น หมอกในหุบเขาจางลงเป็นลำดับ ผู้คน สัตว์เลี้ยง และทุกอย่างอยู่ได้ อังตืนของเขา บ้านหลังใหญ่ก็อยู่ในเท้าเขา จ๋อปาหัวใจพองราวกับลอยปลิวขึ้นฟ้า เขาก็ไปยังเรือนหลังนั้น

“ข้าเคยพูดว่าโตขึ้นข้าจะไปอยู่เรือนหลังใหญ่”

“สูอยู่เรือนใหญ่แล้ว ต่อไปสูจะทำอะไร”

“ข้าจะล้มล้างลาฮูโป”

จ๋อปาชี้มือไปทางเหนือ จ๋อฮูได้กลิ่นควันไฟ คาวเลือด และความตายในการปล้นฆ่า

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 155-156)

จ๋อปาเปลี่ยนจากชายหนุ่มที่มีความกล้าหาญเป็นชายหนุ่มที่กระหายในอำนาจ แม้จะโค่นล้มปู่แทนได้สำเร็จจนตนเองขึ้นเป็นปู่แทนคนใหม่ของเผ่า แต่การอยู่ในตำแหน่งปู่แทนคนใหม่ ผู้เป็นพ่อกลับสัมผัสได้ถึงเหตุการณ์บางอย่างหลังลูกชายดำรงตำแหน่งนี้ เพราะความปรารถนาของจ๋อปาไม่มีที่ท่าจะยุติ ฉะนั้น ด้วยความอหังการและบ้าในอำนาจจ๋อปาจึงมีความคิดที่จะล้มล้างเผ่าลาฮูโปต่อไป ผู้เป็นพ่อจึงสัมผัสได้ถึง การต่อสู้ ควันไฟ คาวเลือด และความตายที่จะกำลังเกิดในอีกไม่ช้า

จะเห็นได้ว่าจุดจบของเรื่องตัวละครขึ้นเป็นปู่แทนคนใหม่ของเผ่าได้สำเร็จ การจบเรื่องในลักษณะนี้แสดงให้เห็นภาพความเป็นใหญ่ในชนเผ่า เพราะผู้อยู่ในตำแหน่งหัวหน้าเผ่าสามารถใช้อำนาจในการสร้างรากฐานให้กับตนเอง พร้อมกับควบคุม ปังการ และทำลายล้างกลุ่มบุคคล หรือผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองได้ เพราะความเป็นใหญ่ในชนเผ่ามอบอำนาจให้หัวหน้าเผ่าใช้อำนาจนี้ได้อย่างชอบธรรม

สรุปได้ว่า โครงเรื่องความปรารถนาในอำนาจ คือการสร้างให้ตัวละครมีความทะเยอทะยาน มีความปรารถนาที่จะครอบครองอำนาจและตำแหน่งสูงสุดของเผ่า การนำเสนอโครงเรื่องลักษณะนี้แสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นปิตาธิปไตยในชนเผ่าอย่างชัดเจน เพราะเป็นการสร้างผ่านอุดมการณ์ของนักเขียนที่เป็นสมาชิกหนึ่งในสังคมชายเป็นใหญ่ จึงนำแนวคิดนี้มาสร้างอำนาจให้แก่ผู้ชาย เพราะปิตาธิปไตยเป็นระบบโครงสร้างทางสังคมที่กำหนดให้ผู้ชายมีอำนาจสูงสุด ฉะนั้น เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่ในตำแหน่งผู้ถือครองอำนาจสูงสุดของเผ่า ความเป็นปิตาธิปไตยจะมอบอำนาจให้แก่บุคคลนั้น และผู้อยู่ในตำแหน่งสูงสุดสามารถใช้อำนาจนี้กำหนดบทบาทของคนในสังคมให้เป็นไปตามที่ต้องการได้อย่างชอบธรรม การนำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นปิตาธิปไตยในชนเผ่า นอกจากเป็นการสร้างที่ตอกย้ำให้เห็นว่าในบริบทสังคมชาวเขาผู้ชายยังคงเป็นเพศที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าอำนาจเป็นสิ่งที่น่าหลงใหล เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงปรารถนา และสร้างแรงขับเคลื่อนในจิตใจให้มนุษย์อยากครอบครองเพื่อที่จะควบคุมผู้อื่น

7. การศึกษา

การศึกษามีความสำคัญสำหรับมนุษย์ เพราะทำให้มนุษย์มีพัฒนาการ มีความรู้ มีเจตคติ และมีคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนพึงประสงค์จะได้รับ แต่มีคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาและหรือไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาเท่าที่ควร คือกลุ่มเยาวชนชาวไทยภูเขา เยาวชนที่ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัจจัยในด้านต่างๆ เช่น ความยากจน ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุปัจจัยให้เยาวชนชาวไทยภูเขาต้องกลายเป็นกลุ่มชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอยู่เสมอ วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาพบ 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน" เรื่อง "หมู่บ้านอาบจันทร์" เรื่อง "ลูกป่า" เรื่อง "ไหมแม่" เรื่อง "ดอกไม้บนภูเขา" และเรื่อง "พายุฝนบนผาจิ-ผาช้าง" ตามข้อตกลงเบื้องต้นในกรณีที่ประเด็นการวิเคราะห์พบวรรณกรรมมากกว่า 5 เรื่อง ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

ในเรื่อง "ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน" นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล จึงไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ เห็นได้จากครอบครัวมาวินนอกจากมีฐานะยากจนแล้วการใช้ชีวิตอยู่บนแดนดอยทำให้มาวินไม่เคยได้รับโอกาสทางการศึกษา แต่เมื่อรัฐได้ขยายการศึกษาภาคบังคับมายังพื้นที่ห่างไกล มาวินและเพื่อนๆ ชาวปกากะญอในหมู่บ้านจึงได้รับโอกาสทางการศึกษา ดังข้อความ

"ครับ เดี่ยวนี้หลวงท่านพยามขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปให้ทั่วถึง ไม่ว่าบ้านนอกบ้านนาในป่าในดงแคไหน ก็จะไปสร้างโรงเรียนไว้ให้หมดละครับ"

"เอาเถอะครับ ถ้าจะให้มันฉลาดหลักแหลมขึ้นก็เอา ไอ้ผมมันเรียนมาน้อย ถึงได้มาหักล้างถางปากินอย่างนี้ ผมไม่เข้าใจหรอกว่ามันจะรัศมีกี่โล เขาถึงให้ไปเรียน ใจผมจะอยากให้มันกลับด้วยซ้ำ ..."

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 21-22)

เมื่อพรานมันทราบข่าวว่ารัฐได้ขยายโอกาสทางการศึกษามายังหมู่บ้านของตน ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเจริญจึงส่งมาวิไปเรียนหนังสือตามคำสั่งของรัฐ เพราะตั้งแต่เกิดมาวิยังไม่เคยได้รับการศึกษาเนื่องจากครอบครัวของตนอยู่ในพื้นที่ชนบท ดังนั้น เมื่อลูกชายได้รับโอกาสทางการศึกษาพรานมันจึงรู้สึกดีใจ เพราะในฐานะพ่อผู้มีความรู้เ็น้อยเขาปรารถนาให้มาวิมีความรู้มากกว่าตน

ก่อนที่ตัวละครจะได้รับโอกาสทางการศึกษาจากภาครัฐ ตัวละครอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางจึงไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ แต่เมื่อภาครัฐได้ขยายโอกาสทางการศึกษามายังเขตพื้นที่ชนบท เขวชนชาวเขาเผ่าปกเกอะญอจึงได้รับโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษามากขึ้น การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่าความห่างไกลจากความเป็นศูนย์กลาง เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเขวชนชาวเขาต้องกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา

แม้จะได้รับโอกาสทางการศึกษา แต่นักเขียนได้สร้างปมปัญหาให้ตัวละครต้องเผชิญ คือ ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเด็กชาวเขาและเด็กพื้นที่ราบ เห็นได้จากเมื่อถึงวันเปิดภาคเรียนเด็กๆ ชาวปกเกอะญอได้พบกับเด็กพื้นที่ราบเป็นครั้งแรก แต่ด้วยความแตกต่างทางชาติพันธุ์มาวิและเพื่อนๆ จึงถูกเด็กพื้นที่ราบล้อว่าเป็นอย่างที่ไม่ล้างกัน

"พวกอย่างซีไม่ล้างกัน พวกอย่างซีไม่ล้างกัน"

...

"พวกอย่างซีไม่ล้างกัน" เด็กพวกนั้นยื่นหน้าร้องขึ้นอีก มาวิเมื่อเห็นคนมาดูหมิ่นดูถู เช่นนั้นก็โกรธมาก ร้องบอกให้หยุดล้อดูถูเสียที

"ทำไมหรือ ไม่ใช่เรื่องของเอ็งไว้ย" คนร้องไม่ยอมหยุด

"ยางมันไม่ดียังไง เขาก็เป็นคนเหมือนกับพวกเอ็งนะแหละ และเก่งกว่าด้วย เขากินข้าวเหมือนกัน" มาวิได้เถียงเสียงดัง

"มันซีไม่ล้างกัน"

"เอ็งล้างหรือวะ ใช้ไม้ทั้งนั้น"

"ไม่ใช่ไว้ย นี่แหละเขาว่าไอ้พวกโนดงมันไม่รู้จักล้างมือ ซ้ำล้างกันไว้ย น้อย ไม่รู้แล้วเสือกพูด" เจ้าเด็กคนนั้นชี้หน้าร้องแหย่ๆ

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 54)

เด็กนักเรียนพื้นที่ราบมีทัศนคติในเชิงลบต่อมาวิและเพื่อนชาวปกากะญออย่างเห็นได้ชัด เพราะมาวิเป็นเด็กชาวปกากะญอที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ด้วยความแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม มาวิและเพื่อนๆ จึงถูกเด็กพื้นที่ราบดูถูกและเหยียดหยามโดยการล้อเลียนว่าเป็น "ยางซีไม่ล้างกัน" อยู่เสมอ

ไม่เพียงแต่เด็กพื้นที่ราบที่ดูถูกเหยียดหยาม ครูใหญ่ผู้มีวิวัฒนาการสูงสุดได้เรียกเด็กๆ ชาวปกากะญอว่า "เด็กยาง" เห็นได้จากเหตุการณ์สอบสวนเรื่องทะเลาะวิวาทระหว่างเด็กพื้นที่ราบและเด็กชาวปกากะญอ

"เค้า ว่าไปที่ละคน เขาพวกเธอก่อน ทำไมถึงชกกัน" ครูซีมือไปยังเด็กเก่า เงียบ ไม่มีใครกล้าตอบ

"เธอล่ะ" ครูหันมาทางมาวิ

"เขาดูหมิ่นผมครับ" มาวิตอบขาดาน เขาเสยผมไปข้างหลัง ครูคนนั้น ดูท่าจะพอใจ คำตอบของมาวิมาก แต่ครูยังไม่หันพูดอะไร ครูใหญ่ก็เดินเข้ามาเสียดก่อน

"อ้าว ไอ้พวกเด็กยาง มาวันแรกก็ก่อเรื่องเสียแล้วหรือ"

คำพูดของครูใหญ่ทำให้มาวิไม่พอใจ เขาถ่มเลือดออกจากปากก่อนที่การไต่สวนจะเริ่ม

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 55)

เมื่อเกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทระหว่างนักเรียนต่างชาติพันธุ์ ครูใหญ่ซึ่งเป็นคนพื้นที่ราบจึงเรียกเด็กๆ ชาวปกากะญอว่า "เด็กยาง" แต่หากพิจารณาชื่อเรียกนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์และการดูถูกเหยียดหยามอย่างชัดเจน เพราะครูใหญ่มีทัศนคติต่อเด็กชาวเขา

ว่าไม่ใช่ชาวเรา เป็นตัวประหลาด ไม่มีศักดิ์ศรีความเป็นคนเทียบเท่ากับกลุ่มชนของตนเอง การมีทัศนคติในแบบคู่ตรงข้ามทำให้เด็กๆ ชาวปกากะญอไม่พอใจที่ถูกครูใหญ่เรียกว่า “พวกเด็กยาง”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ตัวละครเผชิญปัญหาการถูกเหยียดหยามจากเด็กนักเรียนพื้นที่ราบและครูใหญ่เพราะมีชาติพันธุ์ที่แตกต่าง การสร้างปมปัญหาความแตกต่างทางชาติพันธุ์สะท้อนให้เห็นว่าแม้เยาวชนชาวเขาจะมีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษา แต่ด้วยชาติพันธุ์ที่แตกต่างจึงเป็นเหตุให้คนเมืองไม่ให้การยอมรับ พยายามผลักดันให้ชาวเขากลายเป็นคนอื่นเป็นตัวประหลาด และเป็นชาวเขาที่ไม่ใช่ชาวเรา ซึ่งปมปัญหานี้ นักเขียนสร้างให้มีความเชื่อมโยงไปสู่จุดจบของเรื่องด้วย

แม้โรงเรียนจะมีเพื่อนๆ ชาวปกากะญอมากมาย แต่ครูบางคนยังคงมีทัศนคติต่อมาวี่และเพื่อนของเขาเป็นคนในดง กอปรกับการถูกเด็กๆ พื้นที่ราบดูถูกชาติพันธุ์และล้อเลียนตลอดเวลากการศึกษา สิ่งเหล่านี้ทำให้มาวี่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายจึงตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียน

...เช้าวันใหม่ ทุกคนแปลกใจที่ไม่มีร่างของมาวี่ร่วมอยู่กับพวกเขาตั้งแต่เคย เสียแล้ว ใครๆ ก็ต่างพากันพูดถึง วิดกกังวลกันแต่เรื่องนี้ เรื่องที่เด็กชาวดงคนหนึ่งได้หนีจากโรงเรียนไป โดยเฉพาะครูใหญ่ท่านวิตกทุกซักรอนมาก

“ทำไมเขาหนีไปนะ ใครช่างไม่รู้บ้างเลยว่าเขาหนีไปตอนไหน” ครูใหญ่เรียกประชุมครูและสืบสาวราวเรื่องเอากับครูเวร และคาดโทษรุนแรงเมื่อรู้ว่าครูเวรละทิ้งหน้าที่หลบไปเที่ยวข้างนอก

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 162)

การตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียนเพราะโรงเรียนทำให้มาวี่รู้สึกขาดอิสระ เขาต้องการกลับไปใช้ชีวิตโลดแล่นในทุ่งกว้างและอยากมีชีวิตที่มีอิสระเหมือนดังเดิม กอปรกับความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างคนพื้นที่ราบกับชาวปกากะญอ ทำให้มาวี่และเพื่อนๆ ถูกคนพื้นที่ราบดูถูกชาติพันธุ์จนก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้ง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยให้มาวี่ทิ้งโอกาสทางการศึกษา และออกจากสังคมเมืองเพื่อกลับไปใช้ชีวิตในแบบเดิมตามวิถีของตน

นักเขียนสร้างจุดจบของเรื่องโดยให้ตัวละครยุติบทบาททางการศึกษา เพราะถูกล้อเลียนและถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกลวิธีการสร้างผ่านอุดมการณ์เพื่อให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เพราะในบริบทสังคมไทยชาวเขาคือชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียม

กับคนไทยจึงถูกเบียดขับให้อยู่วงนอกของประชากรส่วนใหญ่ เมื่อไม่ได้รับการยอมรับจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก ชาวเขาจึงถูกผลักดันให้มีความเป็นอื่น เป็นพวกเขาที่ไม่ใช่พวกเรา ฉะนั้น การสร้างความเป็นอื่นหยิบยื่นให้กับชาวเขา ส่งผลให้เยาวชนชาวเขากลายเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษา แม้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะมีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาแล้วก็ตาม

ส่วนเรื่อง “หมู่บ้านอาบจันทร์” นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยนำเสนอผ่านนุโพเด็กชายชาวปกากะญอที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบนดอยสูง เปละโพผู้เป็นพ่อ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาจึงบ่รารถนาให้นุโพได้เรียนหนังสือ แต่นุโพไม่เคยได้รับการศึกษามาก่อน เมื่อหม่อมเงพ่ถามเกี่ยวกับโรงเรียนจึงไม่สามารถตอบได้ว่าโรงเรียนเป็นเช่นไร ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“นุโพ”

“หือ”

“ข้าได้ข่าวว่าแกจะไปเรียนหนังสือกับหน่อบุงที่แม่ป้อนจริงไหม”

“ข้าไม่รู้หรอก” นุโพเงยหน้า “พ่อของหน่อบุงชวนพ่อข้าให้ส่งไปด้วย”

“แกจะไปไหม” หม่อมเงพ่ใจหายนิดๆ

“ข้าไม่รู้หรอก ข้าไม่เคยไปโรงเรียน โรงเรียนนี้เป็นอย่างไรนะ”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 105)

พ่อของหน่อบุงชักชวนให้เปละโพส่งนุโพไปเรียนที่แม่ป้อน เพราะตั้งแต่เด็กจนโตนุโพ ยังไม่เคยได้รับการศึกษาเนื่องจากครอบครัวอยู่บนดอยสูง นุโพจึงไม่แน่ใจว่าพ่อจะส่งตนไปเรียนที่แม่ป้อนจริงหรือไม่ แต่ด้วยความไม่เคยได้รับการศึกษามาก่อน นุโพจึงไม่รู้ว่โรงเรียนเป็นเช่นไร

สาเหตุที่เปละโพต้องการให้นุโพเรียนหนังสือ เพราะนอกจากทำให้นุโพมีความรู้แล้ว ในอีกไม่ช้าหมู่บ้านแห่งนี้จะไม่มีแค่ชาวปกากะญออีกต่อไป ฉะนั้น นุโพจำเป็นต้องรู้หนังสือและรู้ภาษาไทย

...พ่อเองก็พูดว่ารุ่นนุโพใครไม่รู้หนังสือไทยจะลำบาก เพราะว่ป่าดงดิบกว้างถูกเปิดออกทุกที่ ปกากะญอไม่อาจปิดขังตัวเองโดดเดี่ยวอีกต่อไปแล้ว

“ข้อห้ามข้อประการอันใดที่อำเภอสั่งมาก็เป็นหนังสือไทย จะซื้อควายขายควาย ก็ทำสัญญา จะเกิดจะตายก็ต้องแจ้งกำนัน ปกาเกอญอกับโลกภายนอกต้องเกี่ยวข้องกันมากขึ้น พ่อว่านุโพรู้หนังสือไทยไว้ก็ดี

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 148)

แม้เปละโพจะเป็นชาวเขาธรรมดา แต่กลับมีแนวความคิดว่าการศึกษาคือเรื่องสำคัญ อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่มองไกลว่าในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า อาจมีคนแปลกหน้าเข้ามายังพื้นที่ของชาวปกาเกอญอ ฉะนั้น นุโพจำเป็นต้องได้รับการศึกษา ได้เรียนภาษาไทย เพราะการศึกษาจะช่วยให้นุโพไม่ลำบากและทันต่อโลกภายนอก

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ มีสติปัญญา และมีทักษะความสามารถในด้านต่างๆ แต่เยาวชนชาวเขากลับเป็นกลุ่มชนที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ทำให้พวกเขาไม่มีประสบการณ์ความรู้เทียบเท่ากับเยาวชนเมืองหลวง การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้นักเขียนตอกย้ำให้เห็นว่า เยาวชนชาวเขายังคงเป็นกลุ่มชนที่ถูกมองข้าม ถูกละเลย แม้พวกเขาจะตระหนักและเห็นถึงคุณค่าความสำคัญของการศึกษา แต่การอยู่ในสถานะที่ยากต่อการเข้าถึงระบบการศึกษา เช่น การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล ทำให้เยาวชนชาวเขาคำนวณไม่น้อยต้องตกอยู่ในสถานการณ์เป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างเลี่ยงไม่ได้

สำหรับปมปัญหาที่เป็นสาเหตุให้ตัวละครด้อยโอกาสทางการศึกษา คือ การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล ดังเหตุการณ์ที่เปละโพสนทนากับพระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริกเรื่องการศึกษาของนุโพ

“ข้าก็อยากให้มันเรียนเหมือนกัน บูงเปามาชวนให้ไปแม่ป้อนยังไม่ตกลงใจเลย โรงเรียนคนเมืองที่ห้วยมะโอก็มี แต่ก็อีกนั่นแหละ มันไกล อีกอย่างหนึ่งเด็กคนเมืองกับเด็กยางไม่ถูกกัน มันไม่อยากไป”

“... เอาจี๋ไหม ให้มันไปอยู่กับเฮา ที่วัดเฮามีโรงเรียนสงเคราะห์ให้เด็กชาวเขา เฮากับ เปละโพก็รู้จักกันมานานแล้ว ไม่ต้องกลัวเฮาจะเอาลูกสุไปทุกซ์ไปยกหรอก”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 152)

ระยะทางเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเดินทางไปเรียนของเด็กๆ ชาวปกาเกอญอ เพราะหมู่บ้านของนุโพอยู่บนดอยสูงที่ห่างไกลจากตัวเมือง ทำให้เด็กๆ รวมถึงนุโพไม่สามารถเข้าถึง

ระบบการศึกษาจนต้องกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา นอกจากนี้ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างเด็กในเมืองและเด็กชาวปกาเกอะญอ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สร้างปัญหาให้หนูไฟไม่อยากไปเรียน

นักเขียนสร้างปมปัญหาให้สอดคล้องกับโครงเรื่อง คือ การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้เยาวชนชาวเขากลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา แม้ตัวละครจะใช้ชีวิตอยู่บนดอยสูงแต่ก็ปรารถนาที่จะได้รับการศึกษา เพราะพวกเขาเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นประโยชน์ในอนาคต ฉะนั้น การสร้างปมปัญหาให้ตัวละครอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงเป็นสาเหตุหลักให้ตัวละครไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้

แม้ระยะทางจะเป็นอุปสรรคให้หนูไฟและเด็กๆ ในหมู่บ้านเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา แต่หนูไฟกับเด็กๆ ชาวปกาเกอะญออีกหลายคนกลับได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริก โดยเปิดโอกาสให้หนูไฟและเด็กๆ ในหมู่บ้านไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนสงเคราะห์ชาวเขา

"พ่อจะหมั่นไปเยี่ยมแก"

"ข้ายังไม่อยากไปเลย"

"ไม่ได้หรอก พระจะลงเขารวันสองวันนี่ คงอีกนานกว่าท่านจะกลับ พระว่าแกต้องไปเตรียมอะไรอีกมากมาย หนูไฟ..พระรักแก พ่อรักแก ทุกคนรักแก แกอย่าทำตัวอ่อนแอสิ แกอย่าทำให้ทุกคนผิดหวัง แกเป็นลูกพ่อ ลูกพ่อต้องเข้มแข็ง ... ดูแต่หนอบูงสิเขาเป็นผู้หญิงเขายังไปแม่ป้อนได้ ไกลกว่าแกเสียอีก แกไม่อายเขาหรือ ไม่อายนะ อย่างอเง" ...

"พ่อต้องไปหาข้าบ่อยๆ นะ"

"พ่อจะไป" ...

"ข้าต้องไปนานเท่าไร"

"สี่ปี"

"สี่ปี?" เด็กชายหน้าเผือดลง สี่ปียาวนานนัก อีกสี่ปีก็โตเป็นหนุ่ม คงโตพอๆ กับหมองพอรวันนี่ หนูไฟนึกไม่ออกว่าถ้าถึงวันนั้นหน้าตาตัวเองจะเป็นอย่างไร

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 175-176)

เปลวไฟเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงตัดสินใจให้หนูไฟไปเรียนหนังสือกับพระสงฆ์ที่โรงเรียนสงเคราะห์ชาวเขาซึ่งถือเป็นโรงเรียนที่ดีที่สุดสำหรับชาวเขา และสัญญาว่าจะหมั่นไป

เยี่ยมมูโพิที่โรงเรียนเสมอ เพราะเป็นครั้งแรกที่มูโพิต้องจากบ้านและจากพ่อแม่ไปยังถิ่นอื่น มูโพิจึงเกิดความรู้สึกหวาดกลัว คิดถึงบ้าน และทุกคนในครอบครัว แต่ด้วยความเป็นลูกผู้ชายเปลือโพิจึงสอนให้มูโพิอดทนเพื่ออนาคต

การสร้างให้ตัวละครไปศึกษายังโรงเรียนสงเคราะห์ชาวเขา เป็นกลวิธีที่นักเขียนสร้างเพื่อให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา อันเนื่องมาจากการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนดังกล่าวให้นักเขียนต้องการสื่อให้เห็นว่าการอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางทำให้เยาวชนกลุ่มนี้ถูกละเลย ถูกมองข้าม และไม่ได้รับการดูแลโดยเฉพาะเรื่องการศึกษาที่สมควรได้รับ เพราะเยาวชนชาวเขาถูกจัดให้อยู่ในสถานะ คนชายขอบด้านภูมิศาสตร์ เป็นกลุ่มที่ไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในสังคม ฉะนั้น จึงไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาของไทยดังเช่นเยาวชนเมืองหลวงได้ การนำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา จึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในบริบทสังคมชาวเขา

เช่นเดียวกับเรื่อง "ลูกป่า" นำเสนอปัญหาเยาวชนชาวเขาหมดโอกาสทางการศึกษา โดยนำเสนอผ่านยาชิเด็กชายชาวปกากะญอที่เรียนเก่งและมีความฝันอยากเป็นครู แต่ด้วยฐานะทางบ้านยากจนพ่อจึงไม่สามารถส่งเสียให้เรียนต่อได้ จึงเดินทางมาขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้าน ดั่งบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"ว่าแต่สูมาวันนี้มีธุระอะไร"

"เรื่องลูกข้า" ชาวยางรินน้ำจากคนโทดื่มอีกๆ "ครูที่โรงเรียนบนเขาบอกข้าว่ายาชิมันหัวดีควรเรียนต่อ แต่ข้าไม่มีเงินส่ง ครูว่าสภาตำบลมีทุนส่งเด็กชาวเขา ครูให้ข้ามาถามกำนัน แต่กำนันบอกให้มาหาสู ข้าก็เลยมานี้แหละ"

"ข้าเป็นกรรมการฝ่ายส่งเสริมการศึกษาของสภาตำบล" พ่อหลวงแก้วบอก "แต่ละปีเรามีทุนให้เด็กชาวเขาปีละคน แต่อันที่จริงไม่ใช่เงินของสภาตำบลหรอกของพ่อค้าตัวเมืองโนนเขาให้มา สูจะให้ลูกชิงทุนหรือ?"

"ข้าก็คิดว่าอย่างนั้นแหละพ่อหลวง ถ้ามันได้ทุนก็จะได้เรียนต่อ ถ้าไม่ได้ข้าก็จนปัญญา ลำพังเพียงรับจ้างทำนากับลงไร่มันคงไม่พอหรอก" ...

"ยาชิลูกข้ามันเป็นคนแรกของหมู่บ้านที่เรียนจบ ป.หก" ชาวยางอวด "มันเรียนเก่งได้ที่หนึ่งมาแต่ชั้นหนึ่งแล้ว"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 29-30)

ยาชิเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นคนแรกของหมู่บ้าน แต่ด้วยความยากจนพอ จึงไม่สามารถส่งเสียให้เรียนต่อ ด้วยความรักของพ่อที่มีต่อลูกกอบปรึภกับความต้องการให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดี พ่อของยาชิจึงเดินทางมาหาพ่อหลวงซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความช่วยเหลือในเรื่องการขอขิงทุนให้ยาชิมีทุนสำหรับใช้ศึกษาต่อ

ตัวละครมีความต้องการที่จะเรียนหนังสือ แต่ด้วยฐานะยากจนจึงกลายเป็นอุปสรรคให้ตัวละครต้องหมดโอกาสทางการศึกษา การนำเสนอโครงเรื่องลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นความยากจนของครอบครัวชาวเขา เพราะความยากจนทำให้ชาวเขาต้องดิ้นรนเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษาให้กับตนเอง ฉะนั้น การไร้ซึ่งปัจจัยทางด้านทุนทรัพย์ จึงเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนชาวเขาต้องกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างน่าเสียดาย

แม้จะได้รับความช่วยเหลือในเรื่องทุนการศึกษา แต่นักเขียนได้สร้างปมปัญหาให้ตัวละครต้องเผชิญ คือ ความยากจน หลังจากยาชิมีโอกาสศึกษาต่อชีวิตในโรงเรียนที่เคยสร้างความสุขกลับทำให้เขาต้องพบกับความทุกข์ เมื่อพ่อไม่มาเยี่ยมตามสัญญา กอบปรึภกับเงินที่ให้ติดตัวก็เหลือเพียงน้อยนิด ยาชิจึงค้างค่าใช้จ่ายกับทางโรงเรียนและได้รับบัตรขาวสี่ขา

“แกเป็นอะไร ไม่สบายหรือเปล่า”

“ข้าทุกข์ใจ”

“ทุกข์ใจอะไร?”

“เงินค่าหอสองพันพ่อข้ายังไม่เอามาให้เลย ครูทวงแล้วทวงอีก จนข้าไม่อยากพบหน้าครูแล้ว”

เด็กเทียง เด็กห่อถือบัตรเหลืองไปรับถาดข้าว บัตรนี้มีช่องรายการให้หัวหน้าแม่ครัวทำเครื่องหมายว่าใครกินมากี่มือแล้ว เด็กนอกห่อที่ผูกกินเป็นเดือนใช้บัตรสีฟ้า แต่ยาชิถือบัตรสีขาววรีๆ รออๆ อยู่ในมือ

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 117-118)

เมื่อจำนวนเงินไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายยาชิจึงติดค้างค่าหอพักกับทางโรงเรียน การค้างชำระทำให้ยาชิเกิดความรู้สึกอับอายจนไม่กล้าเผชิญหน้ากับครู อีกทั้งยังได้รับบัตรขาวสี่ขาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่ยังไม่ชำระเงิน ปัญหาเหล่านี้ได้สร้างความทุกข์ใจให้กับยาชิเป็นอย่างยิ่ง

ยาชิที่รู้สึกแค้นกับชีวิต เพราะภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ของตนต้องแลกมากับการทำงานหนักของครอบครัวเพื่อนำเงินมาชำระให้กับทางโรงเรียน จึงเกิดความรู้สึกไม่อยากเรียนต่อเพราะสงสัยสารพอกับแม่

"ข้าไม่อยากเรียนหนังสือแล้วเมืองคำ"

"อะไรวะ?"

"ข้าพูดจริงนะเมืองคำ"

"ก็แกอยากเป็นครูไม่ใช่หรือ?"

"ข้าอยากเป็นแต่คงไม่ได้เป็นหรอก แกรู้ไหมเพราะบัตรเหลืองเล็กๆ แผ่นเดียวพ่อข้าต้องขายข้าวถึงเจ็ดสิบบั่ง ข้าไม่สบายใจ"

"เจ็ดสิบบ่ดสิบบ่แล้วจะเป็นอะไร"

"บ้านข้าทำข้าวได้ไม่เกินร้อยห้าสิบบั่ง" ยาชิลุกขึ้น "ร้อยห้าสิบบ่ แต่ข้าเอามากินคนเดียวตั้งเจ็ดสิบบ่ เหมหน้าอีกเจ็ดสิบบ่แล้วพ่อแม่ข้าจะกินอะไร ข้าสงสัยสารพอกับแม่ต้องมาลำบากเพราะข้า"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 146)

ตลอดเวลาที่ผ่านมาพอกับแม่ทำงานหนักเพื่อหาเงินส่งเสียให้ยาชิได้เรียนหนังสือ แต่บัดนี้ยาชิเกิดความรู้สึกไม่อยากเรียน เพราะบัตรข้าวใบเดียวทำให้พ่อของเขาต้องขายข้าวจำนวนหลายสิบบั่งเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่าย ด้วยความรู้สึกว่าตนเป็นภาระให้กับครอบครัวต้องทำงานหนัก จึงเกิดความท้อแท้ที่นำไปสู่ความรู้สึกไม่อยากเรียนต่อ

แม้ตัวละครจะได้รับทุนสงเคราะห์จากเขา แต่ก็ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในโรงเรียน เนื่องจากทุนการศึกษาไม่ได้มาจากหน่วยงานรัฐบาล หากเป็นทุนจากตำบลที่หยิบยื่นให้เขาเขา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐไม่ให้ความสำคัญกับเยาวชนชาวเขาในเรื่องการศึกษาเท่าที่ควร การผูกปมในลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าความยากจนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อเยาวชนชาวเขา เพราะครอบครัวชาวเขาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ทำนาซึ่งสร้างรายได้ที่ไม่เพียงพอ ฉะนั้น เมื่อรายได้ไม่สมดุลกับค่าใช้จ่าย จึงเกิดช่องว่างที่สร้างปัญหากดดันให้กับเยาวชนชาวเขาประสบปัญหาทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อเข้าสู่ช่วงปิดภาคเรียนยาชิลกลับบ้านไปช่วยพ่อแม่ทำไร่ แต่การกลับบ้านในครั้งนี้ทำให้ยาชิตหมดโอกาสในการศึกษาและความฝันที่จะเป็นครูก็ดับสิ้น เพราะพ่อตกห่วยจึงต้องนำเงินเก็บทั้งหมดที่เตรียมไว้สำหรับค่าเทอมมาเป็นค่ารักษาจนเกือบหมด

“เงินเหลือเท่าไร?”

“แปดสิบกกว่าบาทเท่านั้นพ่อ”

ผู้เป็นพ่อหลับตาลง พ่ออมอมลงมาก ออกหอบๆ สะท้อนขึ้นลงเห็นซี่โครงแทบจะทุกซี่ พ่อตกห่วยแล้วเสียหลังลูกไม่ได้ เขากับพี่ชายพาพ่อส่งโรงพยาบาลเงินพันกว่าบาท พ่ออยู่ที่นั่นร่วมยี่สิบวันก็กลับบ้านได้ หมอบอกว่าอีกสักหกเดือนอาจลุกเดินได้ แต่จะทำงานหนักไม่ได้ตลอดชีวิต

“ยาชิต”

“อะไรพ่อ”

“แกเสียใจไหม”

“ไม่หรือพ่อ” ลูกชายสายหน้า “ข้าโตแล้ว พ่อเลี้ยงข้าจนโต ข้าจะเลี้ยงพ่อบ้าง”

“พ่อภูมิใจ พ่อมีลูกชายดี” พ่อของยาชิตหลับตาลงอีก มันเป็นเรื่องเศร้าแก่คิด เด็กคนหนึ่งมีความฝันสวยงามแต่ฝันกลับพังครืนลงต่อหน้า แก่รู้อยู่เต็มอกว่าลูกชายผิดหวังอย่างแรง แต่มันสุดวิสัยที่แกจะช่วยให้

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 156)

เงินที่เก็บไว้ถูกนำมาเป็นค่ารักษาพ่อทำให้ยาชิตหมดโอกาสในการศึกษาต่อ อย่างไรก็ตาม แม้จะหมดโอกาสในการศึกษาและความฝันที่จะเป็นครูก็ไม่สามารถสร้างให้เป็นจริง แต่ยาชิตก็ไม่ได้เสียใจแต่อย่างใด เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาเขาเห็นครอบครัวทำงานหนักเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายให้กับเขาเพียงผู้เดียว และแม้จะไม่ได้เรียนต่อแต่เขาก็พร้อมที่จะตอบแทนบุญคุณโดยการเลี้ยงดูพ่อ

เมื่อปัจจัยทางด้านการเงินไม่เพียงพอต่อค่าเล่าเรียน พี่ชายของยาชิตจึงเดินทางมาทำเรื่องลาออก ดั่งบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“ทำไมถึงลาออกครับ?”

“พ่อมันตกห้วยเสียหลังครับครู” เขาพูดไม่ชัดนัก “พ่อมันลูกไม่ได้ ยาชิต้องออกจากโรงเรียนไปทำอะไร”

“ลูกไม่ได้เลยหรือ?”

“หมอว่าหากเดือนอาจลูกได้ แต่ทำอะไรเถนาไม่ได้แล้ว ผมเลยมาลาออกให้ยาชิมัน”

“เสียดายนะ ยาชิเป็นเด็กเรียนหนังสือเก่ง”

“เรียนเก่งแต่ไม่มีคนส่งมัน มันก็ไม่ได้เรียนแล้วครู”

“พี่ชายยาชิส่งไม่ได้หรือ?”

“พี่ชายยาชิมีลูกมีเมียต้องเลี้ยงลูกเลี้ยงเมีย คงส่งไม่ได้หรอก”

อาจารย์ลพพยักหน้าเข้าใจแล้วพูดอีก “ทูลละ ทูลสภาพตำบลเขาให้ไม่ใช่หรือ?”

“มันไม่พอหรอกครู ทูลให้หกร้อยบาทแต่ยาชิใช้เงินตั้งสามพัน ถ้าพ่อมันแข็งแรง ก็คงไหวอยู่ แต่พ่อมันก็ลูกไม่ได้คงไม่ไหว”

“ตกลงยาชิไม่มาเรียนแน่นอนครับ”

“ไม่มาแล้วครู”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 159-160)

อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับพ่อทำให้ยาชิต้องกลับมาช่วยครอบครัวทำไร่ แม้ปรารถนาจะเรียนต่อเพียงใด แต่การไร้ซึ่งทุนทรัพย์ในการศึกษาจึงปิดกั้นโอกาสในการกลับมาเรียนหนังสือ เพราะเงินที่เก็บไว้สำหรับการเรียนต่อได้นำมารักษาชีวิตของผู้เป็นพ่อ ด้วยฐานะที่ยากจนยาชิจึงกลายเป็นเยาวชนชาวเขาที่หมดโอกาสทางการศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย

การสร้างจุดจบของเรื่องในลักษณะนี้ แสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความยากจน เพราะชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ถูกกีดกันให้ออกนอกระบบเศรษฐกิจ เมื่อไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจจึงจมปลักอยู่กับสภาวะความยากจนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชาวเขาโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนได้รับผลกระทบ เพราะความยากจนเป็นเหตุที่ทำให้เยาวชนชาวเขาไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ หรือหากเข้าถึงก็ไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตรที่กำหนด การนำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาเป็นการสร้างที่นอกจากชี้ให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคมชาวเขาแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าความยากจนเป็นสภาวะความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวเขาได้รับความเดือดร้อนในการ

ดำรงชีวิต รวมถึงขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพหลายๆ ด้าน ซึ่งด้านที่ส่งผลมากที่สุด คือ ด้านการศึกษา

ในเรื่อง “ไหมแม” นำเสนอภาพเยาวชนชาวเขาหมดโอกาสทางการศึกษาเพราะโรงเรียนถูกยุบ เห็นได้จากเมื่อโรงเรียนภูวิเชียรถูกยุบไหมแมและเด็กๆ เฝ้ามองต่างประสบปัญหาด้านการศึกษา ไหมแมในฐานะที่จบการศึกษาสูงสุดของเผ่า คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงอาสาทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กๆ โดยใช้โรงเรียนที่ถูกยุบเป็นสถานที่ทำการเรียนการสอน ดังข้อความ

...ไหมแมก้าวเข้าไปในอาคาร กลืนอับจากพื้นที่ลอยขึ้นมาอ่อนๆ ปีกไม้แผ่นยาววางบนตอม่อคือโต๊ะเก้าอี้ มีคราบฝุ่นเต็มไปหมด ห้องเรียนทั้งหมดมีสี่ห้องเรียน ป.1 กับ ป.2 เรียนห้องเดียวกัน วันนี้เท่าที่สำรวจได้นักเรียนมีสิบห้าคน ไหมแมจะสอนชั้น ป.1 ก่อน เพราะยังไม่รู้ว่าจะเอาอะไรไปสอนนักเรียนที่โตแล้วอย่าง ป.4-ป.5

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 26)

ไหมแมใช้โรงเรียนภูวิเชียรที่ปล่อยรกร้างหลังจากถูกยุบ เป็นสถานที่ในการทำการเรียนการสอนเด็กๆ ในเผ่า แม้โรงเรียนแห่งนี้จะมีสภาพเก่าทรุดโทรม มีกลิ่นอับ และมีฝุ่นผง แต่ไหมแมก็จะใช้สถานที่นี้ทำการสอน และก่อนที่จะเริ่มทำการสอนไหมแมได้มาสำรวจสภาพห้องและจำนวนนักเรียนเพื่อเตรียมการสอนในวันต่อไป

เมื่อถึงวันแรกของการเรียนการสอน ไหมแมไม่คิดว่าการสวมบทบาทหน้าที่ครูจะทำให้เธอเหน็ดเหนื่อย เพราะลูกศิษย์ของไหมแมต่างอยู่ในช่วงวัยที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้ทำให้ไหมแมย่อท้อแต่อย่างใด

...วันแรกของการเรียนผ่านพ้นไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย ไหมแมไม่เคยรู้ว่าการเป็นครูจะเหนื่อยขนาดนี้ เด็กๆ ที่มีอายุเจ็ดขวบขึ้นไปตั้งใจเรียนอย่างดี ส่วนพวกตัวเล็กๆ ก็คอยจะวิ่งเล่นไปมา ส่งเสียงเจี๊ยวจ๊าวน่าปวดหัว ไหมแมใช้กระดานมุงหลังคาเป็นสมุดแล้วใช้ถ่านไม้สนเป็นดินสอดำให้นักเรียนหัดเขียนตัวอักษรสองสามตัว สอนให้ออกเสียงจนคอแห้ง นักเรียนเขียนไม่ทันได้ครบทุกคนตะวันก็รอนลงหลังแนวป่าเสียแล้ว ไม่เป็นไรพุ้งนี้ค่อยสอนต่อ ไหมแมให้กำลังใจตัวเอง

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 29)

ไหมแมเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส โดยทำตนให้มีคุณค่าต่อชุมชนตามกำลังความสามารถของตนเองโดยอาสาทำหน้าที่เป็นครู แม้การเรียนการสอนจะผ่านพ้นไปด้วยดีแต่ก็มีอุปสรรคในเรื่องอุปกรณ์สำหรับการสอน เช่น ซอส์ก สมุด และตำราเรียนที่ยังขาดแคลน ไหมแมจึงแก้ปัญหาโดยการใช้วัสดุที่พอลาได้มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นอุปกรณ์การสอน จะเห็นได้ว่าความคิดของไหมแมในการอาสาทำหน้าที่สอนหนังสือเป็นความคิดที่แก้ปัญหาการขาดแคลนครู แม้จะจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ไหมแมก็มีอุดมการณ์และความต้องการให้เด็กๆ ในเผ่ามีความรู้และการเรียนการสอนไม่หยุดชะงัก

การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลทำให้รัฐไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง รัฐจึงหาทางออกโดยการยุบโรงเรียน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเยาวชนชาวเขาหมดโอกาสทางการศึกษาอย่างน่าเสียดาย กลวิธีการสร้างโครงเรื่องในลักษณะนี้ นักเขียนได้นำเสนอให้เห็นความเป็นชายขอบด้านภูมิศาสตร์ เพราะการอยู่ในพื้นที่ชนบททำให้ชาวเขาซึ่งเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่ง ถูกละเลยสิทธิของชาวเขาที่ควรได้รับ คือ สิทธิทางการศึกษาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเยาวชน

สำหรับปมปัญหาที่ทำให้ตัวละครต้องกลายเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษา คือ การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง ความห่างไกลนอกจากทำให้โรงเรียนถูกยุบแล้วยังส่งผลให้เกิดปัญหาขาดแคลนบุคลากรครูด้วย เพราะระยะทางเป็นอุปสรรคในการเดินทางของครู

... ครูคนสุดท้ายที่สอนชื่อครูปลาย ... ครูปลายอยู่สอนไหมแมกับเพื่อนๆ จนจบการศึกษาชั้นสูงสุด แล้วครูปลายก็ต้องจากไปอีกที่ๆ ที่ครูปลายอยากอยู่สอนโรงเรียนภูววิเวตต่อไป เหตุเพราะทางการยุบโรงเรียนภูววิเวตเสียแล้ว เนื่องจากภูววิเวตอยู่ไกลเกินไปทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง ไหมแมเรียนจบแล้วก็จริงแต่อดส่งสารนักเรียนรุ่นน้องไม่ได้ที่เขาต้องเลิกเรียนกลางคัน

... โรงเรียนแห่งนี้ชาวบ้านภูววิเวตเป็นคนช่วยกันสร้างขึ้น แม้ฝีมือการสร้างจะไม่ละเอียดลออ มีแต่หลังคาและฝากันแดดกันฝนได้เท่านั้น แต่เด็กๆ ทุกคนก็ตื่นตื่นที่มีโรงเรียน ไหมแมเรียนโรงเรียนนี้ตั้งแต่ปีแรกที่เปิดสอน ครูบอกว่าโรงเรียนภูววิเวตเป็นโรงเรียนโครงการพิเศษ หนึ่งเดือนจะมีครูมาสอนยี่สิบสองวันโดยไม่มีวันหยุด จากนั้นครูก็กลับลงไปเป็นเช่นนี้เรื่อยมา ครูมากมายหลายคนที่มาสอนที่นี่ต่างสอนคนละไม่นานก็ทยอยกันลาออกไป ...

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 13-14)

โรงเรียนภูวิเวียตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบททำให้การเดินทางเป็นอุปสรรคต่อครู ครูหลายคน จึงต่างพากันทยอยลาออกเพราะไม่สามารถทนกับสภาพหนทางที่ห่างไกลได้ เมื่อภาครัฐ ไม่สามารถเข้ามาดูแลพื้นที่ชนบทจึงตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการยุบโรงเรียน ส่งผลให้ไหมแมและ เด็กๆ เผ่ามั่งจำนวนมากต้องกลายเป็นเยาวชนที่หมดโอกาสทางการศึกษา

จะเห็นได้ว่าปมปัญหาที่นักเรียนสร้างขึ้นสอดคล้องกับโครงเรื่อง คือ การอยู่ในเขต พื้นที่ห่างไกลเป็นเหตุให้เยาวชนชาวเขาในชนบทหมดโอกาสทางการศึกษา เพราะรัฐให้เหตุผลว่า ไม่สามารถดูแลพื้นที่ชนบทได้อย่างทั่วถึง จึงใช้อำนาจความเป็นศูนย์กลางทำการยุบโรงเรียนที่อยู่ใน เขตพื้นที่ห่างไกล ปมปัญหาที่สร้างขึ้นเป็นเรื่องจริงที่ปรากฏในสังคมชาวเขา เพราะเยาวชน ชาวเขาจำนวนไม่น้อยต่างเผชิญกับปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้เยาวชนชาวเขาหลุดออกจากระบบ การศึกษาและกลายเป็นเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่สูง เหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่สร้างความไม่เสมอภาค ทางการศึกษาระหว่างเยาวชนพื้นที่ราบและเยาวชนชาวเขา

แม้โรงเรียนภูวิเวียจะถูกยุบจนทำให้ไหมแมต้องอาสาทำหน้าที่เป็นครู แต่สุดท้าย ก็ได้รับความช่วยเหลือจากโตมชายหนุ่มที่ขึ้นมาวาดรูปบนดอย ชายหนุ่มผู้นี้อาสาช่วยเหลือไหมแม สอนหนังสือเด็กๆ แม้ว่าตนจะไม่ได้จบวิชาชีพครูก็ตาม

...ไหมแมเกรงใจที่พี่โตมต้องการเวลาสำหรับงานวาดรูปเหมือนไหมแมต้องการเวลา ไปทำไร่เหมือนกัน จึงจัดให้พี่โตมช่วยสอนวันพฤหัสบดีกับศุกร์ติดต่อกัน เพราะพี่โตมอาจจะ วาดรูปติดพันอยู่ ถ้าให้สอนวันเว้นวันคงไม่สะดวก วันที่เหลือไหมแมสอนเองทั้งหมด นักเรียนชั้น ป.2 มีเพียงหกคนจึงไม่หนักใจอะไร

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 85)

โตมเป็นชายหนุ่มที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ด้วยความปรารถนาดีจึงอาสา มาทำหน้าที่สอนหนังสือเด็กๆ เผ่ามั่งร่วมกับไหมแม โดยผลัดกันสอนในแต่ละวันเพื่อให้เด็กๆ ได้มี ความรู้ที่หลากหลายและเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนการสอน

โตมรับรู้ถึงปัญหาการศึกษาของเด็กๆ เผ่ามั่งที่ขาดแคลนทั้งครู อุปกรณ์การศึกษา และตำราเรียน จึงหาวิธีแก้ปัญหาโดยขอความช่วยเหลือจากเพื่อนๆ ที่บริษัทสนับสนุนตำราเรียน พร้อมกับชักชวนให้เพื่อนๆ มาช่วยสอนหนังสือเด็กๆ และขอรับรองให้พ่อของไหมแมส่งไหมแมเรียนต่อ เพื่อที่จะได้นำความรู้กลับมาเป็นครูสอนหนังสือที่โรงเรียนภูวิเวีย โรงเรียนที่รัฐมองว่าทุรกันดารและ ห่างไกลความเจริญ

"... พี่โตมหนูมีชาวดิ" โหมแม่มั่งลงข้างๆ "พอยอมให้ไปโรงเรียนแล้ว"

"พี่โตมรู้แล้วและดีใจมากๆ"

"แต่หนูยังห่วงนักเรียน ต้องทิ้งนักเรียนไป บางทีก็คิดไม่อยากไป" โหมแม่ว่าพะวังนักเรียนคงเสียใจเหมือนเธอตอนที่ครูปลายประกาศยุบโรงเรียนเหมือนกัน

"ไม่ต้องห่วงจะเรื่องนั้น" พี่โตมทำหน้าที่มึ่มๆ

"ทำไมล่ะคะ"

"ก็เพราะจะมีอาสาสมัครมาสอนแทนโหมแม่มะซี"

"จริงหรือคะ ใครคะ" โหมแม่มกกลับใจรอฟังคำตอบ

"ก็ครูน้อยของโหมแม่มะซี ครูใหญ่ไปเรียนครูน้อยก็สอนแทน" ...

"พี่จบงานนี้แล้ว ต่อไปก็ทำเรื่อยๆ ไม่มีงานเร่งอีกแล้ว ทางหัวหน้าพี่ก็เห็นด้วยกับเรื่องการสอนที่นี่นะ ถือเป็นโครงการใหม่ของหน่วยงานไปเลย ตอนนี้ก็เร่งหาทุนกันอยู่จะได้เอามาใช้จ่ายเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่นี้ อนาคตน่าจะขออนุญาตเปิดโรงเรียนอีกครั้ง ตอนนี้ก็เป็นโรงเรียนเดือนไปก่อนสักปีสองปี รอให้พร้อมกว่านี้หน่อย"

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 132-133)

แม้วิธีแก้ปัญหาของโตมจะไม่ตรงจุดเท่าที่ควร แต่ก็ใช่วิธีที่ช่วยให้การเรียนการสอนที่โรงเรียนแห่งนี้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก เด็กๆ ไม่ขาดครูผู้สอน อีกทั้งยังมีอุปกรณ์การเรียนรู้อันได้รับการสนับสนุนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้โหมแม่มจะมีโอกาสได้รับการศึกษาต่อ แต่ยังมีเด็กมั่งใจหมู่บ้านอีกจำนวนมากที่ไม่ได้เรียนต่อตั้งเช่นโหมแม่ม ดังนั้น การช่วยเหลือจากหน่วยงานเอกชนซึ่งเป็นบริษัทของโตมในครั้งนี้จึงทำให้เด็กๆ ชาวมั่งมีโอกาสในการเรียนรู้ต่อไป แม้ผู้สอนจะไม่ใช่บุคคลากรที่จบวิชาชีพครูก็ตาม

ตอนจบของเรื่องแม่ตัวละครจะได้รับโอกาสศึกษาต่อ แต่หากพิจารณาจะพบว่านักเขียนนำเสนอให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษา อันเนื่องมาจากการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล การสร้างให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนดังกล่าวเป็นการสร้างที่แฝงนัย เพราะนักเขียนต้องการสื่อให้เห็นว่าเยาวชนชาวเขาถูกจัดให้เป็นคนชายขอบ แม้การศึกษาจะกระจายไปยังพื้นที่ห่างไกล แต่การอยู่ในสถานะชายขอบทางภูมิศาสตร์รัฐจึงมองข้ามเยาวชนกลุ่มนี้ เป็นเหตุให้เยาวชนชาวเขาต้องประสบปัญหาเรื่องการศึกษา ดังนั้น การอยู่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางจึงเป็นช่องว่างที่เปิดโอกาสให้รัฐใช้อำนาจทำการยุบโรงเรียน ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่สามารถเข้ามาดูแลการศึกษาในเขตพื้นที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง เยาวชนชาวไทยภูเขาจำนวนมาก

ไม่น้อยจึงต้องกลายเป็นกลุ่มคนที่หมดโอกาสทางการศึกษาอย่างเลียดไม่ได้ ฉะนั้น การนำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษา เป็นการผลิตซ้ำจากนักเขียนเพื่อสื่อให้คนในสังคมเห็นความจริงว่า เยาวชนชาวเขาคือคนชายขอบด้านการศึกษาอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในเรื่อง "ดอกไม้บนภูเขา" นำเสนอภาพเยาวชนชาวไทยภูเขาเป็นผู้รักในการศึกษา โดยนำเสนอผ่านครูหวานผู้มาทำหน้าที่สอนหนังสือเด็กๆ ชาวกะเหรี่ยงที่จังหวัดกาญจนบุรี ตลอดระยะเวลาที่ทำหน้าที่สอนหนังสือครูหวานสังเกตได้ว่าลูกศิษย์มีนิสัยรักการอ่าน เพราะพวกเขาชอบมาบ้านพักของตนเพื่ออ่านหนังสือแม้จะเป็นหนังสือการ์ตูนก็ตาม ดังข้อความ

... มะเส่งยี่พลิกตัววาดมือป้ายไปบนแขนของมือไฟบ้อง ทั้งสองชอบร้องรำ ทำเพลง และขยันทำงาน ชอบขอพ่อแม่มานอนที่บ้านครูบ่อยๆ ด้วยติดใจหนังสือการ์ตูน อ่านกันได้ทั้งคืนจนลืมตื่นไปช่วยแม่หุงข้าวถวายพระในตอนเช้า หลังๆ นี้ครูต้องบอกว่าให้หนูๆ ดูหนังสือกันได้แค่หมดเวลาหนึ่งเทียนเท่านั้น

... ครูหวานแอบยิ้มภูมิใจในความหลักแหลมและรักการอ่านของเด็กๆ แต่ก็ต้องปรามไว้บ้าง ด้วยเป็นห่วงสายตาคนอ่าน เพราะแสงเทียนและแสงตะเกียงไม่เพียงพอที่จะอ่านหนังสือตัวเล็กๆ กันนานๆ หรอกจ๊ะ

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 29)

แม้จะเป็นนักเรียนชาวกะเหรี่ยงแต่พวกเขาก็มีนิสัยรักการอ่าน และแม้ว่าหนังสือที่อ่านนั้นจะเป็นหนังสือการ์ตูน แต่ครูหวานก็รู้สึกภาคภูมิใจกับนิสัยรักการอ่านของเด็กๆ เพราะอย่างน้อยการอ่านจะช่วยพัฒนาให้พวกเขามีทักษะความรู้ แต่ด้วยสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย คือมี แสงสว่างที่ไม่เพียงพอสำหรับการอ่านหนังสือ ทำให้ครูหวานรู้สึกเป็นห่วงสายตาของลูกศิษย์จึงต้องจำกัดเวลาการอ่านของเด็กๆ

ในขณะที่ทำการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ลูกศิษย์ครูหวานได้แสดงความมุ่งมั่นและตั้งใจในการเรียนรู้กับภาษาที่ค่อนข้างยากสำหรับพวกเขา

"แล้วครูเขียนเลข 1 2 3 4 5 ไว้ข้างบนทำไมครับ" ครูโชคดีจริงๆ ที่มีนักเรียนเป็นเด็กช่างสงสัย

"อ้อ เป็นตัวเลขที่บอกวรรคตามแนวตั้งลงมาว่าเป็นวรรค 1 วรรค 2 วรรค 3 วรรค 4 วรรค 5"

"วรรคเพื่ออะไรครับ" ทุกคนอยากรู้

"มีเพื่อให้แบ่งกลุ่มสามเกลอค่ะ" ครูเฉลยพร้อมยิ้มกว้าง เพราะตรงนี้เป็นเนื้อหาที่ตั้งใจจะสอน

"ผมรู้แล้วครับ อย่างนี้ วรรค 3 วรรค 4 และวรรค 5 ที่เหลือก็เป็นอักษรต่ำ" อะดั่ง
คาดเดา

"เก่งค่ะ เก่งมาก อักษรต่ำยังแบ่งออกเป็นสองพวกค่ะ คือทุกตัวในวรรค 3 และวรรค 4 เป็นอักษรต่ำที่มีเสียงอักษรสูงในวรรค 2" ... "อย่างเช่น ค ฃ จะเป็นเสียงคู่กับ ช ลอก ออกเสียงกันดูนะคะ ค-ช ช-ฃ ท-ฐ ท-ถ พ-ผ เห็นมั๊ยคะเป็นเสียงคู่ๆ กัน ตัวแรกเสียงต่ำ ตัวหลังเสียงสูง"

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 168)

การเรียนรู้เรื่องอักษรสูงต่ำเป็นเรื่องที่ยากสำหรับนักเรียนชาวกะเหรี่ยง แต่ลูกศิษย์ชั้น ป.2 ได้แสดงความตั้งใจใฝ่รู้โดยการสังเกตและเมื่อสงสัยก็ซักถาม จนสามารถเข้าใจในสิ่งที่ครูหวานสอน แม้พวกเขาจะเป็นเยาวชนชาวเขาแต่ก็รักในการเรียนรู้ ไม่ปิดกั้นตนเอง และพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ

การนำเสนอโครงเรื่องเยาวชนชาวเขารักในการศึกษา แสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ คือ เป็นเยาวชนชาวกะเหรี่ยง แต่ความแตกต่างก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้แต่อย่างใด ตรงข้ามเยาวชนกลุ่มนี้กลับรักในการเรียนรู้ และพร้อมเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ จากครูผู้มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์เพื่อให้ตนเองได้มีความรู้ที่เพิ่มขึ้น การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้จึงแสดงให้เห็นภาพเยาวชนชาวไทยภูเขาเป็นผู้มีความรู้ ไม่ใช่กลุ่มเยาวชนที่ไร้เวลาบาปปัญญาตามวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้น

แม้จะนำเสนอให้เยาวชนชาวเขาเป็นผู้รักในการศึกษา แต่นักเขียนได้สร้างปมปัญหาของเรื่องอย่างน่าสนใจ คือ ปัญหาการขาดแคลนครู เมื่อครูพิเนตร ครูไพศาล และครูประภาส ประสพอุบัติเหตุทางรถยนต์เสียชีวิตครูหวานจึงรับหน้าที่สอนนักเรียนทั้งหมด ทางกรมเกรงว่าอาจเกิดปัญหาจึงหาทางออกโดยการปิดโรงเรียน แต่หนุ่มสาวซึ่งเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกๆ ได้อาสาช่วยสอน ทางกรมจึงอนุญาตให้โรงเรียนเปิดทำการสอนต่อไป ดังข้อความ

... หัวหน้าการประถมศึกษาที่อำเภอเข้าใจสถานการณ์นี้ดี ถึงกับออกปากว่าถ้าครูที่เหลืออยู่เพียงคนเดียวจะปิดโรงเรียนชั่วคราวก็ไม่เป็นไร ทางกระทรวงฯ คงจะหาครูมาให้ไม่ทันในเร็ววันนี้หรอก และจะโอนครูจากโรงเรียนที่อื่นมาช่วยราชการก็คงไม่ถายนัก เพราะเป็นเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ อันแสนจะวุ่นวายที่สุดสำหรับงานของครูประถม

พอนึกถึงเหตุผลนี้ ครูหวานจึงเรียกสติตัวเองกลับมาได้ ... ครูหวานจึงตัดสินใจสอนต่อ

รุ่งเช้ามีหนุ่มๆ สาวๆ ในหมู่บ้าน 3-4 คนที่เป็นลูกศิษย์รุ่นแรกๆ ของโรงเรียนมาช่วยสอน

... โรงเรียนจึงเริ่มศึกษาค้นคว้าด้วยบรรยากาศใหม่

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 273-274)

จำนวนครูที่ไม่เพียงพอส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพราะหัวหน้าการประถมศึกษาไม่สามารถโอนครูจากโรงเรียนอื่นมาช่วยครูหวานได้ทัน เพราะในช่วงเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงของการสอบ ครูหวานไม่ต้องการให้การเรียนการสอนหยุดชะงักจึงตัดสินใจสอนนักเรียนทุกคนด้วยตนเอง แต่นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนแห่งนี้ได้อาสามาช่วยสอนหนังสือเพื่อไม่ให้โรงเรียนถูกปิด โรงเรียนที่เจียบเหงาเพราะการจากไปของครูทั้งสามคนจึงกลับมาคึกคักอีกครั้ง

การนำปัญหาการขาดแคลนครูมาสร้างเป็นปมปัญหาของเรื่อง สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนในเขตพื้นที่สูงเป็นกลุ่มชนที่มักประสบกับสภาวะจำนวนบุคลากรครูที่ไม่เพียงพอเสมอ เพราะโรงเรียนอยู่ในเขตพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง บุคลากรครูจึงไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ หรือหากเข้าถึงก็มีจำนวนไม่มากพอหากเทียบกับโรงเรียนพื้นที่ราบ บุคลากรครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการศึกษา เพราะครูคือบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนการสอน หากไร้ซึ่งบุคคลเหล่านี้แล้วการศึกษาของเยาวชนชาวไทยภูเขา ก็จะหยุดชะงัก

ครูหวานทำหน้าที่ครูเป็นเวลา 3 ปีจึงเกิดความรู้สึกอึดอัด แม้เธอจะรักโรงเรียนและผูกพันกับลูกศิษย์มากเพียงใด แต่ด้วยความต้องการอยากหาประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับชีวิต จึงตัดสินใจยุติบทบาทความเป็นครูไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ

... ดาวประกายพรึกขึ้นตรงมุมเหนือพุ่มไฟ พุ่งนี้เข้าครุจะไปแล้ว ไปตามทางที่เลือก อยู่หมู่บ้านนี้มาเกือบ 3 ปี เป็นช่วงเวลาที่ดีและพอใจ แต่ก็ยังอยากจะหาสิ่งใหม่ๆ ให้ชีวิต พุ่งนี้ที่จะโบกมือลากับบทบาทครุบ้านนอกไปสู่วิทยาที่ศึกษาเมืองนอก อาลัย หวนให้แต่ชอกมมหนึ่งก็ตื่นใจกับสิ่งใหม่ที่จะได้พบเจอ

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 381)

ครุหวนตัดสินใจลาออกจากอาชีพครุในโรงเรียนชนบท เพื่อออกไปแสวงหา ประสบการณ์ใหม่ตามเส้นทางที่เลือก คือ การไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ การเปลี่ยนบทบาทจาก ครุเป็นนักศึกษาต่างประเทศจึงเกิดความรู้สึกใจหาย แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกตื่นเต้นกับสิ่งที่กำลัง พบเจอในภายภาคหน้า แม้ครุหวนจะทำอาชีพเป็นครุในพื้นที่ชนบทมาเกือบ 3 ปี แต่ช่วงเวลา ดังกล่าวก็สร้างความสุขใจให้เธอไม่น้อย ดังนั้น เมื่อถึงจุดอิ่มตัวในหัวสภาวะหนึ่ง จึงเป็นจุดเปลี่ยน ของชีวิตให้ครุหวนเลือกเดินตามความฝัน

จุดจบของเรื่องยาวชนชาวเขาต้องประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรครูอีกครั้ง เพราะ ครุไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ แต่อีกด้านหนึ่งทำให้เห็นภาพแทนยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญา อย่างชัดเจน แม้จะเป็นยาวชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ มีการศึกษาที่ไม่เทียบเท่ากับยาวชน เมืองหลวง แต่พวกเขาก็มีสติปัญญา มีทักษะความรู้ และมีความสามารถในด้านต่างๆ มากมายที่ ทัดเทียมกับยาวชนเมือง ไม่ใช่ยาวชนชาวเขาที่โง่ทึม ไร้สติปัญญา ตามกรอบแนวคิดของคน ส่วนใหญ่

สรุปได้ว่า โครงเรื่องการศึกษา คือการสร้างให้ยาวชนชาวไทยภูเขาเป็นกลุ่มชนที่ไม่ สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้ หรือหากเข้าถึงก็ไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตร การ นำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้นักเขียนได้แสดงให้เห็นภาพแทนยาวชนชาวเขาในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นภาพแทนยาวชนชาวเขาเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา อันเนื่องมาจากการถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์ ความยากจน การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล และภาพแทนยาวชนชาวเขาเป็น ผู้มีสติปัญญา ซึ่งเป็นภาพที่นักเขียนสร้างเพื่อได้กลับสังคมที่สร้างวาทกรรมให้ยาวชนชาวเขาเป็น กลุ่มชนที่โง่เขลา

8. ความยากจน

ความยากจน นำเสนอให้ชาวเขามีฐานะยากจนจึงต้องไปประกอบอาชีพเป็นแรงงาน ต้องดิ้นรนเพราะไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข และไม่มีทุนทรัพย์ในการเลี้ยงดูบุตร เพราะมีอาชีพที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอ วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับความยากจนพบ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "ไปไม้สี่เหลียง" เรื่อง "รุ่งแล้วที่ราวป่า" และเรื่อง "ลูกคนที่หก"

ในเรื่อง "ใบไม้สี่เหลือง" นำเสนอภาพความยากจนของชาวเขาผ่านพระพุทธรูปที่ต้องจากภูมิลำเนาไปทำงานเป็นคนตัดอ้อยในเมือง เพราะฤดูแล้งทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลไว้ขายได้ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"ข้ากับหน่อสะเอะกะกันว่าจะลงไปตัดอ้อยพื้นราบ" พระพุทธรูปขึ้น "ข้าจะกู้ข้าวสิบก็ให้ให้สู"

"สูจะไปนานหรือผัวหน่อสะเอ"

"ก็กะกันว่าจะอยู่จนอ้อยหมด ให้อีตัวเล็กข้าเอาไว้ให้สู สูเลี้ยงมันไหวไหม..."

"ถ้าข้าหมดก่อนข้าจะเบิกเงินไม่ได้ สูกู้ข้าวพอดำไปก่อนนะแม่เมีย"

"สูไม่ต้องห่วงผัวหน่อสะเอ ลูกสูก็ไม่ต้องห่วง ข้าจะเลี้ยงให้"

"เบิกเงินได้ข้าจะเร่งให้ไอ้ตัวโตมันขึ้นมา"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 107)

พระพุทธรูปและหน่อสะเอะตัดสินใจไปทำงานเป็นคนตัดอ้อย เพราะฤดูแล้งส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต พวกเขาไม่สามารถทำการล่าสัตว์และเพาะปลูกพืชผลตามวิถีชีวิตดั้งเดิมได้ อีกทั้ง การมีสมาชิกในครอบครัวจำนวนมาก ทำให้พระพุทธรูปต้องหาทางออกโดยการไปเป็นแรงงานระดับล่าง ในเมืองเพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวให้มีชีวิตรอดต่อไป

การนำเสนอโครงเรื่องความยากจน สะท้อนให้เห็นความจริงที่เกิดขึ้นกับชาวเขาใน สังกมไทย เพราะชาวไทยภูเขา นอกจากเป็นกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญแล้ว ยังเป็นกลุ่มชนที่ ประสบปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่อง เพราะส่วนใหญ่ยึดอาชีพทำการเกษตรเป็นหลักเมื่อเข้าสู่ ฤดูแล้งจึงมักจะประสบปัญหาการดำรงชีพ การนำเสนอโครงเรื่องลักษณะนี้จึงสะท้อนให้เห็นความ ทุกข์ยากของชาวเขาอันเกิดจากความยากจน ทำให้ต้องตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการไปทำงานรับจ้าง ยังถิ่นอื่นเพื่อแสวงหารายได้ที่ดีกว่า

สำหรับปมปัญหาที่ทำให้ชาวเขาต้องไปทำงานยังถิ่นอื่น คือ ความแห้งแล้ง เห็นได้จาก เมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งชาวเขาทุกครัวเรือนต่างประสบปัญหาเรื่องการทำมาหากิน เพราะไม่สามารถ ล่าสัตว์และเพาะปลูกพืชผลไว้สำหรับอุปโภคบริโภคได้

"แล้วอะไรอย่างนี้"

พระนุติผัวหน่อสะเอะพูดขึ้นในวงข้าว แม่เฒ่าบิข้าวสวยหุงปนกับข้าวโพด ใสปากได้สามสี่คำน้ำลายก็ผิดคอ พระนุติมันพูดขึ้นอีก

"เกิดมาไม่เคยพบเห็น ผีล้างผีบนมันเอาผิดอะไรเราหือแม่เมีย"

แม่เฒ่าเงยหน้าขึ้น "ข้าอยู่มาจนหัวมันขาวทุกเส้นก็เพิ่งพบปีนี้มีแหละผัวหน่อสะเอ"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 106)

ในความเชื่อของชาวไทยภูเขาเชื่อว่าความแห้งแล้งเกิดจากผีเป็นผู้กระทำ เพราะชาวเขาส่วนใหญ่นับถือผีไม่ว่าจะเป็นผีฟ้า ผีน้ำ ฯลฯ หากเกิดความแห้งแล้งในหมู่บ้านก็มักจะเชื่อว่าเป็นการกระทำของผีทั้งสิ้น จากข้อความจะเห็นได้ว่าฤดูแล้งสร้างความลำบากในการดำรงชีวิตให้กับครอบครัวแม่เฒ่า เพราะวิถีชีวิตของชาวเขาพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก แต่เมื่อฤดูกาลได้ผันเปลี่ยนไปตามช่วงเวลา ชาวเขาที่มีชีวิตพึ่งพิงธรรมชาติจึงได้รับผลกระทบอย่างเลี่ยงไม่ได้

ฤดูแล้งส่งผลให้ชาวปกากะญอบางคนตัดสินใจทิ้งบ้านเรือนไปทำงานรับจ้างถิ่นอื่น จึงเหลือเพียงคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่เฝ้าหมู่บ้าน

...เพื่อนบ้านทิ้งบ้านกันไปบ้าง ที่มีเรี่ยวแรงบ้างก็พากันไปทางตะวันตก ไปรับจ้างเขาปลูกป่าสน

"แล้งนักแล้งหนานะสุ"

"แล้งไม่เคยพบ" แกตอบ "ข้าคิดถึงหน้าน้ำแล้งที่หมู่บ้านโน้นเราหนีแล้งมาที่นี่ แล้วจากที่นี่เราจะหนีไปไหนกันเล่า"

"ข้าไม่รู้ ข้าได้ยินคนมันพูดว่าอำเภอห้ามย้ายเสียแล้ว"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 108-109)

เมื่อชาวบ้านไม่สามารถดำรงชีวิตตามวิถีดั้งเดิมได้ คนหนุ่มสาวและคนกลางวัยที่พอมีเรี่ยวแรงจึงต่างพากันทิ้งบ้านเรือนไปทำงานยังถิ่นอื่นเป็นจำนวนมาก ในหมู่บ้านจึงเหลือเพียงพ่อเฒ่าแม่เฒ่าที่ไร้เรี่ยวแรงทำหน้าที่เฝ้าบ้านและรอการกลับมาของลูกหลาน อย่างไรก็ตามแม้พวกเขาปรารถนาไปอยู่ถิ่นอื่นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงความแห้งแล้ง แต่ก็ไม่สามารถทำได้เพราะทางการออกกฎหมายให้ชาวเขาห้ามย้ายถิ่น ดังนั้น ชาวปกากะญอในหมู่บ้านแห่งนี้จึงต้องทนทุกข์ทรมานอยู่กับฤดูกาลที่แห้งแล้งและดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตรอดต่อไป

การนำภัยธรรมชาติ คือ ความแห้งแล้งมาสร้างเป็นปมปัญหาของเรื่อง สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตของชาวเขาที่ประสบความเดือดร้อนแตกต่างไปจากคนเมือง เพราะชาวเขาส่วนใหญ่ยึดอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก แต่เมื่อฤดูกาลผันเปลี่ยนจากความอุดมสมบูรณ์เป็นความแห้งแล้ง ชาวเขาจึงต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตรอด เห็นได้จากการละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานรับจ้างยังถิ่นอื่นเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เพราะพวกเขาไม่สามารถดำรงชีวิตในแบบวิถีดั้งเดิมได้ ฉะนั้นการสร้างปมปัญหานี้ นอกจากทำให้เห็นภาพความทุกข์ยากและการดิ้นรนของชาวเขาแล้วยังนำไปสู่บทสรุปของเรื่องด้วย

หลังจากพระบุตรและหน่อสะเอจากบ้านไปทำงานรับจ้างตัดอ้อย สองผัวเมียไม่เคยส่งเงินมาให้แม่เฒ่าตามที่เคยสัญญา ข้าว พริก และเกลือที่ภูมาก็เริ่มหมด หลานๆ ก็เริ่มอดอยากดังข้อความ

“ข้าวหมดสองวันแล้ว แต่สองผัวเมียยังไม่มีแว้วว่าจะส่งข้าวส่งเงินมาให้ มันอาจจะบิเงินไม่ได้ หรือไม่มันอาจบิขอบเขาขึ้นมาแล้วแต่ยังไม่ถึง ...

เหนื่อยจนหอบ แม่เฒ่านั่งพักได้ร่วมไม่ริมห้วย ... สองวันมาแล้ว ข้าวหมด เกลือหมด พริกหมด หลานเล็กเหลือแต่หัวกับแว้วตาร้าวราน แม่เฒ่าถอนหายใจ ยกมือลูบหน้าอัดอั้น ...

“ข้าหิว ขอไก่ข้ากินเถอะ เจ๊อะพี่อ”

เจ้าสองตัวตามมาพัวพันแข้งขาถึงนอกเรือนไฟ แม่เฒ่าขบริมปากอ้ำๆ อึ้งๆ ฝานุ้งถูกระตุก สบตาหลานน้อยแล้วเบือนหน้าหนี ก้าวขาเดิน ก้าวไม่ได้ แก้มหน้ามองไอ้สองหลานแล้ววางกระดิ่งลง

“กินเถอะนะ เจ๊อะพี่อสูให้สูกิน กินให้อิ่ม”

ข้างนอกแดดหุบหู่กำลังจะลับโลก ไปไม้สีเหลืองหล่นลงแม่เฒ่าหลับตาฟิงฝ่า มุมปากประดับด้วยรอยยิ้มเย็น

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 110-111)

เมื่ออาหารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตเริ่มหมดลง หนีสินจากการไปกู้ข้าว พ่อค้าก็เพิ่มมากขึ้นเพราะสองผัวเมียไม่ส่งเงินมาให้ตามสัญญา อีกทั้งหลานๆ ทั้งห้าก็เริ่มอดมื้อกินมือถ่อปรกกับอาการปวดเมื่อยก็ไม่มีที่ท่าว่าจะลู่เลา แม่เฒ่าจึงตัดสินใจฆ่าไก่ที่มีเพียงตัวเดียวไป

ขอขมาผีตามความเชื่อดั้งเดิม แต่ด้วยความหิวโหยหลานๆ จึงขอไก่ต้มจากแม่เฒ่า ด้วยความเวทนาและความรักที่มีต่อหลานจึงสละไก่ต้มเพื่อให้หลานๆ ได้มีชีวิตรอดต่อไป

นักเขียนสร้างจุดจบของเรื่องโดยให้ตัวละครต้องอยู่อย่างอดๆ อยากๆ การจบเรื่องในลักษณะนี้แสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน เพราะชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่มีฐานะยากจน อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทซึ่งห่างไกลความเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตรที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอ เมื่อไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีในอนาคตได้ ชาวเขาจึงต้องผลักดันตัวเองออกไปเป็นแรงงานระดับล่างที่ต้องใช้ร่างกายดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทน เป็นผลให้ต้องตกอยู่ในสถานภาพคนชายขอบอย่างไม่อาจเลี่ยงได้ ดังนั้น การไม่สามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเช่นเดียวกับคนสังคมเมือง ชาวเขาจึงอยู่ในภาวะที่ด้อยโอกาสในสังคมและจมปลักอยู่กับความยากจนซ้ำแล้วซ้ำเล่า การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจ จึงเป็นวาทกรรมที่นักเขียนได้ต่อยอดภาพชาวไทยภูเขาเป็นคนชายขอบในปริภูมิพลของอำนาจในสังคม เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าคนไทยผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบวรรณกรรม

เช่นเดียวกับเรื่อง "ร่วงแล้วที่ราวป่า" นำเสนอภาพความยากจนของชาวเขาผ่านเปื้อนใจและหน่อปอยใจสองผิวเมียผู้มีอาชีพเก็บเปลือกก่าย เปื้อนใจป่วยเป็นไข้มาหลายวัน แต่ก็พยายามฝืนร่างกายไปหาเปลือกก่ายบนดอยสูงเพื่อนำมาขายยังชีพ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่า

“ข้าว่าหาแถวนี้เถอะ”

เปื้อนใจชะงักทำนิตนิ่งเมื่อมีเสียงท้วงจากคนตามหลัง แล้วก้มหน้างดูๆ ใต้เนินสูงชันขึ้นไปอีก

“เขาก็สูง ทางก็ไกล เปลือกก่ายก็หนัก สูยั้งป่วยไข้อยู่จะเป็นมากไปนะ เปื้อนใจข้าว่า”

“เปลือกก่ายแถวนี้ตันมันหนุ่มเน้อมันบาง” เปื้อนใจตอบเมีย “ไปบนพุ้นเถอะ ตันมันแก่เปลือกมันหนา ข้ากินยาแก้ปวดมาแล้ว ข้ายังไหว”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ข, น. 113-114)

เปื้อนใจมีอาการเหนื่อยหอบขณะเดินขึ้นดอยไปเก็บเปลือกก่าย ด้วยความเป็นห่วงหน่อปอยใจจึงอาสาไปเก็บเปลือกก่ายบนดอยแทนสามี แต่เปื้อนใจไม่เห็นด้วยเพราะหน่อปอยใจ

เพียงคนเดียวไม่สามารถแบกเปลือกก่ายที่หนักหลายกิโลได้ เพื่อให้ได้เปลือกก่ายที่มีเนื้อแน่นและขายได้ราคาดี เปอใจจึงพาร่างกายที่เหนื่อยล้าดั้นด้นขึ้นไปยังคอยสูงเพื่อไปเก็บเปลือกก่าย

การนำเสนอโครงเรื่องความยากจน นักเขียนได้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเขาที่พยายามต่อสู้กับความลำบากเพื่อหาเลี้ยงปากท้อง เห็นได้จากการเดินขึ้นคอยสูงไปเก็บเปลือกก่ายเพื่อนำไปขายเลี้ยงครอบครัว เพราะชาวเขาอยู่ในเขตพื้นที่ทุรกันดารอาชีพส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก การนำเสนอโครงเรื่องเช่นนี้จึงสื่อให้เห็นว่าการไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจชาวเขาจึงยังคงเป็นกลุ่มชนที่ต้องเผชิญกับความยากจนอย่างต่อเนื่อง เพราะต้องดิ้นรนให้ตนเองมีชีวิตรอดท่ามกลางข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากร

สำหรับปมปัญหาที่นักเขียนนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ คือ การดิ้นรนไต่ค้ำยา เห็นได้จากอาการป่วยของเปอใจซึ่งไม่มีที่ท่าว่าจะทุเลา ด้วยฐานะที่ยากจนจึงทำได้เพียงกินยาต้มเพื่อบรรเทาอาการ ดังข้อความ

... หนววยะเยื่อจนขนลุกเห่อ แฉ่งใจฉีกชองยา เทพงขมๆ เป็ร็วๆ เข้าปาก แล้วลุกไปกรอกน้ำล้างปาก พระตีพ่อค้าขายบอกว่าบ้านแกมียาจากเมืองกอลาพวกไห่วี่ผีเชษฐันฤทธิ์เท่ากับยาต้มพ่อหมอร้อยเท่า ทว่าราคายามันแพงเหลือหลายนัก เม็ดเดียวเท่ากับขายเปลือกก่ายสิบกิโล

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ช, น. 117)

เปอใจรักษาอาการป่วยของตนเองด้วยการกินยาต้มของพ่อหมอ แต่เมื่อได้ยินข่าวว่าพระตีพ่อค้ามียาดีที่กินแล้วหายป่วยเปอใจจึงปรารถนาจะได้ยาชนิดนี้ แต่ด้วยความไม่มั่นคงทางรายได้จึงไม่สามารถซื้อยาได้ เพราะราคาขายหนึ่งเม็ดเท่ากับตนเองต้องขายเปลือกก่ายสิบกิโล ความหวังที่อยากได้ยาของพระตีพ่อค้าจึงเป็นความหวังที่เลื่อนราง

อาการป่วยของเปอใจเริ่มทรุดหนัก หมอปอใจจึงตัดสินใจซื้อยาพระตีพ่อค้าเพื่อนำมารักษาอาการของสามี

"สูกินยาเถอะเปอใจ"

"ยาอะไร"

"ยากอลา พระตีพ่อค้าให้มาห้าเม็ด" ...

"สูเป็นหนีพะตีพ้อค้ำเพิ่มอีกยี่สิบห้าบาทแล้ว หน่อปอยใจ"

"ช่างมัน ข้ายังมีแรง"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ช, น. 117)

แม้ครอบครัวจะมีฐานะยากจน แต่ด้วยความรักที่มีต่อสามีจึงยอมซื้อยาพะตีพ้อค้ำ เพื่อนำมารักษาอาการป่วย โดยพะตีพ้อค้ำให้ยามาจำนวนห้าเม็ดซึ่งเท่ากับหน่อปอยใจต้องติดหนี้ ค่ายายี่สิบห้าบาท การติดหนี้ค่ายาเท่ากับหน่อปอยใจต้องหาเปลือกกายขายหลายสิบกิโล แต่เพื่อให้สามีหายจากอาการป่วยใช้หน่อปอยใจก็ยินยอม

จะเห็นได้ว่าปมปัญหาของเรื่องถูกสร้างให้สอดคล้องกับโครงเรื่องที่น่าเสนาห เพราะ นักเขียนสร้างให้ตัวละครมีฐานะยากจน กอปรกับมีอาชีพที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงทำให้ไม่มีทุนทรัพย์ในการซื้อยารักษาโรค เมื่อไม่มีทุนทรัพย์ทางการเงินชาวเขาจึงต้อง กลายเป็นบุคคลที่มีภาระหนี้สินอย่างเลี่ยงไม่ได้

เมื่อใจรักษาอาการป่วยด้วยการกินยาพะตีพ้อค้ำ แต่ยาของพะตีพ้อค้ำก็ไม่สามารถทำ ให้หายป่วยได้ในที่สุดเปอใจจึงเสียชีวิต

"หน่อปอยใจ"

"ข้าอยู่"

"ข้าฝากลูกกับสู" มั่นกุมมือนางไว้ "เชื้อข้าเกิด ข้าตกปากปลงคำแล้ว สูอย่าเคร่งวีต สูจะทุกข์"

นางกลั้นสะอื้น ไฟชีวิตของผัวที่คุโชนเริ่มม่อยลง ตาแจ่มใสเริ่มขุ่นมัวและเลื่อนลอย มือที่กำมือนางไว้เริ่มคลายลง คลายลงทุกขณะ

"ปอยใจ เขา...ผัวใหม่...เสีย"

สิ้นสียงก็สิ้นเสียง มือกำมือตกแผละ หน่อปอยใจหวีดโหยสุดซมกลั้น

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ช, น. 119)

ยาที่ขึ้นชื่อว่ามึสรรพคุณดีกว่ายาต้มของพ่อหมอ ก็ไม่สามารถรักษาให้เปอใจมีชีวิต รอดอยู่ต่อไป ก่อนสิ้นลมหายใจเปอใจจึงบอกให้หน่อปอยใจหาสามีใหม่เพื่อมาช่วยงาน แต่ด้วย ความรักที่มีต่อเปอใจเพียงผู้เดียวจึงปฏิเสธความต้องการ และสูญเสียเปอใจไปอย่างไม่มีวันกลับ

แม้เนื้อเรื่องจบแบบความตายของตัวละครที่สร้างความสะเทือนใจ แต่สิ่งหนึ่งที่นักเขียนนำเสนอให้เห็นอย่างเด่นชัด คือ ภาพแทนชาวเขากับความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจ โดยนักเขียนได้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับสังคมชาวเขา เพราะชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่มีฐานะยากจน เป็นคนชายขอบด้านภูมิศาสตร์ และถูกกีดกันให้อยู่นอกระบบเศรษฐกิจ การที่ชาวเขาอยู่ในบทบาทสถานภาพที่ไม่ทัดเทียมกับคนไทย ก่อปรกกับการอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญ คนกลุ่มนี้จึงยากต่อการเข้าถึงการบริการด้านสังคม สวัสดิการต่างๆ และยากต่อการเข้าถึงระบบสาธารณสุข ดังนั้น การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบด้านเศรษฐกิจ นอกจากแสดงให้เห็นความไม่ทัดเทียมระหว่างกลุ่มชาวเขากับคนไทยแล้ว ยังเป็นกลวิธีการสร้างที่นักเขียนเน้นย้ำให้เห็นภาพความเป็นชายขอบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ในเรื่อง "ลูกคนที่หก" เป็นอีกเรื่องที่น่าเสนอภาพความยากจนของชาวเขา โดยนำเสนอผ่านครอบครัวอุ้งรีวผู้ทำหน้าที่หาเลี้ยงเมียและลูกๆ ทั้งห้า โดยการล่าสัตว์เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว

"ยังไม่นอนอีกหรือลาย"

เสียงร้องทักดังขึ้นหน้าประตู พร้อมกับปรากฏร่างของสามี...อุ้งรีวโบหน้าคล้ำแดด บ่าสะพายปืนแก๊ปที่ออกล่าหมีป่าท้ายไร่ข้าวโพดตั้งแต่ปลายกล้า

"ได้อะไรมาน้าง" ลายก้วยเอ่ยถาม

อุ้งรีวส่งยิ้มจนเห็นไรฟันสีขาวมอมๆ โบหน้าดูสว่างไสว

"ได้เลนมาสี่ตัว"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ข, น. 71)

อุ้งรีวประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขา คือ เป็นนายพรานล่าสัตว์ เขาทำหน้าที่หารายได้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวเพียงผู้เดียว ตรงกันข้ามกับลายก้วยที่ไม่มีรายได้เพราะไม่มีอาชีพ เธอเป็นแม่บ้านทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกๆ ทั้งห้า ดังนั้น รายได้หลักของครอบครัวจึงมาจากอุ้งรีวเป็นหลัก

การนำปัญหาความยากจนของชาวเขามาสร้างเป็นโครงเรื่อง เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าชาวเขายังคงเป็นกลุ่มชนที่จมอยู่กับสภาวะความจนอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากตัวละครชายที่ประกอบอาชีพเป็นนายพรานล่าสัตว์เพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว เพราะไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจในสังคมเมืองได้ทำให้ต้องดำรงชีพโดยการพึ่งพาธรรมชาติ

สำหรับปมปัญหานักเขียนสร้างให้ตัวละครตั้งท้องลูกคนที่หก เนื่องจากล่ายก้วยเป็นหญิงสาวเขาที่ไม่มีการศึกษาจึงไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด เมื่อยาคุมกำเนิดที่ครูคนไทยให้หมดไปจึงสันนิษฐานว่าตนอาจตั้งท้อง ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“ยาที่ครูให้หมดหรือยัง” สามีหมายถึงยาเม็ดเล็กๆ ที่ครูให้ล่ายก้วยมาเป็นแผงๆ

“หมดแล้ว หมดตั้งแต่เดือนก่อน”

“คงใช่ ูกคงมีลูกอีกคนแล้ว ีป่าจะแกลังูไปถึงไหน ูกยังไม่ค่อยมีกิน”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ข, น. 72)

ล่ายก้วยเคยได้รับยาคุมกำเนิดจากครูคนไทยเป็นประจำ แต่เมื่อครูลาออกจากโรงเรียนชาวเขากลับไปใช้ชีวิตในเมืองยาที่เคยได้รับจึงหมดไป ด้วยฐานะที่ยากจนกอบปรักกับล่ายก้วยมีลูกแล้วถึงห้าคน เมื่ออุ้งริวสงสัยว่าเมียของตนอาจตั้งท้องจึงเกิดความไม่พอใจ เพราะทุกวันนี้ลูกๆ ทั้งห้าต่างอดอยากและแย่งข้าวบูดกันกิน อีกทั้งรายได้ที่มาจากการค้าสัตว์ก็ไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ฉะนั้น การตั้งท้องลูกคนที่หกจึงสร้างความหนักใจให้กับทั้งสอง

การสร้างปมปัญหาให้ตัวละครมีลูกคนที่หก สะท้อนให้เห็นว่าชาวเขาไม่มีการวางแผนในเรื่องครอบครัว เห็นได้จากการตั้งท้องของตัวละครเพราะไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดแบบถาวรจึงเป็นเหตุให้ต้องมีบุตรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน กลวิธีการสร้างปมปัญหานี้สอดคล้องกับโครงเรื่องและนำไปสู่จุดจบของเรื่อง เพราะการมีบุตรเพิ่มในขณะที่ครอบครัวมีฐานะยากจนทำให้ตัวละครต้องยอมรับกับโชคชะตา

ล่ายก้วยตัดสินใจไปหาหมอที่โรงพยาบาล ผลปรากฏว่าเธอตั้งท้องอย่างที่คาดการณ์ไว้ด้วยความยากจนล่ายก้วยจึงขอร้องให้หมอนำเด็กออก

“ท้องแน่ๆ ได้สามเดือนแล้วล่ายก้วย” หมอบอก ใจนางสิ้นระริวไปหมด สิ่งที่น่างาคาดไว้ไม่ผิดเลย

“เขาไม่ยอมมีลูก หมอ” ล่ายก้วยเอ่ยบอก

“จะให้หมอช่วยอย่างไร”

“หมอเอาออกให้เขาได้ไหม”

หมอส่ายหน้า “ไม่ได้หรอก ผิดกฎหมาย” ...

“อีกคนเดียวนั่น ลูกคนเดียวเลี้ยงได้นะล่ายก้วย”

... ลายก้วยกลืนน้ำลายลงคออย่างยากเย็น ... หมอคงไม่รู้ว่าคุณรู้รึกับลายก้วยมีลูก
ห้าคนแล้ว นี่จะมีอีกคนก็เป็นคนที่หก หมอช่วยไม่ได้ลายก้วยจะทำอย่างไร แล้วคุณรู้ไม่
ว่าลายก้วยอีกหรือ นางคิดท้อ

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ข, น. 74-75)

หมอไม่สามารถทำตามที่ลายก้วยต้องการได้ เพราะการทำแท้งถือเป็นการทำผิด
กฎหมาย แต่ลายก้วยผู้ไม่มีการศึกษาไม่รู้ว่าการทำแท้งคืออะไรจึงต้องยอมรับกับโชคชะตา คือ
การให้กำเนิดลูกคนที่หก การตั้งท้องลูกคนที่หกในครั้งนี้สร้างความทุกข์ใจให้เธอเป็นอย่างยิ่ง
เพราะลายก้วยมีลูกแล้วถึงห้าคน และหากลูกคนนี้เกิดมาจึงไม่แน่ใจว่าคุณรู้ว่าจะสามารถหาเลี้ยงตน
และลูกๆ ได้หรือไม่

การสร้างจุดจบของเรื่องในลักษณะนี้ เป็นกลวิธีที่นักเขียนสร้างเพื่อให้เห็นภาพแทน
ชาวเขาเป็นคนชายขอบด้านเศรษฐกิจ เพราะชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่มีชีวิตอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลาง
และเป็นกลุ่มชนที่ถูกกีดกันให้อยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ จึงต้องดิ้นรน
ต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจ
ชาวเขาจึงจมปลักอยู่กับสภาวะยากจน ซึ่งกดทับให้พวกเขาไม่อาจก้าวข้ามความเป็นชายขอบได้
การนำเสนอให้ชาวเขามีภาพแทนในลักษณะดังกล่าว นอกจากเป็นการสร้างเพื่อเน้นย้ำความเป็น
ชายขอบของชาวเขาแล้ว ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างความ
เป็นชายขอบและสังคมเมืองด้วย

สรุปได้ว่า โครงเรื่องความยากจน คือการสร้างให้ตัวละครมีฐานะยากจนต้องไป
ประกอบอาชีพเป็นแรงงานระดับล่างยังถิ่นอื่น มีภรรยาหนึ่งคน และมีอาชีพที่สร้างรายได้ไม่เพียงพอ
ต่อการเลี้ยงดูครอบครัว การสร้างโครงเรื่องลักษณะนี้เป็นกลวิธีการสร้างที่นักเขียนสะท้อนให้เห็น
ปัญหาความยากจนที่อยู่คู่กับชีวิตชาวเขามาช้านาน เพราะชาวเขาคือกลุ่มชนที่อยู่ห่างจากความ
เป็นศูนย์กลางจึงไม่สามารถเข้าถึงระบบเศรษฐกิจได้ ชีวิตความเป็นอยู่จึงไม่เทียบเท่ากับคนสังคม
เมือง นอกจากนี้โครงเรื่องความยากจนยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบด้าน
เศรษฐกิจอย่างชัดเจน เพราะคนกลุ่มนี้ไม่ได้รับสิทธิหรือสวัสดิการที่รัฐจัดให้กับคนในประเทศ จึงไม่
สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เรื่องบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข
อันจะนำไปสู่ชีวิตที่ดี ดังนั้น ความยากจนจึงบีบคั้นให้ชาวเขากลายเป็นคนชายขอบด้านเศรษฐกิจ
อย่างชัดเจน

9. วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมประเพณี คือการนำเสนอขนบวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์ตัวตนของชนเผ่า วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีพบ 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง “ในสายหมอก” เรื่อง “บันทึกของคุตตา” เรื่อง “หลับเถิดนางนอน” และเรื่อง “เจ้าเงาะโตเด็กบ้านคอย”

ในเรื่อง “ในสายหมอก” นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ โดยนำเสนอผ่านครูดวงใจที่เดินทางมาสอนหนังสือยังหมู่บ้านชาวลีซอ ในฐานะผู้อาวุโสพ่อเฒ่าอาเฮลผะจิงเชิญให้ครูดวงใจมาพักยังบ้านของตน และได้เล่าเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับเผ่าลีซอให้ครูดวงใจรับฟัง เช่น ความเชื่อในเรื่องผี

“บ้านลีซอเขามีประตูเข้าออกเพียงประตูเดียวนะครู” พ่อเฒ่าบอกครูดวงใจ ขณะที่เธอหันไปมองรอบๆ ห้อง

“ลีซอเขาถือว่าการนั่งหรือยืนคาประตุมันไม่ดี ผิดผี ผิดประเพณีเขา ลีซอนับถือผี เขามีศาลผีประจำหมู่บ้านเรียกว่า “อาปาใหม่ฮี” เวลาผีห้ามผู้หญิงไปนั่งบริเวณศาลผี เขามีหมอมือผะเป็นผู้ที่จะติดต่อกับผีแทนหมู่บ้าน ทุกวันศีลหมอมือผะจะไปบอกตามบ้านลีซอทุกหลังคาเรือนให้รู้ตัวก่อนว่าจะถึงวันศีลแล้วนะ ลีซอเขาจะหยุดทำงานหนึ่งวัน ป่อออกไปไร่หรือใช้ของมีคมในวันนั้น พวกเขาจะไปเปลี่ยนของบูชาที่ศาลเจ้าเสียใหม่ นำเอาน้ำชาหรือเหล้าและธูปเทียนมาบูชาเป็นประจำทุกวันศีลนะครู”

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 25)

พ่อเฒ่าทำหน้าที่เจ้าบ้านโดยถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อของชาวลีซอ ให้ครูดวงใจได้เรียนรู้ในวิถีวัฒนธรรมของพวกเขาว่า ชาวลีซอมีคติความเชื่อในเรื่องผีหรือวิญญาณที่ดำรงมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ในหมู่บ้านจึงมีศาลผีเพราะลีซอเชื่อว่าผีสิงสถิตอยู่ทุกแห่ง ซึ่งมีทั้งผีดีและผีร้ายที่สามารถให้ทั้งคุณและโทษ ดังนั้น เมื่อถึงวันศีลหรือวันพระชาวลีซอจะหยุดทำงานและไม่จับของมีคม เปลี่ยนของบูชาศาลเจ้าที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาคนในหมู่บ้านเพื่อขอให้คุ้มครอง โดยนำเหล้าและน้ำชามาเป็นเครื่องเซ่นไหว้

ตลอดระยะเวลาที่ครูดวงใจทำหน้าที่สอนหนังสือเด็กๆ ในหมู่บ้านลีซอ เธอได้เรียนรู้วิถีชีวิตและขนบวัฒนธรรมของชาวลีซอในด้านต่างๆ มากมาย จนกระทั่งเข้าสู่เทศกาลปีใหม่ เทศกาลที่สอนให้ครูดวงใจได้เรียนรู้ประเพณีที่แตกต่างไปจากคนพื้นที่ราบ ดังข้อความ

...งานปีใหม่ลือชอเริ่มต้นขึ้นในวันสุดท้ายของปีเก่านั้นเอง คือประมาณ ตอนต้นเดือน กุมภาพันธ์ ก่อนที่จะถึงตรุษจีนหนึ่งวัน ซึ่งทุกบ้านจะหยุดงานอยู่กับบ้านเพื่อเตรียมทำขนม ข้าวปุก โดยนำข้าวเหนียวมาล้างให้สุกแล้วไปตำในครกตำข้าว ผสมกับงาขาวที่บดหรือตำ จนละเอียดแล้วเช่นกัน ตำผสมกับข้าวเหนียว จนได้ที่จึงควักออกมาวางบนใบตอง เป็น ก้อนกลมๆ แบนๆ ชาวลือชอ เรียกว่า “ป้า ป้า” ขนมนี้จะกินได้ตลอดงานปีใหม่เลยทีเดียว

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 128)

ชาวลือชอให้ความสำคัญกับประเพณีปีใหม่ เพราะตามวิถีชีวิตชาวลือชอทำงานหนัก ตลอดทั้งปี ดังนั้น ก่อนที่จะถึงเทศกาลปีใหม่ประมาณหนึ่งเดือนทุกคนในหมู่บ้านจะต้องเตรียมตัว เพื่อจัดพิธีเฉลิมฉลองกับประเพณีนี้ และที่ขาดไม่ได้สำหรับประเพณีปีใหม่ชาวลือชอจะทำขนมที่ เรียกว่า “ป้า ป้า” ซึ่งเป็นอาหารชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับเซ่นไหว้ผีในวันปีใหม่และเป็นอาหารของผู้คน โดยวิธีการทำจะนำข้าวเหนียวที่ล้างแล้วมาตำในครกกระเดื่องจนแหลกและเหนียว จากนั้นจึงนำ เกลือและงามาผสมแล้วปั้นเป็นแผ่นขนาดฝ่ามือ นำไปผึ่งแดดและนำไปเผาไฟแบบข้าวจีเพื่อ รับประทานทุกๆ ปีของเทศกาลปีใหม่

การนำเสนอโครงเรื่องวัฒนธรรมประเพณี นอกจากทำให้รู้ว่ารากลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเผ่า ลือชอมีวิถีการดำรงชีวิตเช่นไร มีวัฒนธรรมประเพณีอะไร และมีคติความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับ ชีวิตอย่างไรแล้ว โครงเรื่องดังกล่าวยังทำให้ผู้อ่านเข้าถึงชีวิตของชาวลือชอ ผ่านกลวิธีการสร้างของ นักเขียนที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ตัวตนของชาวลือชออย่างชัดเจน

แม้เนื้อเรื่องจะนำเสนอประเพณีวัฒนธรรมของชาวลือชอ แต่สำหรับปมปัญหาของเรื่อง นักเขียนสร้างได้อย่างน่าสนใจ คือ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวลือชอให้เป็นนักพัฒนาจาก แนวคิดของคนพื้นที่ราบ โดยจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มจากครูดวงดวงใจมีแนวคิดให้ ชาวลือชอจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสืบหาคติม้าที่ทำลายไร่ข้าวโพดของอาเปาชาวจีนฮ่อ

... เราควรจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้น เพื่อทำงานประสานกันเกี่ยวกับคดี อย่างนี้ และคณะกรรมการหมู่บ้านชุดนี้อาจจะทำงานเป็นตัวแทนชาวบ้านเพื่อป้องกัน ทรัพย์สิน และพัฒนาหมู่บ้านอย่างอื่นๆ อีกด้วย อีกอย่างคณะกรรมการหมู่บ้านก็อาจจะ

ช่วยกันดูแลผลประโยชน์ทุกอย่างให้กับหมู่บ้านก็ได้ เช่น คดีฆ่าของชาวบ้านมาทำความเสียหายให้กับผลผลิตการเกษตรของลุงอาเปา เป็นต้น

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 58)

การจัดตั้งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อตามหาเจ้าของม้าที่ทำลายไร่ข้าวโพดของอาเปาเท่านั้น แต่การมีคณะกรรมการหมู่บ้านก็เพื่อรักษาความสงบสุขของหมู่บ้านไปพร้อมๆ กัน แนวคิดของครูดวงใจซึ่งเป็นคนพื้นที่ราบจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้วิถีชีวิตของชาวลีซอเปลี่ยนแปลงไป เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านถือเป็นเรื่องใหม่ที่ชาวลีซอต้องเรียนรู้ และต้องปรับตัวไปพร้อมกับแนวคิดดังกล่าว

ไม่เพียงแต่แนวคิดการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเท่านั้น การจัดตั้งให้มีสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้านจากแนวคิดของคุณปรีชาผู้เป็นหัวหน้าพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ส่งผลให้วิถีชีวิตชาวลีซอเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ดังข้อความที่กล่าวไว้ว่า

...สิ่งที่ยากให้พี่น้องหมู่เขาทำก็คือการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้าน และมีกรรมการคอยดูแลเรื่องเงินหรือกำไรให้ครูเป็นกรรมการรวมด้วย เมื่อมี ปัญหาจะได้แก้ไขได้ทัน ... เขาก็มีเรื่องที่จะเสนอแนะในการทำงานกับ คณะกรรมการและชาวบ้านเพียงแค่นี้แหละ หวังว่าคราวหน้าเขาแวะมาเยี่ยมอีกครั้งคงจะเห็นหมู่บ้านนี้เจริญต่อไป และอาจจะพาชาวบ้านอื่นมาเยี่ยมชมไปทำเป็นตัวอย่างบ้างก็ได้ ขอขอบคุณครับ

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 83)

จุดประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้าน คือสร้างความสะดวกสบายให้กับชาวเขาและเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค การจัดตั้งสหกรณ์นอกจากทำให้ชาวเขารู้จักพัฒนาตนเองและหมู่บ้านให้มีความเจริญไปพร้อมๆ กันแล้ว หากพิจารณาแนวคิดของคุณปรีชาจะพบว่า มีทัศนคติต่อชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ด้อยพัฒนา ล้าหลัง จึงใช้บทบาทสถานภาพหัวหน้าพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขาที่ด้อยพัฒนาให้มีวิถีชีวิตความเป็นสมัยใหม่ คือ จากเดิมที่เคยพึ่งพาธรรมชาติก็หันมาพึ่งพาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง โดยใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจนำมาเป็นประเด็นในการเปิดพื้นที่เพื่อให้อำนาจรัฐเข้ามา มีบทบาทแนวคิดการจัดตั้งสหกรณ์จึงเป็นแนวคิดที่แฝงอำนาจ เพื่อหล่อหลอมให้ชาวลีซอเป็นนักพัฒนาที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างแยบยล

การนำแนวคิดการพัฒนา มาสร้างเป็นปมปัญหาของเรื่อง นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ด้อยพัฒนา และอยู่ห่างไกลจากความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ฉะนั้น คนเมืองจึงนำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อสร้างให้ชาวเขามีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป คือ มีความทันสมัยตามแบบคนเมือง และเป็นนักพัฒนาที่อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม แม้ชาวลีซอจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพราะมีคณะกรรมการหมู่บ้านและสหกรณ์ร้านค้าที่เกิดจากแนวคิดของครูดวงใจและคุณปรีชา แต่ความเจริญที่มาพร้อมกับการพัฒนาก็ไม่ได้ทำให้ประเพณีดั้งเดิมของชาวลีซอเปลี่ยนแปลงไป เห็นได้จากประเพณีแต่งงานของอาหมีมะที่ยังคงชนบเดิม

...วันต่อมา อาหู่ผะจึงได้ให้ผู้ใหญ่มาสู่ขออาหมีมะกับพ่อแม่ของเธอ เป็นค่าสินสอดเงินแถบถึง 400 แถบ (หรือประมาณ 4,000 บาท)

จากนั้นพิธีแต่งงานที่ลีซอเรียกว่า "อู่ดู่แต่" หรือพิธีกินฟ้าจึงเริ่มขึ้น โดยฝ่ายชายจะนำหมูที่ฆ่าแล้วมาเซ่นไหว้ผีเรือนของฝ่ายหญิง และไปเซ่นไหว้ผีเรือนของตน เสร็จแล้วก็เป็นการผูกข้อมือให้ศีลให้พรแก่กัน พร้อมทั้งจัดเลี้ยงไปด้วยตามประเพณี ในวันแรกฝ่ายหญิงจะจัดเลี้ยงชาวบ้านก่อน และวันต่อมาเจ้าบ่าวก็จัดเลี้ยงชาวบ้านอีก

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 112)

อาหู่ผะมีความรักให้กับอาหมีมะ จึงนัดวันเพื่อทำการดูหญิงสาวตามประเพณี เพราะการเลือกคู่ของชาวลีซอหากชายหญิงคนใดพึงใจกันจะทำการดู และกลับมาสู่ขอในวันข้างหน้า เห็นได้จากเมื่ออาหู่ผะทำการดูหญิงสาวตามประเพณีแล้ว จึงได้นำเงินมาสู่ขอและจัดประเพณี "กินฟ้า" หรือที่คนไทยเรียกว่าประเพณีแต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญสำหรับคู่บ่าวสาว โดยตามธรรมเนียมเจ้าบ่าวจะต้องเป็นฝ่ายจัดหาเงินค่าสินสอดเพื่อมาสู่ขอเจ้าสาว ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่มีมูลค่าค่อนข้างสูงถ้าเทียบกับรายได้ของฝ่ายชาย

ตอนจบของเรื่องนอกจากแสดงให้เห็นว่าชาวเขายังคงรักษาประเพณี พิธีกรรม และคติความเชื่อดั้งเดิมของตนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่มาพร้อมกับการพัฒนาแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นนักพัฒนาด้วย ซึ่งหากพิจารณาการนำเสนอภาพแทนนี้จะพบว่าเป็นการสร้างที่แฝงนัย เพราะชาวเขาคือกลุ่มชนที่ล้าหลัง ด้อยพัฒนา อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อีกทั้งยังมีบทบาทสถานภาพที่ไม่เทียบเท่ากับคนไทย

การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นนักพัฒนา จึงเป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อสวมทับภาพแทนความล้ำหลังของชาวเขา

เช่นเดียวกับเรื่อง “บ้านที่ขงคุดา” เป็นอีกเรื่องที่น่าเสนอวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวลีซอเช่นกัน แต่นวนิยายเรื่องนี้นักเขียนบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของชาวลีซอผ่านช่วงชีวิตของคุดาตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งแต่งงาน เห็นได้จากในช่วงวัยเด็กคุดาเกิดและเติบโตในบ้านเล็กๆ ที่ถูกสร้างตามแบบของชาวลีซอ แม้บ้านจะไม่ใหญ่โตและแข็งแรงแต่ก็อบอุ่นไปด้วยความรักของพ่อแม่

... ถ้าจะพูดถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวฉัน ภายในบ้านที่ทำด้วยไม้ไผ่ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ซึ่งมองดูภายนอกตัวบ้านนั้นราวกับว่ามันจะไม่ทนทานหรือไม่สามารถต้านแรงลมแรงฝน และแสงแดดกล้าได้เลย ... เมื่อฉันมีบ้านที่เถ่งแล้วภายในบ้านก็ยังมีพ่อแม่ที่คอยให้ความรักและความห่วงใยฉันไปเสียทุกอย่าง ไม่ว่าจะกินจะนอนหรืออยากทำอะไรก็ตาม พ่อกับแม่จะคอยดูแลเอาใจใส่ฉันเสมอ

(ดอกฝิ่น (นามแฝง), 2532, น. 2-3)

ชาวลีซอมักเลือกทำเลเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านบนพื้นที่ราบไหล่ของภูเขา ดังนั้น ลักษณะบ้านของชาวลีซอจึงปลูกสร้างในแบบเรียบง่ายเพื่อให้สอดคล้องกับทำเลที่ตั้งและสภาพอากาศ เห็นได้จากบ้านของคุดาที่ทำด้วยไม้ไผ่และใช้หญ้าคาเข้ามามุงเป็นหลังคา แม้สภาพบ้านดูเหมือนจะไม่แข็งแรงทนทานและไม่สามารถต้านแรงลมแรงฝนได้ แต่ภายในบ้านหลังนี้ก็เต็มไปด้วยความรักและความอบอุ่นของพ่อแม่ที่มีต่อกุดา

หลังจากแม่ของคุดาได้ให้กำเนิดน้องชายคนเล็กของบ้านชื่อ “อาเบ้ผะ” ตามคติความเชื่อของชาวลีซอต้องทำพิธีกรรมแรกเกิด

... ฟ้าสางแล้ว ไก่ขันดังไปทั่วหมู่บ้าน พ่อลูกหุงข้าวและทำกับข้าวแทนแม่ พ่อฆ่าไก่ฉ้วนตัวหนึ่งให้ปู่ ปู่บอกว่าจะทำพิธีบอกผีปู่ย่าตายายว่าบ้านของฉันมีสมาชิกเพิ่มอีกคนหนึ่งเป็นน้องชายของฉัน และก็เป็นหลานชายของปู่ พ่อนั่งสานไม้ไผ่ทรงหกเหลี่ยม เสียบกับไม้แล้วนำไปปักไว้หน้าประตู ฉันไม่ได้สนใจกับไม้ที่พ่อสานมากนัก เพราะเอาความสนใจไปรวมไว้ที่น้องชายจนหมดทีเดียว

(ดอกฝิ่น (นามแฝง), 2532, น. 13-14)

ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดของชาวเขา แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากของหญิงที่ตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตร ฉะนั้น ในสังคมชาวเขาจึงต้องมีกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมาย สำหรับการปฏิบัติตนของผู้เป็นแม่และคนในครอบครัว เห็นได้จากเมื่อแม่ของคุดาให้กำเนิดอาแบ้พะ พ่อได้ปฏิบัติตามคติความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่า นั่นคือ การฆ่าสัตว์เพื่อนำมาทำพิธีกรรมเช่นไหว้ผี และสานไม้ไผ่ทรงหกเหลี่ยมเสียบกับไม้แล้วปักไว้ที่หน้าประตู เพื่อแสดงให้ผู้อื่นรับรู้ที่บ้านหลังนี้มีคนให้กำเนิดสมาชิกใหม่

จะเห็นได้ว่าโครงเรื่องนักเขียนนำเสนอให้เห็นภาพวิถีชีวิตทั่วไปของชาวลีซอ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยหรือคติความเชื่อในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับชาวลีซอมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ การนำเสนอโครงเรื่องลักษณะนี้นอกจากทำให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจและน่าติดตามแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ตัวตนของชาวลีซอผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียนด้วย

แม้จะนำเสนอวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ แต่สำหรับปมปัญหานักเขียนสร้างให้ตัวละครเป็นตัวประหลาดในสายตาคนเมือง เห็นได้จากเมื่อครั้งที่คุดาเข้าเมืองไปซื้อของด้วยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ กอปรกับลักษณะการแต่งกายที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร คนเมืองจึงมอง คุดาเป็นตัวประหลาดทันที ดังข้อความ

...พ่อกับแม่เดินเตร่ซื้อของอยู่ไปมา จนฉันเหนื่อยเดินตามไม่ทันแม่จึงบอกให้ฉันนั่งคอย คนเมืองหลายคนมองมาที่ฉันและพูดคุยกัน เขาพูดถึงฉันแน่ๆ ฉันคิดในใจ และดูเหมือนเขาจะหันมาพูดกับฉันด้วยสองสามคำ มันเป็นภาษาที่แปลกหู ฉันฟังไม่รู้เรื่อง และหาคำพูดได้ตอบเขาไม่ได้ ฉันจึงเพียงแต่ยิ้มนั่นหมายถึงคำพูดที่ดีที่สุดสำหรับให้เขารู้ว่าฉันก็อยากรู้จักพูดคุยกับเขาเหมือนกันละ

(ดอกฝิ่น (นามแฝง), 2532, น. 10)

คุดามีชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากคนเมือง คือ เป็นชาวเขาเผ่าลีซอ ฉะนั้น การไปเที่ยวในเมืองครั้งนี้คุดาจึงมีความโดดเด่นไปจากคนทั่วไป และด้วยความแตกต่างคนเมืองจึงมองคุดาเป็นตัวประหลาดพร้อมกับพูดภาษาที่คุดาฟังไม่เข้าใจ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่คุดาได้แสดงพฤติกรรมอย่างเป็นมิตรโดยการยิ้มให้กับคนเมือง

ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ คือสิ่งที่ผลักดันให้คุดาเป็นตัวประหลาดในสายตาคนเมือง เพราะคนเมืองมีทัศนคติต่อชาวเขาในแบบคู่ตรงข้ามว่าชาวเขาไม่ใช่ชาวเรา ฉะนั้น การที่

นักเขียนสร้างให้ตัวละครอยู่ในพื้นที่ของคนเมือง แต่งกายผิดแปลกไปจากคนทั่วไป จึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นภาพความเป็นอื่นของชาวเขาอย่างชัดเจน

เมื่อคุตาเติบโตเป็นสาวเธอได้พบกับอาเบ้ ซึ่งตามธรรมเนียมเมื่อต่างฝ่ายต่างพึงพอใจกันก็จะนัดหมายจุดหรือพาสาวหนี โดยต้องเลือกวันดีในการพาหนีเพราะเชื่อว่าหากจุดในวันไม่ดีจะทำให้เลิกรักกัน

... ฟุ้งนี่เป็นวันวัวและนับแต่ฟุ้งนี้ก็จะเป็นวันดีหมด คุตาชอบวันอะไรมากที่สุด ฉันจะได้ไปเรียกคุตาที่บ้านในวันที่คุตาชอบใจล่ะ

... อาเบ้บอกฉันอย่างมั่นใจและคุยถึงเรื่องวันดี เพราะลืซอถือเรื่องวันดีวันร้ายมาก วันวัว วันหมา วันแพะ วันไก่ และวันกระต่ายเป็นวันดี ส่วนวันเสือ วันงูใหญ่ วันหมู วันม้า เป็นวันไม่ดี ประเพณีเลือกคู่จะดำเนินถึงวันดีเป็นสำคัญ เพราะถ้าไปเรียกผู้หญิงในวันไม่ดี การแต่งงานจะไม่สงบสุขอาจต้องเลิกร้างกันไป การเรียกหญิงสาว หมายถึง การที่ชายหนุ่มเอาเงินแถบไปหมั้นสาวด้วยตัวเองโดยไม่มีใครรู้ จากนั้นอีก 4-5 วันเขาก็จะชวนเพื่อนชายอีกสองคนไปเรียกสาวเวลากลางคืนที่บ้าน และเมื่อหญิงสาวออกมาเขาและเพื่อนๆ ก็จะช่วย "จุด" หญิงสาวไปบ้านของตน จากนั้นฝ่ายชายก็จะส่งผู้ใหญ่ไปสูขอตกลงกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง

(ดอกฝิ่น (นามแฝง), 2532, น. 80-81)

แม้หญิงชายจะมีอิสระในการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง แต่ทุกคนต้องปฏิบัติตามอยู่ในกรอบจารีตประเพณี เพราะตามประเพณีหากฝ่ายชายรักหญิงสาวแล้วจุดหนีไปอยู่ที่อื่นไม่ยอมเสียค่าตัว และไม่มาทำพิธีสูขอฝ่ายหญิงถือเป็นการทำผิดประเพณีอย่างร้ายแรง ดังนั้น หลังจากที่ฝ่ายชายพาหญิงสาวหนีจะต้องมาสูขอให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียม ซึ่งการมาสูขอจะต้องดูวันดีและไม่ดีเป็นสำคัญ เพราะชาวลืซอเชื่อว่าไม่ว่าจะประกอบพิธีใดจะต้องเลือกวันดีและเดือนดีก่อนเสมอ หากเลือกวันดีจะทำให้มีแต่เรื่องดี แต่หากเลือกวันร้ายจะทำให้เกิดเรื่องร้าย เห็นได้จากข้อความหลังจากอาเบ้จะได้เรียกคุตาหรือการนำเงินแถบไปหมั้นหญิงสาวด้วยตนเองแล้ว หลังจากนั้นจึงทำการจุดหญิงสาวไปบ้านของตน และส่งผู้ใหญ่มาตกลงสูขอกับพ่อแม่ของหญิงสาวและจัดพิธีแต่งงานตามประเพณีต่อไป

นอกจากนักเขียนจะนำวิถีชีวิตของชาวลืซอมาเสนอ เพื่อแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ในด้านต่างๆ แล้วยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบ อันเกิดจากการมีชาติพันธุ์ที่

แตกต่างผ่านการนำเสนอเรื่องราวดังกล่าวด้วย เพราะชาวเขามีความแตกต่างไปจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลัก จึงถูกสร้างความเป็นอื่นบนพื้นฐานของความแตกต่างและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ด้อยกว่า การนำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบ นอกจากแสดงนัยของความด้อยต่ำ ด้อยค่าและการถูกกดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ยังเป็นการสร้างที่กักขังภาพลักษณ์ของชาวเขาแบบตายตัวอีกด้วย

ส่วนเรื่อง "หลับเถิดนางนอน" นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าอาข่าที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อความเจริญเข้าถึง โดยนำเสนอผ่านหมู่บ้านลิเซหมู่บ้านเล็กๆ กลางหุบเขาที่เงียบสงบ ชาวบ้านแห่งนี้อพยพข้ามแดนพม่าเข้าสู่ฝั่งไทยเพราะหลีกเลี่ยงหนีทหารป่าที่มาจากธุรกิจค้ายาและแรงงาน แม้จะอพยพมายังดินแดนไทยแต่พวกเขายังคงรักษาคติความเชื่อดั้งเดิมของตนอย่างเหนียวแน่น เห็นได้จากความเชื่อในเรื่องผี ดังข้อความ

...เด็กหญิงอาข่า 3-4 คนแต่งชุดประจำเผ่า ... ด้านหลังมีก๊วยหรือตะกร้าห่างๆ ใส่ลูกน้ำเต้า และกระบอกไม้ไผ่เอาไว้ ... เพื่อหาแหล่งน้ำและล่าสัตว์ในป่าที่ห่างไกลบ้านพอสมควร เมื่อตักน้ำใส่กระบอกไม้ไผ่และลูกน้ำเต้าจนเต็มแล้ว บางคนก็อาจจะมองหาผลไม้ป่าที่สุกไปกินด้วย แต่ส่วนมากแล้วพวกเขาจะพากันรีบเดินขึ้นเขาทันที เพราะอาข่าถือว่าที่ตรงนั้นเป็นบริเวณน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า "อี จู หล่อ ตู" อาข่าจะล้อมรั้วรอบๆ บริเวณต้นน้ำนี้ไว้อย่างดี ต้นไม้ใหญ่หน่อยในบริเวณนั้นห้ามผู้ใดเข้าไปทำลายอย่างเด็ดขาด มิฉะนั้นจะถูกผีน้ำกระทำได้ อาข่าเชื่อว่าในน้ำมีผีสิงสถิตอยู่ จึงไม่นิยมต่อน้ำเข้าไปใช้ในหมู่บ้าน

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 11-12)

ชาวอาข่าไม่มีศาสนาเพราะทุกคนนับถือผีและบรรพบุรุษ ผีตามคติความเชื่อของชาวอาข่ามีทั้งผีดีและผีร้าย ผีร้ายเป็นต้นเหตุของการเจ็บป่วย ความอดอยาก ความแห้งแล้ง หากทำให้ผีโกรธจะต้องทำพิธีขอขมา ส่วนผีดีจะให้ความคุ้มครองและดูแลให้เกิดความสงบ ดังนั้นผีที่ชาวอาข่านับถือและเชื่อว่าเป็นผีดีจึงเป็นผีบรรพบุรุษ ชาวอาข่านอกจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติแล้ว ยังมีความเคร่งครัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ เห็นได้จากข้อความชาวอาข่าเชื่อว่าน้ำมีผีสิงสถิตอยู่จึงไม่นิยมต่อน้ำเข้าหมู่บ้าน การปฏิบัติตามคำสอน

และข้อห้ามอย่างเคร่งครัด แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวอาข่าเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากไม่เคารพหรือปฏิบัติตามชาวอาข่าเชื่อว่าอาจเกิดสิ่งเลวร้ายกับตนเองและครอบครัว

เมื่อเข้าสู่ปีใหม่หมู่บ้านลิเซ่ได้จัดประเพณีไล่ชิงช้า ซึ่งเป็นประเพณีที่ทุกคนต่างเฝ้ารอ อาโยะลูกชายหม่อมผีใหญ่รู้ว่าปีนี้ตนเองโตเป็นหนุ่มแล้วจึงมีโอกาสได้ไล่ชิงช้ากลางลานบ้าน

“เฮ..เฮ ปีนี้เฮาเป็นหนุ่มแล้วก่า”

อาโยะกระโดดร้องดีใจ รีบลงไปช่วยแม่ตักข้าวเปลือกไปตำเตรียมเอาไว้

“อ่ามา อย่าลืมเย็บเสื้อตัวใหม่ให้เฮาเผลอ บักลายให้สวยด้วย”

“ของเฮาด้วย เสื้อของเฮาด้วยนะอ่ามา” อาเนวิ่งตามหลังอาโยะมาติดๆ

“เย้อ ชูหย่าว” คืองานปีใหม่ไล่ชิงช้าของชาวอาข่า ส่วน “หละเอ้อปี” คือพิธีไล่ชิงช้า ซึ่งผู้อาวุโสของหมู่บ้านอาข่าจะเป็นผู้กำหนดขึ้นมาภายหลังจากวันที่ปลูกข้าวในไร่เสร็จ ผ่านมาแล้ว 115 วัน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะจัดให้มีงานปีใหม่ไล่ชิงช้านี้ในราวปลายเดือน สิงหาคมของทุกปี

ในเทศกาลนี้จัดขึ้นเพื่อเป็นการรำลึก “อึม ซา แยะ” อึมซา หมายถึง เทพเจ้าแห่งลม อึมแยะ หมายถึง เทพเจ้าแห่งฝน ดังนั้น “อึมซาแยะ” จึงหมายถึงเทพเจ้าหรือเทพธิดาแห่งสายฝน ประทานความสุขความสมบูรณ์ให้แก่พืชผลที่กำลังงอกงามอยู่ในไร่ของอาข่า ในขณะนี้ ดังนั้นพิธีหละเอ้อปีแต่ละครั้งก็จะมีพิธีเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษของอาข่าด้วยเป็นประจำทุกปี

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 39-40)

การไล่ชิงช้ากลางลานบ้านจะกระทำได้เฉพาะหนุ่มสาว เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้รู้จักกัน ปีนี้อาโยะเติบโตเป็นหนุ่มแม่จึงอนุญาตให้เขาได้ไล่ชิงช้ากลางลานบ้าน เช่นเดียวกับหนุ่มสาวทั่วไป ตามความเชื่อประเพณีไล่ชิงช้านอกจากเป็นการรำลึกถึงบุญคุณเทพธิดา “อึม ซา แยะ” ผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้กับพืชพรรณแล้ว ประเพณีนี้ยังถูกจัดขึ้นเพื่อรำลึกและให้เกิดสติเพศหญิง และยังเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตประจำวันของชาวอาข่าด้วย เพราะตามความเชื่อการจัดประเพณีไล่ชิงช้าในแต่ละปีจะต้องมีฝนตกลงมา ถ้าปีใดฝนไม่ตกตามความเชื่อของชาวอาข่าถือว่าไม่ดี ผลผลิตที่ออกมาจะไม่เจริญงอกงาม

นักเขียนได้นำภาพวิถีชีวิตของอาข่ามาเป็นโครงเรื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรม คติความเชื่อ และความเป็นอยู่ของชาวอาข่าในมิติต่างๆ แม้ชาวอาข่าจะเป็นชาวเขาที่

อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย แต่พวกเขาก็มีประเพณีที่งดงาม มีวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ และมีคติความเชื่อที่ปกป้องถึงความเป็นอาช่า การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้ทำให้นิยายเรื่องมีความน่าสนใจ เพราะผู้อ่านนอกจากมีความเพลิดเพลินไปกับเนื้อเรื่องที่นำเสนอแล้วยังเห็นอัตลักษณ์ตัวตนของชาวอาช่าผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียนด้วย

แม้จะนำเสนอวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชาวอาช่า แต่สำหรับปมปัญหาของเรื่องนักเขียนได้นำยาเสพติดมาสร้างเป็นปมปัญหา เห็นได้จากเหตุการณ์การตายของเด็กหนุ่มในหมู่บ้านลิเซ พวกเขาถูกคนเมืองจ้างวานให้ขนยาเสพติดจึงถูกรอบยิงจนเสียชีวิต ดังข้อความ

...สองวันต่อมามีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากในเมือง ทั้งที่ตลาดห้วยไคร้และที่อำเภอแม่จันได้ขี่ม้าขึ้นมาที่หมู่บ้านลิเซ และแจ้งต่อผู้เฒ่าอาใจผู้นำหมู่บ้านว่า

"มีชาวอาช่าสองคนเป็นชายไม่ทราบชื่อถูกยิงด้วยปืนนอนตายที่พงหญ้าข้างทางจะขึ้นดอยตุง มีพยานยืนยันว่าผู้ตายเป็นชาวอาช่าหมู่บ้านลิเซ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจไปถึงได้พบถุงเงิน ภายในมีธนบัตรปลอมใบละร้อยบาทอยู่เป็นจำนวนมาก กับห่อฝิ่นจำนวนหนึ่งที่คนร้ายทำหล่นไว้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้ขี่ม้าแจ้งให้พ่อเฒ่าผู้นำหมู่บ้านได้ทราบ และขอทราบชื่อผู้ตายทั้งสองคนนี้ด้วย เพราะสงสัยจะมีการหักหลังกันในเรื่องค้าฝิ่น

"เป็นไปได้อย่างไร อานะกับอาพีไปขายฝิ่น" อาโยะรำพึงกับตัวเอง

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 83-84)

ความต้องการอยากมีเงินไปซื้อของใช้ อานะและอาพีจึงรับจ้างขนฝิ่นจากคนเมืองด้วยจำนวนเงินห้าร้อยบาท แต่เกิดการหักหลังทำให้เด็กหนุ่มทั้งสองถูกรอบยิงเสียชีวิต เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเดินทางมาแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านรับทราบ การตายของอานะและอาพีสร้างความตกใจให้กับอาโยะเพราะเขาไม่คิดว่าเพื่อนร่วมเผ่าทั้งสองจะทำผิดกฎหมายโดยการลักลอบขนยาเสพติด

หลังการตายของเด็กทั้งสอง หมู่บ้านลิเซที่เคยสงบสุขร่มเย็นต้องพบกับความเปลี่ยนแปลง เพราะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเดินทางมายังหมู่บ้านแห่งนี้ เพื่อคลายปมสังหารเด็กหนุ่มชาวอาช่าพร้อมกับการปิดเส้นทางตามแนวชายแดนไทย-พม่า

...และเส้นทางการค้าเลียงตามตะเข็บแนวชายแดนไทย-พม่าระหว่างอาช่ากับบ้านป่าซาง บ้านจะรอ บ้านลิเซ บ้านผาศี บ้านผาหมี และห้วยน้ำริน โดยบรรทุกบนหลังล้อและม้าเดินข้ามดอยสูงลูกแล้วลูกเล่า ข้ามสันเขาลาดเลาะลงสู่พื้นที่ราบที่อำเภอแม่สาย

ซึ่งเป็นเส้นทางชนเผ่าสายสำคัญมานาน ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนค้นพบ และยกกำลังกวาดล้างลงในเวลาต่อมา

...บนเส้นทางเดินเล็กๆ ที่มีก้อนเมฆบางๆ ไหลผ่านไปตามซอกแคบๆ ที่สูงชัน และเต็มไปด้วยอันตรายก็ได้ถูกปิดลงโดยสิ้นเชิง การทางได้ส่งกองกำลัง ทชด. เข้าไปประจำพื้นที่บนดอยช้างมูบและควบคุมพื้นที่ส่วนนี้เอาไว้ทั้งหมด ทำให้หมู่บ้านของชาวเขามบนดอยตุงอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่หน่วยนี้ตลอดมา

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 86)

หมู่บ้านลิเซไม่เคยมีปัญหาเรื่องยาเสพติดมาก่อน แต่เมื่อมีการลักลอบขนยาเสพติดเกิดขึ้นจึงเป็นเหตุให้หมู่บ้านลิเซและอีกหลายหมู่บ้าน ถูกเจ้าหน้าที่ตระเวนชายแดนปิดเส้นทางคมนาคมตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า ซึ่งคิดว่าอาจเป็นเส้นทางลำเลียงขนฝิ่น ฉะนั้นหมู่บ้านชาวเขามบนดอยตุงจึงอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ไทย

ปัญหา ยาเสพติดเป็นเรื่องที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวเขามาโดยตลอด เพราะชาวเขาอาศัยอยู่บนแดนดอยสูงซึ่งมีอาณาเขตที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ จึงง่ายต่อการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การนำปัญหา ยาเสพติดมาสร้างเป็นปมปัญหาของเรื่องนอกจากสร้างให้เนื้อเรื่องมีความเข้มข้นและน่าติดตามแล้ว แต่หากพิจารณาจะพบว่าเป็นการตอกย้ำและผลิตซ้ำภาพของชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่เลวร้าย สร้างปัญหาให้กับประเทศไทย และเป็นผู้ค้ายาเสพติด

หมู่บ้านลิเซได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อทางการมีคำสั่งให้สร้างถนนลาดยางไปยังพระธาตุดอยตุง การมีถนนตัดผ่านหมู่บ้านทำให้ชาวเขาที่เคยใช้ชีวิตสงบสุขต้องได้รับผลกระทบ เพราะนับจากนี้บนแดนดอยจะไม่มีเพียงชาวเขาอีกต่อไป

...ในปีถัดมาได้มีการบูรณะทางขึ้นไปสู่พระธาตุดอยตุงใหม่ โดยสร้างถนนลาดยางที่ทอดตัวยาวตลอดเลยขึ้นไปตามสันเขาสู่วัดพระธาตุดอยตุง ... ทำให้ชาวเมืองจากพื้นที่ราบพากันขึ้นมาจับจองพื้นที่ทำการเพาะปลูกบนดอยมากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าเขามบนดอยแห่งนี้ออกเขานางนอนหมดสภาพป่าไปอย่างรวดเร็ว

...ชาวเขามบนดอยหลายหมู่บ้านเริ่มจะมีการติดต่อกับคนเมืองมากขึ้น เพราะมีถนนดินแดงตัดผ่านเข้าไปถึงหมู่บ้าน หน่วยงานราชการหลายหน่วยเข้าไปมีบทบาทให้ความช่วยเหลือแก่ชาวเขาอย่างต่อเนื่อง กรรมการสงเคราะห์ได้ส่งเจ้าหน้าที่ขึ้นมาสงเคราะห์ให้

ชาวเขาที่มีความเป็นอยู่ที่ดี พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ของเกษตร อนามัย และครู ตชด. ครู
อาสาสมัครของกระทรวงศึกษาธิการ ถูกส่งขึ้นไปยังหมู่บ้านบนดอย

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 87)

เมื่อคนพื้นที่ราบนำความเจริญมาสู่หมู่บ้านชาวเขา คือ การสร้างถนนตัดผ่านหมู่บ้าน
ไปยังพระธาตุดอยตุง ความเจริญของคนเมืองจึงมาพร้อมกับการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ
ความเป็นอยู่ของชาวเขา เพราะการสร้างถนนตัดผ่านนอกจากทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทาง
มาเที่ยวชมความงดงามของธรรมชาติแล้ว ยังสามารถเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวเขาไปพร้อมๆ กัน
ด้วย ดังนั้น ผลจากการพัฒนาจึงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวเขาแห่งหมู่บ้านลิเซ

แม้ทางการจะปรารถนาให้หมู่บ้านชาวเขาที่มีความเจริญ และมีความสะดวกสบายใน
เรื่องการคมนาคม แต่ชาวอาซาแห่งหมู่บ้านลิเซกลับไม่ปรารถนาเช่นนั้น เพราะความเจริญที่คน
เมืองมอบให้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของพวกเขา ดังบทสนทนาที่
ตัวละครกล่าวว่

"มีถนนเข้ามาหมู่บ้านเขาก็นอนฝันร้ายกันพอแล้ว 'ไหนคนเขาจะถูกหลอก' ไหนคนเขาจะ
ถูกฆ่า ถ้ามีไฟฟ้าเข้ามาแต่ๆ หมู่เขาก็ยังปู้ว่าจะสุขหรือทุกข์กันแน่..เนื้อ เป็น ผู้เป็น
นักพัฒนาทั้งหลายยะหยังป่ถามหมู่เขาสักคำละว่า หมู่เขาอยากได้หรือต้องการอะหยัง
แต่ๆ ล้า บางเตื่อหมู่เขาก็อาจจะมีเป้าหมายของหมู่เขาคือกันเนื้อ"

ผู้อาวุโสคนหนึ่งรำพึงออกมา พร้อมทั้งบยกมืออันหยาบกร้านขึ้นลูบได้หนดเคราที่
คางเบาๆ สายตาของแกจ้องมองไปยังรถที่กำลังจะเลี้ยวหายเข้าไปในโค้งขุนเขาเบื้อง
หน้าโน้น

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 108)

แนวคิดการพัฒนาของคนเมือง ส่งผลให้ชีวิตชาวเขาแห่งเทือกเขานางนอนเกิดการ
เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งลิเซก็เป็นหนึ่งในหมู่บ้านบนดอยที่ได้รับผลกระทบและตกเป็น
เป้าหมายของการพัฒนาแดนดอยในครั้งนี้เช่นกัน แต่การพัฒนาที่มาจากความต้องการของ
ผู้พัฒนาเพียงฝ่ายเดียวทำให้ผู้อาวุโสเกิดความทุกข์ใจ เพราะการมีถนนและไฟฟ้าที่ทางการมอบให้
เท่ากับเป็นการนำพาคนเมืองเข้ามาทำลายธรรมชาติที่งดงาม และวิถีวัฒนธรรมของชาวเขาให้
เปลี่ยนแปลงไป

การสร้างจุดจบของเรื่องในลักษณะนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็น คนชายขอบ เพราะชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ถูกมองว่าด้อยพัฒนา ล้าหลัง อยู่ห่างไกลความเจริญ และมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากระเบียบแบบแผนของคนเมือง เมื่อคนเหล่านี้ถูกทำให้ดูแตกต่างไปจาก ชนชั้นนำของประเทศและถูกสร้างวาทกรรมให้เป็นกลุ่มชนที่ด้อยพัฒนา จึงเป็นช่องทางในการ เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจมากกว่าเข้ามาจัดการ ดูแล และควบคุมชาวเขา เพื่อให้ชาวเขามีวิถีชีวิต และความเป็นอยู่เป็นไปตามอุดมการณ์ของผู้มีอำนาจ การจัดวางให้ชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ ด้อยพัฒนาและล้าหลัง จึงเป็นกระบวนการผลักดันให้ชาวเขากลายเป็นคนชายขอบอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในเรื่อง "เจ้าเงาะโตเด็กบ้านดอย" เป็นอีกเรื่องที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการ รักษาวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าปกาเกอะญอ โดยนำเสนอผ่านเจ้าเงาะโตเด็กชายชาว ปกาเกอะญอที่เติบโตมาพร้อมกับนิทาน ในทุกเช้าปู่แพบจะเล่านิทานให้เจ้าเงาะโตฟังและทุกครั้ง ที่ปู่เล่าเขาจะตั้งใจฟังเป็นอย่างดี ดังข้อความ

... เจ้าเงาะโตนั่งผิงไฟอยู่กับปู่เป็นประจำทุกเช้า ปู่มีเรื่องราวสนุกสนานมากมาย หลายแง่หลายมุมมาเล่าให้เขาฟัง บางเรื่องน่าตื่นเต้นเร้าใจ บางเรื่องเขาสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องช้าง บางเรื่องสนุกสนาน บางเรื่องก็ตลกร้ายเรียกเสียงหัวเราะกัน ท้องคัดท้องแข็ง บางเรื่องก็ขมเสียจนน้ำตาเล็ดน้ำตาร่วง

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 11)

การเล่านิทานคือการถ่ายทอดเรื่องราว ความเชื่อ และคำสั่งสอนจากบรรพชนไปสู่ ลูกหลาน ในสังคมดั้งเดิมของชาวปกาเกอะญอนอกจากนิทานจะเป็นเครื่องมือในการสืบทอด เรื่องราวแล้ว การเล่านิทานหรือการฟังนิทานยังเป็นความบันเทิงแบบหนึ่ง เพราะหลังจากชาว ปกาเกอะญอเสร็จสิ้นภารกิจของตนแล้ว ก็จะมานั่งล้อมรอบกองไฟเพื่อกินน้ำชาและผิงไฟเพื่อให้ ความอบอุ่น จากนั้นคนเฒ่าคนแก่หรือผู้อาวุโสก็จะเริ่มเล่านิทานให้เด็กๆ ฟัง (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2555, น. 31) จากข้อความจะเห็นได้ว่าทุกครั้งที่ปู่แพบจะเล่านิทาน จึงเปรียบเสมือนเป็น การถ่ายทอดความเป็นมาของเผ่าปกาเกอะญอ เพราะนิทานเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของ ชนเผ่าและเป็นอัตลักษณ์ของชาวปกาเกอะญอ เจ้าเงาะโตจึงชอบฟังนิทานจากปู่ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง อะไรก็ตาม

ผลจากการฟังนิทานจากปู่ในทุกๆ เช้า เจ้าเงาะโตจึงจดจำนิทานได้เกือบทุกเรื่อง กอปรกับการถูกปลูกฝังจากปู่ ย่า พ่อ และแม่ที่ให้อ่านนิทานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของ ปกาเกอญอ เมื่อถึงประเพณีกินข้าวใหม่เจ้าเงาะโตจึงนำนิทานไปเผยแพร่ให้คนในหมู่บ้านได้รับรู้

...ปกาเกอญอมีความเชื่อมั่นมาแต่โบราณว่า เด็กหนุ่มคนใดเล่าปλοเลอเปลอได้ เกินสามสิบเรื่องจะถือว่าเป็นปกาเกอญออย่างแท้จริง เป็นคนโดยสมบูรณ์

วันกินข้าวใหม่ปีนี้เป็นวันที่เจ้าเงาะโตตั้งตารอคอย เขาจะขึ้นไปเล่า ปโลเลอเปลอที่ จดจำมาจากย่า เพื่อถ่ายทอดมรดกที่ยามอบให้เขาเก็บรักษาไว้ให้คนอื่นรับรู้

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 45)

เจ้าเงาะโตต้องการเป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้านว่าเป็นชาวปกาเกอญอที่แท้จริง จึงได้นำนิทานซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์ปกาเกอญอไป เผยแพร่ให้ผู้อื่นรับรู้ในวันกินข้าวใหม่ การเล่านิทานของเจ้าเงาะโตในครั้งนี้จึงเปรียบเสมือน การทำหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป

การนำเสนอโครงเรื่องให้เยาวชนชาวเขารักษาวัฒนธรรมของชนเผ่า คือ การเล่านิทาน เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อสื่อให้เห็นว่า นิทานเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้สึกนึกคิดและการดำรงชีวิตของชาวปกาเกอญอ เพราะนิทานนอกจากแสดงถึงความผูกพันระหว่างคนกับ ธรรมชาติแล้ว นิทานยังเป็นสิ่งที่บอกเล่าถึงความเป็นมาของชนเผ่าและมีปรัชญาที่ลึกซึ้งแฝงอยู่

สำหรับปมปัญหาที่ทำให้ตัวละครต้องรักษาวัฒนธรรมของชนเผ่า คือ การเข้ามาของ วัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ส่งผลให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขาเปลี่ยนแปลงไป เห็นได้จากชาว ปกาเกอญอบางคนเลิกนับถือผีและหันไปนับถือศาสนาอื่น

...ย่าหมีเดินตามรอยเท้าปู่ย่าตาทวดอย่างมั่นคงแน่วแน่ และนับถือผีอย่าง เหนียวแน่น ชาวบ้านที่เลิกนับถือผีจึงแวะเวียนเปลี่ยนกันมาที่บ้านเป็นประจำ ชักชวนให้ ปู่ย่าและทุกคนในบ้านเลิกนับถือผีหันไปนับถือศาสนาของพวกเขา พร้อมกับมีสิ่งล่อใจ และคำมั่นสัญญามากมาย

“การนับถือผีคือการเดินตามรอยเท้าปู่ย่าตาทวด” ย่าหมีพูดเช่นนี้กับทุกคน พร้อมกับ บอกพวกเขาอย่างนิ่มนวลว่า “ควรรักษาความเชื่อดั้งเดิมของปู่ย่าตาทวดเอาไว้ มิฉะนั้น

จะสูญหายไปหมด ปกาเกอญอรุ่นลูกหลานจะไม่มีอะไรเหลือ เป็นคนเลื่อนลอยไร้ราก
หาตัวตน หาจิตวิญญาณไม่เจอ”

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 18-19)

การเข้ามาของวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน
เพราะชาวปกาเกอญอบางส่วนหลงไหลไปกับวัฒนธรรมอื่น จนหลงลืมรากเหง้าและอัตลักษณ์
ความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง แม้กระทั่งความเชื่อในเรื่องผีซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคม
ปกาเกอญอมาหลายชั่วอายุคน เมื่อมีศาสนาอื่นเข้ามาเผยแพร่คนในชุมชนจึงเปลี่ยนศาสนาและ
เลิกนับถือผี เห็นได้จากข้อความพี่น้องชาวปกาเกอญอชักชวนให้ย่าหมีซึ่งเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน
เลิกนับถือผี แต่ด้วยความรักในชาติพันธุ์ย่าหมีจึงปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่า หากชาวปกาเกอญอ
เลิกนับถือผีก็เท่ากับสูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ปกาเกอญอ

แม้แต่เด็กหนุ่มในหมู่บ้านก็ละทิ้งตัวตนของตนเองโดยหันไปนับถือศาสนาอื่น แต่
เจ๊าะเกอโต้ยังคงมุ่งมั่นที่จะนับถือผีตามวิถีของบรรพบุรุษต่อไป ดังข้อความ

... เจ๊าะเกอโต้ชอบพูดคุยกับปู่และคนเฒ่าอื่นๆ ในหมู่บ้านที่ยังคงนับถือผี ยึดถือ
ปฏิบัติตามวิถีดั้งเดิมของบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น เขาได้ความรู้มากมายหลายเรื่อง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีกรรมไม้ที่มีสรรพคุณทางยา บางคนก็บอกเล่าธรรมชาติของ
สายฝน สายฟ้า สายน้ำ สายลม และสิ่งสารพัดวิ รวมทั้งจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกัน
มาแต่โบราณ

... เจ๊าะเกอโต้รู้สึกสนุกสนานกับการสืบทอดความรู้ของปู่ย่าตาทวด ขณะที่เพื่อน
บางคนของเขาหันหลังให้โดยสิ้นเชิง

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 44)

เจ๊าะเกอโต้ชอบพูดคุยกับคนเฒ่าคนแก่ เพราะพวกเขามีภูมิความรู้และยังคงนับถือผี
และปฏิบัติตามวิถีดั้งเดิม แต่เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังมี
วัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทต่อคนในชุมชนปกาเกอญอ คือ การเข้ามาเผยแพร่ของศาสนา
อื่น ชาวปกาเกอญอบางส่วนจึงเริ่มเปลี่ยนระบบความเชื่อ ความศรัทธา และศาสนา จากเดิมที่
เคยนับถือผีก็มานับถือศาสนาอื่นแทน แต่เจ๊าะเกอโต้ยังคงยึดมั่นที่จะรักษาคติความเชื่อดั้งเดิมของ
บรรพบุรุษ นั่นคือ การนับถือผีอย่างเคร่งครัดท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าความเชื่อและความศรัทธาของชาวปกากะญอ มีความสัมพันธ์กับชีวิต และความเป็นอยู่ เพราะชาวปกากะญอเชื่อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งที่ลึกลับ เช่นเดียวกับความเชื่อในเรื่องผีชาวปกากะญอนับถือ ผีอย่างเคร่งครัด ต่อมาในภายหลังกชาวปกากะญอเริ่มเปลี่ยนมานับถือศาสนาอื่น เช่น ศาสนา พุทธและศาสนาคริสต์มากขึ้นเพื่อเข้าถึงระบบทรัพยากรและสังคมที่ดีกว่า ฉะนั้น จึงมีชาวปกากะญอบางส่วนที่เปลี่ยนศาสนาและบางส่วนยังคงนับถือผี การสร้างปมปัญหาของเรื่องใน ลักษณะนี้นักเขียนต้องการสื่อให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคมชาวเขา

แม้วัฒนธรรมสมัยใหม่จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และคติความเชื่อดั้งเดิมของ ชาวปกากะญอ แต่เจ้าเงาะได้ผู้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้นุรักษ์นิยมยังคงสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของ บรรพบุรุษต่อไป นั่นคือ การเล่นนิทาน

...เจ้าเงาะได้ตื่นตื่นที่จะขึ้นเวทีเล่าปดล่อเลอบเป็นครั้งแรกในชีวิต เขาไฝฝืนที่จะ ได้รับการยอมรับจากทุกคนในหมู่บ้านว่าเป็นปกากะญออย่างแท้จริง เป็นคนโดย สมบูรณ์

...เจ้าเงาะได้เชื่อว่าย่าหมีคงดีใจ ขณะเดียวกันเขาก็รู้สึกผิดที่เมื่อก่อนไม่สนใจคำ สอนของย่าเทาที่ควร เขานึกถึงย่าหมีและให้คำมั่นสัญญาในใจเงียบๆ ว่าจะสืบทอด มรดก เดินตามรอยเท้าปู่ย่า และเป็นปกากะญอที่ดี

...คำสอนของย่าหมีคืออัญมณีแห่งปัญญา เวลาที่เขารู้แล้วว่าย่ารักเขามากเพียงไร คำสอนของย่าคือความรักที่ย่ามีให้เขานั้นเอง

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 47)

เจ้าเงาะได้ตัดสินใจประกวดเล่นนิทาน เพราะต้องการเดินตามรอยเท้าของบรรพบุรุษ และต้องการให้ทุกคนยอมรับว่าเขาคือชาวปกากะญออย่างสมบูรณ์แบบ การเล่นนิทานในครั้งนี้ จึงทำให้เจ้าเงาะได้ระลึกถึงคำสอนของย่าหมี เพราะบัดนี้เขาตระหนักรู้แล้วว่าคำสอนของย่าที่คอย ปลุกฝังให้รักษาวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกของชนเผ่า นั้น คืออัญมณีแห่งปัญญาที่มีค่าของชาว ปกากะญอ

การสร้างให้ตัวละครสืบทอดวัฒนธรรมของชนเผ่า คือ การเล่นนิทาน เป็นกลวิธีการ สร้างที่แสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้นุรักษ์นิยมอย่างชัดเจน แต่หากพิจารณา การนำเสนอภาพแทนนี้จะพบว่า นอกจากนักเขียนจะแสดงให้เห็นภาพในด้านบวกของเยาวชน

ชาวเขาแล้ว อีกนัยหนึ่งเป็นการได้กลับกระแสวัฒนธรรมภายนอกที่ไหลป่าเข้ามาครอบงำ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขาด้วย ดังนั้น การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนเป็นผู้อนุรักษ์ นิยม เป็นการสร้างผ่านอุดมการณ์ของนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็นว่า เยาวชนชาวเขามีความรักและ ภาคภูมิใจในคุณค่าวัฒนธรรมของตน จึงสืบสานอุดมการณ์ของบรรพบุรุษเพื่อรักษารากเหง้าความ เป็นปกากะญอให้คงอยู่ต่อไป

สรุปได้ว่า โครงเรื่องวัฒนธรรมประเพณี คือการนำเสนอให้เห็นภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อของชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไป การสร้าง โครงเรื่องในลักษณะนี้นอกจากแสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของชาวเขาในด้านต่างๆ แล้ว ยังนำเสนอ ให้เห็นภาพแทนชาวเขาในมิติต่างๆ ด้วย เช่น ภาพแทนชาวเขาเป็นนักพัฒนา ภาพแทนชาวเขาเป็น คนชายขอบ และภาพแทนชาวเขาเป็นผู้อนุรักษ์นิยมผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียน

10. การถูกหลอกจากคนสังคมเมือง

การถูกหลอกจากคนสังคมเมือง นำเสนอให้หญิงชาวเขาถูกหลอกกระทำชำเราและ ถูกหลอกเป็นเมียน้องจากผู้ชายสังคมเมือง วรรณกรรมที่นำเสนอโครงเรื่องเกี่ยวกับการถูกหลอก จากคนสังคมเมืองพบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "อ้อมอกภูเขา" และเรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง"

ในเรื่อง "อ้อมอกภูเขา" นำเสนอภาพหญิงชาวเขาถูกหลอกจากคนสังคมเมือง โดย นำเสนอผ่านลายเขียนหญิงสาวเผ่าเย้า ซึ่งจุดเริ่มต้นของการถูกหลอกเกิดจากเธอแอบคบหากับ ครูบุญตันโดยไม่มีผู้ใคร่รู้ ด้วยพิษสงของความรักลายเขียนจึงมอบกายและใจให้ครูหนุ่มผู้นี้ โดยไม่ รู้เลยว่าครูบุญตันไม่ได้มีความรักให้เธอแม้แต่น้อย

"คืนนี้ครูจะนอนที่นี่"

"ไม่ได้ๆ" หญิงสาวปฏิเสธลิ้นรัว "ชาวบ้านว่าลายแน่ๆ"

"ใครจะไปรู้ ครูอยู่กับลายเขียนเท่านั้น"

"ไม่ อย่า ครู"

"มานั่งใกล้ๆ ครูสิ ครูรักลายเขียนนะ"

แสงตะเกียงดับวูบ พร้อมกับการเงยเสียงไปของครูบุญตันและลายเขียน

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 87)

ลายเขียนยอมมีความสัมพันธ์ทางเพศกับครูบุญตัน เพราะคิดว่าครูรักและต้องการ อยู่กับเธอเพียงผู้เดียวจึงยอมมอบกายให้ครูได้เขยชมสมปรารถนา โดยไม่รู้ว่าครูหนุ่มผู้นี้มีทัศนคติ กับเธอเป็นเพียงวัตถุระบายความใคร่เท่านั้น การกระทำของครูและลายเขียนหากพิจารณาจะพบว่า

เป็นการกระทำที่ผิดจรรยาบรรณ เพราะตัวละครทั้งสองอยู่ในบทบาทสถานภาพลูกศิษย์และคุณครู แต่ด้วยพิษสงของความรักจึงทำให้มองข้ามสิ่งที่ถูกต้อง และกระทำในสิ่งที่ไม่สมควร นั่นคือ การมีเพศสัมพันธ์

ด้วยความรัก ความหลง และการไม่มีประสบการณ์ในเรื่องความรัก ลายเชื่องจึงตั้งท้อง ดังข้อความ

"มึงท้องไซ้ไหม อีลาย"

"ลายไม่รู้" เธอสั่นหน้าจนเส้นผมกระจาย "ลายไม่รู้อาการท้องเป็นอย่างไร"

"ก็คนกำลังจะมีเด็ก" เสียงดังยิ่งขึ้น

"ลายไม่รู้"

ฉลาด มือหยาบตบไปที่ใบหน้าลายเชื่องแทบมองไม่ทัน ร่วงหญิงสาว เซดลาพลัดตกจากแคร่

"ไม่รู้ กูสังเกตมึงตั้งแต่เช้าแล้ว อาการเหมือนคนจะมีเด็กไม่ผิด"

"มึงท้องกับใคร อีลายบอกมา"

"ลายไม่รู้"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งงาม, 2539, น. 273-274)

เล่าดูเคยเตือนลายเชื่องเรื่องครุบุญตัน แต่ลายเชื่องเชื่อในความรักมากกว่าความห่วงใยและหวังดีของพี่ชายในที่สุดเธอจึงตั้งท้อง เมื่อเล่าอุรุว่าน้องสาวของตนกำลังตั้งท้องจึงได้ตบตีและคาดคั้นว่าท้องกับใคร แต่ลายเชื่องไม่ยอมเอ่ยปากบอกจึงถูกเล่าอุรุตบตีซ้ำแล้วซ้ำเล่า

การนำเสนอโครงเรื่องในลักษณะนี้นักเขียนได้แสดงให้เห็นว่า ความรักสำหรับหญิงชาวเขากับหนุ่มสังคมเมืองนั้นไม่มีอยู่จริง เพราะคนสังคมเมืองมีทัศนคติต่อหญิงชาวเขาเป็นเพียงวัตถุทางเพศ เป็นหญิงที่ต่ำต้อยด้อยค่า และไร้ศักดิ์ศรีสำหรับผู้ชายเมืองหลวง จึงได้กระทำร้ายกับหญิงชาวเขาเพื่อสนองความต้องการของตนเอง โครงเรื่องการถูกหลอกจากคนสังคมเมืองนอกจากทำให้เห็นทัศนคติของชาวเมืองที่มีต่อชาวเขาแล้ว ยังทำให้เห็นภาพหญิงชาวเขาเป็นเพียงวัตถุระบายความใคร่อีกด้วย

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่การถูกหลอก คือ ความโง่เขลาในเรื่องความรัก เพราะลายเชื่องเป็นหญิงสาวที่ไม่เคยมีความรักมาก่อน เมื่อไม่มีประสบการณ์ด้านความรักจึงนำไปสู่สาเหตุของการถูกหลอก เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ครุบุญตันหลอกพาลายเชื่องไปเมืองพะเยา

"สวยจ้งเลยครู"

"ครูจะให้ลายใส่ไปในเมืองกับครูวันพรุ่งนี้"

"ครูจะให้ลายไปกับครู"

"จ้ะ ครูจะพาเข้าไปตลาดในเมือง ลายจะไปหรือเปล่า" ...

"ครูพูดจริงๆ นะ"

"ครูจะโกหกทำไม พรุ่งนี้เราจะไปกันแต่เช้าเลย เราจะไปรถพุก๋วย บางที่ครูจะพา
ลายเรื่องไปเที่ยวเมืองพะเยาด้วย ลายเรื่องอยากไปหรือเปล่า"

"เมืองพะเยา" หญิงสาวคราง เธอเคยไปเมืองพะเยาครั้งหนึ่งเมื่อนานมาแล้ว ...

"ลายจะไป ครูอย่าโกหกลายนะ"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 159-160)

ครูบุญตันใช้ความรักและความไว้วางใจที่หญิงสาวมีให้ โดยวางแผนหลอกหญิงสาวมา
เมืองพะเยาโดยให้เหตุผลว่าจะพามาเที่ยว แต่ด้วยความที่เป็นหญิงที่ไม่หันต่อเล่ห์เหลี่ยมลายเรื่อง
จึงคิดว่าครูหนุ่มผู้นี้มีความรักและปรารถนาดีต่อเธอ จึงตัดสินใจไปเมืองพะเยาโดยไม่รู้เลยว่า
การมาเมืองพะเยาในครั้งนี้จะทำให้ชีวิตของเธอเปลี่ยนไปตลอดกาล

ครูบุญตันไม่ได้พาหญิงสาวมาเที่ยวแต่อย่างใด แต่ครูพาลายเรื่องมาให้หัวหน้าการ
ประถมศึกษาข่มขืน เพื่อแลกเปลี่ยนให้ตนได้ย้ายออกจากโรงเรียนบ้านห้วยน้ำริน เห็นได้จาก
เหตุการณ์ที่ลายเรื่องถูกข่มขืน

"เฉยๆ น้าหนู เดี่ยวครูจะทำให้หนูมีความสุข" ...

"อย่า นายเป็นใคร" ...

"ผมเป็นครู ครูบุญตันนะลูกน้องผม"

"อย่า"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 169-170)

ด้วยความรักและความไว้วางใจ ลายเรื่องจึงไม่คิดว่าครูจะหลอกพาเธอมาให้หัวหน้า
การประถมศึกษากระทำชำเรา เมื่อรู้ว่าตนกำลังถูกชายแปลกหน้าลวงละเมิดทางเพศจึงพยายาม
ดิ้นรนขัดขืนแต่ไม่สำเร็จ เพราะเพศสภาพความเป็นหญิงที่มีสรีระร่างกายที่อ่อนแอกว่า ลายเรื่องจึง
ตกเป็นเหยื่อระบายความใคร่ของชายแปลกหน้าผู้นี้

หลังถูกหัวหน้าการประถมศึกษาข่มขืน ลายเขียนตัดสินใจเดินทางตามหาบ้านพัก
ของครู และได้รู้ความจริงที่ถูกปกปิดมานานว่าครูมีเมียแล้ว ดั่งบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

"มาหาใคร" หล่อนถามด้วยภาษาไทยกลาง

"มาหาครูบุญตัน" ...

"ครูบุญตันไม่อยู่" หญิงสาวบอกเสียงห้วน ...

"คุณนายเป็นไรกับครู"

"ภรรยาครูบุญตัน คนเมืองเรียกว่าเมีย"

... ครู..ครูโกหกหลายเรื่องว่ายังมีเมีย แล้วนี่อะไรกัน ...

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 192-193)

ลายเขียนรู้ความจริงแล้วว่าที่ผ่านมาเธอถูกครูบุญตันหลอกมาโดยตลอด 'ไม่ว่าจะ
หลอกพาตนมาให้หัวหน้าการประถมศึกษาข่มขืน หรือหลอกว่าไม่เคยมีเมียจึงยอมมีความสัมพันธ์
ทางเพศด้วย แต่เมื่อความจริงถูกเปิดเผยว่าครูมีเมียแล้วเธอจึงรู้สึกเจ็บช้ำและเสียใจอย่างที่สุด
เพราะที่ผ่านมาเธอรักและไว้ใจครูบุญตันแต่ครูกลับไม่เคยรักเธอเลย

จะเห็นได้ว่าความโง่เขลาในเรื่องความรักเป็นเหตุให้ตัวละครถูกหลอก ไม่ว่าจะถูก
หลอกกระทำชำเราหรือถูกหลอกให้อยู่ในสถานภาพเมียน้อยโดยไม่รู้ตัว ปมปัญหาที่สร้างขึ้นนี้
หากพิจารณาจะพบว่า นอกจากเป็นการตอกย้ำให้หญิงชาวเขาเป็นหญิงที่โง่เขลาเบาปัญญาแล้ว
ยังสร้างภาพแทนให้หญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศที่นักเขียนได้ผลิตซ้ำผ่านรูปแบบวรรณกรรม จน
กลายเป็นแบบพิมพ์ให้คนในสังคมเชื่อว่าหญิงชาวเขา คือ หญิงที่อยู่ในฐานะวัตถุทางเพศสำหรับ
คนเมือง

หลังถูกพี่ชายตบตีลายเขียนได้หนีออกจากบ้าน แต่ด้วยสภาพร่างกายที่อ่อนแอจึง
หมดสติและถูกน้ำป่าพัด ส่างสิ้นชายหนุ่มที่แอบหลงรักลายเขียนได้ช่วยชีวิตไว้ แต่ด้วยอาการพิษไข้
ลายเขียนจึงเสียชีวิตขณะเดินทางไปโรงพยาบาล

"ลาย" ตะโกนเสียงก้อง รีบพลิกร่างนั้นกลับ ใบหน้านั้นปราศจากความรู้สึกแล้ว
รีบเอาหูแนบที่หัวใจ แล้วเอามือไปอังจมูก

"ลาย" ตะโกนอย่างตระหนกเป็นครั้งที่สอง เมื่อรู้ว่าหัวใจหญิงสาวหยุดเต้น

"อะไร พี่สา่งสิ้น" เจียวเพยนั่งอยู่เบาะหน้ารถตะโกนถามอย่างตกใจ

"ลายหมดลมแล้ว"

"เอาศพล่ายกลับหมู่บ้านถอะสร้างลิน"

เสียงฟู่ก้วยแหว่ดั่งจางๆ แ่งกับสายฝน

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 368-369)

อาการป่วยของล่ายเชื่องไม่มีที่ท่าว่าจะดีขึ้นตรงข้ามกลับทรุดหนักลงเรื่อยๆ สร้างลินจึงตัดสินใจพาลายเชื่องออกจากป่าพร้อมกับฟู่ก้วยเพื่อพาหญิงสาวไปโรงพยาบาล แต่ด้วยอาการไข้สูงกอบปรักกับหญิงสาวกำลังตั้งท้องล่ายเชื่องจึงไม่สามารถทนกับพิษไข้ได้ สุดท้ายจึงจบชีวิตระหว่างการเดินทางไปโรงพยาบาล การตายของล่ายเชื่องได้สร้างความเจ็บปวดให้กับสร้างลินและฟู่ก้วยเป็นอย่างยิ่ง

การจบเรื่องด้วยความตายของตัวละครหญิงที่ถูกหลอกให้เป็นเมียน้อยและถูกกระทำซ้ำเราจากคนเมือง เป็นกลวิธีที่นักเขียนสร้างเพื่อให้เห็นภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศ การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนดังกล่าว เป็นการสร้างผ่านทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหญิงชาวเขามีคุณค่าเป็นเพียงหญิงที่รองรับกามตัณหา เป็นหญิงที่ไร้คุณค่า ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุระบายความใคร่เท่านั้น ฉะนั้น การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนเป็นวัตถุทางเพศ จึงทำให้คุณค่าของหญิงชาวเขาที่ดีในมิติต่างๆ เช่น เป็นผู้มีศักดิ์ศรี มีสติปัญญา มีบุคลิกภาพอ่อนหวาน และมีคุณค่าในฐานะมนุษย์ถูกลดทอนลง อีกทั้งยังเป็นการตอกย้ำความต่ำต้อยด้อยค่าของหญิงชาวเขาในสังคมไทย ผ่านการผลิตซ้ำในรูปแบบวรรณกรรม

เช่นเดียวกับเรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง" นำเสนอภาพหญิงชาวเขาถูกหลอกจากคนสังคมเมือง เห็นได้จากคอเลพอเธอไม่ชอบปฐุแต่ชอบจักรหนุ่มพืนที่ราบ จึงตัดสินใจหนีตามชายคนรักไปใช้ชีวิตยังพืนที่ราบแต่สุดท้ายก็ถูกทอดทิ้ง

"งูมีข่าวดี"

"ข่าวดีอาหยัง"

"ข่าวอีตอเลพอ"

"งูปะมันที่กาด"

"แล้วมีอาหยัง"

"มันมีลูกแล้ว"

“ก็มันมีผิว มันก็ต้องมีลูก”

“มันไปไข่จะนั่น”

“มันเป็นอาหยัง”

“ผิวมันทิ้งไปเมินแล้ว”

“ตอนนีมันอยู่กะใผ่”

“เป็นคนใช้คนจีนอยู่ในภาค”

นี่แหละผู้หญิงบ้านเรา น้ำตาไม่เค็ดหัวเข่าก็ไม่รู้สึก ก็คนแล้วนะที่ถูกทิ้งขว้างเช่นนี้

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 62-63)

ปุ่นได้ข่าวจากเลอะว่าดอเลถูกหนุ่มพื้นที่ราบทอดทิ้งพร้อมกับลูกน้อย ดอเลพอจึงพาลูกน้อยกลับมายังบนดอยและทำงานเป็นคนรับใช้บ้านคนจีน ชาวของดอเลพอทำให้ปุ่นเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เพราะหญิงชาวเขาส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมักถูกคนเมืองหลอกให้รักและทิ้งขว้างเสมือนสิ่งของที่ไร้ค่า แต่หญิงชาวเขาก็ไม่เคยรู้สึกเจ็บช้ำทรมานกับคนพื้นที่ราบแต่อย่างใด

การสร้างโครงเรื่องในลักษณะนี้นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นว่า ความรักระหว่างสาวชาวเขากับหนุ่มสังคมเมืองไม่มีอยู่จริง เพราะการมีชาติพันธุ์และชนบวัฒนธรรมที่แตกต่าง กอปรกับการมีทัศนคติต่อหญิงชาวเขาเป็นหญิงที่ไร้ค่า จึงเป็นสาเหตุให้หญิงสาวเขามักถูกหลอกจากคนสังคมเมืองอยู่เสมอ

สำหรับปมปัญหาที่นำไปสู่การถูกหลอกนักเขียนนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ คือ การสร้างให้ตัวละครติดหนี้บุญคุณ เห็นได้จากครอบครัวเต๊ะเนาะสาวน้อยวัย 17 ปีที่ติดหนี้บุญคุณปลัดนาวิน เพราะปลัดเคยช่วยให้ครอบครัวของเธอมีที่เบียดบ้าน พ่อและแม่จึงต้องยอมให้เต๊ะเนาะไปทำงานเป็นคนรับใช้ ดังบทสนทนาที่ตัวละครกล่าวว่

“เต๊ะเนาะรักเขาไหม” มังถาม

“ใคร”

“ท่านปลัดนาวิน”

“ข้าไม่อาจเอื้อมขนาดนั้นหรอกพี่ปุ่น”

“แล้วทำไมต้องไปกับเขา”

“ท่านปลัดเป็นคนดี ช่วยพ่อกับแม่ข้าหลายอย่าง”

“ช่วยอาหยัง”

“ช่วยให้ฟอกกะแม่ซำมีชื่อในทะเบียนบ้าน และถ่ายบัตรประชาชนให้ด้วย”

“แล้วเต๊ะเนาะจะกลับมาเมื่อไหร่”

“ซำเรียนจบ”

“คงอีกนาน”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 59-60)

เต๊ะเนาะต้องจากปุ่นไปทำงานกับปลัดนาวิน เพราะปลัดมีบุญคุณช่วยเหลือครอบครัวของเธอ แต่ด้วยบทบาทสถานภาพชาวเขาซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย จำต้องมีทะเบียนบ้านและบัตรประชาชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย การได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่า เต๊ะเนาะผู้อยู่ในสถานภาพตกเป็นรองทางอำนาจจึงต้องปฏิบัติตามความต้องการของปลัดอย่างไม่มีเงื่อนไข คือ การไปทำงานเป็นคนรับใช้

หลังจากเต๊ะเนาะไปทำงานเป็นคนรับใช้เธอตกเป็นเมียน้อยของปลัด เลอะจึงนำข่าวนี้มาแจ้งให้กับปุ่นรับทราบว่าหญิงคนรักของเขานั้นเป็นเมียน้อยของปลัดไปแล้ว

“กูปะเต๊ะเนาะ”

“ปะที่ไหน”

“ที่กาด มันอุ้มท้องอุ้ยอ้าย” ใจปุ่นเสียบแปลบ มันกัดกรามกรอด

“กูบ่เชื่อ เต๊ะเนาะมันรักกู มันบ่ทำจะนั้น”

“กูถามมัน” เลอะยังคงพรวดต่อไป

“มันบอกว่ามันเป็นเมียน้อยเขา เป็นเมียน้อยปลัดนาวิน มันสั่งให้มาบอกมึงเสียอีกให้ลืมมันเสีย”

“กูบ่เชื่อ”

“บ่เชื่อ ก็ถามพ่อหลวงชาวสิ”

จริงอย่างไ้เลอะมันว่า พอปุ่นไปถามผู้ใหญ่ชาว ผู้ใหญ่ชาวก็สายหน้าไปมามองหน้าปุ่นอย่างเห็นใจ

“ลืมมันเสียเถิดวะปุ่น มันเป็นเมียปลัดนาวินแล้ว มันคงจะไม่กลับมาบ้านเราอีกเป็นแน่”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 64)

แต่ตะณะเฝากเลอะมาบอกกับปุนุว่าตนเป็นเมียน้อยของปลัด แต่ปุนุไม่เชื่อเพราะแต่ตะณะให้สัญญาว่าจะกลับมาหาในอีกไม่ช้า แต่เมื่อได้รับการยืนยันจากพ่อหลวงชาวผู้อาวโลที่เคารพนับถือ ปุนุจำต้องยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าหญิงคนรักของตนนั้นตกเป็นเมียน้อยของชายอื่นไปแล้ว

การคิดหนีบุญคุณส่งผลให้ตัวละครตกเป็นเมียน้อยของผู้มีอำนาจ เพราะตัวละครเป็นชาวเขาที่ต้องพึ่งพาบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าในการทำเอกสารหลักฐานทางราชการ แต่เมื่อการพึ่งพากลายเป็นหนีบุญคุณ ตัวละครหญิงจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบและถูกกระทำ ปมปัญหาที่นักเขียนสร้างขึ้นจึงสื่อให้เห็นว่า การตกเป็นรองทางอำนาจที่มาพร้อมกับการไม่มีสิทธิในการต่อรอง ทำให้ตัวละครตกอยู่ภายใต้การควบคุม ซึ่งนำไปสู่การกระทำในมิติต่างๆ เช่น การถูกหลอกหรือการถูกทำให้เป็นเมียน้อย

แต่ตะณะถูกปลัดนาวินทอดทิ้ง จึงตัดสินใจเขียนจดหมายมาหาปุนุว่าจะกลับมาอยู่กับเขาอีกครั้ง ดังข้อความในจดหมายที่กล่าวไว้

ที่ปุนุ

แต่ตะณะจะกลับมาหาที่แล้ว ปลัดนาวินท่านย้ายไปอยู่ที่อื่น ท่านไม่ยอมพาแต่ตะณะไปอยู่ด้วย แต่ตะณะมีลูกกับปลัดนาวินคนหนึ่ง เป็นผู้หญิง แต่ตะณะจะกลับมาอยู่บ้านเร็วๆ นี้ จะมาอยู่กับพี่ เป็นของพี่ตลอดไป

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 66)

แต่ตะณะถูกทอดทิ้งเพราะปลัดนาวินย้ายไปอยู่ที่อื่น อีกทั้งปลัดไม่ยอมพาแต่ตะณะติดตามไปด้วย หากพิจารณาสาเหตุที่ปลัดไม่ยอมพาหญิงสาวไปด้วยนั้น เพราะแต่ตะณะเป็นชาวเขาก็กังยังอยู่ในบทบาทสถานภาพเมียน้อย ขณะที่ปลัดนาวินอยู่ในบทบาทสถานภาพเป็นข้าราชการ ด้วยบทบาทสถานภาพที่แตกต่างก่อปรกกับการอยู่ในสถานะเมียน้อยที่ไม่อาจเปิดเผยต่อสังคมได้ แต่ตะณะจึงถูกปลัดนาวินทอดทิ้งอย่างไม่ใยดี สุดท้ายจึงตัดสินใจเขียนจดหมายหาปุนุ ชายคนรักว่าจะกลับมาอยู่กับเขาตลอดไป

จะเห็นได้ว่าจุดจบของเรื่องตัวละครหญิงถูกทอดทิ้ง เพราะอยู่ในบทบาทสถานภาพชาวเขาและเมียน้อย การที่นักเขียนจบเรื่องในลักษณะเช่นนี้เพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศ เพราะสถานภาพเมียน้อยนอกจากถูกสร้างขึ้นภายใต้สังคมปิตาธิปไตยแล้ว ผู้หญิงที่อยู่ในสถานภาพดังกล่าวยังมีหน้าที่สนองอารมณ์ความใคร่ของผู้ชายด้วย ฉะนั้น

การสร้างให้หญิงชาวเขามีภาพแทนเป็นวัตถุทางเพศ จึงเป็นการสร้างที่นักเขียนได้ใส่ความหมาย และเรียบเรียงผ่านมุมมองแบบชายเป็นใหญ่ เพื่อตอกย้ำความต่ำต้อยของหญิงชาวเขาผ่านการสร้างให้หญิงชาวเขาเป็นเพศที่มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้ชายเท่านั้น

สรุปได้ว่า โครงเรื่องการถูกหลอกจากคนสังคมเมือง คือการสร้างให้หญิงชาวเขาถูกล่วงละเมิดทางเพศและถูกหลอกให้เป็นเมียขี้เงินจากผู้ชายสังคมเมือง การสร้างโครงเรื่องลักษณะนี้นักเขียนได้นำเสนอให้เห็นภาพแทนหญิงชาวเขาในฐานะเป็นวัตถุทางเพศ เพราะนักเขียนสร้างให้ผู้ชายเมืองหลวงมีทัศนคติต่อหญิงชาวเขาเป็นหญิงที่ต่ำต้อย ด้อยค่า และไร้ศักดิ์ศรี จึงใช้อำนาจความเป็นชายกระทำต่อหญิงชาวเขาเพื่อสนองอารมณ์ทางเพศของตนเอง การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนในลักษณะดังกล่าว ทำให้คุณค่าความเป็นหญิงชาวเขาที่ดีถูกลดทอนกลายเป็นหญิงที่รองรับการบรรณาการของผู้ชายภายใต้โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่

กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านโครงเรื่อง พบว่านักเขียนนำเสนอให้เห็นภาพแทนชาวเขาผ่านโครงเรื่องที่แตกต่างกันไป เห็นได้จากโครงเรื่องการผจญภัย นำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญในเรื่องการแกะรอย โครงเรื่องรักต่างเผ่าพันธุ์ โครงเรื่องสงครามการต่อสู้ โครงเรื่องปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง และโครงเรื่องความยากจน นำเสนอภาพแทนชาวเขาเป็นคนชายขอบทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเป็นคอมมิวนิสต์ โครงเรื่องความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ไร้เดียงสา โครงเรื่องความปรารถนาในอนาคต นำเสนอภาพแทนชาวเขากับความเป็นปิตาธิปไตย โครงเรื่องการศึกษา นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โครงเรื่องวัฒนธรรมประเพณี นำเสนอภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้อนุรักษ์นิยม และโครงเรื่องการถูกหลอกจากคนสังคมเมือง นำเสนอภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศ

กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร

กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ตัวละครชาย ตัวละครหญิง และตัวละครเยาวชนชาวเขา จากการศึกษา นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร ดังนี้

1. ตัวละครชาย

1.1 ผู้จงรักภักดี

ผู้จงรักภักดี นำเสนอให้ตัวละครมีความผูกใจรัก มีความเคารพนับถือ และมีความจงรักภักดีต่อเจ้านาย พบในเรื่อง "ล่องไพร" ศักดิ์ สุริยัน และตากั้นพรานชาวกะเหรี่ยง ตัดสินใจเข้าป่าอีกครั้งเพื่อตามล่าช้างตมมันที่ไล่ฆ่าชาวบ้าน แต่ในขณะที่ออกล่าด้วยความเป็นห่วง

ศักดิ์ สุริยัน จึงบอกให้ตาเกิ่นรอตนอนอยู่ที่ปลอดภัยและห้ามใช้ปืนนอกจากเวลาจำเป็น แต่ด้วยความจงรักภักดีและเป็นมือขวาของศักดิ์ สุริยัน มาโดยตลอด ตาเกิ่นจึงไม่ยอมให้ศักดิ์ สุริยันไปเพียงลำพัง

“คอยฉันอยู่ตรงนี้แหละ อย่าพยายามใช้ปืนกระบอกนั้นเว้นแต่ว่าเวลาจำเป็น”

ตาเกิ่นสั่นศีรษะ “ทำอย่างนั้นก็เหมือนตาเกิ่นทิ้งนาย ตาเกิ่นไปด้วย เจอะข้างตายจะได้ปัดรังควาน”

เมื่อตาเกิ่นยืนยันความภักดีหรือความกลัวของแกก็ตามเช่นนั้นข้าพเจ้าก็สนใจ เราพากันคลานเข้าไปตามทางด่านอันมีลักษณะคล้ายอุโมงค์มากกว่าเป็นทางข้างเดิน

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 120-121)

เนื่องจากข้างตมมันมีนิสัยดุร้าย และมีความฉลาดตามสัญชาตญาณของสัตว์ที่ได้รับการฝึกอบรมทั้งจากมนุษย์และธรรมชาติ ศักดิ์ สุริยัน รู้สึกเป็นห่วงในความปลอดภัยของตาเกิ่นจึงอาสาไปดูข้างเพียงลำพังเพื่อประเมินเหตุการณ์ แต่ด้วยสัญชาตญาณนายพรานกบปรกับความภักดีของตาเกิ่นที่มีต่อศักดิ์ สุริยัน ตาเกิ่นจึงไม่สามารถปล่อยให้เจ้านายไปเผชิญกับเหตุการณ์ที่อันตรายเพียงลำพังได้ เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาศักดิ์ สุริยัน และตนไม่เคยทอดทิ้งกัน แม้จะอยู่ในเหตุการณ์ที่เสี่ยงอันตรายก็ตาม

ขณะที่เกาะรอยเท้าไถ้งาค่าเกิดฝนตกหนักหลายชั่วโมงจึงเกิดน้ำป่าไหลหลาก ตาเกิ่น ศักดิ์ สุริยัน ร.อ.เรือง พระสะอู และลูกหาบจึงช่วยกันเก็บของเพื่ออพยพแต่ก็ไม่ทันการณ์ ตาเกิ่นกลัวว่าศักดิ์ สุริยัน จะถูกน้ำป่าพัดจึงร้องบอกให้ผู้เป็นเจ้านายจับเถาว์ลัยเพื่อความปลอดภัยของตนเอง

...ในท่ามกลางเสียงกึกก้องของกระแสน้ำ ความมืดและฟ้าที่คำรามมาแต่ไกล ข้าพเจ้าได้ยินเสียงตาเกิ่นหนักแน่นพลอบโยนและแผ่วเบาตั้งขึ้นไถ้ๆ ว่า

“ตาเกิ่นอยู่ที่นี้แล้ว นายใจดีๆ ไร้อย่างไรเสียเถาว์ลัยใหญ่นี้คงไม่ขาดไปได้”

เสียงของแกเหมือนผู้ใหญ่ปลอบเด็ก ถึงกระนั้นมันก็เป็นเสียงที่ไพเราะที่สุดสำหรับหูของข้าพเจ้าในขณะนั้น ข้าพเจ้าส่งยามหลังให้แกพลางตะเกียกตะกายขึ้นไปนั่งอยู่บนไค้ของเถาว์ลัยซึ่งเรียกว่า น้ำ หอบที่ดออยู่พักใหญ่จึงมีแรงพอที่จะพูดออกมาได้

“ไม่พบคุณเรื่องกับพระสะอูบ้างหรือตาเกิ่น”

“ตาเกิ้นจะมองเห็นอะไรในความเป็นอยู่อย่างนี้ นอกจากยาย ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้น
ในเวลากะทันหันเหลือเกินจนเตรียมตัวไม่ทัน”

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 153-154)

แม้ตาเกิ้นจะอยู่ท่ามกลางกระแสน้ำป่าที่ไหลเชี่ยวกราก แต่ก็ไม่เคยเป็นห่วงชีวิต
ของตนแม้แต่บ่อย เขาเป็นห่วงแต่ความปลอดภัยของศักดิ์ สุริยัน เพราะกระแสน้ำป่าที่ไหลเชี่ยวอาจ
ทำให้ศักดิ์ สุริยัน เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ด้วยความจงรักภักดีต่อเจ้านายตาเกิ้นพรานชราจึงร้อง
ตะโกนให้ศักดิ์ สุริยัน จับเถาววัลย์เพื่อไม่ให้กระแสน้ำพัดพาร่างหลุดลอยไป การกระทำของตาเกิ้น
ทำให้ศักดิ์ สุริยัน สัมผัสได้ถึงความเป็นมิตรแท้ของพรานชราผู้นี้ การสร้างให้ตัวละครจงรักภักดีเป็น
กลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็นว่า แม้จะเป็นเพียงนายพรานชาวกะเหรี่ยงผู้ต่ำต้อย
แต่ตัวละครก็มีจิตใจที่อ่อนโยน มีน้ำใจ มีความซื่อสัตย์ มีความจงรักภักดีต่อเจ้านายที่เคารพรัก
และที่สำคัญพร้อมที่จะเป็นเพื่อนตายไปกับเจ้านายในทุกๆ ที่ ขณะเดียวกันนักเขียนได้แสดงให้เห็น
ภาพแทนชาวเขาเป็นผู้มีความชำนาญในการแกะรอยด้วย

1.2 ผู้มีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิด

ผู้มีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิด นำเสนอให้ตัวละครมีอุดมการณ์ที่จะกลับมา
พัฒนาบ้านเกิดของตนให้เจริญก้าวหน้า พบในเรื่อง “ได้ฟ้าสีคราม” สีเจ็งได้รับโอกาสเข้าไปศึกษา
ยังวิทยาลัยครูแห่งหนึ่ง การศึกษาทำให้เขาปรารถนาที่จะนำความรู้กลับไปพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้
พี่น้องร่วมเผ่าของตนมีความเป็นอยู่ที่ดีและไม่ลำบากอีกต่อไป

“แต่คนเรา ผมว่ายิ่งเจริญก็ยิ่งไม่มีอิสระ”

“อย่ามาพูดเลย ถึงยังไงคุณก็ยังอยากเจริญใช่ไหมล่ะ ไม่งั้นจะเข้ามาเรียนเพื่อจะ
ได้กลับไปพัฒนาพวกคุณทำไม”

“ไซ้ อะไรที่ผมทำผมก็ต้องทำ ถึงผมจะคิดยังไง ผมก็อยากให้พวกพี่ของผมเจริญ
อย่างพวกคุณ เพราะต่อไปพวกผมจะต้องอยู่อย่างพวกคุณ เราจะอยู่อย่างคนป่าคนดอย
ลำบากอย่างแต่ก่อนยังไงได้”

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 12-13)

สีเจ็งมีอุดมการณ์ที่แน่ชัดว่าจะนำความรู้ที่ได้จากวิทยาลัยครู กลับไปพัฒนา
หมู่บ้านของตนให้มีความเจริญทัดเทียมกับหมู่บ้านของคนเมือง เพราะสีเจ็งเกิดและเติบโตมา
ในหมู่บ้านชาวเขาจึงสัมผัสและรับรู้ได้ว่าหมู่บ้านของตนนั้นลำบากเทียบเท่ากับหมู่บ้านคนเมือง

ต้องได้รับการพัฒนาทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในด้านต่างๆ เพื่อไม่จมอยู่กับความล้าหลังอีกต่อไป จึงตั้งใจที่จะนำความรู้จากการเรียนวิทยาลัยครูแห่งนี้ กลับไปพัฒนาหมู่บ้านเพื่อสืบสานอุดมการณ์ของตนเอง

นอกจากอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิดแล้ว ลีเจ็งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่อง การศึกษา จึงปรารถนาที่จะกลับมาเป็นครูสอนหนังสือให้กับเด็กๆ ในเฝ้าหลังเรียบจบ

...ลีเจ็งเดินเรื่อยๆ ไปยังโรงเรียนลักษณะเป็นศาลาหยาบๆ ไม่มีฝา มีเสาสีเสาลและเสากลางอีกสองเสา มุงด้วยต้นใบตองตึง ไม่สูงเท่าไหร่นัก

...นี่คือโรงเรียนของที่นี่ เปิดสอนเป็นฤดูกาล คือ ฤดูที่พวกอาจารย์และนิสิตอาสา สอนว่างจากงานสอนงานเรียน แล้วก็อุทิศสัปดาห์ขึ้นมาสอนโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ครั้งหนึ่งๆ ก็อยู่สอนประมาณเดือนสองเดือน ลีเจ็งคิดเอาไว้ว่าเขาจะเป็นครูสอนเด็กๆ พวกเขาเอง แบ่งเบาภาระมาจากพวกครูอาสาสมัครเหล่านี้

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 119-120)

การศึกษาของเด็กชาวเขายังไม่ดีเทียบเท่ากับการศึกษาของเด็กเมืองหลวง เพราะนอกจากปัญหาขาดแคลนครูผู้สอนแล้ว โรงเรียนชาวเขายังต้องเปิดสอนตามวันหยุดของครู เหล่านี้ส่งผลให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่องและเด็กๆ ได้รับความรู้ไม่เต็มที่ ปัญหาการศึกษาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขทำให้ลีเจ็งมุ่งมั่นที่จะกลับมาเป็นครูสอนหนังสือบนดอย เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับพี่น้องร่วมเผ่าด้วยตนเอง การสร้างให้ตัวละครมีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิดแสดงให้เห็นว่า แม้จะเกิดในท้องถิ่นทุรกันดาร แต่การใช้ชีวิตในสังคมเมืองก็ได้รับการศึกษาจึงมีอิทธิพลหล่อหลอมให้ตัวละครมีรูปแบบความคิดที่เปลี่ยนแปลงไป คือ มีความคิดและความมุ่งมั่นที่จะกลับมาพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญก้าวหน้า โดยนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาและวิถีการใช้ชีวิตของคนเมืองมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาหมู่บ้านให้ทันสมัย เพื่อไม่ให้คนในหมู่บ้านจมปลักอยู่กับความล้าหลังอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้หนักเขียนจะสร้างให้ตัวละครมีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิด แต่หากพิจารณาจะพบว่านักเขียนได้แสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบด้วย เพราะการอยู่ในเขตพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความเจริญ เป็นเหตุให้ตัวละครมีความต้องการที่จะกลับมาพัฒนาและหรือสร้างความเจริญให้กับเผ่าของตน

1.3 ผู้ต่อสู้เพื่อเผ่าพันธุ์

ผู้ต่อสู้เพื่อเผ่าพันธุ์ นำเสนอให้ตัวละครถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เพราะนับถือผี จึงลุกขึ้นต่อสู้กับอำนาจรัฐเพื่อพิสูจน์ตนเองและปกป้องเผ่าพันธุ์ พบในเรื่อง "ก่อนฟ้าสว่าง" บ่วงศ์ถูกเจ้าหน้าที่ไทยใช้อำนาจจับกุมเพื่อนำตัวไปสอบสวน เพราะถูกกล่าวหาว่าเป็นแกนนำชักพาชาวลัวะเป็นคอมมิวนิสต์คิดทำลายชาติ

“ถ้าเจ้านายต้องการตัวเอน เอนก็ไม่ขัดข้อง” บ่วงศ์พูดด้วยน้ำเสียงอันเด็ดขาดหนักแน่น เขากวาดตาไปรอบๆ ก่อนจะประกาศสั้น

“ถ้าเจ้านายมีหลักฐานว่าผิด เอนก็จะยอม ผิดแล้วก็ต้องยอม แต่ถ้าเราถูก เจ้านายจะต้องรับผิดชอบต่อพวกเราทุกๆ คน เอนไม่กลัว พี่น้องเอนก็ไม่กลัว ไปถึงจังหวัดก็ไปถึงเมืองหลวงก็ไป แต่ขอให้เราสู้ความจริงกันอย่างซื่อๆ ตรงๆ”

(สุริชัย จันทิมาร, 2531, น. 109)

แม้ชาวลัวะจะได้รับการขึ้นทะเบียนราษฎรเป็นคนไทย แต่การมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ด้อยกว่าบ่วงศ์และชาวลัวะทุกคนจึงถูกผู้มีอำนาจท้องถิ่นใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง และกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เพราะนับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อและความศรัทธาที่แตกต่างไปจากคนเมือง การถูกกล่าวหาโดยไม่มีหลักฐานก่อกวนการไม่เข้าใจวิถีวัฒนธรรมการนับถือผี ซึ่งเป็นจารีตหลักของชาวเขาทุกเผ่าพันธุ์ ในฐานะชนกลุ่มน้อยบ่วงศ์จึงลุกขึ้นสู้กับอำนาจรัฐด้วยมือเปล่าเพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์ และพิสูจน์ว่าตนและชาวลัวะทุกคนไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ดังที่ทางการไทยกล่าวหา การสร้างให้ตัวละครต่อสู้เพื่อเผ่าพันธุ์นอกจากแสดงให้เห็นว่า ชาวเขายังคงเป็นกลุ่มชนที่ไม่ได้รับการยอมรับจากคนไทยแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นคอมมิวนิสต์เนื่องจากการมีรูปแบบความเชื่อและความศรัทธาที่ตรงข้ามกับคนส่วนใหญ่

1.4 ผู้มีความคิดแบบคนเมือง

ผู้มีความคิดแบบคนเมือง นำเสนอให้ตัวละครได้รับอิทธิพลความคิดแบบคนเมือง และนำรูปแบบความคิดนี้มาปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า พบในเรื่อง "คนภูเขາ" อาพิมะถูกส่งให้เป็นตัวแทนของเผ่าอีก้อไปคูนิทรรคการที่เมืองหลวง การได้พบเห็นและเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมที่เจริญกว่า จึงมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในเผ่า เช่น การเลือกคู่ครอง

... เรื่องของการรักใคร่ได้เสียกันเป็นของธรรมดาของเผ่าอีก้อ ฝับ้านผีเรือนไม่ถือพ่อแม่ของทั้งหญิงสาวและชายหนุ่มก็ไม่สนใจ โดยเฉพาะผู้หญิงเขาคิดเสียว่า "เกิดมาโตเป็นสาวเป็นนางแล้ว จงแสวงหาความสุขกับชายหนุ่มที่ตนชอบเสียก่อน แล้วจึงค่อยแต่งงาน"

... อาพีมะไม่ค่อยจะพึงใจตรงนี้ เขาคงนึกแต่ก็จะเปลี่ยนวิถีชีวิตและความเชื่อถือชนบทรรมนิยมที่คิดว่าล้าสมัยออกไปเสียจากแวดวง ทุกสิ่งทุกอย่างเสรีเกินไปสำหรับการหาคู่ครอง ไม่มีการหึงหวงลูกสาวหรือตระหนี่ตัว ทุกคนมีสิทธิในการหาคู่อภิรมย์ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องแต่งงานกันก็ได้ ไม่ว่าตรงนั้นจะเป็นราวป่า ไร่ฝิ่น ยุงข้าว ที่ห้ามขาดก็คือฝับ้านที่อยู่อาศัย

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 20-21)

ด้วยวิธีการเลือกคู่ครองแบบอิสระที่ปฏิบัติมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ หนุ่มสาวชาวอีก้อจึงสามารถเลือกคนที่ตนรักได้อย่างเสรี และเมื่อพบคนถูกใจก็สามารถมีเพศสัมพันธ์ได้ทุกสถานที่ไม่ว่าจะเป็นในป่า ไร่ หรือยุงข้าว แต่การมีรูปแบบความคิดสมัยใหม่ว่าวัฒนธรรมการหาคู่แบบเสรีนั้นสร้างความล้าหลังให้กับชนเผ่า เป็นสาเหตุให้คนเมืองมีทัศนคติในการเหมารวมว่าชาวเขาเป็นพวกพรีเท็กส์ อาพีมะจึงมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเลือกคู่ครองของชาวเขาเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเผ่า

แม้แต่ลานสาวกอดซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตชาวเขา อาพีมะต้องการที่จะเปลี่ยนเช่นเดียวกัน

"อาคะขอให้ดูไปเที่ยวที่นั่นบ้าง อย่าให้คนอื่นเขามารู้ว่าอาพีมะให้อาคะได้ยินอีกอาคะแก่เฒ่าแล้ว ไม่สบายใจ"

... อาพีมะถอนหายใจอย่างแรง การไปเที่ยวสาวที่ลานสาวกอดสนุกสนานสำหรับหนุ่มสาวก็จริง แต่ธาตุแท้ของเขา เขาอยากให้มีมเล็กประเพณีนี้เสียที ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เจริญขึ้นมากแล้ว อาพีมะไม่เห็นด้วย

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 28)

อาพีมะไม่ต้องการไปลานสาวกอด เพราะมีทัศนคติว่าลานสาวกอดหรือเวทีสาธารณะสำหรับกิจกรรมทางเพศ คือสิ่งที่ทำให้เผ่าไม่พัฒนาจึงคิดที่จะทำการล้มเลิกประเพณีนี้

การไปสัมผัสสังคมและวัฒนธรรมภายนอกที่มีความเจริญแตกต่างไปจากเผ่าของตนที่ยังไม่ถูกพัฒนา อาพิมะจึงมีทัศนคติต่อประเพณีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชนเผ่าเช่นลานสาวกอดเป็นสิ่งที่ล้ำหลังทันที ฉะนั้น การสร้างให้ตัวละครมีความคิดแบบคนเมือง หากพิจารณาจะพบว่าเป็นกลวิธีการสร้างเพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนชายขอบด้านวัฒนธรรม เพราะการที่ตัวละครมีทัศนคติต่อประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเป็นสิ่งล้ำหลัง เนื่องจากได้รับรูปแบบความคิดจากสังคมสมัยใหม่จึงไม่ยอมรับและหรือปฏิเสธสิ่งที่บ่งบอกถึงรากเหง้าและตัวตน ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าค่อยๆ หดความสำคัญลงไป

1.5 ผู้สืบทอดอุดมการณ์ของพ่อ

ผู้สืบทอดอุดมการณ์ของพ่อ นำเสนอให้ตัวละครเดินตามรอยเท้าของผู้เป็นพ่อ คือ เป็นทหารและเป็นผู้สืบทอดหม้อผีใหญ่ พบ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "เจ้าฟ้า" เรื่อง "แผ่นดินสงคราม" และเรื่อง "หลับเถิดนางนอน"

ในเรื่อง "เจ้าฟ้า" หลังจากที่ต่างสี่เสียชีวิตจากการถูกโจมตีของทหารลาว ในฐานะลูกแห่งสี่จึงได้รับโอกาสจากนายพลว่างเป่าให้เข้ารับหน้าที่เป็นทหารในอีกสี่ปีข้างหน้า ด้วยความใฝ่ฝันที่จะเป็นทหารตามรอยเท้าพ่อแห่งสี่จึงไม่ปฏิเสธโอกาสนี้

"เด็กน้อย เจ้าเสียใจไหม"

"เสียใจ ซ้อยน้อย"

"เอ่อ ซ้อยก็เสียใจเหมือนกัน"

"พ่อเจ้ากับซ้อยรักกันมาก เคยร่วมงานที่ยากลำบากมาด้วยกัน เคยช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอด พ่อเจ้าตายก็เหมือนซ้อยเสียดวงตาไปข้างหนึ่ง เจ้าอายุเท่าไรแล้ว"

"สิบสี่ปี ซ้อยน้อย"

"อีกสี่ปีก็เป็นทหารได้แล้ว เจ้าอยากเป็นทหารเหมือนพ่อเจ้าไหม บางทีพวกอเมริกาจะมาช่วยเรา พวกเขาจะเอาปืนและกระสุนมาให้เยอะแยะ เจ้าอยากเป็นทหารไหมล่ะ"

"อยากเป็น ซ้อยน้อย"

(พิริยะ พนาสุวรรณ, 2526, น. 32-33)

ต่างสี่เป็นลูกน้องคนสนิทของนายพลว่างเป่า เพราะเคยรบเคียงบ่าเคียงไหล่ด้วยกันมาก่อน แต่การสูญเสียต่างสี่เพราะสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ ทำให้นายพลว่างเป่ารู้สึกเสียใจไม่น้อย เมื่อรู้ว่าลูกน้องคนสนิทมีลูกชายวัยสิบสี่จึงมอบโอกาสการเป็นทหารให้กับลูกชาย

ต่างดี และด้วยความต้องการเดินตามรอยเท้าของผู้เป็นพ่อที่เสียชีวิตไปกับสงครามการต่อสู้เพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์ เองลีตุจึงไม่ลังเลในการรับโอกาสเข้าเป็นทหารครั้งนี้ การสร้างให้ตัวละครสืบทอดอุดมการณ์ของพ่อแสดงให้เห็นถึงความมกตัญญู เพราะวีรกรรมความกล้าหาญของพ่อที่ปฏิบัติหน้าที่ปกป้องเผ่าพันธุ์จนเสียชีวิต เป็นปัจจัยให้ตัวละครต้องการมาทำหน้าที่เป็นทหารเพื่อแก้แค้น และเพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์จากสงครามการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์

ส่วนเรื่อง “แผ่นดินสงคราม” การเสียชีวิตไปอย่างกะทันหันของพันโทชอร์วาเรส จากการปกป้องเผ่าพันธุ์ให้รอดพ้นจากการโจมตีของพม่า มุลาทูจึงตัดสินใจเป็นทหารตามอุดมการณ์พ่อเพื่อรอกการแก้แค้น โดยไม่มีผู้ใดรู้ว่าเขาคือลูกชายของผู้นำกะเหรี่ยงที่สละชีวิตไปเมื่อหลายสิบปีก่อน

“ติดยศพันโทแล้วไซ้ใหม่” แม่เฮียถาม

เขายี่มรับนิตหนึ่ง พลงค้อมศิริระ “เพ็งติดนะแม่”

“เขาให้มาประจำที่เมียวดีสิ”

มุลาทูคงยิ้ม “กองทัพเห็นว่ามีถิ่นกำเนิดที่นี่ น่าจะรู้ภูมิประเทศ ประเพณีวัฒนธรรมที่นี่เป็นอย่างดี จึงให้ผมมารับตำแหน่งผู้บังคับกองพันที่นี่”

“คงหนักใจนะ พ่อตายที่นี่ แล้วมุลาทูจะต้องมาปราบปรามกองกำลังที่เคยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพ่อ แล้วคิดหรือยังว่าจะทำอะไร”

...กองทัพปกไม่รู้เลยหรือว่าเขาคือชาวกะเหรี่ยงเชื้อสายสะกอรี ศัตรูหมายเลขหนึ่งของกองทัพพม่า ลึกไปกว่านั้นเขาคือบุตรชายคนโตของพันโทชอร์วาเรส นายทหารคุมกองกำลังของกำลังชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติกะเหรี่ยงเมื่อยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 147-148)

หลังการเสียชีวิตของพันโทชอร์วาเรส มะดินยีตัดสินใจพาลูกชายและลูกสาวกลับมายังเมียวดีบ้านเกิดอีกครั้ง มุลาทูได้สมัครเข้าเป็นทหารกองทัพบกของประเทศพม่า โดยไม่มีผู้ใดรู้ว่าเขาคือชาวกะเหรี่ยงเชื้อสายสะกอรีลูกชายของพันโทชอร์วาเรส การเข้ารับหน้าที่ทหารในดินแดนพม่าสร้างความก้าวหน้าให้มุลาทูอย่างรวดเร็ว เพราะด้วยความชำนาญพื้นที่และการมีไหวพริบปฏิภาณ มุลาทูจึงได้รับการประดับยศเป็นพันโททำหน้าที่ดูแลกองกำลังทหารพม่า

แม้จะเดินตามรอยเท้าของผู้เป็นพ่อ แต่การเป็นทหารในดินแดนพม่ากลับสร้าง ความหนักใจและความขัดแย้งในจิตใจให้กับตนเอง เพราะมุลาทูต้องนำกองทัพพม่าไปสู่รบกับ กองทัพกะเหรี่ยงซึ่งเป็นชาติพันธุ์ของตน

...เขาเป็นคนเชื้อสายกะเหรี่ยง พ่อเป็นนายทหารสังกัดกองทัพกะเหรี่ยง ภายใต้ การนำของท่านนายพลซอร์บาอูยี วีรกรรมหาญกล้าและแนวคิดของผู้เป็นพ่อได้หล่อ หลอมสำนึกซึมซับเข้าไปในก้นบึ้งความรู้สึก ภาพพ่อยังแจ่มชัดในมโนสำนึกไม่ แปรเปลี่ยน คอยกระตุ้นเตือนเร้าให้มุลาทูรู้ว่าแท้จริงเขาคือคนเชื้อสายกะเหรี่ยง ปกาเกอญอร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม "ไอ้คนกะเหรี่ยงไร้แผ่นดินที่พวกพ้องกำลังลุกขึ้นต่อสู้สละ เลือดเนื้อและชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพโดยแท้จริง

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2540, น. 324-325)

แม้จะทำหน้าที่เป็นทหารในกองทัพพม่า แต่มุลาทูไม่เคยลืมรากเหง้าว่าตนเป็น ชาวกะเหรี่ยงเชื้อสายสะกอและเป็นลูกชายของผู้นำกะเหรี่ยง ความกล้าหาญของผู้เป็นพ่อที่ได้ สละชีวิตจากการรบเพื่อปกป้องเผ่าพันธุ์ เป็นภาพย้ำเตือนใจให้เขาตอกย้ำว่าตนคือใคร และเข้ามา ทำหน้าที่ทหารในดินแดนพม่าเพื่ออะไร การทำหน้าที่ของมุลาทูแม้จะขัดแย้งกับความรู้สึกแต่เพื่อ แก่แค้นแทนพ่อและเพื่อช่วงชิงเสรีภาพมาสู่เผ่าพันธุ์กะเหรี่ยง มุลาทูจึงต้องอดทนเพื่อวันหนึ่งจะนำ เสรีภาพกลับคืนสู่พี่น้องชาวกะเหรี่ยงอีกครั้ง การสร้างให้ตัวละครสืบทอดอุดมการณ์ของพ่อแสดง ให้เห็นถึงความกตัญญู เพราะตัวละครเกิดและเติบโตท่ามกลางสงครามการต่อสู้ระหว่างเผ่าพันธุ์ อีกรั้งยังถูกหล่อหลอมจากผู้เป็นพ่อให้รักเผ่าพันธุ์ของตนเอง การถูกหล่อหลอมทางความคิดและ อุดมการณ์เรื่องชาติพันธุ์มาแต่วัยเยาว์ ส่งผลให้ตัวละครต้องการสืบทอดอุดมการณ์ของพ่อ โดย การทำหน้าที่เป็นทหารเพื่อนำเสรีภาพมาสู่เผ่าพันธุ์จากการถูกพม่าย่ำยีบีฑา

นอกจากนี้ในเรื่อง "หลับเถิดนางนอน" หลังจากอาโจจะเสียชีวิตในฐานะลูกอาโยะ ต้องสืบทอดการเป็นหมอผีใหญ่เช่นเดียวกับพ่อ เพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษาหมู่บ้าน สร้างความสามัคคี และรักษาพิธีกรรมต่างๆ ให้สืบทอดต่อไป

"ตามกฎและประเพณีของอาช่าแล้ว ลูกชายคนโตของมิยะจะต้องเป็นผู้สืบทอด ตำแหน่งหมอผีใหญ่ต่อไป" มิยะหมอผีให้เหตุผล

“แต่ๆ แต่ว่าอาโยะเฮาอายุเพียง่าง 19 ปี ยังเป็นละอ่อนอยู่ บ่ทันได้รู้พิธีกรรมมากนัก ต้องไปเฮียนกับผิมะหมอผีใหญ่ที่บ้านผาฮี้เสียก่อน” บะหยีหรือปู่เหล็กอธิบาย

“ก็ให้รักษาตำแหน่งผิมะหมอผีใหญ่เอาไว้ เมื่ออาโยะไปเฮียนผู้พิธีกรรมต่างๆ ได้แล้ว และสามารถจะกระทำการพิธีศพสดส่งวิญญาณได้แล้วนั้นแหละ ผิมะบ้านผาฮี้จึงจะทำพิธีมอบใบหอกเหล็กให้อาโยะเป็นตำแหน่งหมอผีใหญ่แทนอาอะต่อไป”

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 100)

ชาวอาข่าเป็นชนเผ่าที่นับถือผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ เพื่อถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน อาโยะในฐานะหมอผีใหญ่ประจำหมู่บ้านเมื่อเสียชีวิตลูกชายจะต้องสืบทอดตำแหน่งดังกล่าวตามประเพณี แม้อาโยะจะมีอายุเพียง 19 ปี แต่เขาต้องรับหน้าที่สืบทอดการเป็นหมอผีใหญ่คนต่อไป โดยไปเรียนรู้และปฏิบัติพิธีกรรมต่างๆ จนเชี่ยวชาญจากนั้นจึงทำพิธีมอบตำแหน่ง การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้สืบทอดอุดมการณ์ของพ่อคือ เป็นหมอผีใหญ่ นอกจากแสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นผู้รักษากฎระเบียบของบรรพบุรุษแล้ว อีกด้านหนึ่งยังแสดงให้เห็นว่าประเพณีพิธีกรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตชาวเขา เพราะในบริบทสังคมชาวเขาส่วนใหญ่นับถือผี จึงต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นหมอผีเพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ นักเขียนจึงสร้างให้ตัวละครเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งดังกล่าว เพื่อรักษาประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าให้คงอยู่ต่อไป

1.6 ผู้พัฒนาหมู่บ้าน

ผู้พัฒนาหมู่บ้าน นำเสนอให้ตัวละครรับแนวคิดการพัฒนาจากคนพื้นที่ราบมาสร้างความเจริญก้าวหน้าให้หมู่บ้าน พบในเรื่อง “ในสายหมอก” พ่อเผ่าอาหละมีความต้องการให้หมู่บ้านเจริญก้าวหน้า จึงรับข้อเสนอของครูดวงใจในการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อดูแลความสงบสุขของหมู่บ้านและสืบหาคดีฆ่าของอาเปา

“... เราควรมีคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้น เพื่อประสานงานเกี่ยวกับคดีอย่างนี้ ... อีกอย่างคณะกรรมการหมู่บ้านก็อาจจะช่วยกันดูแลผลประโยชน์ทุกอย่างให้กับหมู่บ้านด้วยก็ได้ ...”

ที่ประชุมลานดินหน้าบ้านพ่อเผ่าอาหละเงียบไปสักครู่ ทุกคนนั่งฟังครูพูด

“เฮาว่าดี” พ่อเผ่าออกความคิดเห็น “ความคิดของครูดี”

“เฮาก็ว่าดี ครู เฮาเห็นด้วย”

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 58)

เนื่องจากมีม้าทำลายไร่ข้าวโพดของอาเปา ครูดวงใจจึงหาทางออกโดยเสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อสืบหาเจ้าของม้า พร้อมกับนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านยังมีบทบาทหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของคนในหมู่บ้านด้วย พ่อเฒ่าอาเหลมละเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับในภายภาคหน้าจึงเห็นด้วยกับข้อเสนอของครูดวงใจ เพราะการจัดตั้งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านจะทำให้หมู่บ้านลืมนึกเกิดการพัฒนา พ่อเฒ่าจึงสนับสนุนแนวความคิดดังกล่าว

ไม่เพียงการรับแนวคิดการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านจากครูดวงใจ พ่อเฒ่าได้รับแนวคิดของครูปรีชาในการจัดตั้งให้มีสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้านด้วย

...ชาวบ้านกำลังอยู่ในระหว่างเก็บเกี่ยวข้าวในไร่เช่นกัน แต่งานของคณะกรรมการหมู่บ้านก็ไม่ได้หยุดนิ่ง มีการพบปะพูดคุยและประชุมประสานงานกันอยู่เสมอ พ่อหลวงได้ชักชวนให้ชาวบ้านร่วมมือกันสร้างสหกรณ์ร้านค้าขึ้นกลางหมู่บ้านจนสำเร็จ และมีชาวบ้านให้ความสนใจกับสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้านมาก

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 98-99)

ด้วยความคิดที่ไม่หยุดการพัฒนา กอปรกับความมุ่งมั่นปรารถนาให้ชาวสีขอมมีชีวิตที่ดีและเป็นอยู่ที่ดี หมู่บ้านมีความเจริญก้าวหน้าไม่จมปลักอยู่กับความล้าหลัง พ่อเฒ่าจึงเริ่มลงมือสร้างสหกรณ์ร้านค้ากลางหมู่บ้าน ตามคำสั่งของครูปรีชาหัวหน้าพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเพื่อสร้างความสะดวกสบายให้กับคนในหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันตนก็ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากรรมการหมู่บ้านควบคู่กันไปอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้พัฒนาหมู่บ้านเพราะต้องการเห็นหมู่บ้านมีความเจริญก้าวหน้า จึงรับแนวคิดการพัฒนาของคนพื้นที่ราบมาปรับใช้ กลวิธีการสร้างนี้แสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นนักพัฒนา แต่เป็นนักพัฒนาที่อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของรัฐ

1.7 ผู้ปรารถนาเป็นใหญ่ในเผ่า

ผู้ปรารถนาเป็นใหญ่ในเผ่า นำเสนอให้ตัวละครมีความปรารถนาอยากเป็นหัวหน้าเผ่า เพื่อที่ตนจะได้มีอำนาจในการควบคุมเผ่าและสมาชิกทุกคนในเผ่า พบในเรื่อง “วิถีคนกล้า” จ่อป่าต้องการเป็นปู่เถานซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของเผ่า โดยความปรารถนานี้เกิดขึ้นเมื่อครั้งที่เขายังเป็นเด็ก

“โตขึ้นข้าจะไปอยู่ที่นั่น”

“ถ้าอยากอยู่ที่นั่นก็ต้องเดินบนวิถีปูถน”

“วิถีปูถนเดินอย่างไร”

“เรียนสวด เรียนอาคม เรียนตำนาน”

“ข้าไม่ชอบเรียนสวด เรียนอาคม เรียนตำนาน”

(มาลา คำจันทร์, 2551ช, น. 15)

ความปรารถนาที่จะไปอยู่เรือนของปูถนปรากฏเด่นชัดในช่วงวัยเด็ก จ้อปาต้องการเป็นปูถนเพราะจะได้เป็นผู้ถือครองอำนาจสูงสุดของเผ่า แต่เขาไม่ต้องการเดินตามวิถีปูถน เพราะไม่ชอบเรียนวิชาอาคมและตำนานเพราะคิดว่าเป็นเรื่องงมงาย ความปรารถนาที่จะเป็นใหญ่ในเผ่าจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้จ้อปาคิดโค่นล้มอำนาจปูถน

ความปรารถนาในวัยเด็กสำเร็จลุล่วง เพราะจ้อปาสามารถโค่นล้มปูถนด้วยดาบศักดิ์สิทธิ์และขึ้นเป็นปูถนคนใหม่ของเผ่า

“อาคมสูงเสื่อมหมดแล้วปูถน สิบวันผ่านไปแต่ลาฐูไปยังไม่ตาย สูเป็นหัวหน้าไม่ศักดิ์สิทธิ์ อาคมสูงไม่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ดาบข้าศักดิ์สิทธิ์”

“สูจะปลดข้าด้วยดาบหรือ”

“ข้าเลิกเชื่อสูนานแล้ว ข้าจะปลดสูเดี๋ยวนี้”

“ด้วยอะไร”

“ด้วยดาบของข้า ดาบจอมูเอ”

จ้อปาชักดาบแทงสรวรดเร็วเกินกว่าปูถนจะหลบทัน ...

“สู สูอำมหิตนัก”

“ข้าบอกสูแล้ว อำนาจที่แท้จริงคือการฆ่าคนแต่สูไม่เชื่อ”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ช, น. 154-155)

ปูถนเชื่อในเรื่องวิชาอาคม ส่วนจ้อปาเป็นคนรอบคอบเชื่อในเรื่องดาบศักดิ์สิทธิ์ เมื่อวิชาอาคมของปูถนไม่สามารถทำให้เผ่าลาฐูไปซึ่งเป็นศัตรูตายได้ จ้อปาจึงทำการปลิดชีพปูถนด้วยดาบจอมูเอ การกระหายในอำนาจมาแต่วัยเด็ก การไม่พอใจกับรูปแบบการปกครองเผ่า และการไม่เชื่อในเรื่องวิชาอาคมของผู้นำคนเก่า การฆ่าปูถนจึงถือเป็นการชิงอำนาจสูงสุดมา

สู่ตนเอง การสร้างให้ตัวละครปรารถนาเป็นใหญ่ในเผ่า เป็นกลวิธีการสร้างที่นักเขียนต้องการ นำเสนอให้เห็นภาพแทนปิตาธิปไตยในชนเผ่า เพราะปิตาธิปไตยจะมอบอำนาจให้แก่ผู้เป็นหัวหน้าเผ่าเท่านั้น และเมื่อผู้เป็นหัวหน้าถือครองอำนาจดังกล่าวแล้ว สามารถใช้อำนาจนี้ในการควบคุมปกครอง และสร้างอำนาจให้แก่ตนเองได้อย่างชอบธรรม

1.8 ผู้ปรารถนาในกามารมณ์

ผู้ปรารถนาในกามารมณ์ นำเสนอให้ตัวละครมีความปรารถนาที่จะระบายอารมณ์ความใคร่กับหญิงสาว พบในเรื่อง "คีตาลากู" ในระหว่างการหลบหนีนริยาหญิงคนรัก ไม่ยินยอมให้มีเหตุเสกสมด้วย มูตู่จึงระบายความใคร่กับนะที่แทน

... ซักติดใจ สามครั้งสามหนแล้ววันนี้ที่ข้าปล้ำเอามันเป็นเมีย ข้าถึงสุขสูงสุดทุกครั้งที่อย่งที่ไม่เคยเป็นมาก่อนกับสาวลาว หนึ่งนั้นเพราะมันเป็นคีตาที่วางตัวว่าเหนือกว่าสูงส่งกว่าพวกข้า สองนั้นเป็นเพราะนะที่ไม่เหมือนสาวลาวคนใด นอนกับสาวลาวแทบไม่มีความตื่นเต้นอะไรแล้ว เพียงข้าก้มมือเดินนำสาวลาวก็ตามหลังข้าเหมือนหมาตามเจ้าของ

นอนกับสาวลาวพวกมันคล้อยตามทุกอย่าง โอนอ่อนผ่อนตามไม่ขัดขืนตื่นนอนแต่นอนกับนะที่ ข้าต้องปล้ำ ต้องออกแรงสู้ มันเหมือนการต่อสู้ ไม่ใช่เพียงสั่งให้ถอดเสื้อผ้าก็ถอด สั่งให้นอนก็นอนลง

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 221)

มูตู่ระบายความใคร่กับนะที่ถึงสามครั้งสามหนภายในวันเดียว และทุกครั้งก็ระบายความใคร่ที่จะต่อสู้ขัดขืนเสมอ แต่การขัดขืนกลับเป็นการสร้างความตื่นเต้น ไร้ใจ และทำทนายให้มูตู่รู้สึกว่าตนเองเหมือนกำลังต่อสู้ ดังนั้น การระบายความใคร่กับนะที่ครั้งนี้จึงทำให้มูตู่ถึงสุขสูงสุดอย่างที่ไม่เคยมาก่อน การนำเสนอภาพความรุนแรงทางเพศในลักษณะดังกล่าวเป็นการตอกย้ำว่าอำนาจปิตาธิปไตยได้ปฏิบัติการผ่านรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศ และตอกย้ำภาพผู้หญิงในฐานะเป็นวัตถุทางเพศที่อยู่ภายใต้อำนาจชายเป็นใหญ่

นะที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศจนไร้เรี่ยวแรง แต่มูตู่ยังปรารถนาที่จะระบายความใคร่ของตนต่อไปโดยไม่สนใจว่าเธอจะเจ็บปวดเพียงใด

"ข้าเปลี่ยนใจแล้ว สู้อำนาจไปนอนคนเดียว ข้าจะนอนกับนะที่"

... ภายในโพรงไม้ยักษ์อีกต้น นะที่ยังนอนจมอยู่ ยังเจ็บปวดกับการถูกข่มขืนจากชายร่างยักษ์ เจ็บปวดเหมือนจะตาย สามครั้งสามหนแล้วในวันนี้ พรุ้งนี่อีกละ มะรีนนี่อีกนี่ข้าจะต้องเจ็บปวดทุกข์ทรมานไปอีกนานเท่าไร

... ปวดปลาบแปลบแทบกระดิกตัวไม่ได้ เบลุคุ พลาเวนะ ช่วยข้าด้วยเถอะ ข้าไม่ป่วยเปียงเลย หากขาดข้าแล้วจะขาดเลือดเอื้องฟ้าสังเวชพลาเวนะ แต่ข้าถูกทำร้ายงามขาค้ายฉีกเบะเป็นแผลเหวอะหะ พรุ้งนี่ข้าจะลุกเดินได้อีกไหม เบลุคุช่วยถ้าด้วยเถอะ พลาเวนะช่วยข้าด้วยเถอะ

(มาลา คำจันทร์, 2553, น. 222)

เมื่อความปรารถนาทางเพศยังไม่สิ้นสุด มุตูจึงระบายความโกรธกับนะที่ต่อไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เห็นได้จากการที่มุตูข่มขืนนะที่ข้าแล้วข้าเล่าจนงามขาของหญิงสาวคล้าย "ฉีกเบะ" เป็นแผลเหวอะหะ ความเจ็บปวดนี้เกิดขึ้นทั้งกายและใจของหญิงสาว เพราะเธอไม่ยินยอมเสพสมกับมุตู การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้ปรารถนาในกามารมณ์ เป็นการแสดงนัยเรื่องอำนาจที่ชายมีเหนือหญิง คือ นัยการระบายอารมณ์ และนัยของการรองรับกามตัณหาที่ผู้หญิงถูกกระทำจากผู้ชาย ฉะนั้น การข่มขืนหญิงสาวที่ไม่ใช่คนรักข้าแล้วข้าเล่าอย่างไรความเมตตาปราณี นอกจากเป็นการแสดงอำนาจทางเพศเพื่อให้หญิงสาวจำยอมต่อความเป็นชายแล้วยังแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศด้วย

1.9 ผู้ไม่สมหวังในรัก

ผู้ไม่สมหวังในรัก นำเสนอให้ตัวละครไม่สมหวังในความรักกับหญิงสาวที่ตนรัก พบในเรื่อง "คืนพระจันทร์ส่องแสง" ปุณเอบรรักคอคเลพอมาโดยตลอดแต่คอคเลพอไม่ชอบ เพราะเธอชอบจักรหนุ่มพื้นที่ราบจึงตัดสินใจหนีตามชายคนรักไปใช้ชีวิตในเมือง

"แต่ตะแยะได้ข่าวพี่คอคเลพอ"

"ข่าวอะหยัง"

"พี่คอคเลพอจะไปอยู่ในเมือง"

ปุณเอบรรัก

"มึงรู้มาจากไผ"

"ว่าแฮ น้องชายพี่คอคเลพอ"

"มันจะไปอยู่กะไผ"

“เจ้านายพ่นยาฆ่ายุง เขาจะแต่งงานกัน”

“กูบ่เชื่อ ดอเลพอรักกู”

“พี่บ่รู้”

“รู้อะหยั่ง”

“วันนีพี่ดอเลพอเขาไปเปลี่ยนชื่อแล้ว”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 42)

แม้จะเป็นชาวเขาแต่ปุ่นก็มีความรักที่มั่นคง บริสุทธิ์ และมีความจริงใจมอบให้กับหญิงที่ตนรัก แต่ความรักของปุ่นไม่สามารถเอาชนะใจดอเลพอหญิงสาวผู้มีรสนิยมชื่นชอบหนุ่มพื้นที่ราบ จึงถูกดอเลพอทอดทิ้งและหนีไปแต่งงานกับจักรชายหนุ่มที่มอบความรักและความสุขที่มากกว่า

เมื่อผิดหวังจากดอเลพอ ปุ่นได้สานสัมพันธ์รักครั้งใหม่กับแต๊ะเนาะสาวน้อยวัย 17 ปี ทั้งสองคบหากันโดยที่ผู้ใหญ่สองฝ่ายต่างรับรู้ แต่ปุ่นก็ต้องผิดหวังกับความรักอีกครั้งเมื่อแต๊ะเนาะตกเป็นเมียของปลัดนาวันในขณะที่ไปทำงานเป็นคนรับใช้

“ปุ่น”

“มีอาหยั่ง”

“กูปะแต๊ะเนาะ”

“ปะที่ไหน”

“ที่กาด มันอุ้มท้องอุ้ยอ้าย”

ใจปุ่นเสียวแปลบ มันกัศกรามกรอด

“กูบ่เชื่อ แต๊ะเนาะมันรักกู มันบ่ทำจะนั้น”

“กูถามมัน” เลอะยังคงพรวดต่อไป “มันบอกว่า มันเป็นเมียของเข่า เป็นเมียของปลัดนาวัน มันสั่งให้มาบอกมึงเสียอีกให้ลืมมันเสีย”

“กูบ่เชื่อ”

“ไม่เชื่อก็กูถามพ่อหลวงสิ”

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ก, น. 64)

เลาะได้นำข่าวมาบอกปุ่นว่าเต๊ะแนะนำตั้งท้อง และเป็นเมียน้อยของปลัดนาวิน ขาวนี้ทำให้ปุ่นรู้สึกเจ็บปวดหัวใจอีกครั้ง เพราะไม่คิดว่าหญิงที่ตนรักและสัญญาว่าจะกลับมาในอีก ไม่ช้าตกเป็นเมียน้อยของผู้มีอำนาจท้องถิ่นอีกทั้งยังตั้งท้อง ความรักสร้างความเจ็บปวดใจให้กับ ปุ่นเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อมีรักแต่ไม่สมหวังในรัก ปุ่นจึงตัดสินใจเดินทางออกจากหมู่บ้านไป ทำงานยังถิ่นอื่น การสร้างให้ตัวละครไม่สมหวังในรักเพราะนักเขียนสร้างความแตกต่างให้ตัวละคร คือ เป็นชาวเขาซึ่งอยู่ในบทบาทสถานภาพที่ไม่เทียบเท่ากับชาวเมือง จึงเป็นเหตุให้หญิงสาวเลือก คนเมืองซึ่งมีบทบาทสถานภาพที่เหนือกว่า อย่างไรก็ตาม แม้นักเขียนจะสร้างให้ตัวละครไม่สมหวัง ในรัก แต่กลวิธีการสร้างนี้ได้แสดงให้เห็นภาพแทนความซื่อสัตย์ของชายชาวเขา

สรุปได้ว่า นักเขียนสร้างให้ตัวละครชายมีลักษณะที่แตกต่างกันไปผ่านกลวิธีการ สร้างของนักเขียน เห็นได้จากผู้จงรักภักดี นำเสนอให้ตัวละครมีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อ เจ้านาย ผู้มีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิด นำเสนอให้ตัวละครนำความรู้มาพัฒนาบ้านเกิดให้ เจริญก้าวหน้าไม่จมอยู่กับความล้าหลัง ผู้ต่อสู้เพื่อเผ่าพันธุ์ นำเสนอให้ตัวละครต่อสู้กับอำนาจรัฐ เพื่อพิสูจน์ตนเองและเผ่าพันธุ์ว่าไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ ผู้มีความคิดแบบคนเมือง นำเสนอให้ ตัวละครรับแนวคิดจากสังคมนิยมใหม่ มองประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าเป็นสิ่งที่ล้าหลัง จึงคิดที่จะเปลี่ยนแปลง ผู้สืบทอดอุดมการณ์ของพ่อ นำเสนอให้ตัวละครเดินตามรอยเท้าพ่อที่ เสียชีวิต คือ เป็นทหารและเป็นหมอผีใหญ่ ผู้พัฒนาหมู่บ้าน นำเสนอให้ตัวละครรับแนวคิดจากคน พื้นที่ราบมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า ผู้ปรารถนาเป็นใหญ่ในเผ่า นำเสนอให้ตัวละคร ปรารถนามีอำนาจและอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของเผ่า ผู้ปรารถนาในกามารมณ์ นำเสนอให้ตัวละครมี ความปรารถนาที่จะระบายความใคร่กับหญิงสาวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง และผู้ไม่ สมหวังในรัก นำเสนอให้ตัวละครผิดหวังในความรักกับหญิงสาวที่ตนรัก

2. ตัวละครหญิง

2.1 ผู้มีความชำนาญป่า

ผู้มีความชำนาญป่า นำเสนอให้ตัวละครมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่อง การเดินป่า พบในเรื่อง "แก้วกลางดง" ด้วยสัญชาตญาณนายพรานเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ลักลอบ ขนอาวุธเถื่อนเห็นรอยเท้าของตนและทรงเผ่าที่แอบซุ่มดูเหตุการณ์ มียวาดดีจึงได้ทำการกลบรอยเท้า โดยสร้างเป็นรอยสัตว์เดินเพื่อไม่ให้กลุ่มผู้ร้ายเกิดความสงสัย

มียวาดดีใช้ก้อนหินแฉะๆ และกิ่งไม้ตะกุกเปลี่ยนสีออกไม้อย่างตั้งใจ
“นั่นเธอจะทำอะไร”

“ถ้าจะไม่ให้รู้ว่าเป็นรอยคนเดิน ก็ต้องเป็นรอยสัตว์เดินชินาย พวกสัตว์เวลาค้นมัน จะไถลสีข้างกับต้นไม้ เราหารอยไว้ให้มันเสียหน่อย”

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 159)

เพื่อความปลอดภัยมิยาวดีจึงใช้ทักษะความรู้ของนายพรานที่เรียนรู้มาจากผู้เป็นพ่อ โดยสร้างรอยเท้าของสัตว์กลบรอยเท้าของคน เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้ร้ายรู้ตัวว่าตนและทรงเผ่า ชุมดูเหตุการณ์อยู่ในบริเวณนี้ การกลบเกลื่อนรอยเท้าเป็นทักษะหนึ่งของนายพรานที่มิยาวดีมักนำมาใช้เพื่อเอาตัวรอดจากสถานการณ์อันตราย

ไม่เพียงทักษะในการสร้างรอยสัตว์เดิน มิยาวดียังรู้วิธีเอาตัวรอดจากสภาพะขาดน้ำ เพราะธรรมชาติสอนให้เธอรู้ว่าหากไม่มีแหล่งน้ำจะสามารถหาน้ำดื่มได้จากที่ใด

“น้ำจะหมดอยู่แล้วทำไงดี”

“เดี๋ยวก็มีนาย”

“ที่ไหน” เขาชักสงสัย “ไม่ได้ยินเสียงน้ำตกสักหน่อย”

“ไม่ใช่จากลำธาร หรือน้ำตกหรอกนาย ที่ไหน..” เด็กสาวชี้ไปทางกอไผ่ที่ขึ้นอยู่บน
ทรงอนหินสูงถัดขึ้นไป

“มีกอไผ่ที่ไหน ก็มีน้ำที่นั่น”

“ตัดหน่อยไม้สดๆ กินนะหรือ”

“ใช้น้ำก็ชื่นใจดี แล้วอ้อมท้องด้วย เพื่อไม่มีอะไรจะกิน แต่ถ้าจะเอาน้ำก็ได้”

“นายรู้ไหมทำไมต้นไม้เป็นปล้อง”

เขาพยายามคิดแต่ดูจะคิดไม่ออก สิ่งเดียวที่เขาอยากทำคือหลับตาลง

“มันเอาไว้เก็บน้ำไฉนนาย” อีกฝ่ายเฉลยเมื่อเห็นที่ท่าจะไม่ได้รับคำตอบ

“ต้นไม้แก่ๆ ตามปล้องมีน้ำทั้งนั้นแหละ กลัวอย่างเดียวแหละว่าเสียงเราฟันไม้จะ
ได้ยินไปถึงพวกมัน”

(ทมยันตี (นามแฝง), 2548, น. 189)

การใช้ชีวิตท่ามกลางป่าเขา มิยาวดีจึงรู้ว่าเมื่อเข้าป่าและขาดน้ำสามารถหาน้ำดื่มได้จากต้นไม้ เพราะต้นไม้เป็นไม้ยืนต้นที่กักเก็บน้ำและน้ำจากต้นไม้ก็สามารถนำมาดื่มกินได้ ทุกครั้งที่เข้าป่ามิยาวดีจึงสามารถเอาตัวรอดจากสภาพะขาดน้ำได้เสมอ การสร้างให้ตัวละครมี

ความชำนาญปานักเขียนต้องการนำเสนอให้เห็นว่า แม้ชาวเขาจะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร แต่ชาวเขาก็เป็นกลุ่มชนที่มีภูมิปัญญาอันเกิดจากเรียนรู้จากธรรมชาติ จนสามารถใช้ชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติได้ กลวิธีการสร้างนี้ได้แสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญา ไม่ใช่กลุ่มชนที่โง่เขลาตามวาทกรรมที่สังคมเมืองสร้างขึ้น

2.2 ผู้ทำผิดกฎหมายของเผ่า

ผู้ทำผิดกฎหมายของเผ่า นำเสนอให้ตัวละครประพุดิตนผิดกฎหมายจารีตของเผ่า โดยแอบคบหากับเผ่าศัตรูและหรือแต่งงานกับคนต่างเผ่า พบ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง "คนภูเขา" และเรื่อง "คีตาลาจุ"

ในเรื่อง "คนภูเขา" เหมยฮินหญิงเข้าแอบคบหากับอาพีมะหนุ่มอีโก้โดยที่ไม่บอกให้คนในครอบครัวรับรู้ แต่เมื่อความจริงถูกเปิดเผยด้วยความรักที่เหมยฮินมีให้กับหนุ่มต่างเผ่าจึงตัดสินใจแต่งงานกับอาพีมะโดยไม่สนกฎเกณฑ์จารีตที่ห้ามให้เข้าแต่งงานกับเผ่าอื่น

...เหมยฮินเดินกลับบ้านด้วยความรู้สึกที่วุ่น เธอตัดสินใจแล้ว ตัดสินใจที่จะล้มหัวจมท้ายกับอาพีมะ ไม่ว่าเขาจะเป็นอีโก้ หรือมุเซอ หรือแม้ว ลัวะ กะเหวียง เธอจะพูดเรื่องนี้กับทุกๆ คน จริงอยู่มันจะมีการโต้เถียงในข้อขัดแย้ง แต่สิ่งที่เหมยฮินตัดสินใจอย่างเด็ดขาดและเด็ดเดี่ยวนั้นมันเป็นชัยชนะ ถึงแม้หนทางข้างหน้าจะเต็มไปด้วยขวากหนามแค่นั้น เธอเชื่อว่าการตัดสินใจเช่นนี้ถูกต้องแล้ว

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 61)

เหมยฮินเป็นหญิงเข้าที่มีความคิดสมัยใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากหญิงทั่วไปในเผ่า กอปรกับการไปดูนิทรรศการในเมืองหลวง ยิ่งตอกย้ำทำให้เหมยฮินมีรูปแบบความคิดที่ว่าไม่จำเป็นต้องแต่งงานกับคนในเผ่าเดียวกัน เพราะหญิงเข้ามีอิสระในการเลือกคู่ครองจึงใช้ความอิสระนี้โดยการแสดงเพศวิถีในการเลือกคู่ด้วยตนเอง ด้วยความเด็ดเดี่ยวและเชื่อมั่นในตัวเองเหมยฮินจึงยอมทำตามหัวใจมากกว่าการปฏิบัติตามกฎหมายของเผ่า การตัดสินใจแต่งงานแม้จะสร้างข้อโต้เถียงและเกิดความขัดแย้งในชนเผ่า แต่การแต่งงานก็เป็นเรื่องที่ตนพึงปรารถนาให้เกิดขึ้นโดยไม่เกรงว่าจะเกิดปัญหาที่ครอบครัวในภายภาคหน้า เพราะคิดว่าการตัดสินใจแต่งงานกับหนุ่มอีโก้คือสิ่งที่ถูกต้องและดีที่สุดสำหรับตนเอง

ผลของการทำผิดกฎหมายของเผ่า เหมยฮินและอาพีมะจึงถูกหมอบีและคนในหมู่บ้านขับไล่ออกจากหมู่บ้าน เพราะชาวเขายอมรับกับเหตุการณ์นี้ไม่ได้

... ทั้งสองคนรับรู้สภาพของตนเอง มติของหมอมีเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ ดังนั้นทางเดียวที่อาพีมะตัดสินใจคืออำลาจากหมู่บ้านเข้าภูลังกา ที่ทุกคนรังเกียจไม่ว่าเขาจะขยันหมั่นเพียรสักแค่ไหน หรือจะทำตัวเป็นคนเข้าสั๊กเพียงใด

... ทรัพย์สินก็ไม่มีอะไรมาก สองคนตัดสินใจไปตายเอาดาบหน้า มีพรรคพวก 2-3 คน หอบข้าวของและจูงลูกหมูไปส่ง

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 81-82)

กฎของเผ่าคือสิ่งที่ทุกคนต้องเคารพและต้องปฏิบัติตาม หากผู้ใดฝ่าฝืนผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษ ดังนั้น การแต่งงานที่ฝ่าฝืนกฎส่งผลให้หมอมียินและอาพีมะถูกขับไล่ ทั้งสองต้องออกจากหมู่บ้านไปใช้ชีวิตยังถิ่นอื่นเพราะการไม่ปฏิบัติตามกฎ การนำเสนอที่นักเขียนได้แสดงให้เห็นว่ากฎเป็นบรรทัดฐานที่กำหนดให้คนในสังคมต้องปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด เพราะกฎถูกสร้างขึ้นมาจากความจำเป็นและป้องกันการฝ่าฝืน โดยเฉพาะในวัฒนธรรมชาวเขากฎคือสิ่งสำคัญและบ่งบอกถึงอัตลักษณ์เฉพาะชนเผ่า ทุกคนในเผ่าจึงต้องให้ความเคารพและต้องปฏิบัติตามกฎอย่างไม่มีเงื่อนไขเพื่อให้ชุมชนอยู่อย่างสันติ การสร้างให้ตัวละครถูกลงโทษจากสังคมเป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนที่แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงไม่อาจปลดปล่อยเพศวิถีของตนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือเมื่อตัวละครทำผิดกฎระเบียบค่านิยมของชนเผ่า ผู้หญิงหรือตัวละครหญิงก็จะต้องถูกลงโทษจากสังคม แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งหากพิจารณาจะพบว่ากลวิธีการสร้างนี้ นักเขียนได้แสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบด้านวัฒนธรรม เพราะการที่ตัวละครถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านเนื่องจากชายหนุ่มที่เลือกนั้นมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง และเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ได้รับการยอมรับจากชนเผ่าของตนเองด้วยความแตกต่างในชนวัฒนธรรมจึงเป็นสาเหตุให้ตัวละครทั้งสองต้องพบกับจุดจบดังกล่าว

นอกจากนี้ในเรื่อง "คีตาลาว" การพบรักที่ริมห้วยน้ำระหว่างนุริยาหญิงเผ่าคีตาและมุตุนุ่มเผ่าลาวทำให้นุริยาเกิดความสับสน และด้วยความสับสนจึงเป็นสาเหตุให้นุริยาปรารถนาอยากเป็นเมียของมุตุนุ่ม

"สุไม่ควรมาพบข้าที่ห้วยน้ำเลย สุทำให้ข้าเป็นคนบาปของคีตา"

"บาปของคีตาข้าไม่รู้จัก ข้ารู้แต่ว่าข้ารักสุ ข้าต้องเอาสุเป็นเมียให้ได้"

"ข้ารักสุมุตุนุ่ม ข้าเห็นสุที่ห้วยน้ำวันนั้น ข้าก็รู้แล้วว่าคนนี่แหละที่ข้าอยากเป็นเมีย หัวใจข้าเหมือนถูกไฟเผา ในฝันของข้า ข้าไม่เคยเห็นมาโซลูหรือโทซียูเลย ในความฝัน

ของข้า ข้ามีแต่สุ ข้าทรมาน ข้าภาวนาให้สุพาพวกมาปล้นบ้านคีตาแล้วจับตัวข้าไป แต่สุก็ไม่ยอมมาปล้นสักที"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 63-64)

แม้จะเป็นการพบกันครั้งแรกแต่หญิงสาวกลับมอบหัวใจให้กับชายผู้นี้ และแม่จะรู้ว่าชายผู้นี้คือเผ่าศัตรู แต่ด้วยความลุ่มหลงนุรียาจึงปรารถนาให้มุตมาปล้นหมู่บ้านเพื่อลักพาตนไปเป็นเมีย และแม้ว่าตนจะมีชายหนุ่มในเผ่าแอบหมายปอง แต่หัวใจของนุรียากลับเลือกมุตหนุ่มเผ่าศัตรู

ความรักที่มาพร้อมกับความลุ่มหลงนุรียาจึงตัดสินใจหนีตามมุต และยอมเป็นคนบาปของเผ่าคีตาเพื่อที่จะอยู่เคียงข้างชายคนรักตลอดไป

...ข้ารักสุ ขอให้เห็นแก่ความรักของข้าเถิด ข้ายอมทรยศเผ่า ยอมให้ทุกคนสาปแช่งก็เพราะรักสุ ข้าหนีตามสุมาเผ่าข้าก็ไม่มีเลือดเอ็งฟ้าสั่งเวร พลาณะนะ ความอดอยากขาดแคลน ความทุกข์ยากลำบากจะมาเยือนหมู่บ้านข้า ข้าทำให้ทุกคนเดือดร้อน ทุกคนจะทุกข์ยากตรากตรำก็เพราะข้า ข้ายอมให้พวกเขาสาปแช่งเพราะข้ารักสุ อดทนเอาเถิด ข้ามันพินปาดงดาเราจะปลอดภัย ข้าจะเป็นเมียสุ สุจะเป็นผัวข้า

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2553, น. 84)

นุรียาเป็นหญิงทรยศเผ่าเพราะได้ทำผิดกฎของเผ่า โดยหนีตามชายคนรักซึ่งเป็นเผ่าศัตรูขณะที่ตนอยู่ในตำแหน่งสำคัญ คือ ตำแหน่งเอ็งฟ้า เธอยอมให้คนในเผ่าสาปแช่ง ยอมให้เผ่าประสบกับความทุกข์ยาก ความอดอยากและขาดแคลน เพราะไม่มีเลือดเอ็งฟ้ามาบูชาพลาณะซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เผ่าเคารพนับถือ การยอมเป็นคนบาปของเผ่าก็เพื่อให้ตนได้สมหวังในรักครั้งนี้ การสร้างให้ตัวละครทำผิดกฎของเผ่า นอกจากแสดงให้เห็นภาพแทนหญิงสาวที่ประพฤติตนแตกต่างไปจากผู้หญิงในแบบอุดมคติแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายด้วย นอกจากนี้พฤติกรรมของตัวละครยังแสดงให้เห็นเพศวิถีของผู้หญิงในการเลือกคู่ครอง เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงหรือใส่ใจต่อคุณค่า ความดีงาม และกฎจารีตประเพณี เมื่อมองข้ามความสำคัญของกฎจารีตตัวละครจึงเลือกที่จะฝ่าฝืนกฎเพื่อเป็นอิสระจากทุกสิ่ง

2.3 ผู้โง่เขลาในเรื่องความรัก

ผู้โง่เขลาในเรื่องความรัก นำเสนอให้ตัวละครไม่มีประสบการณ์ในเรื่องความรัก จึงถูกคนเมืองหลอกกระทำซ้ำเราและถูกหลอกให้เป็นเมียน้อย พบในเรื่อง "อ้อมอกภูเขา" ลายเชือก รักครูบุญตันแต่ครูไม่เคยรักเธอแม้แต่บ่อย เขาหวังเพียงผลประโยชน์ทางเพศจึงใช้ความรักที่เธอมี เป็นเครื่องมือหลอกเธอมาให้หัวหน้าข่มขืน

"อย่า นายเป็นใคร"

ลายเชือกร้องขึ้นอย่างตกใจ สายตาตื่นตระหนกพยายามเพ่งมองเขาในความมืด

"ผมเป็นครู ครูบุญตันนี่ลูกน้องผม"

"อย่า"

... เสียงลายเชือกขาดหายไปในลำคอ เมื่อเขากระซอกเสื้อที่ลายเชือกสวมอยู่จนหลุดลุ่ย

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 169-170)

ความรักและความไว้วางใจที่หญิงสาวมอบให้กับครู บัดนี้กลับกลายเป็นสิ่งที่ทำลายชีวิตของเธอให้เปลี่ยนไปตลอดกาล เพราะลายเชือกถูกครูบุญตันหลอกมาให้หัวหน้า การประถมศึกษาข่มขืนเพื่อแลกกับผลประโยชน์บางอย่าง การถูกหลอกจากชายคนรักจึงสร้างรอยแผลบาดลึกในจิตใจของหญิงสาว เพราะลายเชือกไม่คิดว่าครูจะใช้ความรักที่เธอมอบให้ทำลายชีวิตของเธอ

นอกจากถูกหลอกมาให้ข่มขืนแล้ว ลายเชือกยังถูกครูบุญตันหลอกในเรื่องการมีภรรยา

"คุณนายเป็นอะไรกับครู"

"ภรรยาครูบุญตัน คนเมืองเรียกว่าเมีย"

...ลายเชือกวูบในหัวอก ... ครู ครูโกหกลายเชือกว่ายังมีเมีย แล้วนี่อะไร ... คราแรกที่รู้ว่าครูไม่รักหลอกลายเชือกไปให้เขาทำลาย มันยังไม่กระไร แต่นี่เธอมาเห็นตำตาครูมีเมียแล้ว ครูหลอกลายเชือกทำไม

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2539, น. 193)

ที่ผ่านมามีหลายเรื่องหลงเชื่อว่าครูยังไม่มีการรักษา เพราะครูปกปิดเพื่อให้หญิงสาว ทำหน้าที่บำบัดอารมณ์ความใคร่ในขณะที่ตนไม่ได้อยู่กับการรักษา ด้วยความโง่เขลาในเรื่องความรัก หลายเรื่องจึงตกเป็นเมียบ่อยของครูโดยไม่รู้ตัว และรู้สึกเสียใจเพราะที่ผ่านมามีเธอรักและไว้ใจครูมา โดยตลอด การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้โง่เขลาในเรื่องความรัก นอกจากนำเสนอให้เห็นภาพความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมชาวเขาว่า หญิงสาวเขามักเป็นกลุ่มชนที่ถูกหลอกจากชายสังคมเมืองแล้ว กลวิธีการสร้างนี้ยังแสดงให้เห็นภาพแทนหญิงชาวเขาเป็นวัตถุทางเพศของผู้ชายอีกด้วย

2.4 ผู้ไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด

ผู้ไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด นำเสนอให้ตัวละครไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดแบบถาวรจึงเป็นเหตุให้ต้องมีบุตรจำนวนมาก พบในเรื่อง "ลูกคนที่หก" ลายก้วยเป็นหญิงสาวเขาที่ไม่มีการศึกษาและมีฐานะยากจน เธอมีลูกแล้ว 5 คนและกำลังตั้งท้องลูกคนที่ 6 เพราะไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดแบบถาวร

...ถ้าครูอยู่ในหมู่บ้านคงไม่เกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้น ทุกครั้งลายก้วยจะขอยาครูกิน พอครูหายหน้าไปเท่านั้นก็ได้เรื่อง ระยะเวลาหัววันมานี้ลายก้วยมีอาการหน้ามืด อาเจียนถี่ อย่างไม่ทราบสาเหตุและชอบให้กำพวมป็นต้นมะขามหลังบ้านเก็บผักอ่อนๆ มาจิ้มเกลือกิน เหมือนตายอดตายอยากมาจากไหน ต่อมานางก็เริ่มรู้สาเหตุและอุ้งริวก็เช่นกัน

"ท้องอีกแล้วซี" อุ้งริวปน "พี่เห็นลายท้องมาสามสี่วันแล้ว"

"อาจไม่ใช่" นางปลอบตัวเอง

"ยาที่ครูให้หมดยัง" ลายก้วยหมายถึงยาเม็ดเล็กๆ ที่ครูให้ลายก้วยมาเป็นแผงๆ

"หมดแล้ว หมดตั้งแต่ตั้งเดือนก่อน"

"คงใช่ ูกคงมีลูกอีกคนแล้ว ฝึป่าจะแกลังกูไปตั้งไหน กูยังไม่ค่อยมีกิน"

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2537ข, น. 71-72)

เมื่อครูคนไทยที่เคยให้ความช่วยเหลือในเรื่องยาต่างๆ กับชาวเขา ไม่ว่าจะป่วยยา แก้ไข้ ยารักษาแผล และยาคุมไม่ให้มีลูกลาออกจากโรงเรียนชาวเขา ทำให้ยาคุมที่ลายก้วยเคยได้รับจากครูเป็นประจำหมดไป ลายก้วยจึงตั้งท้องลูกคนที่ 6 ซึ่งสร้างความหนักใจให้กับตนและอุ้งริวผู้เป็นสามี เพราะครอบครัวของลายก้วยนอกจากมีฐานะยากจนแล้ว อุ้งริวเป็นคนเดียวที่ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ฉะนั้น รายได้หลักที่มาจากอุ้งริวจึงไม่เพียงพอกับจำนวนสมาชิกในครอบครัว การสร้างให้ตัวละครไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด นอกจากแสดงให้เห็นว่าชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุข จึงไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดแบบ

ถาวรหรือที่เรียกว่าการทำหมั้น ขณะเดียวกันนักเขียนได้แสดงให้เห็นภาพแทนชาวเขาเป็นคนที่ชายขอบด้านเศรษฐกิจด้วย เพราะความยากจนส่งผลให้ชาวเขาไม่มีรายได้ที่เพียงพอในการเลี้ยงดูบุตร

2.5 ผู้หมดโอกาสในการศึกษา

ผู้หมดโอกาสในการศึกษา นำเสนอให้ตัวละครหมดโอกาสในการศึกษาเพราะครูตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตของตน คือ แต่งงาน พบในเรื่อง “หุบเขาสีดอกไม้” ลายก้วยและเด็ก ๆ เฝ้าย่าอีกจำนวนมากมีความต้องการที่จะเรียนหนังสือ แม้จะมีครูคนไทยขึ้นมาทำหน้าที่สอนแต่ก็อยู่ได้ไม่นาน เพราะครูเกิดความขัดแย้งระหว่างความรักและอุดมคติการทำงาน จึงเลือกที่จะยุติบทบาทการสอนหนังสือเพื่อกลับไปใช้ชีวิตกับคนรัก

“จดหมายใครคะครู” ลายก้วยถามในคืนวันนั้น

“คู่มั่นครู”

“เขาให้ครูกลับบ้านใช่ไหม”

ครูไม่ตอบ แต่มีแววครุ่นคิดในแวต

ลายก้วยนิ่งงัน และเริ่มรับรู้แล้วว่า อีกไม่ช้านัก...

แต่ก็ไวกเกินคาด ไม่ทันให้คนทั้งหมู่บ้านได้ตั้งตัว ครูได้รับหนังสือจากกรม

ประชาสงเคราะห์ให้กลับไปรายงานตัวที่จังหวัดด่วน

(เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม, 2536, น. 19)

ชาวเขาเฝ้าย่ามีความหวังให้ลูกหลานของตนสามารถอ่านออกเขียนได้ ครูจึงเป็นความหวังของพวกเขาที่จะทำให้ลูกหลานมีความรู้ ฉลาดทันคน แต่ความหวังก็ดับลงเพราะครูเลือกทางเดินชีวิตของตนโดยตัดสินใจไปแต่งงานกับคู่มั่น ลายก้วยและเด็ก ๆ เฝ้าย่าอีกหลายคนจึงต้องหมดโอกาสในการศึกษาไปอย่างกะทันหัน แม้ลายก้วยต้องการให้ครูดวงใจอยู่ทำหน้าที่สอนหนังสือบนดอยแห่งนี้ต่อไป แต่ครูได้ตัดสินใจเลือกชีวิตส่วนตัวมากกว่าการเสียสละสอนหนังสือเด็กชาวเขา การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้หมดโอกาสในการศึกษา เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบ เพราะการอาศัยอยู่ในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความเจริญทำให้บุคลากรครูไม่สามารถใช้ชีวิตและหรืออยู่ร่วมกับชาวเขาได้ตลอดไป ชาวเขาจึงเป็นกลุ่มชนที่ถูกละเลยในเรื่องการศึกษา ทำให้หมดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีศักยภาพ

2.6 ผู้ประพฤติตนเป็นลูกที่ดี

ผู้ประพฤติตนเป็นลูกที่ดี นำเสนอให้ตัวละครช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานตามบทบาทหน้าที่ของลูกที่ดี พบในเรื่อง "บันทึกของคุณตา" คุณตาเป็นเด็กที่ขยันขันแข็งและชอบช่วยเหลือพ่อแม่ทำงาน ทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้านโดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยแต่อย่างใด ตรงข้ามการทำงานกลับทำให้เธอรู้สึกมีความสุขเพราะได้แบ่งเบาภาระหน้าที่ของครอบครัว

... ฉันต้องช่วยงานบ้านหลายอย่างเท่าที่จะทำได้ เริ่มตั้งแต่เลี้ยงน้อง ตักน้ำ เอาข้าวให้หมู และไก่ ช่วยพ่อแบกฟืน ช่วยแม่ตำข้าว ไปหาผัก กวาดบ้าน การทำงานต่างๆ ทำให้ฉันเหนื่อยกายมากเหลือเกิน แต่ในหัวใจและความคิดน้อยๆ ของฉันนั้นไม่มีความเหนื่อยเลย ฉันกลับมีความสุขใจสบายใจขึ้นมาแทนความเหนื่อย ฉันพรั้มกับตัวเองว่าหลายวันที่ผ่านมาจนถึงวันนี้และวันต่อๆ ไป ฉันสามารถแบ่งเหงื่อแห่งความเหน็ดเหนื่อยออกมาจากร่างกายของพ่อแม่ได้บ้างแล้ว ถึงจะแบ่งออกมาได้ไม่หมด แต่มันก็ทำให้ฉันรู้สึกภูมิใจในความสามารถน้อยๆ ของฉันเสมอ

(ดอกฝืน, 2532, น. 24)

คุณตาปฏิบัติหน้าที่ลูกที่ดีตามขนบของสังคม โดยการช่วยครอบครัวทำงานไม่ว่าจะเลี้ยงน้อง เลี้ยงสัตว์ แบกฟืน ตำข้าว ฯลฯ แม้จะเป็นงานที่หนักสำหรับเด็กในช่วงวัยของคุณตา แต่ด้วยบทบาทหน้าที่ของลูกแล้วคุณตาจำเป็นต้องทำ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าเธอโตพอที่จะแบ่งเบาภาระงานจากพ่อแม่ได้ การสร้างให้ตัวละครเป็นลูกที่ดีนี้มักเขียนสร้างขึ้นตามขนบสังคมชาวเขา เพราะในบริบทสังคมชาวเขาผู้หญิงในฐานะลูกนอกจากเชื่อฟังคำสั่งของพ่อแม่แล้ว ลูกที่ดีต้องมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลืองานครอบครัวไม่ว่าจะเป็นงานในบ้านหรืองานในไร่ กลวิธีการสร้างนี้จึงแสดงให้เห็นภาพแทนหญิงชาวเขากับบทบาทความเป็นลูกที่ดีภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่

2.7 ผู้ยึดมั่นในรัก

ผู้ยึดมั่นในรัก นำเสนอให้ตัวละครมีความรักและความซื่อสัตย์ให้กับชายที่ตนรักเพียงผู้เดียว พบในเรื่อง "วิถีคนกล้า" หนะแอมมีความรักให้กับจ้อปาจึงไม่ปรารถนาเป็นแม่ย่า เพราะการเป็นแม่ย่าทำให้จ้อปาไม่มีห่วงคอมาสูขอ

...ที่สำคัญหนะแอมไม่ยอมเป็นแม่ย่าก็เพราะคำพูดของจ้อปาชายคนรัก ตอนนั้นเธอออกตัดหวาย ส่วนจ้อปาเผาถ่านเพื่อใช้ในโรงตีเหล็ก

"สูมีเลือดละยังหนะแอม" มันถามแต่เมื่อขึ้นลิบห้าคำเดือนหกตอนตัดหวาย

"ข้ายังไม่มี" พรุ้งนี้วันแรมหนึ่งค่ำเดือนเจ็ด ถ้าเลือดสุมาต้องถูกเลือกเป็นแม่ย่า

"สุไม่ตีใจหรือจ้อปา ถ้าข้าได้เป็นแม่ย่า"

"ข้าไม่ตีใจ สุเป็นแม่ย่าข้าไม่มีห่วงคออันหนึ่งกับแพะสิบตัวชื่อสุเป็นเมีย"

"สุรักข้าหรือ จ้อปา"

"ห้องสุกว้าง นมสุใหญ่ สุต้องเกิดลูกให้ข้าได้หลายคน"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 9)

ชนะแอยึดติดกับคำพูดของจ้อปามาโดยตลอด เพราะคำพูดของจ้อปาในครั้งนั้น ทำให้เธอไม่ปรารถนาที่จะเป็นแม่ย่า เนื่องจากตำแหน่งแม่ย่านอกจากต้องมีห่วงคอมาผูกแล้ว ตำแหน่งนี้จะต้องลงชวงกับชายหนุ่มทุกคนในหมู่บ้านด้วย แต่ชนะแอไม่ปรารถนาเช่นนั้นเพราะเธอต้องการถนอมร่างกายให้จ้อปาได้ลงชวงเพียงผู้เดียว

แต่ความรักที่ชนะแอมีให้กับจ้อปา กลับไม่ได้ทำให้ชายผู้นี้ต้องการได้เธอเป็นเมีย แต่อย่างใด เพราะจ้อปาต้องการแคลงชวงไม่ต้องการได้เมีย

"ถ้าข้าห้องสุจะมาขอข้าใหม่"

"ข้ากำลังหาคนมาทำไร่อยู่พอดี"

"ข้าจะเบิกไร่สุให้กว้าง จะออกลูกให้สุเป็นแม่หม้อออกครอกสุรู้ใหม่จ้อปา นอกจากสุ ข้าไม่เคยลงชวงกับใครเลย"

"สุหน้าโง่ สุรอข้าคนเดียวไม่ได้ ข้าต้องลงชวงกับสาวหลายคน บางทีก็ไม่ได้มาหาสุ"

"ข้าไม่ชอบลงชวงกับผู้ชายหลายคน ข้าไม่รักมัน ข้ารักสุ"

"เมื่อสุห้องแล้วข้าไม่มาขอละ สุจะได้ใครเป็นผัว"

"สุไม่รักข้าเลยจ้อปา"

...จ้อปาหงุดหงิดขึ้นมาทันที ผลักชนะแอออกห่างแล้วหิ้วเต่าลูกขึ้น ชนะแอได้แต่ ก้มหน้าน้ำตาร่วงผาะ

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ข, น. 52-53)

ชนะแอเป็นหญิงสาวที่ยึดมั่นในความรักมาโดยตลอด เห็นได้จากการปฏิเสธการเป็นแม่ย่าเพื่อให้จ้อปามาผูกเป็นเมีย หรือการปฏิเสธร่างกายไม่ให้ชายอื่นได้เซยชมนอกจากจ้อปา เพียงผู้เดียว แต่ความรักของชนะแอไม่ได้ทำให้จ้อปาเห็นถึงความเสียสละและความจริงใจ เพราะ

การลงช่วงกับหญิงสาวชายหนุ่มไม่จำเป็นต้องแสดงความรับผิดชอบอันใด เมื่อความปรารถนาไม่เป็นไปอย่างที่หวังหวนแฉียงเสียใจ เพราะที่ผ่านมาเธอรักและซื่อสัตย์กับจ้อปา เพียงผู้เดียว การสร้างให้ตัวละครยึดมั่นในรัก แสดงให้เห็นการยอมอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย เพราะตัวละครปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นนอกจากชายคนรัก กลวิธีการสร้างนี้จึงแสดงให้เห็นภาพแทนหญิงสาวเขาในฐานะวัตถุทางเพศ เพราะตกเป็นที่รองรับอารมณ์ของผู้ชายภายใต้โครงสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อประโยชน์ทางเพศให้กับผู้ชาย

2.8 ผู้เสียสละ

ผู้เสียสละ นำเสนอให้ตัวละครยอมสละบางสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิตเพื่อต่อลมหายใจให้กับผู้อื่น พบในเรื่อง “ใบไม้สีเหลือง” แม่เฒ่าเปอะเหลอะเสียสละไถ่คุ้มที่จะนำไปเช่นไหว้ผีให้กับหลานๆ ที่หิวโหยได้กิน เพราะลูกสาวและลูกชายไม่ส่งเงินมาทำให้ตามสัญญาทำให้ตนและหลานๆ ต้องใช้ชีวิตอย่างอดๆ อยากๆ

...เหนื่อยจนหอบ แม่เฒ่านั่งพักไถ่คุ้มไม่ริมห้วย ... สองวันมาแล้ว ข้าวหมด เกล็ดหมด พริกหมด หลานเล็กเหลือแต่หัวกับแหวดตำร้าวราน แม่เฒ่าถอนหายใจ ยกมือลูบหน้าอัดอั้น

“ข้าหิว ขอไถ่กินเถอะ เจอะพี่อ”

เจ้าสองตัวตามมาพัวพันแข่งขาถึงนอกเรือนไฟ แม่เฒ่าขบริมปากอ้าๆ อึ้งๆ ฝ้านุ่นถูกกระตุก สบตาหลานน้อยแล้วเบือนหน้าหนี ก้าวขาเดิน ก้าวไม่ได้ แก้มหน้ามองไอ้อีสองหลานแล้ววางกระดิงลง

“กินเถอะนะ เจอะพี่อสุให้สุกิน กินให้อิม”

ข้างนอกแดดหุบหู่กำลังจะลับโลก ใบไม้สีเหลืองหล่นลงแม่เฒ่าหลับตาฟังฝามุมปากประดับด้วยรอยยิ้มเย็น

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 109-111)

แม่เฒ่ามีอาการปวดเมื่อยตามร่างกายมานานและไม่มีที่ท่าว่าจะหาย ตาม คติความเชื่อของชาวปกากะญอเชื่อว่าผีเป็นผู้กระทำต้องขอขมาโดยการต้มไถ่ไปเช่นไหว้ เพื่อให้ผียกโทษและเพื่อให้ร่างกายกลับมาแข็งแรงดังเดิม ด้วยความปรารถนาให้ตนได้มีชีวิตอยู่รอดเพื่อดูแลหลานๆ แม่เฒ่าจึงยอมฆ่าไถ่ที่มีเพียงตัวเดียวไปขอขมาผี แต่ด้วยความหิวโหยของหลานๆ ที่อดมือกินมือมาหลายวัน เมื่อรู้ว่าแม่เฒ่าต้มไถ่จึงขอไถ่คุ้มจากแม่เฒ่ากิน ด้วยความรักที่มีต่อหลานแม่เฒ่าจึงยอมสละไถ่คุ้มซึ่งมีความหมายต่อชีวิตให้กับหลานๆ ได้กิน เพื่อต่อลมหายใจให้

พวกเขาได้มีชีวิตรอดต่อไป การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้เสียสละนอกจากแสดงให้เห็นถึงความรักที่มีต่อบุคคลอื่นแล้ว ยังแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจด้วย เพราะตัวละครมีฐานะยากจนกอบปรักกับการอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ จึงไม่มีปัจจัยในการดำรงชีพทำให้ต้องจมอยู่กับความยากจนและความอดอยาก

2.9 ผู้จงรักภักดีต่อสามี

ผู้จงรักภักดีต่อสามี นำเสนอให้ตัวละครทำหน้าที่ดูแลสามี รักและซื่อสัตย์กับสามีเพียงผู้เดียว พบในเรื่อง “ร่วงแล้วที่ราวป่า” แม่เฒ่าหน่อปอยใจทำหน้าที่ดูแลเป๋อใจที่นอนเจ็บไข้มาหลายวัน แม้ครอบครัวจะยากจนแต่เธอก็พยายามหายาที่มีสรรพคุณที่ดีกว่ายาหม้อมาให้สามีได้กิน แม้ตนเองจะต้องอดกินสินจากการซื้อยากก็ตาม

“สูกินยาเถอะเป๋อใจ”

“ยาอะไร”

“ยากอลา พระตีพ่อค้าให้มาห้าเม็ด” เป๋อใจผงกหัวขึ้น ใช้แรงแขนลากตัว ฟิงฝ่า ...
หน่อปอยใจแกะเม็ดยาแล้วยื่นให้พร้อมจอกน้ำ คนเจ็บยังไม่ยอมรับ

“สูเป็นหนี้พระตีพ่อค้าเพิ่มอีกยี่สิบห้าบาทแล้ว หน่อปอยใจ”

“ช่างมัน แรงข้ายังมี”

“เปลือยก่ายตั้งห้าสิบล”

“ร้อยโลข้าก็ไม่ว่า ขอให้สูหายเถอะ กินเสียเป๋อใจ หมดยาห้าเม็ดสูจะหาย พ่อหมอเฒ่าเจ้ายาก็บอกว่ายาเมืองกอลาห้าเม็ดดีกว่ายาต้มแก้ห้าร้อยหม้อ”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ช, น. 117-118)

สิ่งเดียวที่หน่อปอยใจปรารถนาคือต้องการให้สามีหายจากอาการป่วย แต่การกินยาหม้อไม่ได้ทำให้อาการของเป๋อใจดีขึ้น หน่อปอยใจจึงตัดสินใจนำเงินที่ได้จากการขายเปลือยก่ายไปซื้อยาที่มีสรรพคุณแต่มีราคาแพงเพื่อนำมารักษาอาการของสามี แม้ตนจะต้องหาเปลือยก่ายเพิ่มขึ้นเพื่อนำไปขายให้หนैयाหน่อปอยใจก็ยินยอม

อาการป่วยของเป๋อใจทรุดหนักลงเรื่อยๆ ก่อนสิ้นลมหายใจเป๋อใจบอกให้หน่อปอยใจหาสามีใหม่เพื่อมาแบ่งเบาภาระงาน แต่ด้วยความรักที่มีต่อเป๋อใจเพียงผู้เดียวจึงปฏิเสธความต้องการของสามี

“หน่อปอยใจ”

“ข้าอยู่นี่”

“ข้าฝากลูกกับสู” มันกุมมือนางไว้ “เชื้อข้าเกิด ข้าตกปากปลงคำแล้ว สูอย่าแครงรีต สูจะทุกข์”

นางกลั้นสะอื้น ไฟชีวิตของผัวที่คุโชนเริ่มม่อยลง ตาแจ่มใสเริ่มขุ่นมัวและเลื่อนลอย มือที่กำลังมือนางไว้เริ่มคลายลง คลายลงทุกขณะ

“ปอยใจ เอา...ผัวใหม่...เสีย”

สิ้นสียงก็สิ้นเสียง มือกำมือตกแผละ หน่อปอยใจหวีดโหยสุดขมกลั้น

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ข, น. 119)

ตามชนบของเผ่าหญิงที่สามีเสียชีวิตสามารถมีสามีคนใหม่ได้ แต่หน่อปอยใจเลือกที่จะไม่ปฏิบัติตามชนบ เพราะที่ผ่านมาเป้อใจเป็นคนดี รักลูกรักเมีย หน่อปอยใจจึงไม่ปรารถนาที่จะหาสามีคนใหม่ แม้เป้อใจจะสิ้นลมหายใจแต่เธอก็ยังยืนยันที่จะรักและซื่อสัตย์ต่อเขาเพียงผู้เดียว การสร้างให้ตัวละครจงรักภักดีต่อสามี เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนที่นอกจากแสดงให้เห็นภาพหญิงชาวเขาเป็นเมียที่ดีแล้ว ยังแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นชายขอบด้านเศรษฐกิจ เพราะการไร้ซึ่งปัจจัยทางด้านการเงินทำให้ชาวเขาไม่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้

สรุปได้ว่า นักเขียนนำเสนอให้ตัวละครหญิงมีลักษณะที่แตกต่างกันไปผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียน เห็นได้จากผู้มีความชำนาญว่า นำเสนอให้ตัวละครมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องป่าสามารถเอาตัวรอดจากการเดินป่าได้ ผู้ทำผิดกฎของเผ่า นำเสนอให้ตัวละครฝ่าฝืนกฎโดยหลบหนีไปกับเผ่าศัตรูและแต่งงานกับหนุ่มต่างเผ่า ผู้โง่เขลาในเรื่องความรัก นำเสนอให้ตัวละครไม่มีประสบการณ์ในเรื่องความรัก จึงถูกคนเมืองข่มขืนและถูกหลอกเป็นเมียน้อย ผู้ไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด นำเสนอให้ตัวละครไม่มีการศึกษาจึงไม่รู้วิธีการคุมกำเนิดแบบถาวร ผู้หมดโอกาสในการศึกษา นำเสนอให้ตัวละครไม่ได้ศึกษาต่อเพราะบุคลากรครูลาออกจากโรงเรียนไปแต่งงาน ผู้ประพฤติตนเป็นลูกที่ดี นำเสนอให้ตัวละครปฏิบัติหน้าที่ลูกที่ดีตามชนบสังคมโดยการช่วยเหลือพ่อแม่ทำงาน ผู้ยึดมั่นในรัก นำเสนอให้ตัวละครเป็นหญิงรักเดียวใจเดียว ผู้เสียสละ นำเสนอให้ตัวละครสละไก่ที่นำไปเช่นไหว้ผีเพื่อต่อชะตาชีวิตให้กับหลานๆ ที่อดอยากได้กิน และผู้จงรักภักดีต่อสามี นำเสนอให้ตัวละครปฏิบัติหน้าที่เมียที่ดีตามชนบ โดยการทำหน้าที่ดูแลสามีในยามเจ็บป่วยและปฏิเสธการมีสามีคนใหม่

3. ตัวละครเยาวชนชาวเขา

3.1 ผู้รักอิสระ

ผู้รักอิสระ นำเสนอให้ตัวละครไม่ปรารถนาอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ข้อบังคับของโรงเรียน แต่ปรารถนากลับมาใช้ชีวิตที่อิสระตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของตน พบในเรื่อง “ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน” มาวิเกิดและเติบโตในทุ่งกว้างกลางหุบเขา ชอบล่าสัตว์เพราะมีความฝันอยากเป็นนายพราน แต่เมื่อถูกส่งไปเรียนหนังสือร่วมกับเด็กพื้นที่ราบจึงเกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องชาติพันธุ์ อีกทั้งการอยู่ภายใต้ข้อบังคับของโรงเรียนที่ไม่ได้สร้างความสุข จึงตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียนกลับมาใช้ชีวิตที่อิสระดั้งเดิม

... ผมน่าจะรู้จักเด็กพวกนี้ดีจากบทเพลงที่พวกเขาร้องกัน จากภาพที่พวกเขาได้เขียนขึ้น มันมีเรื่องราวมากมายซ่อนเร้นอยู่ในทั้งสองสิ่งนั้น” ครูวิชิต เดินไปที่โต๊ะทำงานของท่าน และค้นหารูปของมาวิ เขาเอามาดู

“เด็กคนนี่เองที่หนีไป”

ครูนึ่งเฟงพินิจรูปเขียนนั้นอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ครูใช้ความคิดเกี่ยวกับภาพนั้น ครูพึมพำออกมา “ไม่มีน้ำเสียงประหลาดใจอะไรอีกเลย

“ดูสิ ดูรอยน้ำตาลดำขลับของเขาสิ มันมีแต่เนื้อหาของสายรุ้งและดวงดาว เขาเขียนรูปได้เร็วและมั่นใจ ผมไม่แปลกใจเลย ผมคิดว่าเขาทำถูกแล้ว นกทุกตัวควรบินอยู่ในท้องฟ้ากว้างมากกว่าที่จะถูกกักขังอยู่ในกรงสี่เหลี่ยม”

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 162)

ภาพวาดของมาวิสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาภายในจิตใจของเขาอย่างชัดเจน เพราะภาพแต่ละภาพได้สื่อความหมายในสิ่งที่เขาเรียกร้องต้องการ นั่นคือ ความเป็นอิสระ ซึ่งเป็นสิ่งที่มาวิโหยหามาโดยตลอดในช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่โรงเรียน เพราะมาวิเป็นเด็กชาวเขาเผ่าปกากะญอที่เติบโตท่ามกลางหุบเขา คำนึงกับการใช้ชีวิตพึ่งพาธรรมชาติตามวิถีของชนเผ่า แต่เมื่อมาอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่ล้อมกรอบให้ชีวิตขาดอิสระจึงโหยหาความอิสระที่ตนเคยมี ก่อปรกกับการถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์จากครูบางคนและนักเรียนพื้นที่ราบ จึงเลือกที่จะปลดปล่อยตนเองออกจากกรอบที่กักขังโดยกลับไปใช้ชีวิตโลดแล่นในทุ่งกว้าง และเดินตามเส้นทางความฝันของตน นั่นคือ เป็นนายพราน การที่ตัวละครตัดสินใจหนีออกจากโรงเรียน นอกจากแสดงให้เห็นความเป็นชายขอบทางชาติพันธุ์แล้ว ยังแสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาด้วย เพราะการถูกเหยียดหยามชาติพันธุ์เป็นปัจจัยผลักดันให้ตัวละครต้องหนีออกจาก

โรงเรียนจนกลายเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้รักอิสระ จึงแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นกลุ่มคนที่รักอิสระ ไม่ปรารถนาอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างไปจาก วิถีวัฒนธรรมของตน

3.2 ผู้มีน้ำใจ

ผู้มีน้ำใจ นำเสนอให้ตัวละครเป็นผู้มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมเผ่าและต่อบุคลากรครู พบในเรื่อง "หมู่บ้านอาบจันทร์" และเรื่อง "พายุฝนบนผาจิ-ผาช้าง"

ในเรื่อง "หมู่บ้านอาบจันทร์" นุโผเป็นเด็กมีน้ำใจและมีความห่วงใยเพื่อนร่วมเผ่า เมื่อทราบว่าหม่องงพอเดือดร้อนในฐานะเพื่อนนุโผไม่เคยทอดทิ้ง เขานำข้าวสารมาแบ่งปันให้ หม่องงพอ เพราะบ่อยครั้งครอบครัวของหม่องงพอต้องหุงข้าวโพดผสมลูกเดือยกินเพื่อประทังชีวิต

"เมื่อวานข้าไปบ้านหม่องงพอ" นุโผพูดไม่มองหน้าแม่

"ทำไม"

"มันไม่มีข้าวกิน ข้าเห็นแม่มันหุงข้าวโพดปนลูกเดือย"

"แกจะแบ่งข้าวให้หม่องงพออีกละซี"

"น้องมันเยอะ" นุโผพูดอ่อยๆ เพราะคิดว่าแม่จะดุที่เขา มักขอแบ่งข้าวสารไปให้ เพื่อนบ่อยๆ แต่แม่กลับกอบข้าวสารใส่กระเบาะเล็กๆ จนเต็ม นุโผรับแล้ววิ่งต้อไปหาเพื่อน
(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 23-24)

ความแตกต่างระหว่างนุโผและหม่องงพอ คือ นุโผเกิดในครอบครัวที่สมบูรณ์และมีฐานะดีกว่า ส่วนหม่องงพอเกิดในครอบครัวที่ยากจนสูญเสียพ่ออยู่กับแม่และน้องๆ อีกหลายคน ในฐานะพี่คนโตหม่องงพอจึงรับภาระเป็นเสาหลักของครอบครัว คือ ต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว แต่เมื่อใดที่หม่องงพอเดือดร้อนนุโผจะให้ความช่วยเหลือทันที การกระทำของ นุโผ จึงแสดงให้เห็นภาพการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้มีน้ำใจ เป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียน เพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้เสียสละที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว มีน้ำใจช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก เพราะพวกเขาเป็นกลุ่มคนที่ถูกปลูกฝังจิตสำนึกให้รักเพื่อนร่วมเผ่าพันธุ์ จึงละทิ้งความเห็นแก่ตัวเพื่อช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์และมีความสุข

ส่วนในเรื่อง "พายุฝนบนผาจิ-ผาช้าง" การใช้ชีวิตร่วมกับชาวเขาเผ่าม้งทำให้ครูคนไทยไม่คุ้นชินกับวิธีการหุงข้าวในแบบชาวเขา อูซาผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการหุงข้าวจึงรับอาสาทำหน้าที่นี้

"กู้อ้ว กู้อ้ว" (ฉันทำเอง ฉันทำเอง)

อุษาบอกยิ้มๆ หลังจากเธอยืนเงิบๆ มองดูครูที่เงอะงะงุ่มง่ามกับการหุงข้าว

เด็กชายทั้งหลายต่างพยายามอธิบายเป็นภาษาม้งปนไทยว่าให้อุษาหุงเถอะ เธอเคยทำที่บ้านมาแล้ว ครูจึงต้องถอยให้เด็กหญิง และก็ป็นจริงตามที่เด็กๆ บอก

ท่าทางตั้งแต่การซาวข้าวเทน้ำลงน้ำเดือดในกระทะใบใหญ่ คอยคนและดูว่าได้ที่ หรือยัง

กระทั่งตักข้าวที่รินน้ำข้าวเก็บไว้แล้วใส่หวดไม้เพื่อหนึ่งต่อให้สุก อันเป็นกรรมวิธี หุงข้าวไร่ของคนม้งในป่าครั้งกระนั้น

(ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 80)

ด้วยรูปแบบการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันระหว่างชาวเขากับชาวเมือง ส่งผลให้ครู คนไทยไม่คุ้นชินกับวิธีการหุงข้าวแบบชาวม้ง อุษาเด็กหญิงม้งวัย 9 ขวบจึงรับอาสาทำหน้าที่หุงข้าว เพราะเป็นสิ่งที่เคยทำมาก่อนและทำได้คล่องแคล่ว เพราะวัฒนธรรมของชาวเขาผู้หญิงมีหน้าที่ในครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นการหุงข้าวหรือทำกับข้าว ดังนั้น การหุงข้าวจึงเป็นเรื่องที่อุษาปฏิบัติ ได้เป็นอย่างดี ด้วยความมีน้ำใจจึงทำให้นักเรียนและครูคนไทยได้กินข้าวฝีมือของอุษา

เช่นเดียวกับเด็กหญิงพนาเมื่อรู้ว่าครูป่วยเป็นไข้ไทฟอยด์ เธอกับเพื่อนๆ จึงมา เยี่ยมไข้พร้อมกับนำของฝากมาให้กำลังใจ

... ระหว่างรอ เด็กๆ พากันมาเยี่ยมครูที่สำนักหมอบนถ้ำใหญ่ พร้อมของเยี่ยมไข้ คือ ข้าวสารเต็มถุงที่เด็กชายช่วยกันแบกมา และไก่กระทงที่ถูกพันธนาการแน่นหนา ซึ่งเด็กหญิง "พนา" คุ่มมายืนให้ครูด้วยรอยยิ้มและแววตาใสซื่อ

"ครูเอาไก่ไปต้มกินนะ จะได้มีแรง"

(ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 83)

โรงเรียนต้องหยุดทำการเรียนการสอน เพราะครูคนไทยต่างทยอยกันป่วยเป็นไข้ ไทฟอยด์ทีละคนจนหมด แต่ในระหว่างที่รอครูหายป่วยนักเรียนหลายคนพร้อมกับเด็กหญิงพนา ต่างชวนกันมาเยี่ยมคุณครู พร้อมกับของเยี่ยมไข้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้าวสารหรือไก่กระทงเพื่อให้ครู นำไปประกอบอาหาร การสร้างให้ตัวละครมีน้ำใจต่อครูคนไทยเป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียน เพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีน้ำใจ แม้ว่าพวกเขาจะเป็นกลุ่มชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลและมีฐานะยากจน แต่ก็เป็นเยาวชนที่มีความเอื้อเฟื้อต่อบุคคลอื่น

3.3 ผู้มีฝันแต่ไม่อาจทำตามฝัน

ผู้มีฝันแต่ไม่อาจทำตามฝัน นำเสนอให้ตัวละครมีความฝันเป็นครู แต่ไม่สามารถทำตามความฝันได้เพราะความยากจน พบในเรื่อง "ลูกป่า" ยาชิมีนิสัยรักการเรียนจึงสอบได้ที่ 1 ทุกปี อีกทั้งยังเป็นเด็กคนแรกของหมู่บ้านที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยนิสัยที่รักการเรียน ยาชิจึงมีความฝันอยากเป็นครูเพื่อนำความรู้มาสอนพี่น้องร่วมเผ่า

“บ้านข้าอยู่ห้วยขมิ้น แต่โรงเรียนอยู่ปางแอ่น” ยาชิบอก “ข้าเป็นคนแรกของห้วยขมิ้นที่จบ ป.6 ข้าได้ที่หนึ่งทุกปี แกละได้ที่อะไร”

“ข้า ข้าจำไม่ได้แล้ว” เมืองคำตอบอ้อมแอ้มไม่ตรงความจริง “แกละเรียนต่อหรือ”

“เรียนสิ แกละ”

“ข้าไม่อยากเรียนหรอก” เมืองคำเบะปาก “ข้าเบื่อ แต่พ่อข้าให้เรียน”

“แต่ข้าอยากเรียน อยากมาก ข้าอยากเป็นครู”

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 40)

หากพิจารณาข้อความข้างต้นจะพบว่า ยาชิและเมืองคำมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ เมืองคำไม่อยากเรียนหนังสือ เพราะเมืองคำเป็นลูกผู้ใหญ่บ้านและมีฐานะดีกว่าจึงไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา แตกต่างกับยาชิซึ่งเป็นชาวเขาและมีฐานะยากจนแต่กลับเห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นสิ่งเดียวที่ยาชิสามารถนำมาพัฒนาตนเองและหมู่บ้านให้เจริญได้ อีกทั้งยาชิมีความฝันอยากเป็นครูเพื่อนำความรู้มาสอนให้กับเด็กๆ ในเผ่า จึงปรารถนาเรียนต่อในระดับสูงเพื่อให้ตนได้มีความรู้ จะเห็นได้ว่าความต้องการอยากเรียนหนังสือแสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครที่บ่งบอกถึงความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและชนเผ่า

แต่ฝันของยาชิต้องจบลงเพราะพ่อประสบอุบัติเหตุตกห้วยเสียชีวิต ยาชิจึงต้องลาออกจากโรงเรียนกลับไปช่วยครอบครัวทำงาน

“ยาชิ”

“อะไรพ่อ”

“แกเสียใจไหม”

“ไม่หรอกพ่อ” ลูกชายส่ายหน้า “ข้าโตแล้ว พ่อเลี้ยงข้าจนโต ข้าจะเลี้ยงพ่อบ้าง”

“พ่อภูมิใจ พ่อมีลูกชายดี”

...พ่อของยาชิหลับตาลง มันเป็นเรื่องเศร้าแกคิด เด็กคนหนึ่งมีความฝันสวยงามแต่กลับพังครืนลงต่อหน้า แกรู้อยู่เต็มอกว่าลูกชายผิดหวังอย่างแรง แต่มันสุดวิสัยที่แกจะช่วยให้ช่วยได้

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 156)

อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นกับพ่อทำให้ต้องนำเงินที่เตรียมไว้สำหรับค่าเทอมนำมาเป็นค่ารักษาจนเกือบหมด เมื่อไม่มีทุนทรัพย์ที่เพียงพอจะส่งเสียให้ยาชิได้เรียนหนังสือ ยาชิจึงต้องลาออกจากโรงเรียนอย่างกะทันหันเพื่อกลับมาช่วยครอบครัวทำไร่ การลาออกจากโรงเรียนทำให้ความฝันในการเป็นครูต้องจบลงไปพร้อมกัน แต่ยาชิก็ไม่ได้เสียใจเพราะนับจากนี้เป็นต้นไปเขาตั้งใจจะทำหน้าที่เลี้ยงดูพ่อเพื่อตอบแทนบุญคุณ การสร้างให้ตัวละครมีความฝันแต่ไม่อาจทำตามฝัน นอกจากนำเสนอให้เห็นภาพความยากจนของครอบครัวของเขาแล้ว ในอีกด้านหนึ่งยังนำเสนอให้เห็นภาพแทนเยาวชนของเขาเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากการไร้ทุนทรัพย์

3.4 ผู้ไร้เดียงสา

ผู้ไร้เดียงสา นำเสนอให้ตัวละครไม่มีประสบการณ์ความรู้เรื่องไก่เพราะช่วงวัยพบในเรื่อง "ห้า" ราชิรักและผูกพันกับไก่มากเพราะพ่อซื้อไก่ตัวนี้มาเพื่อสืบเชื้อ ราชิจึงทำหน้าที่ดูแลเป็นอย่างดีและตั้งชื่อว่า "อีดำ" แต่ด้วยความเป็นเด็กที่ไร้เดียงสาจึงไม่รู้ว่าการผิดกรรมที่อีดำและไข่อูแสดงนั้นคืออะไร

...แม่เร่งให้ไปโรงเรียนอีก ไก่แม่ดำทำคอยึดๆ หดๆ อยู่ในสวน มันวิ่งหน้าตีนทำเสียงกระเด็กกระด้าตรงมาไข่อูไล่ตามติดๆ ทันใดเด็กชายก็เอะอะโวยวายเมื่อไข่อูจิกหัวอีดำแล้วขึ้นคร่อม

"อะไร หม่อราชิ"

"เจ๊อะโหม่ว ไข่อูขึ้นหลังไก่"

"ไ้เด็กโง่ แค่นี้ก็เอะอะไปได้ อีดำของเจ็งติดที่นแล้ว"

...ราชิงงๆ หันไปมองไก่ตัวเดียวของเขา

"อะไรหม่อราชิ ยังไม่ไปโรงเรียนอีก"

"เดี๋ยวก็ได้เจ๊อะโหม่ว ติดที่น ข้าไม่รู้ติดที่นคืออะไร"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ค, น. 125)

ด้วยความเป็นเด็กราชินีไม่มีประสบการณ์ความรู้ในเรื่องไก่ เมื่อเห็นพฤติกรรมไก่สองตัวที่แสดงออกมา ด้วยวัยเพียง 6 ขวบจึงไม่รู้ว่าพฤติกรรมนั้นคือการผสมพันธุ์ การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้ไร้เดียงสา นอกจากจะแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของเยาวชนชาวเขาที่มีความผูกพันกับสัตว์แล้ว ยังแสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้ไร้เดียงสาอันเกิดจากช่วงวัย

3.5 ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู

ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู นำเสนอให้ตัวละครอาสาทำหน้าที่เป็นครูแทนครูคนไทยหลังโรงเรียนถูกยุบ พบในเรื่อง "ไหมแม" ไหมแมต้องหมดโอกาสทางการศึกษาเพราะโรงเรียนถูกยุบ เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทำให้รัฐไม่สามารถเข้ามาดูแลได้อย่างทั่วถึง แต่ด้วยนิสัยรักการเรียนรู้และเป็นเด็กที่เรียนเก่ง พ่อจึงบอกให้ไหมเมานำความรู้ที่ได้จากครูปลายครูคนสุดท้ายที่สอนไหมแมไปใช้สอนเด็กๆ ในเผ่า ความคิดของพ่อจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ไหมแมอาสาทำหน้าที่เป็นครู

"เรียนมามากกว่าเขา สอนเขาได้ ก็ถือว่าเป็นครูได้นี่"

... พ่อพูดยิ้มๆ ทำให้ไหมแมชะงัก คิดตามที่พ่อพูด จริงสิ ถึงเราจะรู้น้อย แต่ก็สอนคนที่ไม่รู้เลยได้นี่ ไหนๆ คนวิเวกก็หมดโอกาสเรียนรู้ เธออยู่ว่างๆ ทำไม่ไม่สอนเด็กๆ เล่า"

"พ่อ ข้าสอนได้หรือ" ไหมแมถามพ่ออย่างไม่แน่ใจ

"ได้สิ เจ้าเที่ยวเล่นนิทาน เทียวจับมือเด็กๆ เขียน ก ไก่ ข ไข่ มาทั่วหมู่บ้านแล้ว ถ้าเอาเด็กมารวมกันให้เจ้าสอน เจ้าก็คือครูนั่นเอง"

... พ่อให้กำลังใจมากมาย จริงสิ ไหมแมชอบสอนเด็กๆ ในหมู่บ้านมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 23-24)

ไหมแมเป็นเด็กคนแรกของหมู่บ้านที่เรียนจบชั้นสูงสุดคือ ป.6 แต่เมื่อโรงเรียนถูกยุบเด็กๆ ในเผ่าจำนวนมากจึงหมดโอกาสในการศึกษา พ่อรู้ว่าไหมแมชอบสอนหนังสือเด็กๆ ในเผ่าอยู่เป็นประจำ จึงแนะนำให้ใช้โอกาสในขณะที่โรงเรียนถูกยุบนำความรู้ต่างๆ ไปใช้สอนเด็กๆ ในเผ่าให้เกิดประโยชน์ เพื่อให้เด็กๆ ที่หมดโอกาสในการศึกษาได้มีโอกาสเรียนหนังสืออีกครั้งจากการอาสาทำหน้าที่เป็นครูของไหมแม

แม้วันแรกของการเรียนการสอนจะดำเนินไปอย่างราบรื่น แต่ก็สร้างความเหน็ดเหนื่อยให้กับไหมแมไม่น้อย

... วันแรกของการเรียนผ่านไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย ไหมแม่ไม่เคยรู้ว่าการเป็นครู จะเหนื่อยขนาดนี้ เด็กๆ ที่มีอายุเจ็ดแปดขวบขึ้นไปตั้งใจเรียนอย่างดี ส่วนพวกตัวเล็กๆ ก็ คอยจะวิ่งเล่นไปมา

(ภาณูมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 29)

ไหมแม่รู้ว่าตนเองมีความรู้ไม่พอแต่ด้วยความเป็นห่วงเด็กๆ ในเฝ้า กอปรกับ จิตวิญญาณความเป็นครูที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจ จึงรับอาสาเป็นครูเพื่อถ่ายทอดความรู้เท่าที่ตนกระทำ ได้ การสอนหนังสือสร้างความเหน็ดเหนื่อยให้กับไหมแม่ เพราะนักเรียนแต่ละคนอยู่ในช่วงวัยกำลัง เรียนรู้จึงซุกซนตามประสา แต่การเรียนการสอนในวันแรกก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีเพราะความอดทน ของไหมแม่ การสร้างให้ตัวละครมีจิตวิญญาณความเป็นครูโดยอาสาทำหน้าที่เป็นครู สะท้อนให้เห็นถึงความเสียสละอย่างชัดเจน แม้ตัวละครจะเรียนจบเพียงชั้น ป.6 แต่เพื่อให้เด็กๆ ในเฝ้าได้มีความรู้จึงเสียสละตนเองโดยการทำหน้าที่มอบความรู้ให้กับผู้ที่ด้อยกว่า นอกจากนี้การที่นักเขียน สร้างให้ตัวละครทำหน้าที่เป็นครูแทนครูคนไทย หากพิจารณาจะพบว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาการศึกษาของเยาวชนชาวเขา นั่นคือ ปัญหาขาดแคลนครูผู้สอนเนื่องเพราะการอยู่ในเขต พื้นที่ห่างไกล ปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขนี้ทำให้เยาวชนชาวเขาถูกตัดออกจากระบบการศึกษา และ ถูกสร้างให้มีภาพแทนเป็นผู้หมดโอกาสทางการศึกษาอย่างชัดเจน

3.6 ผู้มีความรู้รอบตัว

ผู้มีความรู้รอบตัว นำเสนอให้ตัวละครมีความรู้ที่หลากหลายเนื่องเพราะการ สังเกตและการจดจำ พบในเรื่อง "ดอกไม้บนภูเขา" มมอง่ง่วยแสงนักเรียนชาวกะเหรี่ยงชั้น ป.2 มีนิสัย ช่างจดจำและสังเกต เมื่อครูหวานซื้อมังคุดมาฝากมอง่ง่วยแสงได้ใช้ทักษะการสังเกต โดยทายกลีบ จำนวนลูกมังคุดของเพื่อนแต่ละคนได้อย่างถูกต้องจนสร้างความประหลาดใจให้กับทุกคน

"อรัยอรัย มังคุดนี้มี 6 กลีบ"

ทายถูกอีกแล้วและก็ถูกอีกทุกๆ ลูกจนครบ 10 ลูกนั่นแหละ

"เธอทำได้ไง่ง่วย" ทุกคนพิศวงอย่างยิ่ง

"เชื่อแล้วว่าไม่บังเอิญ" อาชียมรับในความสามารถของเพื่อน "แล้วง่วยก็ไม่ได้ ทายด้วย เพราะถ้าทายต้องมีถูกบ้าง ผิดบ้าง ..."

"เฉลยเถอะง่วย ยอมแล้ว" ทุกคนขอร้องเพราะอยากรู้ความจริง

"ฮะ ฮา ง่ายครับ ง่าย ๆ ง่ายยิ่งกว่าปอกกล้วย" ...

"ความลับอยู่ที่ไหนครับ"

สู้ กันใครกัน

"นี่ไง ที่กันได้ลูกมั่งคุณ มีดอกน้อยๆ อยู่หนึ่งดอก" งวยซีให้ดู "ดอกนี้แหละที่บอกว่าข้างในจะมีก๊กลีบ"

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 149)

สาเหตุที่อาจงวยแสงตายจำนวนก๊กลีบลูกมั่งคุณได้ถูกตองนั้น เพราะเกิดจากเรียนรู้จากธรรมชาติ โดยการสังเกตดอกได้ก๊กลีบมั่งคุณจึงรู้ว่ามั่งคุณลูกนี้มีก๊กลีบจำนวนก๊กลีบ ในขณะที่เพื่อนๆ หลายคนไม่สามารถทายถูกได้เช่นเดียวกับเขา เพราะไม่มีทักษะการสังเกตเหมือนดังเช่นอาจงวยแสง ไม่เพียงแต่นิสัยช่างสังเกต อาจงวยแสงยังมีความรู้รอบตัว เช่น ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวมอญที่จดจำมาจากพ่อ จนสามารถนำมาถ่ายทอดให้กับเพื่อนๆ ได้รับฟัง

"พ่อเคยเห็นบ้านมอญ พ่อบอกว่าคนมอญนับถือผู้ใหญ่มากเหมือนที่เรานับถือผู้ใหญ่ของเรา แม้ว่าจะตายไปแล้วคนมอญก็จะเอาผ้าที่ผู้ใหญ่ให้ไว้เก็บไว้บนหิ้งสูงที่เสาเรือนคล้ายๆ หิ้งพระ แล้วผู้ใหญ่ในบ้านก็ต้องรักษาหิ้งผ้านี้ไว้ให้ดี คล้ายๆ กับเนื้อเพลงนี้แหละครับ"

ครูทึ่งถึงประหลาดใจกับความรู้ใหม่ที่อาจงวยบอก

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 162)

แม้จะเป็นเด็กชาวกะเหรี่ยง แต่มองงวยแสงก็มีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวมอญที่เกิดจากการรับฟังและจดจำ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้กับเพื่อนๆ ร่วมชั้นและครูหวานได้รับฟัง ความรู้ต่างวัฒนธรรมที่เกิดจากการรับฟัง จดจำ และนำมาบอกเล่า ทำให้ครูหวานรู้สึกแปลกประหลาดใจกับความรอบรู้ของลูกศิษย์คนนี้ การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้มีความรู้รอบตัว เกิดจากตัวละครมีพฤติกรรมช่างสังเกต ช่างเรียนรู้ และช่างจดจำ ทำให้มีความรู้ที่แตกต่างไปจากเด็กทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด กลวิธีการสร้างนี้แสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีสติปัญญาและมีความรู้รอบตัว ไม่ใช่เยาวชนที่โง่เขลาเบาปัญญาแต่อย่างใด

3.7 ผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น นำเสนอให้ตัวละครเป็นผู้อนุรักษ์นิยมโดยสืบทอดการเล่านิทานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนเผ่า พบในเรื่อง "เจ้าะเกอโตเด็กบ้านดอย" เจ้าะเกอโตเป็นเด็กชายที่เกิดมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ ปูจิ้งปลุกฝังให้เขาเรียนรู้ที่จะ

รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกของบรรพบุรุษ เพื่อให้สูญหายไปกับวัฒนธรรมภายนอกที่ไหลบ่าเข้ามาในหมู่บ้านของชาวปกากะญอ

“ปกากะญอเกิดและเติบโตท่ามกลางภาษาและวัฒนธรรมประเพณี สิ่งนี้เป็นมรดกที่ปู่ย่าตาทวดของเรารักษาสืบทอดกันมายาวนาน พวกเราทุกคนจึงช่วยกันทำนุบำรุงรักษาและสืบทอดเอาไว้ให้ดำรงอยู่ตลอดไป ไม่ให้สูญเหมือน กองฟางที่มอดไหม้ในเปลวเพลิง” ปู่เอ๋ยซิ่น

จากนั้นจึงขับลำนำเป็นท่วงทำนองเนิ่นช้า สอดรับกันเป็นจังหวะเหมือน คนตรีมีเนื้อหาเกี่ยวกับผืนน้ำและแผ่นดิน

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 33)

การเข้ามาของวัฒนธรรมสมัยใหม่ ส่งผลให้ชาวปกากะญอหลายคนหลงลืมรากเหง้าของตนเอง เพราะบางคนเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นเพื่อก้าวสู่สังคมที่ดีกว่า ด้วยความต้องการที่จะรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าให้คงอยู่ต่อไป ปู่จึงทำหน้าที่เป็นผู้ปลูกฝังให้เจ้ะเกอะไตรักษาวัฒนธรรมของชาวปกากะญอ เพราะชาวปกากะญอเติบโตมาพร้อมกับภาษาประเพณี และวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษ หากสูญสิ้นสิ่งเหล่านี้ไปก็เท่ากับสูญเสียความเป็นชาติพันธุ์ปกากะญอ

ผลจากการซึมซับคำสอนของปู่ในเรื่องการรักษาวัฒนธรรมของชนเผ่า เมื่อถึงประเพณีกินข้าวใหม่ เจ้ะเกอะไตจึงนำนิทานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวปกากะญอไปถ่ายทอดให้คนในหมู่บ้านได้รับรู้

... เจ้ะเกอะไตตื่นเต้นที่จะขึ้นเวทีเล่าปλοเลอเปลอเป็นครั้งแรกในชีวิต เขา ผันใฝ่ที่จะได้รับการยอมรับจากทุกคนในหมู่บ้านว่าเป็นปกากะญออย่างแท้จริง โดยสมบูรณ์แบบ

... เจ้ะเกอะไตเชื่อว่าย่าหมี่คงดีใจ ขณะเดียวกันเขาก็รู้สึกผิดที่เมื่อก่อนไม่สนใจคำสอนของย่าเท่าที่ควร เขานึกถึงย่าหมี่และให้คำมั่นสัญญาในใจเงิบๆ ว่าจะสืบสานมรดก เดินตามรอยเท้าปู่ย่าตาทวด และเป็นปกากะญอที่ดี

(อุตร วงษ์ทับทิม, 2553, น. 47)

นิทานเป็นจิตวิญญาณและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของชนเผ่า ปกาเกอญอ เมื่อมีโอกาสในการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ เจ้าเกอะโด่ จึงไม่ลังเลที่จะนำสิ่งที่มีค่านี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ในวันกินข้าวใหม่ เพราะชาวปกาเกอญอมีความเชื่อว่าหากเด็กคนใดสามารถเล่านิทานได้เกิน 30 เรื่องจะถือว่าเป็นชาวปกาเกอญออย่างแท้จริง เจ้าเกอะโด่ต้องการพิสูจน์ตนเองและต้องการให้ทุกคนยอมรับว่าตนเป็นปกาเกอญออย่างสมบูรณ์แบบ จึงนำนิทานที่ปู่และย่าได้ถ่ายทอดไปเล่าให้กับทุกคนในหมู่บ้าน เพราะการเล่านิทานเปรียบเสมือนเป็นการเดินตามรอยเท้าของบรรพบุรุษ ดังนั้น การสร้างให้ตัวละครเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ การทำหน้าที่เล่านิทานท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาในหมู่บ้าน เป็นกลวิธีการสร้างผ่านอุดมการณ์ของนักเขียนเพื่อได้กลับกระแสวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาคุกคามวัฒนธรรมดั้งเดิมของเขา จึงสร้างให้ตัวละครทำหน้าที่เป็นผู้รักษามรดกทางวัฒนธรรม และตระหนักถึงคุณค่าแห่งชีวิตและอัตลักษณ์ที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ กลวิธีการสร้างนี้จึงแสดงให้เห็นภาพแทนเยาวชนชาวเขาเป็นผู้อนุรักษ์นิยมอย่างชัดเจน

สรุปได้ว่า นักเขียนนำเสนอให้ตัวละครเยาวชนชาวเขามีลักษณะต่างๆ ผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียน เห็นได้จากผู้รักอิสระ นำเสนอให้ตัวละครหนีออกจากโรงเรียนกลับมาใช้ชีวิตในแบบอิสระ เพราะไม่ต้องการอยู่ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ผู้มีน้ำใจ นำเสนอให้ตัวละครมีน้ำใจโดยการแบ่งปันสิ่งต่างๆ ให้กับเพื่อนร่วมเผ่า ผู้มีฝันแต่ไม่อาจทำตามฝัน นำเสนอให้ตัวละครไม่สามารถทำตามความฝัน คือ เป็นครูเพราะมีฐานะยากจน ผู้ไร้เดียงสา นำเสนอให้ตัวละครไม่มีความรู้เรื่องการผสมพันธุ์ของไก่เพราะอยู่ในช่วงวัยเด็ก ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู นำเสนอให้ตัวละครทำหน้าที่เป็นครูแทนครูคนไทยเพราะโรงเรียนถูกยุบ ผู้มีความรู้รอบตัว นำเสนอให้ตัวละครมีความรู้ที่หลากหลายซึ่งเกิดจากการสังเกต จดจำ และผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น นำเสนอให้ตัวละครสืบทอดการเล่านิทานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนเผ่า

กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านตัวละคร ทั้งตัวละครชาย ตัวละครหญิง และตัวละครเยาวชนชาวเขา นักเขียนบางคนยังคงนำเสนอภาพแทนตัวละครชาวเขาทั้ง 3 ประเภทในด้านลบตามกรอบความคิดของคนส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักเขียนบางคนนำเสนอภาพแทนตัวละครชาวเขาในด้านบวก เพื่อได้กลับวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้นผ่านกลวิธีการสร้างของนักเขียน การศึกษานี้นอกจากทำให้เห็นภาพแทนตัวละครชาวเขาในมิติต่างๆ แล้ว ยังพบว่าชาวเขายังคงเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของชนกลุ่มใหญ่ และยังคงมีบทบาทสถานภาพที่ไม่ทัดเทียมกับคนไทย

กลวิธีการสร้างภาพแทนผ่านฉาก

ฉากเป็นองค์ประกอบสำคัญเพราะถูกสร้างขึ้นเพื่อให้มีอิทธิพลต่อตัวละคร และเน้นเรื่องราวให้มีความสมจริง อีกทั้งยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้แก่เรื่อง โครงเรื่อง เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยฉากอาจเป็นสถานที่และหรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่องก็ได้ จากการศึกษา นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านฉากโรงเรียน ฉากพื้นที่ธรรมชาติ และจากหมู่บ้าน ดังนี้

1. ฉากโรงเรียน

โรงเรียน คือ สถานที่ศึกษาเล่าเรียน หรือสถานที่สำหรับฝึกสอนนักเรียนภายใต้การดูแลของครูหรืออาจารย์ เพื่อให้เห็นฉากโรงเรียนผู้วิจัยขอยกตัวอย่างวรรณกรรมที่น่าเสนอฉากดังกล่าวผ่านเรื่อง "ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน" เรื่อง "ไหมแม" เรื่อง "ดอกไม้บนภูเขา" และเรื่อง "พายุฝนบนผาจิ-ผาซ้าง" ดังนี้

ในเรื่อง "ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน" เนื่องจากเป็นวันแรกของการเปิดภาคเรียน แม้จะยังไม่ทำการเรียนการสอนแต่เด็กๆ ทุกคนจะต้องช่วยกันทำความสะอาดโรงเรียนตามคำสั่งของครู

... วันนี้เรายังไม่ได้เรียนหรอก พวกผู้หญิงปอสีไปเอาถังน้ำและผ้าถูเรือนมา เอาไม้คานมาด้วย ผู้ชายเอาไม้กวาดและจอบ ขึ้นปอสลาม ผู้หญิงเอาถังน้ำ ผ้ามาเช่นเดียวกัน ผู้ชายเอาตะกร้ามาใส่หญ้าที่ถางไว้ และเอาเสียมมาด้วย ปอสองก็เหมือนกันกับปอสลาม ปอสี สวนขึ้นปอหนึ่งกลับไปเอาไม้กวาดมาก็อ

... หลังจากเปิดประตูหน้าต่าง ลากโต๊ะกันตั้งโครมครามแล้วเด็กๆ ก็พากันฮือออกจากโรงเรียนไปเตะฝุ่นตามถนนทุ่ง

... มาวิไม่พูดอะไร เขานึกแปลกใจ "นี่หรือโรงเรียน มีแต่ขี้ฝุ่นเต็มไปหมด" มาวินึกดูแคลน

(พิบูลศักดิ์ ละครพล, 2549, น. 52)

โรงเรียนปิดภาคเรียนไปหลายเดือน ครูจึงออกคำสั่งให้นักเรียนทุกคนช่วยกันทำ ความสะอาดพร้อมกับเก็บกวาดใบไม้ในบริเวณโรงเรียน มาวิเป็นเด็กนักเรียนใหม่จึงเป็นครั้งแรกที่ได้พบเห็นโรงเรียน แต่สภาพโรงเรียนที่เต็มไปด้วยความสกปรกทำให้เขารู้สึกดูแคลนอยู่ในใจ เพราะมาวิไม่คิดว่าโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาจะมีความสกปรกได้ถึงเพียงนี้

ส่วนเรื่อง "ไหมแม" โรงเรียนของไหมแมเป็นโรงเรียนในโครงการพิเศษที่สร้างขึ้นสำหรับชาวเขาที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล จึงมีลักษณะไม่ทันสมัยดังเช่นโรงเรียนในเมือง การอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลความเจริญ จึงมีครูเดินทางมาทำหน้าที่สอนหนังสือเดือนละยี่สิบสองวัน

...โรงเรียนแห่งนี้ชาวบ้านภูววิเวียช่วยกันสร้างขึ้นแม้ฝีมือการสร้างจะไม่ละเอียดลออ มีแต่หลังคาและฝาผนังแตกกันฝนได้เท่านั้น แต่เด็กๆ ทุกคนก็ตื่นตื่นที่มีโรงเรียน ไหมแมเรียนโรงเรียนนี้ตั้งแต่ปีแรกที่เปิดสอน ครูบอกว่าโรงเรียนภูววิเวียเป็นโรงเรียนโครงการพิเศษ หนึ่งเดือนจะมีครูมาสอนยี่สิบสองวันโดยไม่มีวันหยุด จากนั้นครูก็กลับลงไปเป็นเช่นนี้เรื่อยมา

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 13)

การอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนภูววิเวียจึงถูกสร้างขึ้นจากน้ำพักน้ำแรงของชาวบ้าน โดยใช้วัสดุที่พอหาได้ตามท้องถิ่นนำมาสร้างเป็นโรงเรียน ฉะนั้น สภาพโรงเรียนจึงไม่ทันสมัย กอปรกับฝีมือการสร้างที่ไม่ละเอียดลออเท่าใดนักโรงเรียนจึงทำได้เพียงกันแดดและกันฝนเท่านั้น และเนื่องจากภูววิเวียเป็นโรงเรียนในโครงการพิเศษที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชนบท ส่งผลให้ครูคนไทยต้องอยู่สอนนักเรียนเพียง 22 วันต่อเดือน และหลังจากนั้นจึงเดินทางกลับไปยังพื้นที่ราบตามปกติ

เนื่องจากโรงเรียนถูกสร้างจากวัสดุตามธรรมชาติที่ไม่มั่นคงแข็งแรง เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนจึงประสบปัญหา

... นักเรียนทยอยกันมาโรงเรียนอย่างกระฉับกระเฉง ไม่มีใครเกียจคร้าน นอกจากไม่สบายจนลุกไม่ขึ้นถึงจะยอมหยุดเรียน

... บ่ายนี้พอเริ่มเรียนไปได้ไม่นานฝนก็กระหน่ำลงมาอย่างหนัก ลมกระโชกแรงพัดเม็ดฝนเข้ามาทุกทิศทาง ไหมแมต้อนรับนักเรียนให้มารวมกันตรงจุดที่ฝนสาดน้อยที่สุด หลังคาบางแห่งมีรอยโหว่ทำให้ฝนรั่วลงมา นักเรียนกอดอกด้วยความหนาว

(ภาณุมาศ ภูมิถาวร, 2547, น. 70)

ด้วยสภาพของโรงเรียนที่เก่าทรุดโทรมและไม่มั่นคงแข็งแรง เมื่อมีพายุโหมกระหน่ำ กอปรกับหลังคารั่วจึงส่งผลให้การเรียนของเด็กๆ ต้องหยุดชะงัก เพราะหลังคาไม่สามารถกันน้ำฝน

ได้ นอกจากนี้สภาพอากาศหลังฝนตกที่เหน็บหนาว โรงเรียนก็ไม่สามารถเป็นที่กำบังลมหนาวได้เช่นกัน เด็กๆ จึงต้องทนกับอากาศที่เหน็บหนาวเพราะสภาพโรงเรียนไม่เอื้ออำนวย

เช่นเดียวกับเรื่อง "ดอกไม้บนภูเขา" ครูหวานเดินทางมาทำหน้าที่สอนหนังสือนักเรียนชาวกะเหรี่ยงที่จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและถูกสร้างจากไม้ไผ่ เมื่อไม่มีงบประมาณในการก่อสร้างห้องเรียนจึงไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน

... โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนเล็กๆ อยู่กลางหุบเขา มีอาคารเก่าๆ อยู่หลังเดียว ซึ่งแบ่งเป็น 3 ห้อง แต่ละห้องก็กั้นด้วยฝาไม้ไผ่ ด้วยฝีมือของครูและนักเรียนชั้นโตๆ เพื่อแบ่งเป็น 2 ห้องได้ครบ 6 ห้องสำหรับ ป.1 ถึง ป.6 เมื่อปีที่แล้วพ่อแม่และผู้ปกครองของเด็กมาช่วยกันสร้างศาลาไม้ไผ่แยกต่างหากให้อีกหลัง สำหรับ ป.1 เพราะห้องนี้เสียงดังเหลือเกิน ทำให้ห้องข้างๆ เรียนกันไม่รู้เรื่อง อีกห้องที่เหลือจึงกลายเป็นห้องพักครู ชั้นเด็กเล็กจึงกลายเป็นชั้นเร่ร่อนที่ได้ดูบ้านพักครูบ้าง เรียนที่สนามหญ้าโรงเรียนบ้าง บางทีก็เรียนที่ระเบียงหน้าห้องอื่นๆ ตอนบ่ายที่ต้องนอนกลางวันเด็กๆ ก็จะหอบเสื่อ หอบหมอนไปนอนกันที่ระเบียงบ้านครูหวาน

(สองขา (นามแฝง), 2551, น. 218)

การอยู่ในพื้นที่ชนบททำให้โรงเรียนไม่ได้รับงบประมาณจากภาครัฐในการก่อสร้าง จึงต้องใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ นำมาสร้างโรงเรียน โดยได้แรงงานจากชาวบ้าน ครู และนักเรียนโตมาช่วยสร้างแต่ห้องเรียนก็ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ทำให้นักเรียนบางส่วนโดยเฉพาะชั้นเด็กเล็กที่จำเป็นต้องมีห้องเรียนต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อนไม่มีห้องประจำ

นอกจากนี้ในเรื่อง "พายุฝนบนผาจิ-ผาช้าง" นักศึกษาที่อพยพหลบหนีเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ถูกสนธิกำลังมาสอนหนังสือลูกหลานชาวม้งโดยเริ่มที่ผาจิเป็นแห่งแรก เมื่อกรรมการบ้านและลูกบ้านทราบว่าม้งนักศึกษาไทยมาสอนหนังสือ จึงต่างพร้อมใจกันสร้างโรงเรียนและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอนให้กับคุณครู

... งานสอนหนังสือเด็กๆ ม้งที่ผาจิ เริ่มกันกลางเดือนหน้าฝนปี 2520 โรงเรียนตั้งอยู่ริมห้วยน้ำสาว ทางลงมาจากหมู่บ้านประชาชน กรรมการเลือกบริเวณนี้เพราะมีถ้ำเล็กๆ อยู่ใกล้ เด็กๆ จะได้มีที่หลบภัยเวลาเครื่องบินมารบกวาน

... มีการเสาะหาที่ตั้งโรงเรียนที่คิดว่าเหมาะที่สุดสำหรับเด็กๆ จาก 3 หมู่บ้านคือ บ้านธงแดง บ้านต่อสู้อยู่ และบ้านเอกราชจะได้มาเรียนโดยไม่ลำบาก กรรมการบ้านและพ่อ

แม่ทั้งหลาย กระตือรือร้นจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนทุกอย่าง ระดมเรี่ยวแรงมาปลูกสร้างโรงเรียน ทั้งสร้างห้องเรียนซึ่งเรียกว่า "โรงเรียนเขียนอ่าน" น่าจะถูกที่สุด

(ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 75-56)

โรงเรียนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณห้วยน้ำทางลงของหมู่บ้าน เพื่อสะดวกต่อการเดินทางมาเรียนของเด็กๆ ทั้งสามหมู่บ้าน โดยมีชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจในการก่อสร้างเพื่อให้ลูกหลานชาวม้ง มีสถานที่สำหรับศึกษาหาความรู้ เพราะผาจีอยู่บนดอยสูงการก่อสร้างจึงต้องพึ่งพาอาศัยแรงงานชาวบ้านเป็นหลัก

เนื่องจากพื้นที่ตั้งของโรงเรียนอยู่บนเทือกเขาสูง โรงเรียนจึงถูกสร้างจากทรัพยากรที่พอหาได้ตามธรรมชาติ นั่นคือ ไม้ไผ่และหญ้าคา

... โรงเรียน โรงเรียน และโรงครัวของเรา สร้างจากไม้ไผ่ทั้งเสา คาน โครง เป็นไม้ไผ่ ลำโตแข็งแรง

... ผาเป็นไม้ไผ่สับฟาก หลังคามุงหญ้าคา พื้นเป็นดินอัดแน่น

(ไหมลี (นามแฝง), 2559, น. 78)

โรงเรียนถูกสร้างขึ้นจากไม้ไผ่และหญ้าคาแทนวัสดุที่มั่นคงแข็งแรง เพราะผาจีเป็นดอยสูงที่อยู่ห่างไกลพื้นที่ราบจึงต้องก่อสร้างโรงเรียนจากวัสดุที่ธรรมชาติเอื้ออำนวย อย่างไรก็ตาม แม้โรงเรียนจะไม่สวยงามและไม่ทันสมัย แต่ครูและนักเรียนต้องทำการเรียนการสอนในโรงเรียนที่มีสภาพพื้นที่จำกัดต่อไป

สรุปได้ว่า เยาวชนชาวเขานอกจากเป็นกลุ่มชนที่อยู่ห่างไกลความเป็นศูนย์กลางแล้ว เยาวชนกลุ่มนี้ยังประสบปัญหาในด้านต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรครู อุปกรณ์การเรียนการสอน และหนังสือตำราเรียนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน นอกจากนี้ โรงเรียนที่กลุ่มเยาวชนชาวเขาใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษาส่วนใหญ่มีสภาพเก่าทรุดโทรม ไม่แข็งแรง และไม่ทันสมัย เพราะการอยู่บนพื้นที่สูงทำให้ต้องใช้วัสดุที่พอหาได้ตามธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หญ้าคา นำมาก่อสร้างเป็นโรงเรียน เยาวชนชาวเขาจำนวนไม่น้อยจึงอยู่อย่างลำบากในสภาพโรงเรียนที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหล่านี้บ่งชี้ให้เห็นว่าเยาวชนชาวเขาเป็นกลุ่มที่ถูกละเลย และถูกมองข้ามความสำคัญของการศึกษาเพราะอยู่ในเขตพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลความเจริญ เมื่อไม่ได้

รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในเรื่องงบประมาณการก่อสร้างโรงเรียน พวกเขาจึงเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษาที่ต่ำกว่าเทียบกับเยาวชนเมืองหลวง ดังนั้นจากโรงเรียนจึงเป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียน เพื่อแสดงให้เห็นภาพแทนความไม่ทันสมัยและความเก่าทรุดโทรมของโรงเรียนของเขา

2. จากพื้นที่ธรรมชาติ

พื้นที่ธรรมชาติ คือ พื้นที่ที่รายล้อมไปด้วยธรรมชาติ เช่น ดอยสูง ทุ่งกว้าง แม่น้ำ ลำธาร เทือกสว่นไร่ นา และป่าที่เต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด เพื่อให้เห็นจากพื้นที่ธรรมชาติ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างวรรณกรรมที่น่าเสนอจากดังกล่าวผ่านเรื่อง “ล่องไพร” เรื่อง “หมู่บ้านอาบจันทร์” เรื่อง “ลูกป่า” และเรื่อง “ไปไม้สี่เหลี่ยม” ดังนี้

ในเรื่อง “ล่องไพร” ขณะที่ศักดิ์ สุริยัน ตาแก่นพรานชาวกะเหรี่ยง กำจร สายสุณี ดิเรก จองอุชิน และบรรดาลูกหาบเดินทางเข้าป่าตามแผนที่เพื่อตามหาป่าช้าข้าง ในขณะที่พักแรมอยู่ในป่าความเงียบสงัดที่ผิดปกติของผืนป่าทำให้ทุกคนต่างระวังภัย

... ตลอดทั้งคืนความเงียบสงัดอย่างผิดปกติของป่าไม้ทำให้เรานอนกระสับกระส่าย ทั้งทั้งบริเวณไม่มีเสียงอื่นใดนอกจากเสียงกรนของบรรดาลูกหาบซึ่งไม่รู้อิเหนอเหนอะไร แม้จักจั่นและลงไนก็เงียบ รอบ ๆ ภายเรามีตสนิท มีแต่แสงไฟในกอง และแสงโคมรั้วฉายไปจับอยู่ตามลำต้นและกิ่งไม้ที่คร่อมกระหิมอยู่ข้างๆ แค่มปีเท่านั้น

(น้อย อินทนนท์, 2538ก, น. 41)

ด้วยความเงียบสงัดในยามราตรี กอปรกับความมืดของผืนป่าที่ไม่มีแม้แต่แสงจันทร์ มีเพียงแสงของกองไฟและแสงโคมรั้ว บรรยากาศเช่นนี้ทำให้ทุกคนต่างรู้สึกถึงความผิดปกติทันที เพราะโดยธรรมชาติของป่านั้นจะต้องมีเสียงสัตว์ป่าร้องดังเป็นระยะเพราะสัตว์ป่าอยู่คู่กับป่า แต่การปราศจากซึ่งเสียงร้องของสัตว์ป่า จึงอาจเป็นสัญญาณที่บ่งบอกได้ว่าอาจมีอันตรายบางอย่างซ่อนอยู่

ส่วนในเรื่อง “หมู่บ้านอาบจันทร์” ขณะที่นุโพ หม่อเงพอ ตินู พะกาทอ และค็อง กำลังปีนเขาไปยังดอยสูงที่สุดในเขตหมู่บ้าน ระหว่างทางเดินพวกเขาได้พบกับป่าที่กำลังเปลี่ยนสี อีกทั้งพืชผักและพืชผลที่ร่วงหล่นตามพื้นดิน

... พักเครื่องเถาแตกปากอ้า เพื่อปลดปล่อยเมล็ดที่มีปุ๋ยบอบบางเหมือนปุ๋ยนุ่นให้ปลิวไปกับลม มันพรูออกปลิวไป เคว้งไป คว้างไป บางอันลอยลมสูง มันจะไปถึงไหนหนอลมบนจะพามันไปถึงปุ๋ยเมฆและดวงดาวไหม ลูกตึงมีเปลือกเหมือนลิ้นยาวๆ ปลิวร้อนและหมუნเคว้งคว้างไป พลิวๆ พลิกๆ และหมუნคว้างก่อนจะซบเซวลงสู่ดิน บางลูกตกหล่นลงน้ำห้วย มันคงถูกพาไปสู่ดินแดนที่ห่างไกลที่ไม่รู้จัก มะกอกปากก็หล่นลูกลงเรียรายแล้ว มันมีรสหวานๆ ฝาดๆ ปนเปรี้ยวๆ ลูกมะกอกใหญ่ขนาดหัวแม่ตีนเท่านั้นแหละ

... ป่าใหญ่เริ่มเปลี่ยนสี จากสีเขียวสดของหน้าฝนมาเป็นสีเหลืองซีวรพระกระทั้งวันนี้มันเป็นสีน้ำตาลแห้งแล้งและกรอบเกรียมไปทั่ว ระยะเวลาเรียกว่าป่าหลับหรือป่าพัก มันคงหยุดพักผ่อนไปชั่วคราว มันคงจะคอยจนกว่าฝนจะลงมันแหละถึงจะงอกจะผลิกันอีกครั้ง

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2557, น. 58)

ในระหว่างการเดินทางไปยังเนินเขาสูง นอกจากจะสัมผัสได้กับบรรยากาศที่กำลังผลัดเปลี่ยนฤดู คือ การเข้าสู่ฤดูแล้ง ตามทางเดินขึ้นเนินเขาเด็กๆ ยังพบกับพืชผลต่างๆ มากมายหลายชนิดทั้งมะกอก พักเครือ และลูกตึงที่ร่วงหล่นอยู่บนพื้นดิน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า

เมื่อสิ้นสุดฤดูแล้งเข้าสู่ฤดูฝน ป่าเขาสีเขียวกลับกลายเป็นสีเขียว สัตว์ป่าน้อยใหญ่เริ่มออกหากินตามสัญชาตญาณ การเข้าสู่ฤดูฝนจึงเป็นสัญลักษณ์ของฤดูหว่านไถ คนในหมู่บ้านจึงเตรียมทำไร่ไถนาตามวิถีชีวิตของตน

... ฝนปรอยสายมาสุๆ เมื่อป่าย จนแนวดอยรอบด้านพรมัวไปหมด อดินหอมกรุ่นปลุกเร้าความรู้สึกบางอย่างที่หลับไหลไปนานให้ตื่นขึ้น ฝนโปรยปรายลงมาถี่ๆ แล้วกระหน่ำรุนแรงเมื่อใกล้ค่ำ มันมาอื้ออึงกึกก้องจนกลบเสียงไปหมด เม็ดฝนสีขาวถูกหอบพัดปลิวไปเป็นทาง บางครั้งลมพัดพวนก็พามันสาดเข้ามาถึงในบ้าน สายตาหลายคู่เหม่อมองเม็ดฝนและสายฟ้าอย่างอิมเอมใจ ฝนอาจนำความซุกซลักมาให้บ้างอันเนื่องแต่หลังคารั่ว และการไปมาติดต่อไม่สะดวก กระนั้นก็ไม่มีใครเกลียดฝน เพราะฝนคือชีวิต มันนำทุกสิ่งทุกอย่างมาให้ นำความชุ่มชื้นมาคืนผิวดิน มันทำให้ข้าวงอกจากเมล็ดซึ่ง

หมายถึงปากท้อง มันทำให้ฝ้ายแตกตันอ่อนซึ่งหมายถึงเครื่องนุ่งห่ม ฝนจึงเป็นความหวัง และความหมายของชีวิต

(มาลา คำจันทร์, 2557, น. 115-116)

ฝนคือสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ เพราะฝนได้นำความชุ่มชื้นคืนสู่ผืนดิน ต้นไม้ สัตว์ป่า และผู้คน ฉะนั้น เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนชาวปกาเกอะญอทุกคนจึงเข้าสู่ช่วงเวลาของการหว่านไถ เพราะวิถีชีวิตของชาวปกาเกอะญอดำรงชีพโดยการทำนา ทำไร่ และเพาะปลูกเป็นหลัก

นอกจากนี้ในเรื่อง "ลูกป่า" กิจกรรมยามว่างของเมืองคำที่มักทำเป็นประจำ คือ การเข้าป่าต่อนก ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าจึงนำพานกมากมายหลายชนิดมาอาศัยยังป่าแห่งนี้ เพื่อหาอาหาร

... ป่าแล้งเหลือใบไม้มากนัก มันหล่นลงอยู่เรื่อยๆ ที่ผลึกไม้ที่หล่นด้วยว่ายังแล้ง อยู่มาก จักจั่นร้องมาเชิงแซ่สแนบแก้วหู เมืองคำยกสองมือประกบกันเป่าลมออกมาเป็น เสียงนก ได้ตัวหนึ่งแล้ววันนี้ อย่างน้อยก็ต้องให้ถึงสองครึ่งหนึ่งของพ่อ

... แสกสากเหมือนเสียงงูเลื้อย เด็กชายกลั้นใจเขม่วท้องไม่ยอมเคลื่อนไหวแม้ใบ หญ้าสากคายจะแยงแสบจนสแนบยิกๆ นกต่อทำเสียงฮืดขันและมีเสียงฮืดตอบที่โพรง หญ้า มาอีกตัวแล้ว หมอบคุ่มเมียงมองอยู่ติดดินแทบมองไม่เห็นหนึ่งก้าว สองก้าว สว ก้าว มันค่อยๆ ยืนหัวดกๆ เข้ามาเหมือนไม่แน่ใจ หยุดอีก เมืองคำเรียกเร่งมันอยู่ในใจให้ รีบเข้ากรง แต่มันยังลังเลอยู่ หนึ่งก้าว สองก้าว สามก้าว ย่องมาอีก นกต่อสะบัดปีกทำ เสียงกรูๆๆ นกป่าสุดจะทนไหว มันพองคอปองขนวิ่งจู่เข้าหา

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 5-6)

จากข้อความข้างต้นสามารถสัมผัสได้ถึงบรรยากาศความแห้งแล้งของผืนป่า เพราะ ใบไม้ต่างพร้อมใจร่วงโรยไปตามธรรมชาติ อีกทั้งจักจั่นต่างพร้อมใจร้องเชิงแซ่เสียงดังเพื่อหาคู่ ในช่วงฤดูร้อน ไม่เพียงเท่านั้นยังมีนกและงูที่อาศัยอยู่ในผืนป่านี้ด้วย แม้จะเป็นช่วงหน้าแล้งแต่ป่า แห่งนี้ก็อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ดังนั้น ในป่าจึงมีกิจกรรมให้เมืองคำได้ทำ นั่นคือ การต่อนก

ไม่เพียงแต่นก ในป่าอันแสนอุดมสมบูรณ์แห่งนี้ยังเต็มไปด้วยไก่อ่า ยาขี้เด็กชาย ชาวปกาเกอะญอและเมืองคำเด็กชายพี่น้องที่ราบจึงชักชวนกันเข้าป่าเพื่อต่อไก่อ่า

...ไปต่อยังโง่งมคชันเป็นพักๆ แล้วมีเสียงขานตอบมาไวๆ สองคนขยับตัว ตั้งท่าต่างคนต่างสงบปากสงบเสียงเพราะรู้กันดี จุดที่ชุมนุมอยู่ห่างไก่อต่อราวหกเมตร ยาชิหยิบหน้าไม้ทะมัดทะแมงเตรียมขึ้นสาย เมืองคำคุกเขาลงข้างหนึ่งตั้งท่าสองคนชำเลื่องมองกัน เมืองคำพูดเบาๆ

"แข่งกันไหมยาชิ"

"แข่งอะไร"

"ใครยังถูก ไก่อเป็นของคนนั้น"

"ตกลง แข่งก็แข่ง"

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2551ก, น. 38)

ยาชิและเมืองคำมีวิถีการดำรงชีวิตแบบพอเพียงโดยหากินกับป่า พึ่งพาธรรมชาติ เพราะสำหรับพวกเขาป่าคือแหล่งรวมอาหารสำหรับเลี้ยงปากท้องของชาวเขาและคนพื้นที่ราบ ไม่ว่าจะเป็นนกหรือไก่อเหล่านี้ล้วนเป็นสัตว์ที่ชาวเขาและคนพื้นที่ราบนิยมออกล่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร เช่นเดียวกับเรื่อง "ใบไม้สี่เหลี่ยม" เมื่อเข้าสู่ฤดูแล้ง ฝนทิ้งช่วง ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เขียวขจีก็เปลี่ยนสี สัตว์ป่าที่เคยเป็นอาหารต่างล้มตาย บ้างก็หลบหนีเข้าป่าลึกเพื่อเอาชีวิตรอด แม่เผ่าเปอะเหลอะทุกซี้ใจเพราะปีนี้ฝนทิ้งชวงนาน ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลได้ ส่งผลให้อาหารที่กักตุนไว้เริ่มลดน้อยลง

... เมื่อลมแล้งผ่านมา ป่าทั้งป่าเหมือนจะโปรยใบไม้ลงหมดต้น ภูตอยขมขมัวไม่ เป็นสีครามเหมือนป่าฝน ท้องฟ้าก็หม่นมัวด้วยฝุ่นดินที่ลอยขึ้นไปเบียดฟ้า แล้งนัก ฝนทิ้งชวงยาวนาน แม่เผ่างอนวิงนับดู เกือบหกเดือนเข้ามาแล้วนี่ที่ฝนไม่ตก เหมือนกับผีฟ้ากลั่นแกล้งลงโทษลูกหลานที่อาจทำผิดอะไรสักอย่าง แล้งนักแล้งหนา ตั้งแต่เกิดเป็นคนมาก็เพิ่งมีปีนี้มีมันแล้งติดต่อกันยาวนาน นานจนผู้คนและหมูหมาต่างอดดิ้ออ่อนโรยไปตามๆ กัน ด้วยว่าหน้าแล้งหากินลำบากนัก ผักไม้ก็ฝังหัวในดิน ตัวเนื้อตัวหนังก็หนีไปอยู่ป่าลึก หน้าแล้งมาถึงความอดอยากหิวโหยก็ตามมา

(มาลา คำจันทร์ (นามแฝง), 2545ก, น. 105)

แม่เผ่าเปอะเหลอะดำรงชีวิตอยู่ในป่าเขาที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ แม่น้ำลำธาร สัตว์ป่าน้อยใหญ่ และเลี้ยงชีพโดยการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก แต่เมื่อถึงเข้าสู่ฤดูแล้ง ความอุดมสมบูรณ์จึงแปรเปลี่ยนเป็นความแห้งแล้งที่นำมาซึ่งความอดอยาก ความแร้นแค้น เพราะ

ป่าที่เคยเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคสำหรับแม่เฒ่าและคนในหมู่บ้าน บัดนี้ ป่าเขียวขจีกลายเป็นป่าแล้ง และความแล้งได้นำภัยอันน่ากลัวมาสู่ชีวิตชาวเขา นั่นคือ ความอดอยาก

สรุปได้ว่า ฉากพื้นที่ธรรมชาติที่เขียนไม่เพียงแต่บรรยายให้เห็นสภาพป่าเขาลำเนาไพรและสัตว์ป่า แต่ยังนำเสนอให้เห็นภาพแทนความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่า และความแห้งแล้งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาด้วย กลวิธีการนำเสนอที่นอกจากทำให้ผู้อ่านสัมผัสได้ถึงความเป็นธรรมชาติของผืนป่าผ่านการบรรยายที่สมจริงแล้ว ในอีกด้านหนึ่งผู้อ่านยังเห็นวิถีการดำรงชีพของชาวไทยภูเขาที่มีความผูกพันกับผืนป่า และการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายโดยอาศัยป่าในการดำรงชีพด้วย เพราะนักเขียนสื่อให้เห็นความจริงในอีกด้านหนึ่งว่า “ที่ใดมีชาวเขาที่นั่นยังมีความอุดมสมบูรณ์ของป่า” เพราะป่าคือชีวิตของชาวเขา

3. ฉากหมู่บ้าน

หมู่บ้านในที่นี้ คือ หมู่บ้านชาวไทยภูเขาที่สร้างขึ้นตามความเชื่อของชาวเขาแต่ละชนเผ่าจึงมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เห็นฉากหมู่บ้านของชาวไทยภูเขาผู้วิจัยขอยกตัวอย่างวรรณกรรมที่นำเสนอจากดังกล่าวผ่านเรื่อง “ใต้ฟ้าสีคราม” เรื่อง “คนภูเขา” เรื่อง “ในสายหมอก” และเรื่อง “หลับเถิดนางนอน” ดังนี้

ในเรื่อง “ใต้ฟ้าสีคราม” ลีเจิงเกิดและเติบโตบนดอย ฉะนั้น บ้านของเขาจึงถูกสร้างตามแบบของม้ง

... กระท่อมใหญ่ของลีเจิงสร้างง่าย ๆ อยางบ้านของพวกม้งทั้งหลาย ไม่มีเสายกพื้น พื้นบ้านคือพื้นดินทึบและปร่าบจนแน่น ใช้ปีกไม้เรียงกันตามแนวตั้งเป็นฝาบ้าน และเป็นห้องโถงโล่ง ๆ ห้องเดียว จะมีสี่เหลี่ยมก็ไม่เชิง ห้าเหลี่ยมก็ไม่ใช่ ตรงกลางตั้งเตาไฟ ส่วนตามมุมตามแถวพื้นที่ซิดฝ่ายกพื้นขึ้นเป็นที่นอน

(สีฟ้า (นามแฝง), 2520, น. 74)

ชาวม้งนิยมตั้งบ้านเรือนรวมกันเป็นกลุ่ม หมู่บ้านม้งจึงประกอบไปด้วยกลุ่มบ้านหลายๆ หย่อมที่มีลักษณะโครงสร้างในแบบเดียวกัน เห็นได้จากบ้านของลีเจิง คือ ปลูกบ้านชั้นเดียวแบบคร่อมดิน ไม่มีเสายกพื้น ใช้พื้นดินเป็นพื้นเรือน และภายในบ้านเป็นห้องโถงโล่ง ๆ ห้องเดียว ยกพื้นสูงเพียงที่นอนเท่านั้น ส่วนวัสดุที่ใช้สร้างบ้านหาได้ตามท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่หรือไม้แผ่นเพื่อนำมาทำเป็นฝาเรือน

ส่วนเรื่อง "คนภูเขา" อาพิมะเกิดและเติบโตในหมู่บ้านแสนหล้า หมู่บ้านที่ชาวอีโก้อพยพมาตั้งรกรากเมื่อหลายสิบปีก่อน หมู่บ้านของอาพิมะมีลักษณะโดดเด่นและแตกต่างไปจากหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าอื่น คือ ประตูทางเข้าหมู่บ้าน

... อีโก้ บ้านแสนหล้า เป็นหมู่บ้านที่อพยพมาตั้งรกรากกันมานานนับหลายสิบปีแล้ว จากสวนลาดของสันเขามองเห็นทิวทัศน์ของพื้นที่ราบสุดลูกหูลูกตา จากปากทางเข้ามีสัญลักษณ์ของเผ่าเป็นท่อนซุงทำเป็นประตูทางเข้า

... อีโก้เรียกประตูนี้ว่า โดมลากซอ สร้างด้วยไม้จริง ... ในงานปีใหม่ทุกปี อีโก้จะสร้างขึ้นอีกปีละประตู ด้วยเหตุนี้ประตูนี้จึงอัดเรียงกันแน่น

... ผิดกับชาวเขาเผ่าอื่นๆ ก็คือ ตรงประตูทางเข้าหมู่บ้านนี้จะมีท่อนไม้แกะสลักเป็นรูปสตรีเพศนอนเปลือยร่าง และก็มีรูปอวัยวะเพศชายนอนกอดกันอยู่ อีโก้เรียก "ต่าผามะ" รูปผู้หญิงเรียก "ยามีย่า" อีโก้ไม่คิดสิ่งเหล่านี้หยาบโลนหรือสับประตัสับประตนเป็นธรรมชาติของมนุษย์ชายหญิงจักต้องมีหน้าที่ไว้สืบพันธุ์ มิให้เชื้อชาติของตนสูญสลายไปจากผืนแผ่นดิน

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 16-17)

อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของหมู่บ้านชาวอาข่าหรืออีโก้ คือ มีประตูหมู่บ้านทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เพราะในความเชื่อของชาวอาข่าประตูคือเขตแดนสำหรับแยกกระหว่างโลกมนุษย์และโลกวิญญาณ ประตูหมู่บ้านจึงถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่สามารถแตะต้องได้ ยกเว้นแต่จะบำรุงซ่อมแซมใหม่ในแต่ละปี ซึ่งการซ่อมแซมประตูจะทำในเดือนเมษายนของทุกปี นอกจากนี้ประตูเข้าหมู่บ้านจะมีรูปแกะสลักจากไม้ในลักษณะต่างๆ เช่น รูปอวัยวะเพศ เพราะตามชนบความเชื่อรูปแกะสลักเหล่านี้จะทำหน้าที่ปกป้องรักษาหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านให้พ้นจากผีร้ายและอันตรายต่างๆ ดังนั้น หมู่บ้านของอาพิมะจึงมีลักษณะการสร้างที่ปกป้องถึงอัตลักษณ์ความเป็นเผ่าอีโก้อย่างชัดเจน

ส่วนหมู่บ้านของเหมยฮินหญิงชาวเข้ามีลักษณะแตกต่างไปจากหมู่บ้านของอาพิมะคือ บ้านของเหมยฮินจะมีลักษณะคล้ายกับบ้านคนจีน เนื่องจากในอดีตชาวเข้าอพยพมาจากจีน ฉะนั้น ลักษณะบ้านเข้าจึงได้รับอิทธิพลมาจากจีนโดยตรง

... บ้านของเข่ามีลักษณะคล้ายบ้านของแมว ปลูกเป็นโรงเหมือนคนจีน สวนผักตามพื้นที่ราบ พื้นดินเป็นพื้นบ้านเหมือนแมวและลีสซอ มีเตาไฟอยู่ 2 เตา มีอยู่กองหนึ่งไฟตรงนี้จะจุดติดตลอดวัน เดือน ปี ไม่มีดับมอด จะมีพื้นสูมอยู่ตลอดเวลา ส่วนอีกเตาหนึ่งทางด้านหลังจะเป็นเตาดิน ใช้กระทะใบบัวไว้สำหรับผู้หญิงหุงหาอาหาร ส่วนเตาไฟแรกไว้ต้มชงน้ำชารับแขก กระทะใบเดียวใช้ทั้งปรุงอาหารให้คนกิน และก็ต้มข้าวให้หมูก็กระทะลูกเดียวกันนั่นแหละ

... ฝาบ้านสร้างด้วยไม้ไผ่ แต่ส่วนมากใช้ไม้ชนิดหนึ่งสดๆ เรียกว่า ไม้ก่อ มาเจาะแล้วตอกด้วยลิ่มแทนฝาไม้กระดานแล้ววางด้านตั้งสูงประมาณ 6 ฟุต ถึง 10 ฟุต ห้องนอนพ่อแม่ ลูกชาย ลูกสาวต่างกันไม่รวมกัน ฝาผนังบ้านเมียนเตียน (หิ้งบูชา) อยู่หน้าห้องนอน มีธูปไม้ จอกสุรา และถ้วยอาหารวางอยู่

... บ้านเข่ามีประตู 3 ประตู คือ ประตูเข้าบ้าน 1 ประตู ประตูหลังบ้าน 1 ประตู และประตูกลางบ้านอีก 1 ประตูนี้จะเปิดเอาศพออกหรือไม้ก็เวลาที่ลูกสาวแต่งงานไปอยู่กับสามี แล้วจะออกประตูนี้เข้าเรียกว่าประตู "ผี" คือ ประตูที่จากไปชั่ววันรันดร

(สังคีต จันทนะโพธิ, 2538, น. 62)

เข่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากจีน การปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของเข่าจึงได้รับอิทธิพลมาจากจีนค่อนข้างสูง กอปรกับเข่ามีการดำรงชีวิตที่เน้นการเพาะปลูกเป็นหลัก และมักอพยพย้ายถิ่นที่อยู่บ่อยครั้งเมื่อน้ำดินหมดความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น ที่อยู่อาศัยของเข่าจึงถูกสร้างขึ้นในแบบเรียบง่ายเพื่อสะดวกต่อการโยกย้าย โดยจะปลูกบ้านคร่อมดิน ใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน บ้านจะไม่ตั้งอยู่บนยอดเขาและไม่ตั้งอยู่บนที่สูงกว่าต้นน้ำ ส่วนตัวบ้านจะสร้างแบบดั้งเดิมตามชนบความเชื่อ คือ มีประตูเข้าออก 3 ประตู และภายในบ้านจะต้องมีหิ้งบูชาผีบ้านซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกนอกความเป็นเข่า

เช่นเดียวกับเรื่อง "ในสายหมอก" ในทุกคำคืนเด็ก ๆ ชอบฟังพ่อเฒ่าอาหละเฒ่าเล่าถึงประเพณี พิธีกรรม และลักษณะการสร้างหมู่บ้านตามความเชื่อของชาวลีสซอ เรื่องเล่าของพ่อเฒ่านอกจากสร้างความสนุกสนานแล้ว ยังให้ความรู้กับเด็ก ๆ เกี่ยวกับชาติพันธุ์ของตนได้เป็นอย่างดี

...ลีสขอจะเลือกตั้งหมู่บ้านอยู่ตามหลังแนวเขาและหุบเขา อากาศเย็นเหมาะแก่การปลูกฝิ่นและทำไร่ข้าวหรือข้าวโพด มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์อีกด้วย ลีสขอจะปลูกบ้านหรือกระท่อมให้ตรงกันหรือซ้อนกันโดยให้ประตูตรงกัน เพราะถือว่าเคราะห์ร้ายจากบ้านหนึ่งจะออกไปเข้าต่ออีกบ้านหนึ่งได้ เมื่อมีประตูบ้านตรงกัน ดังนั้น ลีสขอเขาจึงสร้างบ้านให้เหลื่อมๆ กันเอาไว้

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 13-14)

ชาวลีสขอมักเลือกทำเลตั้งของหมู่บ้านบนพื้นที่ราบไหล่ของภูเขา และเลือกตั้งหมู่บ้านใกล้แหล่งน้ำที่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนักเพื่อความสะดวกกับการมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี เพราะการดำรงชีพของชาวลีสขอจะเน้นทำเกษตรกรรมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังไม่นิยมปลูกบ้านตรงกันเพราะเชื่อว่าอาจมีเคราะห์ร้ายต่างๆ เข้ามายังบ้านของตนเอง

ภายในตัวบ้านของชาวลีสขอจะมีเตาไฟไว้สำหรับประกอบอาหาร หรือผิงเพื่อให้ความอบอุ่น อีกทั้งยังมีหิ้งบูชาบรรพบุรุษซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ

...ลักษณะทั่วไปของบ้านลีสขอ ภายในบ้านจะมีเตาไฟอยู่ 2 เตา สำหรับหุงหาอาหารประจำวันเตาหนึ่ง ส่วนอีกเตาหนึ่งที่ใหญ่กว่ามีไว้สำหรับประกอบอาหารเลี้ยงแขก เวลามีงานพิธีสำคัญ จากประตูบ้านเข้าไปก็จะเป็นที่ว่างกลางบ้านใช้เป็นที่ตั้งโต๊ะอาหารตรงเข้าไปที่ข้างฝาของบ้านเป็นหิ้งบูชาบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “ต่าเปี้ยะ” บนหิ้งนั้นจะมีถ้วยเล็กๆ สำหรับใส่น้ำชาและเหล้าวางอยู่

(สมัย สุทธิธรรม, 2532, น. 24)

ภายในบ้านของชาวลีสขอจะมีเตาไฟ 2 เตาที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ เตาหนึ่งสำหรับหุงหาอาหารในชีวิตประจำวัน และอีกเตาหนึ่งสำหรับประกอบอาหารเลี้ยงแขกโดยเฉพาะ นอกจากนี้ภายในบ้านยังมีหิ้งบูชาซึ่งถือเป็นสิ่งสถิตของผี เพราะตามขนบความเชื่อผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษจะทำหน้าที่คุ้มครองบุตรหลานในบ้านให้มีความปลอดภัย ดังนั้น ภายในบ้านของชาวลีสขอจะต้องมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษและต้องทำการเช่นไหว้อยู่เสมอ โดยพื้นฐานแล้วลีสขอเป็นกลุ่มชนที่ไม่นิยมอยู่ในพื้นที่เดิมแบบถาวร ฉะนั้น บ้านของลีสขอจึงถูกสร้างในลักษณะที่เรียบง่ายเพื่อสะดวกต่อการโยกย้าย

นอกจากนี้ในเรื่อง “หลับเถิดนางนอน” อาโจะนอกจากเป็นอาวุโสของหมู่บ้านแล้วยังดำรงตำแหน่งเป็นหมอผีใหญ่ด้วย การอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของหมู่บ้านอาโจะจึงมีบ้านตั้งอยู่บนเนินเขาสูงสุด

... บ้านของอาโยะปลุกอยู่บนเนินเขาสูง เพราะผู้เฒ่าอาโจะพ่อของเขาเป็น ผู้อาวุโสซึ่งทำหน้าที่เป็นหมอผีของหมู่บ้าน ตามความเชื่อของชาวอาข่ากระท่อมหรือบ้านของผู้อาวุโสต่างๆ จะต้องปลุกอยู่บนที่สูงกว่าบ้านหลังอื่นๆ ของเพื่อนบ้าน และลดหลั่นกันลงไปสู่เบื้องล่างของไหล่เขา บ้านหรือกระท่อมของชาวอาข่าแต่ละหลังจะปลุกตรงกันมิได้ เพราะเชื่อว่าหากมีผีร้ายหรือเคราะห์ร้ายออกจากบ้านหลังหนึ่งจะตรงเข้าสู่บ้านอีกหลังหนึ่งที่อยู่ตรงกันทันที ซึ่งจะทำให้เจ็บป่วยได้

... ลักษณะบ้านของชาวอาข่าภายในค่อนข้างจะกว้าง มีเสาไม้แก่นอยู่ตรงกลางบ้านสำหรับทำพิธีเซ่นไหว้ ภายในบ้านจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน หน้าบ้านมีบันไดขึ้นไปสู่ประตูด้านหน้าซึ่งเป็นประตูผู้ชาย เลยเข้าไปในบ้านเป็นห้องโถงหรือ “ฮอปปี” เป็นบริเวณที่รับแขกมีเตาไฟสำหรับต้มชาอยู่ใกล้ๆ เสาไม้ แก่นกลางบ้านของห้องนอนของฝ่ายชาย ถัดเข้าไปก็จะเป็นห้องนอนของฝ่ายหญิง ซึ่งมีเตาไฟสำหรับหุงหาอาหารอยู่ใกล้ๆ กับเสาไม้อีกเช่นกัน ด้านหลังบ้านมีประตูของผู้หญิง ตรงข้ามบันไดมีประตูขึ้นลงโดยไม่ต้องผ่านขึ้นทางประตูผู้ชายหน้าบ้านก็ได้ หลังบ้านมีครกกระเดื่องสำหรับตำข้าวในเวลาเช้ามีเตาอยู่ในบริเวณบ้าน หากบ้านไหนเลี้ยงหมูหลายตัวก็จะมีเตาต้มอาหารให้หมูอยู่หลังบ้านอีกหนึ่งเตา

(สมัย สุทธิธรรม, 2539, น. 14)

ตามขนบความเชื่อของชาวอาข่าบ้านผู้อาวุโสจะต้องอยู่สูงกว่าบ้านหลังอื่น เพราะอาข่าเป็นชาวไทยภูเขาที่ให้ความเคารพในเรื่องระบบอาวุโสด้วยตำแหน่งสูงสุดของเฒ่า ดังนั้นอาโจะผู้อยู่ตำแหน่งสูงสุดของหมู่บ้านจึงมีเรือนอยู่บนเนินเขาสูง นอกจากนี้บ้านของชาวอาข่าแต่ละหลังจะต้องสร้างสลั่กันไปตามเนินเขาสูง เพราะเชื่อว่าจะมีเคราะห์หรือผีร้ายออกจากบ้านหลังหนึ่งเข้าสู่บ้านอีกหลังหนึ่งซึ่งจะทำให้คนในบ้านเจ็บป่วย อีกทั้งยังนิยมสร้างบ้านในแบบเรียบง่ายจากไม้ไผ่ โดยตัวบ้านจะมี 2 ลักษณะ คือ แบบคร่อมดินและแบบยกพื้น การปลุกบ้านของชาวอาข่าจะใช้เวลาสร้างเพียงหนึ่งวันโดยจะระดมคนในหมู่บ้านมาช่วยลงแรง ส่วนภายในตัวบ้านจะมี

เตาไฟ มีห้องนอนผู้หญิงและห้องนอนผู้ชาย หลังบ้านมีครกกระเดื่องตำข้าว และมีเตาสำหรับทำอาหารให้สัตว์เลี้ยง

สรุปได้ว่า ชาวไทยภูเขาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับความเชื่อในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด การตาย การเจ็บไข้ได้ป่วย หรือแม้กระทั่งความเชื่อเกี่ยวกับการปลูกสร้างบ้านเรือนที่ต้องสร้างให้ถูกต้องตามหลัก เพราะชาวเขาเชื่อว่าการปฏิบัติตามความเชื่อเป็นเหตุผลสำคัญที่จะทำให้อยู่รอดในสภาพชีวิตที่ลำบาก ความเชื่อดังกล่าวถูกสืบทอดต่อกันมาและมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เหล่านี้จึงแสดงให้เห็นว่าชาวเขายังคงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยึดมั่นในหลักความเชื่อดั้งเดิมตามวิถีบรรพบุรุษอย่างเหนียวแน่น ดังนั้น การนำเสนอจากหมู่บ้านเป็นกลวิธีการสร้างของนักเขียนที่นอกจากแสดงให้เห็นภาพแทนความเป็นพื้นที่ชนบทแล้ว ยังแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านชาวไทยภูเขา เพราะชาวไทยภูเขาแต่ละเผ่ามีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ฉะนั้น ลักษณะการสร้างหมู่บ้านจึงต้องแตกต่างกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นตัวตนและวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่า

กลวิธีการนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านฉาก นักเขียนนำเสนอ 3 ประการ ได้แก่ ฉากโรงเรียน นำเสนอให้เห็นภาพแทนความไม่ทันสมัยและความเก่าทรุดโทรมของโรงเรียนชาวเขา ฉากพื้นที่ธรรมชาติ นำเสนอให้เห็นภาพแทนความอุดมสมบูรณ์และความรื่นเริง และฉากหมู่บ้าน นำเสนอให้เห็นภาพแทนความเป็นพื้นที่ชนบท ฉากเหล่านี้ นักเขียนสร้างขึ้นเพื่อให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ สภาวะอารมณ์ สภาวะทางจิตใจ และความรู้สึกของตัวละคร ดังนั้น ความสำคัญของฉากนอกจากจะเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องราวต่างๆ แล้ว ฉากยังมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นถึงพฤติกรรมและการกระทำของตัวละครได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย และศึกษากลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยศึกษาจากนวนิยายจำนวน 26 เรื่อง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

จากการศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 พบว่านักเขียนนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขา 4 ภาพแทน ดังนี้

1. ภาพแทนหญิงสาวเขา

1.1 การเป็นวัตถุทางเพศ นำเสนอให้ผู้หญิงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ และหรือเป็นที่รองรับการารมณ์ของผู้ชายภายใต้โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ โดยนักเขียนนำเสนอให้หญิงสาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศอันเนื่องมาจาก การเป็นผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ การเป็นเมียน้อย และความเป็นชนบศความเชื่อ การนำเสนอให้หญิงสาวเขามีภาพแทนการเป็นวัตถุทางเพศ แสดงให้เห็นภาพหญิงสาวเขาเป็นหญิงที่ด้อยค่า ไร้ศักดิ์ศรี มีคุณค่าเป็นเพียงวัตถุระบายความใคร่เพื่อสนองกามตัณหาของผู้ชาย

1.2 ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน นำเสนอให้หญิงสาวเขาอยู่ในบทบาทสถานภาพความเป็นเมียและความเป็นแม่ โดยภาพแทนหญิงสาวเขากับความเป็นเมีย นักเขียนนำเสนอให้หญิงสาวเขามีคุณลักษณะและหรือมีความประพฤติเป็นไปตามชนบศความเป็นเมียที่ดี คือ ปรมณิบัติรับใช้สามี เชื่อฟังคำสั่งของสามี รับผิดชอบงานในบ้านและงานนอกบ้านแทนสามี ส่วนภาพแทนหญิงสาวเขากับความเป็นแม่ นักเขียนนำเสนอให้หญิงสาวเขาแสดงบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่ดีตามชนบศสังคม คือ ให้นมบุตร อบรมสั่งสอนบุตร และถักทอเสื้อผ้าให้กับบุตร การนำเสนอให้หญิงสาวเขามีภาพแทนความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ทำให้หญิงสาวเขาไม่สามารถพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ของตนให้ทัดเทียมชายได้ เพราะถูกจำกัดบทบาทไว้กับ "ความเป็นเมีย" และ "ความเป็นแม่" ตามอุดมคติหรือตามเพศสรีระที่ถูกแบ่งแยกตามชนบศของสังคม ส่งผลให้เกิดความไม่ทัดเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

1.3 การเป็นผู้มีสติปัญญา นำเสนอให้หญิงชาวเขาที่มีความรู้ในเรื่องการเดินป่า มีความรู้เรื่องพืชสมุนไพร และมีความรู้เรื่องการแกะรอยเท้าคนและรอยเท้าสัตว์ การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญา เพื่อแสดงให้เห็นว่าหญิงชาวเขาไม่ใช่หญิงที่โง่เขลาเบาปัญญาแต่อย่างใด

1.4 การเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน นำเสนอให้หญิงชาวเขาอยู่ในสถานะเป็นรองผู้ชายที่ต้องตกอยู่ในสถานภาพของผู้ถูกใช้แรงงาน ภายใต้ฐานคิดแบบชายเป็นใหญ่เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับเพศชาย กล่าวคือ สังคมชาวไทยภูเขาให้สิทธิแก่เพศชายอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่าเพศหญิง ซึ่งสามารถออกคำสั่งและหรือใช้แรงงานเพศหญิงได้ วิธีปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้หญิงชาวเขาตกอยู่ในสถานะที่ไม่ทัดเทียมกับเพศชาย และมีคุณค่าเป็นเพียงแรงงานหนึ่งของเพศชายอย่างเลี่ยนไม่ได้ การนำเสนอให้หญิงชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ถูกใช้แรงงาน จึงแสดงให้เห็นความอคติและความเหลื่อมล้ำทางเพศอย่างชัดเจน

2. ภาพแทนชายชาวเขา

2.1 ความเป็นใหญ่ในชนเผ่า นำเสนอให้ชายชาวเขาอยู่ในบทบาทผู้นำ ผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองเผ่าและสมาชิกทุกคนในเผ่า การนำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในชนเผ่า เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ชายยังคงเป็นเพศที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง

2.2 ความเป็นใหญ่ในครอบครัว นำเสนอให้ชายชาวเขาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองครอบครัว เพราะปิตาธิปไตยเป็นปฏิบัติการทางอำนาจที่สนับสนุนให้ผู้ชายในฐานะหัวหน้าครอบครัวสามารถควบคุม บงการ และครอบงำให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ภายใต้การปกครองอย่างไม่มีเงื่อนไข การนำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในครอบครัว เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าระบบชายเป็นใหญ่ได้ให้อำนาจแก่ผู้ชายในการปกครอง

2.3 ความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ นำเสนอให้ชายชาวเขาใช้อำนาจความเป็นชายในการแสวงหาความสุขทางเพศกับหญิงสาวแบบอิสระเสรี เพื่อตอบสนองอารมณ์และความใคร่ของตนเอง การนำเสนอให้ชายชาวเขามีภาพแทนความเป็นใหญ่ในเรื่องเพศ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้ชายที่เหนือกว่าผู้หญิง

3. ภาพแทนเยาวชนชาวเขา

3.1 การเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา นำเสนอให้เยาวชนชาวเขาไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้เพราะอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกล หรือหากเข้าถึงก็ไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตร เนื่องจากมีฐานะยากจน ถูกล้อเลียนเหยียดหยามชาติพันธุ์ โรงเรียนถูกยุบเพราะรัฐบาลไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ด้อยโอกาสทาง

การศึกษา แสดงให้เห็นภาพความไม่ทัดเทียมทางการศึกษาระหว่างเยาวชนชาวเขาและเยาวชนเมืองหลวง

3.2 การเป็นผู้มีสติปัญญา นำเสนอให้เยาวชนชาวเขาเป็นผู้มีความรู้รอบตัว ฉลาดหลักแหลม และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเอง การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีสติปัญญา เพื่อสวมทับภาพเยาวชนชาวเขาที่โง่เขลาเบาปัญญาตามวาทกรรมที่สังคมกำหนดสร้าง

3.3 การเป็นผู้ไร้เดียงสา นำเสนอให้เยาวชนชาวเขาที่มีความโล่งใจอันเนื่องมาจากช่วงวัยและประสบการณ์ การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้ไร้เดียงสา เพื่อแสดงให้เห็นภาพความงมงายตามช่วงวัยของเยาวชนชาวเขา

3.4 การเป็นผู้อนุรักษ์นิยม นำเสนอให้เยาวชนชาวเขาทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชนเผ่า ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ไหลบ่าเข้าสู่สังคมชาวเขา การนำเสนอให้เยาวชนชาวเขามีภาพแทนการเป็นผู้อนุรักษ์นิยม เพื่อแสดงให้เห็นภาพล้าสมัยในชาติพันธุ์ การหวงแหนและเห็นคุณค่าในการสืบทอดวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ และการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

4. ภาพรวมชาวไทยภูเขา

4.1 การเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย นำเสนอให้ชาวเขาเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องการแกะรอยเท้าคนและรอยเท้าสัตว์ การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็นผู้มีความชำนาญการแกะรอย เพื่อได้กลับสังคมที่มีทัศนคติในการเหมารวมว่าชาวเขาเป็นกลุ่มชนที่ไร้ซึ่งสติปัญญา

4.2 การเป็นนักพัฒนา นำเสนอให้ชาวเขาเป็นนักพัฒนาหมู่บ้าน แต่อยู่ภายใต้อำนาจและการควบคุมของรัฐ การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็นนักพัฒนา เพื่อลบเลือนภาพชาวเขาในมิติเดิม คือ ล้าหลัง

4.3 การเป็นคอมมิวนิสต์ นำเสนอให้ชาวเขาไม่ปฏิบัติตามวาทกรรมกระแสหลักของสังคม คือ การนับถือศาสนาพุทธ การมีระบบความเชื่อและความศรัทธาที่แตกต่างไปจากคนไทย ชาวเขาจึงถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็นคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างความเป็นอื่นให้กับชาวเขา

4.4 การเป็นคนชายขอบ นำเสนอให้ชาวเขามีความแตกต่างไปจากคนสังคมเมืองทางด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ด้วยความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมศูนย์กลาง ชาวเขาจึงถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบ การนำเสนอให้ชาวไทยภูเขามีภาพแทนการเป็น

คนชายขอบ เพื่อแสดงให้เห็นภาพความไม่ทัดเทียมระหว่างความเป็นศูนย์กลางและความเป็นชายขอบ

กลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ดังนี้

1. โครงเรื่อง

นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านโครงเรื่องที่แตกต่างกันไป ได้แก่ โครงเรื่องการผจญภัย โครงเรื่องรักต่างเผ่าพันธุ์ โครงเรื่องสงครามการต่อสู้ โครงเรื่องความผูกพันระหว่างมนุษย์กับสัตว์ โครงเรื่องปัญหาระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่การปกครอง โครงเรื่องความปรารถนาในอำนาจ โครงเรื่องการศึกษา โครงเรื่องความยากจน โครงเรื่องวัฒนธรรมประเพณี และโครงเรื่องการถูกหลอกจากคนสังคมเมือง โครงเรื่องนอกจากเป็นเค้าเรื่องที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านอยากติดตามจนจบเรื่องแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านกลวิธีการสร้างโครงเรื่องด้วย

2. ตัวละคร

นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านตัวละคร 3 ประเภท ได้แก่

1) ตัวละครชาย นักเขียนสร้างให้เป็นผู้จงรักภักดี ผู้มีอุดมการณ์พัฒนาบ้านเกิด ผู้ต่อสู้เพื่อเผ่าพันธุ์ ผู้มีความคิดแบบคนเมือง ผู้สืบทอดอุดมการณ์ของพ่อ ผู้พัฒนาหมู่บ้าน ผู้ปรารถนาเป็นใหญ่ในเผ่า ผู้ปรารถนาในกามารมณ์ และผู้ไม่สมหวังในรัก 2) ตัวละครหญิง นักเขียนสร้างให้เป็นผู้มีความชำนาญป่า ผู้ทำผิดกฎของเผ่า ผู้โง่เขลาในเรื่องความรัก ผู้ไม่มีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด ผู้หมดโอกาสในการศึกษา ผู้ประพฤติดันเป็นลูกที่ดี ผู้ยึดมั่นในรัก ผู้เสียสละ และผู้จงรักภักดีต่อสามี 3) ตัวละครเยาวชนชาวเขา นักเขียนสร้างให้เป็นผู้รักอิสระ ผู้มีน้ำใจ ผู้มีฝันแต่ไม่อาจทำตามฝัน ผู้ไร้เดียงสา ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ผู้มีความรู้รอบตัว และผู้สืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวละครนอกจากเป็นผู้แสดงพฤติกรรมต่างๆ ในเรื่องแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านกลวิธีการสร้างตัวละครทั้ง 3 ประเภทด้วย

3. ฉาก

นักเขียนมีกลวิธีการสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านฉาก 3 ประเภท ได้แก่ 1) ฉากโรงเรียน นำเสนอโรงเรียนที่เยาวชนชาวเขาใช้เป็นสถานที่ศึกษา ซึ่งก่อสร้างมาจากวัสดุธรรมชาติที่ไม่แข็งแรงทนทาน แสดงให้เห็นภาพแทนความไม่ทันสมัยและความเก่าทรุดโทรมของโรงเรียนชาวเขา 2) ฉากพื้นที่ธรรมชาติ นำเสนอพื้นที่ที่รายล้อมไปด้วยธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดอยสูง หุบเขา แม่น้ำ ลำธาร ป่าทึบ สัตว์ป่า แสดงให้เห็นภาพแทนธรรมชาติที่มีทั้งความอุดมสมบูรณ์และความแร้นแค้น 3) ฉากหมู่บ้าน นำเสนอหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นภาพแทนความ

เป็นพื้นที่ชนบท โดยฉากนอกจากถูกสร้างให้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเพื่อแสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ อารมณ์ และความรู้สึกของตัวละครแล้ว นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านฉากด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

คำว่า "ชาวเขา" (Hill Tribe) ถูกกำหนดใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2502 ในยุคการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกลายเป็นวาทกรรมหลักที่รัฐใช้เรียกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่สำหรับสังคมไทยคำว่า "ชาวเขา" กลับสร้างปัญหา เพราะเป็นคำที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ทัดเทียมกันระหว่างคนไทยกับชาวเขา การดูถูกเหยียดหยาม การมองข้ามความเป็นคนอันนำไปสู่การลดทอนความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2513 นักมานุษยวิทยาจึงกำหนดให้ใช้คำว่า "กลุ่มชาติพันธุ์" (ethnic group) เพื่อหลีกเลี่ยงนัยเชิงเหยียดหยามทางวัฒนธรรม และปรับเปลี่ยนความสนใจไปศึกษาความเป็นชาติพันธุ์แทน อย่างไรก็ตาม แม้ชาวเขาจะเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านานและเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคมไทย แต่ชาวเขากลับได้รับการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคกับคนไทย และหรือไม่ได้รับการยอมรับจากคนในกระแสวัฒนธรรมหลักเท่าที่ควร เนื่องจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ ภาษา ศาสนา และการแต่งกาย จึงถูกกีดกันให้ตกอยู่ในสถานะเป็นคนชายขอบของสังคม เป็นชาวเขาที่ไม่ใช่ชาวเรา ทำให้ต้องสูญเสียสิทธิต่างๆ ที่พึงได้รับบนพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และถูกสร้างภาพแทนให้เป็นต้นตอของภัยต่างๆ เช่น เป็นคอมมิวนิสต์ เป็นผู้ร้ายทำลายป่า และเป็นผู้ค้ายาเสพติด จนกลายเป็นวาทกรรมให้คนในสังคมเชื่อว่าชาวเขามีภาพในลักษณะดังกล่าว ซึ่งภาพเหล่านี้ยังคงปรากฏให้เห็นผ่านหนังสือแบบเรียน หนังสือการ์ตูน หรือแม้กระทั่งวรรณกรรมประเภทต่างๆ

จากการศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยปี พ.ศ. 2498-2559 พบว่านักเขียนนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) เรื่อง "ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน" พบว่าวรรณกรรมเยาวชนนักเขียนยังคงนำเสนอภาพชาวเขาเป็นคนชายขอบทางด้านภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ เนื่องจากความยากจนและความห่างไกลของพื้นที่ เช่นเดียวกับบทความของวัชรินทร์ แก่นจันทร์ (2556) เรื่อง "อุดมการณ์ความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา" แม้จะศึกษาจากวรรณกรรมล้านนาที่เป็นมุขปาฐะและวรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ นิทานประเภทข้าขัน นิทานเกี่ยวกับผีในล้านนาล้านนา และการเทศน์ที่มีลักษณะขบขัน แต่ก็พบว่าภาพเสนอของปกากะญอในวรรณกรรมมุขปาฐะของล้านนาถูกนำเสนอในเชิงลบ ซึ่งเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยยึดวัฒนธรรมของคนพื้นราบเป็นศูนย์กลาง ส่วนวรรณกรรมลายลักษณ์

ภาพเสนอของปกากะญอเป็นภาพของชาวเขาที่ถูกกดขี่ทางเพศ ใจที่ม 'ไร้วัฒนธรรม' ไร้มารยาท
 ด้อยการศึกษา และไม่เอาไว้วางใจ

ปัจจัยที่ทำให้ชาวไทยภูเขาถูกนำเสนอให้มีภาพแทนในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก เนื่อง
 เพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมถึงการออกนโยบายพัฒนา
 ชาวเขาจากภาครัฐเพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวเขาจากชนบดดั้งเดิมไปสู่ภาวะทันสมัย
 (modernization) เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุปัจจัยให้ชาวไทยภูเขาถูกนำเสนอให้มีภาพแทนในเชิงลบ
 มากกว่าเชิงบวก สอดคล้องกับบทความของพิพัฒน์ กระแจะจันทร์ (2553) เรื่อง "จากชาวป่าสู่
 ชาวเขา: 100 ปีกับการสร้างภาพลักษณ์ชาวเขา" ที่ศึกษาภาพลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาใน
 สังคมไทยระหว่างทศวรรษ 2420 ถึง ทศวรรษ 2520 พบว่า "ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (ทศวรรษ
 2420-2470) ภาพลักษณ์ของชาวเขาในช่วงนี้เป็นภาพกลุ่มคนล่าหลัง สกปรก ตัดไม้ทำลายป่า
 ลักลอบทำไร่ฝิ่น และนับถือผี กระทั่งเข้าสู่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ทศวรรษ 2480-2520)
 ภาพลักษณ์ของชาวเขาบางภาพยังคงสืบเนื่องมาแต่ก็มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยทาง
 สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ 'ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์จากภัยคอมมิวนิสต์ สงครามเย็น การ
 พัฒนาเศรษฐกิจ และอคติทางเชื้อชาติ ภาพลักษณ์ในช่วงนี้จึงมีทั้งภาพที่เป็นภัยต่อความมั่นคง
 ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตัดไม้ทำลายป่า ถ่วงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ค้ายาเสพติด
 แผลกประหลาดแต่สวยงาม และเป็นตัวตลก ภาพลักษณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวเขาไม่มีพื้นที่
 ในประวัติศาสตร์ชาติไทยและกลายเป็นคนชายขอบของสังคม"

จะเห็นได้ว่าชาวไทยภูเขาถูกนำเสนอให้มีภาพแทนในเชิงลบมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นใน
 บริบทวรรณกรรมหรือสังคม และปัจจุบันภาพแทนชาวไทยภูเขา ยังคงถูกตอกย้ำและผลิตซ้ำให้มี
 ลักษณะที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงอย่างต่อเนื่อง ผ่านการนำเสนอของสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น
 สื่อภาพยนตร์ สื่อละครโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อโฆษณาที่มีอิทธิพลในสังคมจนเกิด
 เป็นปัญหาทางวัฒนธรรม และกลายเป็นวาทกรรมที่ผลักดันให้ชาวเขากลายเป็นคนชายขอบของ
 สังคม

ส่วนกลวิธีกรนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขา นักเขียนนำเสนอผ่านองค์ประกอบของ
 วรรณกรรม ได้แก่ 1) โครงเรื่อง นักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านโครงเรื่องที่แตกต่างกัน
 เพื่อแสดงให้เห็นภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความทุกข์ยากของชาวเขา 2) ตัวละคร นักเขียน
 สร้างภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านตัวละครชาย ตัวละครหญิง และตัวละครเยาวชนชาวเขา ตัวละคร
 ทั้ง 3 ประเภทนี้นักเขียนสร้างให้มีลักษณะนิสัย พฤติกรรม และความคิดที่แตกต่างกัน โดยนักเขียน
 บางคนยังคงนำเสนอภาพตัวละครชาวเขาทั้ง 3 ประเภทในด้านลบตามกรอบความคิดของคนส่วน

ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักเขียนบางคนนำเสนอภาพตัวละครชาวเขาในด้านบวก เพื่อได้กลับ
 วาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้น แต่มีสิ่งหนึ่งที่นักเขียนนำเสนอให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านตัวละคร คือ
 ชาวเขายังคงมีบทบาทสถานภาพที่ไม่เทียบเท่ากับคนไทย 3) จาก นักเขียนสร้างภาพแทนชาวไทย
 ภูเขาผ่านฉากโรงเรียน ฉากพื้นที่ธรรมชาติ และฉากหมู่บ้าน โดยฉากที่สร้างสรรค์ขึ้นนั้นนอกจาก
 สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและตัวละครแล้ว ฉากดังกล่าวยังแสดงให้เห็นภาพความเป็นพื้นที่ชนบท
 ความห่างไกลจากศูนย์กลางของอำนาจ และการอาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีทั้งความ
 อุดมสมบูรณ์และความแร้นแค้น ซึ่งแสดงให้เห็นภาพชาวไทยภูเขามีคุณภาพชีวิตที่ต่ำและแตกต่าง
 ไปจากคนไทย

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะภาพแทนชาวไทยภูเขาในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย
 เท่านั้น ดังนั้น ควรมีการศึกษาประเด็นภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านตัวบท (Text) หรือสื่อประเภท
 ต่างๆ ให้หลากหลายกว่านี้ เช่น บทภาพยนตร์ บทละคร บทสัมภาษณ์ ข่าว โฆษณา และสื่อวีดิทัศน์
 ต่างๆ ในสังคมออนไลน์ เป็นต้น เพราะการศึกษาภาพแทนชาวไทยภูเขาผ่านตัวบทที่แตกต่างกัน
 หรือการศึกษาภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเปลี่ยนแปลงนั้น จะทำให้เห็นพลวัต
 ของการนำเสนอภาพแทนชาวไทยภูเขาในสังคมไทยในหลากหลายแง่มุม นอกจากนี้หากมี
 การศึกษาเปรียบเทียบประเด็นภาพแทนชาวเขาภายในประเทศไทยและนอกประเทศไทย
 ผ่าน ตัวบทวรรณกรรมไทยและวรรณกรรมต่างประเทศ จะเป็นการขยายมุมมองการศึกษา
 เกี่ยวกับประเด็นภาพแทนชาวเขาให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้นเช่นกัน

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. *วารสารประชากร และสังคม*, 15(1), 43-65.
- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์. (2543). *ปริศนาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2546). *อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. ใน *ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, การเปลี่ยนศาสนา: ความซับซ้อนของการแสดงตัวตนของคนกะเหรี่ยงในทางภาคเหนือของประเทศไทย* (น. 173-201). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2549). *กะเหรี่ยง: หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจียน นีรันดรันต. (2546). *การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรกริช โพธิ์ศรี. (2557). *การนำเสนอภาพแทนของรักร่วมเพศชายในเพลงลูกทุ่งและหมอลำ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์. (2553). *เยอรมันมองหญิงไทย: ภาพแทนหญิงไทยในงานเขียนเยอรมันร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จีราภา สตะเวทิน. (2554). *ภาษาแสดงการครอบงำในนิตยสารของไทยมุมมองจากผู้ชายและผู้หญิง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2555). *เล่าเรื่องเบื้องต้น สตรีศึกษา สตรีนิยม*. กรุงเทพฯ: วนิดาการพิมพ์.
- เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. (2536). *หุบเขาสีดอกไม้อัน*. กรุงเทพฯ: ทานตะวัน.
- เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. (2537ก). *"คืนพระจันทร์ส่องแสง" รวมเรื่องสั้นเรือนหลังใหญ่*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. (2537ข). *"ลูกคนที่หก" รวมเรื่องสั้นเรือนหลังใหญ่*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- เฉลิมศักดิ์ แห่งมงาม. (2539). *อ้อมอกภูเขา*. กรุงเทพฯ: เอส พี เอฟ พรินท์ติ้ง กรุ๊ป.

- เจิดจาน สาธวงษ์. (2551). ภาพตัวแทนมาายาคติของดาราในสื่อบันเทิงในสังคมหลังสมัยใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2553). เอส อี เอ็กซ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความสำเร็จเรื่องสุขภาพ ผู้หญิง.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2555). มนต์เสน่ห์แห่งชนเผ่า ศิลปวัฒนธรรมในอ้อมกอดแห่งขุนเขา. กรุงเทพฯ: แปลน สารา.
- ชายไทย รักษาชาติ. (2548). การค้าหญิงกับมิติเรื่องเพศวิถีและสื่อลามกในอินเทอร์เน็ต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูชนะ รุ่งปัจฉิม. (2543). ความเชื่อว่าชายเป็นใหญ่. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 13(3), 67-75.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ไชยศิริ บุญยกุลศรีรุ่ง. (2553). เพศสภาพและเพศวิถีชายรักชายในภาพยนตร์ไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ฤทธิ์ ศักดารณรงค์. (2535). วิเคราะห์เรื่องสั้นสะท้อนปัญหาไทยมุสลิม จังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดอกผืน (นามแฝง). (2532). บันทึกของคูตา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ตรีเดช ไชยหา. (2552). การนำเสนอภาพตัวแทน "พม่า" ในภาพยนตร์ไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทมยันตี (นามแฝง). (2548). แก้วกลางดง. กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ทวิษ จตุวรพฤกษ์. (2541). เสียงจากคนชายขอบ ศักดิ์ศรีความเป็นคนของชาวลีซอ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศักดิ์จันทร์ เกตุสิงห์สร้อย. (2554). การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของแม่ในนวนิยาย "ลับแล, แก่งคอย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เทวัญกานต์ มุ่งปานกลาง. (2545). กามนิต: กลวิธีการนำเสนอกับแนวคิดพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). แนวทางศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว. (2549). การผลิตซ้ำอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ในพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อิวเมี่ยนในจังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษาน้ำน่วยเตือ (ป่าไร่หลวง) ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2538). *วรรณกรรมวิจารณ์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แฉ่วนวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: นาคกร.
- ธิดา โมสิกรัตน์. (2539). *การอ่านวรรณกรรมร่วมสมัย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพมาศ พวงสุวรรณ. (2551). *รอยยิ้มแห่งมาया "ฝรั่ง" และการสร้างจินตนาการเรื่องเมืองไทยในนวนิยายตะวันตกร่วมสมัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)*.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- นฤมล ขาวนวล. (2555). *นิยายรักออนไลน์: การสร้างอัตลักษณ์ทางเพศวิถีของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา. (2550). *การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- น้อย อินทนนท์. (2538ก). *ล่องไพร ตอน ป่าช้าช้าง*. กรุงเทพฯ: กระต๊อม.
- น้อย อินทนนท์. (2538ข). *ล่องไพร ตอน เจ้าป่า*. กรุงเทพฯ: กระต๊อม.
- นัตตา ธนทาน. (2556). *การวิเคราะห์การศึกษาภาพเขียนมนุษย์ของศักดิ์ทวี ศรีทองดี ปี พ.ศ. 2540-2554 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นัทธัย ประสานนาม. (2556). *คนชายขอบสังคมเมืองในกวีนิพนธ์สมัยใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 4(2), 12-22.
- นันทิดา จงมีสุข. (2555). *วีรบุรุษ: ภาพแทนอุดมคติในนวนิยายกำลังภายใน เรื่อง ฤทธิ์มีดสั้นของไก่อเล้ง. วารสารช่อพะยอม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 23, 14-32.
- นาดฤดี เต็นดวง. (2552). *อำนาจและความขัดแย้งบนร่างกายของผู้หญิง สิทธิการเจริญพันธุ์ และเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นหญิง: แนวคิดสตรีนิยม*. กรุงเทพฯ: รันนิ่ง ฟรีเพรส ซิตเด็ม.
- นิตี ภวัคพันธ์. (2558). *ชาติและชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- บัวริน จังศิริ. (2556). *ภาพแทนล้านนาในสายตาค้นนอก (สยาม/ไทย) และการโต้กลับมายาภาพของนักเขียนพื้นถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 14(1), 1-37.
- บุณทริกา ชุนวิมล. (2558). *แนวคิดเชิงปรัชญาและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในนิยายวิทยาศาสตร์ของวินทร์ เลียววาริณ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 23(43), 295-323.

- ปนัดดา บุญยสาระนัย. (2546). *อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. ใน *ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, ชนเผ่าอาข่า: ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกปรก ล้าหลัง แต่ดึงดูดใจ* (น. 81-115). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2534). *เพศและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปลินดา ระมิงค์วงศ์. (2550). *เรื่องเพศนอกการแต่งงาน: การต่อรองด้านเพศวิถีของผู้หญิงไทยชนชั้นกลาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปารีชาติ กัณหาทรัพย์. (2545). *การวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในเรื่องสั้นพม่า* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2541). *วาทกรรมว่าด้วย "ชาวเขา". วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11(1), 92-135.*
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). *อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ปิยะธิดา เกตุชาติ, และวรรณพร พงษ์เพ็ง. (2560). *ภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมรักโรแมนติกสำหรับผู้ใหญ่ของสำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ. วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6(2), 20-36.*
- เปรมวดี กิรวาที. (2552). *จรัล มโนเพ็ชรกับการสร้างภาพตัวแทนบางส่วนของอัตลักษณ์ล้านนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรธาดา สุวัจนวิษ. (2550). *ผู้หญิงกับบทบาทความเป็นแม่ในนวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2510-2546* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรสวรรค์ สุวรรณธาดา. (2552). *นักเขียนนวนิยายสตรีกับการนำเสนอโมโนทัศน์สตรีนิยมในนวนิยายไทยร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พลากร เจียมธีระนาถ. (2554). *วาทกรรมชายเป็นใหญ่ในภาพยนตร์ไทยที่ให้ความสำคัญแก่สตรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชราราลี จินนิกร. (2559). *การศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พิณวิไล บริบูรณ์. (2555). *การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์จีนในไทย: กรณีศึกษาตัวละครจีน อพยพในนวนิยายเรื่องลวดลายมังกร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิณอำไพ สิริบุษกะ. (2543). *ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิบูลศักดิ์ ละครพล. (2549). *ทุ่งหญ้าสีน้ำเงิน*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. (2553). จาก "ชาวป่า" สู่ "ชาวเขา": 100 ปีกับการสร้างภาพลักษณ์ "ชาวเขา" ในสังคมไทย. ใน *การประชุมทางวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 2 การนำเสนอผลงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และสหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2554). กามารมณ์ของผู้หญิงไทย: จากวรรณกรรมสู่แคมเปญ. *วารสารเพศวิถีศึกษา*, 1, 27-42.
- พิริยะ พนาสุวรรณ. (2525). *เจ้าฟ้า*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- พิศมัย ศรีอนุพันธ์. (2526). วรรณกรรมปัจจุบัน: นวนิยาย (Novel). *วารสารวัฒนธรรมไทย*, 22, 23-33.
- เพชรศิริ โยคะสิงห์. (2543). *แนวคิดสตรีนิยมในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย (พ.ศ. 2553-2540)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภัทรขวัญ ทองเถาว์. (2554). *ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาณุมาศ ภูมิถาวร. (2547). *ไหมแม่*. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.
- ภาวินี ตริเดซี. (2554). *กลวิธีการนำเสนอพุทธธรรมในนวนิยายอิงธรรมะของสุชีพรุญญาภาพ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณีกาญจน์ ไชยนนท์. (2552). *การสร้างภาพยนตร์ทดลองตามแนวคิดสตรีนิยม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2545ก). "ใบไม้สีเหลือง" *รวมเรื่องสั้นลมเหนือและป่าหนาว*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2545ข). "ร่วงแล้วที่ราวป่า" *รวมเรื่องสั้นลมเหนือและป่าหนาว*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2545ค). "ห้า" รวมเรื่องสั้นลมเหนือและป่าหนาว. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2551ก). ลูกป่า. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2551ข). วิธีคนกล้า. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2553). คีตาลาวา. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). (2557). หมู่บ้านอาบจันทร์. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). อยู่อย่างชายขอบมองรอดความรู้: รวมบทความเรื่องในวาระครบ 60 ปี ฉลาดชาย รมิตานนท์. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์, สตรีนิยมผิวขาวกับความเข้าใจในเพศสภาพและเพศสัมพันธ์ในสังคมไทย (น. 140-141). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ยุพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา. (2544). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โยธิน สวัสดิ์โยธิน. (2551). การสร้างภาพความเป็นชายแบบ "เมโทรเซ็กส์ชวล" ในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต,
- รัชชา เขาวนศิริ, และสาวิตรี คทวณิช. (2558). กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครผิวดำ และตัวละครผิวขาวในภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นเหยียดเชื้อชาติ และการเลือกปฏิบัติต่อชาวแอฟริกันอเมริกัน: การวิเคราะห์ตัวบท. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 15(1), 31-44.
- รัตนพร เศรษฐกุล และพิริยะ สีหะกุลัง. (2546). สิทธิชุมชนท้องถิ่นชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย: อดีตและปัจจุบันกรณีศึกษาและปัญหา. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2521). อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วชิรกรณ์ อาจคุ้มวงศ์. (2552). ภาพแทนตัวละครและวัฒนธรรมเกอิชาในเมมัวร์ส์ ออฟ อะ เกอิชา และ เกอิชา, อะ ไลฟ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรษยา บุญพิบาล. (2552). การสื่อสารความหลากหลายทางเพศวิถี: วากรรมชายรักชายในละครเวทีไทยร่วมสมัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรินทร์ เบญจศรี. (2549). การวิเคราะห์เพศสภาพที่ปรากฏในภาษาโฆษณาในนิตยสารไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรุณญา อัจฉริยบดี. (2554). สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ และนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ไทย: เรื่องเล่าและภาพแทน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วคินี สุทธิวิภากร. (2552). วาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทย ตามที่นำเสนอในนวนิยายของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรินทร์ แก่นจันทร์. (2556). อุดมการณ์ความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 1(2), 61-69.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วิทยา พุ่มยิ้ม. (2550). ภาพแทนของชายรักร่วมเพศในวรรณกรรมไทย พ.ศ. 2544-2548 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีร์ เกวกุล. (2552). ได้เงาแห่งอดีต: การศึกษาเปรียบเทียบการสร้างภาพแทนแบบกอธิคในงานเขียนของจินตวีร์ วิวัธน์ กับพงศกร จินดาวัฒน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีร์ เกวกุล. (2554). ผู้หญิงกับความรุนแรง: กรณีศึกษาผ่านวรรณกรรมกอธิคไทยร่วมสมัย. *วารสารเพศวิถีศึกษา*, 1, 87-108.
- ศิริลักษณ์ บัตรประโคน. (2548). ทักษะทางการเมืองและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในรวมเรื่องสั้นชุด "หลังอานบุรี" ของวินทร์ เลียววาริณ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภกิจ เทพบัณฑิต. (2539). การอ้างเอกลักษณ์ของชนกลุ่มน้อย: กรณีศึกษาของคนไทยอีสานในภาคเหนือของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และสรินยา คำเมือง. (2542). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สมัย สุทธิธรรม. (2532). ในสายหมอก. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- สมัย สุทธิธรรม. (2539). หลับเกิดนางนอน. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อแกรมมี.

- สองขา (นามแฝง). (2551). *ดอกไม้บนภูเขา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- สังคีต จันทนะโพธิ. (2538). *คนภูเขา*. กรุงเทพฯ: ยูรูป่าเพชร.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- สีฟ้า (นามแฝง). (2520). *ใต้ฟ้าสี่คราม*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- สุกัญญา อินตะโดด. (2550). *การวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงในละครเรื่องแดงจิ้งกม*
(จอมนางแห่งวังหลวง) ตามแนวคิดสตรีนิยม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุจิตต์ลักษณ์ ตีผดุง. (2538). *สารานุกรมชาติพันธุ์ : มัง. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2550). ผู้หญิง ผู้ชาย และเพศวิถี: เพศภาวะศึกษาในงานมานุษยวิทยา.
วารสารสังคมศาสตร์, 19(1), 312-357.
- สุธิดา สองสีดา, และสุรวุฒิ บัดไธสง. (2558). การสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่.
วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา, 11(2), 223-234.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). *วรรณคดีและวรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทร ค่ายอด. (2558). ภาพเสนอและอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมของชาติพันธุ์ปกากะญอ
ในวรรณกรรมเยาวชนของมาลา คำจันทร์. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*,
3(1), 73-94.
- สุนทร สุขสรณจิต. (2551). *มายาคติและความรุนแรงของการแสดงแทน "ชาวเขา"*
ในแบบเรียนบทเพลงและภาพยนตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพัชรินทร์ นาคคงคำ. (2556). ภาพแทนสตรีในนวนิยายอีโรติกโดยนักเขียนชายไทย
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาวดี มนต์ปิยะเลิศ. (2548). *เมียน้อย: กระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรัชย์ จันทิมารร. (2542). *ก่อนฟ้าสาง*. กรุงเทพฯ: กำแพง.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2551). "บทบรรณาธิการ: วาทกรรม ภาพแทน อัตลักษณ์".
วารสารอักษรศาสตร์, 37(1), 1-15.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ Marginalization*. กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.

- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). *คนชายขอบ: จากความคิดสู่ความจริง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ เจริญพร. (2546). *ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับประเด็นทางสังคม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2549). *วรรณกรรมศึกษา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- หฤทัย บัวเขียว. (2553). "ฉันไม่มีความรู้" เสียงจากเรื่องราวว่าด้วยชีวิตจริงของผู้หญิงคนหนึ่งภายใต้ปีศาจปไตยไร้พรมแดน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไหมลี (นามแฝง). (2559). *พายุฝนบนภูผาใจ-ผาซำ*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อภิวี คอทอง. (2552). *ภาพตัวแทนความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่นำเสนอผ่านภาพยนตร์ไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนงค์ พัฒนจักร. (2533). *ความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย*. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(1), 1-10.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2548). *เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม การทะลุกรอบและกับดักของความคิดแบบคู่ตรงข้าม*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). *อยู่อย่างชายขอบมองลวดความรู้ รวบรวมความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ฉลาดชาย รมิตานนท์*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2554). *รัฐชาติและชาติพันธุ์*. ใน *ศตวรรษ สติพิยศิริ, พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม* (น. 1-90). เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10 จังหวัดเชียงใหม่.
- อารยา ทองเพชร. (2550). *การวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการนำเสนอแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนของนางไฉน ปริญญาวัช* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารีญา หุตินทะ. (2551). *แนวคิดเรื่องกุลสตรีในนวนิยายของนักเขียนสตรีเขมร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อิรวดี ไตลิ่งคะ. (2543). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุตร วงษ์ทับทิม. (2545). *เจ้าเงาะโตได้กับบ้านดอย*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- อุษา พัดเกตุ. (2551). สตรีนิยมที่ถูกรื้อสร้าง: การศึกษามนีกำลังของผู้หญิงในกองอำนาจผู้ชาย
ในนวนิยายเรื่อง "เมียจ้าว" ของเอมี ทาน. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*,
5(2), 1-22.

